REPUBLIKA SLOVENIJA

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2011

Sedemnajsto redno poročilo
Varuha človekovih pravic
Republike Slovenije za leto 2011

Ljubljana, maj 2012

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

REPUBLIKA SLOVENIJA

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE
Predsednik dr. Gregor Virant

Šubičeva 4
1102 Ljubljana

Spoštovani gospod predsednik dr. Gregor Virant,

v skladu s 43. členom Zakona o varuhu človekovih pravic Republike Slovenije vam pošiljam sedemnajsto redno poročilo, ki se nanaša na delo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije v letu 2011.

Obveščam vas, da želim ob obravnavi rednega letnega poročila na seji državnega zbora osebno predstaviti povzetek poročila in svoje ugotovitve.

S spoštovanjem,

dr. Zdenka Čebašek - Travnik, dr. med.
varuhinja človekovih pravic

Številka: 0106 - 4 / 2012

Datum: 3. maja 2012

Dr. Zdenka Čebašek - Travnik
varuhinja človekovih pravic
Tel.: +386 1 475 00 00 Faks: +386 1 475 00 40
E-pošta: zdenka.cebasek-travnik@varuh-rs.si
WWW.VARUH-RS.SI

1. UGOTOVITVE, MNENJA IN PREDLOGI VARUHINJE 10

2. VSEBINA DELA IN PREGLED OBRAVNAVANIH ZADEV 22

2.1 USTAVNE PRAVICE ... 22
SPLOŠNO ... 22
2.1.1 Svoboda vesti ... 22
2.1.2 Etika javne besede ... 23
2.1.3 Zbiranje in združevanje ... 29
2.1.4 Volilna pravica ... 31
2.1.5 Varstvo osebnih podatkov in zasebnosti ... 35
2.1.6 Dostop do informacij javnega značaja ... 40
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 41
PRIMERI (od št. 1 do št. 5) ... 42

2.2 DISKRIMINACIJA ... 46
SPLOŠNO ... 46
2.2.1 Mehanizmi varstva pred diskriminacijo ... 46
2.2.2 Nacionalne in etične manjšine ... 47
2.2.3 Pravice invalidov ... 67
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 70
PRIMERI (od št. 6 do št. 10) ... 71

2.3 OMEJITEV OSEBNE SVOBODE ... 75
SPLOŠNO ... 75
2.3.1 Priporniki in obsojenci ... 75
2.3.2 Osebe z duševnimi motnjami in osebe v socialnovarstvenih zavodih ... 88
2.3.3 Tujci in prosilci za mednarodno zaščito ... 94
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 94
PRIMERI (od št. 11 do št. 27) ... 96

2.4 PRAVOSODJE ... 111
SPLOŠNO ... 111
2.4.1 Ugotovitve iz obravnavanih pobud ... 111
2.4.2 Izvršbe ... 120
2.4.3 Sodni izvedenci ... 124
2.4.4 Brezplačna pravna pomoč ... 126
2.4.5 Prekrški ... 127
2.4.6 Tožilstvo ... 131
2.4.7 Odvetništvo ... 135
2.4.8 Notariat ... 140
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 142
PRIMERI (od št. 28 do št. 53) ... 144

2.5 POLICIJSKI POSTOPKI ... 164
SPLOŠNO ... 164
2.5.1 Ugotovitve iz obravnavanih pobud ... 164
2.5.2 Pomanjkljivosti iz pritožbenih postopkov ... 166

2.5.3 Prijetje oseb na podlagi evropskega naloga za prijetje in izročitev 167
2.5.4 Zasebno varovanje in redarstvo 169
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL 170
PRIMERI (od št. 54 do št. 63) 171

2.6 UPRAVNE ZADEVE 178
SPLOŠNO 178
2.6.1 Državljanstvo 178
2.6.2 Tujci 179
2.6.3 Denacionalizacija 180
2.6.4 Davki in carine 181
2.6.5 Premoženjskopravne zadeve 181
2.6.6 Vojni invalidi, žrtve vojnega nasilja, in vojni veterani 182
2.6.7 Prijava prebivališča 182
2.6.8 Družbene dejavnosti 182
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL 188
PRIMERI (od št. 64 do št. 86) 189

2.7 OKOLJE IN PROSTOR 205
SPLOŠNO 205
2.7.1 Človekovo sobivanje z naravo in okoljem - odstrel rjavega medveda 206
2.7.2 Vodna zemljišča in izdaja vodnih dovoljenj 207
2.7.3 Izvajanje IPPC-direktive 208
2.7.4 Dovoljenja SEVESO – dovoljenja za obrate 209
2.7.5 Spremljanje izpustov – emisijski monitoring 209
2.7.6 Onesnaženost okolja 209
2.7.7 Drugo 212
2.7.8 Inšpekcijski postopki 212
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL 213
PRIMERI (od št. 87 do št. 93) 214

2.8 GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE 220
SPLOŠNO 220
PRIMERI (od št. 94 do št. 101) 222

2.9 STANOVANJSKE ZADEVE 227
SPLOŠNO 227
2.9.1 Deložacije in bivalne enote 227
2.9.2 Subvencioniranje najemnin 228
2.9.3 Najemniki v denacionaliziranih stanovanjih 228
2.9.4 Nacionalni stanovanski program za obdobje 2012 – 2021 229
2.9.5 Stanovanjska inšpekcija 230
2.9.6 Drugo 230
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL 230
PRIMERI (od št. 102 do št. 110) 231

2.10 DELOVNA RAZMERJA 237
SPLOŠNO 237
2.10.1 Delavci v javnem sektorju 238
2.10.2 Štipendije 240
2.10.3 Problematika zagotavljanja dela in posredovanja zaposlitve 241
2.10.4 Neplačevanje prispevkov 242
2.10.5 Sodelovanje z inšpektoratom RS za delo (IRSD) 243
2.10.6 Zaposlovanje tujih delavcev 243

2.10.7 Problematika zaposlenih v gospodarstvu ... 244
2.10.8 Luka Koper ... 244
2.10.9 Zaposlovanje invalidov ... 245
2.10.10 Trpičenje, šikaniranje, nadlegovanje na delovnem mestu ... 245
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 246
PRIMERI (od št. 111 do št. 117) ... 247
2.11 POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE ... 253
SPLOŠNO ... 253
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 258
PRIMERI (od št. 118 do št. 124) ... 259
2.12 ZDRAVSTVENO VARSTVO IN ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE ... 265
SPLOŠNO ... 265
2.12.1 Zakon o zdravstveni dejavnosti ... 266
2.12.2 Zakon o duševnem zdravju ... 270
2.12.3 Pedopsihiatrična obravnava otrok in forenzična bolnišnica ... 270
2.12.4 Zakon o pacientovih pravicah ... 270
2.12.5 Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju ... 271
2.12.6 Zakon o nalezjivih bolezni ... 272
2.12.7 Zakon o zdravilstvu ... 273
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 273
PRIMERI (od št. 125 do št. 135) ... 275
2.13 SOCIALNE ZADEVE ... 284
SPLOŠNO ... 284
2.13.1 Hitrejše odločanje o pritožbah zoper odločbe o dodelitvi denarne socialne pomoči ... 285
2.13.2 Nov zakon o socialnovarstveni dejavnosti ... 285
2.13.3 Domovi za starejše ... 286
2.13.4 Plačilo istituzionalnega varstva za osebe z motnjami v duševnem razvoju ... 288
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 288
PRIMERI (od št. 136 do št. 140) ... 289
2.14 BREZPOSELNOST ... 293
SPLOŠNO ... 293
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 394
PRIMERI (od št. 141 do št. 142) ... 395
2.15 VARSTVO OTROKOVIH PRAVIC ... 297
SPLOŠNO ... 297
2.15.1 Projekt zagovornik – Glas otroka ... 298
2.15.2 Družinska razmerja ... 301
2.15.3 Pravice otrok v vrtcih in šolah ... 303
2.15.4 Otroci v politični propagandi ... 308
POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL ... 308
PRIMERI (od št. 143 do št. 155) ... 309
2.16 IZVRŠEVANJE NALOG IN POOBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA ... 319
2.16.1 Obiski v zavodih za prestajanje kazni zapora, mladoletniškega zapora in prevgojnega doma ... 320
2.16.2 Obiski policijskih postaj ... 323

2.16.3 Obiski psihiatričnih bolnišnic ... 330
2.16.4 Obiski posebnih socialnovarstvenih zavodov ... 335
2.16.5 Obiski domov za starejše ... 337
2.16.6 Obiski azilnega doma in Centra za tujce ... 340
2.16.7 Obiski zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ... 341

3 INFORMACIJE O DELU VARUHA 348

3.1 POSTOPEK OBRAVNAVE POBUD ... 349
3.2 ODNOS S KLJUČNIMI JAVNOSTMI VARUHA ... 350
3.2.1 Pobudniki ... 350
3.2.2 Državni organi, organi lokalne skupnosti in nosilci javnih pooblastil ... 351
3.2.3 Mediji ... 354
3.2.4 Civilna družba ... 356
3.3 TABELARIČNI PREGLED AKTIVNOSTI VARUHA ... 361
3.4 VARUHOVA KOMUNIKACIJSKA SREDSTVA ... 390
3.4.1 Javnosti predstavljeni primeri Varuha ... 390
3.4.2 Novinarske konference ... 390
3.4.3 Spletne strani ... 390
3.4.4 Prilagojen dostop do informacij za različne javnosti ... 391
3.4.5 Izdaja publikacij in predstavitvenih gradiv ... 391
3.5 FINANCE ... 393
3.6 ZAPOSLENI ... 395
3.7 STATISTIKA ... 395

4 SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV 414

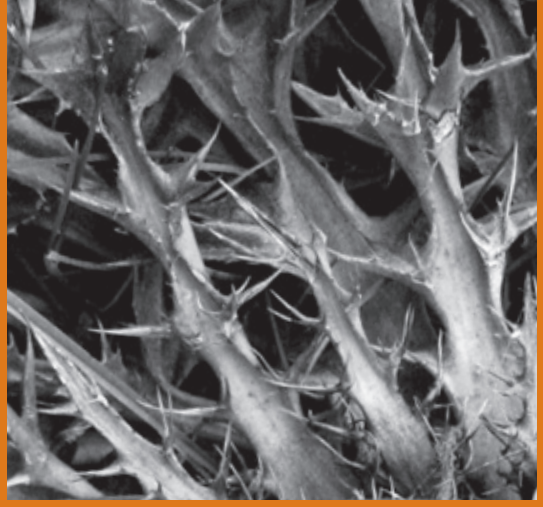

Ugotovitve, mnenja in predlogi varuhinje

1. UGOTOVITVE, MNENJA IN PREDLOGI VARUHINJE

Dr. Zdenka Čebašek-Travnik, dr. med.
varuhinja človekovih pravic

Pisanje uvodnih besed me kljub petletnim izkušnjam na položaju varuhinje človekovih pravic postavlja pred težko nalogo. Doslej sem se v uvodu trudila obdržati zadržanost in oddaljen pogled na aktualno stanje in dogajanje v naši družbi. Letos pa sem to navidezno pregrado zavestno prestopila, saj se v vsakodnevni problematiki zrcalijo tudi naše ugotovitve iz preteklega obdobja.

Vprašanja, ki sem jih izpostavila v prejšnjih letnih poročilih, so večinoma ostala brez jasnega odgovora. Tako še vedno razpravljamo o tem, ali je Slovenija (še) socialna in pravna država, še vedno se ukvarjamo tudi z vprašanjem nadzora. S podobnimi temami se ukvarja tudi Evropska unija, zato je Agencija Evropske unije za temeljne pravice Fundamental Rights Agency (FRA) na temo dostopnosti do pravnega varstva izvedla več projektov (http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/projects/proj_accessingjustice_en.htm).

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je na različne načine vpet v mednarodno sodelovanje, brez katerega si več ni mogoče predstavljati varovanja človekovih pravic. Ker kot Varuh delujemo hkrati v vsaj treh vlogah: kot (parlamentarni) ombudsman, kot nacionalna institucija za človekove pravice (status B) in kot državni preventivni mehanizem (DPM) po Zakonu o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM), smo člani različnih združenj, zvez in forumov. To med drugim pomeni, da bi morali (naj bi bili?) biti dokumenti, s katerimi vstopamo v mednarodni prostor, dostopni tudi v angleškem jeziku. V letu 2011 smo izdali nekaj angleških in nekaj dvojezičnih (slovensko-angleških) publikacij, angleške prevode pa potrebujemo tudi za objave

v mednarodnih mrežah in forumih, na katerih si institucije ombudsmani izmenjujemo izkušnje in informacije ter pridobivamo mnenja sorodnih institucij. Pri tem smo ugotovili, da nekateri zakoni, ki so pomembni za uresničevanje človekovih pravic, niso prevedeni v angleščino (na primer Zakon o duševnem zdravju), s tem pa so nedostopni za mednarodne primerjalne študije, ki jih izvaja FRA. Ugotovili smo tudi, da se nekatera ministrstva v preteklosti niso odzvala na povabila za sodelovanje v takšnih raziskavah, kar pomeni, da smo zapravili možnost za objektivno (primerjalno) analizo nekaterih pomembnih zakonskih določil.

Pomenljivo je tudi, da Slovenija še vedno ne upošteva nekaterih priporočil nadzornih organov na podlagi ratificiranih konvencij Združenih narodov in Sveta Evrope. V ospredju je neuresničena zakonska prepoved telesnega kaznovanja otrok (Konvencija o otrokovih pravicah), nedorečen ostaja nadzor nad izvajanjem Konvencije o pravicah invalidov, podobno je glede Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin Sveta Evrope. Vendar je treba poudariti, da je v februarju 2011 Državni zbor sprejel Deklaracijo RS o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, na podlagi katere je Vlada Republike Slovenije sprejela sklep o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah Sveta Vlade RS za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ. Kakšni bodo učinki delovanja tega Sveta, bomo lahko videli že v letu 2012.

V zvezi z mednarodnimi nadzornimi mehanizmi opažam, da se vsakokratna oblast premalo zaveda, da se ugled Slovenije ne zmanjšuje le zaradi manj uspešnega gospodarstva in čedalje večjega proračunskega primanjkljaja, temveč tudi zaradi opozoril in priporočil mednarodnih nadzornih mehanizmov in odločb sodišč. Tako na primer Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nehumanega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT), Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP), Odbor neodvisnih strokovnjakov Evropske socialne listine, Evropski komisar za človekove pravice in drugi nadzorni mehanizmi po mednarodnih konvencijah ugotavljajo kršitve pravic, zagotovljenih z mednarodnimi pogodbami, h katerim se je zavezala tudi Slovenija. Večinoma gre za nedorečenosti v pravnem redu ali za neučinkovito izvajanje z zakoni zagotovljenih pravic. Pričakujem, da bo zakonodajalec storil vse, da bo Slovenija ratificirala že podpisane pogodbe, zlasti tiste, ki so povezane s pravicami otrok, kot sta Konvencija o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolnim zlorabljanjem ter Konvencija o pravici otrok do stikov. Podobno velja tudi glede odločitve Evropskega odbora za socialne pravice pri Svetu Evrope, da Slovenija najemnikom v denacionaliziranih stanovanjih krši pravice, ki izvirajo iz Evropske socialne listine. Vlada do zdaj ni resno pristopila k rešitvi nastalih razmer.

Mnoge institucije za varstvo človekovih pravic (v Sloveniji je še vedno nimamo!) z raziskavami dokazujejo in opozarjajo, da sta učinkovita pravna pomoč in socialna pravičnost postali nedosegljivi za čedalje več ljudi. Enako ugotavlja Varuh pri svojem delu in v tudi v vseh svojih letnih poročilih. Zato posebej izpostavljam vprašanje, ki se smiselno navezuje na predhodna: kako bo država s svojimi mehanizmi čedalje več prizadetim ljudem omogočila pomoč in jih obvarovala pred trpljenjem, ki jih prinašajo novodobna revščina in z njo povezane težave. Videti je, da niti delovanje nevladnih humanitarnih organizacij, ki so močno povečale svojo pomoč, ne zadošča več vsem potrebam socialno ogroženih ljudi.

Zaposleni pri Varuhu smo vsak dan v stiku s pobudniki, v tistem neposrednem človeškem stiku, ko zremo v obupane obraze in poslušamo zgodbe, ki se ne bi smele zgoditi oziroma dogajati. V teh zgodbah se kažejo predvsem nemoč posameznikov, njihova socialna stiska in prošnja za konkretno materialno ali pravno pomoč. Varuh ima strokovno znanje, nima pa ne sredstev ne pooblastil za dajanje materialne pomoči, zato lahko le svetujemo, kam naj se obrnejo. A tam so že bili, nam povedo. »Vi ste moje zadnje upanje,« je čedalje pogosteje izrečena ali zapisana misel. Tako nastajajo zgodbe, podobne, kot jih predstavljajo mediji, zgodbe, ki so postale del varovanja človekovih pravic, zato naj njihova sporočila ostanejo zapisana tudi v našem letnem poročilu.

Sporočila iz zgodb

- Da otroci potrebujejo in si zaslužijo našo največjo skrb, je slišati kot oguljena fraza. A v primeru dolgotrajnih postopkov na sodiščih, kjer odločajo o tem, pri katerem od staršev bodo živeli, se zdi, da so otroci najmanj pomembni in da niti te fraze ni slišati več. *Ugotavljamo namreč prakso ravnanj pristojnih organov, ki enemu od staršev dopušča, da povsem nerazumno odtuji otroka drugemu*. Vse to je v okvirih zakona … Seveda ob pomoči odvetnikov in sodišč, ki včasih ne razumejo, kaj je otroku (ali otrokom) v resnično korist. Med starši poteka prava borba, pri kateri država skrbno nadzoruje, da vse poteka po pravilih (zakonih), resnične želje otrok, njihov glas, pa ostajajo v ozadju. Družinski zakonik, ki bi v teh »igrah brez meja« otroka postavil v ospredje, smo z referendumom zavrnili.

- Še posebej otroci s posebnimi potrebami bi morali biti deležni naše največje skrbi, njihovim staršem pa bi država morala pomagati pri njihovih prizadevanjih, da bi tudi ti otroci odraščali v domačem, družinskem okolju. *A predpisi, ki smo jih sprejeli, staršem njihovega dela ne olajšajo. Nasprotno, poleg vsakodnevnih skrbi se morajo ukvarjati z raznimi administrativnimi postopki, ki trajajo nerazumno dolgo* – da njihov otrok sploh pridobi pravico do spremljevalca, do dodatne učne pomoči, do posebnega pripomočka…

- Odprta ostajajo tudi številna vprašanja, povezana z rejništvom, pri čemer državni organi menijo, da imamo to področje dobro urejeno, rejniki pa vztrajno opozarjajo na slabosti zdajšnje ureditve. *Otroci si želijo, da bi vsak trenutek vedeli, komu pripadajo, h komu se lahko zatečejo, kdo bo skrbel zanje. A dogaja se, da je rejništvo »začasna« rešitev, ki traja vse do njihove polnoletnosti*. Dolgoletna negotovost v dobi odraščanja pušča na teh otrocih trajne posledice, ki pa jih uradni podatki še ne izkazujejo.

- Znano je, da je stopnja revščine najvišja med starejšimi ljudmi, zajame skoraj četrtino starejših od 65 let. Kje in kako ti ljudje preživljajo svojo starost? *Čedalje več jih zapušča domove za starejše ali se vanje sploh ne upajo preseliti, saj stroškov za bivanje tam ne morejo pokriti iz svojih pokojnin, svojih bližnjih pa ne želijo ali si jih ne upajo obremenjevati*. Čakalnih vrst za sprejem v domove skoraj več ni. Zato je toliko bolj pomembno, da se razvijajo in omogočijo cenovno dostopne storitve pomoči na domu.

- Zakon o duševnem zdravju je starejšim ljudem (in drugim), ki jim je bila odvzeta opravilna sposobnost, odvzel pravico, da bi o njihovem bivanju na varovanem oddelku odločalo sodišče. Dovolj je podpis skrbnika. *Na nekaj primerih smo ugotovili, da je takšna zakonska ureditev vir možnih zlorab starejših oseb*, ministrstvi (za zdravje ter za delo, družino in socialne zadeve) pa oklevata z nujnimi spremembami omenjenega zakona.

- Med dobre novice lahko štejemo, da so upokojenci – tudi po Varuhovem posredovanju – dobili svojo kartico, s katero lahko dokazujejo svoj status, ne da bi jim bilo treba razkrivati višino pokojnine.

- Okolje. Podobno kot Varuh tudi direktor Agencije RS za okolje (ARSO) ugotavlja, da je okoljska zakonodaja nepregledna, zelo obsežna in za marsikoga nerazumljiva. Prenos zakonodaje iz EU v pravni red naše države ni bil dobro premišljen in dovolj preudaren. Pri doseganju ciljev Nacionalnega programa varstva okolja 2005–2012 je bila Slovenija le delno uspešna, a ni videti, da bi bila oblast zaradi tega pretirano zaskrbljena. Tako lahko sklepamo iz zadev, ki jih je Varuh obravnaval v letu 2011, in iz medijskih poročil. Posamezniki in skupine ljudi, združeni v civilne pobude in nevladne organizacije, čedalje bolj kompetentno zahtevajo, naj oblastni organi upoštevajo njihove pravice. Ti pa si enako močno prizadevajo, da jih »ne bi spustili v postopek«. Rezultati so znani, okolje pa čedalje bolj degradirano. Ali se resnično zavedamo, kako pomembno je zdravo življenjsko okolje? Le zdravi posamezniki bodo lahko uspešno peljali našo državo po poti napredka.

- Vrednote. Veliko govorimo o njih. Želimo, da bi jih – čim bolj podobne našim – prevzeli vsi drugi, predvsem tisti, ki odločajo o naši prihodnosti. Tisti, ki bi morali biti neodvisni, imeti notranjo normativno neodvisnost, ki bi jim omogočala sprejemati odločitve, dobre za vse nas. Zato omenjam sodne postopke, ki so v letu 2011 obravnavali tožilce in sodnike, in prinašajo dvoje, po vsebini nasprotnih si sporočil. Po eni strani se dodatno maje zaupanje v pravno državo, po drugi pa se – prav zaradi teh postopkov – znova krepi. Morda bi h krepitvi zaupanja prispevalo tudi ažurnejše delo disciplinske komisije Odvetniške zbornice Slovenije. Še vedno pa ne morem prezreti mnenj, ki jih izražajo tudi pobudniki, da namreč pri nas pravo nima za vse enakega pomena. Takole je zapisala pobudnica, po poklicu odvetnica: *»/…/ bi lahko rekli, da je pravna država bila (in ostaja) bolj nekakšen ideal, za uresničevanje katerega se je vredno postopoma zavzemati, kot pa otipljiva stvarnost, skratka – da je še vedno bolj teorija kot praksa in bolj ideja kot pa institucija, ki učinkovito deluje.«*

- Vsi se učimo pravilne uporabe izrazov in pojmov, kot so sovražni govor, manjšine, invalidi. Ugotavljam, da smo postali bolj pozorni in občutljivi, da zaznavamo in opozarjamo na besede, ki lahko druge močno prizadenejo. Številne pobude, ki jih prejemamo ob javnih objavah takšnih misli in besed, kažejo, da se ljudje čedalje bolj zavedajo, da je treba ukrepati, najbolj takoj in tam (v tistem mediju), kjer so sovražne misli ali besede nastale.

- Zdajšnja vlada pričakuje in zahteva, da varčujemo, da porabljamo manj, kot smo bili vajeni doslej. To je nujno, o tem ni nobenega dvoma. A veljavna zakonodaja hkrati kaznuje tiste, ki so varčevali že prej. Nekateri varčujejo »za smrt«, pravzaprav za pogreb. »Nisem mogla plačati elektrike. V enem letu sta mi umrla oba starša. Prej sta mi kaj primaknila od svoje penzije, pa sem denar dala na stran, da bom imela za njun pogreb. Zdaj me to tepe. Če bi to vedela, bi raje sproti zapravila ali pa skrila doma v nogavico.« K takšnim osebnim zgodbam je treba dodati, da je nova zakonodaja prinesla veliko novih stisk in krivic. Pritiski na centre za socialno delo so se povečali, po prvih obravnavah pobud Varuhu v tem letu pa lahko zapišemo, da je nova zakonodaja na premnogih mestih šibka, enako tudi računalniški sistem, s katerim se izvaja. Oboje bo treba izboljšati v najbližji prihodnosti.

- Pa ne samo na centrih za socialno delo, tudi v drugih uradih je čedalje preveč birokratskega in tudi neprijaznega ravnanja posameznih uslužbencev, ki se ne zavedajo dovolj, da jih morajo pri delu voditi predpisi in načela dobrega upravljanja. Javni uslužbenci bi morali biti zgled spoštljivega in strpnega obnašanja.

- Ugotavljamo, da so nekateri pobudniki dokaj dobro seznanjeni z upravnimi postopki in zato zelo pozorni na nespoštovanje rokov za odločanje. Zanima jih, kako je »sankcioniran« javni uslužbenec, ki prekrši (zamudi) rok, npr. za izdajo odločbe (predvsem na ministrstvih!), za pošiljanje pritožbe drugostopenjskemu organu, za vročitev odločbe o pritožbi stranki.

- Na Varuha se z vprašanji obrača veliko brezposlenih. Zato se ukvarjamo tudi s tem, kako pomagati iskalcem zaposlitve, ki nimajo službe že več let. Pobudnik nam piše: »*Vzroki tičijo direktno na zavodu za zaposlovanje, kjer so svetovalci izredno birokratski. Za tem birokratizmom pa se skrivajo klientelna zaposlovanja (sorodnikov in prijateljev).*« Zavodi za zaposlovanje na sto in en način iščejo (»razvijajo«) in izvajajo različne oblike pomoči ali svetovanja za brezposelne. »Množijo se nove in nove pisarne, agencije. Temu je treba narediti konec. Ljudje, ki iščejo zaposlitev, so sposobni in inovativni pri iskanju zaposlitve, zato se ob obvezni udeležbi na takšnih delavnicah dostikrat počutijo degradirane.« Podobno kot ob dejstvu, da je čedalje manj sredstev za že tako skromno plačana javna dela. Zato se ne smemo čuditi predlogom, da bi dobili tudi »varuha brezposelnih«.

- Pri Varuhu se srečujemo tudi z vprašanji trpinčenja, šikaniranja oziroma mobinga na delovnem mestu. Ponavljam ugotovitve iz lanskega leta, da je psihičnega nasilja na delovnem mestu čedalje več, preprečevanje tega in kaznovanje kršiteljev pa nista ustrezno urejeni. O tem veliko pove tudi podatek, o katerem nam poročajo pobudniki, namreč da odvetniki takih primerov praviloma niso pripravljeni niti prevzeti… Ste kdaj slišali za koga, ki se je zavzel za invalide, ki jih izkoriščajo v t. i. invalidskih podjetjih? Ta na njihov račun kujejo dobičke, invalide pa izsiljujejo in ustrahujejo. Dokazi? Vsak inšpektor za delo bi jih lahko našel, če bi se zavzel za to. Ko bi vsaj mediji poročali o tem…

- Romi. Prišel je čas, ko lahko predstavimo tudi nekatere njihove zgodbe o uspehu, pravzaprav zgodbe o njihovem sodelovanju z državnimi organi in organi lokalne skupnosti, z nevladnimi organizacijami in civilno družbo, o vključevanju v nacionalne in mednarodne projekte. Prišel je čas, ko smo lahko na naše Rome (tudi) ponosni. Kar pa nas ne odvezuje od obvez, ki smo jih v zvezi z njimi sprejeli, niti obvez, ki so jih za izboljšanje njihovih razmer sprejeli oni sami. K tej zgodbi o uspehu pa dodajamo še svoje kamenčke v mozaiku – izdali smo zloženko o Varuhu v štirih romskih jezikih (narečjih), ki jih govorijo v Sloveniji živeči pripadniki romske skupnosti.

- Starši, učitelji in drugi, ki jih skrbi za prihodnost mladih, nas opozarjajo na porast in vpliv skrajnih nacionalističnih in drugih gibanj. Pri obravnavi takšnih pobud smo ugotovili nemoč zakonodaje in državnih organov pri omejevanju njihovega delovanja. Lahko le opazujemo in čakamo, da se bo zgodil kakšen incident ali kaj še bolj tragičnega. Morda bo takrat pravi čas za sprejetje ustrezne zakonodaje.

Varuhove naloge so jasno določene z Zakonom o varuhu človekovih pravic, na podlagi katerega podajam nekatera priporočila državnim organom in organom lokalnih skupnosti tudi v svojih uvodnih mislih. Vrstni red obravnavanih tem je izbran naključno in ne pomeni vrstnega reda v smislu stopnje kršitve človekovih pravic.

Ministrstvo za zdravje čaka v tem mandatu obilo dela na zakonodajnem področju. Nevzdržno je, da že več let ne pripravi nujno potrebnih sprememb in dopolnitev Zakona o duševnem zdravju in še bolj nujnih zakonskih osnov za uporabo posebnih varovalnih ukrepov (kot je fiksacija pacienta na posteljo ali na sedež) v ustanovah, ki niso namenjene pacientom z duševnimi motnjami. Tako se še vedno dogaja, da so na oddelkih splošnih in negovalnih bolnišnic ter domov za starejše nemočni pacienti fiksirani na postelje brez zdravniške odločitve in tudi brez dodatnega nadzora osebja. Izvedeli smo, da ustanove, ki želijo ta problem interno urediti, naletijo na pomanjkanje zakonskih osnov. To je ministrstvo priznalo že v začetku junija 2011, ko je odgovorilo na našo poizvedbo glede zakonske ureditve posebnih varovalnih ukrepov zunaj področja, ki ga ureja Zakon o duševnem zdravju.

Sloveniji tudi ne more biti v ponos, da onemogoča zdravnike, ki se želijo poleg svojega rednega dela ukvarjati s homeopatijo. Še vedno ostaja nejasno, kdo in kdaj bo postavil jasne ločnice med komplementarno medicino, ki jo izvajajo zdravniki, in drugimi zdravilskimi metodami, ki jih izvajajo zdravilci brez medicinske izobrazbe. Če ministrstvo že noče ustreči zdravnikom homeopatom, bi lahko z odločnejšim posegom na to področje pomagalo vsaj bolnikom, ki iščejo pomoč pri izvajalcih komplementarnih oblik zdravljenja. Ob tem, ko postajajo (drage) zdravstvene storitve nedostopne za samoplačnike (predvsem za tiste, ki niso sposobni plačevati prispevkov za zdravstveno zavarovanje), se mnogi od njih zatečejo k zdravilcem ... Ministrstvo se bo tudi moralo opredeliti do ambulant za osebe brez zdravstvenega zavarovanja. Če država ni sposobna zagotoviti dostopa do zdravstvenih storitev za vse prebivalce, bi po mojem trdnem prepričanju morala urediti status teh ambulant.

Ko govorimo o otrocih, posebno tistih, ki potrebujejo pedopsihiatrično pomoč, se vsako leto znova ustavimo pred istim problemom – otroci, ki bi morali biti hospitalizirani na oddelkih pod posebnim nadzorom, torej tisti, ki so dejansko najbolj prizadeti, ostajajo brez ustreznega zdravljenja. Še vedno so hospitalizirani skupaj z odraslimi – sramota, ki jo država Slovenija skriva sama pred sabo in pred mednarodnimi nadzori. To nikakor ni in ne more biti v najboljšo korist otrok.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve čaka izjemno težek mandat. Redki se spomnijo, da sem na prihajajočo revščino in na težave, povezane z njo, opozorila že drugo leto svojega mandata (Revščina in človekove pravice, Bilten Varuha človekovih pravic RS, št. 12, maj 2008). Vse takrat zapisano velja še danes, le da je problem med tem postal mnogo večji. Vprašanja o revščini in kako se izkopati iz nje, so postala vsakdanje delo zaposlenih tudi pri Varuhu.

Ob propadlem Družinskem zakoniku čaka veliko dela Direktorat za družino, kjer se bodo morali spopasti s številnimi težavami, ki bi jih ta sicer zakonsko uredil. Ali smo že dojeli, da so na tem referendumu padle človekove in še posebej otrokove pravice? Pri tem ne mislim na izid, temveč na (pre)majhno volilno udeležbo. Kot da večini volivcev za te pravice sploh ni mar.

Tudi letos moram opozoriti na dosledno izvajanje t. i. delavske zakonodaje in na nujnost njenega spreminjanja na nekaterih področjih: vse preveč je neplačevanja plač in prispevkov. Pobudniki se obračajo tudi na Varuha, saj so druge brezplačne oblike pomoči za ureditev svojih težav že izčrpali. Ugotavljamo, da je napotitev na sodno pot uveljavljanja pravic neučinkovita in predraga, ob tem tudi traja predolgo. Za ljudi, ki so ostali brez lastnih sredstev, praviloma sploh ne pride v poštev, s tem pa se znova postavlja vprašanje njihovega pravnega varstva in pravne države.

Znova omenjam mobilizirance v nemško vojsko in dejstvo, da je več njihovih zahtev še vedno nerešenih. Njihove pripovedi (izpovedi) o tem, kako so bili dodatno prizadeti zaradi ravnanja slovenskih oblasti, odkrivajo še eno tančico naše preteklosti. Čeprav jih je večina starih več kot 80 let, še vedno čakajo, da vlada Republike Slovenije začne postopek za sklenitev sporazuma med Slovenijo in Nemčijo o odškodninah za mobilizirance (tistim iz Francije je z zahtevami uspelo že leta 1996). Želijo si tudi, da bi tisti med njimi, ki so invalidi, dobili status vojnega invalida. Borijo se za pravico do postavljanja vojaških znamenj, v nekaterih občinah imajo težave pri županih pri pridobivanju soglasij za to. In ne nazadnje, nikoli še niso bili povabljeni na nobeno državno proslavo. Pa tudi v šolskih učbenikih ni najti konkretnih zapisov o tem, da so tudi oni del naše zgodovine.

Še manj posluha je država pokazala za pravice nekaterih Primorcev, ki jim tudi sprememba Zakona o žrtvah vojnega nasilja (2010) ni prinesla želenega statusa. Praviloma so bili to mladi Primorci, takrat stari 16 in 17 let, ki so jih leta 1943 aretirale fašistične oblasti in jih poslale na prisilno delo; naše Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pa je njihove zahtevke po priznanju statusa žrtve vojnega nasilja zavrnilo.

Nerešene pa ostajajo tudi zahteve materialnih oškodovancev druge svetovne vojne, čeprav so jim minule vlade že obljubljale sprejetje ustrezne zakonodaje. O tem se je razpravljalo tudi v državnem zboru.

Na potrebo po končanju sodnih postopkov v razumnem roku so Slovenijo znova opozorile nekatere sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice. Podobna opozorila že več let podaja tudi Varuh, saj v takšnih primerih ne gre le za kršitev posameznikove ustavne pravice do sojenja v razumnem roku, temveč tudi za močno podaljšanje osebne stiske. To velja predvsem za socialne in delovne spore ter sodne postopke, v katerih so udeleženi

otroci (npr. zaradi spolne zlorabe). Med predstavljenimi primeri lahko preberete, kako je v kazenski zadevi na škodo osebe z motnjo v duševnem razvoju *(glej primer št. 33)* preteklo skoraj sedem let od prijave kaznivega dejanja do razpisa glavne obravnave. Tudi zaradi takšnih primerov je treba še naprej vztrajati pri odpravi sodnih zaostankov in z raznimi ukrepi odpraviti vse primere dolgotrajnega čakanja na začetek sodnega odločanja. Smiselno bi bilo določiti roke, v katerih morajo biti sodni postopki končani, kot je to določeno v drugih državah.

Večkrat smo že poudarili pomembnost kakovostnega sodnega odločanja, tudi v poročilu za leto 2010 (str. 104–105). Vendar smo se znova srečevali s številnimi pobudami, v katerih so pobudniki zatrjevali, da je izdana sodna odločba nezakonita (ali nepravilna), oziroma so navajali druge nepravilnosti pri delu sodišč. Takšnega mnenja so bili tudi odvetniki, ki so nam o takšnih sodbah poročali. Tudi tokrat ponavljamo, da lahko k povečanju svojega ugleda največ prispeva sodstvo samo – z izdajanjem kakovostnih sodnih odločb, ob zagotovljenem sojenju brez nepotrebnega odlašanja, vsi drugi (opozarjam predvsem državo) pa z upoštevanjem in izpolnjevanjem pravnomočnih odločitev.

Ministrstvo za pravosodje in javno upravo se bo moralo še bolj kot doslej ukvarjati s prezasedenostjo zavodov za prestajanje kazni zapora. Kot varuhinja vsa leta opozarjam, da bo treba aktivneje pristopiti k urejanju bivalnih razmer. Tako narekuje tudi razsodba Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) v zadevi Mandić in Jović proti Sloveniji ter Štrucl in drugi proti Sloveniji. ESČP je še ugotovilo, da naša zakonodaja ne zagotavlja učinkovitega in dostopnega pravnega sredstva glede pritožb proti bivalnim razmeram, v katerih so pritožniki prestajali pripor oziroma zapor. ESČP pripominja tudi, da mora obtožena država svoj sistem izvrševanja kazni zapora organizirati tako, da bo zagotavljal spoštovanje dostojanstva zaprtih oseb ne glede na finančne ali logistične težave. Treba pa je poudariti, da je bil v letu 2011 vendarle storjen (delni) napredek pri izboljšanju in povečanju prostorskih zmogljivosti v okviru zdajšnjih ZPKZ (Dob pri Mirni). Večkrat smo že poudarili, da bi k zmanjševanju prezasedenosti zavodov za prestajanje zaporne kazni največ pripomogla pogostejša uporaba alternativnih sankcij.

Ministrstvo za pravosodje in upravo bo iz našega letnega poročila lahko nedvomno razbralo, s katerimi in kakšnimi težavami se srečujejo posamezniki v poslovanju s pravosodnimi in upravnimi organi. Ljudje nam sporočajo, da pogrešajo možnost brezplačnega svetovanja in pravne pomoči pri razmeroma preprostih zadevah, za katere ne bi bilo nujno angažirati odvetnika. Tako ne dobijo pravih informacij in zato ne uporabijo ustreznih pravnih sredstev ali so glede tega prepozni. Dostikrat nimajo denarja za vložitev pritožbe ali tožbe, pri čemer ni nepomemben problem dragih odvetniških in notarskih storitev, enako tudi upravnih in sodnih taks.

Varuh vztraja, da organi sprejmejo dodatne ukrepe za spoštovanje instrukcijskih rokov, v katerih mora organ opraviti procesno dejanje (npr. izdati upravno odločbo po uradni dolžnosti). Da bi odpravili dolgotrajnost postopkov ter nespoštovanje zakonsko določenih rokov ter s tem kršenje pravice do dostopa do organa, poštene obravnave in še zlasti pravice do odločitve v razumnem roku, bo treba narediti konkretne korake. V vsakem primeru je treba določiti rok za dokončanje upravnih postopkov in za dokončanje inšpekcijskih postopkov. Iz obravnavanih pobud lahko razberemo, da javni uslužbenci vse prevečkrat čakajo na zadnji rok za odločanje (dejansko gre za skrajni dopustni rok), v praksi je to nekaj običajnega, podobno kot tudi prekoračenje teh rokov. O tem, da bi bili javni uslužbenci zaradi prepočasnega in neučinkovitega dela »sankcionirani«, nimamo nobenih podatkov.

Prejšnje Ministrstvo za okolje in prostor je v sedanji vladi dobilo novo organizacijsko strukturo v okviru dveh ministrstev. Ker se letno poročilo nanaša na leto 2011, so vse naše pripombe vezane na prejšnjo sestavo ministrstva. O težavah zaradi neodzivanja organov v njihovi sestavi smo poročali na naši spletni strani in tudi na novinarski konferenci. Tej formalni šibkosti so bile pridružene tudi mnoge vsebinske napake in pomanjkljivosti.

V ospredju Varuhove pozornosti ostaja onesnaženost okolja v večjem obsegu, kot je viden na območju Zasavja, Celjske kotline, Mežiške doline, pomurske ravnine. Preverjamo, kako država skrbi za izvajanje monitoringov in njihovo pravilno tolmačenje, saj zakonodaja dovoljuje, da je naročnik (in plačnik) monitoringov onesnaževalec sam, njegova last so tudi tako pridobljeni podatki. Nasploh je na področju okolja opazna premajhna obveščenost (o stopnji onesnaženosti, ogroženosti) ljudi, ki živijo na zadevnem območju. Odpiramo vprašanje delovanja zavodov za zdravstveno varstvo, ki morajo pridobivati sredstva za svoje delovanje (tudi) na trgu. Ali ob kombinaciji pooblastil javne službe in dejavnosti na trgu res verjamemo, da tako lahko skrbijo za javno zdravje?

Ob proučevanju pobud smo naleteli na številna sistemska vprašanja, povezana z vprašanji vlog za rabo vode in ureditve lastninskih razmerij na vodnih zemljiščih. Nekateri zahtevki strank so stari več kot 30 let, skupaj pa jih je več kot 600. Kaj bo storilo ministrstvo za njihovo hitrejše, strokovno, predvsem pa pregledno reševanje? Ukrepi, ki jih je sprejelo v preteklosti, očitno niso bili učinkoviti.

Stanovanjska politika še vedno ni ustrezno opredeljena, ni učinkovitih rešitev, niti spodbud za mlade, za upokojence in socialno šibke posameznike. Treba bo spremeniti vlogo in pomen Stanovanjskega sklada RS, saj je več kot očitno, da njegovo delovanje ne prinaša zastavljenih ciljev. Občine (razen redkih izjem) na tem področju ne opravljajo svoje vloge: slediti potrebam, interesom, potrebam in željam svojih občanov ter jim z bivalnimi enotami in neprofitnimi stanovanji pomagati v stiski.

Tudi v letu 2011 sta se Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) oziroma Policija na naša zaprosila in ugotovitve odzivala ter pretežno upoštevala naše predloge, mnenja, kritike ali priporočila. Glavnina pobud se je tudi tokrat nanašala na delo Policije kot prekrškovnega organa. Sami v tej zvezi ugotavljamo, da Policija preveč lahkotno obravnava ugovore kršiteljev in dokaznega postopka praktično ne izvede, temveč večkrat le povzame ugotovitve policista in izjavo kršitelja. Po drugi strani pa je Policija eden redkih državnih organov, ki se za storjene napake prizadetim posameznikom tudi opraviči. Pohvalno in vredno posnemanja.

Policija je po našem mnenju v zadnjih letih napredovala pri zagotavljanju varnosti na območjih z večetničnimi skupnostmi. V zadnjem času aktivno izvaja tudi naloge po nacionalnem programu ukrepov za Rome Vlade RS. Posamezne policijske uprave imajo v zvezi z delom na teh območjih izdelane posebne načrte, ki so prilagojeni tamkajšnji problematiki.

Zadnji del svojega uvoda namenjam dejavnostim Varuha, ki jih podrobneje predstavljamo v tretjem poglavju tega poročila, na tem mestu pa jim želim dati vsebinski poudarek. To so poslovanje Varuha zunaj sedeža, delovanje državnega preventivnega mehanizma, sodelovanje s civilno družbo in projekt Zagovornik – glas otroka.

Poslovanje zunaj sedeža Varuha je oblika delovanja, ki omogoča neposredna srečanja s pobudniki v krajih po vsej Sloveniji. Vsako poslovanje je skrbno načrtovano in poteka v treh delih: najprej krajši pogovor varuhinje in njenih sodelavcev z župani (županjami) teh občin, sledi osrednji del poslovanja – to so osebni pogovori s pobudniki (vsakemu je namenjene pol ure), sklepni del pa obsega novinarsko konferenco za lokalne medije. V vseh obiskanih občinah smo bili lepo sprejeti in imeli optimalne pogoje za svoje delo, za kar se jim posebej zahvaljujemo tudi ob tej priložnosti.

Medtem ko so se poslovanja zunaj sedeža izvajala tudi v preteklosti, so druge tri dejavnosti dobile svojo sedanjo obliko v minulih petih letih, torej v mojem šestletnem mandatu varuhinje, ki bo trajal do 22. februarja 2013. Za vse tri dejavnosti je značilno, da so novosti, ki temeljijo na dodatnem in poglobljenem delu zaposlenih.

Državni preventivni mehanizem je utemeljen na zakonski osnovi, vendar je bilo treba za njegovo delovanje izdelati podzakonske akte, pripraviti in izvesti razpise za sodelujoče nevladne organizacije, humanitarne organizacije in strokovnjake, narediti metodologijo obiskov na krajih odvzema prostosti in napisati poročila o njih. Od leta 2008 o delovanju državnega preventivnega mehanizma izdajamo tudi posebne dvojezične (slovensko-angleško) publikacije, dostopne na spletnem mestu www.varuh-rs.si.

Projekt **Zagovornik – glas otroka** si od začetka svojega delovanja prizadeva, da bi dobil svojo zakonsko podlago. Kljub velikemu prizadevanju vseh sodelujočih in Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve dlje od predloga takšnega zakona še nismo prišli. Zato pa deluje že več kot 80 usposobljenih zagovornikov, ki o svojem delu poročajo in se hkrati izpopolnjujejo ob strokovnih supervizijah. Opisani primeri vas bodo gotovo prepričali, kako zelo otroci potrebujejo zagovornike, ki so pripravljeni slišati njihov glas in njihova sporočila ustrezno prenesti odraslim – tistim, ki odločajo o prihodnosti teh otrok. Varuh o projektu pripravlja posebno poročilo za Državni zbor.

Sodelovanje z nevladnimi organizacijami in civilno družbo, ki ji pravimo **Dnevi odprtih vrat**, je najmanj formalna oblika delovanja Varuha, a kljub temu dobiva čedalje jasnejšo strukturo. Ta je najbolj vidna pri sodelovanju na področju varovanja okolja, v obliki več kot 20 rednih mesečnih srečanj, pripravi dveh strokovnih konferenc z mednarodno udeležbo in objavi publikacij. Prav tovrstno sodelovanje je pomembno obogatilo delovanje Varuha, sodelujočim pa omogočilo tudi neposreden stik z državnimi organi, katerih predstavniki se odzovejo na Varuhovo vabilo in na teh srečanjih sodelujejo. Tudi druge skupine civilne družbe so pri Varuhu dobrodošle, več o sodelovanju z njimi preberite v tretjem poglavju letnega poročila. Omenjam še, da se vsa ta srečanja končajo v obliki zapisov, katerih najpomembnejša sporočila posredujemo pristojnim ministrstvom s prošnjo, da se do njih opredelijo.

Vsako leto namenim nekaj besed tudi medijem in novinarjem. Ti poročajo o človekovih pravicah in tudi našem delu, kar je pomemben gradnik pri ozaveščanju ljudi. Zato smo še posebej pozorni na novinarsko svobodo, njihove pogoje dela, svobodo govora in poskuse njenega omejevanja. Novinarka, ki se je borila za pravice sodelavcev, je ostala brez dela. Ne le brez službe (domnevno zaradi krivdnih razlogov), temveč brez svojega, novinarskega dela. Ona, ki je večji del svoje novinarske kariere opozarjala na krivice, jo je zdaj doživela na svoji koži. Lahko to razumemo kot opomin tistim novinarjem, ki bi preveč vztrajali v svoji pokončni drži?

Povsem za konec pa bralce vabim še na ogled naših spletnih strani, saj imamo od leta 2010 delujočo tudi posebno spletno stran za otroke (www.varuh-rs.si in www.pravice-otrok.si). Tako spletne strani kot številna gostovanja po šolah, zavodih in podobnih ustanovah ter prireditvah, kjer skupaj s sodelavci dejavno promoviramo človekove pravice, ostajajo stalnica našega dela in možnosti za neposreden stik z ljudmi. Vse to je mogoče le s pomočjo dobre ekipe sodelavcev, ki so predani svojemu delu in verjamejo, da z odkrivanjem nepravilnosti in krivic ter z vztrajnim opozarjanjem nanje pomembno prispevamo k izboljšanju stanja na področju varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin v Republiki Sloveniji.

Vsebina dela in pregled obravnavanih zadev

2. VSEBINA DELA IN PREGLED OBRAVNAVANIH ZADEV

2.1 USTAVNE PRAVICE

SPLOŠNO

Na področju ustavnih pravic je Varuh človekovih pravic RS (Varuh) leta 2011 ponovno prejel več pobud kot leto prej. Tokrat je bilo pobud 165 (leta 2010 pa 150). Število pobud se je povečalo na področjih etike javne besede, izvrševanja volilne pravice in glede dostopa do informacij javnega značaja, zmanjšalo pa na področjih svobode vesti, zbiranja in združevanja ter varstva zasebnosti in osebnih podatkov. Ponovno se je najbolj povečalo število novih zadev na področju etike javne besede. K temu so največ prispevale pobude, ki smo jih prejeli v zvezi s spornimi javnimi objavami in pri katerih so pobudniki od Varuha pričakovali odziv. O tem več v nadaljevanju v okviru poglavja o etiki javne besede. Ponovno smo z doslednejšim razvrščanjem zadev na vsebinska področja zmanjšali tudi število zadev, ki jih uvrščamo pod »drugo«.

Kot vsako leto so bile pobude glede ustavnih pravic raznovrstne. Tudi če posamezna pobuda ni vodila v preiskavo, ki vključuje poizvedbe pri pristojnih državnih organih, smo se potrudili, da je vsakdo dobil pojasnila o svojih pravicah in o tem, na koga se lahko obrne pri uveljavljenju svojih pravic.

V nadaljevanju sledita podrobnejša pojasnitev dela Varuha po posameznih ožjih področjih ustavnih pravic in vsebina najznačilnejših ali najpogostejših primerov.

2.1.1 Svoboda vesti

Število pobud na tem področju se je bistveno zmanjšalo; prejeli smo le dve pobudi.
Kot zanimivejšo lahko omenimo le pobudo verske skupnosti, ki je Varuha prosila za pomoč, da bi pomagali odpraviti določbo Pravilnika o razvrstitvi zdravilnih rastlin, v katerem je ibogain opredeljen kot zdravilna rastlina, za katero je potreben zdravniški recept. S tem naj bi bila kršena ustavna pravica vernikov omenjene verske skupnosti, saj bi moral biti verski obred s to substanco pod nadzorom zdravnika. Pobudniku smo pojasnili, da verska svoboda ni absolutna, temveč je, tako kot druge pravice, lahko omejena z drugimi pravicami. Tako tudi Evropska konvencija o človekovih pravicah, ki v 9. členu govori o svobodi mišljenja, vesti in vere, v drugem odstavku tega člena določa, da se ta pravica lahko med drugim omeji, če je to nujno v demokratični družbi zaradi javne varnosti, za zaščito javnega reda, zdravja ali morale ali zaradi varstva pravic in svoboščin drugih ljudi. Namen opredelitve ibogaina kot zdravilne rastline, za katero je potreben zdravniški recept, je po mnenju Varuha predvsem v tem, da se zavaruje zdravje posameznika, in ne preprečevanje svobodnega izpovedovanja vere, zato smo presodili, da pobuda ni bila utemeljena. Pobudniku smo še pojasnili, da ima možnosti, če se s tem mnenjem ne strinja, na Ustavno sodišče RS vložiti pobudo za presojo ustavnosti in zakonitosti navedenega pravilnika ali predlagati ministru spremembo predpisa.

Varuh je v poročilu za leto 2010 med drugim priporočil Uradu Vlade RS za verske skupnosti (Urad), naj na svojih spletnih straneh objavi informacije o pogojih in načinu včlanitve in prenehanja članstva v registriranih verskih skupnostih, ki jih lahko povzame iz njihovih temeljnih aktov. Vlada je v odzivnem poročilu pojasnila, da je Urad med odgovori na pogosta vprašanja na svojih spletnih straneh objavil splošno besedilo o pogojih in načinih včlanjevanja

in prenehanja članstva v cerkvah in drugih verskih skupnostih. Urad je doslej prejel le dve tovrstni poizvedovanji in na obe v roku odgovoril. Vlada še pojasnjuje, da je pogled državljanov v interne akte verskih skupnosti, ki določajo tudi včlanjevanje in prenehanja članstva, vedno mogoč tudi na podlagi zahteve po dostopu do informacije javnega značaja.

2.1.2 Etika javne besede

Število prejetih pobud na tem področju se je leta 2011 precej povečalo, skoraj podvojilo (s 55 na 107 v letu 2011). Takšno povečanje je mogoče razložiti predvsem s tem, da so številni v Varuhu prepoznali institucijo, ki naj bi imela na področju tako imenovanega »sovražnega govora« posebno odgovornost in ki bi se lahko ali celo morala odzivati na posamezne primere, ki jih zasledijo v javnem in medijskem diskurzu. Nekateri pobudniki zahtevajo od Varuha javne odzive in mu pri tem včasih očitajo različna merila.

Očitno je javnost v Varuhu kot instituciji in varuhinji človekovih pravic kot osebi prepoznala nekoga, ki (naj) se na te pojave javno odziva. Nedvomno je takšno pričakovanje tudi posledica Varuhovega dosedanjega obravnavanja »sovražnega govora« – tako v rednih letnih poročilih kot v posameznih izjavah. Varuh po 9. členu Zakona o varuhu človekovih pravic (ZVarCP) lahko obravnava tudi širša vprašanja, ki so pomembna za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter za pravno varnost državljanov v Republiki Sloveniji. Varuh je pri svojem delu neodvisen in samostojen (4. člen ZVarCP) in tudi ne more biti klican na odgovornost za mnenje ali predlog, ki ga je izrekel v okviru opravljanja svoje funkcije (20. člen ZvarCP). Vendar so pristojnosti Varuha omejene. V primeru »sovražnega govora«, še posebej, če ga je ustvaril ali objavil zasebnik, Varuh nima neposrednih možnosti za ukrepanje. Zato je pomembno vedeti, kdo (kateri državni organ), kako in predvsem v katerih primerih naj ukrepa, da bi pojavljanje sovražnega govora čim bolj omejili in preprečili njegov razdiralni učinek.

Varuh obsoja vse oblike javno izraženega sovraštva in nestrpnosti, ki so uperjene zoper posameznike ali posamezne skupine zaradi njihovih osebnih okoliščin. Ob tem pri Varuhu ugotavljamo, da je pri razumevanju tega pojma veliko nejasnosti in nerealnih pričakovanj. Še posebej težko je javnosti razložiti, da vsak primer »sovražnega govora« še ni kaznivo dejanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, kot ga opredeljuje kazenski zakonik. Zaradi varstva svobode izražanja in še posebej svobode medijev so pogoji za kazenski pregon govorjene ali pisane besede upravičeno zelo strogi. Pri nas je tovrstne sodne prakse tudi tako malo, da o njej skoraj ne moremo govoriti.

Varuh nima možnosti (ne kadrovskih, ne tehničnih) za spremljanje vseh javnih objav, še posebej ne sporočil na spletu. Javno se po svoji presoji odzove predvsem takrat, kadar je na določen prispevek opozorjen in presodi, da je to nujno potrebno. To je praviloma v primerih, ko prejme takšno vprašanje ali pobudo in so prizadeti posamezniki ali skupine, ki sami nimajo dostopa do javnosti in medijev. Pri tem poskuša biti čim bolj nepristranski, saj se zaveda, da imajo ljudje različne preference in vrednote ter različnih izjav ne dojemajo enako. Doslej se je Varuh v svojih sporočilih zavzel za različne skupine z različnimi osebnimi okoliščinami, tako da mu objektivni opazovalec težko očita pristranskost.

Varuh ni pristojen za presojo, ali so v posameznem primeru podani znaki kaznivega dejanja. Za to so pristojni tožilci in sodniki, zato posamezni pobudniki in novinarji od Varuha ne morejo pričakovati, da se bo opredeljeval glede kaznivosti posameznih izjav ali sporočil. Kazenski pregon je hkrati tudi skrajno sredstvo za odziv na pojave sovraštva in nestrpnosti. Zelo pomembna sta tudi javni odziv in javna obsodba nesprejemljivih praks. Vendar takšnega odziva ni mogoče pričakovati le od Varuha, ki glede tega nima nobene posebne pristojnosti. Pomembno je tudi, da je odziv takojšen in po možnosti tam, kjer se nesprejemljive izjave pojavljajo. Če se sovražni govor pojavlja v politiki, naj se odzove politika, če se pojavlja na

forumih, naj se odzivajo udeleženci ipd.

Razmejitev in tehtanje med svobodo izražanja ter drugimi svoboščinami in pravicami lahko opravi le sodišče po presoji okoliščin vsakega posameznega primera. Na tem področju se je razvila obsežna in kakovostna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP), ki je že večkrat ponovilo, da pomeni svoboda izražanja enega izmed temeljev demokratične družbe, pogojev za njen napredek in za razvoj vsakega človeka. Ob tem ESČP poudarja, da se svoboda izražanja ne nanaša le na informacije ali ideje, ki jih sprejemamo z naklonjenostjo, ki jih dojemamo kot neškodljive ali se do njih niti ne opredeljujemo, temveč zajema tudi tiste, ki prizadenejo, šokirajo ali vznemirjajo bodisi državo ali pa kateri koli del prebivalstva. To terjajo zahteve po pluralizmu, strpnosti in širini duha, brez katerih ni demokratične družbe. Pri presoji dovoljenega posega v osebnostne pravice se upošteva zlasti, ali je sporni prispevek v funkciji odpiranja tem, ki so splošnega pomena za javnost. Nesporno je tudi, da imajo politiki in druge javne osebe pri posegih v osebnostne pravice manjše varstvo kot drugi ljudje. V posameznih primerih se upoštevata tudi zvrst prispevka in varstvo umetniške svobode avtorjev. Zato ponavljamo, da razmejitev kaznivosti in etičnosti posameznih prispevkov lahko podajo le pristojni organi, če prizadeti uporabijo poti, ki so jim na voljo.

Pobudnike smo usmerjali tudi na Novinarsko častno razsodišče (NČR), ki je že več let edini uspešno delujoči stanovski organ za presojo etičnosti ravnanja novinarjev in urednikov. NČR je skupen organ Društva novinarjev Slovenije (DNS) in Sindikata novinarjev Slovenije. Osnova za delovanje NČR je Kodeks novinarjev Slovenije (Kodeks), ki je bil v letu 2010 prenovljen in zdaj še natančneje in strožje določa meje novinarske etike. Varuh podpira delovanje NČR kot organa samoregulacije, ki se opredeljuje do za vprašanja meja.

Varuh je sam začel postopke pred NČR le takrat, ko so prizadeti otroci ali predstavniki obstranskih skupin, ki po njegovem mnenju sami teh postopkov ne morejo začeti. V vseh drugih primerih pa prizadete spodbuja, da sami vodijo postopke za varstvo svojih pravic in interesov. Le tako se bo sčasoma tudi v Sloveniji izoblikovala sodna in druga praksa, ki bo odgovorila na vprašanja, do kod lahko seže svoboda izražanja, kdaj pa je ta meja presežena in prevladujejo druge človekove pravice in svoboščine. Ob tem ugotavljamo, da so mediji postali veliko previdnejši pri objavah podatkov o otrocih, čeprav se neustrezne predstavitve otrok še pojavljajo.

Varuh vsako leto prejme tudi nekaj pobud posameznikov, ki so prizadeti zaradi (ne)objav v medijih; zaradi posegov v zasebnost, zaradi neobjave popravkov ali prispevkov, zaradi posegov v pravico do domneve nedolžnosti z objavo njihovih imen oziroma drugih podatkov, po katerih se lahko identificirajo v zvezi z domnevno storitvijo kaznivih dejanj ali drugih nepravilnosti. Kadar Varuh prejme takšne pobude, prizadete posameznike ali skupine usmeri na uporabo pravnih in drugih poti, ki so jim na voljo. To so zlasti kazenski in civilni sodni postopki ter postopki v okviru novinarskih združenj.

1. Uresničevanje priporočil iz preteklega leta in odzivi na predloge in priporočila Varuha

Omejevanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti

Varuh je v priporočilih v LP za leto 2010 na tem področju priporočil, naj Policija in Tožilstvo dosledno izvajata zakonske pristojnosti pri omejevanju javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti in s tem prispevata k postopnemu oblikovanju sodne prakse na tem področju.

Vlada v odzivnem poročilu navaja, da Policija primere javnega spodbujanja sovraštva in nestrpnosti resno obravnava in jih dosledno preganja. Usmeritve in obvezna navodila za

pripravo letnega načrta dela Policije v letu 2011 med drugim določajo, da naj si ta še naprej prizadeva za vzpostavitev ustreznih zakonskih sprememb, ki se nanašajo na dejavnost t. i. sovražnega govora, s poudarkom na pregonu kaznivih dejanj, storjenih na svetovnem spletu, ter za dejavno zatiranje kriminalitete, povezane z objavami na svetovnem spletu, ki vsebujejo sovražni govor in druge oblike nestrpnosti ter ksenofobije.

Iz odzivnega poročila vlade je nadalje razvidno, da se Ministrstvo za pravosodje in Vrhovno državno tožilstvo (VDT) strinjata z ugotovitvami in predlogi Varuha glede omejevanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti. VDT glede tega poudarja, da novi Zakon o državnem tožilstvu v 145. členu nalaga generalnemu državnemu tožilcu, da sprejme politiko pregona, v okviru katere bo treba zavzeti stališče v zvezi s pregonom kaznivih dejanj po 297. členu Kazenskega zakonika.

Sankcioniranje sovražnega govora kot prekršek

Varuh je na tem področju Vladi še priporočil, da naj prouči možnost, da se javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti sankcionira kot prekršek.

V poročilu za leto 2010 je Varuh med drugim navedel, da 8. člen ZMed, ki določa, da je prepovedano z razširjanjem programskih vsebin spodbujati narodno, rasno, versko, spolno ali drugo neenakopravnost, nasilje in vojno ter izzivati narodno, rasno, versko, spolno ali drugo sovraštvo ali nestrpnost, pravno pravilo, ki vsebuje prepoved, ne vsebuje nobene sankcije za kršitev te prepovedi. V tej zadevi je Ministrstvo za kulturo v svojem končnem odgovoru pritrdilo navedbam Varuha, da je edina ustrezna pot za učinkovanje omenjenega pravnega pravila ta, da se zanj določi sankcija, in se zavezalo, da bo v predlogu novega ZMed odpravilo omenjeno pomanjkljivost. Vlada je v odzivnem poročilu v zvezi s tem navedla, da je predlog ZMed-1 urejal sovražni govor drugače kot v prvem osnutku ZMed-1 oz. kot izhaja iz poročila Varuha, saj je bilo Ministrstvo za pravosodje v medresorskem usklajevanju dosledno proti predlagani ureditvi Varuha, ker naj bi bila ta v nasprotju z Ustavo (dvojno sankcioniranje za isto dejanje, enkrat kot prekršek, drugič kot kaznivo dejanje). Glede sovražnega govora v ZMed tako obstaja v veljavi ureditev, ki takšna dejanja prepoveduje, vendar zanje ne določa sankcije v obliki globe.

V zvezi s tem je treba omeniti tudi odziv Policije na ta del poročila Varuha. Policija pojasnjuje, da poleg kaznivih dejanj, ki so statistično prikazana v poročilu Varuha, Policija vsako leto obravnava še določeno število prekrškov vzbujanja nestrpnosti po 20. členu Zakona o varstvu javnega reda in miru v zvezi s prekrški po prvem odstavku 6. člena in po prvem in drugem odstavku 7. člena istega zakona. Od uveljavitve Zakona o varstvu javnega reda in miru je bilo tako do konca leta 2010 obravnavanih skupno 75 prekrškov vzbujanja nestrpnosti po 20. členu tega zakona v zvezi s prvim odstavkom 6. člena tega zakona in 29 prekrškov vzbujanja nestrpnosti po 20. členu tega zakona v zvezi s prvim odstavkom 7. člena ter dodatno deset prekrškov vzbujanja nestrpnosti po 20. členu v zvezi z drugim odstavkom 7. člena istega zakona. Skupaj je bilo torej od uveljavitve Zakona o varstvu javnega reda in miru do konca leta 2010 obravnavanih 114 prekrškov vzbujanja nestrpnosti, ki so bili storjeni na verbalen način (z govorom). Glede na statistične podatke ni mogoče razmejiti, ali je bil prekršek storjen javno (npr. prek medijev) ali pa je šlo za prekršek, ki je bil neposredno storjen proti posamezni osebi.

Iz teh odzivov je razvidno, da je bilo priporočilo Varuha, da naj Vlada prouči možnost, da se javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti sankcionira tudi kot prekršek, upravičeno in je imelo odziv, čeprav se Vlada do tega predloga neposredno ni opredelila. V nadaljevanju to priporočilo Varuha dodatno utemeljujemo.

2. Možnosti pregona javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti

Pri Varuhu smo še vedno prepričani, da imata hiter in dosleden odziv organov pregona na pojave javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti ter morebitno poznejše sankcioniranje najboljši preventivni učinek. Šele takšno delovanje daje smisel drugim – vzgojnim in izobraževalnim dejavnostim. Če se nikomur nič ne zgodi, torej storilci niso odkriti in kaznovani, zgolj prepričevanje nima učinka, storilci pa vedno bolj širijo in preizkušajo meje tolerance državnih organov.

Strinjamo z ugotovitvijo, da sta uporaba Kazenskega zakonika in izrekanje kazenskih sankcij skrajna ukrepa, ki naj se v praksi uporabljata le v izjemnih primerih. Zato je na tem področju zelo široko sivo polje dejanj, ki nimajo znakov kaznivega dejanja, pomenijo pa nesprejemljivo prakso javnega širjenja sovražnosti in nestrpnosti. Tega je vse več zlasti na svetovnem spletu in drugih oblikah novih komunikacij.

V zadnjih petih letih imamo v Kazenskem zakoniku tri definicije kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti. Koliko je bilo pravnomočnih obsodb tega dejanja, je tudi Varuhu nemogoče ugotoviti, zato o tovrstni sodni praksi skoraj ne moremo govoriti. V javnosti kroži podatek o treh sodbah (v petih letih). Nanašajo se na zelo različne primere in temeljijo na različnih besedilih tega člena (297, prej 300) Kazenskega zakonika in se nanašajo na različna časovna obdobja. V enem primeru naj bi bil storilec obsojen zaradi pozivanja na poboj prek spleta; v najodmevnejšem primeru, »Cafe open« iz leta 2010, pa so bili storilci obsojeni na podlagi 297. člena, poleg tega pa tudi zaradi nasilništva *(296. čl. KZ-1)* in povzročitve splošne nevarnosti *(314. Čl. KZ-1)*.

Zadnja sprememba (Spremembe in dopolnitve Kazenskega zakonika KZ-1B) je bila sprejeta konec leta 2011 in bo začela veljati od 14. 5. 2012. Najnovejša inkriminacija kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti iz 297. člena dodaja nov pogoj: da dejanja lahko privedejo do ogrožanja ali motenj javnega reda in miru. S tega vidika je pogoj za uporabo tega člena strožji; na koncu prvega odstavka pa je dodano novo besedilo, da mora biti dejanje storjeno »z uporabo grožnje, zmerjanja ali žalitev«. Smisel tega dostavka ni dovolj jasen, saj si je težko predstavljati spodbujanja sovraštva in nestrpnosti brez groženj, zmerjanj ali žalitev. Tudi predstavnik VDT je v zvezi s tem javno povedal, da ne vedo, ali je nova kvalifikacija milejša ali strožja od prejšnje. Pri Varuhu zaradi vsega navedenega ne pričakujemo, da bo sodne prakse na podlagi nove dispozicije 297. člena KZ-1 več, verjetneje je, da je bo še manj, hkrati pa bo še bolj široko sivo področje spornih izjav: torej med dejanji, ki so kazniva, in tistimi, ki so sprejemljiva v javnem nastopanju in sporočanju.

Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1) kot prekrške med drugim že opredeljuje nasilno in drzno vedenje, ki povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu (6. člen), nedostojno vedenje na javnem kraju (7. člen) in pisanje po objektih (13. člen). Dvajseti člen ZRJM-1 določa, da če so ta in nekatera druga dejanja storjena z namenom vzbujanja narodnostne, rasne, spolne, etnične, verske, politične nestrpnosti ali nestrpnosti glede spolne usmerjenosti, se storilec kaznuje z višjo globo. ZRJM-1 v prvem členu določa, da je namen tega zakona uresničevanje pravice ljudi do varnosti in dostojanstva z varovanjem pred dejanji, ki posegajo v telesno in duševno celovitost posameznika ali posameznice /…/.ZRJM-1 posebej ne predvideva kot prekršek izrazov sovraštva in nestrpnosti, ki so posredovani prek spleta in drugih novih sredstev posredovanja vsebin (družabna omrežja). Vendar bi bilo z ustrezno interpretacijo definicije javnega kraja iz 1. točke 2. člena ZRJM-1 tudi te oblike komuniciranja mogoče opredeliti kot javni kraj, kot kraj, ki je »pod določenimi pogoji dostopen vsakomur«. Menimo, da bi bilo koristno v praksi to možnost preizkusiti.

3. Ureditev pravice do popravka in odgovora v Zakonu o medijih

Varuh je v letu 2010 obravnaval in v poročilu opisal vsebino pobude, v kateri je pobudnik navedel, da je sodišče neutemeljeno zavrglo njegovo tožbo za objavo odgovora na podlagi Zakona o medijih (ZMed) na sporočilo, ki je bilo objavljeno na televiziji. Varuh v zvezi s to zadevo ni ugotovil kršitev pobudnikovih pravic, je pa ob tem ugotovil težave pri oblikovanju zahtevka za objavo odgovora ali popravka po ZMed, kadar se objava zahteva v televizijskem mediju.

Na to vprašanje smo opozorili Ministrstvo za kulturo (MK). Šesti in sedmi odstavek 27. člena ZMed namreč določata, da mora biti objava popravka v televizijskih programih prebrana in da mora biti popravek objavljen s sliko. V zvezi s tem se postavlja vprašanje, kako naj prizadeta oseba zahteva objavo popravka; ali mora zahtevi priložiti scenarij popravka in natančno navesti, kaj naj slika prikazuje. Ali mora medij v zvezi z zahtevo prizadete osebe posneti nov slikovni material ali z novo montažo popraviti slikovni prispevek? Na podlagi navedenih določb Zakona ni jasno, ali bi lahko prizadeti posameznik sploh vplival na celotno (zlasti slikovno) podobo popravka televizijskega prispevka, in če da, kako. Varuh je MK predlagal, da pri pripravi spremembe ZMed podrobneje uredi način objave popravka in odgovora, zlasti v televizijskih medijih. MK nas je takrat obvestilo, da pripravljajo osnutek novega Zakona o medijih, v katerem posebno pozornost namenjajo prav ureditvi pravice do popravka in odgovora. Po zagotovilih MK bosta ti pravici urejeni povsem na novo, na način, ki bo omogočal lažje uveljavljanje pravic in odpravil pomanjkljivosti veljavne ureditve.

Vlada je v odzivnem poročilu navedla, da je MK v predlogu novega Zakona o medijih (ZMed-1) dopolnilo določbe glede objave popravka in odgovora, vendar predlog ni bil potrjen v parlamentarnem postopku, zato velja dosedanja zakonska ureditev.

4. Odškodnine zaradi neupravičenega posega v zasebnost z javno objavo bi morale biti višje

Doslej je bilo brez odziva priporočilo Varuha, **da bi kazalo tudi v Sloveniji razmisliti o možnosti uzakonitve civilne kazni oziroma odškodnine zaradi neupravičenega posega v zasebnost z javno objavo**. Prizadeti mora namreč dokazovati materialno in nematerialno škodo, ki mu je nastala z objavo neupravičenih očitkov, zato so dosojene odškodnine za poseg v osebnostne pravice prenizke, da bi delovale odvračalno na senzacionalistično usmerjene medije. Zato Varuh to priporočilo ponavlja.

5. Pobude in javni odzivi varuha na področju etike javne besede

Varuh je prejel pobudo nevladne organizacije v zvezi z uničenjem informativne table Društva za trajnostni razvoj Pomurja in nalepkami z napisom »Cigani raus«, ki so se pojavile v okolici njihove pisarne. Varuhinja je v javni izjavi obsodila to dejanje takrat še neznanih storilcev, uperjeno zoper pripadnike romske skupnosti. Presodila je, da gre za elemente sovražnega govora, in izrazila prepričanje, da bo Policija storila vse potrebno, da bo storilce odkrila.

V tej zadevi smo pozneje na Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) naslovili poizvedbo. Odgovorili so, da je Policija na podlagi ugotovljenih dejstev, podatkov in dokazov zoper tri osumljence na Okrožno državno tožilstvo (ODT) v Murski Soboti podala kazensko ovadbo zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti po 297. členu Kazenskega zakonika.

Varuh je nato naslovil poizvedbo na ODT v Murski Soboti, ki je potrdilo, da je dne 25. 10. 2011 s Policijske postaje Lendava prejelo kazensko ovadbo zaradi suma storitve omenjenega kaznivega dejanja zoper tri osebe; eno polnoletno in dve mladoletni, ki so izdelale manjše

število nalepk z napisom »Cigani raus« in jih lepile v Lendavi. Tožilec, ki je obravnaval zadevo, se je odločil za odloženi kazenski pregon. Odložen kazenski pregon je alternativno, zunajsodno reševanje kazenskih zadev. Pri odloženem pregonu državni tožilec s soglasjem oškodovanca odloži kazenski pregon zoper osumljenca, če je ta pripravljen ravnati po navodilih državnega tožilca in izpolniti nekatere naloge, s katerimi se zmanjšajo ali odpravijo škodljive posledice kaznivega dejanja.

V postopku, ki sta ga vodila Policija in Tožilstvo, Varuh ni zaznal kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ne glede na to je primer zanimiv z vidika delovanja Policije in Tožilstva, saj so v tem primeru dejanje nedvoumno opredelili kot javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti. Ob tem ugotavljamo, da zadeva zaradi odloženega kazenskega pregona ne bo štela med (pre)skromno sodno prakso kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti. Kljub temu menimo, da je bil odziv Policije in Tožilstva vsebinsko ustrezen, še posebej zato, ker sta bila dva storilca mladoletna.

Varuh je leta 2011 prejel tudi več pobud v zvezi s transparenti, ki so se pojavili na tradicionalni Paradi ponosa v Ljubljani. Pobudniki so navajali, da so bili kot verniki prizadeti ob žaljivih podobah Kristusa, ki kaže sredinec. Tudi plakat z naslovom »Raje epruveta kot Cukjati za očeta« je bil po njihovem mnenju skrajno žaljiv. V javnem odzivu smo poudarili, da je nesprejemljiva vsaka oblika izražanja nestrpnosti ali sovraštva, na podlagi katere koli osebne okoliščine. Skupina, ki si prizadeva za strpnost na podlagi ene osebne okoliščine, nikakor ne bi smela izražati nestrpnosti do posameznikov ali skupin, ki se identificirajo s kakšno drugačno osebno okoliščino. Takšna dejanja, četudi v okviru meja svobode izražanja, zmanjšujejo verodostojnost sicer upravičenih pozivov k strpnosti. Pravice nobene skupine se ne smejo promovirati na račun teptanja dostojanstva tistih, ki zagovarjajo drugačne vrednote, dokler to poteka v okvirih, ki jih zagotavlja Ustava. Varuh je zato pozval vse družbene skupine in aktiviste k strpnosti pri njihovem javnem delovanju.

Varuhinja se je odzvala tudi na nesprejemljive izjave Iva Godniča v jutranji oddaji na TV Slovenija. Označila jih je za nepremišljene in skrajno neprimerne, vsebujejo pa tudi elemente javnega spodbujanja sovraštva in nestrpnosti ter omalovaževanja, smešenja in zmanjševanja pomena hudih kaznivih dejanj zoper človečnost. Izrazila je pričakovanje, da se bo avtor za izrečene besede gledalcem opravičil oziroma jih pojasnil.

6. Poklicna merila in načela novinarske etike na RTV Slovenija še niso bila spremenjena

V poročilu za leto 2009 (v točki 2.10.4, na strani 185: Posledice kandidature za evropsko poslanko) smo opisali primer novinarke, ki je kandidirala za poslanko v Evropski parlament. Novinarki je njen delodajalec, Javni zavod RTV Slovenija, takrat preprečil opravljati delo v informativnih programih RTV Slovenija (RTVS). Varuh je menil, da kandidatura novinarja na listi politične stranke za volitve ne more biti razlog, da se pravno in dejansko poslabša njegov poklicni in delovnopravni položaj. Vodstvo RTVS se je sklicevalo na Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTVS, ki določajo, da novinar ne sme opravljati uredniškega, novinarskega ali napovedovalnega dela ter nastopati pred kamerami in mikrofoni (le) v času volilne kampanje. Predlog sprememb tega akta, ki ga je vodstvo RTV Slovenije pripravilo junija 2009, predvideva, da bi bilo tako delo prepovedano še štiri leta po kandidaturi oziroma po izteku mandata. Po mnenju Varuha bi bila takšna sprememba v nasprotju z ustavnimi in temeljnimi človekovimi pravicami do svobode združevanja, enake volilne pravice (pravice voliti in biti voljen) in do svobode izražanja.

Programski svet RTVS je na seji 23. 3. 2010 sprejel sklepe, na podlagi katerih naj bi spremenil Poklicna merila in načela novinarske etike. Tajništvo Programskega sveta RTVS nam je 1. marca 2011 sporočilo, da je Programski svet imenoval Posebno komisijo za

revidiranje poklicnih meril in načel in pričakuje, da bo »v kratkem pripravljen poklicni kodeks RTVS, ki bo jasno opredelil tako pravice kot ravnanja programskih ustvarjalcev z etičnega vidika«. Odgovorili so tudi, da je priprava tega pomembnega dokumenta v sklepni fazi in da je pričakovati, »da ga bo programski svet lahko obravnaval in posredoval v javno razpravo že na prvi naslednji seji, predvidoma v mesecu aprilu 2011«, kar pa se do časa priprave tega poročila ni uresničilo. S spletne strani Javnega zavoda je razvidno, da še vedno veljajo Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTVS, ki jih je sprejel Svet RTV Slovenija leta 2000, in Programski standardi, ki jih je sprejel Programski svet leta 2006.

2.1.3 Zbiranje in združevanje

Število prejetih pobud na tem področju se je leta 2011 zmanjšalo. Prejeli smo le štiri nove. Med temi sta bili dve glede obveznega članstva v Kmetijsko-gozdarski zbornici Slovenije. O tem smo več pisali v poročilu za leto 2010. Pobudniki navajajo argumente, zaradi katerih se jim zastavlja vprašanje, ali je za predstavljanje in uveljavljanje določenih interesov res nujno z zakonom predpisati obvezno članstvo oziroma ali je mogoče te interese uveljavljati tudi drugače, prostovoljno. Pobudnike smo napotili, da predlagajo ponovno presojo pri Ustavnem sodišču RS (če imajo nove ustavnopravne argumente) ali predlagajo spremembo zakona s pobudo ali peticijo, naslovljeno na poslance in delovna telesa Državnega zbora ali na pristojno ministrstvo.

Velik del poročila za leto 2010 na tem področju smo del namenili vprašanjem uresničevanja ustavne pravice do zbiranja in združevanja na javni površini. Ugotovili smo, da zakonska ureditev občini omogoča arbitrarno odločanje pri izdaji soglasja za javni shod na javni površini v njeni lasti. V zvezi s tem smo dali priporočilo, da naj se v Zakonu o javnih zbiranjih uredijo pogoji in postopek izdaje soglasja lastnika oziroma upravljavca za prireditve na javnih površinah, kadar je takšna nepremičnina v lasti ali upravljanju države ali občine.

V odzivnem poročilu je vlada na to priporočilo odgovorila, da je bil leta 2010 sprejet Zakon o dopolnitvi Zakona o javnih zbiranjih (Uradni list RS, št. 59/10), ki je določil, da soglasje lastnice ali lastnika oziroma upravljavke ali upravljavca zemljišča oziroma prostora ni potrebno, če se organizira shod na javni površini, ki ima značaj grajenega javnega dobra in je namenjena zbiranju ljudi in njeni prosti uporabi, izvedba shoda pa ni v nasprotju z njenim namenom. Ta določba velja samo za javne shode, in ne za javne prireditve. Soglasje občine torej ni potrebno v primerih, če je shod organiziran na javni površini, ki je tudi sicer namenjena sestajanju, zbiranju ljudi (trg), ali na drugem prostoru, namenjenem prosti uporabi ljudi in njihovemu zbiranju (npr. promenada). Le na takšnih površinah izvedba javnega shoda ni v nasprotju z namenom grajenega javnega dobra. Organiziranje javnega shoda in udeležba na njem je namreč politična pravica, zato je dopustno postavljati le minimalne ovire (kadar to zahteva varnost države, ali javna varnost, ali varstvo pred širjenjem nalezljivih bolezni), kar dopuščajo tudi druge pravne ureditve. Lokalna skupnost pa bo lahko odrekla soglasje le v primerih nedopustne rabe, ki bi nasprotovala namenu in pravnemu režimu na sami nepremičnini. Navedena dopolnitev Zakona pa ne velja za organiziranje javnih shodov na grajenem javnem dobru, kot so npr. tržnice, igrišča, parkirišča, pokopališča, parki in lokalne ceste, saj te površine niso namenjene prosti uporabi ljudi in njihovemu zbiranju, ampak so zgrajene za točno določen namen, zato bo soglasje lokalne skupnosti za te površine še vedno potrebno.

Ministrstvo za notranje zadeve ob tem meni, da lokalne skupnosti tudi pri organiziranju javnih prireditev, na katerih gre za zbiranje ljudi zaradi izvajanja kulturne, športne zabavne, izobraževalne, verske ali druge dejavnosti, s svojimi predpisi ne morejo postavljati omejitev uporabe površin, ki imajo status javnega dobra ali so javne površine, kot jih določa 2. člen Zakona o graditvi objektov, razen v primeru rabe, ki bi nasprotovala namenu in pravnemu režimu na sami nepremičnini, lahko pa določijo pogoje, ki zagotavljajo enakopravno

obravnavanje vseh organizatorjev javnih prireditev. Vsebina urejanja teh pogojev pa bi po mnenju MNZ presegala področje urejanja Zakona o javnih zbiranjih.

Pridobitev statusa humanitarne organizacije za zavode

Že v poročilu za leto 2010 smo omenili vprašanje domnevne diskriminatornosti Zakona o humanitarnih organizacijah, ki pridobitev statusa humanitarne organizacije omogoča izključno društvom, ne pa tudi zavodom. Zaradi takšne ureditve je pobudnik (zavod) izključen iz nekaterih ugodnosti, ki jih prinaša status humanitarne organizacije, kot so na primer kandidiranje na javnih razpisih in na razpisih fundacije FIHO, davčne ugodnosti in podobno. Obravnavo te zadeve smo v letu 2011 nadaljevali.

Zavod, ki je bil naš pobudnik, je zaradi sporne zakonske ureditve na Ustavno sodišče RS (US RS) vložil pobudo za začetek postopka za presojo ustavnosti 2. člena Zakona o humanitarnih organizacijah (ZHO), Varuha pa prosil, naj prouči to problematiko in ga podpre v njegovi pobudi US RS.

Varuh se je strinjal z navedbo Zavoda, da bi bil drugi člen Zakona o humanitarnih organizacijah, ki določa, da status humanitarne organizacije lahko pridobijo samo društva, ne pa tudi zavodi, lahko v nasprotju s 14. členom Ustave, ki med drugim zagotavlja tudi, da zakonodajalec osebe, ki so v enakem položaju, obravnava enako. Status humanitarne organizacije sicer prinaša nekatere ugodnosti, kot so kandidiranje na javnih razpisih in na razpisih Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (FIHO), davčne ugodnosti in podobno.

Varuh je na Ministrstvo za zdravje (MZ) naslovil poizvedbo o razlogih za ureditev, na podlagi katere nekatere organizacije, zgolj zaradi svoje pravno-organizacijske oblike ne morejo pridobiti statusa humanitarnih organizacij. MZ je poglavitne razlike, ki naj bi opravičevale različno zakonsko obravnavo, našlo v odprtosti delovanja, prostovoljnosti in neplačljivosti. Večina društev, ki pridobijo status humanitarne organizacije, naj bi svoje dejavnosti opravljala s prostovoljci in neplačljivo. Vsako društvo naj bi imelo po navedbah MZ mrežo prostovoljcev, svoje dejavnosti pa naj bi opravljalo preko regijskih društev večinoma po vsej Sloveniji. V nadaljevanju odgovora MZ opozori še na to, da status humanitarne organizacije prinaša možnost kandidiranja na javnih razpisih fundacije FIHO. Sredstva fundacije naj bi bila že zdaj premajhna za vse interesente, zato bi bilo po mnenju MZ merila za pridobitev statusa humanitarne organizacije treba zaostriti, ne pa širiti.

Varuh meni, da argumenti MZ niso prepričljivi. Ugotovili smo, da izpolnjevanje pogojev odprtosti, prostovoljnosti, neplačljivosti in podobno zahteva ZHO. Ni torej res, da bi društva že zaradi pravnoorganizacijske oblike samodejno izpolnjevala pogoje za pridobitev statusa humanitarne organizacije, ampak se ti pogoji presojajo samostojno v okviru postopka pridobivanja statusa humanitarne organizacije. Nobenega razloga zato ni, da pogojev, ki jih določa ZHO, ne bi mogel izpolnjevati tudi zavod. Upoštevati je namreč treba, da imata obe pravnoorganizacijski obliki, tako društvo kot tudi zavod nekatere bistvene podobnosti: a) cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička (tretji odstavek 1. člena ZDru-1 in drugi odstavek 1. člena ZZ) in b) presežek prihodkov nad odhodki lahko tako društvo kot tudi zavod praviloma namenita le za uresničevanje svojega namena oziroma razvoja dejavnosti (tretji odstavek 24. člena ZDru-1 ter drugi odstavek 48. člena ZZ).

Prav tako razlog za vnaprejšnje izključevanje zavodov iz možnosti za pridobitev statusa humanitarne organizacije po mnenju Varuha ne morejo biti omejena sredstva FIHO. Kandidiranje za sredstva FIHO je predmet posebnega postopka, in sicer javnega razpisa, ki določa tudi pogoje kandidiranja. Omejevalnost pogojev za kandidiranje za sredstva FIHO se lahko opredeli v razpisni dokumentaciji, zato ta materija po mnenju Varuha ne sodi v ZHO.

Ugotovili smo še, da na podlagi četrtega odstavka 2. člena ZHO status humanitarne organizacije že zdaj lahko pridobijo tudi tiste organizacije, ki jih za opravljanje humanitarne dejavnosti ustanovijo verske skupnosti, in to ne glede na pravnoorganizacijsko obliko. To nas je utrdilo v prepričanju, da je razlikovanje med društvi in zavodi v zvezi s pridobivanjem statusa humanitarne organizacije arbitrarno in da ne temelji na zakonitih, ustavnih ali po naravi stvari utemeljenih razlogih.

Varuh je na US RS naslovil zahtevo za presojo ustavnosti prvega odstavka 2. člena ZHO v delu, ki se nanaša na omejitev pridobitve statusa humanitarne organizacije zgolj na društva in zveze društev. Ustavnemu sodišču je predlagal, naj ugotovi protiustavnost izpodbijanega člena ter Državnemu zboru RS naloži, da ugotovljeno protiustavnost v določenem roku odpravi.

2.1.4 Volilna pravica

V zvezi z izvajanjem volilne pravice je Varuh v letu 2011 znova prejel več pobud (13) kot leto prej (11). K temu so največ prispevale predčasne volitve v Državni zbor in izvedeni referendumi.

Varuh na tem področju že vrsto let opozarja na problem glasovanja po pošti za tiste volivce, ki na dan glasovanja niso v kraju svojega stalnega bivališča, pa niso oskrbovanci doma za ostarele ali v bolnišnici.

Vlada je odzivnem poročilu v zvezi s tem navedla, da je sprejela in poslala v Državni zbor Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o volitvah v Državni zbor, kjer je bil navedeni problem rešen tako, da se je predlagala uvedba glasovanja po pošti brez upravičenega razloga. Po pošti bi tako lahko glasoval vsakdo, kdor bi to svojo namero pravočasno sporočil pristojnim volilnim organom. Vendar pa je bil Predlog Zakona, ki ga je skladno z Ustavo RS treba sprejeti z dvetretjinsko večino glasov vseh poslancev, zavrnjen v Državnem zboru RS že v prvi obravnavi, zato predlagana rešitev žal ni bila sprejeta.

1. Predčasne volitve v Državni zbor

V zvezi s predčasnimi volitvami v Državni zbor je Varuh prejel pet pobud. Zanimivejši in odmevnejši primeri so posebej opisani v nadaljevanju.

Še pred napovedanim razpisom predčasnih volitev smo prejeli pobudo fizične osebe, člana politične stranke, ki je izrazil skrb, da na dan razpisa napovedanih predčasnih volitev in na dan začetka volilnih opravil ne bo omogočena izvedba vseh zakonitih volilnih opravil, predvsem zbiranje podpor volivcev s podpisi. V zvezi s tem smo opravili poizvedbo na Državno volilno komisijo (DVK). Predsednik RS je namreč v svoji javni izjavi 28. septembra napovedal, da bo 21. oktobra 2011 razpustil Državni zbor in hkrati razpisal predčasne volitve za 4. december 2011. Drugi odstavek 16. člena Zakona o volitvah v Državni zbor (ZVDZ) določa, da z dnem, ki je določen kot dan razpisa volitev, začnejo teči roki za volilna opravila. Šestinštirideseti člen pa zagotavlja, da se podpora s podpisi lahko daje od dneva, ki je določen za začetek volilnih opravil, do dneva, ki je določen za predložitev list kandidatov. Na podlagi omenjene napovedi je izhajala tudi skrb pobudnikov, ali bo dejansko že prvi dan, ki bo določen kot dan začetka volilnih opravil, omogočeno dajanje podpor kandidatom na predpisanih obrazcih pred pristojnimi upravnimi organi. DVK smo prosili za mnenje, ali lahko zagotovijo spoštovanje navedenih določb ZVDZ, če bosta sovpadala dan razpisa napovedanih predčasnih volitev in dan začetka volilnih opravil.

DVK nam je odgovorila, je že pred formalnim razpisom predčasnih volitev sprejela Navodilo o obrazcih za dajanje podpore, vseskozi pa se usklajuje z ministrstvoma za javno upravo in za notranje zadeve tako, da bo na dan razpisa volitev že mogoče oddati podporo. To se je tudi po naših informacijah zgodilo in tako je bilo mogoče oddati podporo kandidatom tudi na dan razpisa volitev.

Omenimo lahko še pobudo posameznika, ki je menil, da bi država morala državljane dejavneje pozivati k uveljavljanju pravice biti voljen. Menili smo, da pobuda ni bila utemeljena. Varuh je presodil, da ni naloga organov oblasti v zvezi z volilno pravico posebej informirati državljane, da lahko kandidirajo na volitvah. Možnost, da lahko vsakdo kandidira na volitvah, je po mnenju Varuha splošno znana. Praviloma na vsakih državnozborskih volitvah kandidira več oseb, kot je poslanskih mest, zato posebni pozivi na domove državljanov po mnenju Varuha niso potrebni. Varuh pri svojem delu do zdaj tudi ni zaznal, da bi bili volivci premalo informirani o možnosti biti voljen.

Prejeli smo tudi pobudo, v kateri nas je pobudnik seznanil z vlogo, naslovljeno na Ustavno sodišče RS in na predsednika države, z »zahtevo za preklic predčasnih volitev 2011 in ponovni razpis«, ker naj bi vsaj polovica od sodelujočih strank na predčasnih volitvah kršila določbe Zakona o volilni in referendumski kampanji glede odprtja posebnega transakcijskega računa.

Varuh je ugotovil, da so bile predčasne volitve razpisane v skladu z Zakonom o volitvah v državni zbor in v okviru rokov, ki jih predvideva ta zakon. Zakon o volilni in referendumski kampanji v 16. členu določa, da mora organizator volilne kampanje najpozneje 45 dni pred dnem glasovanja na volitvah odpreti poseben transakcijski račun z oznako »za volilno kampanjo«. Stranke so to lahko storile, saj je predsednik države že 28. septembra napovedal, da bo parlament razpustil 21. oktobra. Za tiste stranke, ki ne odprejo transakcijskega računa v skladu s 16. členom Zakona o volilni in referendumski kampanji, ta zakon v 38. členu kot sankcijo predvideva globo. Za nadzor nad izvajanjem določb tega zakona je pristojen Inšpektorat Republike Slovenije za notranje zadeve.

Po mnenju Varuha Odlok o razpustitvi Državnega zbora Republike Slovenije in o razpisu predčasnih volitev v Državni zbor Republike Slovenije ni v nasprotju z določbami Zakona o volitvah v Državni zbor in ne predstavlja kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Presodili smo, da bi bila sankcija, po kateri bi zaradi neodprtja posebnih transakcijskih računov preklicali predčasne volitve, nesorazmerna s kršitvijo ter z namenom izvedbe predčasnih volitev, ki je v tem, da se v čim krajšem času izvoli zakonodajno telo, ki bo sposobno izvoliti vlado. Pobudnika smo napotili, če meni drugače, da lahko odlok predsednika pošlje v presojo Ustavnemu sodišču RS s pobudo za začetek postopka za presojo ustavnosti tega odloka.

2. Uveljavljanje volilne pravice pripadnikov Slovenske vojske na misiji v tujini

Tri dni pred dnem glasovanja na izrednih državnozborskih volitvah smo prejeli pobudo pripadnikov slovenskega kontingenta v silah KFOR na Kosovu, ki so nas seznanili, da niso mogli glasovati na predčasnih državnozborskih volitvah, čeprav naj bi pravočasno in pravilno izpolnili prijavnice. Vojaki so še dodali, da razlogov, zaradi katerih ne bodo mogli glasovati, njihov poveljnik ni v celoti pojasnil. Pripadniki kontingenta zlasti niso bili seznanjeni s tem, zakaj so vse druge slovenske enote s Kosova lahko oddale svoje glasove po pošti.

Varuh je presodil, da bi bila pobuda lahko utemeljena, vendar zaradi časovne stiske ni posebej preverjal resničnosti navedb pobudnikov, temveč je resničnost navedb pobudnikov predpostavil in neposredno naslovil predlog na Ministrstvo za obrambo RS (MORS) in Generalštab Slovenske vojske. Naslovnikoma smo predvsem predlagali, naj proučita možnosti, da bi vojaki kljub zapletu uveljavili svojo aktivno volilno pravico na volitvah. Če to ne bi bilo mogoče, smo predlagali, naj se odgovorni za nastale nepravilnosti vojakom opravičijo zaradi kršitve njihove volilne pravice.

MORS nam je pojasnil, da glasovanje po pošti ni bilo omogočeno enaintridesetim pripadnikom Slovenske vojske zaradi zapletov pri posredovanju zahtevkov za glasovanje. Razlogi naj bi bili objektivni, saj ta skupina vojakov opravlja naloge zunaj oporišča Villagio Italia. Zaradi opravljanja nalog na različnih lokacijah je bila komunikacija počasnejša in s tem so nastale napake pri pošiljanju zahtevkov za glasovanje s Kosova v Slovenijo.

Slovenska vojska je enaintridesetim vojakom zagotovila drugačno možnost glasovanja na državnozborskih volitvah. Svoje glasove so na dan volitev lahko oddali neposredno na diplomatsko-konzularnem predstavništvu v Skopju, kamor jih je s Kosova pripeljala Slovenska vojska.

Pobudo smo ugotovili kot utemeljeno, čeprav do kršitve volilne pravice slovenskih vojakov (še) ni prišlo. Hitro posredovanje Varuha in ukrepanje MORS, ki je v celoti spoštovalo predlog Varuha, je kršitev volilne pravice enaintridesetim osebam pravočasno preprečilo.

3. Razumljivost referendumskih vprašanj

Varuh je obravnaval pobudo volivca, ki je opozoril na slabo razumljivost referendumskega vprašanja o besedilu Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA-A), kot je bilo predstavljeno v brošuri, ki so jo prejela vsa slovenska gospodinjstva. Pobudnik je trdil, da v brošuri objavljeno besedilo ZVDAGA-A volivcu ne omogoča, da bi se v celoti seznanil z vprašanjem, o katerem odloča. Kot primer takšne nejasnosti je pobudnik navedel besedilo z enajste strani brošure: »V dvajseti alineji se črta beseda »svojega«. Takšno besedilo je po mnenju pobudnika nerazumljivo in iztrgano iz konteksta, volivcem pa naj ne bi omogočalo sprejemanja samostojnih in na popolni informaciji temelječih odločitev. Pobudnik se je predhodno že obrnil na Državno volilno komisijo (DVK), ki je na podlagi 34. člena Zakona o referendumu in ljudski iniciativi gospodinjstvom poslala brošuro z besedilom ZVDAGA-A, vendar od njih ni prejel zadovoljivega odgovora.

Varuh je ugotovil, da DVK nima manevrskega prostora glede načina objave zakona, o katerem se odloča na referendumu. Kljub temu pa smo ugotovili, da so pomisleki pobudnika v določeni meri utemeljeni. Pobuda bi bila lahko utemeljena z vidika načel demokratičnosti in pravne države ter z vidika možnosti za sodelovanje pri upravljanju javnih zadev. Vsak volivec ima namreč pravico soodločati na zakonodajnem referendumu, to pa v polnosti lahko izvede šele po tem, ko je seznanjen z vsebino izbire, o kateri odloča. Res je, da so vsa besedila zakonov javno in prosto dostopna in da bi se vsak posameznik lahko seznanil s celotno vsebino zakona, ki se spreminja. Vendar pa Varuh meni, da je primerjanje izvornega besedila zakona s spremembami zakona zamudno in preveč zahtevno za povprečnega volivca. Kot rešitev se ponuja možnost, da bi vsako gospodinjstvo prejelo brošuro, v kateri bi bil čistopis zakona z vidno vnesenimi predlaganimi spremembami zakonskega besedila. Varuh je v zvezi s tem zato na predsednika Državnega zbora RS naslovil poizvedbo.

Predsednik državnega zbora nam je odgovoril, da je bilo referendumsko vprašanje glede uveljavitve ZVDAGA-A oblikovano skladno z veljavno pravno ureditvijo, da pa pobuda izpostavlja »tehten vidik referendumske ureditve, ki mu je treba v bodoče posvetiti primerno pozornost.« Predsednik je poizvedbo Varuha posredoval vsem poslancem in poslankam Državnega zbora ter matičnemu delovnemu telesu, tj. Odboru za notranjo politiko, javno upravo in pravosodje.

4. Predvolilna soočenja na RTV Slovenija

Med predvolilno kampanjo pred prvimi izrednimi državnozborskimi volitvami smo prejeli pobudo politične stranke, ki je opozarjala na sporno izvedbo predvolilnih oddaj, napovedanih na Radiu Slovenija. Razpored volilnih oddaj na Radiu Slovenija je namreč predvideval dve soočenji na podlagi merila »prepoznavnosti v javnomnenjskih raziskavah«. Pobudnik je menil, da je takšno merilo neutemeljeno, diskriminatorno do neparlamentarnih strank in v nasprotju z določbo 12. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1). Ta člen v tretjem odstavku določa, da morajo imeti neparlamentarne stranke »skupaj na razpolago eno tretjino skupnega časa, ki ga RTV Slovenija določi za vse politične stranke in kandidate, ki sodelujejo na volitvah«. Določa še, da »RTV Slovenija tem strankam oziroma kandidatom omogoči predstavitev v okviru njim namenjenih posebnih predvolilnih predstavitev v, od oddaj iz prejšnjega odstavka ločenih terminih, tako da je vsaki od teh strank oziroma vsakemu od neodvisnih kandidatov omogočena medsebojno enakopravna predstavitev« .

Ugotovili smo, da bi bila pobuda lahko utemeljena. Na podlagi 12. člena ZRTVS-1 je Javni zavod RTV Slovenija objavil Pravila in navodila RTV Slovenija za volilno kampanjo državnozborskih volitev v Republiki Sloveniji 4. decembra 2011 (Pravila). Pravila med merili za oblikovanje soočenj ne uvajajo merila prepoznavnosti v javnomnenjskih raziskavah, ampak se sklicujejo na načelo enakih pravic kandidatov, ki kandidirajo za Državni zbor in na zakonsko načelo, da kandidatnim listam zunajparlamentarnih strank pripada tretjina vsega programskega časa.

Varuh je presodil, da bi bila lahko praksa, po kateri se uvedbo dodatnih meril v celoti in celo mimo pravil in navodil RTV Slovenija za volilno kampanjo prepušča posameznim urednikom informativnega programa, v neskladju z načeli pravne varnosti, zakonitosti in enakosti pasivne volilne pravice. Lahko bi namreč povzročila neenakopravno obravnavo zunajparlamentarnih strank na podlagi merila, ki ni zakonsko utemeljeno. Po Varuhovem mnenju bi bilo zato primerneje, da bi okvire dopustnega razlikovanja med političnimi strankami glede na njihovo dejansko politično težo natančneje urejal zakon.

Pobudnika smo seznanili s potmi, ki jih ima na voljo za rešitev zadeve. Zaradi kršitve Pravilnika lahko prizadeti vloži pisno pritožbo na naslov odgovornih uredništev Informativnega programa RTV Slovenija, poleg tega pa lahko na podlagi 40. člena Zakona o volilni in referendumski kampanji pri Inšpektoratu Republike Slovenije za notranje zadeve vloži ugovor.

Povratne informacije od pobudnika nismo prejeli, seznanjeni smo le s tem, da je pobudnik naše mnenje posredoval generalnemu direktorju RTV Slovenija. Na spletni strani Multimedijskega centra RTV Slovenija pa smo med napovedmi volilnih oddaj na Radiu Slovenija opazili spremembo koncepta soočenj, ki je usklajena z določbami ZRTVS-1.

V zvezi s tem smo prejeli tudi pobudo Koordinacije neparlamentarnih strank in list za spremembo volilne in medijske zakonodaje o poteku volilne kampanje za državnozborske volitve 2011 v izvedbi Javnega zavoda RTV Slovenija. V odgovoru smo pobudniku ponovili naše zgornje mnenje in ugotovili, da so domnevne kršitve zakona o volilni kampanji že prijavili pristojnemu inšpektoratu, zato lahko odgovor pričakujejo od tega naslovnika, če so ga zaprosili, da naj jih obvesti o svojih ukrepih po končanem postopku. Opozorili smo tudi, da se inšpekcijski postopek uvede po uradni dolžnosti, in ne na zahtevo stranke, kar pomeni, da na podlagi prijave organ postopka ni dolžan uvesti.

5. Zadržanje izvedbe volitev v občinske organe Mestne občine Koper

Občani Mestne občine Koper (MOK) so na Varuha naslovili pobudo zaradi kršitve volilne pravice iz 43. člena Ustave. Ustavno sodišče Republike Slovenije (US RS) je namreč z odločbo številka U-I-137/10-47 med drugim tudi odpravilo akt o razpisu rednih volitev v občinske svete in rednih volitev župana v delu, ki se nanaša na volitve v MOK, ter Državnemu zboru naložilo, da volitve v občinske organe razpiše šele po tem, ko bo (najpozneje) v dveh mesecih od sprejetja odločbe U-I-137/10-47 odpravil neskladnosti Zakona o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij (ZUODNO) z Ustavo in ustanovil občino Ankaran.

Varuh sicer ne more presojati ustavnosti, zakonitosti ali pravilnosti odločitev sodišč, še zlasti ne odločitev Ustavnega sodišča. Lahko pa na podlagi 25. člena Zakona o varuhu človekovih pravic v zadevi, ki jo obravnava, ne glede na vrsto ali stopnjo postopka posreduje svoje mnenje z vidika varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Varuh je v mnenju uvodoma ugotovil, da Državnemu zboru kljub več poskusom ni uspelo zagotoviti uresničitve izreka odločbe US RS glede ustanovitve občine Ankaran. Nespoštovanje odločitve US RS je zato po mnenju Varuha novo dejstvo, ki ga Ustavno sodišče v svoji odločbi ni moglo upoštevati. To novo dejstvo pa pomembno vpliva na zagotavljanje periodičnosti volitev kot enega pomembnejših elementov volilne pravice in načela demokratičnosti. US RS je v svoji odločbi ugotovilo, da dva meseca, ki sta bila določena za uskladitev neustavnosti ZUODNO, pomenita le krajši zamik volitev, ki ne predstavlja nedopustnega posega v volilno pravico. Po mnenju Varuha z uporabo argumenta a contrario pomeni vsak nov dan nespoštovanja roka za uskladitev neustavnosti ZUODNO daljši zamik volitev, ki pomeni nedopustni poseg v volilno pravico. Z vsakim novim dnem se namreč časovni zamik izvedbe volitev podaljšuje, s tem pa se v dilemi med zagotovitvijo izvrševanja lokalne samouprave na eni ter pravico do periodičnih volitev na drugi strani tehtnica nagiba v korist zadnje. Varuh je navedeno mnenje posredoval pobudnikom, v vednost pa tudi predsednikoma Ustavnega sodišča in Državnega zbora.

2.1.5 Varstvo osebnih podatkov in zasebnosti

Varuh od leta 2010 klasifikacijsko področje 1.6. imenuje varstvo zasebnosti in osebnih podatkov, pred tem je področje vključevalo le varstvo osebnih podatkov. Razširitev tega področja se je pokazala kot upravičena, to dokazuje tudi številčnost in raznolikost pobud, ki so odprla vprašanja, do katerih se Varuh doslej ni opredeljeval.

Število pobud, ki smo jih prejeli leta 2010, se je na tem področju nekoliko zmanjšalo (s 47 na 29), vendar je bila vsebina teh pobud zelo zanimiva in raznolika. Pobudnikom smo v večini primerov posredovali pojasnila o njihovih pravicah in dali napotila glede uporabe pravnih poti za zaščito njihovih pravic in interesov. Največkrat smo jih napotili na Informacijskega pooblaščenca (IP) oziroma državne nadzornike za varstvo osebnih podatkov. Zanimivejše vsebine in primeri so predstavljeni v nadaljevanju.

Že v poročilu za leto 2010 smo predstavili primer, ki smo ga začeli na podlagi pobude upokojenca, ki ga je motilo, da trgovci in nekatere druge ustanove ob uveljavljanju popusta za upokojence zahtevajo zadnji izpisek pokojnine, s katerega je poleg splošnih podatkov razvidna tudi vsota pokojnine. Ugotovili smo, da je pobuda utemeljena, saj gre po naši presoji za kršitev načela sorazmernosti iz 3. člena Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1). Po našem mnenju je podatek o višini pokojnine nepotreben za dokazovanje statusa upokojenca in uveljavljanje popusta pri nakupih. Po opravljenih poizvedbah pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje nam je ta odgovoril, da nameravajo takšno potrdilo izdati vsem uživalcem pokojnin. Po naših informacijah je bila ta napoved uresničena šele v letu 2012.

V poročilu za leto 2010 smo obširno predstavili problematiko neenotne in nepregledne prakse glede zahtevane dokumentacije za podaljšanje statusa študenta na visokošolskih zavodih in univerzah. V zvezi s tem smo predlagali tudi priporočilo, da naj se z Zakonom o visokem šolstvu podrobneje uredijo in poenotijo postopki ter merila za podaljšanje statusa študenta. Vlada je v odzivnem poročilu glede tega priporočila navedla, da se na Ministrstvu za visoko šolstvo (MVZT) te problematike zavedajo. Zakon o visokem šolstvu omogoča študentu iz upravičenih razlogov podaljšanje statusa, vendar največ za eno leto (70. člen).

Ta določba zakona je natančneje opredeljena v statutih posameznih univerz. Odločitve o tem, pod katerimi pogoji bodo priznane ugodnosti podaljšanega statusa študenta kot tudi vse druge odločitve v povezavi z vpisom in študijem, spadajo v okvir avtonomije posameznega visokošolskega zavoda. Glede na cilje Resolucije o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020 bosta tako zunanja kot notranja institucionalna avtonomija ter odgovornost še okrepljeni. V prihodnje bodo imele visokošolske ustanove še večjo možnost vpliva na izbiro študentov, zlasti na drugi in tretji stopnji; sem spada tudi odločitev o podaljševanju statusa svojim študentom. Na MVZT bodo za zagotavljanje primernega delovanja visokošolskih ustanov in varovanja avtonomije poiskali najprimernejši okvir za delovanje visokošolskih ustanov, zato bodo problematiko podaljševanja statusa študentom vključili v pripravo novega Zakona o visokem šolstvu. Ugotavljamo, da v letu 2011 ta napoved ni bila uresničena.

Varstvo zasebnosti pri poročilih o učencih v osnovni šoli

Varuh je obravnaval pobudo očeta učenk osnovne šole, ki je navajal, da je osnovna šola s poročili o učenkah prekomerno in neupravičeno posegla v zasebnost njegove družine. Osnovna šola je poročila izdelala po naročilu Centra za socialno delo, ki so ga zanimali vsi podatki, ki bi kazali na morebitno ogroženost otrok v družini. Pobudnik je Varuhu posredoval poročila, ki so jih napisali in podpisali pedagoški delavci in ki so vsebovala podatke, za katere na prvi pogled ni bilo razvidno, za kateri namen naj bi se uporabili. To so bili na primer podatki o kajenju očeta, o nakupovanju učenk z babico ipd. Varuh je menil, da bi bila pobuda lahko utemeljena, zato je na osnovno šolo naslovil poizvedbo, v kateri so nas zanimale pravne podlage za oblikovanje takšnih poročil. Poročila so namreč vsebovala podrobne podatke iz zasebnega življenja družine, za takšen poseg javne oblasti v zasebnost pa sta potrebna zakonska podlaga in upravičen namen (8. člen Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin in 38. člen Ustave RS).

V svojem odgovoru osnovna šola ni navedla ustreznih zakonskih podlag. V nadaljevanju obravnave je Varuh sam proučil obstoj pravnih podlag in ugotovil, da na podlagi 95. člena Zakona o osnovni šoli (ZOsn) osnovna šola med drugim vodi tudi zbirko podatkov o učencih, ki potrebujejo pomoč oziroma svetovanje. Ta zbirka vsebuje tudi podatke o družinski in socialni anamnezi. Sedma točka 95. člena ZOsn še določa, da morajo podatke o učencih, ki potrebujejo pomoč oziroma svetovanje, svetovalni delavci varovati kot poklicno skrivnost. V zvezi z obdelavo osebnih podatkov ZOsn napotuje tudi na uporabo splošnega predpisa s področja varstva osebnih podatkov, to je Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1). Iz tega zakona velja poudariti zlasti načelo sorazmernosti, ki pravi, da morajo biti osebni podatki, ki se obdelujejo, po obsegu primerni glede na namene, za katere se zbirajo.

Iz teh določb je mogoče razbrati, da podatke, za katere je Center za socialno delo zaprosil osnovno šolo, ta lahko zbira in posreduje le v okviru vodenja zbirke podatkov o družinski in socialni anamnezi. Varuh je na podlagi sedme točke 95. člena ZOsn ugotovil, da podatke o družinski in socialni anamnezi lahko zbirajo le svetovalni delavci, ne pa pedagoški. Takšna razlaga je utemeljena tudi po naravi stvari. Po mnenju Varuha je le šolska svetovalna služba strokovno usposobljena, da osebne podatke o učencih in njihovih družinah v skladu s pravili stroke zbira in obdeluje v primernem obsegu za zakonsko določene namene. Po mnenju Varuha je vnaprej nemogoče predvideti, kateri konkretni podatki sodijo v takšno zbirko, zato

velja splošno pravilo, da se lahko zbirajo le tisti podatki, ki so potrebni za dosego namena pomoči oziroma svetovanja učencem, torej vsi podatki, ki bi govorili o primerni skrbi za otroke oziroma bi kazali na njihovo ogroženost.

Pobudniku smo pojasnili, da Varuh na podlagi svojih pooblastil ne more podati končne sodbe o kršitvi temeljnih pravic. Napotili smo ga na možnost, da od upravljavca osebnih podatkov zahteva izbris ali popravek osebnih podatkov, ki so nepopolni, netočni, neposodobljeni ali zbrani v nasprotju z zakonom (torej tudi preveč obsežni glede na namen). Če pa osnovna šola ne bi ugodila pobudnikovemu ugovoru, smo mu pojasnili možnost za sodno varstvo pravic. Le v takem postopku in ob presoji vseh okoliščin posameznega primera se lahko ugotovi, ali so bili zbrani osebni podatki primerni po obsegu in glede na namen ter obdelani v skladu z zakonom.

Varuh je pri obravnavi te pobude zaznal tako vsebinske (za nekatere podatke iz poročil ni bil razviden namen zbiranja) kot tudi postopkovne napake (poročila so oblikovali pedagoški delavci), ki bi lahko bile sistemske narave. Osnovni šoli smo zato predlagali, da zbirke podatkov v prihodnje vodi z večjo skrbnostjo, zlasti na način, da ta dejanja v okvirih 95. člena ZOsn izvaja šolska svetovalna služba. Varuh meni, da bi takšen način obdelave osebnih podatkov lahko preprečil preveč obsežno zbiranje osebnih podatkov. Osnovna šola se je zahvalila za naše posredovanje in nam zagotovila, da bo upoštevala Varuhov predlog.

Minister zahteval podatke o članstvu v civilnih pobudah

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je prejel pobudo zaposlenega na Ministrstvu za okolje in prostor (MOP), ki nas je seznanil, da so nekateri zaposleni dobili zahtevo ministra, naj posredujejo informacijo glede njihovega morebitnega članstva v civilnih pobudah. Presodili smo, da bi bila pobuda lahko utemeljena z vidika varstva zasebnosti in osebnih podatkov, zato smo na MOP naslovili poizvedbo z vprašanji o pravni podlagi za zbiranje podatkov o članstvu zaposlenih v civilnih pobudah ter o namenu zbiranja teh podatkov.

Varuh je ugotovil, da zbiranje podatkov o članstvu zaposlenih v civilnih pobudah pomeni nesorazmeren in nedopusten poseg v varstvo zasebnosti in osebnih podatkov zaposlenih. Na podlagi teh ugotovitev je Varuh ministru predlagal, naj sporno naročilo zaposlenim prekliče, uniči morebitne evidence že pridobljenih podatkov o članstvu zaposlenih v civilnih pobudah in se morebitnim konfliktom interesov zaposlenih poskuša izogniti z milejšim ukrepom. Predlagali smo, da ministrstvo na zaposlene naslovi opozorilo na sedmi odstavek 100. člena ZJU, ki določa, da mora »uradnik, ki oceni, da je nastal položaj, v katerem bi njegov osebni interes lahko vplival na nepristransko in objektivno opravljanje njegovih nalog oziroma v katerem okoliščine vzbujajo dvom o njegovi nepristranskosti in objektivnosti, o tem takoj, ko je glede na okoliščine mogoče, obvestiti predstojnika in ravnati v skladu z njegovimi navodili«. Minister se je šele po urgenci odzval na naše mnenje in predloge, a je zagotovil, da jih bo v celoti upošteval.

Zahteva za presojo ustavnosti 46. člena Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije

Varuh človekovih pravic RS je že leta 2010 obravnaval več pobud, v katerih so pobudniki izražali svoje nestrinjanje z določbo prvega odstavka 46. člena Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije (Ur. l. RS, št. 45/2010, v nadaljevanju ZIntPK). Na podlagi te določbe so javno dostopni tudi podatki o dohodkih in premoženjskem stanju oseb, odgovornih za javna naročila. Varuh je presodil, da je določba prvega odstavka 46. člena ZIntPK prevelik poseg v zasebnost in varstvo osebnih podatkov pobudnikov, zato je na Ustavno sodišče RS vložil zahtevo za presojo ustavnosti te določbe. Varuh meni, da teža posledic, ki jo ima poseg v zasebnost, kot ga predvideva prvi odstavek 46. člena ZIntPK, ne odtehta zasledovanih ciljev zakonodajalca. V zahtevi smo navedli, da osebe, odgovorne za javna naročila, niso javne

osebe, da ni razvidna povezava med javnostjo podatkov oseb, odgovornih za javna naročila, ter doseganjem ciljev preglednega in gospodarnega razpolaganja z javnimi sredstvi, zato tudi ni jasen namen javnosti teh podatkov. Varuh je Ustavnemu sodišču tudi predlagal, da do dokončne odločitve zadrži izvajanje prvega odstavka 46. člena ZIntPK.

Ustavno sodišče RS je v zvezi s to zahtevo za presojo ustavnosti ZIntPK in predlogom za začasno zadržanje izvajanja navedene določbe na seji dne 7. aprila 2011 izdalo sklep številka U-I-36/11-8 (Uradni list RS, št. 30/11), s katerim je do končne odločitve sodišča zadržalo izvajanje določbe prvega odstavka 46. člena ZIntPK v delu, v katerem se ta nanaša na osebe, odgovorne za javna naročila. Ustavno sodišče Republike Slovenije je upoštevalo navedbe Varuha, da so posledice, ki nastajajo z izvajanjem izpodbijane določbe, hujše od posledic, ki jih lahko povzroči njeno začasno zadržanje.

Po sprejetju te odločbe Ustavnega sodišča RS glede začasnega zadržanja izvajanja izpodbijane zakonske določbe do končne odločitve sodišča o njeni zatrjevani neustavnosti, predvsem pa razlogov in navedb, s katerimi je sodišče utemeljilo svojo odločitev, razvidno iz sklepa tega sodišča z dne 7. 4. 2011, je Vlada predlagala Državnemu zboru Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK-B), s katerim je bila predlagana tudi sprememba določbe prvega odstavka 46. člena Zakona tako, da so osebe, odgovorne za javna naročila, in uradniki Državne revizijske komisije določeni kot izjeme, za katere ureditev v 46. členu ZIntPK, ki ureja javnost podatkov, ne velja.

Z omenjeno spremembo določbe prvega odstavka 46. člena ZIntPK, vključeno v novelo Zakona (ZIntPK-B), ki jo je Državni zbor Republike Slovenije sprejel na seji dne 24. 5. 2011 (Uradni list RS, št. 43/11), so bili tako odpravljeni razlogi, s katerimi je Varuh utemeljil navedeno pobudo za presojo ustavnosti in predlog za začasno zadržanje določbe prvega odstavka 46. člena ZIntPK, prav tako pa je bil odpravljen zatrjevani nesorazmeren poseg v zasebnost in varstvo osebnih podatkov oseb, odgovornih za javna naročila. O zahtevi Varuha za presojo ustavnosti prvega odstavka 46. člena ZIntPK je Ustavno sodišče Republike Slovenije dokončno odločilo s sklepom številka U-I-36/11-15 z dne 6. 7. 2011, s katerim je postopek za presojo ustavnosti navedene zakonske določbe, kolikor se ta nanaša na osebe, odgovorne za javna naročila, ustavilo. Razlog za takšno odločitev je bila, kot izhaja iz obrazložitve sklepa sodišča, prenehanje veljavnosti izpodbijane odločbe, v delu, v katerem se je ta nanašala na osebe, odgovorne za javna naročila, in sicer z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK-B).

Nadležni komercialni telefonski klici

Na Varuha se je zaradi nadležnih telefonskih klicev obrnila pobudnica, ki je trdila, da komercialni klici močno posegajo v zasebnost njene družine. Za rešitev težav se je pobudnica že obrnila na operaterja, ki ji na njeno zahtevo ni hotel posredovati podatkov o klicateljih in ji svetoval izbris telefonske številke iz imenika. Pobudnica je Varuha prosila, naj razmisli, ali bi lahko kaj storil v zvezi s preprečitvami nadležnih klicev.

Po uvodnem pojasnilu, da Varuh v okviru svojih pristojnosti posreduje v razmerjih med posamezniki in organi oblasti, med katere pa telefonski operater ne sodi, smo pobudnici predstavili poti, ki jih ima na voljo za izsleditev komercialnih klicateljev in za zahtevo za prenehanje uporabe njene telefonske številke za neposredno trženje. Najprej velja, da se mora oseba, ki vzpostavi komercialni klic, na podlagi 45.a člena Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot) predstaviti s firmo in sedežem podjetja. Če klicatelj tega ne naredi, se posameznik lahko sklicuje na določbo 105. člena Zakona o elektronskih komunikacijah (ZEKom) in od operaterja (pisno) zahteva izsleditev nadležnega klicatelja. Opozorili smo, da bi bilo lahko ravnanje pobudničinega operaterja, ki je zavrnil prošnjo za pomoč, neskladno z njegovo zakonsko dolžnostjo. Dodali smo še, da se v zvezi z domnevnimi kršitvami ZEKom, ki jih stori neodzivni operater, lahko obrne na Agencijo za pošto in elektronske komunikacije RS.

Izsleditev izvora nadležnih klicev je pomemben korak pri preprečevanju nadaljnjega nadlegovanja. Je namreč predpogoj za to, da posameznik takšno nadlegovanje odkloni za prihodnje primere. Takšno odklonitev lahko posameznik poda na podlagi 73. člena Zakona o varstvu osebnih podatkov ali pa na podlagi 45.a člena Zakona o varstvu potrošnikov. Morebitne kršitve določb teh dveh zakonov obravnavata Informacijski pooblaščenec RS in Tržni inšpektorat RS. Naj dodamo, da bi izbris pobudnice iz imenika, ki ji ga je svetoval njen operater, v resnici lahko prispeval k zmanjšanju nadležnih klicev. Po veljavni ureditvi so tarča komercialnih klicev (do izrecne odklonitve vsakega posameznega klicatelja) praviloma le osebe, ki so vpisane v imenik. Pravila v zvezi s telefonskimi imeniki so drugačna kot pri poštnih nabiralnikih, ko lahko posameznik z uporabo ustrezne nalepke vnaprej in za vse primere prepreči prejemanje komercialne pošte. Če bi se v prihodnosti izkazalo, da komercialni klici in postopki njihove odklonitve posameznikom povzročajo resne težave, bi bilo po mnenju Varuha pametno razmisliti o uvedbi podobne ureditve tudi za telefonske imenike.

Mnenje Varuha glede zakona o arhivskem gradivu

Varuha človekovih pravic RS (Varuh) je Slovenska obveščevalno-varnostna agencija (Sova) zaprosila za mnenje glede varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin v zvezi s posredovanjem arhivskega gradiva. Prosila nas je za presojo, ali bi razkritje dela arhivskega gradiva nekdanje Službe državne varnosti, ki je dostopno na podlagi 65. člena Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA, Uradni list RS, št. 30/2006), lahko ogrožalo ustavno varovane človekove pravice in svoboščine posameznikov, in sicer pravico do osebnega dostojanstva in varnosti iz 34. člena in pravico do nedotakljivosti človekovega življenja iz 17. člena Ustave RS. Del gradiva namreč vsebuje osebne podatke oseb, tudi državljanov drugih držav, ki so sodelovale z nekdanjo Službo državne varnosti in delovale tudi v korist Slovenije oziroma nekdanje skupne države Jugoslavije.

Zadevo je Varuh obravnaval v okviru pristojnosti iz drugega odstavka 9. člena Zakona o varuhu človekovih pavic (ZVarCP), po katerem Varuh obravnava tudi širša vprašanja, ki so pomembna za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter za pravno varnost državljanov v RS.

Na podlagi pogovorov s predstavniki Sove, gradiv, ki so nam bila posredovana na vpogled, in po proučitvi določb ZVDAGA je Varuh presodil, da bi izvajanje tretjega odstavka 65. člena brez dodatnih varovalk lahko pomenilo poseg v ustavno varovane človekove pravice posameznikov in ogrožalo interese RS. Varuh je tudi menil, da določba tretjega odstavka 65. člena ZVDAGA ne upošteva dovolj navedenih pravic in interesov in v zvezi s tem daje prevelike pristojnosti in odgovornosti arhivskim organom, zato je menil, da bi bilo treba to določbo čim prej spremeniti oziroma dopolniti.

Tretji odstavek 65. člena ZVDAGA namreč določa: »Arhivsko gradivo, nastalo pred konstituiranjem Skupščine Republike Slovenije 17. maja 1990, ki se nanaša na nekdanje družbenopolitične organizacije (npr. Zveza komunistov Slovenije, Socialistična zveza delovnega ljudstva, Zveza sindikatov Slovenije, Zveza socialistične mladine Slovenije, Zveza združenj borcev NOV Slovenije, Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije), organe notranjih zadev (npr. policija), pravosodne organe (npr. sodišča, tožilstva, zapori) in obveščevalno-varnostne službe, je dostopno brez omejitev, razen arhivskega gradiva, ki vsebuje občutljive osebne podatke, ki so bili pridobljeni s kršenjem človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter se nanašajo na osebe, ki niso bile nosilke javnih funkcij.«

Gradiva in informacije, ki nam jih je posredovala Sova, so po našem mnenju dovolj prepričljivo utemeljili nevarnosti posegov v pravice posameznikov, ki lahko nastanejo ob razkritju posameznih gradiv. Ugotovili smo, da dostopnost gradiv nekdanje službe državne varnosti brez dodatnih omejitev, ki jih terjajo spoštovanje temeljnih človekovih pravic in svoboščin in interesi državne varnosti, ni v skladu z Ustavo in tudi mednarodnimi dokumenti s področja

varovanja človekovih pravic. Dostopnost brez omejitev, ki bi upoštevale navedene pravice, svoboščine in interese, je zato po mnenju Varuha v nasprotju s pravicami in svoboščinami, ki jih zagotavljajo Ustava RS in ratificirani mednarodni dokumenti s področja varstva človekovih pravic. Po mnenju Varuha so ogrožene zlasti ustavne pravice do osebne varnosti in dostojanstva (34. člen Ustave RS), do varstva pravic zasebnosti in osebnostnih pravic (35. člen Ustave RS), do varstva osebnih podatkov (38. člen Ustave RS) in tudi pravica domneve nedolžnosti (27. člen Ustave RS), ki bi bila lahko ogrožene zaradi napačne ali nestrokovne razlage navedenih gradiv. Nevarnosti posegov v navedene pravice in svoboščine pa bi bilo po mnenju Varuha najbolj primerno odpraviti s čimprejšnjo ustrezno spremembo ZVDAGA.

Varuh se v navedenem mnenju, ki smo ga posredovali Sovi 13. januarja 2011, ni opredeljeval do posameznih vlog za dostop do gradiv na podlagi ZVDAGA in tudi ne do predlaganih sprememb tega zakona. Varuh se v tem mnenju tudi ni opredeljeval do političnih in drugih vprašanj glede delovanja in dostopnosti arhivov nekdanjih varnostni in obveščevalnih služb.

2.1.6 Dostop do informacij javnega značaja

Na področju dostopa do informacij javnega značaja smo prejeli več pobud (7) kot leto prej (3). Večina pobudnikov je pri Varuhu iskala informacije o načinu in postopku pridobitve informacij, s katerimi razpolagajo ali naj bi razpolagali različni organi javnega sektorja. Nekaj pobud je bilo tudi za posredovanje pri Informacijskem pooblaščencu v zvezi s postopkom, ki je tekel pred tem organom, ki odloča o pritožbah na podlagi Zakona o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ). Večina pobud se je sklenila z ustreznimi pojasnili in napotki.

Zaupnost postopka pri Varuhu in ZDIJZ

V letnih poročilih smo že večkrat pisali o razlogih, zaradi katerih menimo, da obstoječe izjeme v ZDIJZ ne zagotavljajo varovanja načela zaupnosti postopka pri Varuhu, ki ga opredeljuje 8. člen Zakona o varuhu človekovih pravic (ZVarCP). Načelo zaupnosti postopka je zelo pomembno načelo za učinkovito delo in integriteto institucije, kot je Varuh. To načelo ne vključuje le pobudnikov, ki se na Varuha obračajo v pričakovanju, da vsebina njihovih pisanj ne bo dostopna javnosti oziroma vsakomur, ki bi se z zahtevo na podlagi ZDIJZ obrnil na Varuha, temveč vključuje tudi državne organe, ki prav tako, v pričakovanju spoštovanja zaupnosti postopka, Varuhu morda posredujejo več informacij, kot bi jih sicer. Na ta način si Varuh zagotavlja zaupanje tako v odnosu do svojih pobudnikov kot do organov, ki sodijo v njegovo pristojnost. Načelo zaupnosti postopka, ki je opredeljeno v 8. členu ZVarCP, je podrobneje razdelano še v 8. členu Poslovnika Varuha človekovih pravic po katerem lahko vpogled v spis, na podlagi posebne vloge dovoli Varuh ali namestnik Varuha. Prav tako je izjemoma omogočen vpogled iz študijskih ali raziskovalnih razlogov.

ZDIJZ z izjemami v 6. členu po mnenju Varuha zdaj ne omogoča spoštovanja načela zaupnosti postopka pri Varuhu, saj ni mogoče v vseh primerih opredeliti izjeme, ki bi omogočila zavrnitev vloge za dostop do informacij iz spisov Varuha. Varuh od vsega začetka trdno stoji na stališču, da vpogleda v svoje spise na podlagi obravnave pobud po ZVarCP ne bo omogočil vsakomur, ki se bi se s takšno zahtevo obrnil nanj. To namreč izničuje zakonsko načelo zaupnost postopka in odvzema Varuhu pomemben element njegovega delovanja.

Na tej podlagi je bilo v letih 2010 in 2011 sprejeto priporočilo, ki ga je Državni zbor ob obravnavi poročil podprl: da naj se v Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja sprejme rešitev, ki bo, ob upoštevanju načela transparentnosti dela institucije Varuha človekovih pravic RS, spoštovala tudi načelo zaupnosti postopka pri Varuhu glede zadev, ki jih Varuh obravnava na podlagi Zakona o varuhu človekovih pravic.

O tem vprašanju je bil 23. 9. 2010 pri Varuhu opravljen sestanek s predstavniki Ministrstva za javno upravo (MJU) in informacijsko pooblaščenko s sodelavci, vendar dogovora o načinu sprememb ZDIJZ nismo dosegli, delo na pripravi sprememb zakona pa je zastalo.

V odzivnem poročilu vlade na poročilo za leto 2010 je (MJU) med drugim pojasnilo, da so v začetku leta 2011 ustanovili delovno skupino za spremembo ZDIJZ. Delovna skupina naj bi proučila vse možnosti, da se v skladu z namenom ZDIJZ in ob upoštevanju poslanstva Varuha najde rešitev, ki bo omogočala izvajanje Varuhovih temeljnih nalog. Varuh doslej ni bil seznanjen z delom in s predlogi navedene delovne skupine. Vztrajal pa bo, da se s spremembami ZDIJZ najde rešitev, ki bo ob upoštevanju transparentnosti dela Varuha spoštovala tudi načelo zaupnosti postopka pri Varuhu. Za Varuha namreč ni sprejemljiva rešitev, ki bi prenašala odločitev o tem, ali se bo odstopilo od načela zaupnosti postopka pri Varuhu na kakšen drug državni organ. O tem mora odločati Varuh sam kot ustavni organ, ki varuje človekove pravice in temeljne svoboščine pred posegi drugih državnih organov.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Varuh poziva vse, ki sodelujejo v javnih razpravah, da v svojih izjavah in besedilih ne spodbujajo sovraštva ali nestrpnosti na podlagi katere koli osebne okoliščine.
- Vlada naj prouči dodatne možnosti, da se javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti sankcionira tudi kot prekršek.
- Varuh predlaga proučitev možnosti uzakonitve civilne kazni zaradi neupravičenega posega v zasebnost na podlagi javne objave.
- V Zakonu o Radioteleviziji Slovenija naj se opredelijo načela in pravila za izvedbo predvolilnih in predreferendumskih predstavitev in oddaj na javnem radiu in televiziji, tako da ne bo neenake obravnave in različnih razlag zakona.
- Varuh priporoča Programskemu svetu RTV Slovenija, naj sprejme etični in poklicni kodeks, ki bo bolj jasno opredelil pravice in ravnanja programskih ustvarjalcev.
- Varuh predlaga, da se v okviru dopolnitev referendumskih pravil prouči vprašanje razumljivosti vprašanja in gradiv, o katerih se odloča na referendumu.
- Varuh znova priporoča, naj se z zakonom o visokem šolstvu podrobneje uredijo in poenotijo postopki ter merila za podaljšanje študentskega statusa.
- Zbiranje, varovanje, rok hranjenja in nadaljnja obdelava gradiv psihiatričnih ustanov naj se posebej uredijo z zakonom.
- Varuh priporoča osnovnim šolam, naj podatke o družinski in socialni anamnezi zbirajo in vodijo le šolske svetovalne službe, ki naj te podatke zbirajo in obdelujejo skrbno in ob upoštevanju načela sorazmernosti zbiranja osebnih podatkov.
- Varuh predlaga, naj se v Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja sprejme rešitev, ki bo ob upoštevanju načela transparentnosti dela institucije Varuha človekovih pravic RS spoštovala tudi načelo zaupnosti postopka pri Varuhu glede zadev, ki jih Varuh obravnava na podlagi Zakona o varuhu človekovih pravic.

1. Medijsko poročanje o družinski tragediji

Pobudnica nas je opozorila na članek v časopisu, v katerem je novinar razkril ime in začetnico priimka ter objavil fotografijo osumljenega storilca v družinski tragediji. Presodili smo, da bi bila pobuda lahko utemeljena zaradi kršitve pravice do zasebnosti otrok osumljenca in da bi lahko šlo za kršitev Kodeksa novinarjev Slovenije (KNS), in sicer v delu, ki se nanaša na senzacionalistično in neupravičeno razkrivanje zasebnosti posameznikov, na (ne)pazljivost pri omembi imen in objavi slik storilcev ter na obzirnost pri poročanju in objavi fotografij tistih, ki jih je doletela družinska tragedija. Po ustaljeni praksi Varuh v primerih kršitev KNS pobudnike praviloma napoti, naj sami sprožijo postopek pred Novinarskim častnim razsodiščem (NČR). Izjemoma, kadar so prizadeti otroci ali predstavniki marginalnih skupin, sproži takšen postopek tudi Varuh sam.

Zaradi prizadetosti otrok v konkretnem primeru je Varuh NČR predlagal začetek postopka zoper novinarja in odgovornega urednika zaradi kršitve 20., 21. in 22. člena KNS. Menili smo, da v konkretni zadevi ni izkazan javni interes za poseg v zasebnost družine in da je z objavo imena in začetnice priimka osumljenega storilca v družinski tragediji omogočena enostavna identifikacija njegovih otrok – žrtev družinske tragedije.

Ugotovili smo še, da je bila z objavo fotografije domnevnega storilca omogočena tudi prepoznava mladoletne žrtve. Ob tem smo posebej opozorili, da ima v določenih primerih objava fotografije osumljenca lahko še hujše posledice kot razkritje njegovega imena in priimka. Menimo namreč, da je z objavo fotografije osumljenca omogočena njegova prepoznava in prepoznava njegovih žrtev tudi tistim, ki osebo in njegovo družino poznajo le na videz.

Z objavo imena osumljenca in njegove fotografije je bila povzročena večja škoda, kot pa je bilo morebitne koristi glede obveščenosti javnosti. Novinar po našem mnenju ni pokazal dovolj obzirnosti do mladoletnih žrtev, saj je njegovo poročanje pripomoglo k natančni identifikaciji žrtev, posledica takšnega poročanja pa je poglabljanje družinske tragedije, travmatičnega doživljanja žrtev kaznivega dejanja in slabšanje njihovega zdravstvenega stanja.

Na naš predlog je NČR sprejelo sklep, da sta novinar in urednik kršila 20., 21. in 22. člen KNS, vendar pa sankcij zoper kršilca ni sprejelo. Z ugotovitvijo kršitve KNS je NČR pritrdilo Varuhovi presoji o utemeljenosti pobude zaradi kršitve pravice do zasebnosti žrtev kaznivega dejanja. **1.2-46/2010**

2. Neprimerna kampanja ministrstva za vključevanje oseb z mednarodno zaščito

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) so se pobudniki obrnili zaradi domnevno sporne spletne kampanje Ministrstva za notranje zadeve (MNZ). Spletna stran www.begunec.si je sicer namenjena ozaveščanju širše javnosti o pomenu vključevanja oseb z mednarodno zaščito v slovensko družbo. Po mnenju pobudnikov so nekatere objavljene vsebine z vidika beguncev skrajno problematične. Izpostavili so predvsem gesli »Zakaj bežati iz raja?« in »Iran – lepo za umret«.

Tudi Varuh je obe gesli ocenil kot etično sporni, saj sporočilo, ki ga posredujeta, ni jasno in je lahko interpretirano tudi kot cinično in žaljivo. MNZ smo pozvali, da se do uporabe omenjenih gesel opredeli in obenem pojasni stališče do takšnega načina obravnave begunske problematike.

MNZ je v odgovoru poudarilo, da želijo s tovrstnimi gesli razmišljujočega posameznika ozavestiti, da so ljudje prisiljeni svoje prelepe države zapuščati, ker v njih grobo teptajo njihove temeljne človekove pravice in ogrožajo njihova življenja. Šlo naj bi za malce

zahtevnejše, a hkrati prodornejše in bolj zapomljivo sporočilo. Da kampanja ne izkazuje neetičnega odnosa do aktualne problematike beguncev, naj bi izhajalo tudi iz drugih vsebin na omenjeni spletni strani.

Varuh kljub obširnemu pojasnilu MNZ ni spremenil svojega mnenja o spornosti sporočil. Po našem mnenju od vsakega prejemnika sporočil te kampanje ni mogoče pričakovati, da jih bo razumel tako, kot je to predvidevalo MNZ. **1.2-16/2011**

3. Javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti zoper Rome v Pomurju

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je obravnaval pobudo nevladne organizacije v zvezi z uničenjem informativne table Društva za trajnostni razvoj Pomurja in z nalepkami z napisom »Cigani raus«, ki so se pojavile v okolici njihove pisarne.

Kljub informacijam, da policija zadevo že preiskuje, smo na Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) naslovili poizvedbo. Odgovorili so, da je policija na podlagi ugotovljenih dejstev, podatkov in dokazov zoper tri osumljence na Okrožno državno tožilstvo (ODT) v Murski Soboti podala kazensko ovadbo zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti po 297. členu Kazenskega zakonika.

Varuh je nato naslovil poizvedbo na ODT v Murski Soboti, ki je potrdilo, da je dne 25. 10. 2011 od Policijske postaje Lendava prejelo kazensko ovadbo zaradi suma storitve omenjenega kaznivega dejanja zoper tri osebe; eno polnoletno in dve mladoletni. Omenjeni so izdelali nekaj nalepk z napisom »Cigani raus« in jih lepili v Lendavi. Tožilec, ki je obravnaval zadevo, se je odločil za alternativno obliko kazenskega pregona, in sicer za odloženi kazenski pregon. Gre za alternativno, zunajsodno reševanje kazenskih zadev. Pri odloženem pregonu državni tožilec s soglasjem oškodovanca odloži kazenski pregon zoper osumljenca, če se je ta pripravljen ravnati po navodilih državnega tožilca in izpolniti nekatere naloge, s katerimi se zmanjšajo ali odpravijo škodljive posledice kaznivega dejanja.

V postopku, ki sta ga vodila policija in tožilstvo, Varuh ni zaznal kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ne glede na to pa je pobuda zanimiva z vidika delovanja policije in tožilstva, saj so v tem primeru dejanje nedvoumno opredelili kot javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti. Hkrati Varuh ugotavlja, da zadeva zaradi odloženega kazenskega pregona ne bo štela med (pre)skromno sodno prakso kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti. **1.2-50/2011**

4. Sestava delovnih teles občinskega sveta

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je obravnaval pobudo, v kateri se je pritožnik, član občinskega sveta, na nas obrnil zaradi sestave delovnih teles občinskega sveta. Trdil je, da sestava delovnih teles v njegovi občini ne kaže volilnega izida in da to pomeni grožnjo demokraciji. Način izvolitve delovnih teles in nadzornega odbora občine naj bi bila v neskladju z Ustavo.

Pobuda ni bila utemeljena. Pobudniku smo pojasnili, da ustanovitev in pristojnosti občinskih delovnih teles določa Zakon o lokalni samoupravi (ZLS). Iz zakonske ureditve izhaja, da ustanovitev delovnih teles ni obvezna, če pa se občinski svet zanje odloči, je razmeroma svoboden pri oblikovanju njegove sestave. Takšna sorazmerno ohlapna zakonska ureditev, ki podrobnosti prepušča večinski (demokratični) odločitvi občinskega sveta, je po mnenju Varuha skladna s slovensko ustavo in demokratično pravno ureditvijo. Skladna je tudi z vidika pristojnosti občinskih delovnih teles, ki so omejene na posredovanje mnenj in predlogov, nimajo pa pooblastil za odločanje o zadevah iz pristojnosti občinskega sveta. Pristojnosti občinskih delovnih teles se ne razlikujejo bistveno od pristojnosti vsakega posameznega

občinskega svetnika; tudi ta lahko namreč občinskemu svetu predstavi svoja mnenja in predloge ter predlaga odloke in druge akte. To pomeni, da čeprav pobudnik ni vključen v določeno delovno telo, lahko pri sprejemanju odločitev v občinskem svetu sodeluje prav tako kot kateri koli član delovnega telesa.

Glede sestave nadzornega odbora občine, ki je najvišji organ nadzora javne porabe v občini, smo pobudniku pojasnili, da je že ZLS predvidel možnosti konflikta interesov članov nadzornega odbora in ob upoštevanju te okoliščine določenim osebam vnaprej omejil članstvo, drugo pa prepustil demokratični odločitvi občinskega sveta. Za zakonito delovanje organov v demokratični družbi je poleg integritete vsakega posameznika izjemnega pomena tudi nadzor javnosti. Pobudnika smo napotili na Zakon o dostopu do informacij javnega značaja, na podlagi katerega se lahko seznani z načinom poslovanja občine. Če bi se pri pregledu občinskih dokumentov seznanil z nezakonitim delovanjem župana, pa lahko o tem obvesti pristojne državne organe. **1.5-3/2011**

5. Članstvo zaposlenih v civilnih iniciativah

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je prejel pobudo zaposlenega na Ministrstvu za okolje in prostor (MOP), ki nas je seznanil s tem, da so nekateri zaposleni dobili elektronsko pošto generalnega direktorja Direktorata za prostor z naročilom ministra, naj posredujejo informacijo glede morebitnega članstva v civilnih iniciativah. Presodili smo, da bi bila pobuda lahko utemeljena z vidika varstva zasebnosti in osebnih podatkov, zato smo na MOP naslovili poizvedbo z vprašanji o pravni podlagi za zbiranje podatkov o članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah in o namenu zbiranja teh podatkov.

Z MOP smo dobili pojasnilo, da je bila poizvedba o morebitnem članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah namenjena izključno pridobitvi informacije za interno ustrezno delegiranje nalog in pooblastil zaposlenim, zato da bi se izognili morebitnemu konfliktu interesov. MOP je podlago za pridobivanje podatkov o zaposlenih našel v 13. členu Kodeksa ravnanja javnih uslužbencev, ki določa, da mora javni uslužbenec ob morebitnem nasprotju interesov to razkriti nadrejenemu in se po končni odločitvi predstojnika umakniti iz okoliščin oziroma se izogniti okoliščinam, ki povzročajo nasprotje interesov. Poizvedbo o morebitnem članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah je MOP opravil za spoštovanje uresničitve omenjene določbe kodeksa.

Varuha takšna utemeljitev ni prepričala. V zvezi z ravnanjem MOP je ugotovil, da pomeni zbiranje podatkov o članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah nesorazmeren in nedopusten poseg v varstvo zasebnosti in osebnih podatkov zaposlenih.

Zakon o javnih uslužbencih (ZJU) v prvem odstavku 100. člena sicer določa, da uradnik ne sme opravljati dejavnosti, med drugim tudi če »bi opravljanje dejavnosti lahko vplivalo na nepristransko opravljanje dela«, in da mora uradnik takšno okoliščino sporočiti predstojniku. Vendar pa četrti odstavek 100. člena določa, da »dolžnost sporočanja in omejitve iz tega člena ne veljajo za dejavnosti znanstvenega in pedagoškega dela, dela v kulturnih, umetniških, športnih, humanitarnih in drugih podobnih društvih in organizacijah, dela na publicističnem področju in za članstvo oziroma delovanje v političnih strankah«. Varuh je presodil, da gre v konkretnem primeru poizvedovanja o morebitnem članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah za poizvedovanje o okoliščini iz četrtega odstavka 100. člena ZJU in da torej minister od svojih podrejenih ne sme vnaprej in za vsak primer zahtevati posredovanja podatkov o članstvu v civilnih iniciativah.

V zvezi z varstvom zasebnosti in osebnostnih pravic zaposlenih smo tudi opozorili, da je članstvo v civilni iniciativi intimna odločitev posameznika in stvar njegovega notranjega prepričanja. Poizvedovanje o članstvu v civilnih iniciativah lahko pomeni izvajanje pritiska

in poskus nadzora nad prepričanjem zaposlenih. Članstvo v civilni iniciativi je eden izmed najbolj temeljnih izrazov posameznikovih misli in prepričanj, ti pa ne smejo biti predmet pravnega urejanja. V demokratičnih sistemih pravo ureja le zunanje vedenje in ravnanje pravnih naslovljencev.

Dodatni argument, ki govori v prid tezi, da je zbiranje podatkov o članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah neprimeren ukrep, je tudi to, da je članstvo v civilni organizaciji izmuzljiva kategorija, torej okoliščina, ki se iz dneva v dan lahko spreminja. Poleg tega nekdo formalno lahko ni član civilne iniciative, pa je njen privrženec in goreč podpornik. Takšna oseba bi lahko zbujala večji dvom o svoji pristranskosti kot nekdo, ki bi bil neaktivni član neke organizacije. Zbiranje podatkov o članstvu v civilnih iniciativah zato v celoti zgreši svoj namen.

Podatek o članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah je tudi občutljiv osebni podatek (19. točka 6. člena Zakona o varstvu osebnih podatkov, v nadaljevanju: ZVOP-1). ZVOP-1 določa, da se občutljivi podatki v javnem sektorju praviloma lahko obdelujejo, samo če je posameznik podal izrecno osebno privolitev in je obdelava takšnega podatka določena z zakonom. Tudi z vidika ZVOP-1 je torej zbiranje podatkov o članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah nezakonito, saj ministrstvo za njihovo zbiranje ni imelo ne pisnega privoljenja zaposlenih ne izrecne zakonske podlage.

Po teh ugotovitvah je Varuh ministru predlagal, naj sporno naročilo zaposlenim prekliče, uniči morebitne evidence že pridobljenih podatkov o članstvu zaposlenih v civilnih iniciativah in se skuša morebitnim konfliktom interesov zaposlenih izogniti z milejšim ukrepom. Predlagali smo, da ministrstvo na zaposlene naslovi opozorilo na sedmi odstavek 100. člena ZJU, ki določa, da mora »uradnik, ki oceni, da je nastal položaj, v katerem bi njegov osebni interes lahko vplival na nepristransko in objektivno opravljanje njegovih nalog oziroma v katerem okoliščine vzbujajo dvom o njegovi nepristranskosti in objektivnosti, o tem takoj, ko je glede na okoliščine mogoče, obvestiti predstojnika in ravnati v skladu z njegovimi navodili« .
Po posredovanju urgence se je minister odzval na naše mnenje in predloge ter zagotovil, da jih bo v celoti upošteval. **1.6-6/2011**

2.2 DISKRIMINACIJA

SPLOŠNO

Število pobud, ki smo jih uvrstili na področje diskriminacije, je bilo leta 2011 manjše (49) kot leto prej (54). Ponovno je bilo več pobud, ki so navajale diskriminacijo na podlagi narodne ali etnične pripadnosti (24); več je bilo tudi pobud glede diskriminacije pri zaposlovanju (9). Manj pa je bilo pobud glede enakih možnosti po spolu (5). Navedeni statistični podatki ne pomenijo, da je Varuh glede suma diskriminacije obravnaval le takšno število zadev, saj so bile tovrstne vsebine obravnavane tudi na drugih področjih, največ na področju delovnopravnih zadev. Tudi v obravnavanem letu je bilo največ pobud na tem področju glede položaja in očitkov neenake obravnave pripadnikov romske skupnosti. Mnoga tovrstna vprašanja je Varuh obravnaval na lastno pobudo ali na podlagi zaznav v medijih. Pobude so bile zelo različne in so zadevale različna področja dela in življenja, zato je težko zadeve posplošiti in na njihovi podlagi dati splošnejšo oceno stanja človekovih pravic na tem področju. V nadaljevanju opisujemo izbor nekaterih tem in zadev iz obravnave v letu 2011.

2.2.1 Mehanizmi varstva pred diskriminacijo

Varuh že vrsto let opozarja, da zakonski okvir in institucionalni mehanizmi za odpravljanje diskriminacije niso ustrezni in v skladu z zahtevami pravnega reda EU. V poročilu za leto 2010 smo med drugim priporočili Vladi, naj sprejme zakonske rešitve, ki bodo skladno s pravnim redom EU zagotovile nepristransko, neodvisno in učinkovito obravnavo primerov kršitev prepovedi diskriminacije na vseh podlagah in na vseh področjih. Varuh je Vladi priporočil tudi učinkovitejše izvajanje in koordinacijo dejavnosti glede ugotavljanja dejanskega stanja in oblikovanja politik na vseh področjih, kjer lahko nastane neenaka obravnava zaradi osebnih okoliščin (diskriminacije). Po mnenju Varuha bi bila za ta namen primerna združitev vladnih organov (uradov), ki zdaj izvajajo naloge na teh področjih, da bi bila pokrita vsa področja in se ne bi pojavljala neuravnoteženost glede na posamezne osebne okoliščine. Državni zbor je 19. oktobra 2011 vsem institucijam in funkcionarjem na vseh ravneh priporočil, da ta priporočila upoštevajo.

Ko je bilo sredi leta 2010 jasno, da je Svet Evrope sprejel dokončno odločitev za zaprtje Informacijskega urada Sveta Evrope (IU SE) v Ljubljani s koncem tega leta, je Varuh kot kratkoročno in prehodno rešitev predlagal nadaljevanje dela tega urada z nekoliko razširjenimi vsebinami v obliki Centra za človekove pravice pri Varuhu (Center). Po predlogu Varuha bi Center opravljal naslednje naloge:

- Nadaljeval bi delo knjižnice za človekove pravice.

- Opravljal bi naloge promocije človekovih pravic. V tem okviru bi tudi spodbujal ministrstva in druge za zagotavljanje prevodov pomembnih dokumentov in sodne prakse na področju človekovih pravic v slovenski jezik in jezik manjšin. Skupaj z vladnimi in nevladnimi organizacijami bi organiziral izdajanje ter distribucijo različnih publikacij in informacijskega gradiva v slovenskem jeziku ter pripravljal zbornike z dokumenti, analizami in poročili mednarodnih nadzornih mehanizmov. Organiziral bi javne dogodke (novinarske konference, okrogle mize ...) ob pomembnih dogodkih na področju varstva človekovih pravic (ratifikacije, obravnava nacionalnih poročil, sprejetje pomembnih dokumentov ali publikacij) ter spodbujal in usklajeval vladne in nevladne dejavnosti na področju izobraževanja za človekove pravice

- Sodeloval bi pri izdelavi in obravnavi raziskav na posameznih področjih varstva človekovih pravic v skladu z (materialnimi) možnostmi in

- Sodeloval z nevladnimi organizacijami s področja varstva človekovih pravic. Pri tem bi zlasti dajal prostorsko, strokovno, organizacijsko in logistično podporo ter spodbujal in organiziral posvetovanja v zvezi z obravnavo nacionalnih poročil in podpisom/ratifikacijo mednarodnih obveznosti RS na področju človekovih pravic.

Program dela in poročila o opravljenih nalogah Centra bi sprejemal Svetovalni odbor, katerega člane bi imenoval Varuh. Center pa ne bi obravnaval ali ugotavljal posameznih primerov kršitev človekovih pravic v RS, saj se naloge Centra in Varuha ne bi smele prekrivati ali prepletati.

Predlog je bil obravnavan in podprt na sestanku Medresorske delovne skupine za človekove pravice, ki deluje v okviru MZZ. Vendar so se že tu pojavili zadržki predstavnikov vladnega Urada za enake možnosti, da naj se predlog ne obravnava in počaka na konec dela vladne delovne skupine, ki bo pripravila »celovito rešitev«. Ker se je Vlada le seznanila s predlogom, ki ga je v vladno obravnavo posredovalo MZZ, je konec leta 2010 IU SE nehal delati. Tako je bila zamujena enkratna priložnost, da bi takšen Center nadaljeval delo na lokaciji, ki je bila že uveljavljena tako za posameznike kot tudi za nevladne organizacije, ki so tu pogosto našle gostitelja za različna srečanja in promocijske dejavnosti. Če bi bil predlog Varuha (finančno) podprt (letni proračun približno 300 tisoč evrov), bi bil Center lahko osnova za promocijske dejavnosti tudi na področju preprečevanja diskriminacije.

Tudi zaradi čakanja na »končne in celovite« rešitve je bila tako zamujena priložnost za zametek dejavnosti, ki bi se izvajale v okviru neodvisne državne institucije za varstvo in promocijo človekovih pravic (NI). Ta bi bila ustanovljena v skladu s tako imenovanimi Pariškimi načeli (Načela v zvezi s statusom nacionalnih institucij – Principles relating to the Status of National Institutions – The Paris Principles), ki jih je sprejela organizacija Združenih narodov. O pomanjkanju takšne institucije je Varuh že večkrat pisal v svojih poročilih, na to pa nas stalno opozarjajo tudi mednarodne organizacije.

2.2.2 Nacionalne in etnične manjšine

1. Posebne pravice narodnih skupnosti

Tudi leta 2010 nismo prejeli pobud, ki bi izrecno opozarjale na kršitev kakšne od posebnih pravic, ki so zajamčene obema samoupravnima narodnima skupnostnima in njihovim pripadnikom in bi lahko bile podlaga za posredovanje Varuha v skladu z zakonom. Menimo, da je Slovenija položaj obeh avtohtonih narodnih skupnosti dobro uredila na normativni in institucionalni ravni, kar pa ne pomeni, da se v praksi ne dogajajo kršitve, ki pa do Varuha iz različnih razlogov ne pridejo. Varuh pa nima kadrovskih in materialnih možnosti, da bi na tem področju deloval bolj proaktivno, tako kot to delajo nekatere specializirane institucije za varovanje človekovih pravic, kakršno smo želeli ustanoviti (glej zgoraj).

V zvezi s tem področjem velja omeniti pobudo profesorice športne vzgoje, ki ima težave pri iskanju zaposlitve v Prekmurju, ker ne zna madžarskega jezika. Zanimalo jo je, kako to ureja zakonodaja in ali so ji kršene osnovne pravice pri zaposlovanju. Pojasnili smo, da Ustava RS v 64. členu avtohtoni madžarski narodni skupnosti v Sloveniji zagotavlja pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku. Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin, katere podpisnica je tudi Republika Slovenija, pa v 4. členu vsebuje zavezo držav, da zagotovijo pripadnikom narodnih manjšin pravico do enakosti pred zakonom in da sprejmejo potrebne ukrepe za pospeševanje polne in učinkovite enakosti med pripadniki narodne manjšine in pripadniki večinskega naroda. Pri tem morajo upoštevati tudi posebne razmere pripadnikov narodnih manjšin. V konvenciji je tudi izrecno navedeno, da se taki ukrepi ne štejejo za dejanje diskriminacije.

Ustavno določbo in določbo mednarodne konvencije konkretizira tretji odstavek 3. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki določa, da se na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki madžarske narodne skupnosti, in so opredeljena kot narodno mešana območja, ustanavljajo dvojezični vrtci in šole, v katerih vzgojno oziroma vzgojno-izobraževalno delo poteka v slovenskem in madžarskem jeziku (dvojezični vrtci in šole). To določbo je v odločbi številka U-I-94/96 že presojalo Ustavno sodišče RS, vendar ni ugotovilo njenega neskladja z Ustavo RS in z mednarodnimi obveznostmi države.

V 14. členu Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (ZPIMVI) je določeno, da v dvojezičnih vrtcih in šolah opravljajo vzgojno-izobraževalno delo strokovni delavci, ki obvladajo oba učna jezika. Varuh meni, da je tudi določba 14. člena ZPIMVI skladna z mednarodnimi pogodbami, ki zavezujejo Slovenijo, in s slovensko ustavo, saj je znanje obeh jezikov bistven in odločilen pogoj za vzgojno-izobraževalno delo v dvojezičnih vrtcih in šolah, takšna zahteva pa je po našem mnenju tudi sorazmerna in upravičena z zakonitim ciljem.

2. Skupnost Romov in Sintov

2.1 Splošno

Tako rekoč vse pobude, ki jih je Varuh prejel in obravnaval v letu 2011 na področju nacionalnih in etničnih manjšin, so se nanašale na skupnost Romov in Sintov. Pobude so se nanašale na različne težave pripadnikov teh skupnosti, največ glede različnih vidikov življenja v posameznih naseljih, o čemer pišemo več v nadaljevanju. Prejeli pa smo tudi razmeroma veliko pobud prebivalcev, ki živijo v bližini takšnih naselij. Ukvarjali smo se še z vprašanji financiranja teh skupnosti in s posameznimi primeri nerazumevanja in sporov med njihovimi pripadniki.

Na splošno lahko ugotovimo, da je bil tudi leta 2011 narejen določen napredek na področju uresničevanja pravic pripadnikov romske skupnosti v RS. Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (ZRomS-1) in spremljajoči dokumenti, zlasti Nacionalni program ukrepov za Rome Vlade RS za obdobje 2010–2015, že dajejo rezultate. Z ustanovitvijo Sveta romske skupnosti Slovenije (Svet) se tudi del pristojnosti in odgovornosti za reševanje položaja romske skupnosti prenaša na pripadnike te skupnosti . Ob tem ugotavljamo, da dosedanje delovanje Sveta ni upravičilo pričakovanj ob sprejemanju zakona. Varuh že vrsto let opozarja na problematično sestavo Sveta. V zvezi s tem smo v začetku leta 2010 posredovali Ustavnemu sodišču RS zahtevo za presojo skladnosti 10. člena ZRomS-1 z Ustavo RS ter z obveznostmi države po mednarodnih pogodbah s področja varovanja človekovih pravic in svoboščin. Ustavno sodišče ni ugotovilo neskladnosti z ustavo, ob tem pa napotilo Varuha, da lahko, če presodi, da obstoječa nesoglasja med posameznimi romskimi društvi in okoliščina, da je tudi zaradi uzakonjenega načina zastopanosti v Svetu porušeno zaupanje v Svet kot krovno organizacijo romske skupnosti, v skladu s svojimi pristojnostmi predlaga Vladi in Državnemu zboru spremembo izpodbijane določbe zakona.

Tudi dogajanje v romski skupnosti in delovanje Sveta v letu 2011 je utrdilo prepričanje Varuha, da tudi zdajšnja zakonska ureditev sestave Sveta prispeva k nesoglasjem znotraj te skupnosti, in ne k temu, da bi se Svet uveljavljal kot legitimen predstavnik celotne romske skupnosti v državi. Tudi pri večini predstavnikov romske skupnosti je dozorelo spoznanje, da je treba ZRomS-1, še posebej določbe o sestavi Sveta, spremeniti. V zvezi s tem je Varuh v poročilu za leto 2010 Vladi priporočil, da naj v sodelovanju s predstavniki romske skupnosti čim prej pripravi spremembe in dopolnitve ZRomS-1.

V odzivnem poročilu je Vlada v zvezi s tem navedla, da je Komisije Vlade Republike Slovenije za zaščito romske skupnosti (Komisija) že razpravljala o spremembi ZRomS-1. Komisija je sklenila, da naj se Svet najprej na novo ustanovi, nato pa opravi premislek o morebitnih spremembah in dopolnitvah ZRomS-1. V skladu s tem sklepom je Urad Vlade RS za narodnosti zbral podatke o članstvu, tako v smislu romskih društev v zvezah kot članov v društvih, kot tudi predloge sprememb vseh romskih predstavništev, ki so jih prejeli. Glede na pridobljene podatke, je predsednik Komisije pripravil osnutek predloga sprememb 10. člena ZRomS-1 in ga predstavil na širši razpravi, ki jo je sklicala Zveza Romov Slovenije v Murski Soboti, 4. junija 2011. Na tej razpravi je bilo dogovorjeno, da se ustanovi širša delovna skupina, ki bo ob razpravi pripravila predloge za odločanje. Zveza Romov Slovenije se je zavezala, da bo opravila temeljito analizo učinkov omenjenega zakona ter da bodo šele na naslednji stopnji podprli morebitne dopolnitve in spremembe. Varuh nima informacij o nadaljnjih dejavnostih na tej podlagi v letu 2011.

2.2 Ureditev romskih naselij na širšem območju Novega mesta

Ob rednem poslovanju zunaj sedeža v Novem mestu je varuhinjo obiskalo več pobudnikov, ki so opozarjali na resne težave v zvezi z vključevanjem pripadnikov romske skupnosti v slovensko družbo. Pozneje so se s pisnimi pobudami na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obrnili še nekateri drugi prebivalci z območja jugovzhodne Slovenije, zlasti iz občin Novo mesto, Škocjan in Šentjernej. Predstavljen nam je bil tudi Predlog za ureditev Žabjaka, ki ga je pripravila Regijska civilna iniciativa za reševanje romske problematike.

Pobudniki so Varuha seznanili z različnimi konkretnimi primeri konfliktnih situacij s pripadniki romske skupnosti, ki živijo v romskih naseljih Dobruška vas, Brezje, Žabjek, Mihovica in Šentjernej (v nadaljevanju: širše območje Novega mesta). Opozorili so, da se organi oblasti slabo ali pa sploh ne odzivajo na prijave protipravnih ravnanj zoper varnost ljudi, premoženja in javni red. Neukrepanje državnih organov in organov lokalne samouprave pri pobudnikih zbuja nezadovoljstvo, občutke nemoči, drugorazrednosti, krivične neenakosti pred zakonom, brezupa in neučinkovitosti oblasti. V takšnih razmerah za zaščito svojih temeljnih pravic po osebni varnosti ter varnosti svojega premoženja razmišljajo o varnostnem samoorganiziranju (t. i. vaške straže).

Varuh se je na podlagi omenjenih pobud dvakrat obrnil s poizvedbami na Vlado RS. Prvič 21. 7. 2011 in drugič, s prošnjo za dodatna pojasnila, 19. 9. 2011. Vlada nam je odgovore posredovala prvič 1. 9. 2011 in drugič 24. 11. 2011. V nadaljevanju najprej povzemamo ugotovitve na podlagi pobud in drugih ugotovitev Varuha in odgovore Vlade po posameznih vsebinskih sklopih.

2.2.1 Navedbe pobudnikov in odgovori Vlade RS

Ogrožanje varnosti in premoženja

Posebej moteče in stresno za prebivalce v okolici romskih naselij je streljanje, ki naj bi ga nekateri pripadniki romske skupnosti izvajali tako v svojih naseljih kot tudi zunaj njih; podnevi in tudi v nočnem času. Eden izmed pobudnikov razpolaga z obsežnim dnevnikom streljanja in poroča o tem, da se policija na klice občanov sicer odziva, vendar naj bi bila pri razkrivanju storilcev neuspešna.

V zvezi s tem nam je Vlada odgovorila, da je PU Novo mesto v prvih šestih mesecih leta 2011 prejela 26 prijav o streljanju v romskem naselju Brezje. V primerljivem obdobju preteklega leta je bilo streljanje v tem naselju naznanjeno v 33 primerih. V vseh primerih so policisti neposredno na kraju domnevnega streljanja opravili ogled kraja dogodka in v več primerih našli sledove streljanja oziroma tulce nabojev. Na podlagi zbranih obvestil so

policisti od pristojnega sodišča pridobili odredbe za hišne preiskave, da bi poiskali orožje, ki je bilo uporabljeno. V tem naselju so policisti opravili pet hišnih preiskav in našli več kosov različnega strelnega orožja in streliva, poleg tega pa so zasegli tudi nekaj kosov hladnega orožja in 1.620 petard. Policisti PU Novo mesto so v prvem polletju tega leta v več romskih naseljih opravili 40 hišnih preiskav in zasegli skupno 15 različnih kosov strelnega orožja ter več kot 280 kosov streliva in nekaj kosov hladnega orožja. V vseh primerih so policisti zoper osumljence kaznivih dejanj na pristojno državno tožilstvo podali kazenske ovadbe. Pri ogledih streljanj so policisti v nekaj primerih ugotovili, da so storilci streljali s plinskim orožjem, torej z orožjem, ki povzroča samo pok, ne izstreljuje pa izstrelkov.

Glede na zgoraj omenjene dejavnosti Vlada ugotavlja, da so navedbe, da policisti ne ukrepajo vselej oziroma, da se na določene klice ne odzivajo, neresnične. Policisti se vselej odzovejo na klice oziroma na zahteve po posredovanju, pri čemer preverijo vsa dejstva in okoliščine ter izvedejo ukrepe skladno z zakonskimi pristojnostmi. Različni prijavitelji ob prijavah dogodkov občasno z izvedenimi ukrepi policije niso zadovoljni, (kršitve pa se kmalu po odhodov policistov ponavljajo), zato pri nekaterih tovrstna posredovanja vzbujajo pomisleke in povzročajo občutek, da so policisti premalo dejavni.

Po navedbah pobudnikov naj policija tudi ne bi več preiskovala kaznivih dejanj tatvine, saj naj bi bili obtoženi storilci za tatvine, ko si protipravno prilastijo domače živali ali poljske pridelke, v kazenskem postopku oproščeni zaradi dejanja majhnega pomena. Kmetje v okolici romskih naselij naj bi opuščali svojo kmetijsko dejavnost, saj naj bi jim pripadniki romske skupnosti pokradli vse pridelke in domače živali. Na Varuha se je na primer obrnila pobudnica, lastnica travnika, na katerem Romi pasejo svoje konje. Obrnila se je že na Policijo, ki je odgovorila, da takšnih dejanj ne morejo učinkovito preprečiti, in na Občino Škocjan, ki pravi, da za reševanje tega vprašanja ni pristojna. Pobudniki so navedli še več drugih primerov nezakonitih dejanj, s katerimi se srečujejo vsak dan: vdiranje v domove, fizični napadi na občane, motnje javnega reda in miru z glasnimi zabavami, sežiganje odpadkov ipd. Policisti, ki obravnavajo tovrstne primere, naj bi bili po navedbah pobudnikov že obupani, saj jim pojavov ne uspe zajeziti ali preprečiti. Policisti naj bi se zato po pričevanjih krajanov celo izogibali nadzoru problematičnih območij. Odsotnost sankcioniranja protipravnih ravnanj po pričevanjih pobudnikov krepi predrznost prestopnikov, ki naj bi bili vse bolj brezobzirni.

Vlada nam je v zvezi s tem odgovorila, da v primerih prijav različnih premoženjskih kaznivih dejanj (tatvine, velike tatvine, poškodovanja tuje stvari itd.) policisti vselej, skladno z določili Zakona o kazenskem postopku, opravijo potrebne dejavnosti za zavarovanje dokazov in za izsleditev storilcev teh dejanj ter zoper osumljence na pristojna državna tožilstva podajo kazenske ovadbe.

Kljub obsežnim odgovorom je Varuh na Vlado naslovil še dodatno poizvedbo. Vladi je med drugim predlagal, da policija dodatno okrepi svoje delovanje in še poveča svojo vsakdanjo navzočnost v romskih naseljih. Tudi sicer naj sprejme dodatne ukrepe za ohranjanje javnega reda in miru ter še poveča preiskovanje deviantnih dejanj. Varuh je predlagal, da policija da pobudo za sklic sestanka Varnostnega sosveta KS Bučna vas za obravnavo motečih dogodkov in iskanje poti za njihovo razrešitev.

Vlada je v zvezi s tem Varuhu poslala dodatna pojasnila. Konec leta 2009 je policija opravila pregled stanja in delovanja policije na območjih z večetničnimi skupnostmi. Pri tem so bila ugotovljena deviantna ravnanja, na katera opozarja tudi Varuh in ki predstavljajo eno izmed prioritet policijskega dela. Gre za najbolj moteče dejavnike, ki so vzrok večini pritožb večinskega prebivalstva. Policija je izvedla vrsto dejavnosti na področju varstva okolja, hrupa, varstva živali in streljanja. Ravno zaradi policijskih pobud in ukrepov je bilo odstranjenih na desetine zapuščenih vozil, črnih odlagališč smeti, cepljenih je bilo na desetine psov, streljanje po romskih naseljih pa se je bistveno zmanjšalo. Na učinkovito delo policije naj bi kazal tudi

zadnji primer zasega treh kosov orožja in večjega števila streliva v romskem naselju Brezje. V poletnih mesecih leta 2011 je bilo ponovno prijavljenih več kršitev s hrupom, predvsem zaradi uporabe akustičnih aparatov in glasbil pri različnih praznovanjih in zabavah v romskih naseljih. Ugotovljeni so bili tudi primeri neupravičene uporabe strelnega orožja. Policija se je na vse prijave takoj odzvala in izvedla vse ukrepe za zagotovitev varnosti ljudi in izsleditev storilcev kaznivih ravnanj in prekrškov.

Tudi zaradi navedenih kršitev je bil na pobudo Policijske uprave Novo mesto (PU) dne 20. 7. 2011 sklican sestanek Varnostnega sosveta KS Bučna vas. Na posvetu je bila obravnavana problematika streljanja, kurjenja in zbiranja odpadnih kovin v romskem naselju Brezje. PU je na podlagi predlogov in pobud okrepila svojo navzočnost na navedenem območju in še povečala navzočnost policistov (redne in dodatne patrulje, policisti vodniki službenih psov, policisti konjeniki). Prav tako je bila povečana preventivna dejavnost vodje policijskega okoliša, ki je opravil več preventivno-svetovalnih pogovorov in predavanj v romskih naseljih. Sestanek Varnostnega sosveta KS Bučna vas je bil tudi dne 8. 9. 2011. Na sestanku so bile obravnavane trenutne varnostne razmere. Navzoči so bili predstavniki Mestne občine Novo mesto, Centra za socialno delo Novo mesto, romska svetnica in predstavniki Regijske civilne iniciative. Dne 6. 10. 2011 je potekal sestanek navedenega posvetovalnega telesa, kjer so udeleženci soglašali, da brez sodelovanja in strpnega reševanja težav ne bo pozitivnih in trajnih rezultatov.

Preventivne dejavnosti policije

Vlada nas je seznanila z vrsto preventivnih ukrepov, ki jih na širšem območju Novega mesta izvaja policija. Po navedbah Vlade policija že nekaj let krepi delo na področju zmanjševanja varnostnih dogodkov in pojavov, ki jih je mogoče povezati s pripadniki romske etnične skupnosti. Organiziran je bil tudi sestanek med policijo in Regijsko civilno iniciativo za Dolenjsko in Belo krajino (RCI), poleg tega se je 24. 9. 2010 predstavnik Uprave uniformirane policije GPU udeležil 3. konference o zdravju romskih otrok, ki je bila v Kočevju. Januarja 2010 je bilo pripravljeno obširno poročilo o odmevnejših postopkih policije z Romi in delu policije na območjih z večetničnimi skupnostmi. Marca 2010 je bilo pripravljeno poročilo o zaznanih primerih nestrpnosti na območjih z večetničnimi skupnostmi, ki je bilo posredovano vladni Komisiji za zaščito romske etnične skupnosti. Dne 1. 2. 2011 je bil opravljen pogovor s predsednikom RCI, v katerem so predlagali ponoven sestanek s policijo. Predsednik iniciative Silvo Mesojedec je takrat povedal, da trenutno ni potrebe po takšnem sestanku, zato tudi ni bil izveden. V pogovoru je pohvalil Ministrstvo za notranje zadeve kot edino ministrstvo, ki se ustrezno odziva na njihove predloge in zahteve. Predstavnik policije se je januarja 2011 udeležil tudi sestanka, ki ga je v zvezi z reševanjem tako imenovane romske problematike organiziral župan Občine Škocjan. Ob tem je bilo s predstavniki PU Novo mesto in nekdanje Policijske uprave Krško dogovorjeno, da bo Policija Občini dajala potrebno pomoč.

PU je v zvezi z motečimi dejavniki v romskem naselju Brezje - Žabjek v sodelovanju z romsko svetnico dne 21. 9. 2011 izvedla predavanje o problematiki kurjenja in zadimljanja ter kršitev v zvezi z uporabo akustičnih naprav in strelnega orožja. Prav tako je tega dne predstavnik Veterinarske uprave Republike Slovenije Območne enote Novo mesto izvedel predavanje v zvezi z dolžnostmi lastnikov psov, nevarnostmi v zvezi s steklino in predstavil določbe Zakona o zaščiti živali. Udeležba na predavanju je bila zelo dobra, saj se ga je udeležilo več kot 80 Romov.

Glede na to, da se varnostna problematika v zvezi z romskimi naselji bistveno ne spreminja, ostajajo tudi dejavnosti policije prilagojene tem razmeram. Izrazito je delovanje na preventivnem področju in področjih, ki ne spadajo v izvirno pristojnost policije, so pa izjemnega pomena za romsko vključevanje. Navedene dejavnosti se izvajajo z obveščanjem, s podajanjem predlogov drugim prekrškovnim organom, svetovanjem, sodelovanjem z

občani, lokalnimi skupnostmi, organizacijami, društvi, mediji, državnimi in drugimi organi itd. Poleg navedenega policija zagotavlja dnevno navzočnost policistov v romskih naseljih in v okoliških naseljih in s tem krepi občutek varnosti pri Romih in okoliških prebivalcih.

Nacionalni programi ukrepov za Rome za obdobje 2010–2015, ki ga je Vlada sprejela marca 2010, je bil 17. 2. 2010 predstavljen policijskim upravam, na območju katerih živijo tudi Romi. Na podlagi sklepa generalnega direktorja policije je bil na PU Novo mesto izveden delovni posvet o vlogi in nalogah policije na območju z večetničnimi skupnostmi. Na posvetu je bilo ugotovljeno, da je delo policije na tem področju dobro, da je treba nadaljevati izvajanje programov usposabljanja in delo v skladu z obstoječimi usmeritvami. Program ukrepov na področju osveščanja in boja proti diskriminaciji kot zelo dober primer dobre prakse navaja projekt policijske akademije z naslovom Usposabljanje policistov za delo v večetnični družbi. Tako je bilo leta 2010 izvedenih 16 dvodnevnih usposabljanj, ki se jih je udeležilo 242 policistov PU Novo mesto, Krško in Murska Sobota. Izvedena sta bila tudi dva 40-urna tečaja romščine za 22 policistov policijskih uprav Krško in Novo mesto. Policijska akademija je sodelovala tudi pri izvedbi preventivne dejavnosti v romskih naseljih na območju nekdanje Policijske uprave Krško, in sicer na področju seznanjanja romske skupnosti z vsebinami o varnosti v cestnem prometu.

Po mnenju Vlade je policija v zadnjih letih naredila velik premik pri zagotavljanju varnosti na območjih z večetničnimi skupnostmi. To naj bi ugotavljali in priznavali tudi drugi subjekti, predvsem lokalne skupnosti, na območju katerih bivajo tudi pripadniki romske skupnosti.

Varuh je presodil, da je odziv Vlade v delu, ki govori o dejavnostih policije, izčrpen. Prizadevanja policije sprejema z odobravanjem, zlasti meni, da je prav, da policija namenja pozornost tudi preventivnim dejavnostim. Stališče Varuha je namreč, da povečanje policijskega nadzora in kaznovanja dolgoročno ne more dati zadovoljivih rezultatov. Vprašanja kriminalitete se je treba lotevati celostno, z uresničevanjem posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti na področju urejanja prostora, izobraževanja ter zaposlovanja, zlasti pa s prevzemanjem odgovornosti za napredek svoje skupnosti, pa tudi za negativne pojave, ki jih izvajajo pripadniki romske skupnosti.

Veterinarska problematika (necepljeni, bolni in napadalni psi)

Nekateri pobudniki se že več let obračajo na veterinarsko inšpekcijo zaradi necepljenih, bolnih in napadalnih psov iz romskih naselij, vendar naj se inšpekcija na njihove prijave ne bi odzivala. Vlada je v tem delu odgovorila, da se je Veterinarska uprava Republike Slovenije (VURS) posebej posvetila načinu ugotavljanja in zagotavljanja skladnosti z veterinarsko zakonodajo v romskih naseljih. Zato je bil 2. 12. 2009 organiziran poseben sestanek direktorjev območnih uradov VURS in predstavnika policije, kjer je bila predstavljena dobra praksa za učinkovito reševanje problema presežne populacije psov v romskih naseljih z območij Murske Sobote in Novega mesta.

V Novem mestu je VURS skupaj s policijo, lokalno skupnostjo in romsko svetnico usklajeval dejavnosti za zagotavljanje registracije in vakcinacije psov proti steklini ter odstranjevanja psov brez znanega lastništva. V romskih naseljih iz okolice Novega mesta je bilo skupaj odvzetih in odstranjenih 62 psov, dodatno pa cepljenih14 psov. V naselju Brezje pri Novem mestu je VURS prikazal filme o nevarnosti okužbe s steklino in ukrepe za preprečevanje okužbe. V novembru 2011 je predvideno nadaljevanje akcije registracije in vakcinacije psov proti steklini v romskih naseljih. Glede na omenjene dejavnosti Vlada ugotavlja, da so Romi seznanjeni z dolžnostmi lastnikov psov in nevarnostjo v zvezi s steklino. Zato pričakuje, da bodo Romi upoštevali in izvajali svoje dolžnosti tako kot vsi drugi državljani Republike Slovenije.

Nezakonite gradnje

Po poročanju pobudnikov Območna enota Inšpektorata RS za okolje in prostor prijav črnih gradenj v romskih naseljih sploh ne obravnava, saj so (po lastnih besedah) v teh okoljih nemočni. Prijavitelje zato napotujejo na tožilstvo. Ena izmed pobudnic je pri Okrožnem državnem tožilstvu v Novem mestu zoper Roma vložila kazensko ovadbo zaradi zavzetja tuje nepremičnine z namenom gradnje. Sodišče je v zadevi izdalo pogojno obsodbo zaradi protipravnega zavzetja nepremičnine po 338. členu Kazenskega zakonika (KZ-1). Sankcija pa ni odpravila protipravnega stanja. Kljub ugotovitvi sodišča, da gre za protipravno gradnjo na tujem zemljišču, odstranitev gradnje ni bila naložena v okviru kazenskega postopka, saj tega KZ-1 niti ne omogoča. Pobudnica se sicer zaveda, da ima zoper obsojenca na voljo tudi civilnopravni zahtevek, vendar ima nizko pokojnino, ki ji ne omogoča plačila odvetnika in sodnih stroškov. Povrnitve le-teh si namreč tudi ob zelo verjetnem uspehu v pravdi ne more obetati, saj potencialni toženec nima premoženja. Nezakonite gradnje po poročanjih pobudnikov povzročajo tudi degradacijo okolja in ogrožajo zdravje okoliških prebivalcev. O tem več v nadaljevanju.

Prejeli smo odgovor Vlade, da gradbena inšpekcija na Inšpektoratu Republike Slovenije za okolje in prostor (v nadaljnjem besedilu: IRSOP) v romskih naseljih vodi postopke v zvezi z gradnjo objektov na podlagi določb Zakona o graditvi objektov, tako kot na drugih območjih v Sloveniji. V okviru dejavnosti gradbene inšpekcije Vlada ugotavlja, da Zakon o graditvi objektov glede postopkov gradbene inšpekcije ne vsebuje določb, ki bi reševale vprašanja romskih naselij in okoliških prebivalcev. Tako gradbeni inšpektorji v romskih naseljih vodijo postopke predvsem zaradi nezakonite gradnje objektov – stavb, ki predstavljajo objekte v smislu določb Zakona o graditvi objektov. Gradbeni inšpektor v zakonu nima pristojnosti nadzora nad rabo zemljišč, nad postavljanjem raznih bivalnih in drugih provizorijev ipd. Romski objekti so v večini primerov postavljeni na kmetijskih zemljiščih. Tako je primarni inšpekcijski nadzor na teh zemljiščih v pristojnosti kmetijske inšpekcije, če gre za gozdno zemljišče, pa v pristojnosti gozdarske inšpekcije. Čeprav je po mnenju Vlade skrb in obveznost za pravilno rabo in stanje zemljišča obveza lastnika oziroma osebe, ki ima pravice uporabe ali posesti na zemljišču, pa je to v nekaterih primerih dejansko nemogoče izvajati, kot so nam prepričljivo prikazali pobudniki.

V romskem naselju Brezje - Žabjek gradbeni inšpektorji redno vodijo postopke, postopki se tudi zaključujejo, čeprav je večji del nezaključenih. Trenutno je odprtih od 20 do 30 postopkov. V naselju Žabjek je bila zadnja prisilna odstranitev objekta v postopku gradbene inšpekcije izvedena leta 2010. Gradbena inšpekcija pri novih nezakonitih gradnjah v romskih naseljih prednostno uvaja postopke, prav zato da bi preprečili širjenje nezakonito postavljenih naselij. Postopke, kolikor je le mogoče, tudi zaključujejo.

Vlada prav tako ugotavlja, da gradbeni inšpektor v zakonu nima pooblastila, da bi za Rome, katerih bivalne stavbe prisilno odstrani, zagotavljal nadomestna bivališča. V proračunu IRSOP ni sredstev za to niti proračunske postavke. Tudi sredstva za opravljanje upravnih izvršb odločb gradbene inšpekcije so zelo omejena. V vsakem primeru upravne izvršbe odločbe gradbene inšpekcije za romski objekt s stroški bremenijo državni proračun. Glede na opisano bi bilo mnogo racionalneje že takoj, pred začetkom gradnje ali v pripravah na gradnjo, ko gre za uporabo zemljišča v drug namen, kot je dovoljen, preprečiti ta nezakonita dejanja. To pa lahko v okviru zdaj veljavnih predpisov lahko naredi le lastnik ali posestnik zemljišča in/ali organ, ki opravlja nadzor nad rabo zemljišča. Urbanistični inšpektorji so že v letih 1996 do 1999 v Sloveniji v širše zastavljenih dejavnostih v inšpekcijskih postopkih odstranili več nezakonitih romskih objektov.

Podoben primer je tudi romsko naselje Brezje - Žabjek. V delu naselja, ki je danes nezakonito postavljen (Brezje), je bilo pred letom 1985 več nezakonito postavljenih romskih objektov. Tudi v letih od 1983 do približno 1988 so po vsej Sloveniji potekale obsežne dejavnosti in dejanja za rešitev romskega vprašanja. V letih 1985 in 1986 je Občina Novo mesto sprejela zazidalni načrt, v naslednjih letih so bile zgrajene stavbe. Nezakonito zgrajeni objekti, ki jih ni bilo mogoče legalizirati, so bili v letih od 1985 do 1987 odstranjeni v postopkih urbanistične inšpekcije – večji del prisilno. Del naselja z imenom Žabjek je prav tako začel nastajati v letu 1985. Prve družine so bile preseljene organizirano, iz romskega naselja Šmihel, prav tako v občini Novo mesto. V naselju Šmihel je bilo tedaj v postopkih urbanistične inšpekcije odstranjenih približno 15 nezakonito zgrajenih objektov – tudi to naselje je delno zakonito. Prebivalci odstranjenih objektov so bili organizirano preseljeni na območje današnjega Žabjeka, saj je bilo tedaj vse dogovorjeno, da se tudi za to območje sprejme prostorski akt in se ga uredi. Zaradi pozneje nerešenega vprašanja lastništva zemljišča se to ni uresničilo, tako je naselje nezakonito. Kot že navedeno, gradbeni inšpektorji v obeh delih naselja vodijo postopke, objekti se tudi odstranjujejo.

V zvezi s tem delom odgovora Vlade Varuh meni, da gre sicer za razmeroma podroben pregled stanja. Odstranitev črnih gradenj je po mnenju Varuha neločljivo povezan z vprašanjem legalizacije romskih naselij. Rešitev vprašanja črnih gradenj v romskih naseljih je po mnenju Varuha v uzakonitvi romskih naselij, ne pa v njihovi odstranitvi. Ostaja nedogovorjeno, zakaj se ni nadaljevalo sprejetje prostorskega akta tudi za Žabjek. Odstranitev črnih gradenj bi bila po mnenju Varuha v nasprotju s temeljnimi človekovimi pravicami, kadar bi to pomenilo prisilno izselitev brez vnaprejšnjega posvetovanja s prebivalci nezakonitih naselij ter brez zagotovitve ustrezne nadomestne nastanitve.

Pravna ureditev zdaj nezakonitih romskih naselij je pomemben korak pri uresničevanju posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti na področju urejanja prostora (3. člen ZRomS-1). Varuh je Vlado opozoril, da nekatere občine niso dovolj dejavne pri izvajanju nalog na tem področju, in predlagal, da na podlagi tretjega odstavka 5. člena ZRomS-1 Vlada sama sprejme ukrepe za legalizacijo romskih naselij. Več o tem v nadaljevanju.

Degradacija okolja

Nezakonite gradnje po poročanjih pobudnikov povzročajo tudi degradacijo okolja in ogrožajo zdravje okoliških prebivalcev. Komunalno neurejena naselja imajo vplive na površinske in podtalne vode, v okolici romskih naselij je po pričevanju pobudnikov zaznati nenadzorovane posege v gozdni prostor, pa tudi odlaganje in kopičenje (nevarnih) odpadkov.

Prejeli smo odgovor Vlade, da se številni prebivalci romskih naselij na širšem območju Novega mesta ukvarjajo z zbiranjem odpadkov in prodajo sekundarnih surovin, pridobljenih pri tem. Predvsem gre za zbiranje odpadnega železa in barvnih kovin ter v zadnjem času tudi odpadnega papirja.

Vlada je bila seznanjena s tem, da je Območna enota IRSOP Novo mesto v zvezi z ugotovljenimi nepravilnostmi pri ravnanju z odpadki v romskih naseljih na širšem območju Novega mesta, v občinah Šentjernej in Škocjan ter Mestni občini Novo mesto v letu 2010 uvedla 25 postopkov o prekršku zaradi kršitev določb Uredbe o ravnanju z odpadki in v vseh primerih kršilcem naložila plačilo globe in v prvih sedmih mesecih 2011 že končala15 postopkov o prekršku zaradi kršitev določb Uredbe o ravnanju z odpadki in v vseh primerih kršilcem naložila plačilo globe.

Kršitve pravil ravnanja z odpadki so v romskih naseljih bistveno številnejše kot v drugih naseljih. Pomembne ovire pri intenzivnejšem inšpekcijskem nadzoru na teh območjih so predvsem premalo inšpektorjev in nadzornikov, pri učinkovitosti pa težave z ugotavljanjem storilcev kršitev in dolgotrajnim ter pogosto neučinkovitim postopkom izterjave izrečenih denarnih glob.

V zvezi z odgovorom Vlade v tem delu je Varuh naslovil dodatno poizvedbo, v kateri nas je zanimalo, kako se bo Vlada spoprijela s problematiko številnih kršitev ravnanja z odpadki v romskih naseljih in odpravila ovire za izvajanje intenzivnejšega inšpekcijskega nadzora in ali namerava Vlada zato povečati število okoljskih inšpektorjev ali njihovo delo usmeriti na problematična območja. Po mnenju Varuha je problematika degradiranega okolja neločljivo povezana s pravno in komunalno ureditvijo romskih naselij. Varuh je Vlado vnovič opozoril, da kršitve pravil ravnanja z odpadki lahko pomenijo trajno ogrožanje okolja ali hujše ogrožanje zdravja. To pa predstavlja podlago, da Vlada sama sprejme odločitev glede urejanja prostorske problematike in druge potrebne ukrepe za ureditev razmer (tretji odstavek 5. člena ZRomS-1). Več o tem v nadaljevanju.

Problem mladoletnih mater

Po besedah pobudnikov je pereče vprašanje mladoletnih mater iz romske skupnosti. Varuhinja je s tem v zvezi opravila poizvedbo pri županu Mestne občine Novo mesto, ki novorojencem ob rojstvu nameni občinsko denarno pomoč, in se seznanila s tem, da Občina dejansko podeljuje pomoči za novorojenčke mater, ki so stare 12 ali 13 let. Okolišni prebivalci ne morejo razumeti, da organi pregona v takšnih primerih ne ukrepajo zaradi suma kaznivega dejanja spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let. Pobudniki tudi opažajo, da nekateri starši svojih otrok ne pošiljajo v šole, kar je očitno zanemarjanje otrok (kaznivo dejanje po 192. členu KZ-1), pa ne ukrepa niti policija niti center za socialno delo.

Vlada nam je posredovala pojasnila, da mladoletniške nosečnosti oziroma mladoletne matere v romski populaciji niso v dobro niti mladoletni materi niti otroku. Vlada dodaja, da sprejemanje romske kulture, ki ima specifičen odnos do mladoletnih mater v smislu, da po njihovih družbenih merilih ni sporno, če mladoletnica rodi otroka, v tem vidiku ni dopustno in da je treba to tudi poudarjati. Vlada nas je seznanila s tem, da je v letu 2011 za več kot 100 odstotkov naraslo število ovadb zaradi kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, in število ovadb zaradi kaznivega dejanja zanemarjanja otroka.

V dodatni poizvedbi na Vlado je Varuha zanimalo, kako je poskrbljeno za zaščito mladoletnih mater in njihovih otrok. Prejeli smo odgovor, da so policisti v šestih mesecih leta 2011 obravnavali devet (v primerljivem obdobju 2010 štiri) kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, in 69 (v istem obdobju 2010 30) kaznivih dejanj zanemarjanja otrok. Naraščanje števila evidentiranih kaznivih dejanj je po mnenju policije predvsem posledica njihovega intenzivnejšega dela na tem področju, saj gre pri vseh ugotovljenih primerih za lastno dejavnost policije. Policija si prizadeva, da bi se tudi s takšnim načinom dela ta problematika zmanjšala, vendar je na tem področju nujno sodelovanje še drugih organov in institucij.

Vlada ugotavlja, da imajo policisti pri obravnavi kaznivega dejanja napada na osebo, mlajšo od 15 let, kar nekaj težav, saj se romsko pojmovanje spolnosti, poroke, nosečnosti, rojstva otrok ipd. tradicionalno razlikuje od stališč večinskega prebivalstva. Tudi strokovna literatura navaja, da se romske ženske praviloma poročajo zelo zgodaj, med 9. in 14. letom. V zvezi z zaščito mladoletnih mater in njihovih otrok pa Vlada meni, da je že v okviru obstoječe zakonodaje poskrbljeno za zaščito mladoletnih mater in njihovih otrok. Na podlagi določil Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljnjem besedilu: ZZZDR) morajo starši, druge osebe, državni organi in nosilci javnih pooblastil v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za otrokovo korist. ZZZDR nadalje določa, da država daje varstvo mladoletnim otrokom vselej, kadar je ogrožen njihov zdrav razvoj in kadar zahtevajo to druge koristi otrok. Če starši ne izpolnjujejo svojih obveznosti, ki izhajajo iz roditeljske pravice v korist svojih otrok, se roditeljska pravica omeji (119. in 120. člen ZZZDR) ali odvzame (116. člen ZZZDR). Ukrepi za varstvo otrok so v ZZZDR določeni v 119. členu, ki centrom za socialno delo (CSD) daje splošno pooblastilo za ukrepanje, in sicer mora ta izvesti potrebne

ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi. Če CSD v okviru preventivnega delovanja z družino ne doseže, da bi starši ustrezno poskrbeli za svoje otroke, lahko v njihovo roditeljsko pravico poseže z odvzemom otroka. CSD lahko otroka namesti v rejniško družino ali v zavod, če so starši zanemarili otrokovo varstvo in vzgojo ali če je to iz drugih pomembnih razlogov v otrokovo korist. Otroka je mogoče odvzeti staršem že, če je otrokov razvoj pri starših samo ogrožen in ni treba, da je nastala škoda v njegovem razvoju. Glede na to so CSD podeljena zakonska pooblastila, na podlagi katerih morajo tudi pri mladoletnih romskih deklicah in si prizadevati za preprečitev njihove prezgodnje nosečnosti, in sicer tako s pomočjo in pogovori v družini kot tudi z odvzemom mladoletne romske deklice, če jim s preventivnim delom ne uspe preprečiti kršitve dekličinih pravic in koristi.

Varuh je ugotovil, da je Vlada v tem delu podala razmeroma zadovoljiv odgovor o ukrepanju državnih organov, čeprav je stanje skrb vzbujajoče. Zaznati je občuten porast ovadb zaradi kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, kar lahko kaže na povečano delovanje policije. Za celovitejšo rešitev teh vprašanj bo potrebna tudi sprememba romske kulture, kar pa se lahko doseže le z uspešnejšim vključevanjem pripadnikov romske skupnosti v slovensko družbo, ki je tudi glavni cilj ZRomS-1 in Nacionalnega programa ukrepov za Rome.

Domnevne zlorabe socialnih pomoči

Pobudniki poročajo o domnevnih zlorabah socialnih pomoči, o tem, da naj bi bili nekateri prejemniki prijavljeni na več naslovih hkrati in socialne pomoči dobivajo z več centrov za socialno delo npr. v Brežicah in v Novem mestu. Nekateri prejemniki socialnih pomoči naj bi se vozili s prestižnimi avtomobili. Poleg tega naj nekateri Romi socialne pomoči ne bi razumeli kot začasne pomoči za premostitev kratkotrajne socialne stiske, dokler ne najdejo (nove) zaposlitve, ampak kot trajno in redno obliko dohodka. Nekateri pripadniki romske skupnosti naj ne bi razumeli, da morajo biti pri reševanju socialne problematike dejavni, kar izhaja iz 20 in 21. člena Zakona o socialnem varstvu. Prejemnik socialne pomoči se mora namreč udeleževati vseh dejavnosti, s katerimi bi lahko izboljšal svoj socialni položaj. Pobudniki menijo, da je najmanj, kar od prejemnikov socialne pomoči lahko pričakuje država, to, da bodo svoje otroke po najboljših močeh vključevali v osnovne šole. Po mnenju nekaterih pobudnikov naj bi sistem socialne pomoči zgolj povečeval ekonomsko in socialno odvisnost Romov ter jih silil v pasivnost.

Vlada ugotavlja, da so Romi, tako kot vsi drugi prejemniki, upravičeni do denarne socialne pomoči, če izpolnjujejo pogoje za dodelitev denarne socialne pomoči. Pogoje morajo izpolnjevati pri prvi dodelitvi denarne socialne pomoči kot tudi pri vsaki naslednji vlogi. Pri dodelitvi denarne socialne pomoči se med drugim kot premoženje upoštevajo tudi osebna vozila, razen prvo osebno vozilo v vrednosti do 35 osnovnih zneskov minimalnega dohodka (8.033,20 evra). Podatke o lastništvu osebnih vozil pridobijo iz evidence registriranih vozil. Kadar je oseba vpisana kot lastnik, se vozilo (razen prvega osebnega vozila do vrednosti 35 osnovnih zneskov minimalnega dohodka) upošteva kot premoženje in se v skladu z zakonom lahko niža ali ne dodeli denarne socialne pomoči, odvisno od vrednosti premoženja. Kadar pa je oseba vpisana kot uporabnik (ima vozilo na lizing) in posameznik oziroma družina lastnih dohodkov ne izkazuje, se znesek, ki ga mesečno plačuje kot najem za lizing, upošteva kot posredno ugotovljen dohodek. Če se osebe vozijo s prestižnimi vozili, ki niso vpisana v evidence, pa je v pristojnosti policije, da preverja kršenje predpisov na tem področju.

Vlada ugotavlja, da je na žalost tudi pri Romih veliko takšnih, ki so dolgotrajni prejemniki denarne socialne pomoči, kar se poskuša reševati tudi s sklepanjem pogodb o aktivnem reševanju socialne problematike, v katerih socialni delavci, glede na konkreten primer, poskušajo čim učinkovitejše določiti dejavnosti prejemnika pomoči. Med drugim je MDDSZ,

ko ga je Zavod za zdravstveno varstvo Novo mesto opozoril na necepljenost nekaterih skupin otrok proti otroškim nalezljivim boleznim, izdalo navodilo, s katerim je CSD obvestilo, da imajo v okviru sklepanja pogodb o aktivnem reševanju socialne problematike možnost, da določijo obveznost cepljenja otrok kot pogoj, ki vpliva na redno prejemanje denarne socialne pomoči.

S 1. 1. 2012 se je začel uporabljati Zakon o socialnovarstvenih prejemkih, ki med drugim z dodatkom za delovno aktivnost želi spodbuditi k dejavnosti vse prejemnike denarne socialne pomoči. Tako bodo prejemniki, glede na obseg delovne aktivnosti v mesecu, lahko upravičeni do dodatka za delovno aktivnost. Prav tako je razširjen krog krivdnih razlogov, hkrati pa se med pripravami na uporabo novega zakona pripravlja nov informacijski sistem, s čimer bi učinkoviteje preprečevali lažno prikazovanje oziroma zamolčanje podatkov pri uveljavljanju denarne socialne pomoči.

Kar zadeva navedbe o večkratnih prejemanjih denarne pomoči zaradi prijave na več naslovih hkrati, Vlada RS ugotavlja, da izdaja odločb o dodelitvi denarnih socialnih pomoči poteka prek informacijskega sistema centrov za socialno delo, v katerem vsakega upravičenca vodijo po EMŠO-ju. Če se hkrati v dveh mapah (zadevah), ki se nanašata na isto časovno obdobje, pojavi isti EMŠO, sistem opozori socialnega delavca, da ista oseba že prejema denarno pomoč, in se nova odločba za to osebo sploh ne more več izdati. Sistem tako učinkovito preprečuje možnost, da bi ista oseba v istem obdobju prejemala denarno socialno pomoč več kot enkrat.

V dodatni poizvedbi je Varuha zanimalo, ali Vlada razmišlja o tem, da bi prejemanje socialne pomoči vezala na obveznost pošiljanja otrok v osnovne šole na podoben način, kot je to urejeno za necepljenje otrok. Vlada nam je sporočila, da bo z izvajanjem Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakona o socialnovarstvenih prejemkih s 1. 1. 2012 dan večji poudarek na intenzivnejšem delu s prejemniki denarne socialne pomoči, na njihovi aktivaciji in iskanju rešitev za njihov gmotni in socialni položaj. Zakonodaja tako predvideva pripravo dogovora o aktivnem reševanju socialne problematike prejemnikov denarne socialne pomoči, ki so težje zaposljivi ali dolgotrajno brezposelni. Znotraj dogovorov bo (če bo to potrebno) naslovljena tudi problematika šolanja otrok oziroma odpravljanja razlogov, zaradi katerih otroci ne hodijo redno v šolo. Tako bo mogoče z institutom denarne socialne pomoči v določeni meri vplivati tudi na ustrezno sodelovanje romskih otrok v izobraževalnem procesu.

Varuh meni, da je odgovor Vlade v tem delu ustrezen. Razbrati je, da bo nova zakonodaja, ki se je začela uporabljati z začetkom leta 2012, lahko pripomogla k večji preglednosti upravičenosti do prejemanja socialne pomoči. Dogovor o aktivnem reševanju socialne problematike pa bi po mnenju Varuha dejansko lahko pripomogel k večji vključenosti romskih otrok v izobraževalni sistem.

Popis in vrednotenje nepremičnin

Veliko nezadovoljstvo sta med pobudniki povzročala tudi nedavni popis in izračun vrednosti nepremičnin, ki ga je izvedla Geodetska uprava Republike Slovenije (GURS). Pobudniki, ki imajo v lasti zemljišča, na katerih so romska naselja, so na GURS podali pripombe na poskusni izračun vrednosti nepremičnine, vendar zadovoljivega odgovora niso prejeli. Lastniki nepremičnin se ne morejo sprijazniti s tem, da bodo morali plačati davek za parcelo, na kateri je tuja črna gradnja, ki je državi ne uspe odstraniti kljub prijavi lastnikov.

Vlada nam je sporočila, da je GURS obvestila o poskusnem izračunu vrednosti nepremičnin posredovala lastnikom nepremičnin, ki so vpisani v register nepremičnin. Tako so lahko lastniki podali pripombe na modele vrednotenja, vrednostne ravni in vrednostne cone in s tem posredno na vrednost nepremičnine. Vse pripombe je GURS proučila in bo posledično

popravila oziroma dopolnila modele vrednotenja. Lastniki nepremičnin so med zbiranjem pripomb na vrednost nepremičnine lahko posredovali tudi spremembe podatkov o nepremičninah in spremembe podatkov o lastnikih nepremičnin. Te podatke lahko sporočajo in uredijo na geodetski upravi tudi pozneje.

Za konkretne primere, ko je na parceli zgrajena tuja črna gradnja, lahko lastnik parcele na geodetsko upravo sporoči, kdo je lastnik oziroma investitor stavbe in bo geodetska uprava popravila podatek o lastništvu nepremičnine. Lastnik parcele lahko tudi samo poda pisno izjavo, da ni lastnik stavbe brez posredovanja podatka, kdo naj bi bil lastnik črne gradnje. V takih primerih bo geodetska uprava kot lastnika stavbe (črne gradnje na parceli lastnika) evidentirala »neznanega lastnika« in bo v nadaljnjih postopkih urejanja podatkov o nepremičninah poskušala ugotoviti, kdo je dejanski lastnik stavbe (črne gradnje).

Posledično taka rešitev pomeni, da ob uvedbi davka na nepremičnine lastniku parcele ne bo obračunan davek za stavbo – črno gradnjo, ki stoji na njegovi parceli.

Varuh ugotavlja, da je odgovor Vlade v tem delu ustrezen. Sistem popisa in vrednotenja nepremičnin ima vgrajene potrebne varovalke, ki preprečujejo, da bi lastnik zemljišča, na katerem je zgrajena tuja črna gradnja, plačeval davek za to gradnjo.

2.2.2 Sredstva za urejanje bivanjskih razmer v romskih naseljih

Varuh je na Vlado RS naslovil tudi vprašanje, koliko sredstev je (oziroma bo) Vlada RS namenila za urejanje bivanjskih razmer v romskih naseljih v letu 2011 in koliko sredstev je za ta namen na širšem območju Novega mesta porabila v letu 2010. Prejeli smo odgovor, da v letu 2011 služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko za urejanje komunalne infrastrukture v romskih naseljih ni in tudi ne bo namenila nobenih sredstev. V letu 2010 pa je bilo za naložbo Nakup zemljišč za potrebe urejanja romskega naselja na Trdinovi cesti v Šentjerneju Občini Šentjernej dodeljenih 50 tisoč evrov, od tega zneska jih je bilo dejansko počrpanih 9.857,39 evra. Druge občine na širšem območju Novega mesta v letu 2010 niso namenile nobenih sredstev za urejanje prostorskih vprašanj romskih naselij.

Po mnenju Varuha so skrb zbujajoči tudi podatki o proračunskih sredstvih Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, ki so namenjena urejanju bivanjskih razmer romske skupnosti: če so še leta 2008 znašala 1.425.734 evrov, so leta 2009 znašala le še 1.183.975 evrov, leta 2010 so se prepolovila na 682.793 evrov, leta 2011 pa za ureditev infrastrukture v romskih naseljih ni bilo razpisa, ta je bil preložen v leto 2012.

2.2.3 Druge ugotovitve varuha in komentar odgovorov vlade

Odgovori Vlade so v marsičem potrdili navedbe pobudnikov o stanju na terenu. Varuh ugotavlja, da razmere na širšem območju Novega mesta predstavljajo začaran krog nedostojnih bivalnih razmer, izključenosti, neizobraženosti, nezaposljivosti, nasilja, napadov na tujo lastnino in pomanjkljivega ukrepanja organov oblasti, ki vzbuja dvome o učinkovitosti prava. Po mnenju Varuha se ta bistveno več pojavljajo na območjih, kjer Romi živijo v nezakonitih in komunalno neurejenih naseljih.

Varen in topel dom človeku daje osnoven občutek varnosti. Prebivalci nezakonitih romskih naselij živijo v nenehnem strahu, da bodo izgubili streho nad glavo. Prebivalci nezakonito postavljenih naselij že s samim bivanjem prihajajo v navzkriž z zakoni, v razmere izhodiščne protipravnosti vstopajo z rojstvom. Njihova bivališča so skromna, prenatrpana, pogosto brez dostopa do vode, elektrike in kanalizacije. Ljudje, ki živijo v takšnih razmerah, so tipični predstavniki ogroženih in odrinjenih, t. i. obrobnih družbenih skupin. Po mnenju številnih znanstvenikov izključenost iz družbe in (ekonomska) neenakost največ prispevata k naraščanju kriminala.

Kjer pripadnikom romske skupnosti že od rojstva dalje ni zagotovljena temeljna raven bivalne kulture, ni mogoče pričakovati zadovoljive ravni spoštovanja pravnega reda Republike Slovenije. To seveda ni opravičilo za kršitve pravnega reda, jih pa nekako pojasnjuje.

Da so neustrezne bivanjske razmere poglavitni vzrok za nerazumevanje med prebivalstvom, na več mestih ugotavljajo tudi normativni akti in vladni dokumenti. Tako lahko na primer na 35. strani Elaborata Strokovne skupine za reševanje prostorske problematike romskih naselij Ministrstva za okolje in prostor z dne 15. 7. 2010 (v nadaljevanju: Elaborat) preberemo, da bi: »mnoga (naselja) povsem upravičila ime etničnega in socialnega geta, po svoji fiziognomiji, strukturi in tudi funkciji pa so te naselbine ali deli naselbin izraziti »slumi«. Na 71. strani Elaborata je ugotovljeno: »V tem kontekstu so prostorski vidiki reševanja izhodišče za reševanje vseh ostalih vidikov. Je torej neke vrste začetek odvijanja negativne zaprte spirale in zato ključ do uspešne integracije tudi na drugih področjih. Vključevanje romskih skupnosti bo mogoče uresničevati šele, ko bodo zagotovljeni osnovni prostorski bivalni pogoji. Nanje se namreč navezujejo uspehi tudi na izobraževalnem, socialnem, zdravstvenem, kulturnem in tudi zaposlitvenem področju.«

Vlada je pomen ureditve bivanjskih vprašanj romske skupnosti pripoznala v Nacionalnem programu ukrepov za Rome 2010-2015 (NPUR). V njem je »izboljšanje bivalnih razmer in ureditev romskih naselij« določeno kot prioritetno področje številka 1. Na strani sedem NPUR ugotavlja: »Neurejene bivalne razmere predstavljajo izhodišče za marsikatero drugo problematiko oziroma težave, s katerimi se sooča romska skupnost, še posebej pri doseganju ustrezne stopnje izobrazbe, poklicnih kvalifikacij, informiranosti, dostopu do zdravstvenih in socialnih storitev, uspešnosti na trgu dela in sodelovanju v javnem življenju na različnih področjih.« V nadaljevanju lahko na osmi strani tega dokumenta preberemo: »Zagotovljeni ustrezni bivalni pogoji so temelj za vključevanje Romov v izobraževalni proces, na trg zaposlovanja in za socialno integracijo.«

Ob upoštevanju navedenih dokumentov Varuh ugotavlja, da se Vlada na načelni ravni zaveda, da neurejene bivanjske razmere pomenijo jedro težav, o katerih nam pišejo pobudniki s širšega območja Novega mesta. Vendar pa ti dokumenti sami po sebi še ne pomenijo uresničitve pravic. Normo je treba udejanjiti in ravno v tem delu Varuh zaznava določene zastoje, ki ogrožajo uresničevanje človekovih in posebnih pravic romske skupnosti na eni strani ter uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin državljanov, ki živijo v okolici nezakonitih romskih naselji, na drugi. Tako eni kot drugi so prizadeti v svojem dostojanstvu, osebnostnih pravicah, lastninski pravici, enakosti pred zakonom in navsezadnje v zaupanju v pravno državo.

Lahko ugotovimo tudi, da so državni organi pravno in komunalno ureditev romskih naselij prepustili občinam. Čas je pokazal, da so nekatere občine, kot nosilke ukrepov za uzakonitev in komunalno ureditev romskih naselij, neučinkovite. Varuh je v zvezi z ureditvijo in uzakonitvijo romskih naselij na širšem območju Novega mesta priča nenehnim prelaganjem odgovornosti z občin na državo in nasprotno. Za vsak projekt uzakonitve posameznega naselja je potrebno skupno sodelovanje številnih subjektov od ministrstev, služb Vlade, lokalnih oblasti do lastnikov zemljišč, ti subjekti pa se med seboj slabo, premalo vztrajno in neučinkovito usklajujejo.

Za ponazoritev naj navedemo primer, da so se predstavniki Varuha že aprila leta 2003 udeležili posveta »o ugotovitvah realnega stanja in položaja Romov v Mestni občini Novo mesto«, na katerem so predstavniki Ministrstva za okolje, prostor in energijo ter Urada Vlade RS za narodnosti, pa tudi župan Občine Novo mesto, in drugi razpravljali med drugim tudi o uzakonitvi naselja Žabjek, vendar pa je danes, več kot osem let pozneje pravni položaj tega naselja nespremenjen. Vzroki za zastoje naj bi bili enkrat pri potrditvah prostorskih načrtov Ministrstva za okolje in prostor, drugič pri romskem prebivalstvu, ki naj ne bi sodelovalo, spet tretjič pri lastnikih zemljišč, ki naj ne bi bili zadovoljni z višino ponujene kupnine ...

Po mnenju Varuha se je izkazalo, da naloga pravne in komunalne ureditve romskih naselij v marsičem presega sposobnosti nekaterih občin. Razlogov za neučinkovitost nekaterih občin je po mnenju Varuha več in so med seboj prepleteni; navajamo nekatere:

1. Volja. Ukrepi legalizacije so povezani z določenim odporom občanov, zato lokalne oblasti v skrbi za svoj politični obstoj pogosto zanemarjajo dejavno reševanje urejanja romskih naselij. O tej nezainteresiranosti občin pri reševanju prostorske problematike govori na primer tudi osnutek Poročila Vlade RS o položaju romske skupnosti v Sloveniji 2010 z dne 30. 10. 2010 na strani 21. Vsakokratna novo izvoljena občinska oblast se legalizacije romskih naselij loteva »na novo«, z »ugotavljanjem in analizo obstoječega stanja« in s sklepom, da »rešitev dolgotrajnih težav ni mogoče zagotoviti čez noč«. Tako že več desetletij.

   Varuh pri svojem delu zaznava pojav nenaklonjenosti lokalnega prebivalstva do legalizacije obstoječih romskih naselij, čeprav dokumenti Državnega zbora in Vlade jasno ugotavljajo, da je legalizacija obstoječih romskih naselij predpogoj za uspešno vključevanje pripadnikov romske skupnosti v slovensko družbo, in čeprav glede poti za urejanje bivanjskih vprašanj pripadnikov romske skupnosti na normativni ravni ni nobenih dvomov.

   Varuh je Vladi predlagal, naj s preventivno in promocijsko dejavnostjo prebivalstvu pomaga preseči stereotipe, predsodke in nestrpnost. Presodili smo tudi, da časovno odlašanje izvajanja ukrepov urejanja bivanjskih razmer zmanjšuje sprejetost Romov, hkrati pa lokalnemu prebivalstvu daje (lažno?) upanje, da se bo problematika reševala »po njihovo« in drugače, kot je začrtano v NPUR. Ugotavljamo namreč, da se nekatere civilne iniciative še vedno zavzemajo za drugačen načrt vključevanja romskega prebivalstva v družbo, kot je bil sprejet z NPUR. S svojim drugačnim pogledom na urejanje bivanjske problematike skušajo pogovore vrniti na točko, o kateri so oblasti že odločile, s tem pa ovirajo sprejemanje potrebnih dejavnosti za legalizacijo.

   Zapletenost razmer povečuje tudi to, da Varuh obravnava tudi pobude, ki kažejo na razdor v sami romski skupnosti znotraj naselij in med njimi. Ugotavljamo, da so nekateri pripadniki romske skupnosti sprijaznjeni z izoliranostjo od slovenske družbe in vključevanje vanjo vidijo kot grožnjo svoji tradiciji in kulturi (npr. poroke mladoletnih deklic) ali načinu življenja (npr. nošnja orožja brez orožnega lista, odpor do formalnega izobraževanja ipd.). Na nas se je obrnila romska pobudnica, ki so ji sovaščani presekali dovod za oskrbo z električno energijo in ji preprečujejo, da bi ga popravila. V Dobruški vasi smo zaznali, da sta v naselju dve skupni Romov, ki druga drugo ovirata pri reševanju skupnih težav. Varuhinja se je seznanila z nenavadno okoliščino, da prebivalci nekaterih romskih naselij preprečujejo vstop v naselje članom Romskega akademskega kluba, ki otrokom želijo pomagati pri učenju. Prejeli smo tudi informacijo direktorice nekega zavoda za izobraževanje, da se nekateri Romi domnevno ne želijo vključiti v osnovno šolo za odrasle, med drugim tudi zato, ker naj bi jih k temu nagovarjal romski svetnik. Varuh je o tej zadevi naslovil poizvedbo na romskega svetnika, vendar njegovega odgovora kljub urgenci ni prejel.

2. Znanje. Legalizacija in komunalna ureditev romskih naselij je vsebinsko zahteven projekt, za katerega pri lokalnih oblasteh pogosto umanjka strokovno podkovan kader. Občina mora sprejeti Občinski prostorski načrt (OPN) in Občinski podrobni prostorski načrt (OPPN) ter v okviru teh načrtov predvideti umestitev romskih naselij v prostor. Reševanje problematike pomeni usklajevanje zapletenih interesov lastnikov zemljišč, romskega prebivalstva, drugih občanov, lokalnih oblasti in državnih organov. Vlada nam je sporočila, da sta do konca novembra 2011 le dve občini z romskim prebivalstvom z Dolenjskega sprejeli OPN: Mestna občina Novo mesto in Občina Šentjernej. Vlada pa nam ni vedela povedati, koliko občin je že pristopilo k pripravi OPPN za posamezna romska naselja, niti ali sprejeta OPN-ja sploh vključujeta legalizacijo romskih naselij.

Že marca 2011 je Varuh na župana Občine Škocjan naslovil poizvedbo, v kateri nas je zanimalo, na kateri stopnji postopka je priprava sprememb OPN in kakšna je predvidena namenska raba zemljišča, na katerih sta romski naselji v Dobruški vasi. Odgovora župana kljub vnovičnemu posredovanju nismo prejeli.

3. Moč. Občine za projekte legalizacije nimajo na voljo dovolj denarja, še tista skromna, ki jim jih namenja država, pa niso izčrpana. O tem poroča tudi osnutek Poročila Vlade RS o položaju romske skupnosti v Sloveniji 2010 z dne 30. 10. 2010 na strani 21.

4. Neodgovornost. Razlog za prepočasne postopke legalizacije je po našem mnenju tudi v tem, da občin, ki ne izvajajo ukrepov iz NPUR, ne doletijo nobene sankcije.

2.2.4 Pravna in komunalna ureditev romskih naselij je po mnenju Varuha ključ za dolgoročno ureditev položaja Romov v RS

Nezadovoljstvo pobudnikov, ki so se obrnili na nas, je tesno in neločljivo, celo izvorno povezano z neurejenim položajem romskih naselij. Neurejene bivalne razmere pripadnikov romske skupnosti povzročajo nezadovoljstvo tako pri Romih kot tudi pri okoliškem prebivalstvu, med skupnostma pa se nerazumevanje poglablja toliko, da sta resno ogrožena javni red in mir. Gre za začaran krog izključenosti, nasilja, napadov na lastnino in pomanjkljivega ukrepanja organov oblasti, ki zbuja dvome o učinkovitosti prava. Dopuščanje protipravnih stanj in ravnanj je sicer najenostavnejša rešitev, vendar pa je takšna rešitev z vidika glavnega cilja, ki si ga prizadeva doseči ZRomS-1, nesprejemljiva in le še povečuje prepad med romskim in večinskim prebivalstvom.

Upoštevaje skromen napredek pri zagotavljanju pravne in komunalne urejenosti romskih naselij na širšem območju Novega mesta ter upoštevaje razmere, ki ogrožajo javni red in mir na tem območju, Varuh meni, da se bivalne razmere urejajo bistveno prepočasi in na škodo vključevanja pripadnikov romske skupnosti v slovensko družbo. V zadnjih desetletjih na širšem območju Novega mesta v zvezi z legalizacijo in komunalno ureditvijo romskih naselij ni bil storjen zadosten premik. Varuh pomanjkljivosti ugotavlja zlasti na izvedbeni ravni.

Vzpostavitev pravne in komunalne urejenosti romskih naselij je temeljni pogoj za to, da bo država sploh lahko začela dosledno uveljavljati svojo (prisilno) oblast in nadzor nad zakonitostjo ravnanj romskega prebivalstva. Po našem mnenju se ta začarani krog lahko preseka le tako, da se pravno in komunalno uredijo romska naselja in da se s tem Romi postavijo v položaj izhodiščne zakonitosti, s katerega bodo potem dosledno odgovarjali za vsa svoja ravnanja.

2.2.5 Predlog Varuha

Varuh ugotavlja, da je prvi korak za dolgoročno in celovito rešitev skrb zbujajočih razmer pravna in komunalna ureditev romskih naselij. Položaj na širšem območju Novega mesta zaradi pravne in komunalne neurejenosti romskih naselij ter dalj časa trajajočega motenja javnega reda in miru je po mnenju Varuha takšen, da bi morala Vlada presoditi, ali bi bilo treba ukrepati na podlagi tretjega odstavka 5. člena ZRomS-1. Ukrepi Vlade za ublažitev skrb zbujajočih razmer na širšem območju Novega mesta bi morali biti usmerjeni v dejavno in vztrajno prizadevanje za čimprejšnjo pravno in komunalno ureditev romskih naselij. Pri reševanju kritičnih socialnih in gospodarskih razmer romskega prebivalstva se ne smejo dopuščati protipravna ravnanja in stanja, ampak zlasti pospešeno pripravljati, sprejemati in izvajati ukrepe za ureditev romskih naselij.

Ureditev bivalnih razmer romskega prebivalstva je del posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti v Republiki Sloveniji, ki jim ga, upoštevaje poseben položaj romske skupnosti v Republiki Sloveniji, za uspešno vključevanje v slovensko družbo podeljuje ZRomS-1. Najprej

je treba prostorsko urediti romska naselja v pristojnosti občin, kadar pa pravna in komunalna neurejenost huje ogroža zdravje, kadar dalj časa traja motenje javnega reda in miru ali se trajno ogroža okolje, mora prostorsko ureditev in druge potrebne ukrepe za ureditev razmer sprejeti Vlada (tretji odstavek 5. člena ZRomS-1).

Na podlagi pritožb pobudnikov in na podlagi odziva Vlade je Varuh zaznal celo vrsto indicev, ki kažejo na potrebo po ukrepanju Vlade na podlagi tretjega odstavka 5. člena ZRomS-1: kršitve pravil ravnanja z odpadki na primer lahko pomenijo trajno ogrožanje okolja ali hujše ogrožanje zdravja. Zasegi večje količine orožja in občuten porast nekaterih kaznivih dejanj lahko pomenijo dalj časa trajajoče motenje javnega reda in miru itn.

Varuh je Vladi v razmislek ponudil še nekaj dodatnih predlogov. Vlada bi lahko konkretizirala NPUR in ga usmerila v čimprejšnjo legalizacijo in komunalno ureditev romskih naselij na širšem območju Novega mesta. V okviru konkretizacije NPUR bi lahko občinam naložila jasne časovne termine za sprejetje potrebnih ukrepov po posameznih stopnjah. Izvajanje natančno opredeljenih stopenj postopka bi z mesečnimi poročili lahko spremljala vladna Komisija za zaščito romske skupnosti. Če občine ukrepov ne bi izvajale, bi morale biti predvidene ustrezne sankcije. Če bi katera izmed občin zamujala s katero koli stopnjo izvedbe, bi morala dejanje občine nemudoma nadomestiti država.

Varuh je Vladi zato leta 2011 večkrat predlagal, da se dejavno vključi v postopke legalizacije romskih naselij in sprejme druge ukrepe, ki bodo prispevali k vzpostavitvi zakonitega stanja v teh občinah. Varuh je Vlado opozoril na dolžnost, da če neurejene komunalne in pravne razmere v romskem naselju povzročijo hujše ogrožanje zdravja, dalj časa trajajoče motenje javnega reda in miru ali trajno ogrožanje okolja, sama sprejme ustrezne ukrepe (tretji odstavek 5. člena Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji).

Poudarili smo, da dolžnost neposrednega poseganja države pri sprejemanju ukrepov za pravno in komunalno ureditev romskih naselij izhaja tako iz ustavne ureditve Republike Slovenije (5. člen Ustave RS) kot tudi iz odgovornosti države kot podpisnice različnih mednarodnih dokumentov o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Odgovor Vlade RS na predlog Varuha

Vlada RS je zavrnila predlog Varuha, da bi sama, namesto občin, posegala v urejanje romskih naselij. Trdi, da 5. člen ZRomS-1 ne našteva meril, na podlagi katerih se merila komunalna in pravna neurejenost, in meni, da je iz veljavne zakonodaje na področju prostorskega načrtovanja razvidno, da so občine tiste, ki morajo prve pristopiti k prostorski ureditvi romskih naselij. Vlada tudi meni, da bi poseganje države v občinske pristojnosti izničilo delo in prizadevanja vseh tistih občin, ki si ob pomoči države in zlasti ob sodelovanju romskega prebivalstva prizadevajo za dolgoročno ureditev bivanjskih razmer v romskih naseljih. Končna ugotovitev Vlade je bila, da se bivanjske razmere v romskih naseljih izboljšujejo in da v danih razmerah ni razloga za poseganje države v občinske pristojnosti.

Kljub zavrnitvi predlogov Varuha je Vlada RS 24. novembra 2011 ob obravnavi pisma Varuha človekovih pravic RS sprejela sklep, ki Ministrstvu za okolje in prostor nalaga, da na podlagi 42. člena Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP) prouči konkretne možnosti za skupno sodelovanje države in občin pri urejanju romskih naselij.

Dvainštirideseti člen ZUPUDPP določa, da se ministrstvo, pristojno za prostor, in občina lahko dogovorita, da občina načrtuje in sprejme prostorski akt za določeno prostorsko ureditev, ki je skupnega državnega in lokalnega pomena, če je glede na povezanost prostorske ureditve državnega pomena s prostorsko ureditvijo lokalnega pomena to primerneje. V ta namen

ministrstvo, pristojno za prostor, in občina pred začetkom priprave takega prostorskega akta skleneta dogovor, v katerem določita obveznosti pri pripravi in sprejemanju prostorskega akta, financiranju priprave prostorskega akta in strokovnih podlag ter druge medsebojne obveznosti, pomembne za pripravo takega prostorskega akta.

Varuh ugotavlja, da je bila Vlada v tem primeru ustrezno odzivna in je s svojim sklepom izrazila določeno strinjanje z ugotovitvami Varuha glede prepočasnega pravnega in komunalnega urejanja romskih naselij. Mislimo tudi, da bi sodelovanje med občinami in ministrstvom, ki ga omogoča 42. člen ZUPUDPP, lahko pripomoglo k hitrejšemu urejanju razmer. Varuh bo obravnavo teh vprašanj nadaljeval tudi v letu 2012 in v okviru svojih pristojnosti spremljal, kako bo sklep Vlade RS glede skupnega sodelovanja države in občin pri urejanju romskih naselij zaživel v praksi.

2.3 Uresničevanje pravice do pitne vode v nezakonito postavljenem romskem naselju

Varuh si je na pobudo podpredsednice Sveta romske skupnosti RS gospe Dušice Balažek 21. 3. 2011 ogledal bivalne razmere v nezakonito postavljenem romskem naselju Dobruška vas v občini Škocjan. Rome je v Dobruško vas naselila Občina Novo mesto pred nekaj manj kot petdesetimi leti. Zemljišče, kjer živijo Romi, je v lasti Kmetijske zadruge Krka Občine Škocjan, deloma pa tudi v lasti Romov. Lokalne oblasti naj bi Romom že vsaj 15 let obljubljale zakonsko in komunalno ureditev naselja, prebivalci naselja pa so še vedno brez dostopa do pitne vode, sanitarij in elektrike.

Pri ogledu razmer v romskem naselju je Varuh ugotovil, da so bivalne razmere na izjemno nizki ravni, celo take, da resno ogrožajo življenje in zdravje ljudi, predvsem otrok. Skrb zbujajoče bivalne razmere so predvsem posledica tega, da večina prebivalcev tega naselja nima dostopa do pitne vode. Resna zdravstveno-sanitarna grožnja so tudi odplake iz naselja, ki so speljane v bližnji potok, iz katerega prebivalci zajemajo vodo za pitje, kuhanje, osebno higieno in pranje. Prebivalci naselja so nam na svojih domovanjih in na bregovih potoka, iz katerega zajemajo vodo, pokazali sledove glodavcev, prenašalcev kužnih bolezni. Več otrok je z zdravniškimi potrdili izkazovalo resne bolezni črevesja. Obljube občine o pravni in komunalni ureditvi naselja so po ugotovitvah Varuha še daleč od uresničitve, saj je po trenutno veljavnem prostorskem načrtu na območju nezakonitega romskega naselja predvidena gradnja poslovnega centra.

Varuh je na podlagi ogleda razmer na kraju samem ugotovil, da bivalne razmere v romskem naselju Dobruška vas predstavljajo resno grožnjo življenju in zdravju ljudi iz naselja, zaradi možnosti širjenja nalezljivih bolezni pa je ogroženo tudi zdravje okoliških prebivalcev. Varuh je presodil, da komunalna neurejenost v romskem naselju Dobruška vas lahko povzroči tudi do trajno ogrožanje okolja. Varuh je 21. marca 2011 županu Občine Škocjan predlagal, naj se kot začasni nujni ukrep prizadetim zagotovi cisterna s pitno vodo. Župan je predlog Varuha zavrnil s sklicevanjem na nezakonitost romskega naselja in odsotnost zakonske podlage za predlagani ukrep.

Varuh je presodil, da so zaradi neukrepanja Občine podani pogoji za posredovanje Vlade Republike Slovenije. Zakon o romski skupnosti v Republiki Slovenji (ZRomS-1) v tretjem odstavku 5. člena namreč določa, da lahko Vlada RS s potrebnimi ukrepi za ureditev razmer poseže na območje občine, v kateri pravna in komunalna neurejenost romskih naselij lahko huje ogroža zdravje ljudi, povzroči dalj časa trajajoče motenje javnega reda in miru ali trajno ogroža okolje.

Štiriindvajsetega marca je Varuh Vladi RS predlagal, naj zaradi neustreznih bivalnih razmer in nedejavnosti Občine pri njihovem reševanju v najkrajšem možnem času sprejme in izvede vse potrebne ukrepe za zagotovitev zdravstveno sprejemljivih bivalnih razmer v romskem naselju Dobruška vas. Varuh je Vladi RS predlagal, naj na prizadetem območju kot enega izmed poglavitnih začasnih ukrepov nemudoma zagotovi cisterno s pitno vodo.

Odgovor Vlade RS je Varuh po dodatnem posredovanju prejel šele 22. aprila. V odgovoru je Vlada RS zapisala, da se je Ministrstvo za zdravje z ogledom v kraju samem seznanilo z bivalnimi razmerami Romov v naselju Dobruška vas in ugotovilo, da so »razmere dejansko tudi s stališča zdravja ljudi zaskrbljujoče«. V tem delu se je torej Vlada RS strinjala z ugotovitvami Varuha (podanimi dva meseca prej!), vendar pa ukrepa zagotovitve pitne vode na prizadeto območje ni sprejela, saj med drugim meni, da »bi poseganje države v izključno občinske pristojnosti pomenilo hud udarec vsem občinam, ki si ob pomoči države in zlasti ob sodelovanju romskega prebivalstva prizadevajo za dolgoročno ureditev bivanjskih razmer v romskih naseljih«. Dodatni argument, s katerim je Vlada RS zavrnila predlog Varuha, je tudi v tem, da naj ZRomS-1 ne bi dovolj natančno določal meril za posredovanje Vlade namesto nedejavne občine. Vlada RS je reševanje problematike torej tudi v tem primeru v celoti prepustila občini.

Varuh je v dodatnem pismu Vladi RS z dne 9. maja izrazil zaskrbljenost zaradi nespoštovanja njegovega predloga. Varuh je vnovič in obširneje predstavil razloge, ki terjajo takojšno ukrepanje Vlade RS. Vladi RS smo posredovali tudi mnenje, da bi merila za posredovanje Vlade, ki jih pogreša v ZRomS-1, morala iskati široko in v korist romski skupnosti ter v luči ustavne zaveze, s katero oblast romski skupnosti podeljuje posebne pravice. Poudarili smo, da ne vidimo nobenega razloga, da bi se ta merila razlagala togo in ozko. Vlado smo tudi opomnili, da je za uresničevanje temeljnih pravic odgovorna tudi z vidika mednarodnopravnih obveznosti Republike Slovenije kot podpisnice številnih dokumentov o spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin in da se z mednarodnopravnega vidika v zvezi s kršitvami temeljnih pravic državljanov ne more sklicevati na pristojnosti organov lokalne samouprave.

Izrazili smo začudenje, v čem naj bi bil »hud udarec drugim občinam«, če bi Vlada RS ukrepala v Dobruški vasi. Pred očmi smo imeli romsko prebivalstvo z ustavno zagotovljenimi posebnimi pravicami, ki v drugi dekadi enaindvajsetega stoletja nima zagotovljenih niti osnovnih higienskih možnosti za zdravstveno sprejemljive bivalne razmere. Presodili smo, da neukrepanje Vlade v tem primeru lahko pomeni še precej hujši, bolj resničen in temeljni udarec za pripadnike romske skupnosti, kot bi bil tisti, ki naj bi ga zaradi ukrepanja Vlade domnevno čutile občine, ki spoštujejo ustavo in zakon.

Ponovno in še natančneje smo opisali bedne in zaostale razmere v romskem naselju in se vprašali, kdaj sploh, če ne prav v tem primeru, bi Vlada RS ukrepala na podlagi tretjega odstavka 5. člena ZRomS-1. Dodatno smo opozorili Vlado RS na nestrpnost do romskega prebivalstva, saj naj bi nekateri prebivalci Dobruške vasi, ki so se odločili javnost seznaniti z razmerami, v katerih živijo, prejeli celo pisno grožnjo z umorom. Vlado RS smo seznanili, da je po našem mnenju občina povsem nedejavna pri reševanju vprašanja dostopa do pitne vode, saj ne odgovarja na dopise Varuha, poleg tega pa izboljšanje razmer prebivalcem obljublja že 15 let. Vlado RS smo zato spet pozvali, da se zavzame za zagotovitev pravic pripadnikov romske skupnosti in ukrepa, kot smo ji predlagali v prvem dopisu.

Tudi iz drugega odgovora Vlade RS z dne 6. junija ni bilo razvidno, da je bil pri reševanju problematike dostopa do pitne vode spoštovan predlog Varuha. Vlada je odgovorila, da je zagotovitev pitne vode v naselju izključno občinska pristojnost, v katero zaradi dejavnega pristopa Občine Škocjan k urejanju romskega naselja Dobruška vas ne namerava posegati. Svojo dejavnost naj bi občina izkazovala z organizacijo delovnega sestanka, na katerem naj bi se prizadeti dogovorili za način zagotovitve pitne vode. Občina je bila pripravljena priskrbeti vodovodne cevi, romski prebivalci pa naj bi cevi razpeljali po naselju. Poglavitna ovira pri izvedbi tega dogovora je bila v razdoru in prepirih znotraj romske skupnosti. Sklep delovnega sestanka je bil, da nesoglasja med Romi skuša odpraviti romski aktivist kot mediator.

Dostop do pitne vode v romskem naselju po več kot treh mesecih dejavnega prizadevanja Varuha še vedno ni bil zagotovljen, zato je Varuh 5. julija 2011 na Vlado RS naslovil končne ugotovitve, 1.) da prebivalci romskega naselja Dobruška vas nimajo zagotovljenega dostopa do pitne vode, 2.) da je dostop do pitne vode človekova pravica, zagotovljena tudi v mednarodnih pravnih aktih, 3.) da se v zvezi z zagotovitvijo pitne vode Vlada ne more sklicevati na pristojnost Občine niti na posameznike, ki naj bi s postopki mediacije dosegli uresničitev tako temeljne pravice, kot je oskrba s pitno vodo, 4.) da izvedba tehnično razmeroma enostavnega in finančno nezahtevnega, a življenjsko nujno potrebnega ukrepa zagotovitve pitne vode poteka nerazumno počasi.

Na podlagi ogleda naselja, na podlagi mnenja Ministrstva za zdravje, na podlagi poročila neodvisne strokovnjakinje Združenih narodov za dostop do pitne vode in sanitarij ter na podlagi odgovorov Vlade na poizvedbi je Varuh oblikoval končno mnenje, da Vlada ni storila vsega, kar je v njeni moči in pristojnosti, da bi prebivalcem Dobruške vasi zagotovila dostop do pitne vode, to pa pomeni kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Varuh je Vlado RS opozoril, da bo vladna kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin obstajala vse dotlej, dokler ne bodo imeli omogočenega dostopa do pitne vode in sanitarij vsi prebivalci romskega naselja Dobruška vas.

Vlada RS je po prejemu končnih ugotovitev Varuha 13. julija organizirala delovni sestanek, na katerem so se predstavniki ministrstev in vladnih služb strinjali, da spoštovanje pravice do pitne vode izhaja tako iz domače kot tudi mednarodne zakonodaje in pomeni zagotovitev javnega dostopa oziroma dostopa na javnem priključku. V skladu s to ugotovitvijo so se udeleženci delovnega sestanka dogovorili z županom Občine, da Občina takoj postavi skupni vodovodni priključek v naselju. Vlada RS se je zavezala, da bo v primeru nedelovanja Občine sama poiskala rešitev za postavitev vodovodnega priključka.

Zadnji odgovor Vlade RS Varuh razume kot pomemben in pozitiven premik pri razumevanju pravice do pitne vode. To se kaže zlasti v dveh stališčih: 1.) Vlada RS se zaveda, da je dostop do pitne vode človekova pravica, in 2.) Vlada RS priznava, da je za uresničitev pravice do pitne vode v končni posledici odgovorna sama. Vlada RS Varuhu ni sporočila, kako je bil prebivalcem Dobruške zagotovljen dostop do pitne vode. Tudi prizadete osebe iz Dobruške vasi Varuhu niso več posredovale pritožb, zato Varuh sklepa, da so kritične razmere v naselju urejene.

2.4 Varuh je spodbudil preglednejše financiranje dejavnosti romske skupnosti

Že leta 2010 je Varuh pri obravnavi pobud in v pogovorih s predstavniki romskih društev zaznal, da se sredstva, namenjena romskim društvom in zvezam za ohranjanje in krepitev njihove identitete, za ozaveščanje in boj proti diskriminaciji, informativne dejavnosti in drugo, delijo na nepregleden način; tudi brez razpisov in brez ustrezne pravne podlage. Ugotovili smo tudi, da za nadzor nad porabo dodeljenih sredstev ni predvidenih ustreznih mehanizmov. Na te navedbe in ugotovitve smo opozorili Urad Vlade RS za narodnosti (Urad), ki je odgovoril, da se zavedajo nekaterih pomanjkljivosti, in nas seznanil s tem, da si prizadevajo poiskati boljši načini sofinanciranja romskih organizacij.

V letu 2011 smo na Urad naslovili novo poizvedbo. Zanimalo nas je, ali so na področju financiranja romskih organizacij kakšne spremembe, kako Urad deli ta sredstva in kako so romske organizacije seznanjene z možnostjo kandidiranja za dodelitev sredstev.

Urad je odgovoril, da so na podlagi sodelovanja z revizijskimi službami leta 2011 k sofinanciranju pristopili bistveno drugače kot v preteklih letih. Po novem lahko javna sredstva romske organizacije pridobijo izključno na podlagi javnih razpisov, in sicer na dva načina: na razpisih Urada in na razpisih Sveta romske skupnosti (Svet).

Urad je v začetku leta 2011 že objavil in izvedel dva razpisa, in sicer razpis Finančna podpora delovanju organizacij romske skupnosti v letu 2011 in javni razpis Finančna podpora lokalnim radijskim oddajam za Rome v letu 2011. Oba razpisa sta imela jasno določen namen financiranja, pogoje za sodelovanje na razpisu in merila za ocenjevanje. Poleg tega je Urad močno preoblikoval vse pogodbe, ki jih sklepa s sofinanciranimi romskimi organizacijami. Pogodbe natančno določajo, katera dokazila o porabi sredstev morajo biti priložena poročilom, predvidene pa so tudi sankcije za nenamensko porabo sredstev ali zamude pri poročanju.

Urad na podlagi neposredne pogodbe sredstva namenja tudi Svetu. V tej pogodbi so natančno določena sredstva, ki so namenjena za delovanje Sveta (stroški dela, sejnine, najem prostorov ipd.), in sredstva, ki so namenjena izvedbi javnega razpisa za sofinanciranje romskih društev. Zato mora Svet pripraviti javni razpis, ga objaviti v Uradnem listu RS in izbranim društvom (neposredno) izplačati sredstva.

Varuh ugotavlja, da so spremembe, ki jih je v zvezi s financiranjem romskih organizacij uvedel Urad, pozitivne, saj zagotavljajo preglednejšo porabo javnih sredstev in formalno omogočajo vsem romskim organizacijam, da pod enakimi in vnaprej določenimi pogoji kandidirajo za sofinanciranje svojih projektov.

2.5 Antropološko-epidemiološka akcija na populaciji gorenjskih sintov

Varuh je v letu 2011 prejel protestno pismo slovenskih Sintov zoper Inštitut za varovanje zdravja RS (IVZ), ki je avgusta leta 2010 na populaciji gorenjskih Sintov izvedel antropološko-epidemiološko akcijo »Bela miza«. Predsednik in glavni tajnik Zveze Sintov sta zoper akcijo izrazila javni protest, v katerem sta jo označila za zlonamerno, neetično in nemoralno ter jo primerjala s poskusi zdravnikov v nacistični Nemčiji. Trdila sta, da je IVZ akcijo izvedel na nehuman, nekorekten in zelo nasilen način in da so se raziskovalci med Sinte vključili na zahrbten način, s prevaro in podkupovanjem.

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je hude obtožbe vodstva Zveze Sintov preveril s poizvedbo pri IVZ. Pojasnili so nam, da pri izvedbi akcije ni šlo za raziskavo na ljudeh, ampak za »sodobnejši pristop k etnični skupini«, s katerim so raziskovalci iskali »stik z etnično skupino«. Udeležba v akciji je bila v celoti prostovoljna, pri njej pa naj bi šlo zgolj za srečanje (in ne raziskavo), na katerem IVZ ni zbiral nobenih podatkov niti ni vodil nikakršnih evidenc.

S pojasnili IVZ smo seznanili avtorja protestnega pisma in ga prosili, naj se do njih opredeli. Vodstvo Zveze Sintov smo prosili, da konkretizira svoje očitke glede izvedbe akcije. Zanimalo nas je zlasti, v čem naj bi bila zlonamernost, zahrbtnost in neprostovoljnost akcije. Glede na to, da vodstvo samo ni bilo udeleženo v akciji, smo jih tudi prosili, naj nam posredujejo izkušnje katerega izmed udeležencev akcije »Bela miza«.

Pobudnik se na naša vprašanja ni odzval, zato je Varuh glede izvajanja akcije »Bela miza« v celoti sprejel stališča IVZ in ugotovil, da pri akciji ni bilo nedopustnega posega v temeljne pravice.

3 Druge (ustavno nepriznane) manjšine

Varuh je več let v svojih poročilih ponavljal priporočilo, da naj se začne razprava o položaju in ukrepih za uresničevanje kolektivnih pravic manjšin, ki jih ustava kot take ne omenja, so pa tako številne, da se je do njihovega položaja v RS treba opredeliti. Državni zbor je tudi na podlagi takšnih ponavljajočih priporočil Varuha na seji dne 1. februarja 2011 sprejel Deklaracijo o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (Deklaracija), v kateri je med izhodišči posebej za sprejetje le-te navedel tudi vsakoletna opozorila in priporočila Varuha.

V odzivnem poročilo na poročilo za leto 2010 je Vlada v zvezi s tem pojasnila, da je na podlagi Deklaracije na seji dne 19. 5. 2011 sprejela Sklep o ustanovitvi, sestavi, organizaciji in nalogah Sveta Vlade RS za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Sloveniji (Svet). Svet se je konstituiral 16. 6. 2011. Predseduje mu/bo minister/-rica, pristojen/-na za kulturo, za administrativno-tehnično koordinacijo pa je odgovoren Urad Vlade za narodnosti. V Svet je imenovanih šest predstavnikov državnih organov (Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za kulturo, Urad za narodnosti, Kabinet predsednika Vlade) in šest predstavnikov narodnih skupnosti (Albancev, Bošnjakov, Črnogorcev, Hrvatov, Makedoncev, Srbov). Na predlog predstavnikov narodnih skupnosti je bil za namestnika predsedujočega Sveta imenovan Fahir Gutić, predstavnik Bošnjaške kulturne zveze Slovenije in zdajšnji predsednik Zveze zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji. Na svoji 1. seji je svet sklenil, da Zveza zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji pripravi pregleden dokument, kakšno financiranje bi potrebovali po različnih področjih (šolstvo, mediji idr.), in ga posreduje v vednost vsem članom Sveta pred naslednjo sejo sveta. Hkrati je bilo sklenjeno, da predstavniki državnih institucij v Svetu po svojih resorjih pripravijo pregled obstoječih mehanizmov sofinanciranja in možnih načinov izboljšanja.

Varuh z zadovoljstvom ugotavlja, da je bilo s tem eno od njegovih dolgoletnih priporočil uveljavljeno in da se stanje na tem področju izboljšuje.

2.2.3. Pravice invalidov

V poročilu za leto 2010 je Varuh na tem področju priporočil sprejetje zakonskih in podzakonskih aktov ter ukrepov, ki bodo pomenili uveljavljanje Konvencije o pravicah invalidov.

V zvezi s tem je Vlada v odzivnem poročilu navedla odgovor Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, da je uveljavitev pravic, ki so določene v 17. členu (tehnični pripomočki za premagovanje komunikacijskih ovir) in 21. členu (plačilo stroškov prilagoditve vozila) Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI), zahteven in zapleten postopek, ki zahteva sodelovanje resornih ministrstev, strokovnjakov in uporabnikov invalidov. Nadalje, da je treba, kot določata 19. in 22. člen, dobavitelja pripomočkov oziroma izvajalca prilagoditve izbrati z javnim naročilom. Napovedali so, da se podzakonski akti pripravljajo in bodo predvidoma sprejeti v roku, ki ga določa zakon. Po podatkih, ki jih ima Varuh, vsi podzakonski predpisi niso bili sprejeti v zakonskem roku, kot ga določa ZIMI, to je do 12. 12. 2011.

Na tem področju smo poleg pobud, ki so opozarjale na težave invalidov, prejeli tudi precej pobud in dopisov, ki so kazala na različne poglede posameznih invalidskih organizacij. S takšnimi informacijami smo se le seznanili, saj Varuh ne more posegati na to področje ali arbitrirati pri različnih pogledih na reševanje pravic invalidov.

Pravica do brajeve vrstice

Varuh je prejel pobudo, v kateri je pobudnik navajal, da bi želel imeti brajevo vrstico, vendar si je ne more privoščiti. Za brajevo vrstico (brajev pisalni stroj in brajeva vrstica sta namenjena komunikaciji slepih) je zaprosil Zavod za zdravstveno zavarovanje RS (v nadaljevanju: ZZZRS), ki pa mu dodelitev te zavrnil, saj je pred leti pridobil brajev pisalni stroj.

Varuh je na ZZZRS naslovil poizvedbo in jih zaprosil, da sporočijo, kdaj in pod katerimi pogoji so slepim dostopne brajeve vrstice, in dodatno, da pošljejo podatke o tem, koliko slepim je bila doslej dodeljena brajeva vrstica ter kakšen je predviden obseg sredstev za nakup brajevih vrstic v letu 2011.

V prvem odgovoru nam je ZZZRS pojasnil, da so na podlagi sprememb in dopolnitev 84. člena Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Ur. l. RS st. 86 z dne 11. 8. 2006, v nad.: Pravila), ki jih je sprejela Skupščina ZZZRS in je nanje dal soglasje Minister za zdravje, slepe zavarovane osebe od 1. 1. 2007 upravičene tudi do brajeve vrstice. Pred navedeno spremembo so slepe zavarovane osebe lahko prejele v breme sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja brajev pisalni stroj. V skladu z določili 84. člena Pravil se pravici do brajevega pisalnega stroja in brajeve vrstice medsebojno izključujeta; pripomočka sta v 115. členu Pravil opredeljena kot enkratna pravica. To pomeni, da če je zavarovana oseba v breme sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja prejela brajev pisalni stroj, ne more prejeti več brajeve vrstice.

Pravica do brajevega pisalnega stroja ali brajeve vrstice je zagotovljena zavarovani osebi z izgubo vida iz 4. ali 5. kategorije poslabšanja vida po mednarodni klasifikaciji bolezni in sorodnih zdravstvenih težav. Čeprav nobeden od navedenih pripomočkov nima dejavne vloge v procesu zdravljenja in medicinske rehabilitacije, ima zavarovana oseba kljub vsemu pravico iz obveznega zdravstvenega zavarovanja do vsaj enega pripomočka, ki je potreben pri komunikaciji slepe zavarovane osebe z zunanjim okoljem. Pravica zavarovanih oseb iz obveznega zdravstvenega zavarovanja pa so lahko le tisti pripomočki, ki so potrebni pri zdravljenju in medicinski rehabilitaciji. Tako brajev pisalni stroj kot brajeva vrstica sta zelo pomembna pripomočka za slepo zavarovano osebo v komunikaciji z zunanjim okoljem, to pa pomeni, da sta predvsem potrebna v procesu socialne rehabilitacije, katere zagotavljanje potrebnih pripomočkov presega pooblastila ZZZRS. V breme obveznega zdravstvenega zavarovanja je do vključno leta 2010 brajevo vrstico prejelo enajst ljudi. ZZZRS pravice zavarovanih oseb do medicinsko tehničnih pripomočkov ne omejuje z načrtovanimi finančnimi sredstvi, zato bodo pravico do brajeve vrstice v letu 2011 lahko uveljavile tiste zavarovane osebe, ki bodo izpolnjevale pogoje v skladu z določili Pravil.

Varuh takšne razlage Pravil o pravici do medicinsko tehničnih pripomočkov zaradi okvare vida ni mogel sprejeti, zato je na ZZZRS posredoval novo poizvedbo, v kateri je pričakoval odgovore na mnenje, da takšna pravila lahko pomenijo diskriminacijo slepih oseb. Invalidi imajo skladno z 52. členom Ustave pravico do posebnega varstva (npr. dejavnih oziroma tako imenovanih pozitivnih ukrepov zaradi zagotavljanja dejanske enakosti). V danem primeru po mnenju Varuha ne gre le za vprašanje obsega posebnega varstva invalidov oziroma morebitnega dodeljevanja posebnih (dodatnih) pravic. Osrednje vprašanje ni, ali je invalidom zagotovljena zadostna (dodatna) pomoč pri komunikaciji, temveč ali je v zvezi z razlago Pravil OZZ morda kršena prepoved diskriminacije.

Po mnenju Varuha je nerazumno sklepati, da osebe, ki so pred leti uveljavile pravico do brajevega pisalnega stroja, zaradi tega nimajo enakega interesa ali upravičenosti do pravice do brajeve vrstice. Pravica do brajeve vrstice je namreč nova pravica, ki je predtem ni bilo, zato je prizadeti niso mogli niti uveljavljati, pogojena pa je prav z razvojem nove informacijske tehnologije v zadnjih letih. Kot na to opozarjajo prizadeti, sta oba pripomočka medsebojno povsem neprimerljiva, kaj šele zamenljiva. Brajeva vrstica ponuja neprimerljivo širši obseg in kakovost komunikacije kot brajev pisalni stroj. Ta namreč omogoča le enosmerno pisno komunikacijo med slepimi osebami (pisanje besedila v brajici), brajeva vrstica pa omogoča pisno komunikacijo s komer koli, tudi z organi oblasti (storitve e-uprave ipd.), saj omogoča rabo osebnega računalnika, ki v času sodobne tehnologije predstavlja enega od osnovnih komunikacijskih sredstev in enega od osnovnih delovnih pripomočkov pri velikem številu poklicev. Glede na to se postavlja vprašanje, ali razlaga Pravil OZZ morda krši prepoved posredne diskriminacije, in sicer na podlagi starosti prizadetih slepih oseb. Izključevanje tistih slepih oseb, ki so že pred 1. 1. 2007 pridobile brajev pisalni stroj, namreč v danem primeru predstavlja le na videz nevtralno merilo oz. prakso. Učinkuje pa tako, da pomeni hudo oviro oziroma prepreko, ki nesorazmerno močno prizadene in celo onemogoči možnosti starejših oseb, ki so slepe, da pridobijo najsodobnejše in najučinkovitejše sredstvo za preprečevanje diskriminacije pri pisni komunikaciji v vsakdanjem življenju in pri delu.

Varuh je na tej podlagi ZZZRS posredoval naslednja mnenja:

- Pravice iz Pravil OZZ pomenijo razumno prilagoditev oziroma sistemski ukrep za preprečevanje diskriminacije slepih invalidov pri uresničevanju pravice do rabe svoje pisave ter pravice do svobode pisnega izražanja.

- Določilo, s katerim sta medicinska pripomočka brajev pisalni stroj in brajeva vrstica opredeljena kot enkratna pravica, brez določene trajnostne dobe, po kateri bi lahko zavarovana oseba uveljavila pravico do novega ali drugega pripomočka, je treba iz razlogov, navedenih v obrazložitvi, spremeniti.

- Medsebojno izključevanje omenjenih medicinskih pripomočkov nikakor ni sprejemljivo in lahko pomeni diskriminacijo slepih oseb. Medsebojno izključevanje obeh medicinskih pripomočkov bi bilo lahko razumno utemeljeno le v primeru prvega uveljavljanja pravice do medicinskega pripomočka, namenjenega pisni komunikaciji slepe osebe. Seveda mora imeti pri tem upravičenec pravico do izbire.

V drugem odgovoru je ZZZRS poudaril, da je treba ločiti posebno varstvo invalidov, ki jo zagotavlja Ustava RS, in pravice zavarovanih oseb iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. ZZZRS ni pristojen in nima pooblastil, da bi celovito urejal problematiko invalidov. V skladu z določili Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju ureja zgolj pravice zavarovanih oseb iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. ZZZRS zagotavlja pravico do tistih medicinsko tehničnih pripomočkov, ki so potrebni pri zdravljenju in medicinski rehabilitaciji. V tem delu ZZZRS meni, da ni kršena prepoved diskriminacije. Dejstvo pa je, da so bili v preteklosti v sistem pravic zavarovanih oseb do medicinsko tehničnih pripomočkov vključeni tudi nekateri pripomočki, ki se ne uporabljajo pri zdravljenju in medicinski rehabilitaciji. Takšna pripomočka sta tudi brajev pisalni stroj in brajeva vrstica. Zato sta pravici do teh dveh pripomočkov na področju obveznega zdravstvenega zavarovanja urejeni s posebnimi pogoji, kot enkratni pravici. ZZZRS meni, da bi bilo, potem ko se bo v celoti začel izvajati Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, utemeljeno in smiselno, da se zagotavljanje teh dveh pripomočkov črta kot pravici iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.

ZZZRS je še poudaril, da Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) daje poseben poudarek prav pravicam slepih in slabovidnih oseb ter gluhim in naglušnim. Tako 7. členu ZIMI določa, da imajo slepi ali gluho-slepi pravico, da sami predložijo vsa pisanja oziroma se jim v vseh postopkih pred državnimi organi, organi samoupravne lokalne skupnosti, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe zagotovi dostop do vseh pisanj v postopku v njim razumljivi obliki, sredstva za to pa zagotavlja proračun RS. Upoštevaje navedeno, ZZZRS meni, da tako ni razlogov, da bi se tak pripomoček za lažje komuniciranje zagotavljal kot pravica oziroma iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja. Če pa bi prevladovalo prepričanje, da ureditev v ZIMI, ki slepi oz. slabovidni osebi ne zagotavlja pripomočka, temveč nosilce javnih pooblastil zavezuje k zagotovitvi ustreznega načina komuniciranja, ni ustrezna, bi bilo pravico do brajevega pisalnega stroja oz. brajeve vrstice treba urediti kot pravico do pripomočka v tem zakonu za vsa področja življenja. Predpisi na področju zdravstvenega zavarovanja pa lahko to pravico urejajo ožje, le na tem področju, v skladu z zakonskimi pooblastili. V skladu z navedenim zato ZZZRS meni, da ni utemeljenih razlogov, da bi spreminjali določila Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja, zato da bi širili pravice do brajevega pisalnega stroja oz. brajeve vrstice. Glede na nastali finančni položaj in razpoložljivost sredstev, zbranih s prispevki za obvezno zdravstveno zavarovanje, bi po mnenju ZZZRS širitev na področju »nezdravstvenih« pravic pomenila poseganje v pravice zavarovanih oseb, ki jih potrebujejo pri zdravljenju in medicinski rehabilitaciji. Takšno ravnanje ZZZRS pa bi bilo v nasprotju s pooblastili, ki mu jih daje Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju.

Obravnavo tega vprašanja bo Varuh nadaljeval tudi leta 2012. Glede na to, da je 11. 12. 2010 začel veljati Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Ur. l. št. 94/2010; v nadaljevanju: ZIMI), ki v prehodnih določbah določa, da se členi, ki se nanašajo na tehnične pripomočke za premagovanje komunikacijskih ovir (členi od 17. do 22.), začnejo uporabljati v enem letu po uveljavitvi ZIMI, bomo pristojno ministrstvo zaprosili za pojasnilo, kako daleč so pri pripravi pravilnika, ki bo podrobneje uredil tehnične pripomočke za premagovanje komunikacijskih ovir, in kako nameravajo v prihodnje urediti pravici do brajeve vrstice in brajevega pisalnega stroja.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Varuh priporoča sprejetje zakonskih rešitev, ki bodo skladno s pravnim redom EU zagotovile nepristransko, neodvisno in učinkovito obravnavo primerov kršitev prepovedi diskriminacije na vseh podlagah in na vseh področjih. Za ta namen je treba vzpostaviti neodvisnega zagovornika, ki bo imel pooblastila za preiskave primerov kršitev prepovedi diskriminacije in sankcioniranje kršitev tako v javnem kot v zasebnem sektorju.

- Varuh priporoča Vladi, naj v sodelovanju s predstavniki romske skupnosti pripravi spremembe in dopolnitve Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji glede sestave sveta romske skupnosti.

- Varuh priporoča Vladi, naj v okviru izvajanja Nacionalnega programa ukrepov za Rome 2010-2015 (NPUR) večjo pozornost nameni pravni in komunalni ureditvi romskih naselij, zlasti na širšem območju Novega mesta. V okviru izvajanja NPUR naj občinam določi roke za sprejetje potrebnih ukrepov. Če občine ukrepov ne bi sprejele ali izvajale, naj Vlada preveri potrebo, da sama sprejme ustrezne odločitve na podlagi tretjega odstavka 5. člena Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji.

- Varuh priporoča občinam, naj vsem svojim občanom zagotovijo dostop do pitne vode, ki mora biti primeren in brez razlikovanja, saj gre za eno od mednarodno priznanih človekovih pravic.

- Za uveljavljanje Konvencije o pravicah invalidov in Zakona o izenačevanju možnosti invalidov Varuh priporoča čimprejšnje sprejetje podzakonskih aktov ter ukrepov za dejansko izenačevanje možnosti invalidov.

6. Prilagoditev semaforjev slepim in slabovidnim

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je v vednost prejel dopis pobudnika, naslovljen na Društvo slepih in slabovidnih Celje (Društvo), v katerem je opisal težave, s katerimi se srečujejo slepi in slabovidni v Mestni občini Celje (MOC). V dopisu je pobudnik predvsem izpostavil odsotnost zvočnih semaforjev na nevarnih križiščih v mestu.

Varuh je v okviru svojih pristojnosti MOC pozval, da pobudniku odgovori na postavljena vprašanja in pritožbe, nam pa v vednost pošlje kopijo odgovora. MOC je sporočila, da je pobudniku na omenjeni dopis odgovorila, in nam poslala kopijo odgovora. V odgovoru so med drugim navedli, da je MOC izvedbena dela že končala, pri čemer je bila upoštevana tudi želja pobudnika za postavitev zvočnih dajalnikov na točno določenem križišču.

V dopisu, s katerim je MOC odgovorila pobudniku, je pojasnjeno, da je bilo naročilo za postavitev zvočnih dajalnikov izvedeno že novembra 2010. Zaradi potrebnega časa za izdelavo zvočnih dajalnikov pričakujejo, da bo začetek izvedbenih del v drugem tednu januarja 2011. MOC je nato izvedla omenjena dela tako, kot je navedla v dopisu pobudniku.

Pobuda je bila delno utemeljena, saj pobudnik v času, ko je naslovil dopis na Društvo slepih in slabovidnih očitno ni vedel, da MOC izvaja vse potrebno za postavitev zvočnih dajalnikov. Ob Varuhovem poslovanju zunaj sedeža se je pobudnik v prišel imenu Društva zahvalit za razumevanje in pomoč pri ureditvi tega, za invalide tako pomembnega dela prometne infrastrukture. **10.0-28/2010**

7. Napad na študente Filozofske fakultete v Ljubljani

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je obravnaval pobudo civilne iniciative (pobudniki) v zvezi napadom na študente Filozofske fakultete v Ljubljani. Pobudniki so zatrjevali, da gre pri omenjenem napadu za javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti. Varuh je na podlagi časopisnega članka obravnaval tudi podoben dogodek, ki se je zgodil v letu 2009.

Varuh je najprej naslovil poizvedbo na MNZ o predvidenih ukrepih policije glede omenjenih dogodkov. MNZ je v dopisu pojasnilo, da so policisti na podlagi zbranih obvestil v zvezi s prvim dogodkom podali kazensko ovadbo zaradi storitve kaznivega dejanja nasilništva po 296. členu Kazenskega zakonika (KZ-1), v zvezi z drugim dogodkom pa kazensko ovadbo zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja poškodovanja tuje stvari po 220. členu KZ-1. Poleg tega so navedli, da je policija pri preiskovanju subjektivnih okoliščin kaznivega dejanja (motiva) ugotovila, da so bila v obeh primerih ravnanja osumljencev posledica nestrpnosti do drugače mislečih.

Varuh je MNZ prosil za pojasnilo, zakaj se preiskava usmerja na obravnavo zgoraj navedenih kaznivih dejanj, in ne tudi na morebitno preiskavo suma storitve kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu KZ-1 ali prekrška po 20. členu Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). MNZ nam je odgovorilo, da so policisti Policijske postaje (PP) Ljubljana Center povabili na zaslišanje tri mladoletne osebe, ki so bile osumljene kaznivega dejanja nasilništva v zvezi z dogodkom v letu 2010. Okrožni državni tožilec z ODT v Ljubljani se zaslišanja mladoletnih oseb ni udeležil. Po podani kazenski ovadbi zoper mladoletne osebe ODT v Ljubljani od PP ni zahtevalo dodatnega zbiranja obvestil. Policisti PP Ljubljana Center obvestila zoper tri mladoletne osebe še naprej zbirajo, ker bi lahko s svojim ravnanjem uresničili znake kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po prvem odstavku 297. člena KZ-1. O vsebini zbranih obvestil naj bi PP Ljubljana Center s poročilom ali kazensko ovadbo obvestila ODT v

Ljubljani. Ob obravnavi dogodka iz leta 2009 pa so nam sporočili, da so policisti na podlagi zbranih obvestil ugotovili samo znake kaznivega dejanja poškodovanja tuje stvari, medtem ko za druga kazniva dejanja oziroma prekrške ni bilo dovolj dokazov in s tem pravne osnove za podajo kazenske ovadbe ali obdolžilnega predloga. Po podani kazenski ovadbi zoper znano osebo ODT v Ljubljani od policije dodatnega zbiranja obvestil ni zahtevalo.

Varuh je na podlagi zbranih podatkov naslovil poizvedbo na ODT v Ljubljani in jih zaprosil za pojasnilo, zakaj ODT v zvezi z dogodkom v letu 2009 ni dalo usmeritev za preiskavo suma storitve kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu KZ-1 ali prekrška po 20. členu ZJRM-1. V zvezi z dogodkom iz leta 2010 nas je zanimalo, ali namerava ODT dati kakšne usmeritve za preiskavo suma storitve kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu KZ-1 ali prekrška po 20. členu ZJRM-1.

ODT nas je obvestilo, da je 21. 7. 2009 v zvezi z dogodkom v letu 2009 PP Ljubljana Center podala na ODT v Ljubljani kazensko ovadbo zoper eno polnoletno osebo zaradi suma storitve kaznivega dejanja poškodovanja tuje stvari po členu 220/1 KZ-1. V zvezi z dogodkom iz leta 2010 je PP Ljubljana Center na ODT podala kazenska ovadba zoper tri mladoletne osebe, in sicer le zaradi suma storitve kaznivega dejanja nasilništva po 296. členu KZ-1.

ODT je po pregledu zgoraj navedenih odločitev ugotovilo, da so bile te sprejete na podlagi ugotovljenih dejstev, podatkov in dokazov, ki jih je zbrala policija in jih priložila h kazenskim ovadbam. V konkretnih primerih policiji niso bile dane usmeritve za preiskavo suma storitve kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu KZ-1, saj pri njih ugotovljena dejstva, poslani podatki in dokazi (le s temi je razpolagal tožilec), niso utemeljevali razlogov za sum, da so bila storjena kazniva dejanja po 297 členu KZ-1. ODT je še pojasnilo, da bo, če bo v zvezi z dogodkom iz leta 2010 od policije prejelo kakršno koli dodatno poročilo ali kazensko ovadbo o storitvi tega kaznivega dejanja, sprejelo ustrezno odločitev.

Varuh je nato MNZ seznanil s pojasnili ODT in jih prosil za opredelitev do omejenih pojasnil. MNZ je sporočilo, da so policisti o napadu v letu 2010 istega dne ustno obvestili ODT v Ljubljani. Obvestilo tožilstvu je vsebovalo tudi seznanitev z opravljenim preiskovalnim dejanjem zaslišanja mladoletnih oseb. Okrožna državna tožilka se zaslišanja ni udeležila. Policisti so zbirali obvestila tudi o kaznivem dejanju po 297. členu KZ-1, vendar jim ni uspelo zbrati dovolj dokazov o tem.

Varuh je po svojih pristojnostih posredoval na pristojne organe, vendar se je izkazalo, da pri omenjenem napadu ni šlo za kaznivo dejanje po 297. členu KZ-1, saj Policija dokazov za to kaznivo dejanje ni našla. **10.0-8/2010**

8. Antropološko-epidemiološka akcija na populaciji gorenjskih Sintov

Prejeli smo protestno pismo slovenskih Sintov zoper Inštitut za varovanje zdravja RS (IVZ), ki je avgusta leta 2010 na populaciji gorenjskih Sintov izvedel antropološko-epidemiološko akcijo »Bela miza«. Predsednik in glavni tajnik Zveze Sintov sta zoper akcijo izrazila javni protest, v katerem sta jo označila za zlonamerno, neetično in nemoralno ter jo primerjala s poskusi zdravnikov v nacistični Nemčiji. Trdila sta, da je IVZ akcijo izvedel na nehuman, nekorekten in zelo nasilen način in da so se raziskovalci med Sinte vključili na zahrbten način, s prevaro in podkupovanjem.

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je hude obtožbe vodstva Zveze Sintov preveril s poizvedbo pri IVZ. Pojasnili so nam, da pri izvedbi akcije ni šlo za raziskavo na ljudeh, ampak za »sodobnejši pristop k etnični skupini«, s katerim so raziskovalci iskali »stik z

etnično skupino«. Udeležba v akciji je bila v celoti prostovoljna, pri njej pa naj bi šlo zgolj za srečanje (in ne raziskavo), na katerem IVZ ni zbiral nobenih podatkov niti ni vodil nikakršnih evidenc.

S pojasnili IVZ smo seznanili avtorja protestnega pisma in ga prosili, naj se do njih opredeli. Vodstvo Zveze Sintov smo prosili, da konkretizira svoje očitke glede izvedbe akcije. Zanimalo nas je zlasti, v čem naj bi bila zlonamernost, zahrbtnost in neprostovoljnost akcije. Glede na to, da vodstvo samo v akciji ni bilo udeleženo, smo jih tudi prosili, naj nam posredujejo izkušnje katerega izmed udeležencev akcije »Bela miza«.

Pobudnik se na naša vprašanja ni odzval, zato je Varuh glede izvajanja akcije »Bela miza« v celoti sprejel stališča IVZ in ugotovil, da pri tem ni prišlo do nedopustnega posega v temeljne pravice. **10.1-10/2011**

9. Domnevna diskriminatornost razpisa

Pobudniki so se na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obrnili glede domnevno diskriminatornega javnega povabila »Priložnost zame«, objavljenega dne 3. 6. 2011 na strani Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ). Eden izmed razpisnih pogojev je bil namreč vpis v evidenco pravnih oseb na podlagi Zakona o društvih, Zakona o ustanovah ali Zakona o zavodih. Tako so pobudniki kljub izpolnjevanju drugih pogojev izpadli zaradi svoje drugačne pravno-organizacijske oblike.

Na našo poizvedbo je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) odgovorilo, da so pri pripravi omenjenega povabila sodelovali z Zavodom RS za zaposlovanje in s Centrom za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij. Namen razpisanih pogojev in meril (kot obvezne sestavine javnega povabila) je bil zakonit izbor določenega kroga izvajalcev, saj so sredstva za izvajanje programa omejena in bi jih bilo nemogoče razdeliti med vse potencialne izvajalce. V svojem dopisu so izpostavili tudi, da so pobudniki uspešno kandidirali že na več javnih razpisih s področja socialno ogroženih in izključenih.

Varuh je ocenil pobudo kot delno utemeljeno, saj je nesporno, da omejena sredstva zahtevajo tudi določene omejitve pri izbiri izvajalcev kandidatov in da ima ministrstvo glede na svoje programe in politiko določeno svobodo pri odločitvi za krog tistih, ki jih bo povabilo k sodelovanju pri posameznem projektu. Pri tem pa je zavezano k spoštovanju načel enakosti pred zakonom in nediskriminacije, zato bi si od ministrstva želeli obširnejši odgovor, zakaj so se omejili prav na te tri pravno-organizacijske oblike. Ker Varuh v vsebino razpisa ne more posegati, smo pobudnikom svetovali, da se obrnejo na pristojno sodišče. Le sodišče namreč lahko ugotavlja (vse) morebitne nezakonitosti nekega razpisa. **10.0-14/2011**

10. Odkup zemljišč z romskimi naselji

Na nas se je obrnil pobudnik, ki mu je bilo v denacionalizaciji skupaj z drugimi dediči v last vrnjeno kmetijsko zemljišče, na katerem stoji romsko naselje. Pobudnik je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) opozoril, da se občina reševanja pravne in komunalne ureditve romskega naselja loteva prepočasi, kar povzroča kršitve njegove lastninske pravice. Menili smo, da bi bila pobuda lahko utemeljena, zato smo na občino naslovili poizvedbo, v kateri nas je zanimalo, kako občina načrtuje pravno ureditev romskega naselja, vključno s terminskim načrtom izvedbe. Zanimalo nas je tudi, ali ima občina komisijo za spremljanje položaja romske skupnosti (Komisija).

Občina nam je pojasnila, da je začela že večkrat reševati bivalne razmere pripadnikov romske skupnosti. Prvi poskus je bil že leta 1992, ko je občina želela romske družine razseliti po prostih površinah znotraj občine. Ta način ni dobil podpore občinskega sveta, zato je

občina leta 1997 pristopila k legalizaciji obstoječega naselja, vendar pa petnajst let pozneje, leta 2012, še ni bil sprejet Občinski prostorski načrt (OPN), ki je pogoj za prekategorizacijo in poznejši odkup zemljišč z romskim naseljem. Občinski sklep o začetku priprave OPN iz marca 2008 je sicer predvideval, da bo OPN sprejet prej kot v dveh letih, štiri leta pozneje pa je občina šele na polovici postopka sprejemanja OPN. V tem postopku je občina v fazi uresničevanja smernic, ki jih zahtevajo nosilci urejanja prostora.

Med razlogi za tako dolgotrajne postopke pravne ureditve romskega naselja občina navaja sprejetje Zakona o prostorskem načrtovanju leta 2007, ko je morala prekiniti postopek sprejemanja strategije prostorskega reda in začeti postopek sprejemanja OPN. Drugi pomemben razlog za zastoj pri pravnem urejanju statusa romskega naselja naj bi bila okoliščina, da so lastniki zemljišč, na katerem stoji romsko naselje, preklicali pooblastila (skupnemu) odvetniku. Tako občina zdaj nima skupnega sogovornika lastnikov, kar pomeni dodatno oviro pri celostnem reševanju romske problematike. Tretji razlog naj bi bil v tem, da se je občina obrnila na Zvezo Romov s prošnjo za predlog dveh predstavnikov romske skupnosti za članstvo v Komisiji, vendar pa jim Zveza po več kot pol leta še ni odgovorila.

Varuh je na podlagi odgovora občine ugotovil, da je občina prošnjo za posredovanje predloga dveh predstavnikov romske skupnosti v Komisiji naslovila na napačen naslov. Občino smo opozorili, da bi morala takšno prošnjo nasloviti na Svet romske skupnosti Republike Slovenije, ki zastopa interese romske skupnosti v Sloveniji v razmerju do državnih organov.

Iz odgovorov občine ni razbrati opravičljivih razlogov za zastoje pri pravnem urejanju statusa romskega naselja. Ker nima sprejetega OPN, kjer bi bilo zemljišče opredeljeno kot stavbno, občina ne more kandidirati na državnih razpisih za sofinanciranje osnovne komunalne infrastrukture v romskih naseljih, v okviru katerih je mogoče kandidirati tudi za sredstva za odkup zemljišč. Dolgotrajni postopki urejanja naselja ogrožajo uresničevanje človekovih in posebnih pravic romske skupnosti na eni strani in uresničevanje človekovih pravic posameznikov, ki živijo v okolici nezakonitih romskih naselij, na drugi strani. Tako eni kot drugi so prizadeti v svojem dostojanstvu, osebnostnih pravicah, lastninski pravici, enakosti pred zakonom in navsezadnje v zaupanju v pravno državo.

Varuh ugotavlja, da so zastoji pri pravnem in komunalnem urejanju romskih naselij pogosto povezani s pomanjkanjem politične volje lokalnih oblasti. Legalizacija romskih naselij je namreč povezana z določenim odporom občanov, zato občinske oblasti v skrbi za svoj politični obstoj pogosto zanemarjajo dejavno reševanje urejanja romskih naselij, kar pa ogroža cilj prioritetnega področja Nacionalnega programa ukrepov za Rome 2010–2015 (NPUR), to je izboljšanje bivalnih razmer in ureditev romskih naselij.

Na podlagi ugotovitev o zastojih pri pravnem in komunalnem urejanju romskih naselij, zlasti na območju jugovzhodne Slovenije, je Varuh Vladi RS predlagal, da bi v okviru konkretizacije NPUR občinam naložila jasne časovne okvire za sprejetje potrebnih ukrepov za pravno in komunalno ureditev romskih naselij po posameznih stopnjah. Izvajanje natančno opredeljenih stopenj postopka bi z mesečnimi poročili lahko spremljala Komisija Vlade RS za zaščito romske skupnosti. Če občine ukrepov ne bi izvajale, bi morale biti predvidene ustrezne sankcije. Če bi katera izmed občin zamujala s katero koli stopnjo izvedbe, bi morala dejanje občine nemudoma nadomestiti država. Vlada RS temu predlogu Varuha ni naklonjena, ker meni, da preveč posega v pristojnosti občin. **10.1-3/2011**

2.3 OMEJITEV OSEBNE SVOBODE

SPLOŠNO

Poglavje je namenjeno predstavitvi ugotovitev iz obravnavanih pobud, povezanih z omejitvijo osebne svobode. Gre za osebe, ki jim je svoboda gibanja omejena iz različnih razlogov, kot so priporniki, obsojenci na prestajanju kazni zapora; mladoletniki na prestajanju mladoletniškega zapora; mladoletniki v prevzgojnem domu; osebe na izvrševanju uklonilnega zapora; nekatere osebe z duševnimi motnjami ali boleznimi v socialnih in zdravstvenih ustanovah, tujci v centru za tujce in tudi nekateri prosilci za mednarodno zaščito.

2.3.1 Priporniki in obsojenci

Leta 2011 smo obravnavali 26 pobud pripornikov (v letu 2010 42) in 124 pobud obsojencev (v letu 2010 92), od tega štiri pobude, ki so se nanašale na mladoletnike v prevzgojnem domu. Še naprej smo obiskovali zavode za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) in Prevzgojnega doma Radeče, o čemer poročamo v poglavju o izvajanju nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma.

Ugotavljamo, da so vsa priporočila iz letnega poročila za leto 2010 na tem področju še vedno aktualna, saj (še) niso bila v celoti uresničena. Prav tako se ni spremenila nedorečena, pomanjkljiva ali kako drugače neustrezna normativna ureditev, kot smo zaznali iz pobud. Gre za vprašanja, povezana z obiski pooblaščencev, s stiki obsojencev z novinarji, uporabo elektronskih komunikacij v ZPKZ, posredovanjem podatkov o osebi, ki je na prestajanju kazni zapora, in drugo.

Pobude pripornikov so se v glavnem nanašale na težave, ki so bile povezane z odrejenim priporom, pa tudi s samim izvajanjem pripora. Problematizirali so nastanitev v času pripora (npr. nastanitev mladoletnega pripornika skupaj s polnoletnimi osebami, namestitev v samski bivalni prostor), slabo opremljenost prostorov, pomanjkanje možnosti za gibanje na prostem in sprejemanja obiskov ter drugih stikov z zunanjim svetom, možnosti za delo in druge težave, s katerimi so se spoprijemali. Le manjši del pritožb se je nanašal na ravnanje pravosodnih policistov, več pa na odzivanje vzgojne službe (predvsem socialnih delavcev). Upad pobud pripornikov je lahko povezan s tem, da priporniki (vendarle) bolje poznajo pristojnosti in omejitve Varuha v primeru odprtih sodnih postopkov. Tako smo pripornikom predvsem pojasnjevali njihov (pravni) položaj in pravne možnosti, ki jih imajo, če se z odrejenim priporom ne strinjajo. Po potrebi pa smo njihove navedbe tudi preverjali na pristojnih sodiščih in ZPKZ, v katerih se je zoper njih izvajal pripor, ter sprejeli druge ukrepe v obravnavanju njihovih pobud.

Pobude obsojencev so se nanašale na težave, s katerimi so se spoprijemali med prestajanjem kazni zapora, med katerimi so: slabe bivalne razmere, premestitve iz svobodnejšega v strožji režim, premestitve v drug zavod ali oddelek (oziroma prostor), prekinitve in odložitve prestajanja kazni zapora, poškodbe pri delu v okviru ZGNZ, nagrade za opravljeno delo, pridobitve (oziroma odvzem) različnih ugodnosti, zdravstvena oskrba, vnos in uporaba osebnih predmetov in drugo.

Nastanitev zaprtih oseb mora spoštovati človekovo dostojanstvo in zasebnost (predvsem spalni prostori). Prostori morajo zadostiti zdravstvenim in higienskim potrebam in predpisom, upoštevati podnebne razmere, velikost prostora, količino zraka, svetlobe, ogrevanja in prezračevanja (18.1 točka Priporočila št. R(2006)2 Odbora ministrov državam članicam o

Evropskih zaporskih pravilih). Izhajati je treba iz načela, da so storilci kaznivih dejanj poslani v zapor zaradi (prestajanja) kazni, in ne zato, da bi bili v zaporu (dodatno) kaznovani. To poudarja tudi ZIKS-1 (4. člen), ko določa, da so med izvrševanjem kazenskih sankcij obsojencu zagotovljene vse pravice, razen tiste, ki so mu izrecno odvzete in omejene z zakonom. Žal ugotavljamo, da v slovenskih ZPKZ ta zahteva (še) ni vedno v celoti spoštovana, zato so nujne izboljšave v bivalnih prostorih nekaterih ZPKZ *(glej primer št. 14)*. Ob obiskih ZPKZ Koper, Oddelka Nova Gorica smo doslej podali več predlogov za izboljšanje. Ugotavljamo, da so se razmere v določenih delih sicer popravile, vendar pa se na pripornem oddelku (razen le nekaterih manjših obnovitvenih del) niso bistveno spremenile, čeprav bi to bilo nujno potrebno.

Na slabe bivalne razmere prestajanja pripora in kazni zapora v ZPKZ Ljubljana sta (po mnenju Varuha pričakovano) našo državo opozorili razsodbi Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) v zadevi Mandić in Jović proti Sloveniji ter Štrucl in drugi proti Sloveniji. Razsodilo je, da je bil kršen 3. člen Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), ki pravi, da »se nikogar ne sme mučiti ali nečloveško in ponižujoče z njim ravnati ali ga kaznovati«. Pri tem je ESČP tudi ugotovilo, da naša zakonodaja ne zagotavlja učinkovitega in dostopnega pravnega sredstva glede pritožb proti bivalnim razmeram, v katerih so pritožniki prestajali pripor oziroma zapor. Poudarilo je tudi potrebo po sprejetju ukrepov, ki bi zmanjšali število zaprtih oseb v tem zavodu, s čimer bi se odpravile razmere, za katere je bilo presojeno, da ne spoštujejo dostojanstva velikega števila v njem zaprtih oseb, in s čimer bi se v prihodnje na tej podlagi preprečile (nove) kršitve 3. člena EKČP. ESČP opozarja Vlado RS tudi na spoštovanje priporočil CPT, danih ob njegovih obiskih v Sloveniji, in državo spodbuja k oblikovanju učinkovitega instrumenta, ki bi omogočal hiter odziv na pritožbe zoper neustrezne bivalne razmere prestajanja pripora in zapora, ter zagotovil, da se po potrebi odredi premestitev pripornika oziroma zapornika pod pogoji, ki so združljivi s EKČP. Pripominja tudi, da pomanjkanje finančnih sredstev praviloma ne more upravičiti razmer, ki so tako slabe, da dosegajo prag ravnanja, ki je v nasprotju s 3. členom EKČP, in da mora obtožena država svoj sistem izvajanja kazni zapora organizirati tako, da bo zagotavljal spoštovanje dostojanstva zaprtih oseb, ne glede na njene finančne ali logistične težave.

Veliko kritik oziroma pritožb obsojencev ZPKZ Dob pri Mirni je bilo spet namenjenih bivanju v bolniških sobah. Zaradi tega je bilo tudi več obravnav zaradi kršitve pacientovih pravic po Zakonu o pacientovih pravicah (ZPacP). Tudi Zdravstveni dom Trebnje je ugotovil, da bolniške sobe v ZPKZ Dob pri Mirni niso ustrezno urejene, zato je tudi zdravstvena oskrba manj primerna, manj kakovostna in manj varna. ZPKZ Dob pri Mirni so tako pozvali k izboljšanju higienskih razmer na oddelku z bolniškimi sobami. Ta je zato določil osebo, ki redno čisti in skrbi za sanitarne prostore.

Pobude obsojencev, ki so se nanašale na delo pravosodnih policistov in uporabo prisilnih sredstev zoper njih, so bile tudi tokrat maloštevilne. Prav pa je, da vsak ZPKZ oziroma Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) sprejeme vse potrebne ukrepe za razjasnitev okoliščin primerov, ki kažejo na morebitno nepravilno delo pravosodnih policistov. Generalni direktor UIKS lahko zato na podlagi Pravilnika o izvrševanju pooblastil in nalog pravosodnih policistov imenuje tudi posebno komisijo z nalogo, da preveri vse okoliščine uporabe prisilnih sredstev. Ob tem je treba znova opozoriti, da so ob prezasedenosti ZPKZ dodatno obremenjeni tudi strokovni delavci in pravosodni policisti. Na položaj zadnjih in na težave, s katerimi se ti spoprijemajo pri svojem delu, opozarjamo tudi v poglavju delovna razmerja.

Zavodski delavci morajo zagotoviti korektno ravnanje z zaprtimi osebami. Z njimi je vselej treba ravnati korektno in zakonito tudi na besedni ravni ter tudi če gre za neustrezen odziv zaprtih oseb. Spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva mora

biti zagotovljeno tudi med odvzemom prostosti! Zavodsko osebje mora biti ustrezno usposobljeno, da s primernim komuniciranjem in humanim odnosom zna in zmore zmanjšati morebitne napetosti ter tako prispevati k boljšemu počutju in varnosti vseh, ki so v ZPKZ nastanjeni ali pa tam opravljajo svoje delo.

Posebej skrb zbujajoče so pobude, ki zatrjujejo ogroženost posameznikov med prestajanjem kazni zapora, saj je treba z vsemi razumnimi ukrepi preprečiti vsakršno nasilje med obsojenci in poskrbeti za osebno varnost vsake zaprte osebe.

V reviji Reporter in še nekaterih medijih je bil izpostavljen dogodek z naslovom »Posilstvo v zaporu«, ki naj bi se zgodilo v ZPKZ Ig. Na podlagi navedenih medijskih objav smo od UIKS zahtevali pojasnila. UIKS je odgovorila, da je bil dogodek v ZPKZ Ig konec leta 2010 prijavljen in obravnavan. Iz prejetega odgovora UIKS je bilo nadalje razvidno, da so bili v ZPKZ Ig v zvezi s tem dogodkom izvedeni vsi potrebni ukrepi za razjasnitev primera. O prijavi je bila takoj tudi obveščena policija, ki je primer obravnavala. Na podlagi prejetega odgovora UIKS menimo, da so bili v ZPKZ Ig v zvezi s tem primerom dejansko izvedeni vsi potrebni ukrepi za razjasnitev okoliščin. Ob tem pa je treba poudariti, da morajo biti (glede na občutljivost) takšne prijave še posebej hitro in skrbno obravnavane, da se razjasnijo vsa dejstva in okoliščine.

Nekaj pobudnikov je na svoje težave opozorilo tudi z (napovedano) gladovno stavko. Če smo bili o gladovni stavki obveščeni, smo stopili v stik z njimi in jim predlagali, da uporabijo zakonsko določene postopke za varstvo svojih pravic. Gladovna stavka ni in ne more biti sredstvo za dosego kakršnihkoli ciljev. Obsojenec se ima sicer pravico pritožiti generalnemu direktorju UIKS, če gre za kršitve pravic, ali za druge nepravilnosti, za katere ni zagotovljenega sodnega varstva. Če obsojenec ne dobi odgovora na svojo pritožbo v 30 dneh od njene vložitve ali če je z odločitvijo generalnega direktorja ni zadovoljen, ima pravico vložiti vlogo na ministrstvo, pristojno za pravosodje (prvi in drugi odstavek 85. člena ZIKS-1), ki kot instančni organ o takšni vlogi odloči. V okviru te možnosti je tako mogoče preveriti vse pomisleke glede posamezne odločitve generalnega direktorja. Z odločitvijo ministrstva za pravosodje (MP) se ta pritožbena pot tudi konča in dodatno preverjanje drugih organov ni predvideno. To je torej notranja pritožbena pot v okviru sistema za izvajaje kazenskih sankcij, poleg katere pa posameznik lahko uporabi vse druge načine, ki jih predvideva ZIKS-1 za uveljavljanje in varstvo pravic obsojencev. Ima se tudi pravico pritožiti drugim organom, ki opravljajo nadzorstvo v zavodu, vključno s pobudo Varuhu. Ti drugi organi lahko zatrjevane nepravilnosti samostojno presodijo, upoštevajoč pri tem svoje pristojnosti in pooblastila. Tako Varuh o pobudah obsojencev odloča samostojno in neodvisno, ne pa v vlogi instančnega organa. V tej zvezi smo se z UIKS strinjali, da je pritožbeni postopek, ki je opredeljen v 8. členu ZIKS-1, ločen od pritožbenega postopka na podlagi 85. člena ZIKS-1 in da tudi obsojenci morajo ravnati skladno s pravnim poukom o pravnem sredstvu ter paziti, da pritožbe vlagajo v zakonitem roku. Vendar pa (takšna) obstoječa normativna ureditev pritožbenih možnosti po naši presoji ni povsem jasna, zato jo bomo v prihodnje še podrobneje proučili. Nejasen je tudi obseg pravnega sredstva po 83. členu ZIKS-1. Po tej določbi lahko obsojenec, ki meni, da je bil podvržen mučenju ali drugim krutim oblikam nečloveškega ali ponižujočega ravnanja, s predlogom zahteva sodno varstvo. To ugotavlja tudi že zgoraj navedena razsodba ESČP v zadevi Mandić in Jović proti Sloveniji ter Štrucl in drugi proti Sloveniji.

Leta 2011 je bil vendarle (delni) napredek pri izboljšanju in povečanju prostorskih zmogljivosti v okviru obstoječih ZPKZ. V okviru projekta celovite prenove ZPKZ Dob pri Mirni je bila končana gradnja dveh novih stavb s skupno zmogljivostjo 174 postelj. Gre za pomemben prispevek k izboljšanju bivalnih razmer za obsojence in primernejše razmere za delo zaposlenih. Po zagotovilu pravosodnega ministra je novi kompleks le del širše reforme izvajanja kazenskih sankcij, ki jo Slovenija še potrebuje (sicer lahko v prihodnosti pričakujemo še druge obsodbe

na Evropskem sodišču za človekove pravice). Ob tem moramo ponovno opozoriti, da le pridobivanje dodatnih zmogljivosti za nastanitev zaprtih oseb ne more prinesti dolgoročnih rešitev. Že večkrat smo poudarili, da bi k zmanjšanju in odpravljanju prezasedenosti zavodov za prestajanje zaporne kazni največ pripomogla večja uporaba alternativnih sankcij, ki bi lahko po naši presoji pogosteje nadomestile zaporno kazen.

Tudi leta 2011 sta predstavnika Varuha (11. julija) obiskala ZPKZ Ljubljana, da bi izmerila temperaturo v nekaterih bivalnih in delovnih prostorih. Ugotovili smo, da se v treh letih, odkar spremljamo temperaturo v poletnih mesecih, stanje ni bistveno spremenilo in da je ta izrazito neugodna, tako za zaprte osebe kakor tudi za zaposlene. Varuh zato ponovno opozarja na neugodne bivalne in delovne razmere v zaporih ob najvišjih poletnih zunanjih temperaturah ter ponovno priporoča sprejetje ukrepov za zagotavljanje dostojnih bivalnih in delovnih razmer (za zaposlene).

UIKS v Letnem poročilu 2010 poroča, da so se leta 2010 v praksi že začele izvajati določbe Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, po katerih je dana možnost pogojnega odpusta z varstvenim nadzorstvom. Po zbranih podatkih je bilo tako pristojnim sodiščem posredovanih nekaj predlogov, da se pogojno odpuščenemu obsojencu postavi svetovalec. Pri tem soglašamo z UIKS, da število pogojno odpuščenih obsojencev (sedem), za katere je bil ob pogojnem odpustu odrejen varnostni nadzor, sicer ni veliko, vendar kaže, da se je vendarle začelo izvajati tudi nadzorstvo nad obsojenci, ki med pogojnim odpustom kazen zapora prestajajo na prostosti, dokler je v celoti ne prestanejo.

Varstveno nadzorstvo storilcev kaznivih dejanj predvideva tudi Kazenski zakonik (KZ-1) v 63. členu, pri izreku pogojene obsodbe. Ta določba namreč ureja pogojno obsodbo z varstvenim nadzorstvom, saj določa, da sme sodišče, ob pogojih, določenih v tem zakoniku, določiti, da bo storilec, ki mu je bila izrečena pogojna obsodba, za določen čas med preizkusno dobo pod varstvenim nadzorstvom. Varstveno nadzorstvo pri tem vključuje z zakonom določeno pomoč, nadzor ali varstvo.

Varuh šteje možnost pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom za pomembno nadomestilo kazni odvzema prostosti, zlasti če gre za kratkotrajne zaporne kazni. Poleg tega storilcu takšna oblika pogojne obsodbe pomeni pomoč pri resocializaciji in s tem boljše možnosti za to, da ne bo več ponovil kaznivega dejanja. Žal pa po nam znanih podatkih sodna praksa te možnosti ne uporablja prav pogosto. MP je na našo poizvedbo o morebitnih ukrepih za boljše uvajanje in razširjanje izrekanja pogojne obsodbe z varnostnim nadzorstvom v praksi, sporočilo, da se zaveda prednosti izrekanja omenjene kazenske sankcije in meni, da ta (skupaj z drugimi vrstami kazenskih sankcij) sodniku razširja manevrski prostor pri izbiri ustrezne in primerne kazenske sankcije v primerih obsodb. Izrekanje tovrstne kazenske sankcije v zadnjih letih narašča.

Po podatkih Statističnega urada RS je bilo leta 2010 izrečenih skupaj 95 tovrstnih kazenskih sankcij, to je (glede na preteklo leto) kar za 53-odstotno povečanje izkoristka navedene možnosti. Omenjeni sklep MP utrjuje v prepričanju, da se slovenska sodišča, ki tudi soustvarjajo kaznovalno politiko, zavedajo pomembnosti in primernosti takšne kazenske sankcije. MP meni, da lahko pomembno vplivajo na usmeritve pri kaznovalni politiki sodišč tudi državni tožilci. Zato je pri oblikovanju novega Zakona o državnem tožilstvu (ZDT-1) temu posvetilo posebno pozornost, saj je v zakon vgrajen nov institut, tj. politika pregona (145. člen ZDT-1). Tudi v okviru priprav na spremembe in dopolnitve KZ-1 je bilo MP posebej pozorno na morebitne pobude slovenskih sodišč in državnih tožilstev, ki bi se kakor koli nanašale na morebitne pomanjkljivosti normativnih podlag – med drugim tudi v zvezi z navedenim področjem, vendar predlogov za spremembe ureditve pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom ni prejelo. Takih predlogov ni prejelo niti na stopnji strokovnega in medresorskega usklajevanja.

Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B) je bil med drugim dopolnjen tudi 58. člen KZ-1 z novim petim odstavkom, s katerim je odslej določeno, da sme sodišče storilcu, ki po zakonu o kazenskem postopku prizna krivdo, ko se prvič izjavi o obtožnem aktu, v katerem je za tak primer predlagan izrek pogojne obsodbe, ali jo prizna v sporazumu z državnim tožilcem, izreči pogojno obsodbo tudi za kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen zapora najmanj petih let, določiti kazen zapora do petih let, preizkusno dobo pa do desetih let. Navedena dopolnitev tako še razširja možnosti za izrek pogojne obsodbe kakor tudi pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom za primere, ko bo storilec v skladu z novimi instituti Zakona o kazenskem postopku (ZKP) priznal krivdo pred sodiščem oziroma sklenil sporazum o priznanju krivde z državnim tožilcem.

Poleg tega je v KZ-1 B (v skladu s pobudami iz sodne prakse) preurejena nadomestitev kazni zapora s hišnim zaporom in delom v splošno korist, tako da sta poenostavljen in skrajšan ustrezni sodni postopek ter razširjena možnost uporabe. Oba mogoča alternativna načina izvršitve kazni zapora bosta tako lahko določena že ob izreku sodbe. Pri delu v splošno korist je omogočena tudi vključitev varstvenega nadzorstva, s takim delom pa bo po novem mogoče nadomestiti tudi denarno kazen. Ob teh ukrepih je tako pričakovati nadaljnji napredek na tem področju.

Nedvomen napredek na področju duševnega zdravja obsojencev in pripornikov iz celotne Slovenije pa bo prineslo tudi delovanje Enote za forenzično psihiatrijo v okviru Psihiatričnega oddelka v UKC Maribor (avgusta 2011), vendar pa bo po napovedih enota začela delovati šele v letu 2012.

Informiranje pripornikov o udeležbi na sodnem naroku

Nekatera sredstva javnega obveščanja so v poletnem času izpostavila neprivedbo enega izmed pripornikov iz ZPKZ Maribor na narok v kazenski zadevi Okrožnega sodišča v Slovenj Gradcu. Razlog za to naj bi bili dopusti pravosodnih policistov, zaradi katerih naj zavod tega dne ne bi mogel zagotoviti dveh pravosodnih policistov za njegovo spremstvo.

Sodišče je pojasnilo, da je bil narok za zaslišanje prič pravočasno sporočen tudi priporniku. Ker pa njegova navzočnost pri zaslišanju prič ni bila obvezna, naloga za privedbo pripornika niso poslali tudi ZPKZ Maribor. Po pojasnilu sodišča bi moral pripornik s svojo željo, da se udeleži naroka, seznaniti upravo zaporov ali sodišče, ki bi v takem primeru pozneje poslalo nalog za privedbo pripornika.

Zaradi takšnega pojasnila sodišča smo prosili za njihovo dopolnitev odgovora o tem, ali in kako je bil pripornik seznanjen s tem, da mora svojo željo po udeležbi na naroku obvestiti upravo zaporov ali sodišče. Sodišče je sporočilo, da pripornik ni bil posebej obveščen o tem, da mora upravo zaporov obvestiti, da želi biti navzoč na zaslišanju prič. To tudi ni bilo razvidno iz vabila, ki ga je pripornik prejel, saj je bil obveščen le o času in kraju naroka ter da je po določilu člena 178/4 ZKP lahko navzoč pri zaslišanju prič. Četrti odstavek 178. člena ZKP določa, da je obdolženec lahko navzoč pri zaslišanju priče. Ta pravica gre nedvomno tudi obdolžencu, ki je v priporu. Priporniku je odvzeta prostost in se sam ne more prosto odločiti o izhodih iz pripora. Tudi spremljanje (privedba) pripornika na pristojno sodišče se opravi le na podlagi takšne zahteve sodišča. Spremljanje pripornika opravijo pravosodni policisti ZPKZ, kjer je v priporu. Da bi bil torej pripornik lahko navzoč pri zaslišanju priče, mora sodišče zavodu, kjer je pripornik v priporu, naložiti, da ga v ta namen pravosodni policisti spremljajo (privedejo) na sodišče.

Obravnavani primer kaže, da je bil pripornik sicer obveščen o tem, da je na naroku za zaslišanje prič lahko navzoč, ni pa bil izrecno (ne v vabilu, niti kako drugače) seznanjen s tem, kako naj ravna, če želi biti navzoč na tem naroku. Takšnega položaja ne ureja niti ZKP niti drugi predpisi, ki se nanašajo na izvrševanje pripora. Menimo pa, da bi moral biti vsak

pripornik, ki je obveščen o sodnem naroku, na katerem je lahko navzoč, na jasen način seznanjen s tem, da mora o svoji želji, da se udeleži sodnega naroka, (pravočasno) obvestiti sodišče (ali upravo zaporov), oziroma mora vedeti, kako naj ravna v tem primeru (koga in kdaj mora obvestiti o svoji želji, da se naroka udeleži).

Ministrstvo za pravosodje (MP) je v tej zvezi pojasnilo, da uveljavljanje pravice, biti navzoč pri zaslišanju priče, v praksi skoraj ne povzroča težav, saj priporniki pravosodnim policistom večinoma sami pokažejo obvestilo o naroku za zaslišanje prič, tako da nalog za privedbo na narok od sodišča pridobi uprava ZPKZ. Ker pa v praksi praviloma ni težav pri uveljavljanju pravice iz četrtega odstavka 178. člana ZKP, MP meni, da ni potrebno dodatno normativno urejanje te pravice. Veseli pa nas zagotovilo ministrstva, da bo to problematiko zaradi našega opozorila posebej skrbno spremljalo in v primeru ponovnih težav po svojih pristojnostih tudi ustrezno ukrepalo.

Nameščanje mladoletnih pripornikov skupaj s polnoletnimi dovoljeno le pod določenimi pogoji

V okviru izvrševanja nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju se je Varuh ob obisku ZPKZ Ljubljana seznanil z nastanitvijo treh mladoletnikov, ki so bili priprti skupaj s polnoletnimi priporniki. Najmlajši med njimi, komaj 16-letni, je bil nastanjen v bivalnem prostoru s štirimi polnoletnimi in še z enim mladoletnim pripornikom. Želel si je zanj primernejše nastanitve in pri tem prosil za pomoč Varuha, saj je bil prepričan, da sam na to ne more vplivati.

Prvi odstavek 473. člena ZKP določa, da mora biti mladoletnik praviloma priprt ločeno od polnoletnih. Drugi odstavek tega člena izrecno določa, da sme sodnik za mladoletnike le izjemoma odrediti, naj bo mladoletnik priprt skupaj s polnoletnimi, kadar je to glede na mladoletnikovo osebnost in druge okoliščine v konkretnem primeru v njegovem interesu in v njegovo korist. V obravnavanem primeru smo po pogovoru s pobudnikom in po ogledu razmer, v katerih je bil priprt, podvomili, da je takšna nastanitev v priporu v interesu mladoletnika.

Mladoletnik je bil v priporni oddelek zavoda nameščen na podlagi odredbe Okrožnega sodišča v Ljubljani (sodišče), opr. št. I Kpd 14814/2011 z dne 17. 3. 2011. V njej je sodišče sicer zapisalo, da je bila izdana na podlagi drugega odstavka 473. člena ZKP, vendar je bila njena vsebina zgolj ta, da se mladoletnik »pripre skupaj s polnoletnimi, ki nanj ne bodo kvarno vplivali«. Iz takšne odredbe po naši presoji ni bilo mogoče razbrati, ali je dežurna sodnica za mladoletnike, ki je odredbo izdala, pred njeno izdajo sploh preverila interes takšne namestitve pobudnika, zato je Varuh pri sodišču opravil poizvedbo.

Sodišče je na podlagi poročila dežurne sodnice za mladoletnike sporočilo, da je na podlagi odredbe, izdane v skladu z drugim odstavkom 473. člena ZKP, dolžna za ustrezno namestitev mladoletnika s polnoletnimi v priporu poskrbeti uprava priporov. Takšna praksa nameščanja mladoletnikov v pripor naj bi bila po pojasnilih sodišča že vrsto let usklajena. Po pojasnilu dežurne sodnice naj bi ravnali tako zaradi prezasedenosti pripora in zaradi tega, ker je letno priprtih na območju Okrožnega sodišča v Ljubljani največ 15 mladoletnikov. Po njenem mnenju mladoletniki težko prenašajo, da so zaprti sami. Uprava zaporov zato po pojasnilu sodišča takoj, ko je mladoletnik priveden k njim, zaprosi za izdajo tovrstne odredbe.

S pojasnili sodišča se nismo strinjali, zato smo ga pri ponovnem posredovanju opozorili, da je namestitev mladoletnika v priporu s polnoletnimi izjema, in ne pravilo. To določajo poleg 473. člena ZKP tudi mednarodni pravni akti. Točka b) drugega odstavka 10. člena Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah namreč določa, da morajo biti

mladoletni obtoženci ločeni od odraslih; točka c) prvega odstavka 37. člena Konvencije o otrokovih pravicah pa določa in še posebej poudarja, da mora biti vsak otrok, ki mu je vzeta prostost, ločen od odraslih, razen če (država pogodbenica) misli, da je to v nasprotju z njegovimi interesi. Varuh poudarja, da za odstop od obveznega ločenega prestajanja pripora ne zadošča le mnenje, da polnoletni pripornik ne bo škodljivo vplival na mladoletnika (otroka), temveč mora biti skupna nastanitev v priporu mladoletniku v korist. Zato sodišče ne more preložiti odgovornosti za ugotavljanje okoliščin, ki narekujejo izjemo od obveznega ločenega prestajanja pripora in ki morajo biti v vsakem primeru posebej v izključno korist mladoletnika, le na vodstvo Zavoda, enako velja tudi za odgovornost izbire odraslih pripornikov, ki bodo v družbi mladoletnika. Zavod namreč mladoletnika in okoliščin njegovega primera ob sprejemu niti ne pozna niti nima ključa za izbiro primernega odraslega pripornika. Sodišče tako od obveznega ločenega prestajanja pripora mladoletnih pripornikov od polnoletnih ne bi smelo odstopiti, dokler ne bi ugotovilo, ali so v vsakem konkretnem primeru izpolnjeni pogoji, ki jih določa drugi odstavek 473. člena ZKP. Pred izdajo takšne odločbe (odredbe) bi torej moralo najprej samo ugotoviti interes mladoletnika in nato še presoditi, ali je takšna, konkretna, namestitev (morda kljub drugačnim izraženim željam mladoletnika) njemu tudi v korist. Tega sodišče v izpostavljenem primeru očitno ni storilo, saj odredba sodišča, izdana v konkretnem primeru, ni vsebovala nobenega drugega navodila glede namestitve mladoletnika kot le imaginarni pogoj, da se mladoletni pobudnik pripre skupaj s (sodišču nepoznanimi) polnoletnimi, ki nanj ne bodo kvarno vplivali. Ob tem ne gre spregledati, da izpostavljena odredba sodišča tudi ni z ničimer obrazložena oziroma utemeljena.

Kljub pojasnilu dežurne preiskovalne sodnice (sicer višje sodnice, ki obravnava kazenske zadeve zoper mladoletne storilce kaznivih dejanj), da ima mladoletnik možnost, da ob rednih obiskih priporov predsednika sodišča opozori, kolikor meni, da iz kakršnega koli razloga sopripornik zanj ni primeren, menimo, da to ne more biti opravičilo, da sodišče, svoje obveznosti ne izpolni. Že na podlagi izpostavljenih mednarodnih aktov, ustave in zakona morajo namreč za koristi otroka, ki se znajde v kakršnih koli postopkih pred državnimi organi, skrbeti organi, ki takšen postopek vodijo. Otrok za varstvo svojih koristi največkrat (še) ne zmore poskrbeti. Tako bi zanje moralo poskrbeti (tudi) sodišče, ki odloča o priporu.

Sodišče je sporočilo, da se s pomisleki Varuha strinja. Pritrdilo je, da je treba ob odrejanju načina bivanja mladoletnika v prostoru zavoda za prestajanje kazni zapora upoštevati njegovo korist oziroma ugotoviti, kaj je zanj najbolje. Pripomnilo pa je, da zaradi stalne prezasedenosti pripora v Zavodu sodišče običajno mladoletnikom ne more zagotoviti ločenega bivanja od odraslih priprtih oseb. Na ustreznost sopripornikov mladoletnika tako »pazijo« v upravi zavoda. Ta je v tej zvezi sporočila, da vsako namestitev mladoletnega pripornika s polnoletnimi s svojimi strokovnimi delavci »zelo tenkočutno spremlja« in če zazna, da namestitev kakor koli ni ustrezna, takoj ukrepa in mladoletnega pripornika prerazporedi. Na tej podlagi smo presodili, da smo s svojim posredovanjem sodišče in tudi zavod za prestajanje kazni zapora opozorili na vso potrebno pozornost pri namestitvi mladoletnih v pripor.

Varuh meni, da bi sodišče moralo ugotoviti interes in korist mladoletnika še pred odločitvijo, da bo otrok pripor prestajal z odraslimi priporniki. Varuh izraža zaskrbljenost, da interesa otrok (z izgovorom prezasedenosti pripora) sodišče tudi v prihodnje ne misli ugotavljati, zato bo takšne primere še naprej preverjal.

Ločeno prestajanje kazni zapora

Obsojenci prestajajo kazen zapora v zavodih za prestajanje kazni zapora (ZPKZ). ZIKS-1 glede na stopnje zavarovanja in omejevanja svobode gibanja razlikuje zavode s svobodnejšim in zavode s strožjim režimom prestajanja kazni zapora. Določa tudi, da je v okviru posameznega zavoda mogoče izvajati strožji in svobodnejši režim kazni zapora.

Odločitev o režimu je (predvsem) v pristojnosti zavoda, glede na okoliščine posameznega primera.

Za ohranitev reda in discipline so v ZPKZ dovoljene samo tiste omejitve, ki so potrebne za varnost in skupno življenje v njem (drugi odstavek 86. člena ZIKS-1). Zoper obsojenca, ki ogroža življenje ali zdravje drugih, se sme odrediti, da prestaja kazen tudi ločeno od drugih obsojencev. Ločeno prestajanje kazni zapora je mogoče odrediti tudi na podlagi drugega odstavka 89. člena ZIKS-1. Ta določa, da če obstaja utemeljen sum, da je obsojenec med prestajanjem kazni zapora v zavodu storil kaznivo dejanje, lahko direktor zavoda odloči, da se tak obsojenec zaradi varnosti začasno, najdlje do vročitve sodne odločbe, loči od drugih obsojencev. Toda tudi za takšno ločitev mora obstajati razlog varnosti oziroma potreba po zagotovitvi reda in discipline v zavodu. Ločeno prestajanje kazni zapora pa se mora v vsakem primeru končati, če so odpadli razlogi, zaradi katerih je bilo to odrejeno. V ta namen mora vsak ZPKZ redno spremljati vse tovrstne namestitve. Zato smo pozdravili ukrep UIKS, ki je ob obravnavi ene od takšnih odločitev o ločenem prestajanju kazni zapora vsem ZPKZ naložila, da med drugim tudi v zadevah ločenega prestajanja kazni zapora na podlagi 89. člena ZIKS-1, vsakih šest mesecev preverijo razloge za tovrstno namestitev obsojencev in o tem obvestijo tudi generalnega direktorja UIKS. Ne glede na tako postavljeni rok, pa je UIKS tudi opozorila, da morajo zavodi sproti oziroma vsak teden spremljati tovrstne namestitve na sestankih strokovne skupine in obsojenca razporediti nazaj v matični oddelek, takoj ko prenehajo varnostni razlogi.

Zavodi so na pobudo Varuha pred nekaj leti začeli izdajati obsojencem pisne odločbe ob namestitvi v strožji režim (drugi odstavek 80. člena ZIKS-1 v povezavi s 6. členom Pravilnika o izvrševanju kazni zapora), vendar je decembra 2007 začel veljati Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o izvrševanju kazni zapora (Uradni list RS, št. 112/2007), ki določa, da se odločitev o namestitvi po prvem odstavku 6. člena Pravilnika o izvrševanju kazni zapora, zapiše(le) v obsojenčev osebni načrt. Zavod mora nato enkrat na mesec preveriti, ali so še podani razlogi za bivanje obsojenca v strožjem režimu. Tudi te ugotovitve je treba po zahtevi pravilnika (le) zapisati v osebni načrt. Varuh je že opozarjal (glej Letno poročilo za leto 2007), da te spremembe, ki jih je še poudarila novela ZIKS-1C z možnostjo, da je odločanje o nekaterih vidikih prestajanja kazni zapora mogoče le z zapisom v osebnem načrtu brez posebne odločbe, ukinjajo prejšnje, sicer dobrodošle spremembe pri namestitvah obsojencev v strožji režim prestajanja kazni. Varuhovo stališče je, da mora biti obsojenec o namestitvi pod strožji režim seznanjen z razlogi za takšno odločitev s pisno odločbo. Ta mu omogoča uporabo pritožbenih poti, hkrati pa razmislek o morebitni spremembi v obnašanju. Če pisne odločbe ne dobi, je lahko prikrajšan za (učinkovito) pravico do pritožbe, oteženo pa je tudi poznejše preverjanje pogojev za ta ukrep.

Poudarjamo, da bi moral imeti obsojenec v vsakem primeru dodatnega poseganja v njegove pravice (ob siceršnjem odvzemu prostosti) možnost zahtevati preizkus pravilnosti in zakonitosti izrečenega ukrepa. Zapor je namreč kazen odvzema prostosti, kar pomeni, da je obsojenec kaznovan (le) z odvzemom prostosti. Zato se smejo v času prestajanja kazni zapora pravice zaprte osebe dodatno odvzeti ali omejiti samo v skladu z zakonom, če je to nujno, da se izvrši kazen zapora. V primeru dodatnega poseganja v njegove pravice pa mora biti obsojenec seznanjen z razlogi za takšno odločitev, hkrati pa mu mora biti omogočena uporaba pritožbenih poti.

Glede na pomanjkljivosti, ki so bile ugotovljene pri zapisih, odločitev o takšni namestitvi obsojencev, je bil v letu 2011 na kolegiju generalnega direktorja UIKS sprejet sklep, da se v postopku tovrstne namestitve izda odločba, skladno z zakonom, ki ureja splošni upravni postopek. Hkrati je bil sprejet tudi sklep, da je treba razloge za tako namestitev enkrat mesečno preveriti in ugotovitve zapisati v osebni načrt obsojenca in tudi v primeru odločitve o podaljšanju namestitve obsojenca v strožjem režimu izdati odločbo, pri čemer je treba

natančno obrazložiti obstoj razlogov, ki (še vedno) utemeljujejo tako namestitev. Sprejeti ukrep vsekakor pozdravljamo, saj pomeni uresničitev Varuhovih priporočil za izboljšanje stanja na tem področju.

Sicer pa Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nečloveškega ravnanja ali kaznovanja (CPT) v 21. splošnem poročilu opozarja na potrebo po najmanjši uporabi osamitev zapornikov in navaja merila, ki jih uporablja pri ocenjevanju (upravičenosti) osamitve. CPT poudarja, da je treba zagotoviti omejitev trajanja osamitve – kadar se uporabi – na najkrajše potrebno obdobje ter narediti vsak režim osamitve kar najugodnejši za zapornike in zapornikom zagotoviti postopke, ki bi povsem upravičili uporabo tega ukrepa.

Težave obsojencev pri uporabi osebnih predmetov

Med izbranimi primeri predstavljamo tudi dve pobudi, ki se nanašata na težave obsojencev pri uporabi osebnih predmetov med prestajanjem kazni zapora *(glej primer št. 18 in št. 21)*. Izbrana primera ponazarjata neenotno prakso zavodov za prestajanje kazni zapora glede posedovanja in uporabe osebnih in drugih (tehničnih) predmetov, ki jih imajo lahko obsojenci pri sebi med prestajanjem kazni zapora. Gre tudi za neupoštevanje veljavnih predpisov in priporočil. To je ugotovila tudi UIKS in zato izdala natančnejša navodila, v katerih je med drugim določeno, da mora obsojenec za posedovanje in uporabo električnih in elektronskih predmetov, ki so opredeljeni v Priporočilih za nadzor nad električnimi in elektronskimi predmeti zaprtih oseb, imeti dovoljenje za posedovanje in uporabo pred vnosom v zavod.

Elektronski in električni predmeti se izročijo obsojencu, ko jih pregleda pooblaščeni serviser. Stroške tega pregleda mora plačati obsojenec, ki želi navedene predmete posedovati in uporabljati. Prav tako izdano navodilo določa, da če je obsojenec, ki je v zavodu, v katerem prestaja kazen zapora, že dobil dovoljenje za posedovanje in uporabo predmetov, ob morebitni premestitvi v drug zavod, lahko te predmete še naprej poseduje oziroma uporablja na podlagi dovoljenja, ki ga je pridobil v zavodu, iz katerega je bil premeščen. Le če bi uporaba predmetov, ki glede velikosti in količine onemogočajo funkcionalno bivanje v bivalnem prostoru oziroma bi povzročila motenje soobsojencev, lahko direktor zavoda, v katerega je obsojenec premeščen, odloči, da določenih predmetov obsojenec ne more uporabljati oziroma posedovati.

Sprejeti ukrep UIKS pozdravljamo. Pričakujemo, da bo pripomogel k poenotenju prakse na tem področju in da v prihodnje ne bo več težav glede uporabe predmetov, ki jih imajo lahko obsojenci v posesti oziroma uporabi.

Zdravstveno varstvo zaprtih oseb s pomanjkljivostjo

Od 1. 1. 2009 so ambulante v ZPKZ prešle v mrežo javnega zdravstva (na podlagi sprememb in dopolnitev Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju – ZZVZZ-K). To pomeni, da so regionalni zdravstveni domovi s svojim osebjem od 1. 1. 2009 izvajalci zdravstvenega varstva za zaprte osebe. Zdravstveno oskrbo tako v ZPKZ opravljajo zdravniki (in drugo osebje) zdravstvenega doma, na območju katerega je ZPKZ, skladno z aktom o razdelitvi timov po zdravstvenih domovih glede na dejansko število zaprtih oseb. Ob tej spremembi pa določbe ZIKS-1, ki se nanašajo na zdravstveno varstvo obsojencev, (še) niso bile novelirane, prav tako tudi ne nekateri drugi zakoni (npr. Zakon o zdravstveni dejavnosti). Tako 59. člen ZIKS-1 (še vedno) določa, da mora imeti vsak zavod možnosti za zagotavljanje osnovne zdravstvene in zobozdravstvene dejavnosti. Po drugem odstavku tega člena se šteje, da so pogoji iz prejšnjega odstavka izpolnjeni, če imajo zavodske ambulante koncesijo za opravljanje javne službe v osnovni zdravstveni dejavnosti. Zakon o zdravstveni dejavnosti pa v četrtem členu določa, da lahko zdravstveno nego in drugo osnovo zdravstveno dejavnost v skladu z mrežo javne zdravstvene službe organizirajo za svoje varovance tudi kazenski in vzgojni zavodi.

Tako zapisane določbe, ki so posledica prejšnje ureditve zdravstvenega varstva zaprtih oseb, v sedanjo ureditev zdravstvenega varstva zaprtih oseb vnašajo nepotrebno zmedo, saj se predvideva, da imajo ZPKZ še naprej svoje ambulante in da imajo te tudi ustrezno koncesijo za opravljanje zdravstvene dejavnosti. Poleg tega tudi določba petega odstavka 212. člena ZIKS-1 omogoča sklepanje, da zdravstveno dejavnost izvaja ZPKZ.

Na to ugotovitev smo opozorili UIKS. Tudi UIKS meni, da zakonodaja s področja izvrševanja kazenskih sankcij v pogledu zdravstvenega varstva zaprtih oseb in zdravstvenih storitev ni v celoti usklajena z zdravstveno zakonodajo. Pojasnjujejo, da je ta neusklajenost nastala po 1. 1. 2009, ko so bili obsojenci vključeni v javno zdravstveno mrežo (torej tudi v obvezno zdravstveno zavarovanje). Kljub temu pa UIKS meni, da ima Zdravstveni dom Trebnje, ki konkretno v ZPKZ Dob pri Mirni (s svojim osebjem) izvaja zdravstveno dejavnost, vsa potrebna pooblastila za izvajanje te dejavnosti. Z zakonskimi predpisi sicer tudi ni urejeno, kdo mora skrbeti za ambulantne prostore in njihovo opremljenost v ZPKZ. Po dogovoru iz leta 2009 zdravstveni domovi v zavodskih ambulantah sami poskrbijo za nadgradnjo računalniškega sistema, medtem ko Ministrstvo za pravosodje zagotovi denarna sredstva za opremo ambulant, pri tem pa ni jasno, kdo preverja, ali so ambulante dejansko v skladu s predpisi).

Varuh meni, da je zdajšnji način izvajanja zdravstvenih storitev za zaprte osebe ustrezna rešitev, saj je s tem najbolje zagotovljena enaka raven zdravstvenega varstva tudi zaprtim osebam. Menimo pa, da mora biti tudi sistemsko brezhibno urejeno, vključno z ureditvijo delovnih razmerij za zdravstvene delavce, ki so (še) zaposleni v sistemu izvrševanja kazenskih sankcij, in podprto tudi z ustrezno, predvsem pa jasno pravno (zakonsko) podlago, ki ne bo dopuščala različnih tolmačenj.

Ugotovili smo tudi, da je bilo v nekaterih ZPKZ ugotovljeno odstopanje od dogovorjenih timov in ordinacijskih časov zdravnikov v ZPKZ, kar je skrb zbujajoče, saj kaže na neredno izpolnjevanje dogovorjenih (tudi plačanih?) obveznosti. Med izbranimi primeri v poglavju zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje opozarjamo tudi na sporno vsebino obrazca prijavnice za pregled pri zdravniku v ZPKZ Ljubljana *(glej primer št. 133)*.

Varuh Ministrstvo za pravosodje in Ministrstvo za zdravje poziva, naj sprejmeta vse potrebne ukrepe za sistemsko in z ustrezno zakonsko podlago urejeno organiziranje zdravstvenega varstva zaprtih oseb.

Premestitve obsojencev

Obravnavane pobude so bile povezane tudi z željami obsojencev, da bi bili premeščeni v drug ZPKZ ali pa v svobodnejši režim prestajanja kazni zapora. Postopek za premestitev obsojenca ureja ZIKS-1. O tovrstnih prošnjah odloča direktor zavoda oziroma generalni direktor UIKS. Varuh na odločitve pristojnih organov nima vpliva oziroma jih ne more izpodbijati. Zato obsojence opozarjamo, da svoje nestrinjanje z odločitvami o vloženi prošnji za premestitev uveljavljajo s pravnimi sredstvi, ki so jim na voljo v tem postopku, vključno s tožbo na Upravno sodišče RS. S tem si namreč tudi zagotovijo, da se do njihovih očitkov opredeli še sodišče, katerega naloga je tudi zagotavljanje varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP), ki se uporablja tudi za izdajo odločb o vloženih prošnjah za premestitev, poudarja, da je treba postopek voditi hitro, s čim manjšimi stroški in čim manjšo zamudo za stranke in druge udeležence v postopku, vendar tako, da se preskrbi vse, kar je treba, da se lahko pravilno ugotovi dejansko stanje, da se zavarujejo pravice in pravne koristi stranke ter izda zakonita in pravilna odločba. Nadalje ZUP določa, da mora, če se začne postopek na zahtevo stranke (oziroma po uradni dolžnosti, če je to v interesu stranke), pa pred odločitvijo ni potreben poseben ugotovitveni postopek, pristojni

organ izdati odločbo in jo vročiti stranki čim prej, najpozneje pa v enem mesecu od dneva, ko je prejel popolno vlogo za začetek postopka, oziroma od dneva, ko je bil začet postopek po uradni dolžnosti. V drugih primerih, ko se začne postopek na zahtevo stranke oziroma po uradni dolžnosti, če je to v interesu stranke, mora pristojni organ izdati odločbo in jo vročiti stranki najpozneje v dveh mesecih. Odločba o pritožbi mora biti izdana in vročena stranki, brž ko je to mogoče, najpozneje pa v dveh mesecih od dneva, ko je organ prejel popolno pritožbo.

V enem izmed obravnavanih primerov je obsojenec prošnjo za premestitev vložil 29. 4. 2010, vendar postopek po več kot letu dni še ni (bil) končan. V tem postopku je pobudnik večkrat uspel s pritožbo, zato je bila izdana odločba odpravljena in zadeva povrnjena v ponovni postopek. Že to (ne da bi posebej obravnavali časovne okoliščine odločanja organa prve in druge stopnje v konkretni zadevi) pa je po naši presoji kazalo na to, da postopek v njegovi zadevi ni bil voden dovolj skrbno in ob spoštovanju načela ekonomičnosti postopka, zato smo njegovo pobudo šteli za utemeljeno.

Dvojnost obravnave kršitev hišnega reda

Na problematiko dvojnega obravnavanja kršitev hišnega reda smo že opozorili v poročilu za leto 2010, spet smo jo obravnavali tudi v tem letu *(glej primer št. 15)*. Pri tem pogrešamo natančneje opredeljen postopek, ki bi preprečeval kakršno koli neenako obravnavo obsojencev pri ugotavljanju očitane kršitve in odločanju o tem, ali bo določena kršitev obsojenca obravnavana le tretmajsko (in če, v kakšnem obsegu in času bo obsojenec zaradi nje omejen pri ugodnostih) in/ali tudi v disciplinskem postopku.

Tako se na primer ugodnost podaljšanega obiska obsojencu sicer lahko (ali pa ne) podeli kot nagrada za dejavno prizadevanje in doseganje uspehov pri izpolnjevanju osebnega načrta ter spoštovanja hišnega reda. Varuh meni, da bi obsojencem moralo biti omogočeno tudi sodelovanje v postopku sprejemanja odločitve o spremembi (omejitvi) že dodeljene ugodnosti in jim tudi jasno predstavljeni razlogi za omejitev predhodno podeljene ugodnosti, ne da bi morali za takšno pojasnitev sami izrecno zaprositi.

Pobuda za sprejetje zakona o splošni amnestiji

Obravnavali smo pismo obsojenca, ki je tudi v imenu drugih podpisnikov prosil Varuha za podporo in čimprejšnje sprejetje zakona o splošni amnestiji. Odločitev za predlaganje zakona o splošni amnestiji je utemeljeval zlasti s prezasedenostjo slovenskih ZPKZ, s siceršnjimi slabimi razmerami za prestajanje kazni zapora, z obremenjenostjo osebja v njih, s stroški prestajanja kazni zapora in z drugimi razlogi.

Varuh pobudam zaprtih oseb namenja posebno pozornost, kar je razvidno iz ugotovitev, predlogov in priporočil za izboljšanje stanja, objavljenih v doslej izdanih letnih poročilih in tudi v posebnem poročilu o problematiki obravnavanja zaprtih oseb. Prisluhnemo vsem predlogom, ki se nanašajo na izboljšanje stanja na tem področju. Nismo pa podprli predloga za sprejetje zakona o splošni amnestiji. Menimo namreč, da mora država z drugimi ukrepi poskrbeti za ureditev razmer v ZPKZ, zlasti v tistih, ki se spoprijemajo s prezasedenostjo in s slabšimi bivalnimi razmerami. Poleg tega se Varuh zavzema za boljše udejanjanja alternativnega izvrševanja kazni zapora, ki ga že predvideva naša zakonodaja. Zato smo Ministrstvu za pravosodje tudi predlagali, da na tem področju po potrebi sprejme dodatne ukrepe, tudi na normativni ravni. Ne glede na naše mnenje pa smo pričakovali, da bodo pristojni organi, ki jim je bila posredovana pobuda za sprejetje zakona, to proučili in odločili, ali je morda izpolnjena podlaga za sprejetje delne (torej selektivne) amnestije.

Samomori zaprtih oseb

Tudi leta 2011 je bilo nekaj samomorov zaprtih oseb, kar je skrb zbujajoče. Varuh je v preteklosti že večkrat poudaril, da je treba med prestajanjem kazni zapora nameniti posebno pozornost tudi skrbi za zaprte osebe s samomorilno ogroženostjo. Takšno stanje je treba prepoznati in jim zagotoviti strokovno pomoč (psihiatrično obravnavo ali vsaj redne stike s psihologom, ki zna ugotoviti dejansko ogroženost). Zaprtim osebam je država odvzela prostost, zato mora sprejeti vse razumne ukrepe, da ne bi prišlo do primerov smrti takrat, ko so osebe pod njeno oblastjo. Kot pozitivno smo ocenili odločitev UIKS, da se je s problematiko začela sistematično ukvarjati, zlasti pa kot pravilna presodili prizadevanja, ki niso usmerjena le v zmanjšanje samomorov v zaporih, temveč v zavedanje, da je vsak samomor zaprte osebe – samomor preveč. Konec leta 2003 je bila na podlagi predhodne analize stanja in ob upoštevanju tujih dobrih praks sprejeta Strategija preprečevanja samomorov v zavodih za prestajanje kazni zapora, dislociranih oddelkih in Prevzgojnem domu Radeče in začelo se je sistematično usposabljanje osebja za prepoznavanje samomorilne ogroženosti zaprtih oseb.

Prav je, da se UIKS zaveda, da sta potrebni stalno izobraževanje zaposlenih in tudi dopolnjevanje omenjene strategije – predvsem s še natančnejšimi navodili za odzivanje v posameznih primerih. Zelo dobrodošla je uvedba supervizijske skupine, ki se ukvarja s preprečevanjem samomorov in jo pod mentorstvom prof. Dr. Onje Grad sestavljajo člani iz vseh zavodov in oddelkov. Prizadevajo si za strokovno izpopolnjevanje, izboljšanje strategije in povečanje njenega uveljavitve pri preprečevanju samomora in samopoškodb.

Stiki obsojencev z drugimi osebami

Med prestajanjem kazni zapora si obsojenec lahko dopisuje, sprejema obiske in opravlja telefonske pogovore. Po določbi 71. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) je obsojencu namreč treba omogočiti neomejeno dopisovanje z ožjimi družinskimi člani, z drugimi osebami pa si lahko dopisuje, če je to v skladu z njegovim osebnim načrtom. O tem odloči direktor zavoda na njegovo prošnjo. Prav tako je obsojencu treba omogočiti, da ga najmanj dvakrat na teden lahko obiščejo ožji družinski člani, rejnik in skrbnik. Z dovoljenjem direktorja ga smejo obiskovati tudi drugi (prvi odstavek 73. člena ZIKS-1). Tudi glede telefonskih stikov ZIKS-1 določa, da je treba obsojencu omogočiti telefonske pogovore z ožjimi družinskimi člani in nekaterimi drugimi osebami, ki jih zakon izrecno našteva. Prav tako se mu lahko omogočijo telefonski pogovori z vsemi drugimi osebami, odločitev o tem pa se zapiše v njegov osebni načrt.

Poleg ugodnosti, ki jih lahko podeljuje direktor zavoda za dejavno prizadevanje pri izpolnjevanju osebnega načrta in spoštovanje hišnega reda (člen 77 ZIKS-1), so za obsojence zelo pomembni tudi stiki z zunanjim svetom. Varuh si zato stalno prizadeva, da se zaprtim osebam omogoči čim več stikov z zunanjim svetom. Vendar pa je treba upoštevati, da ZIKS-1 loči med dopisovanjem, obiskovanjem in telefoniranjem obsojencev, ko gre za ožje družinske člane in za druge osebe. V prvem primeru gre za (zakonsko) pravico obsojenca do dopisovanja in sprejemanja obiskov oziroma telefonskih stikov, v drugem pa to obsojencu dovoli direktor zavoda, pri čemer se lahko upoštevajo vse okoliščine posameznega primera.

O dopisovanju, sprejemanju obiskov in telefonskih stikih obsojencev z drugimi osebami (torej z osebami, ki niso ožji družinski člani) tako odloča direktor zavoda, vendar pri tem po našem mnenju ni povsem neomejen. Že ZIKS-1 odločitev o dopisovanju z drugimi osebami namreč veže na skladnost z osebnim načrtom obsojenca. Prav tako določa, da se odločitev o obiskih in telefonskih pogovorih z drugimi osebami zapiše v osebni načrt obsojenca, kar kaže, da je treba tudi ti odločitvi vezati na konkretni osebni načrt. Ta je po ZIKS-1 dogovor med obsojencem in zavodom za prestajanje kazni zapora o vseh pomembnih vsebinah in

dejavnostih med prestajanjem kazni zapora in predstavlja individualiziran načrt prestajanja kazni in priprave na odpust vsakega obsojenca ter zajema vsa področja življenja in delovanja med prestajanjem kazni in pripravo na odpust. ZIKS-1 tudi določa, da morajo biti v osebnem načrtu opredeljeni vsi cilji, dejavnosti in akterji, ki ga bodo realizirali. Izvrševanje kazni zapora pa mora biti v vsakem primeru organizirano tako, da obsojencu omogoči programe in dejavnosti za izboljšanje kakovosti življenja in večjo socialno vključenost po prestani kazni.

Za vsakršno spremembo osebnega načrta morajo biti zato po mnenju Varuha podani stvarni in utemeljeni razlogi, sicer sprememba nima smisla. To velja tudi za omejevanje stikov z zunanjim svetom, pri čemer je treba za vsako posamezno omejitev upoštevati načelo sorazmernosti. Vsakršno drugo omejevanje bi bilo v nasprotju s pravico do ohranjanja stikov z zunanjim svetom. Takšno je tudi stališče Evropskega odbora proti mučenju, ki poudarja pomembnost vzdrževanja stikov z zunanjim svetom, seveda v razumnih mejah. Predvsem pa opozarja, da bi moralo biti zapornikom omogočeno ohranjanje stikov z družino in bližnjimi prijatelji. Spodbujanje stikov z zunanjim svetom bi moralo biti vodilno načelo, omejevanje pa naj bi bilo izključno zaradi utemeljenih varnostnih razlogov ali zaradi mnenja razpoložljivega osebja.

Na navedeno smo opozorili UIKS *(glej primer št. 13)*. Obravnavana sprememba osebnega načrta (da se pobudnicama ne dovoli več obiskov in stikov z drugimi osebami) bi namreč po našem mnenju lahko temeljila le na očitku, da sta te stike zlorabili, ne pa za kakršne koli druge namene, zlasti pa ne za njuno discipliniranje oziroma sankcioniranje.

Težavno izvajanje določila 101. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) v praksi

ZIKS-1 v 101. členu določa, da zavod (za prestajanje kazni zapora) predlaga pristojnemu centru za socialno delo (CSD), da obsojencu določi svetovalca, če je to potrebno za izvedbo osebnega načrta in če so za to podani objektivni pogoji. Svetovalci opravljajo svoje delo pod vodstvom pristojnega CSD ob sodelovanju delavcev uprave. V Letnem poročilu Varuha človekovih pravic RS (Varuh) za leto 2010 smo že opozorili na težave, s katerimi se spoprijemajo CSD pri določitvi takšnega svetovalca obsojencu *(primer 24, str. 100)*.

Ob reševanju te pobude smo ugotovili očitno nedorečenost zakonodaje oziroma predpisov v zvezi z izvajanjem določbe navedenega člena ZIKS-1. Želeli smo proučiti splošno stanje na tem področju, zato smo se z dodatno poizvedbo obrnili na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), ki nam je odgovor posredovalo šele po več posredovanjih. V njem je izpostavilo, da ZIKS-1 (ali drugi predpisi) ne opredeli, kdo je svetovalec, ki se postavi: ali je to strokovni delavec CSD ali je to lahko npr. laični svetovalec druge organizacije oziroma društva. Poleg tega MDDSZ ugotavlja, da kaže na nejasno opredelitev tega pojma tudi dikcija navedenega člena ZIKS-1 v delu, ki določa obstoj objektivnih pogojev. V praksi tako zavod predlaga postavitev svetovalca, CSD pa zanj določi laičnega svetovalca – prostovoljca. Med naloge svetovalca so vključeni tudi družabništvo in razna majhna opravila ter pomoč obsojencu med prestajanjem kazni, zato se, kot je sporočilo MDDSZ, tudi zavodom zdi smiselna takšna določitev svetovalca – menijo namreč, da se tako lažje razvije zaupanje in je svetovanje učinkovitejše.

Po podatkih MDDSZ so zavodi v letu 2009 podali 63 predlogov za postavitev svetovalca obsojencem, uresničenih pa je bilo 38 predlogov. Leta 2010 je bilo od 94 takšnih predlogov udejanjenih 63. Kot svetovalci so bili večinoma določeni študentje – prostovoljci pod okriljem CSD, pripadniki verskih in nevladnih organizacij, ki so sicer strokovno vodeni in ustrezno usposobljeni. MDDSZ je tudi zagotovilo, da podpira nastajanje in razvoj programov za pomoč obsojencem, pozorno pa je tudi na pokrajinsko pokritost.

V letnem poročilu Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2010 smo v zvezi s tem zasledili podatek, da se svetovanje v postpenalni obravnavi vedno težje ohranja v praksi (str. 51). Spodbuden je sicer podatek, da se je število svetovanj (s postavljenimi prostovoljnimi svetovalci) leta 2010 občutno povečalo, kljub temu pa CSD v 31 primerih predlogov zavodov za postavitev svetovalca niso izpeljali. Varuh poudarja, da je obsojencem treba zagotoviti ustrezno (strokovno in drugo) pomoč, da bi se po prestani kazni lahko čim bolje vključili v družbo. Takšna pomoč obsojencu mora biti zagotovljena, še posebej v primeru prestajanja daljše zaporne kazni, že več let pred iztekom kazni. Vsak nerealiziran predlog zavoda za postavitev svetovalca obsojencu po 101. členu ZIKS-1 lahko pomeni povečano tveganje tako za družbo kot za obsojenca, da bo kazniva dejanja ponavljal. Stroški za preprečevanje ali vsaj zmanjševanje ponovitvene nevarnosti storilcev kaznivih dejanj so nedvomno manjši od tistih, ki nastanejo ob ponovnih kaznivih dejanj slabo rehabilitiranega obsojenca.

Varuh ponovno priporoča, da se uvedejo učinkovitejše oblike pomoči obsojencem v postpenalni obravnavi oziroma v zadnjem obdobju prestajanja zaporne kazni in da se zagotovi dosledno izvajanje 101. člena ZIKS-1 in 107. člena Pravilnika o izvrševanju kazni zapora.

V knjižnici Zavoda za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Maribor ni pravnih aktov

Obsojencem mora biti med prestajanjem kazni zapora na voljo določena zakonodaja, predvsem Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1), ter na njegovi podlagi izdani predpisi (210. člen ZIKS-1) in tudi mednarodni pravni akti, ki jih je ratificirala Republika Slovenija in se nanašajo na izvajanje kazenskih sankcij in varstvo človekovih pravic. Izpolnjevanje te obveznosti preverjamo ob obiskih zavodov za prestajanje kazni zapora (ZPKZ). Tako smo ob obiskih ZPKZ Maribor opozarjali na slabo založenost zavodske knjižnice s potrebnimi predpisi, ki morajo biti na voljo zaprtim osebam. Po prejetju pritožbe smo stanje ponovno preverili in ugotovili, da v knjižnici še vedno ni bilo nobenega izvoda ZIKS niti Kazenskega zakonika. Na to smo opozorili UIKS, ki je zavzela stališče, da mora ZPKZ Maribor nemudoma poskrbeti, da bodo v knjižnici zaprtim osebam na voljo Kazenski zakonik, Zakon o kazenskem postopku in tudi Letno poročilo Varuha. Ob tem se je zavezala, da bo tudi sama preverila, ali je ZPKZ Maribor svojo obvezo izpolnil. Seveda bomo izpolnitev tega preverjali tudi sami ob naših naslednjih obiskih v zavodih.

2.3.2 Osebe z duševnimi motnjami in osebe v socialnovarstvenih zavodih

Splošno

V primerjavi z letom prej smo na področju, ki se nanaša na odvzeto svobodo gibanja zaradi duševne motnje ali bolezni, obravnavali nekoliko več pobud. Triindvajset zadev se je nanašalo na omejitve gibanja v psihiatričnih bolnišnicah (leto prej 18), na področju oseb v socialnovarstvenih zavodih (SVZ) pa smo obravnavali osem pobud (prej pet). Večina je bila v zvezi z Zakonom o duševnem zdravju (ZDZdr) oziroma povezana s sprejemom na zdravljenje brez privolitve oziroma s sprejemom osebe v varovani oddelek SVZ.

Ob uporabi ZDZdr se je pokazalo, da ima sedanja zakonska ureditev tega področja številne pomanjkljivosti in da bodo potrebne spremembe. Tako smo Ministrstvo za zdravje (MZ) v preteklosti že opozorili na nekatere problematične določbe ZDZdr. MZ je sicer v letu 2010 oblikovalo posebno Delovno skupino za spremljanje izvajanja ZDZdr in pripravo predloga sprememb zakona, vendar je njeno delo zastalo.

Problematika je bila konec leta 2010 obravnavana tudi na sestanku ministra za zdravje in ministra za delo, družino in socialne zadeve. Po sporočilu MZ sta se oba ministra strinjala, »da ni potrebno spreminjati vsebine celotnega zakona, ampak da se uskladijo samo nujne

spremembe oz. dopolnitve posameznih členov. Ministra podpirata tudi intenzivno sodelovanje pri izvajanju zakona, še posebej v zvezi z načrtovanimi dejavnostmi, ki so povezane s podporo zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja. MZ in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) zato promptno spremljata izvajanje novih institutov, ki jih vzpostavlja ZDZdr, tj. Zastopnika pravic oseb na področju duševnega zdravja in Koordinatorja obravnave v skupnosti.« MZ je ob tem tudi soglašalo, da je treba sprejeti spremembe ZDZdr, s katerimi bodo odpravljene ugotovljene nepravilnosti, in zagotovilo, da še vedno pripravlja predlog sprememb zakona. Vendar takšen predlog do konca leta 2011 (še) ni bil pripravljen.

Ugotovitve iz obravnave pobud

Navedbe pobudnikov smo preverjali s poizvedbami pri izvajalcih psihiatričnega zdravljenja in socialnovarstvenih storitev in programov. Postopek sprejema na zdravljenje v oddelek pod posebnim nadzorom (OPN) psihiatrične bolnišnice brez privolitve ureja ZDZdr. Zato smo v takšnih primerih pobudnikom pojasnjevali, da je oseba lahko sprejeta v OPN s privolitvijo ali brez privolitve, a le pod pogoji, ki jih določa zakon. Sprejem na zdravljenje brez privolitve se lahko opravi na podlagi sklepa sodišča, ki se izda po predlogu za sprejem v OPN, ali v nujnih primerih še pred izdajo sklepa sodišča, če so podani pogoji iz prvega odstavka 39. člena ZDZdr in je zaradi narave duševne motnje nujno potrebno, da se osebi omeji svoboda gibanja oziroma preprečijo stiki z okolico. Pobudnikom smo pojasnjevali tudi, kako poteka pritožbeni postopek na ravnanje zdravstvenih delavcev oziroma sodelavcev, ki ga ureja Zakon o pacientovih pravicah (ZPacP).

ZDZdr pa ureja tudi sprejem osebe v varovani oddelek SVZ, ki se pod pogoji, ki jih določa zakon, lahko izvede brez privolitve, na podlagi sklepa sodišča. Ker ZDZdr določa, da se zadržanje na varovanem oddelku na podlagi sklepa sodišča lahko določi za največ eno leto, mora SVZ, če ugotovi, da je nujno potrebno nadaljnje zadržanje osebe, pred potekom roka iz sklepa sodišča predlagati sodišču, da se zadržanje na varovanem oddelku podaljša. Vsako neprostovoljno namestitev na varovani oddelek SVZ, kjer je osebna svoboda omejena, je namreč treba šteti kot poseg v pravico posameznika. Menimo, da je imel zakonodajalec, ki je določil maksimalni dopustni čas zadržanja eno leto, za ta rok tudi strokovno in razumno utemeljitev. Za zadržane osebe so tovrstni sodni postopki lahko zagotovilo, da ne prihaja do nedopustnih posegov v njihove človekove pravice in temeljne svoboščine. Tako smo v enem izmed obravnavanih primerov soglašali s pobudnikom, da bi moral biti sodni postopek izpeljan tako, da upoštevajo zdravstveno stanje osebe, o kateri zadržanju se odloča, njena sposobnost razumevanja situacije in morebitne druge specifične okoliščine. Iz teh razlogov bi morali biti tudi sodniki in odvetniki, ki sodelujejo v teh postopkih, ustrezno usposobljeni.

MDDSZ zagotavlja, da se trudi odpraviti in urediti nejasnosti, ko v praksi SVZ prihaja do različnih tolmačenj določbe ZDZdr, ki ureja sprejem oseb na varovane oddelke. Zaradi nejasnosti se dogajajo različne (po oceni Varuha tudi do nepravilne) prakse postopkov sprejema, kar ugotavljamo tudi ob obiskih Varuha v vlogi DPM (več o tem v poglavju o izvajanju nalog in pooblastil DPM). V ta namen je MDDSZ konec leta 2010 v okviru komisije za verifikacijo varovalnih oddelkov pozvalo vse posebne SVZ in domove za starejše, ki izvajajo institucionalno varstvo na varovanih oddelkih, da verificirajo oddelke na podlagi Pravilnika o kadrovskih, tehničnih in prostorskih pogojih za izvajanje nalog na področju duševnega zdravja za izvajalce institucionalnega varstva ter centre za socialno delo ter o postopku njihove verifikacije (Uradni list RS, 97/09, v nadaljevanju pravilnik). Po sporočilu MDDSZ je Komisija za verifikacijo na podlagi prejetih vlog v letu 2011 že začela postopke verifikacije (pravilnik sicer predvideva prehodno obdobje, v katerem zavodi varovanje oseb še vedno lahko izvajajo, hkrati pa morajo uskladiti vse tehnične in kadrovske pogoje v treh letih, prostorske razmere pa v petih letih od njegove uveljavitve).

MDDSZ je v tej zvezi tudi sporočilo, da je skupina za spremljanje zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja skupaj z zastopniki pacientovih pravic junija 2011 začela predstavitve v posebnih socialnovarstvenih zavodih. Ker ZDZdr narekuje, da mora vsak socialnovarstveni zavod objaviti na vidnem mestu seznam pravic, ki jih ima oseba po tem zakonu, je v ta namen MDDSZ pripravilo zloženke in plakate z naslovom Želim zastopnika, ki vsebujejo vse potrebne informacije, vključno s telefonskimi številkami. Izpolnjevanje te zakonske obveznosti preverjamo ob naših obiskih v teh ustanovah.

Obravnavali smo tudi pobudo, ki je izpostavljala, da uporabniki psihiatričnih storitev niso bili povabljeni k sodelovanju pri pripravi sprememb nacionalnega programa duševnega zdravja. Pobudnik je tudi menil, da bi se na sistemski ravni morala zagotoviti redna navzočnost oziroma dostopnost psihiatra v stanovanjskih skupinah, s čimer bi se omogočila pravočasna prepoznava poslabšanja duševne motnje pri uporabniku in zagotovila takojšnja psihiatrična obravnava. Ministrstvo za zdravje (MZ) je pojasnilo, da si je pri snovanju nacionalnega programa duševnega zdravja ves čas prizadevalo, da bi sodelovali tudi predstavniki nevladnih organizacij. Tako je pri oblikovanju prvega predloga Resolucije o nacionalnem programu duševnega zdravja kot član delovne skupine sodeloval predstavnik ene izmed organizacije uporabnikov, v delovni skupini za prenovo resolucije pa še dva druga predstavnika. Na podlagi takšnega odgovora smo presodili, da je uporabnikom psihiatričnih storitev omogočeno sodelovanje pri oblikovanju Resolucije o nacionalnem programu duševnega zdravja, pripombe pa bo (je bilo) mogoče posredovati tudi v javni obravnavi.

MZ je pojasnilo, da želi področje promocije in varovanja duševnega zdravja urediti celostno in sistemsko ter izboljšati dostopnost do psihiatričnih storitev vseh prebivalcev Slovenije. Kar zadeva navzočnost psihiatrov v stanovanjskih skupinah, je MZ pojasnilo, da v Sloveniji dela 156 psihiatrov (IVZ, 2009), samo pri nevladnih organizacijah pa leta 2011 deluje 49 stanovanjskih skupin (MDDSZ, 2011). Stanovanjske skupine, ki jih na področju duševnega zdravja organizirajo in izvajajo nevladne organizacije, so namenjene predvsem osebam, ki so končale akutno zdravljenje oziroma ne potrebujejo bolnišničnega zdravljenja in zato za njihove potrebe zadostujejo zdravstvene storitve v okviru zunajbolnišnične javne zdravstvene mreže. Varuh meni, da je treba v celotni državi izboljšati dostopnost do psihiatričnih storitev, tudi v okviru zunajbolnišnične zdravstvene mreže, saj dolge čakalne dobe in krajevna oddaljenost nedvomno zmanjšujejo učinkovitost takšne pomoči. Vprašanje, ali naj bo ta pomoč uporabnikom psihiatričnih storitev, ki bivajo v stanovanjskih skupinah, zagotovljena v okviru stanovanjske skupine ali ne, pa je bolj organizacijske narave.

Psihiatrična bolnišnica Ormož je opozorila na prednosti nepretrganega spremljanja bolnikov z najhujšimi duševnimi motnjami v skupnosti, za kar je treba zagotoviti mrežo socialnih, nevladnih in zdravstvenih storitev. Tako je predlagala, da se psihiatrično zdravljenje za to skupino bolnikov, pri katerih se je povprečno obdobje hospitalizacije v zadnjih desetih letih bistveno skrajšalo, organizira v omejenem časovnem obdobju po odpustu iz bolnišnic prek psihiatričnih delovnih skupin, ki pacientom omogočijo nadaljevanje zdravljenja v domačem okolju. MZ je v tej zvezi pojasnilo, da je program skupnostnega psihiatričnega zdravljenja na svoji 3. seji obravnaval Zdravstveni svet v letu 2008 in sprejel sklep, da se vloga odobri in uvrsti na prednostni seznam za financiranje v letu 2009. Ker leta 2009 in 2010 ni bilo na voljo dovolj denarja za financiranje novih zdravstvenih programov, se je omenjeni program uvrstil v rangirni seznam za financiranje šele v letu 2011 in bil sprejet v financiranje z Aneksom 2 k Splošnemu dogovoru za leto 2011 v višini 700 tisoč evrov v okviru razpoložljivih sredstev. MZ od psihiatričnih bolnišnic sicer pričakuje, da bodo sredstva za financiranje programa skupnostne psihiatrije zagotovila s prerazporeditvijo sredstev, in sicer z zmanjšanjem sredstev za akutno bolnišnično obravnavo, saj naj bi izvajanje programa skupnostne psihiatrije vplivala na znižanje števila rehospitalizacij in skrajšanje ležalne dobe ter s tem nižje stroške v okviru akutne bolnišnične obravnave.

Omejene zmogljivosti na varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov

Že v Letnem poročilu za leto 2010 smo opozorili na težave, ki jih v socialnovarstvene zavode (SVZ) lahko prinašajo sprejemi na varovani oddelek na podlagi sklepa sodišča. Po Zakonu o duševnem zdravju (ZDZdr) mora namreč SVZ osebo, ki jo je sodišče vanj napoti, sprejeti tako rekoč takoj in ne glede na to, ali je na varovanem oddelku takrat na voljo prosta postelja *(glej primer št. 26)*. Težave so najbolj pereče v posebnih SVZ. Od Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) smo zato želeli pojasnilo, ali je z omenjenimi težavami seznanjeno in če je, kako jih je začelo reševati.

MDDSZ je v svojem odgovoru z dne 5. 5. 2011 pojasnilo, da je s tovrstnimi težavami seznanjeno, zato se je že v začetku leta 2011 sestalo s predstavniki posebnih SVZ, vse socialnovarstvene zavode zaprosilo za podatke o zmogljivostih in zasedenosti varovanih oddelkov, vsa okrajna sodišča pa za podatke o številu izdanih sklepov o namestitvah oseb s težavami v duševnem zdravju brez privolitve v letu 2010. Na tej podlagi bo vzpostavilo mrežo varovanih oddelkov v posebnih socialnovarstvenih zavodih, ki bo enakomerno pokrila celotno Republiko Slovenijo in zagotovila zadostne zmogljivosti za tovrstne sprejeme. Zanje bo določilo tudi posebne standarde in zagotovilo drugačno plačilo storitev.

MDDSZ je obljubilo, da bo o rešitvi navedene problematike obvestilo tako Varuha kot tudi vsa okrajna sodišča, ki odločajo o sprejemih oseb na varovane oddelke brez privolitve. Do konca leta 2011 tega obvestila nismo prejeli. Je pa MDDSZ sporočilo, da je do konca septembra 2011 prejelo tri idejne predstavitve posebnih socialnovarstvenih zavodov, ki so vključeni v pilotni projekt varovanih oddelkov. Te bo proučilo in se nato odločilo za nadaljnje postopke reševanja omenjene problematike.

Vročanje pošiljk osebam na varovanem oddelku

V preteklosti smo večkrat naleteli na težave pri vročanju sodnih in drugih poštnih pošiljk osebam s težavami v duševnem zdravju. Menimo, da je morebitna praksa, ko osebi ne vročijo sklepa o sprejemu na varovani oddelek ali o podaljšanju zadržanja v varovanem oddelku s sklicevanjem na njene zdravstvene težave nepravilna. Razumemo, da v določenih primerih odločitve sodišča ni mogoče pravilno vročiti (ker npr. oseba ni sposobna podpisati vročilnice ali ni sposobna razumeti vsebine sodne odločitve), zaradi česar se lahko pojavi dvom o smiselnosti vročanja sodnih pošiljk. Vendar ZDZdr, tako kot prejšnji Zakon o nepravdnem postopku, ne določa izjem pri vročanju sklepov, izdanih v postopku sprejema na varovani oddelek brez privolitve.

Ob obisku Posebnega socialnovarstvenega zavoda Dom Nine Pokorn Grmovje v letu 2010 smo se tako na primer seznanili tudi z dopisom sodišča, s katerim je zavodu poslalo sodni sklep, da ga vroči zadržani osebi. Ob tem je dodalo, naj zavod, če sklepa pridržanemu ni mogoče vročiti, »navedeno listino vloži v kartoteko oz. med ostalo dokumentacijo zadržanega«. Sodišče je pojasnilo, da je šlo v tem primeru za vročanje sklepa o zadržanju stanovalcu Doma Nine Pokorn, ki mu je bila v preteklosti odvzeta poslovna sposobnost. Zato je sodišče sklep vročalo (tudi) njegovi skrbnici, ki ima tudi možnost vložiti pritožbo zoper omenjeni sklep, pa tudi pooblaščencu in bratu zadržane osebe. Kljub temu je sodišče sklep o zadržanju vročalo tudi zadržanemu, z navodilom, da se mu sklep vroči, če bi razumel pomen sodne odločbe oziroma da se v nasprotnem primeru sklep (zgolj) vloži v dokumentacijo zadržanega »z namenom, da so iz njegove dokumentacije jasno razvidne listine, na podlagi katerih je zadržani na varovanem oddelku ...«.

Menimo, da bi bilo prav, da bi tudi zakon posebej uredil primere, v katerih zaradi psihofizičnega stanja posameznika vročitev sklepa sodišča ni potrebna oziroma da bi se način vročanja v takšnih primerih posebej uredil ter določila merila za razlikovanje med osebami, ki se jim sklep sodišča vroči, in tistimi, za katere to ne bi bilo smiselno.

Napačni odločitvi o stroških postopka

ZDZdr pridržanje na oddelku pod posebnim nadzorom ureja v dveh poglavjih, in sicer kot sprejem na zdravljenje brez privolitve na podlagi sklepa sodišča in kot sprejem na zdravljenje brez privolitve v nujnih primerih. Obe poglavji vsebujeta tudi postopkovne določbe in imata podobno določilo glede plačila stroškov postopka. ZDZdr tako v tretjem odstavku 51. člena določa, da se, če sodišče predlogu za sprejem ugodi, stroški postopka (torej tudi stroški odvetnika udeleženca) krijejo iz sredstev sodišča. Podobno tudi 68. člen ZDZdr določa, da se ob sprejemu na zdravljenje brez privolitve v nujnih primerih stroški postopka pokrijejo iz sredstev sodišča. Zato sta nas presenetili odločitvi Višjega sodišča v Mariboru, ki je ob odločanju o pritožbah zoper sklepa sodišča prve stopnje o pridržanju posameznika na oddelku pod posebnim nadzorom pritožbi (sklepa opr. št. I Cp 1465/2010 z dne 4. 10. 2010 in opr. št. I Cp 1112/2011 z dne 5. 8. 2011) zavrnilo in hkrati odločilo, da pritožnik (oziroma v enem primeru celo njegova odvetnica sama) krije svoje pritožbene stroške. Sodišče je to odločitev v obrazložitvi utemeljevalo s sklicevanjem na prvi odstavek 165. člena ZPP v zvezi s prvim odstavkom 154. člena ZPP in 37. členom ZNP, torej glede na »pritožbeni neuspeh«.

Omenjena sklepa sta tako kazala na prakso tega sodišča, ki ob odločanju o pritožbenih stroških ne uporablja ZDZdr (ki je za omenjeni nepravdni postopek vsekakor lex specialis), temveč določila ZPP. Menili smo, da je takšna praksa nevarna, da se odvetniki marsikdaj ne bodo odločili za vložitev pravnega sredstva. Ob tem ni nepomembno, da odvetnika udeležencu v teh sodnih postopkih (pa čeprav morebiti celo proti njegovi volji) postavi po uradni dolžnosti sodišče. Udeleženec tako velikokrat nima niti možnosti vplivti na to, kateri odvetnik ga naj bo zastopal, oziroma na to, ali ga naj odvetnik sploh zastopa ali ne. Še več. Nima niti možnosti, da zastopanje odvetnika odkloni ali vsaj zaprosi za brezplačno pravno pomoč.

Zaradi navedenega smo menili, da ima izpostavljena sodna praksa Višjega sodišča v Mariboru lahko vpliv na vlaganje pravnih sredstev, s tem pa na pravno varnost posameznika. Ravno pravna sredstva ob pridržanju oseb s težavami v duševnem zdravju so po našem prepričanju še dodatna varovalka, ki naj prepreči morebitne napake ali celo zlorabe pri pridržanju osebe s težavami v duševnem zdravju. Zato se je Varuh človekovih pravic RS v izpostavljeni problematiki obrnil na Vrhovno državno tožilstvo RS s predlogom, da prouči možnosti za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti zoper stroškovni del pravnomočnega sklepa Višjega sodišča v Mariboru, opr. št. I Cp 1112/2011 z dne 5. 8. 2011 z namenom da se zagotovi enotna uporaba prava v Republiki Sloveniji. Vrhovno državno tožilstvo RS je predlog upoštevalo in zoper eno izmed odločitev vložilo zahtevo za varstvo zakonitosti, o kateri bo odločilo Vrhovno sodišče RS.

Predlog smo v vednost posredovali tudi Višjemu sodišču v Mariboru. To nam je odgovorilo, da ugotavlja, da je odločitev o stroških, navedena v omenjenih sklepih, zmotna, ker je pritožbeno sodišče očitno prezrlo določbo tretjega odstavka 51. člena ZDZdr, ki jasno določa, da se stroški postopka (med katere spadajo tudi stroški zagovornice po uradni dolžnosti) krijejo iz sredstev sodišča. Enako velja ob sprejemu na zdravljenje brez privolitve v nujnih primerih. Sodišče ugotavlja, da omenjena sklepa predstavljata odmik od večinske prakse odločanja Višjega sodišča v Mariboru v podobnih zadevah. Oba sklepa je izdala ista sodnica posameznica, ki je bila na nepravilnost opozorjena.

Pričakujemo, da bodo sprejeti ukrepi, ob upoštevanju pri tem tudi odgovor Višjega sodišča v Mariboru in zlasti vloženo izredno pravno sredstvo zoper enega izmed spornih sklepov, zagotovili, da podobnih nepravilnosti pri sodnem odločanju ne bi več bilo.

Pravica do uporabe telefona

ZDZdr v 12. členu določa, da imajo osebe (posameznik z duševno motnjo, ki se zdravi oziroma obravnava v mreži izvajalcev programov in storitev za duševno zdravje) med obravnavo v oddelku pod posebnim nadzorom in v varovanem oddelku pravico do uporabe telefona. Zakon v 20. členu natančneje določa, da se osebi omogočijo telefonski pogovori, pri čemer stroške teh pogovorov krije oseba sama. Omejitve pravice so dopustne le v primerih in na način, ki ga določa zakon.

Leta 2011 smo prejeli dve pobudi, ki sta poudarjali prepoved uporabe prenosnih telefonov v dveh psihiatričnih bolnišnicah *(glej primer št. 24)*. Pobudnika sta to štela kot kršitev njunih pravic, spraševala sta se, od kod bolnišnici pravica do omejitve oziroma prepovedi uporabe.

Varuh je v okviru Državnega preventivnega mehanizma (DPM) obiskal vse psihiatrične bolnišnice v Sloveniji, pa tudi veliko socialnovarstvenih zavodov. Ob obiskih smo praviloma preverjali tudi možnosti za telefoniranje in izrecno tudi za uporabo prenosnih telefonov.

Ugotovili smo, da se v vseh obiskanih ustanovah posameznikom omogoča klicanje in tudi sprejemanje telefonskih klicev. Skoraj vsi obiskani zavodi imajo telefonske govorilnice ali vsaj možnost klicanja po telefonski slušalki na oddelku. Veliko jih tudi že omogoča namestitev (stacionarnega) telefona v sobo, v kateri prebiva posamezni stanovalec. S tem je vsem stanovalcem nedvomna zagotovljena pravica do uporabe telefona, kot ga določa zakon.

Glede uporabe prenosnih telefonov so v obiskanih socialnovarstvenih zavodih zagotavljali, da omejitev pri posedovanju in uporabi prenosnih telefonov ni. Hkrati so poudarili, da starejše (praviloma na varovanih oddelkih tudi dementne) osebe po navadi prenosnega telefona ne znajo uporabljati in z njim uspešno telefonirati. Zato sta dejansko posedovanje in uporaba prenosnih telefonov v praksi redka. Drugače pa je na oddelkih pod posebnim nadzorom psihiatričnih bolnišnic. V teh ustanovah je bistvo zdravljenje pacienta. Ker je bilo ugotovljeno, da prenosni telefoni oziroma njihova uporaba motijo dnevne dejavnosti (delovno terapijo, fizioterapijo ipd.), je v večini bolnišnic uporaba prenosnih telefonov sicer dovoljena, vendar omejena na čas, ko ne potekajo dejavnosti, povezane z zdravljenjem pacientov. Le v eni izmed obiskanih bolnišnic je uporaba prenosnih telefonov prepovedana. Tu prenosni telefon že ob sprejemu pacienta shranijo in mu ga ob odpustu vrnejo. Razlog je v ugotovljenih primerih zlorab, predvsem kraj in goljufij. Izpostavljeno je bilo tudi, da so bili primeri, ko so pacienti zlorabljali dodatne funkcije sodobnih prenosnih telefonov. Tako je eden izmed njih fotografiral druge paciente in osebje in jih s tem vznemirjal ter motil potek dela in zdravljenja.

Zakon o pravici do posedovanja in uporabe prenosnih telefonov med zdravljenjem na oddelkih pod posebnim nadzorom oziroma varovanjem v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov ne govori. Pravica do uporabe telefona iz 12. člena ZDZdr je po mnenju Varuha zagotovljena, če se osebi omogoči klicanje in sprejemanje telefonskih klicev na stacionarnem telefonu (bodisi z namestitvijo telefonske govorilnice na oddelku, z možnostjo namestitve telefona v sobo oziroma ob posteljo osebe ali pa s (so)uporabo prenosne slušalke na oddelku). Vseeno pa smo prepričani, da bi vprašanje (ne)dovoljene uporabe prenosnih telefonov, njihovo hranjenje in dostopnost ter ravnanje v primeru zlorab morali biti ustrezno urejeni v hišnem redu posamezne zdravstvene ustanove oziroma socialnovarstvenega zavoda. S tem bi namreč zagotovili (enotno) podlago za ravnanje prenosnimi telefoni in hkrati enotno obravnavanje vseh oseb na oddelkih pod posebnim nadzorom oziroma na varovanih oddelkih.

2.3.3 Tujci in prosilci za mednarodno zaščito

Na tem področju dela smo leta 2011 prejeli dve pobudi, ki sta se nanašali na prebivanje dveh tujcev z omejitvijo gibanja v centru za tujce, vendar njunega obravnavanja leta 2011 še nismo končali. O drugih ugotovitvah glede obravnav pobud tujcev pa pišemo v poglavju o upravnih zadevah – tujcih. Tako kot leto prej smo tudi v letu 2011 v vlogi državnega preventivnega mehanizma obiskali Azilni dom v Ljubljani in Center za tujce v Postojni. O teh ugotovitvah podrobneje poročamo v poglavju, ki se nanaša na izvajanje nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma.

Direktiva o vračanju (Direktiva 2008/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o skupnih standardih in postopkih v državah članicah za vračanje nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav) države članice zavezuje, da zagotovijo učinkovit sistem za spremljanje prisilnega vračanja. Policija je menila, da je Varuh v okviru svojih pristojnosti, tista primerna institucija, ki ima ustrezno znanje, izkušnje in pooblastila za izvajanje nadzora, ki ga določa šesti odstavek 8. člena Direktive o vračanju. Zato je Varuha zaprosila, naj se opredeli do rešitve vprašanja zagotavljanja sistema za spremljanje prisilnega vračanja.

Ustavna vloga Varuha, kot jo opredeljuje 159. člen Ustave RS, je varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin posameznikov v razmerju do državnih organov, organov lokalne skupnosti in nosilcev javnih pooblastil. Varuh v okviru svojih pristojnosti predvsem obravnava morebitne nepravilnosti, ko je nanje opozorjen (ko prejeme pobudo za začetek postopka) ali jih morda sam zazna (postopek na lastno pobudo), ne more pa v okviru svojih pristojnosti zagotavljati učinkovitega sistema za spremljanje prisilnega vračanja. V okviru svojih pristojnosti, tudi v vlogi državnega preventivnega mehanizma, sicer že zdaj spremlja postopke policistov (lahko tudi tiste, ki se nanašajo na odstranjevanje tujcev), vendar pa mislimo, da s tem ne more predstavljati učinkovitega sistema za spremljanje prisilnega vračanja, kot to zahteva izpostavljena direktiva.

Upoštevajoč, da Varuhove pristojnosti in pooblastila določa Zakon o varuhu človekovih pravic, smo tudi pripomnili, da mu s pravilnikom niti ni mogoče dodajati novih pristojnosti. Kot rešitev prenosa omenjene direktive v našo zakonodajo zato tudi sami vidimo kakšno izmed nevladnih organizacij, ki se že ukvarja s pravnim varstvom tujcev (na primer Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC), kot je to očitno že praksa v nekaterih državah EU (tudi po naših podatkih takšen monitoring, na primer, v Estoniji opravlja njihov Rdeči križ).

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

Priporniki in obsojenci

- Varuh poudarja potrebo po organiziranju sistema izvrševanja kazni zapora na način, ki bo popolnoma zagotavljal spoštovanje dostojanstva zaprtih oseb, in v tej zvezi priporoča sprejetje ukrepov za zagotavljanje dostojnih bivalnih razmer za zaprte osebe in za ustrezne delovne razmere za zaposlene v zavodih za prestajanje kazni zapora.
- Varuh opozarja, da imajo zavodski delavci dolžnost zagotavljanja korektnega in zakonitega ravnanja z vsemi zaprtimi osebami ter z razumnimi ukrepi skrbeti za njihovo osebno varnost.
- Varuh priporoča pogostejšo uporabo alternativnih sankcij, s čimer bi prispevali k zmanjšanju in odpravljanju prezasedenosti zavodov za prestajanje kazni zapora.

- Varuh priporoča pogostejšo uporabo pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom, saj gre za pomembno nadomestilo kazni odvzema prostosti, zlasti če gre za kratkotrajne zaporne kazni.

- Varuh priporoča, naj Enota za forenzično psihiatrijo v okviru Psihiatričnega oddelka v UKC Maribor začne čim prej delovati.

- Varuh predlaga boljše obveščanje pripornikov o tem, kako naj ravnajo, če želijo biti udeleženi na sodnem naroku.

- Varuh priporoča posebno pozornost pri morebitni namestitvi mladoletnih oseb v pripor skupaj s polnoletnimi.

- Varuh priporoča, naj se ukrep osamitve oziroma ločenega prestajanja kazni zapora obsojencev uporabi le za najkrajše potrebno obdobje in se odredi z ustrezno odločbo, in to ob rednem preverjanju razlogov in možnosti izpodbijanja na podlagi pritožbenih poti.

- Varuh poziva ministrstvi za pravosodje in za zdravje, naj sprejmeta sistemske ukrepe in zakonske podlage za urejeno organiziranje zdravstvenega varstva zaprtih oseb.

- Varuh predlaga natančneje opredeljen postopek, ki bi preprečeval kakršno koli neenako obravnavo obsojencev pri ugotavljanju obstoja očitane kršitve hišnega reda in odločanju o tem, ali bo neka kršitev obsojenca obravnavana le tretmansko in/ali tudi v disciplinskem postopku.

- Varuh znova predlaga, naj se uvedejo učinkovitejše oblike pomoči obsojencem v postpenalni obravnavi oziroma v zadnjem obdobju prestajanja kazni zapora ter da se zagotovi dosledno izvajanje 101. člena ZIKS-1 in 107. člena Pravilnika o izvrševanju kazni zapora.

Osebe z duševnimi motnjami in osebe v socialnovarstvenih zavodih

- Varuh predlaga pripravo sprememb in dopolnitev Zakona o duševnem zdravju, s katerimi bodo odpravljene ugotovljene nepravilnosti v njegovem izvajanju.

- Varuh predlaga boljšo dostopnost do psihiatričnih storitev, tudi zunaj bolnišnične zdravstvene mreže, saj dolge čakalne dobe in krajevna oddaljenost nedvomno zmanjšujejo učinkovitost takšne pomoči.

- Varuh predlaga zakonsko ureditev primerov, v katerih zaradi posameznikovega psihofizičnega stanja vročitev sklepa sodišča morda ni mogoča, oziroma da se način vročanja v takšnih primerih posebej uredi.

- Varuh predlaga ureditev uporabe mobilnih telefonov v hišnih redih posamezne zdravstvene ustanove oziroma socialnovarstvenega zavoda zaradi enotnega obravnavanja vseh oseb na oddelkih pod posebnim nadzorom oziroma na varovanih oddelkih.

Tujci

- Varuh poziva Ministrstvo za notranje zadeve, naj zagotovi učinkovit sistem spremljanja prisilnega vračanja po Direktivi o vračanju nezakonito prebivajočih državljanov tujih držav.

11. Zavodi za prestajanje kazni zapora ob sumu na okužbo z bacilom TBC ne ravnajo enako

Pobudnik se je pritožil zaradi ravnanja osebja ob premestitvi iz Zavoda za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Ljubljana v ZPKZ, Dob pri Mirni, kjer so ga osamili, čeprav je zaposlene opozoril, da ima epileptične napade. Ob premestitvi so ga pravosodni policisti sprejeli v zaščitnih maskah, ki so jo izročili tudi njemu. Pojasnili so mu, da obstaja možnost, da se je v ZPKZ Ljubljana okužil z bacilom TBC, s čimer pa ga tam niso seznanili.

Na poizvedbo Varuha je Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) pojasnila, da je pobudnik v ZPKZ Ljubljana prebival s soobtoženim (soobsojencem), pri katerem je bila med preiskavo pljuč postavljena diagnoza suma okužbe z bacilom TBC. Bolnišnica Golnik je tudi pobudnika uvrstila na seznam kontaktnih oseb in ZPKZ Ljubljana obvestila o datumu njegovega pregleda. Odločitev o osamitvi pobudnika je sprejela zdravstvena služba ZPKZ Dob pri Mirni po navodilih pristojnega zdravnika Zdravstvenega doma Trebnje. Pri zdravniškem pregledu, ki je bil opravljen šele četrti dan po premestitvi v ZPKZ Dob pri Mirni, je bila izključena okužba s TBC, zato je bil pobudnik nameščen v ambulantne (bolniške?) prostore.

Iz prejetega odgovora UIKS ni bilo razvidno, kdaj in kdo je pobudnika morda že v ZPKZ Ljubljana seznanil z možnostjo okužbe z bacilom TBC oziroma ga na to možnost izrecno opozoril in ali je bil 4. 4. 2011 odpeljan na naročeni zdravstveni pregled v Bolnišnico Golnik. Zato smo o tem od UIKS zahtevali dodatna pojasnila.

Na našo dodatno poizvedbo je UIKS sporočila, da je na podlagi poročila zavodskega zdravnika v ZPKZ Ljubljana razvidno, da je bila posredovana informacija o možnosti okužbe s TBC vsem zaprtim osebam, ki so bile v stiku z domnevno okuženim obsojencem. Zato je mogoče sklepati, da je bil z možnostjo okužbe pobudnik seznanjen že v ZPKZ Ljubljana, razen če se povabilu na pogovor v zavodsko ambulanto ni odzval, saj je pogovore po zdravnikovih navedbah večkrat odklonil.

Odgovor UIKS je torej podal le domnevo, da je bil pobudnik z možnostjo okužbe z bacilom TBC seznanjen že v ZPKZ Ljubljana. Po mnenju Varuha bi ga s tem zdravstvena služba ZPKZ Ljubljana morala seznaniti in to jasno zapisati. Potem bi bilo tudi laže primerjati postopke z obsojenci, ki so prišli v stik z okuženimi osebami. Tako pa je bilo ravnanje ZPKZ povsem drugačno – v ZPKZ Ljubljana pobudnik ni bil osamljen in ni uporabljal zaščitne maske. Zdravstvena služba ZPKZ Ljubljana je v tej zvezi celo presodila, da za stike brez znakov za TBC ni potrebno izvajanje preventivnih ukrepov (maske, osamitev), zdravstvena služba v ZPKZ Dob pri Mirni pa je ravno takšne ukrepe ob premestitvi pobudnika uvedla.

Tako različna obravnava je seveda skrb zbujajoča in jo je po mnenju Varuha treba urediti. Na podlagi ugotovljenega stanja Varuh priporoča, naj UIKS poskrbi, da bo imela zdravstvena služba v vseh ZPKZ enotna navodila za ukrepe ob pojavu okužbe z bacilom TBC. Takšna navodila lahko pridobi v ustrezni strokovni instituciji.

Varuh tudi priporoča, da o potrebnih ukrepih vse prizadete obvestijo (lahko tudi pisno) in to zapišejo v njihovo zdravstveno dokumentacijo.

Če je treba obsojenca, ki je bil izpostavljen stiku z bacilom TBC, premestiti v drug ZPKZ, se ukrepi med zavodi ne bi smeli razlikovati. Ob morebitni nejasnosti pa bi moral obsojenca že pred premestitvijo pregledati zdravnik.

Menimo, da je bila pobuda utemeljena. Da se primeri, kot je ta, ne bi več zgodili, smo z ugotovitvami Varuha seznanili tudi UIKS. **2.2-19/2011**

12. Namestitev obsojenca v strožji režim prestajanja kazni zapora brez pravne podlage

Pobudnik je navedel, da mu je bila 31. 8. 2010 izdana odločba Zavoda za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Dob pri Mirni, s katero je bil z dnem 30. 8. 2010 (dejansko pa že 9. 4. 2010) ločen od drugih obsojencev in nameščen v strožji režim prestajanja kazni zapora. Po dveh uspelih pritožbah je Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) izdala odločbo, s katero je odredila pobudnikovo vrnitev v matični oddelek. Navedel je tudi, da iz obrazložitve odločbe UIKS po njegovem mnenju izhaja, da ZPKZ za njegovo dodatno omejitev pri prestajanju kazni zapora več mesecev ni imel pravne podlage.

Na našo poizvedbo je UIKS pojasnila, da je ZPKZ glede na informacijo, da je bila zoper pobudnika na Okrožno državno tožilstvo v Novem mestu podana kazenska ovadba zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja na škodo enega izmed obsojencev, na podlagi drugega odstavka 89. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij – ZIKS-1 (ta določa, da če obstaja utemeljen sum, da je obsojenec med prestajanjem kazni zapora storil kaznivo dejanje, lahko direktor odloči, da se tak obsojenec iz razlogov varnosti začasno, najdlje do vročitve sodne odločbe, loči od drugih obsojencev) odločil, da je pobudnik od 30. 8. 2010 kazen zapora prestaja ločeno od drugih obsojencev v I. oddelku. Zoper to odločbo je pobudnik vložil pritožbo (ta sicer ne zadrži izvršitve odločbe).

Do vročitve odločbe pritožbenega organa 11. 3. 2011, to je odločbe generalnega direktorja UIKS, je bil pobudnik tako ločen od drugih obsojencev in nastanjen v I. oddelek obsojencev ZPKZ. Ker pa je bil domnevni oškodovanec med pobudnikovim ločenim prestajanjem kazni zapora premeščen v drugi ZPKZ, je generalni direktor UIKS v pritožbenem postopku presodil, da ločeno prestajanje kazni zapora iz varnostnih razlogov oziroma zagotavljanja reda in discipline ni več utemeljeno, in odločbo odpravil, hkrati pa odločil, da pobudnika premestijo spet v matični oddelek.

Odločitev UIKS v primeru pobudnika potrjuje, da ZPKZ Dob pri Mirni ni sproti spremljal sprejete odločitve o ločenem bivanju oziroma da je pri svoji odločitvi o ločenem prestajanju kazni zapora spregledal to, da domnevni oškodovanec ni bil več v ZPKZ Dob pri Mirni. Zato je bilo šele pri odločanju o pritožbi pobudnika (ki je bil, kot je to mogoče razbrati iz časovnih okoliščin obravnavanja zadeve, tudi dolgotrajen) ugotovljeno, da zaradi premestitve soobsojenca za takšno prestajanje kazni zapora ni bilo (več) potrebe. ZPKZ Dob pri Mirni tako v primeru pobudnika ni dosledno spoštoval zahteve, da so za ohranitev reda in discipline v ZPKZ dovoljene samo tiste omejitve, ki so potrebne za varnost in skupno življenje v njem (drugi odstavek 89. člena ZIKS-1), oziroma da morajo za ločeno namestitev obsojenca obstajati tudi (zakonski) razlogi. Pobudo smo zato ocenili za utemeljeno. Ker pa je UIKS že sama vse zavode za prestajanje kazni zapora opozorila na potrebo po rednem preverjanju razlogov v primeru ločenega prestajanja kazni zapora, pričakujemo, da bo ta ukrep pripomogel k temu, da se to, kar se je zgodilo pobudniku, ne bo več ponovilo. **2.2-32/2010**

13. Neupravičena omejitev stikov obsojenk z zunanjim svetom

Na podlagi obvestila, da dve obsojenki v Zavodu za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Ig gladovno stavkata, ker so jima bili omejeni stiki z zunanjim svetom, sta predstavnika Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obiskala ZPKZ Ig ter se z njima in zaposlenimi tudi pogovorila.

Ugotovili smo, da bile pobudnicama odvzete zavodske ugodnosti zaradi očitka kršenja hišnega in dnevnega reda. Pobudnici sta lahko izkoriščali le zakonsko predpisane ugodnosti, in sicer dopisovanje z ožjimi družinskimi člani, enourne obiske z ožjimi družinskimi člani in dvakrat tedensko telefonske klice z ožjimi družinskimi člani.

Na našo poizvedbo je Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) ugotavljala, da pravice pobudnic do dopisovanja in telefonskih pogovorov niso bile kršene. Omogočeni so jima namreč vsi stiki na podlagi 71., 73. in 75. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1). Z drugimi osebami pa si obsojenec po določbah ZIKS-1 lahko dopisuje oziroma se mu omogočijo obiski ter telefonski pogovori, če je to v skladu z njegovim osebnim načrtom. Pojasnili so, da je direktorica ZPKZ Ig na podlagi spremenjenega osebnega načrta pobudnic odločila, da se jima za krajše obdobje ne dovoli dopisovati, sprejemati obiskov in telefonskih pogovorov z drugimi osebami. Zato po mnenju UIKS v konkretnem primeru tudi ne gre za odvzem ugodnosti (razen podaljšanih in nenadzorovanih obiskov), saj dopisovanje, obiski in telefonski pogovori z drugimi osebami v ZIKS-1 niso opredeljeni kot ugodnosti. Stališče UIKS je tudi bilo, da ima direktor zavoda zakonsko pooblastilo, da odloča o tem, ali bo obsojencu dovolil dopisovanje, obiske in telefonske pogovore z osebami, ki niso njegovi ožji družinski člani, kar pomeni, da lahko dovoljenje s spremembo osebnega načrta tudi prekliče. Pri tem kršitve hišnega reda ni treba obravnavati v disciplinskem postopku, še posebej zato, ker je na podlagi 88. člena ZIKS-1 obsojencu mogoče izreči disciplinsko kazen omejitve podeljevanja ugodnosti iz 77. člena citiranega zakona do treh mesecev, če je obsojenec zlorabil dodeljene ugodnosti.

Z ugotovitvami UIKS se nismo strinjali. V dodatnem posredovanju smo poudarili, da direktor zavoda ni povsem neomejen pri odločanju o možnostih za dopisovanje, sprejemanje obiskov in telefonske pogovore obsojencev z drugimi osebami. Odločitve o tem je po mnenju Varuha treba povezati s konkretnim osebnim načrtom. Za vsakršno spremembo osebnega načrta pa morajo biti podani stvarni in utemeljeni razlogi, sicer njegova sprememba nima smisla. Poudarili smo tudi, morajo biti za kakršno koli omejevanje stikov z zunanjim svetom podani utemeljeni razlogi. Takšni stiki namreč preprečujejo socialno osamitev obsojenca, hkrati pa mu omogočajo ponovno vključenost v družbo po prestani kazni. Zato bi tudi v tem primeru lahko odločitev o spremembi osebnega načrta (omejitev stikov) temeljila le na očitku, da sta te možnosti zlorabili, ne pa za discipliniranje oziroma sankcioniranje. Odločitev direktorice pa je bila v tem primeru sprejeta prav zato, saj sta »obe dlje časa in pogosto kršili določila hišnega in dnevnega reda zavoda«. Če je bilo res tako, potem bi bilo treba izpeljati disciplinski postopek, ne pa ju omejiti v že danih (sicer razširjenih) možnosti komuniciranja z zunanjim svetom, če za to ni bilo podanih utemeljenih varnostnih razlogov oziroma očitkov zlorabe teh podeljenih možnostih.

Na to dodatno poizvedbo je UIKS sporočila, da soglaša s stališčem Varuha, da naj se obsojenkam stiki z zunanjim svetom omejijo le ob zlorabi teh, ne pa za discipliniranje.

UIKS je še pripomnila, da je ZPKZ Ig pobudnicama ponovno omogočil stike z osebami, ki niso njuni družinski člani. Pobudo smo na podlagi tega ocenili za utemeljeno, saj je ZPKZ Ig v tem primeru očitno neupravičeno omejeval njune stike z zunanjim svetom. Pričakujemo tudi, da bo ZPKZ Ig naše stališče upošteval pri svojih nadaljnjih odločitvah, kar je sicer tudi sam izrecno zagotovil. **2.2-64/2010**

14. Neustrezne razmere za bivanje v Zavodu za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Maribor

Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) se je pritožil obsojenec na prestajanju kazni zapora v ZPKZ Maribor. Navedel je, da je bivalni prostor opremljen s starim okni, ki ne tesnijo, zaradi česar je ogroženo njegovo zdravje.

Varuh je po pregledu stanja ugotovil, da so pobudnikove navedbe točne. Okna bivalnega prostora so bila dotrajana, zato so slabo tesnila. Na enem izmed okenskih kril smo opazili na več mestih počeno in nato zlepljeno steklo. Tudi stene bivalnega prostora so bile nujno potrebne pleskanja, pohištvo pa dotrajano in nujno potrebno zamenjave.

Varuh je ZPKZ Maribor na pomanjkljivosti opozoril že ob zadnjem obisku v vlogi državnega preventivnega mehanizma (DPM). Takrat smo opozorili tudi na nujnost zamenjave starih oken v bivalnih prostorih. V odzivnem poročilu je Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) sporočila, da bo ZPKZ Maribor nadaljeval prenovo dotrajanih podov in oken. Prav tako je sporočila, da bo posebna pozornost namenjena sanitarnemu beljenju in popravilu zastarelega pohištva. Na dodatno poizvedbo o sprejetih ukrepih za izboljšanje stanje v bivalnih prostorih ZPKZ Maribor (tudi prostora, v katerem je bil nameščen pobudnik) je UIKS pojasnila, da ZPKZ Maribor prenovo bivalnih prostorov izvaja postopno in da za nadaljevanje obnove bivalnih prostorov že poteka postopek za izbiro izvajalca. Kljub temu pa je opozorila, da mora ZPKZ Maribor nemudoma poskrbeti za zamenjavo počenih stekel na oknih, saj je to mogoče storiti z minimalnimi sredstvi.

Pobuda je bila po našem mnenju utemeljena. Pričakujemo, da bo ZPKZ Maribor izvedel nujno obnovo v čim krajšem času. Uresničevanje priporočila bomo spremljali še naprej. **2.2-11/2011**

15. Odvzem podeljene ugodnosti obsojencu pred končanjem disciplinskega postopka

Pobudnik se je pritožil, da mu je bila ugodnost podaljšanega obiska odvzeta pred izvedbo oziroma končanjem disciplinskega postopka (zaradi očitka lažje disciplinske kršitve).

Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) je na našo poizvedbo pojasnila, da je imel pobudnik neprimeren odnos do delavke Zavoda za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Dob pri Mirni, zato je bil zoper njega zaradi suma storitve lažjega disciplinskega prestopka podan predlog za uvedbo disciplinskega postopka. Hkrati je UIKS pritrdila, da je ZPKZ Dob pri Mirni po ugotovitvi storitve lažjega disciplinskega prestopka odločil, da se pobudniku ugodnost podaljšanega obiska skrajša s 120 na 90 minut. UIKS je tudi menila, da to ni v nasprotju s četrtim odstavkom 77. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1), v katerem je določeno, da če obsojenec od dodelitve ugodnosti do njene izrabe stori disciplinski prekršek ali se ne drži sprejetih dogovorov iz osebnega načrta, se mu lahko ugodnost odvzame ali nadomesti z drugo.

Skrajšanje že podaljšanega časa obiskov v praksi pomeni spremembo osebnega načrta obsojenca. Varuh v obravnavani zadevi meni, da morajo biti tudi v takšnem primeru podani stvarni in utemeljeni razlogi za spremembo osebnega načrta, saj je sicer ta namenjena le sama sebi ali pa je celo uporabljena za discipliniranje oziroma kaznovanje. Odločitev o spremembi osebnega načrta pobudnika (da se skrajša ugodnost podaljšanih obiskov) bi tako lahko temeljila predvsem na razlogih oziroma očitku, da je to možnost kakor koli zlorabil, ne pa za kakršne koli druge namene, zlasti pa ne za discipliniranje oziroma sankcioniranje. Vsaki zaprti osebi bi tudi morala biti pojasnjena očitana kršitev in ji dana možnost, da lahko poda svoj pogled na to ter da se lahko zoper odločitev, ki sledi ugotovljeni kršitvi, tudi pritoži oziroma ji ugovarja. Kakršno koli discipliniranje obsojenca namreč terja jasno in natančno opredelitev, saj se sicer lahko pojavi tveganje, da se bodo razvili in uporabljali nenadzorovani vzporedni sistemi kaznovanja. Zato smo UIKS zaprosili za dopolnitev odgovora, ali je bila pobudniku v postopku odvzema podaljšanega obiska dana možnost, da je v tem postopku kakor koli sodeloval oziroma ali mu je bila kršitev predočena, in če, kako je bilo to izvedeno.

Na našo dodatno poizvedbo je UIKS sporočila, da je ponovno ugotovila, da pobudniku pravica do trajanja obiska ni bila kršena, saj so obiski v vseh primerih trajali več, kot je določena zakonska meja (60 minut). Obsojencem, ki v celoti spoštujejo hišni red, še posebej, če dejavno sodelujejo pri izvajanju osebnega načrta, ZPKZ Dob pri Mirni podeljuje ugodnost podaljšanega obiska do 240 minut. Pri tem upošteva zakonsko določena merila v 77. členu ZIKS-1. Po stališču UIKS je prav in pošteno, da obsojence spodbujajo k spoštovanju hišnega

reda in izvajanju osebnega načrta tako, da se jim podeljuje ugodnost podaljšanega obiska selektivno, pri čemer pa po mnenju UIKS ne gre za kaznovanje obsojencev. ZPKZ Dob pri Mirni je ravnal tako tudi v primeru pobudnika, ko je reševal njegovo vlogo za podelitev ugodnosti podaljšanega obiska, pri čemer je upošteval to, da je imel nepravilen odnos do delavke ZPKZ Dob pri Mirni, to pa pomeni lažji disciplinski prestopek. UIKS tudi meni, da je pobudnik imel v tem postopku možnost sodelovanja, saj bi lahko podobno kot vsak drug obsojenec, potem ko je bil obveščen o dodelitvi ugodnosti podaljšanega obiska s skrajšanjem trajanja, z vlogo zaprosil za pogovor z nosilko primera, česar pa ni storil.

Varuh se z vsemi pojasnili UIKS ne more strinjati in je to že poudaril pri dodatnem posredovanju pri UIKS. Strinjamo se sicer, da je prav in pošteno, da obsojence spodbujajo k spoštovanju hišnega reda in izvajanju osebnega načrta. Vendar pa pogrešamo natančneje opredeljen postopek, ki bi preprečeval kakršno koli neenako obravnavo obsojencev pri ugotavljanju obstoja očitane kršitve in odločanju o tem, ali bo določena kršitev obsojenca obravnavana le tretmajsko (in če, v kakšnem obsegu in času bo obsojenec zaradi nje omejen pri ugodnostih) in/ali tudi v disciplinskem postopku. Ugodnost podaljšanega obiska se obsojencu lahko (ali pa ne) podeli kot nagrada za dejavno prizadevanje in doseganje uspehov pri izpolnjevanju osebnega načrta ter spoštovanja hišnega reda. Pri tem Varuh meni, da bi obsojencem moralo biti omogočeno tudi sodelovanje v postopku sprejemanja odločitve o spremembi že dodeljene ugodnosti podaljšanega obiska. Hkrati pa morajo biti tudi jasno predstavljeni razlogi za omejitev predhodno podeljene ugodnosti, ne da bi morali obsojenci za takšno pojasnilo sami izrecno zaprositi. Pobudo smo zato v tem delu ocenili za utemeljeno. **2.2-82/2010**

16. Pomanjkljivo obveščanje pobudnice o poskusu pobega njenega sina iz Prevzgojnega doma Radeče

Po navedbah pobudnice je sin kmalu po prihodu v Prevzgojni dom (PD) Radeče (januarja 2010) poskušal pobegniti, vendar so ga pravosodni policisti prijeli in ga pripeljali nazaj v dom, kjer naj bi ga policisti še pretepli. Pritožila se je, ker je bil sinu pregled pri zdravniku omogočen šele naslednji dan in ker je pristojni iz PD Radeče o dogodku niso obvestili. Za dogodek je tako izvedela šele od sina, ko je prišla k njemu na obisk.

Na našo poizvedbo je UIKS sporočila, da je pritožbo pobudnice temeljito preverila, čeprav je pobudo vložila po več kot letu od dogodka. Ugotovila je, da so pravosodni policisti po pobegu njenega sina odšli v zasledovanje in ga po manj kot eni uri izsledili v zasneženem gozdu ter ga pozvali, da se ustavi, vendar jih ni poslušal. Prijeli so ga šele, ko se spotaknil ob drevesno korenino in padel po tleh. Pri prijetju so bili trije pravosodni policisti, ki so odločno zavrnili navedbo, da naj bi ga eden od njih pri prijetju udaril z roko. UIKS je tudi ugotovila, da sin pobudnice zdravnici v Zdravstvenem domu Radeče, kamor je bil odpeljan naslednji dan po prijetju, ni navedel, da naj bi ga kateri izmed pravosodnih policistov udaril. V zdravniškem poročilu je namreč navedeno le, da je pri begu padel in si poškodoval nogo.

V zvezi z očitkom pobudnice, da je o pobegu sina in uvedenih ukrepih ni nihče obvestil, je UIKS pojasnila, da jo je sin že naslednji dan poklical po telefonu, vendar ni izrazila želje, da bi o tem govorila z njegovo vzgojiteljico. Ker vzgojiteljici ni uspelo navezati osebnega stika s pobudnico, je PD Radeče 17. 2. 2010 organiziral sestanek z njo in s predstavnikom pristojnega centra za socialno delo, prisotna sta bila tudi sin pobudnice in njegova vzgojiteljica.

Na našo dodatno poizvedbo, zakaj sinu pobudnice ni bil omogočen takojšen zdravniški pregled in zakaj o dogodku PD Radeče ni takoj (samoiniciativno) obvestil pobudnice, je UIKS sporočila, da se sicer strinja s stališčem Varuha, da bi bilo treba pobeglega takoj po prijetju oziroma še isti dan odpeljati na zdravniški pregled, vendar le če bi bila zoper njega uporabljena prisilna sredstva. Po stališču UIKS je tako PD Radeče poskrbel, da je

bil sin pobudnice odpeljan na zdravniški pregled v roku, ki ga določa 60. člen Pravilnika o izvrševanju pooblastil in nalog pravosodnih policistov (to je najpozneje v 24 urah).

Ker je bila pobuda Varuhu zoper PD Radeče podana po več kot enem letu od dogodka, je bilo oteženo ugotavljanje vseh okoliščin izpostavljenega dogodka. Ugotovitve UIKS in pritožbeni očitki so se v odločilnih dejstvih razlikovali, zato popolnega dejanskega stanja ni bilo mogoče ugotoviti.

Spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva je zakonsko zagotovljeno tudi med postopkom odvzema prostosti in še po tem, ko je oseba obvladana. Nobeno nasilje in uporaba prisilnih sredstev nista dopustna, če ni podlage za uporabo prisilnih sredstev. Zato bi »pretepanje« pobeglega, tako kot ga je navajala pobudnica, pomenilo nezakonito ravnanje pravosodnih policistov.

Na podlagi ugotovljenega smo menili, da bi bilo prav, da bi PD Radeče sina pobudnice odpeljal na zdravniški pregled takoj po prijetju, še posebej zato, ker se je ob poskusu bega pri padcu v gozdu poškodoval. Naše mnenje je tudi, da bi moralo vodstvo PD Radeče pobudnico samoiniciativno in takoj obvestiti o tem dogodku, saj gre za pomembno okoliščino v izvrševanju vzgojnega ukrepa, s katero bi morala biti seznanjena takoj, ko je bilo mogoče. Odgovor z našimi ugotovitvami smo poslali pobudnici in v vednost tudi UIKS in PD Radeče, da po potrebi sprejmeta ukrepe, da se primer, kot je ta, ne bi več zgodil. **2.5-1/2011**

17. Prekinitev sprehoda obsojenca z osebnim pregledom

Pobudnik na prestajanju kazni zapora v Zavodu za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Dob pri Mirni je navedel, da so pravosodni policisti prekinili njegov sprehod in pri njem izvedli osebni pregled, pri katerem naj bi mu s poškodovane roke odstranili tudi povoj. Kljub njegovi prošnji po ponovni oskrbi poškodovane roke mu to ni bilo omogočeno.

Na našo poizvedbo je Generalni urad Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) sporočil, da je pobudnik tudi v osebnem pogovoru zatrjeval, da mu je pravosodni policist sprehod na prostem predčasno prekinil. Vendar ni navedel prič, ki bi to lahko potrdile, in je le dodal, da se ne more spomniti nobenega izmed obsojencev, ki so bili takrat hkrati z njim na sprehajališču. UIKS je tudi pojasnila, da je bilo ugotovljeno, da je pobudnik sam izrazil željo, da predčasno zapusti sprehajališče.

Glede pobudnikove navedbe, da ga je pravosodni policist takoj zatem v prostoru za osebni pregled osebno pregledal, je UIKS sporočila, da sta se pravosodna policista za to odločila na podlagi petega odstavka 30. člena Pravilnika o izvrševanju pooblastil in nalog pravosodnih policistov (Pravilnik), po katerem se izredni osebni pregled obsojenca opravi takrat, ko je podan sum, da obsojenec poseduje, prenaša ali skriva predmete, ki jih po hišnem redu ne sme imeti pri sebi. Pritožbene navedbe, da je pravosodni policist pobudniku pri osebnem pregledu odstranil tudi povoj z rane, pa UIKS ni mogla ne potrditi ne ovreči. Pobudnik je vztrajal pri tej svoji navedbi, pravosodna policista, ki sta osebni pregled opravila, pa sta to odločno zanikala Zatrdila sta, da si je pobudnik povoj odvil sam, pri čemer sta tudi navedla, da je zavrnil pobudo pravosodnega policista, da mu rano ponovno povijejo v zavodski ambulanti.

Da bi razjasnili vse okoliščine primera, smo UIKS zaprosili za dopolnitev odgovora še s podatkom o tem, ali je območje sprehajališč nadzorovano z videom oziroma ali ZPKZ Dob pri Mirni še ima ta posnetek. Prav tako smo prosili za izvod poročila o opravljenem osebnem pregledu, saj je bil k odgovoru priložen le uradni zaznamek o opravljenem osebnem pregledu. Ugotovili smo namreč, da je uradni zaznamek (kolikor ga gre šteti tudi kot poročilo o opravljenem pregledu), pomanjkljiv, saj iz njega ni razvidno, da bi si pobudnik sam odvil

obvezo iz roke in odklonil pobudo pravosodnega policista, da mu rano zavijejo v zavodski ambulanti.

Na našo dodatno poizvedbo je UIKS sporočila, da je območje sprehajališča nadzorovano z videokamero, vendar posnetkov ne more posredovati, ker ZPKZ Dob pri Mirni teh ne hrani več. Ob tem je pripomnil, da mora ZPKZ Dob pri Mirni v prihodnje posnetke dogodkov, ki jih je kot dokazno gradivo mogoče uporabiti v pritožbenem, odškodninskem, disciplinskem ali kazenskem postopku, budno spremljati in tudi zagotoviti, da so shranjeni na prenosne medije.

UIKS je tudi ugotovila, da pravosodni policist razen uradnega zaznamka, ki vsebuje tudi podatke osebnega pregleda, poročila o osebnem pregledu dejansko ni napisal, čeprav bi ga v skladu z 28. členom Pravilnika moral. Na to nalogo je bil pravosodni policist v konkretnem primeru opozorjen.

Kljub dvema poizvedbama na UIKS niso mogli ugotoviti vseh okoliščin izvedbe osebnega pregleda. Trditve pobudnika na eni in ugotovitve UIKS oziroma pojasnila ZPKZ Dob pri Mirni na drugi strani, so bila namreč v odločilnih dejstvih različna. Pričakujemo pa, da v prihodnje pri opravljanju osebnih pregledov, tudi zaradi odmeva ugotovitev iz obravnave tega primera, v ZPKZ Dob pri Mirni do podobnih nepravilnosti ne bo več prišlo. Pri tem smo z odobravanjem sprejeli opozorilo UIKS vodstvu ZPKZ Dob pri Mirni, da mora več pozornosti nameniti poročilom pravosodnih policistov pri opravljanju službenih nalog, saj tudi pri Varuhu menimo, da so skrbni zapisi o opravljenih postopkih lahko v veliko pomoč pri poznejšem preverjanju pravilnosti ravnanja pravosodnih policistov. **2.2-40/2011**

18. Težave obsojenca pri pridobitvi dovoljenih osebnih predmetov

Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) se je pritožil obsojenec na prestajanju kazni zapora v Zavodu za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Koper. Navedel je, da je bil po prestani kazni zapora v ZPKZ Dob pri Mirni neposredno premeščen na prestajanje nove kazni zapora v ZPKZ Koper, kjer pa mu ni bilo omogočeno uporabljati strižnika za striženje las in USB-ključkov, čeprav je navedene predmete imel že v uporabi v ZPKZ Dob pri Mirni.

Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) je na našo poizvedbo sporočila, da je v okviru svojih pristojnosti že reševala pritožbo pobudnika zaradi zavrnitve posedovanja in uporabe strižnika za striženje las. V pritožbenem postopku je bilo ugotovljeno, da je bilo pobudniku v ZPKZ Dob pri Mirni oziroma Oddelku Nova Gorica že dovoljeno posedovati in uporabljati isti strižnik za striženje las. Zato je UIKS zavzela stališče, da se mu ta uporaba mora omogočiti tudi v ZPKZ Koper. Tudi glede dveh USB-ključkov je UIKS pojasnila, da sta bila, ko ju je pregledal pooblaščeni serviser, pobudniku izročena v uporabo. Hkrati je sporočila, da je zaradi poenotenja prakse glede ravnanja pri posedovanju, uporabi, dovoljenju in pregledovanju osebnih predmetov obsojencev izdala natančnejše navodilo vsem zavodom za prestajanje kazni zapora.

Pobudo smo ocenili kot utemeljeno, saj je bila pobudniku uporaba želenih predmetov omogočena tudi po našem posredovanju. Hkrati pa je UIKS s pripravo enotnih navodil za vse zavode zmanjšala možnosti za podobne zaplete. Čeprav gre za navidezno manj pomembne predmete, pa sta njihovo posedovanje in uporaba za osebe na prestajanju kazni zapora zelo pomembni, tudi s stališča ohranjanja osebnega dostojanstva. **2.2-3/2011**

19. Zamuda pri predčasnem prestajanju kazni zapora zaradi napake sodišča

Pobudnik je 22. 2. 2011 na Okrožno sodišče (OS) v Ljubljani podal zahtevo za predčasen nastop kazni zapora. OS je zahtevi ugodilo s sklepom z dne 2. 3. 2011. Pobudnik je zato pričakoval zgolj še obvestilo o nastopu kazni zapora, vendar je po 14 dneh prejel še en sklep OS Ljubljana (izdan 14. 3. 2011), s katerim je bil obveščen, da je pri pisanju prvega prišlo do napake, ker je bil napačno naveden rok za podajo pritožbe. Za posredovanje Varuha pa je zaprosil, ker še ni bil oddan v zavod za prestajanje kazni zapora (ZPKZ).

OS v Ljubljani je na našo poizvedbo potrdilo, da je pobudnik 22. 2. 2011 vložil zahtevo za predčasni nastop kazni zapora in sodišče je temu ugodilo s sklepom opr. št. III K 70762/2010 z dne 2. 3. 2011. O zahtevi je sodišče odločilo na dan, ko je bila izdelana pisna sodba v zadevi pobudnika. Ker pa je bilo 14. 3. 2011 ugotovljeno, da je v pravnem pouku sklepa z dne 2. 3. 2011 naveden napačen rok za vložitev pritožbe, je sodišče istega dne po uradni dolžnosti izdalo popravni sklep, ki je bil pobudniku vročen 21. 3. 2011 (oba sklepa sta postala pravnomočna 31. 3. 2011). Pobudnik pa je kazen zapora nastopil 5. 4. 2011.

Obsojenec, ki se odda v ZPKZ pred pravnomočnostjo sodbe, je glede pravic in dolžnosti, določenih v Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij in na njegovi podlagi izdanih predpisov, praviloma izenačen z drugimi obsojenci. V primerjavi s pripornim režimom je tako v ugodnejšem položaju, zato je praviloma v interesu obdolženca, da se v ZPKZ čim prej tudi odda (če je takšna njegova odločitev). To pa zahteva hitro odločanje sodišča o vsaki vloženi zahtevi za oddajo v ZPKZ pred pravnomočnostjo sodbe.

Do pobudnikove oddaje v ZPKZ je v tem primeru prišlo šele po šestih tednih od vložene zahteve oziroma izpolnjenih pogojev za vložitev takšne zahteve. Tako dolgega postopka nismo mogli obravnavati kot hitro odločanje sodišča. Razlog za to je očitno tudi napaka sodišča pri zapisu pravnega pouka. V tem delu smo zato pobudo ocenili za utemeljeno, saj bi moralo do pobudnikove oddaje v ZPKZ priti hitreje, predvsem pa brez nepotrebnega zastoja ob zagrešeni napaki sodišča. O tem smo OS tudi seznanili. **2.2-12/2011**

20. Težavno izvajanje določila 101. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) v praksi

ZIKS v 101. členu določa, da zavod (za prestajanje kazni zapora) predlaga pristojnemu centru za socialno delo (CSD), da obsojencu določi svetovalca, če je to potrebno za izvedbo osebnega načrta in če so za to podani objektivni pogoji. Svetovalci opravljajo svoje delo pod vodstvom pristojnega CSD ob sodelovanju delavcev uprave.

V Letnem poročilu Varuha človekovih pravic RS (Varuh) za leto 2010 smo že opozorili na težave, s katerimi se spoprijemajo CSD pri določitvi takšnega svetovalca obsojencu (primer 24, str. 100). Ob reševanju te pobude smo naleteli na očitno nedorečenost zakonodaje oziroma predpisov v zvezi z izvajanjem določbe navedenega člena ZIKS-1. Da bi lahko proučili splošno stanje na tem področju, smo se z dodatno poizvedbo obrnili na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ).

MDDSZ nam je po več urgencah vendarle posredovalo odgovor. V njem so napisali, da ZIKS-1 (ali drugi predpisi) ne opredeli, kdo je svetovalec, ki se postavi: ali je to strokovni delavec CSD ali je to lahko npr. laični svetovalec druge organizacije oziroma društva. Poleg tega MDDSZ ugotavlja, da kaže na nejasno opredelitev tega pojma tudi dikcija navedenega člena ZIKS-1 v delu, ki določa obstoj objektivnih pogojev. V praksi tako zavod predlaga postavitev svetovalca, CSD pa zanj določi laičnega svetovalca prostovoljca. Med naloge svetovalca so vključeni tudi družabništvo in razna majhna opravila ter pomoč obsojencu med prestajanjem kazni, zato se, kot je sporočilo MDDSZ, tudi zavodom zdi smiselna takšna določitev svetovalca – menijo namreč, da se tako lažje razvije zaupanje in je tudi svetovanje učinkovitejše.

Po podatkih MDDSZ so zavodi v letu 2009 podali 63 predlogov za postavitev svetovalca obsojencem, realiziranih pa je bilo 38 predlogov. V letu 2010 je bilo od 94 takšnih predlogov realiziranih 63. Kot svetovalci so bili večinoma določeni študentje prostovoljci pod okriljem CSD, pripadniki verskih in nevladnih organizacij, ki so sicer strokovno vodeni in ustrezno usposobljeni. MDDSZ je tudi zagotovilo, da podpira nastajanje in razvoj programov za pomoč obsojencem, pozorno pa je tudi na regijsko pokritost.

V letnem poročilu Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2010 smo v zvezi s tem zasledili podatek, da se svetovanje v postpenalni obravnavi čedalje težje ohranja v praksi (str. 51). Spodbuden je sicer podatek, da se je število svetovanj (s postavljenimi prostovoljnimi svetovalci) v letu 2010 občutno povečalo, kljub temu pa CSD v 31 primerih predlogov zavodov za postavitev svetovalca niso realizirali.

Varuh poudarja, da je obsojencem treba zagotoviti ustrezno (strokovno in drugo) pomoč, da bi se po prestani kazni lahko čim bolje vključili v družbo. Takšna pomoč obsojencu mora biti zagotovljena, še posebej pri prestajanju daljše zaporne kazni, že več let pred iztekom kazni. Vsak nerealiziran predlog zavoda za postavitev svetovalca obsojencu po 101. členu ZIKS-1 lahko pomeni povečano tveganje tako za družbo kot obsojenca, da bo kazniva dejanja ponavljal. Stroški za preprečevanje ali vsaj zmanjševanje »ponovitvene nevarnosti« storilcev kaznivih dejanj so nedvomno nižji od tistih, ki nastanejo pri ponovnih kaznivih dejanjih slabo rehabilitiranega obsojenca.

Varuh ponovno priporoča, da se uvedejo učinkovitejše oblike pomoči obsojencem v postpenalni obravnavi oziroma v zadnjem obdobju prestajanja zaporne kazni in zagotovi dosledno izvajanje 101. člena ZIKS in 107. člena Pravilnika o izvrševanju kazni zapora. **2.2/72-2009**

21. Težave pri vnosu kartuš

Pobudnik, ki prestaja kazen zapora v Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni (Zavod), je Varuha obvestil, da mu Zavod že skoraj dva meseca zadržuje kartušo za tiskalnik s pojasnilom, da mora biti pred vnosom tehnično pregledana pri pooblaščenem serviserju. Nepravilno ravnanje Zavoda je utemeljeval tudi s stališčem Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS), da za vnos kartuš za tiskalnik ni potrebno pridobiti dovoljenja. V odgovoru na poizvedbo Varuha je UIKS pojasnila, da je bila kartuša zadržana zaradi odločitve Zavoda, da jo mora pregledati pooblaščeni serviser. Stališče UIKS sicer je, da kartuša za tiskalnik ne spada med električne in elektronske predmete, temveč je, podobno kot kemični ali drug svinčnik, potrošni material, zato tehničnega pregleda pri pooblaščenem serviserju ne potrebuje.

Ker je pobudnik medtem znova opozoril na težave pri vnosu kartuše v Zavod, smo UIKS pozvali, da nas obvesti, s kakšnimi ukrepi je zagotovila upoštevanje svojega stališča glede vnosa kartuš v ta in druge zavode. UIKS nas je šele po dodatni poizvedbi končno obvestila, da je Zavod upošteval njeno mnenje in spremenil svojo prakso, tako da pregled kartuš pri pooblaščenem serviserju ni več potreben. Poleg tega je UIKS zaradi poenotenja prakse pripravila natančnejše navodilo vsem zavodom, kako naj ravnajo pri posedovanju, uporabi, dovoljevanju in pregledovanju osebnih predmetov obsojencev.

Varuh je pobudo štel za utemeljeno. Posredovanje v tej zadevi je nedvomno prispevalo k uveljavitvi stališča UIKS in k poenotenju prakse vseh zavodov za prestajanje kazni zapora glede pogojev in načina vnosa osebnih predmetov obsojencev, zato ga ocenjujemo kot uspešno. **2.2-9/2011**

22. Nepravilna uporaba prisilnih sredstev zoper obsojenca

Obsojenec, ki je prestajal kazen zapora v Zavodu za prestajanje kazni Maribor (Zavod), se je obrnil na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) z očitkom, da so ga pravosodni policisti pretepli in mu povzročili telesne in duševne poškodbe. Sporočil je tudi, da je proti pravosodnim policistom, ki so zoper njega uporabili silo, podal kazensko ovadbo.

V opravljeni poizvedbi nas je Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) seznanila, da je bila zaradi ocene vseh okoliščin uporabe prisilnih sredstev zoper pobudnika imenovana posebna komisija. Ta je po raziskavi dogodka in na podlagi zbranih obvestil izdelala oceno upravičenosti uporabe prisilnih sredstev in sklenila, da je bila uporaba prisilnih sredstev s formalnega vidika sicer upravičena, vendar nepotrebna in strokovno nesprejemljiva. UIKS je pri tem tudi ugotavljala, da pravosodni policisti gumijevke niso uporabili, samo da bi preprečili napad, kar je sicer zakonska podlaga za njeno uporabo, temveč tudi zato, da bi povzročili bolečino in pasivizirali pobudnika. Pri obvladovanju pobudnika so namreč sodelovali štirje pravosodni policisti, ki bi lahko s kombinacijo ukazov in opozorili preprečili nadaljnje zaostrovanje konflikta. Vse pa se je končalo z uporabo sile in odstranitvijo pobudnika v sobo za umiritev. UIKS je tudi zagotovila, da bo s svojimi ugotovitvami in stališči seznanila vodstvo Zavoda in da bodo sprejeti ukrepi, ki bi preprečevali nastanek podobne situacije v prihodnje.

Varuh je od UIKS zahteval dodatna pojasnila, ali in kako je Zavod (oziroma UIKS) ukrepal proti pravosodnim policistom, za katere je bilo ugotovljeno, da prisilnih sredstev niso uporabili primerno. V tej zvezi je UIKS pojasnila, da je bilo z ugotovitvami posebne komisije seznanjeno vodstvo Zavoda in pravosodni policisti, ki so bili vpleteni v dogajanje. Direktor Zavoda je nato z ugotovitvami komisije seznanil tudi druge pravosodne policiste in proučil primernost razporeditve pravosodnih policistov. Zavod je določene pravosodne policiste tudi premestil na drugo delovno mesto. UIKS je hkrati zagotovila, da bo Zavod v prihodnje namenjal več pozornosti ozaveščanju pravosodnih policistov o ustreznosti postopkov in ravnanja z zaprtimi osebami, še posebej na podlagi večplastnih obravnav vseh primerov uporabe prisilnih sredstev. Z izobraževanjem si bodo pravosodne policiste prizadevali naučiti nekonfliktne komunikacije in nekonfliktno reševanje vseh kritičnih situacij.

Uporabo prisilnih sredstev je obravnavalo tudi tožilstvo, ko je odločalo o ovadbi zoper udeležene pravosodne policiste. Tožilec je ocenil, da so ovadeni pravosodni policisti ravnali v skladu s pooblastili Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) in Pravilnikom o izvrševanju pooblastil in nalog pravosodnih policistov, ter ovadbo zavrgel. Ker je Varuh pri proučevanju zadeve ugotovil, da tožilstvo ni bilo seznanjeno s poročilom posebne komisije, smo tožilstvo nanj posebej opozorili. Tožilstvo si je po opozorilu Varuha to poročilo sicer pridobilo, vendar je tudi po njegovi proučitvi sklenilo, da so ovadeni pravosodni policisti formalnopravno ravnali v skladu s pooblastili in jim zgolj zato, ker se jim očita, da bi si lahko prizadevali za drugačno rešitev spora brez gumijevk, ni mogoče očitati storitve kaznivega dejanja kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po 266. členu Kazenskega zakonika (KZ-1).

Tožilstvo smo opozorili, da takšen odgovor dovoljuje tudi razlago, da pravosodni policist kaznivega dejanja kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po 266. členu KZ-1 sploh ne more storiti, saj uporabo prisilnih sredstev zakon (oziroma podzakonski predpis) vendarle dovoljuje. Pripomnili smo, da pravosodni policisti sicer imajo zakonska pooblastila za uporabo prisilnih sredstev zoper zaprto osebo, vendar le, če bega, napada, samopoškodbe ali večje gmotne škode ne morejo preprečiti na drug način. Poleg tega smejo tudi v teh primerih uporabiti le tisto prisilno sredstvo in le v tolikšni meri, da opravijo nalogo s čim manjšimi posledicami za osebo, proti kateri ga uporabijo. Uporaba sile v večji meri, kot je to neobhodno potrebno za opravo naloge, tako ni dopustna. Državnemu tožilstvu smo zato predlagali, da ob upoštevanju navedenih pomislekov Varuha

znova obravnava razloge, navedene v sklepu o zavrženju ovadbe, in presodi, ali sprejeta odločitev tožilstva vzdrži kljub ugotovitvam posebne komisije UIKS.

Okrožno državno tožilstvo nas je nato obvestilo, da je pri pristojnem sodišču vendarle vložilo predlog za posamezna preiskovalna dejanja zoper vse štiri ovadene policiste zaradi kaznivega dejanja kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnih pravic po 266. členu KZ-1 v zvezi z drugim odstavkom 20. člena KZ-1. Napovedalo je, da bo po posameznih preiskovalnih dejanjih zadevo ponovno proučilo.

Varuh je pobudo ocenil kot utemeljeno, saj so bila prisilna sredstva zoper pobudnika očitno uporabljena nepravilno. Naše posredovanje je pripomoglo k temeljiti analizi dogodka in k povečanju skrbnosti pravosodnih policistov pri uporabi prisilnih sredstev, predvsem pa k doslednejšemu ugotavljanju okoliščin, ki so pomembne za pravilno odločitev tožilstva o vloženi kazenski ovadbi. **2.2-29/2010**

23. Zagotovitev varnosti obsojencu med prestajanjem zaporne kazni

Obsojenec, ki se je med prestajanjem kazni zapora čutil ogroženega, je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) prosil za pomoč. Navajal je, da je bil od obsojencev večkrat deležen duševnega in telesnega nasilja, vendar Zavod za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) se na njegova opozorila ni odzival. Zaprosil je tudi za premestitev v drug zavod, vendar naj bi zavod podporo za premestitev pogojeval s tem, da bi pobudnik povedal imena oseb, ki naj bi bile vpletene v preprodajo drog v ZPKZ.

Varuh je glede na resnost pobudnikovih navedb, ki se je poleg vsega označil kot bolnik s samomorilskimi nagnjenji, odgovorne v ZPKZ nemudoma opozoril na potrebno skrb pri zagotovitvi njegove varnosti. Hkrati je od Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) zahteval pojasnilo, ali sta ZPKZ in UIKS seznanjena z zatrjevanji pobudnika in kakšni ukrepi so bili sprejeti v njegovem primeru za zagotovitev varnega prestajanja kazni zapora.

UIKS je ob preverjanju okoliščin primera v ZPKZ ugotovila, da pobudnik ni prijavil konkretnega dogodka, v katerem naj bi bil deležen duševnega ali telesnega nasilja od drugih obsojencev. ZPKZ ga je v zvezi z vloženo prošnjo za premestitev seznanil, da to prošnjo lahko podpre (oziroma mu zagotovi varno prestajanje kazni), le če konkretizira vsa dejstva o izpostavljeni ogroženosti. To je pobudnik odklonil z utemeljitvijo, da se boji za svojo varnost. Ker ZPKZ tako ni bil seznanjen z vsemi okoliščinami ogrožanja, prošnje za premestitev v drug zavod pobudnika ni podprl. Hkrati je presodil, da se je pobudnik v ogrožajočih okoliščinah znašel zaradi droge, zaradi katere je nekaterim obsojencem dolgoval denar. Za zagotovitev varnosti je bil pobudnik zato nameščen v strožji režim prestajanja kazni zapora, saj le tako z obsojenci, ki naj bi ga ogrožali, ni prihajal več v stik. Poleg tega je UIKS zagotovila, da bo o prošnji pobudnika za premestitev v drug zavod odločeno v skladu s predpisi.

Po mnenju Varuha so bili v tem primeru (upoštevajoč podatke, ki jih je od pobudnika prejel ZPKZ) sprejeti vsi mogoči ukrepi, da se pobudniku zagotovi varno prestajanje kazni zapora. Pobudnika pa smo opozorili, da mora k varnemu prestajanju kazni zapora prispevati tudi sam. Hkrati smo izrazili pričakovanje, da bo o prošnji za premestitev odločeno v skladu z določili ZIKS-1, in ga poučili o pravnih sredstvih, ki jih ima na voljo ob morebitnem nestrinjanju z odločitvijo. Pobudo smo ocenili kot neutemeljeno. **2.2-80/2010**

24. Prepoved uporabe prenosnega telefona ne krši pacientove pravice do telefoniranja

Pobudnica, zadržana v Psihiatrični bolnišnici Vojnik, je menila, da so ji neopravičeno kršene njene pravice, saj ji osebje med njenim zdravljenjem na oddelku pod posebnim nadzorom ne dovoli uporabe telefona.

Zakon o duševnem zdravju (ZDZdr) določa, da je osebi med obravnavo v oddelku pod posebnim nadzorom zagotovljeno spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, zlasti njene osebnosti, dostojanstva ter duševne in telesne celovitosti. Posebej je v ZDZdr opredeljena tudi pravica do uporabe telefona, ki se lahko izjemoma omeji. O omejitvi te pravice na predlog direktorja psihiatrične bolnišnice po izvedenem nepravdnem postopku odloči sodišče.

Psihiatrično bolnišnico Vojnik je Varuh v okviru izvajanja nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma že obiskal. Ob zadnjem obisku v letu 2010 smo se lahko prepričali, da je bil na obeh oddelkih pod posebnim nadzorom nameščen telefon, namenjen pacientom. Ta pacientom, torej tudi pobudnici, omogoča uresničitev pravice do uporabe telefona.

Ob obisku pa smo bili seznanjeni, da uporaba prenosnega telefona ni dovoljena zaradi možnosti zlorab, predvsem kraj in goljufij. Tako kot druge predmete, ki niso dovoljeni med zdravljenjem, se tudi ti ob sprejemu v bolnišnico popišejo in shranijo. Prepoved uporabe prenosnega telefona je povezana tudi s slabimi izkušnjami v preteklosti. Tako so pacienti brez soglasja fotografirali druge paciente in osebje, jih s tem vznemirjali in dejansko tudi kršili njihove pravice.

Glede na določila ZDZdr, ugotovitve Varuha in pojasnila psihiatrične bolnišnice nismo mogli potrditi, da bi bile pravice pobudnice kršene, zato njena pobuda ni bila utemeljena. Svetovali pa smo ji, da nas, če bi ji osebje neutemeljeno onemogočalo uporabo telefona, ki je na oddelku pod posebnim nadzorom, o tem nemudoma seznani. Njenega odziva nismo prejeli. **2.3-1/2011**

25. Napačni odločitvi o stroških postopka

Zakon o duševnem zdravju pridržanje na oddelku pod posebnim nadzorom ureja v dveh poglavjih, in sicer kot sprejem na zdravljenje brez privolitve na podlagi sklepa sodišča in kot sprejem na zdravljenje brez privolitve v nujnih primerih. Obe poglavji vsebujeta tudi postopkovne določbe in imata podobno določilo glede plačila stroškov postopka. ZDZdr tako v tretjem odstavku 51. člena določa, da se, če sodišče predlogu za sprejem ugodi, stroški postopka (torej tudi stroški odvetnika udeleženca) krijejo iz sredstev sodišča. Podobno tudi 68. člen ZDZdr določa, da se pri sprejemu na zdravljenje brez privolitve v nujnih primerih stroški postopka krijejo iz sredstev sodišča. Zato sta nas presenetili odločitvi Višjega sodišča v Mariboru, ki je ob odločanju o pritožbah zoper sklepa sodišča prve stopnje o pridržanju posameznika na oddelku pod posebnim nadzorom pritožbi (sklepa opr. št. I Cp 1465/2010 z dne 4. 10. 2010 in opr. št. I Cp 1112/2011 z dne 5. 8. 2011) zavrnilo in hkrati odločilo, da pritožnik (oziroma v enem primeru celo njegova odvetnica sama) krije svoje pritožbene stroške. Sodišče je to odločitev v obrazložitvi utemeljevalo s sklicevanjem na prvi odstavek 165. člena ZPP v zvezi s prvim odstavkom 154. člena ZPP in 37. členom ZNP, torej glede na »pritožbeni neuspeh«.

Omenjena sklepa sta tako kazala na prakso tega sodišča, ki ob odločanju o pritožbenih stroških ne uporablja ZDZdr (ki je za omenjeni nepravdni postopek vsekakor lex specialis), temveč določila ZPP. Menili smo, da takšna praksa predstavlja nevarnost, da se odvetniki marsikdaj ne bodo odločili za vložitev pravnega sredstva. Ob tem ni nepomembno, da odvetnika udeležencu v teh sodnih postopkih (pa čeprav morebiti celo proti njegovi volji) postavi po uradni dolžnosti sodišče. Udeleženec tako velikokrat nima niti možnosti vpliva na to, kateri odvetnik ga bo zastopal, oziroma na to, ali naj ga odvetnik sploh zastopa ali ne. Še več. Poleg tega nima niti možnosti, da zastopanje odvetnika odkloni ali vsaj zaprosi za brezplačno pravno pomoč.

Zaradi navedenega smo menili, da ima izpostavljena sodna praksa Višjega sodišča v Mariboru lahko vpliv na vlaganje pravnih sredstev, s tem pa na pravno varnost posameznika. Ravno pravna sredstva v primerih pridržanja oseb s težavami v duševnem zdravju so po našem prepričanju še dodatna varovalka, ki naj prepreči morebitne napake ali celo zlorabe pri pridržanju osebe s težavami v duševnem zdravju. Zato se je Varuh človekovih pravic RS v izpostavljeni problematiki obrnil na Vrhovno državno tožilstvo RS s predlogom, da prouči možnosti za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti zoper stroškovni del pravnomočnega sklepa Višjega sodišča v Mariboru, opr. št. I Cp 1112/2011 z dne 5. 8. 2011, in tako zagotovi enotna uporaba prava v Republiki Sloveniji. Vrhovno državno tožilstvo RS je predlogu sledilo in zoper eno izmed odločitev vložilo zahtevo za varstvo zakonitosti, o kateri bo odločilo Vrhovno sodišče RS.

Predlog smo v vednost posredovali tudi Višjemu sodišču v Mariboru. To nam je odgovorilo, da ugotavlja, da je odločitev o stroških, navedena v omenjenih sklepih, zmotna, ker je pritožbeno sodišče očitno prezrlo določbo tretjega odstavka 51. člena ZDZdr, ki jasno določa, da se stroški postopka (med katere spadajo tudi stroški zagovornice po uradni dolžnosti) krijejo iz sredstev sodišča. Enako velja ob sprejemu na zdravljenje brez privolitve v nujnih primerih. Sodišče ugotavlja, da omenjena sklepa predstavljata odmik od večinske prakse odločanja Višjega sodišča v Mariboru v podobnih zadevah. Oba sklepa je izdala ista sodnica posameznica, ki je bila na nepravilnost opozorjena.

Pričakujemo, da bodo sprejeti ukrepi, ob upoštevanju tudi odgovor Višjega sodišča v Mariboru in zlasti vloženo izredno pravno sredstvo zoper enega od spornih sklepov, zagotovili, da podobne nepravilnosti pri sodnem odločanju ne bodo več nastajale. **2.3-13/2011**

26. Ni vseeno, v kakšnih razmerah živijo osebe na varovanih oddelkih

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila pobudnica, ki ima mlajšega sina z duševno motnjo in ki je bil na podlagi sklepa sodišča sprejet v posebni socialnovarstveni zavod. Pobudnica je izpostavila dvoje: najprej povsem neustrezne razmere, v katerih zdaj prebiva njen sin, hkrati pa je opozorila na pomanjkanje prostora za institucionalno varstvo mlajših oseb z duševno motnjo.

Pobudničinega sina smo obiskali, se z njim pogovorili in si ogledali razmere, v katerih živi. Tudi mi smo ocenili, da prebiva v neustreznem prostoru, to je v majhni, slabo osvetljeni prehodni sobi, skozi katero osebje večkrat dnevno dostopa do priročne lekarne. Po tleh so keramične ploščice. V sobi tudi ni klicnega zvonca.

Direktor zavoda se zaveda, da nastanitev v tem primeru ni ustrezna, vendar drugega prostora ta čas nimajo. Pobudničinega sina so morali sprejeti, saj jim je to z odločbo naložilo sodišče, ki ni upoštevalo njihove pritožbe, da je varovani oddelek polno zaseden in da nimajo primernega prostora. Pobudničin sin nam je sicer zagotovil, da je z nastanitvijo zadovoljen, saj mu je pomembneje, da ima svojo enoposteljno, pa čeprav slabšo sobo.

Ker je zavod sodišču podal mnenje, da pobudničin sin sicer izpolnjuje pogoje za sprejem na njihov varovani oddelek, predvidevamo, da bo v zavodu deležen ustrezne oskrbe, varstva in strokovne obravnave, zato postopka v zadevi nismo nadaljevali. Obravnavani primer znova odpira vprašanje problematike veljavne ureditve sprejemov v varovane oddelke socialnovarstvenih zavodov na podlagi sklepa sodišča. Država, ki je tovrstne sprejeme zakonsko omogočila, bi morala zanje zagotoviti dovolj ustreznih zmogljivosti. Pobudo smo zato šteli za utemeljeno. Na opisano problematiko bomo (znova) opozorili tudi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, da sprejme ustrezne rešitve. **2.4-1/2011**

27. Epilog (po oceni Varuha) nepravilne odločitve sodišča

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je v opisu primera, objavljenega v Letnem poročilu Varuha za leto 2010 (str. 101, primer 26), opozoril na odločitev sodišča, da naj se varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti izvaja v Zavodu Hrastovec Trate. Ker Varuh ni našel pravne podlage, na podlagi katere bi bil lahko varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti, kot ga določa KZ, pogojevan z določitvijo zavoda, kjer naj se ta izvaja, in ker poleg tega Zavod Hrastovec Trate tudi ni zdravstveni zavod, je Vrhovnemu državnemu tožilstvu RS predlagal, da presodi, ali so podani razlogi za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti zoper takšno pravnomočno odločitev sodišča. Tožilstvo je ta Varuhov predlog upoštevalo in tudi podalo zahtevo za varstvo zakonitosti.

Vrhovno sodišče RS pa je s sodbo, opr. št. I Ips 170/2010 z dne 31. 3 2011, zahtevo za varstvo zakonitosti zavrnilo. Zahtevi ni pritrdilo zaradi ugotovitve, da sodišče z izrekom varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljena na prostosti ni prekoračilo pravice, ki jo ima po zakonu, oziroma ni kršilo določbe prvega in četrtega odstavka 65. člena KZ. Pri tem ni ugotovilo očitne kršitve 155. člena ZIKS-1 oziroma ni posebej presojalo odredbo sodišča, da se izrečeni ukrep obveznega zdravljenja na prostosti izvaja v Zavodu Hrastovec Trate. Pripomnilo pa je, da morebitno obsojenčevo bivanje oziroma nastanitev v Zavodu Hrastovec ni ukrep kazenskopravne narave, temveč lahko temelji le na njegovi privolitvi oziroma odločitvi njegovega skrbnika, če bi mu bila odvzeta poslovna sposobnost.

Očitna napaka sodišča tako z zahtevo za varstvo zakonitosti ni bila odpravljena. Zato je bila prizadeta oseba še vedno nameščena v UKC Maribor, ne da bi se izrečeni varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti sploh začel izvajati. O tem smo se sami prepričali ob obisku UKC. Varuh je to štel za nedopustno, ob upoštevanju tudi, da je sodišče že samo ugotovilo, da niso več izpolnjeni pogoji za izvajanje varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu. Zato je osebi izreklo obvezno zdravljenje na prostosti, ki pa se ni začelo niti po več kot po letu dni (odločitev o tem je postala pravnomočna 11. 3. 2010).

Z našimi ugotovitvami smo seznanili Okrajno in Okrožno sodišče v Mariboru, Ministrstvo za pravosodje, Vrhovno sodišče RS in Vrhovno državno tožilstvo RS. Ministrstvo za pravosodje je pritrdilo stališču Varuha s pojasnilom, da se varnostni ukrepi obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti izvajajo v zdravstvenih ustanovah. Ob tem je poudarilo, da je Zavod Hrastovec – Trate socialnovarstveni zavod in ni pristojen za zdravstveno dejavnost, temveč ima socialnovarstveno funkcijo. Zato ni v pristojnosti Ministrstva za zdravje (ki sicer določa zdravstvene zavode, v katerih se lahko izvajajo varnostni ukrepi obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti), temveč v pristojnosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Okrožno sodišče pa se je odzvalo s pojasnilom, da je bil Zavod Hrastovec – Trate določen kot institucija, ki naj bi za obsojenca skrbela, seveda ob njegovi privolitvi. Po pojasnilu predsednika zunajobravnavnega senata je ob sprejetju takšne odločitve upošteval, da je bilo obsojencu že dano potrdilo za nastanitev v ta zavod in da je on že izrazil soglasje s tem. Okrožno sodišče pa je razpravljajoči sodnici v predmetni kazenski zadevi tudi predlagalo, da izda sklep o dovoljenosti izvršbe pravnomočnega sklepa zunajobravnavnega senata.

Okrajno sodišče v Mariboru je nato z več kot trimesečno zamudo na naroku v postopku ponovnega odločanja glede trajanja in izvajanja varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljena na prostosti s sklepom odločilo, da naj obsojenca odpustijo iz UKC Maribor, z Oddelka za psihiatrijo in začnejo psihiatrično zdravljenje na prostosti, to je ambulantno.

Ob ugotovitvi sodišča, da so izpolnjeni pogoji za spremembo predhodno izrečenega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu v ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti, bi po stališču Varuha torej sodišče lahko osebo napotilo le v enega izmed zdravstvenih zavodov, kar pa Zavod Hrastovec – Trate ni. Ta napaka je bila po posredovanju Varuha odpravljena šele z večmesečno zamudo pri ponovnem odločanju glede trajanja in izvajanja varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljena na prostosti. Oseba je ob pomoči centra za socialno delo zaživela zunaj zavoda in bila vključena v ambulantno zdravljenje. **2.4-2/2010**

2.4 PRAVOSODJE

SPLOŠNO

Kot že leta 2010 se je tudi leta 2011 zmanjševalo število obravnavanih zadev na področju sodnih postopkov, in sicer s 504 leta 2010 na 473 zadev leta 2011, od katerih jih je bilo 257 s področja civilnih postopkov in razmerij, 71 s področja kazenskih postopkov, 22 zadev se jih je nanašalo na postopke pred delovnimi in socialnimi sodišči, devet zadev v povezavi z upravnim sodnim postopkom in 96 na področju prekrškov. Pobude tudi tokrat razdelimo na tiste, ki se nanašajo na dolgotrajnost sodnih postopkov, in druge, med njimi tudi številne, ki zadevajo kakovost sodnega odločanja.

2.4.1 Ugotovitve iz obravnavanih pobud

Vsebina prejetih pobud na civilnopravnem področju je bila, podobno kot prejšnja leta, pestra, saj gre za najobsežnejše pravno področje in ureja številna dinamična in raznolika razmerja v zasebnem pravu. Pobude so zadevale nerešena vprašanja dedovanja, lastninske pravice, medsosedskih odnosov, sporov iz pogodbenih razmerij med fizičnimi osebami ter fizičnimi osebami in gospodarskimi subjekti, vprašanja v zvezi z razvezo zakonske zveze, s preživljanjem (tako otrok kot preživljanja med nekdanjima zakoncema) in drugo.

V razmerju do posameznikov kot fizičnih oseb Varuh nima pristojnosti. Če se stranki ne moreta dogovoriti o ureditvi medsebojnih spornih razmerij, potem druge možnosti, kot je sodna pot, praviloma ni. Sodni postopki so zamudni, dragi in z negotovim izidom. Zato se kot alternativa sodnemu reševanju sporov vse bolj uveljavlja mediacija, s katero se v naši državi spori rešujejo že deseto leto. Po podatkih Ministrstva za pravosodje (MP) je bilo leta 2010 z mediacijo na sodiščih rešenih 2.239 zadev, kar je 100 odstotkov več kot leta 2009. Gre za mirno reševanje spora, ki je pogosto učinkovitejše, hitrejše in predvsem cenejše kot morebitna sprožitev ali nadaljevanje spora na sodišču. Udeleženci si z medsebojnim popuščanjem prizadevajo poiskati rešitev, s katero so na koncu zadovoljni vsi in ki upošteva interese vseh vpletenih. Zato pobudnike tudi vseskozi seznanjamo z možnostjo rešitve spora z mediacijo.

Iz večine prejetih pobud se je kazala tudi socialna stiska, s katero se spoprijema vse več posameznikov. Ti so praviloma (največkrat posredno, pa tudi neposredno) v pobudah pričakovali konkretno pravno pomoč in svetovanje Varuha v njihovih zadevah. Ker Varuh nima pristojnosti za dajanje pravne pomoči, smo pobudnike lahko predvsem seznanjali z možnostmi, ki jih imajo za zavarovanje in uveljavitev svojih pravic v posameznih sodnih (pa tudi upravnih) postopkih, oziroma smo jih napotili na druge ustrezne poti za rešitev zadeve. Po potrebi smo jih usmerjali, da si priskrbijo pomoč odvetnika, tudi na račun države v okviru brezplačne pravne pomoči, če so do nje zaradi slabega gmotnega stanja upravičeni.

Tudi letos želimo posebej izpostavili pobude, v katerih so pobudniki opozarjali na dolgotrajnost postopkov, tako sodnih kot tudi postopkov za dodelitev brezplačne pravne pomoči. Obravnava tovrstnih pobud je v nekaj primerih sicer pokazala, da niso bile vedno utemeljene, saj so bili razlogi za dolgotrajnost postopka pri pobudnikih samih oziroma nasprotnih strankah v postopku. V nekaterih primerih pobudniki (še) niso uporabili (pospešitvenih) pravnih sredstev, ki jih imajo kot stranke v postopku na voljo v skladu z Zakonom o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja. Takšnim smo svetovali, da v okviru konkretnega postopka vložijo posamezno pospešitveno pravno sredstvo, kot sta nadzorstvena pritožba in

rokovni predlog. Ko smo na podlagi okoliščin ugotovili, da je naše posredovanje potrebno, smo opravili poizvedbe pri sodiščih. Ta so se praviloma redno odzivala na naše poizvedbe in kar v nekaj obravnavanih primerih smo lahko ugotovili, da je bila naša poizvedba utemeljena in da je sprožila (ponovni) premik v obravnavanju zadeve. Nekatere zadeve so predstavljene med izbranimi primeri.

Ker so ob neupravičenem zavlačevanju (sodnega) postopka izpolnjeni pogoji za posredovanje Varuha, se odzivamo tudi v zadevah, o katerih poročajo sredstva javnega obveščanja. Tako smo tudi zaradi članka v Slovenskih novicah 10. 6. 2011 z naslovom »Smrt Bojana Kajtne bo očitno zastarala« opravili poizvedbo na Okrožnem državnem tožilstvu v Celju. Iz njihovega odgovora je bilo razvidno, da je naloge, ki jih je po zakonu dolžno opraviti, opravilo v zelo kratkem času in da je 16. 3. 2009 vložilo obtožnico. Ker glavna obravnava še ni bila razpisana, smo se za pojasnilo časovnih okoliščin obrnili še na Okrožno sodišče v Celju. To je sporočilo, da bo narok za glavno obravnavo ob upoštevanju vrstnega reda obravnavanja kazenskih zadev razpisan konec leta 2011. Na podlagi 13. 7. 2011 izdane odredbe predsednika sodišča, številka Su 170001/2011, pa se bo ta zadeva reševala prednostno. Sporočilo sodišča je tako omogočalo sklep, da se zadeva obravnava v skladu z določili sodnega reda, hkrati pa, da bo odrejeno prednostno reševanje zadeve zagotovilo njeno še hitrejše obravnavanje in končanje kazenskega postopka še pred zastaranjem.

Obravnavali smo tudi nekaj primerov zamud v novem sojenju na prvi stopnji po vrnitvi zadeve s pritožbenega oziroma revizijskega sodišča. Tudi v takih primerih se na sodišče obrnemo s poizvedbo o razlogih za zastoj v obravnavanju zadeve. Običajno se tudi zato obravnavanje zadeve premakne *(glej primer št. 37).*

Na podlagi prejetih pobud opažamo, da se postopki na prvi in drugi stopnji sicer krajšajo, še vedno pa se z zamudo odloča o izrednih pravnih sredstvih na Vrhovnem sodišču RS, čeprav je to sodišče število nerešenih zadev v dveh letih zmanjšalo za 38 odstotkov. Tako sta v enem izmed obravnavanih primerov od vložitve revizije do odločitve revizijskega sodišča minili več kot dve leti. Čeprav gre za izredno pravno sredstvo, ki tudi vodi k zagotavljanju enotnosti pravnega reda oziroma k enotni uporabi zakona, je prvotni namen še vedno zagotoviti pravilno in zakonito odločbo v konkretnem sporu. Zato je nedvomno v interesu stranke, da je (tudi) o reviziji odločeno hitro in brez nepotrebnega odlašanja.

Na potrebo po končanju sodnih postopkov v razumnem roku so Slovenijo znova opozorile nekatere sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP). Varuh sicer že več let opozarja na nerazumno dolge sodne postopke, ki ne le da kršijo ustavno pravico do sojenja v razumnem roku, temveč lahko pri posamezniku povzročijo oziroma močno podaljšajo njegovo stisko. Posebej izpostavljamo socialne in delovne spore ter sodne postopke, v katerih so udeleženi otroci (npr. zaradi spolne zlorabe). Med primeri pa opisujemo tudi zadevo, v kateri je od prijave kaznivega dejanja do razpisa glavne obravnave zaradi kaznivega dejanja na škodo osebe z motnjo v duševnem razvoju preteklo skoraj sedem let *(glej primer št. 33)*. Zato je treba tudi po Varuhovem mnenju še naprej vztrajati pri odpravi sodnih zaostankov in z različnimi ukrepi odpraviti vse primere dolgotrajnega čakanja na začetek sodnega odločanja oziroma predolgotrajne sodne postopke.

Spodbuden je podatek, da so sodišča v letu 2011 znova rešila več zadev, kot so jih prejela v reševanje, in to kljub visokemu pripadu, (leta 2010 so sicer sodišča prejela v reševanje 0,2 odstotka manj zadev kot pa leto prej). S posebno pozornostjo je treba obravnavati ugotovitev Vrhovnega sodišča RS, da se kot kritična področja izpostavljajo gospodarski spori, kazenske zadeve, insolvenčni postopki in nepremičninska izvršba. Hkrati se na posameznih sodiščih ugotavljajo nekatere pomanjkljivosti (npr. neobvladovanje pripada, kadrovska nesorazmerja glede na različne obremenjenosti sodišč, neustrezna starostna struktura nerešenih zadev – tako iz gradiva Vrhovnega sodišča RS: Javna otvoritev sodnega leta

2012). Zato Varuh podpira sprejete ukrepe in predloge rešitev Vrhovnega sodišča RS, da bi se v letu 2012 izboljšalo stanje pri zmanjševanju zaostankov, reševanju starejših nerešenih zadev, pospešitvi poslovnih procesov na sodiščih, razbremenitvi sodnikov in izenačevanju kadrovskih virov.

Skrajševanju sodnih postopkov je namenjena tehnološka modernizacija slovenskega pravosodja. Ob uvedbi zvočnega snemanja glavnih obravnav in narokov (uporaba od 1. 10. 2010) se je leta 2011 končala posodobitev tehnične opreme sodišč, centrov za socialno delo in drugih uporabnikov za izvajanje videokonferenc v pravosodnem sistemu. Ta omogoča zaslišanje prič, izvedencev, otrok, bolnikov, zapornikov in drugih udeležencev sodnih postopkov na daljavo. Tudi Varuh šteje to za pomembno pridobitev, katere namen ni le skrajšati sodne postopke, temveč jih približati strankam in tudi znižati njihove stroške. MP in Vrhovno sodišče RS zato spodbujamo, da si še naprej prizadevata za projekte, s katerimi bi poenostavili sodne postopke, jih približali uporabniku in s tem povečali učinkovitost sodišč.

Kakovost sodnega odločanja

Kot smo že večkrat poudarili, nazadnje tudi v poročilu za leto 2010 *(str. 104–105)*, bo k povečanju ugleda največ prispevalo sodstvo samo z izdajanjem kakovostnih sodnih odločb, in to ob zagotovljenem sojenju brez nepotrebnega odlašanja. Vendar smo se znova srečali s številnimi pobudami, v katerih so posamezniki zatrjevali, da je izdana sodna odločba nezakonita (ali nepravilna), oziroma navajali druge nepravilnosti pri delu sodišča. Nekateri takšni očitki so bili usmerjeni tudi zoper sodne odločbe na pritožbenem sodišču v pravdnem postopku, kjer je čedalje bolj omejen dostop do revizije in s tem nadzor nad delom teh sodišč.

Tako smo tudi v tem letu prejeli številne pobude, v katerih so pobudniki izražali nezadovoljstvo s sprejetimi (neredko tudi že pravnomočnimi) odločitvami sodišč, zlasti v kazenskih zadevah. Pogosto so izražali pričakovanja, da bo Varuh njihovo zadevo (ponovno) proučil in pomagal pri spremembi odločitve, v postopkih, ki še niso bili končani, pa da bo vplival na vsebinsko odločitev sodišča, da bo ta skladna z njihovimi pričakovanji. Varuh seveda ne more in ne sme posegati v vsebino odločanja, ki je predmet posameznega postopka. Zato smo tudi v teh primerih pobudnike seznanjali zlasti s pravnimi možnostmi, ki jih imajo kot stranke v postopku za uveljavljanje svojih pravic v primeru nestrinjanja s posamično odločitvijo, to je z možnostmi vložitve rednih in izrednih pravnih sredstev. Če te možnosti ni bilo več in je bil postopek pravnomočno ter dokončno končan, smo pobudnike opozarjali na njihovo dolžnost spoštovanja pravnomočnih odločitev ter posledice, ki bi jih utegnile doleteti, če svojih obveznosti ne bi prostovoljno izpolnili v roku, ki je za to določen s konkretno pravnomočno (sodno ali upravno) odločbo in bi zoper upnik sprožil izvršilni postopek za prisilno izpolnitev pravnomočne odločbe. Nekateri pobudniki se niso strinjali s posredovanimi pojasnili in so od Varuha (ponovno) zahtevali posredovanje na sodiščih.

Sodišče mora sicer v vsakem sodnem postopku ravnati tako, da postopek izpelje brez zavlačevanja in s čim manj stroški. To nedvomno še posebej velja v sporih, kjer se odloča o pravicah in koristih mladoletnih otrok. Sodišče mora v teh primerih še posebej paziti, da s svojim ravnanjem, predvsem ne zadosti skrbnim obravnavanjem zadeve, postopka ne podaljšuje. Od sodišča se tudi pričakuje, da pozna tako procesno kot tudi materialno pravo. Če sodnik spregleda, da tožnik očitno ni aktivno legitimiran (to je, da sploh ne more vložiti tožbe z določenim zahtevkom), se bodisi zaradi nepoznavanja prava ali zgolj površnega obravnavanja tožbe postopek lahko močno podaljša. To nedvomno ni v korist mladoletnega otroka, o katerega dodelitvi, določitvi preživnine in stikov se na primer v postopku odloča.

V tej zvezi izpostavljamo primer, ko je tožbo za dodelitev mladoletnega otroka, določitev preživnine in stikov v letu 2008 vložil mladoletni otrok sam, v sodnem postopku pa ga je kot zakonita zastopnica zastopala mati. Ne da bi Okrožno sodišče v Kranju preverilo aktivno

legitimacijo za vložitev tožbe, je s sodbo opr. št. II P 543/2008 z dne 18. 3. 2010 tožbenemu zahtevku ugodilo, vendar je Višje sodišče v Ljubljani sodbo spremenilo in tožbeni zahtevek zavrnilo (opr. št. IV Cp 2916/2010). Ugotovilo je, da mladoletni tožnik ni aktivno legitimiran za začetek takšnega postopka. Spor o varstvu in vzgoji skupnih otrok je namreč spor staršev in le ti imajo tudi upravičenje za uveljavljanje pravic.

Sodišče je v postopku na prvi stopnji, kot je ugotovilo pritožbeno sodišče, napačno uporabilo materialno pravo. Ker je tožbo vložil nekdo, ki za to nima aktivne legitimacije, odločitev višjega sodišča ni mogla biti drugačna. Žal se zaradi takšne napačne odločitve sodišča prve stopnje odločanje o vprašanjih, pomembnih za življenje otroka in njegovo preživljanje, podaljša, saj je treba vložiti novo tožbo oziroma postopek odločanja začeti znova. To je v obrazložitvi sodbe poudarilo tudi pritožbeno sodišče, ki opozarja, da je bila zgrešena aktivna legitimacija tožnika povsem prezrta, zato se je postopek na prvi stopnji brez potrebe vodil skoraj dve leti, kar je z vidika varovanja koristi mladoletnika povsem nedopustno.

Med primeri nadalje izpostavljamo še obravnavanje zadeve *(glej primer št. 29)*, ki kaže, kakšne posledice ima lahko ne dovolj skrbno voden sodni postopek. Obravnavali smo tudi primere, ki so kazali na nepravilno uporabo pojma otrok iz 287. člena Kazenskega zakonika (KZ-1) tako pri tožilstvu, kot tudi nekaterih sodnikih. *(glej primer št. 32)*

Nedvomno pa na kakovost sodnega odločanja vpliva tudi kakovost predpisov, ki so podlaga za sodno odločanje, zato velja pri spremembah in dopolnitvah predpisov temu vidiku namenjati posebno pozornost.

Spremembe in dopolnitve zakonodaje

Leta 2011 je bilo ponovno sprejetih več novel zakonov, s katerimi naj bi se povečala tudi učinkovitost sodnega odločanja. To so novela Zakona o sodiščih, novela Zakona o sodniški službi, novela Zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju ter novela Zakona o izvršbi in zavarovanju. Učinkovitejšemu kazenskemu pravosodju pa so namenjeni, sicer že 31. po vrsti, novela Zakona o kazenskem postopku (ZKP) in novela KZ-1 ter sprejem Zakona o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (ZOPNI). Lažji dostop do odškodnin za žrtve kaznivega dejanja naj bi omogočala novela Zakona o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj, ki je v uporabi od 1. 1. 2011. Pri tem smo sodelovali v strokovnem usklajevanju sprememb in dopolnitev splošnega in nato še posebnega dela KZ-1 (v nadaljevanju: osnutek zakona).

Z zadovoljstvom ugotavljamo, da je MP kot pripravljavec novele KZ-1 nekatera naša mnenja, predloge in pripombe tudi upoštevalo. Pri tem smo pozdravili odločitev ministrstva za le nujno popravo neskladnosti, napak in nedoslednosti v veljavnem zakonskem besedilu, ne da bi se spreminjala temeljna izhodišča KZ-1, saj se strinjamo, da je za bistvene spremembe ureditve prava kaznivih dejanj potreben skrben premislek. Tudi v poročilu za leto 2007 smo poudarili, da velja tudi za načrtovane spremembe zakonodaje s področja kazenskih postopkov (KZ-1 in ZKP) upoštevati spoštovanje načel ustavnosti, zakonitosti ter spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Kazensko pravo je eden izmed stebrov državnosti; vsi posegi v temeljne institute tega prava bi morali biti zato skrbno pretehtani, zagotovljena bi morala biti široka javna razprava in za ključne spremembe doseženo soglasje stroke.

Glede načrtovane ponovne vključitve ukrepov obveznega psihiatričnega zdravljenja neprištevnih in bistveno zmanjšano prištevnih storilcev kaznivih dejanj v Kazenski zakonik smo pripomnili, da je prav, da se nastala praznina na tem področju čim prej uredi. Pri svojem delu smo namreč že zaznali težave, ki so posledica dejstva, da se ureditev ukrepov obveznega psihiatričnega zdravljenja neprištevnih in bistveno zmanjšano prištevnih storilcev šele napoveduje z Zakonom iz 376. člena KZ-1. *(primer Zamuda pri delu sodišča zaradi napačne razlage zakona, 2.3-24/2009, Letno poročilo 2009, str. 76)*

MP ni sledilo našemu načelnemu nasprotovanju možnosti dodatne omilitve kazni po sporazumu z obdolžencem. Menilo je, da so za predlagano ureditev podani zadostni kriminalno-politični razlogi in predvideni ustrezni načini zagotavljanja načela enakosti. Sporočilo pa je, da so bili pomisleki vendarle upoštevani v okviru zoženih meja omilitve kazni v primerjavi s prvotnim predlogom.

Na pripravljene spremembe in dopolnitve Kazenskega zakonika v njegovem posebnem delu nismo imeli posebnih pripomb. Pozdravili pa smo vse spremembe in dopolnitve Kazenskega zakonika, ki so redakcijske narave oziroma imajo bi odpravili do zdaj ugotovljene nepravilnosti pri posameznih inkriminacijah. Opozorili smo, da bi bilo pri tem prav, da bi spremembe in dopolnitve zakonika zajele vse (ne le delno, naj bi predloženi osnutek zakona) nepravilne rabe izraza otrok oziroma izraza mladoletnik (mladoletna oseba). Čim prej bi tudi sicer moralo priti do uveljavitve kazenskega zakona za mladoletnike, ki ga KZ-1 že napoveduje. Žal pa ni prišlo do sprememb pri inkriminaciji vsiljivega in psihično nasilnega vedenja (zalezovanja), na kar smo opozorili v lanskem poročilu *(str. 110).*

Vzpostavitev elektronske zemljiške knjige

Leto 2011 je bilo na področju zemljiškoknjižnega prava prelomno, saj je začela veljati novela Zakona o zemljiški knjigi (ZZK-1C; Uradni list RS, št. 25/2011), s katero je bila 1. maja uvedena elektronska zemljiška knjiga, ki je spremenila ustaljeni način dela zemljiškoknjižnih sodišč ter prakso vlaganja zemljiškoknjižnih predlogov. Ti se po novem vlagajo izključno v elektronski obliki. Novela določa, da lahko vse zemljiškoknjižne predloge (razen predloga za zaznambo vrstnega reda, predznambo ali vknjižbo v zaznamovanem vrstnem redu) elektronsko vloži posameznik kot predlagatelj neposredno sam ali njegov profesionalni (kvalificirani) zastopnik. Takšna ureditev torej daje posameznikom možnost izbire, ali bodo zemljiškoknjižni predlog vložili sami ali pa bodo za to pooblastili kvalificiranega zastopnika (notarja, odvetnika, nepremičninsko družbo, ki opravlja storitve posredovanja v prometu z nepremičninami, državno pravobranilstvo). Tako ne omejuje njihove postulacijske sposobnosti, kar smo kot glavno pomanjkljivost šteli pri prej načrtovani noveli zakona.

Pričakovati je, da bo nova ureditev prispevala k povečanju pravne varnosti posameznikov v prometu z nepremičninami in k hitrejšemu odločanju v postopkih zemljiškoknjižnih vpisov. Zasledili pa smo že številne pripombe, da ni tako. Ali in koliko pa bodo cilji, ki jih novela obravnava, tudi dejansko doseženi, bo pokazal šele čas. Po uveljavitvi ZZK-1C smo prejeli sicer le eno pobudo, na podlagi katere bi bilo na prvi pogled mogoče sklepati, da bo v praksi pri izvajanju ZZK-1C prihajalo do težav, vendar obravnava pobude tega ni potrdila.

Vsebina drugih pobud, povezanih z zemljiško knjigo, je bila večinoma takšna, da smo pobudnike lahko predvsem seznanjali s pravnimi možnostmi, ki jih imajo v zemljiškoknjižnem postopku za zavarovanje svojih pravic. Med zanimivejšimi izpostavljamo pobudo, ki jo je na Varuha naslovil pobudnik zaradi nezmožnosti pridobiti zemljiškoknjižni izpisek za nepremičnini, ki ležita v katastrski občini (k. o.) Pregara. Pobudnik zemljiškoknjižnega izpiska za omenjeni nepremičnini na Okrajnem sodišču v Kopru ni mogel pridobiti, saj zemljiška knjiga za k. o. Pregara ni bila vzpostavljena.

Za pojasnila v zvezi z reševanjem problematike vzpostavitve zemljiške knjige za k. o. Pregara smo se obrnili na MP, ki nas je seznanilo s potekom reševanja omenjene problematike in dejavnostmi med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško, ki naj bi sprožilo začetek vodenja zemljiške knjige za k. o. Pregara na pristojnem slovenskem sodišču. Iz odgovora MP je bilo razbrati, da so ovire pri Republiki Hrvaške, saj ta ni posredovala diplomatske note, kot je bilo dogovorjeno v peti točki dogovora, ki sta ga sklenila slovenski minister in hrvaška ministrica za pravosodje 14. 4. 2005 v Zagrebu. MP je zato ugotavljalo, da se z opustitvijo dolžnega ravnanja, h kateremu se je Republika Hrvaška nedvomno zavezala,

povzroča pravna negotovost glede razpolaganja s premoženjem v k. o. Pregara, kar je v neposrednem nasprotju z uveljavljenimi pravnimi načeli na območju Evropske unije in za Republiko Slovenijo nesprejemljivo. Kot smo pozneje zasledili v medijih, je Republika Hrvaška 14. 6. 2011 vendarle posredovala diplomatsko noto, s katero je potrdila datum začetka vodenja zemljiške knjige za k. o. Pregara na Okrajnem sodišču v Kopru. S tem so se izpolnili pogoji za vzpostavitev zemljiške knjige tudi za k. o. Pregara. Kot nam je znano iz poročanja medijev, so bili prvi koraki na tem področju že storjeni, saj je bila na Vrhovnem sodišču RS že oblikovana posebna delovna skupina. Z vzpostavitvijo zemljiške knjige bo tako tudi za lastnike nepremičnin na območju k. o. Pregara vendarle zagotovljena ustrezna pravna varnost.

Prednostno reševanje zadev gre na račun neprednostnih

Vrstni red reševanja zadev na sodiščih določa 13.a člen Zakona o sodiščih. Temeljno merilo za vrstni red reševanja je čas pripada zadeve na sodišče, prednostno pa se obravnavajo le zadeve, ki so kot take določene z zakonom (na primer pripor). Sodnik pri določitvi vrstnega reda obravnavanja drugih zadev lahko upošteva poleg časa pripada zadeve na sodišče tudi vrsto, naravo in pomen zadeve. V enem od obravnavanih primerov (neprednostna zadeva, v kateri je obtožnica postala pravnomočna 13. 3. 2008, vendar v začetku leta 2011 še ni bila na vrsti za reševanje), je sodnik pojasnil, da zaradi obravnav le nujnih obsežnih pripornih zadev od septembra 2010 nepripornih zadev skoraj ni razpisoval.

Takšen podatek je po mnenju Varuha skrb zbujajoč, saj je zato odločanje v drugih (ne pripornih) zadevah očitno odrinjeno v nedoločen čas v prihodnost, kar pa bi lahko pomenilo tudi kršitev pravice do sojenja v razumnem roku. Samo v nujnih zadevah namreč odločajo sodišča le med sodnimi počitnicami. Zunaj te izjeme pa so sodišča po naši presoji zavezana reševati tudi druge zadeve, ne glede na število prednostnih zadev. Delež v obravnavanju prednostnih in drugih zadev mora biti v razumnem sorazmerju tako, da se tudi strankam v neprednostnih zadevah čim bolj zagotavlja pravica do sodnega odločanja brez nepotrebnega odlašanja.

Predsednik sodišča se je z ugotovitvijo Varuha sicer strinjal, vendar je pripomnil, da je to sorazmerje vnaprej nedoločljivo, zato v tem pogledu tudi ni mogoče sprejemati nikakršnih vnaprejšnjih ukrepov. Enakomerna obremenjenost sodnikov s pripornimi zadevami je sicer zagotovljena s tem, da se o pripadu pripornih zadev vodi poseben vpisnik oziroma evidenca. Predsednik sodišča je še opozoril, da so bili z novelo Zakona o sodiščih ustanovljeni specializirani oddelki za sojenje v zahtevnejših zadevah organiziranega in gospodarskega kriminala, terorizma, korupcijskih in drugih podobnih kaznivih dejanj. Ker bodo tudi te zadeve imele status prednostnih zadev (pričakovati pa je, da bodo tako s pravnega kakor tudi širšega vidika lahko izredno zapletene), bo tudi njihovo reševanje nujno vplivalo na zastoje pri reševanju neprednostnih zadev. Preprečevanje zamud pa bi bilo treba rešiti sistemsko, saj samo z uresničevanjem obstoječih določb Sodnega reda to po njegovi presoji najbrž ne bo mogoče.

Dodelitev spisa zakonitemu sodniku

Pravica vsakogar, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter o obtožbah proti njemu brez nepotrebnega odlašanja odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče, predvsem pa, da mu lahko sodi samo sodnik, ki je izbran po pravilih, vnaprej določenih z zakonom in s sodnim redom, je zagotovljena že z Ustavo RS (23. člen). Ta ustavna pravica se mora vsakomur zagotoviti z dosledno uporabo pravil, ki jo urejajo (predvsem 160. člena Sodnega reda), sicer je posameznik zanjo lahko prikrajšan.

V tej zvezi smo obravnavali zadevo pobudnika, ki je dvomil, da mu v kazenskem postopku sodi zakoniti sodnik. Zoper pobudnika je bila vložena zasebna tožba (26. 6. 2008), ki jo je sodišče ugotovilo kot nepopolno. Kot tako jo je vpisalo v IV Kr vpisnik in zasebnega tožnika pozvalo na dopolnitev vloge. Vlogo, s katero je bila zasebna tožba dopolnjena, je sodišče opremilo s tremi dohodnimi štampiljkami: iz prve je razvidno, da je vlogo sodišče prejelo 5. 9. 2008, iz druge je mogoče razbrati, da je bila prejeta v kazenski pisarni 10. 9. 2008, in iz tretje, da je bila prejeta v kazenski pisarni 9. 10. 2008. Na to vlogo je bila ročno 1. 10. 2008 napisana odredba: »Vpisati v 'K' vpisnik«. Ta vloga pa je bila (po pojasnilu sodišča) dejansko vpisana v K vpisnik šele 9. 10. 2008, ko je bila tudi dodeljena v reševanje sodniku. Strokovni sodelavec je po pojasnilu sodišča namreč (šele) dne 9. 10. 2008 podal odredbo za vpis zadeve v II K vpisnik, ta se je posledično štel za dan vložitve zasebne tožbe, na tej podlagi pa je bila tega dne zadeva tudi dodeljena sodniku po seznamu na ta dan.

Na podlagi navedenih dejstev je Varuh presodil, da je pobudnikov dvom o dodelitvi izpostavljene kazenske zadeve zakonitemu sodniku (v skladu s 160. členom Sodnega reda), lahko upravičen, zato je na to opozoril predsednika sodišča in ministra za pravosodje, ki na podlagi 6. člena Sodnega reda skrbita za izvajanje določil Sodnega reda.

Predsednik sodišča je sicer presodil, da je konkretna zadeva dodeljena zakonitemu sodniku, hkrati pa je opozoril, da gre za odprt kazenski postopek in da bo v konkretni zadevi odločeno s končno odločbo. MP nas je seznanilo, da je predsednika višjega sodišča zaprosilo za izvedbo nadzora sodne uprave po določbah tretjega odstavka 67. člena Zakona o sodiščih, vendar po prejetem pojasnilu predsednika višjega sodišča, da predstavlja dodelitev spisa v odprti kazenski zadevi ugovor pravne narave, o katerem sme in mora odločiti le senat sodišča prve stopnje, očitno pri zaprosilu za nadzor ni vztrajalo. Stališče predsednika Višjega sodišča v Ljubljani je namreč bilo, da je spoštovanje in izvajanje predpisov, ki urejajo dodeljevanje zadev sodnikom, v pristojnosti predsednika sodišča. Pripomnil je tudi, da se lahko do očitkov nepravilne dodelitve v odprti sodni zadevi opredeljujejo le pristojni sodniki oziroma senati, ki odločajo o obtožbi, pritožbi oziroma izrednem pravnem sredstvu. Če pristojni sodniki ugotovijo kršitve pravil o dodeljevanju, lahko šele po pravnomočnosti zadeve predsednik sodišča oziroma predsedniki sodišč višje stopnje preverjajo razloge za kršitev pravil. Kljub vsemu je MP sporočilo, da pripravlja razlago 160. člena Sodnega reda. Iz pozneje prejetega odgovora pa smo razbrali stališče MP, da se kot dan prispetja oziroma vložitve začetnega procesnega akta šteje datum vpisa začetnega procesnega akta v ustrezen glavni vpisnik, na podlagi odredbe sodišča po opravljeni presoji (formalnem preizkusu), upoštevajoč pri tem določila 160. člena Sodnega reda.

Takšna razlaga 160. člena Sodnega reda je po naši presoji lahko sporna, saj v postopku dodeljevanja zadev dopušča dvom o tem, da je posamezna zadeva dejansko dodeljena zakonitemu sodniku. Datum vpisa procesnega akta v ustrezen glavni vpisnik bi bil namreč v tem primeru odvisen od dneva izdaje odredbe sodišča (torej od izključno subjektivne okoliščine), zato se po stališču Varuha nikakor ne more šteti kot dan prispetja oziroma vložitve začetnega procesnega akta, saj Sodni red po našem mnenju določa ravno nasprotno: dan prispetja vloge (kot objektivno dejstvo) je edina časovna okoliščina (brez možnosti kakršnega koli zunanjega vpliva), ki sme in mora biti merilo za vpis dospelega akta v vpisnik. Kdaj vloga prispe na sodišče, pa je in mora biti jasno razvidno iz dohodne štampiljke na vlogi. Le če je vpis v ustrezen vpisnik odvisen izključno od dnevno prispelih aktov (kot jasno določa 160. člen Sodnega reda v prvi alineji drugega odstavka), ne more biti dvoma o naključnem, naravnem oziroma zakonitem sodniku, ki je z drugim odstavkom 23. člena Ustave RS zagotovljen vsakomur. Če se prispetje določenega akta ravna po odredbi sodišča, in to celo z nedoločenim, poljubnim, časovnim odmikom (saj stališče MP niti ne zahteva, da se takšna odredba izda takoj po prispetju akta oziroma nemudoma), dvoma o pravilni dodelitvi procesnega akta ni mogoče ovreči. Izdaja takšne odredbe je namreč (lahko) odvisna tudi od subjektivnih okoliščin.

Stališče MP, »da se kot dan prispetja oziroma vložitve začetnega procesnega akta šteje datum vpisa začetnega procesnega akta v ustrezen glavni vpisnik, na podlagi odredbe sodišča po opravljeni presoji (formalnem preizkusu)« tako po našem stališču ne zagotavlja uresničevanja ustavne pravice do sodnika, ki je izbran po vnaprej določenih pravilih z zakonom ali sodnim redom, v celoti. Zato smo **predlagali, da MP svojo razlago (če je glede uporabe 160. člena Sodnega reda sploh potrebna) ponovno prouči ali jo vsaj dopolni.** Po ponovni proučitvi svojega stališča je MP sporočilo, da izhajajoč iz konkretne zadeve, splošne razlage ni mogoče oblikovati oziroma presoditi, da gre za nujno potrebno razlago, saj bi takšna razlaga lahko temeljila na pravni presoji okoliščin, ki so predmet sodnega obravnavanja (odprtega sodnega postopka). Splošne razlage tudi ni mogoče podati, če se prej ne proučijo vsi drugi možni primeri vpisovanja nepopolnih vlog in prenosa zadev v drug vpisnik po dopolnitvi ter opravi analiza uporabe v praksi. Gre za primere, ki jih bo po sporočilu MP mogoče proučiti in analizirati le v sklopu načrtovane prenove Sodnega reda, ko bo mogoče oblikovati tudi natančnejša pravila o vpisu nepopolnih vlog, njihovem dodeljevanju in prenosu v ustrezne vpisnike, če so bile sprva vpisane v pomožni vpisnik (npr. Kr). Po sporočilu MP gre za pomembno vprašanje, ki ga bo treba v prihodnosti podrobneje proučiti. Pričakujemo, da bo MP dano napoved tudi čim prej izpolnilo, saj gre vsekakor za pomemben vidik uresničevanja pravice do sodnega varstva.

Postavitev izvedenca brez sodelovanja stranke

Eden izmed pobudnikov, ki je zaprosil za odložitev prestajanja kazni zapora, nas je seznanil s tem, da mu je sodišče naložilo plačilo stroškov izvedenca v postopku odločanja o odložitvi prestajanja kazni zapora. Pritoževal se je, da ga ni nihče seznanil s tem, da bo moral plačati stroške dela izvedenca, ki ga sam ni niti zahteval. Poleg tega naj bi v podkrepitev svojih navedb že sam sodišču izročil vso medicinsko dokumentacijo.

Sodnik, ki vodi zadeve izvajanja kazni zapora, o morebitnih prošnjah za odložitev prestajanja kazni zapora odloča na podlagi določila 8. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1), skladno z zakonom, ki ureja upravni postopek. Iz sklepa sodišča o povrnitvi stroškov, nastalih v postopku izvršitve kazni zapora, ni izhajalo, da bi sodišče v tej zadevi izdalo poseben sklep v smislu tretjega odstavka 115. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP), kot tudi ne, da bi bila predlagatelju dana možnost, da se izjavi o tem, kdo naj bo izvedenec (kot to zahteva ZUP v tretjem odstavku 190. člena), oziroma ali je bil pobudnik sploh opozorjen, da bo odločanje o njegovi prošnji povezano s sorazmerno visokimi stroški, da bi se lahko o tem tudi izrekel.

Sodišče je pojasnilo, da je bil izvedenec v tej zadevi postavljen po uradni dolžnosti, saj sodišče ne razpolaga s potrebnim znanjem s področja medicine. Pri tem sodišče od pobudnika ni zahtevalo predplačila za izvedensko mnenje, prav tako mu ni dalo možnosti, da bi se lahko izjavil o tem, kdo naj bo izvedenec. Takšno ravnanje je utemeljevalo s tem, da je odločitev o tem, ali se bo od stranke zahteval predujem, stvar presoje sodišča v vsakem konkretnem primeru posebej. Ker pa gre v tem primeru za postopek izvrševanja kazenskih sankcij, izrečenih na podlagi pravnomočnih sodnih odločb, je v javnem interesu treba ukrepati hitro in bi zato po mnenju sodišča drugačen način odločanja pomenil zgolj nepotrebno zavlačevanje postopkov.

V konkretni zadevi je bilo ravnanje sodišča prve stopnje stvar presoje pritožbenega sodišča, saj se je pobudnik zoper izpostavljeno odločitev pritožil. Ne gre pa spregledati, da stroški izvedenca, ki so praviloma visoki, običajno pomenijo večje finančno breme za stranko postopka. Zato menimo, da bi sodišča morala v postopku odločanja o izvršitvi kazni zapora vlagatelje prošenj za odložitev prestajanja kazni zapora bolj seznanjati z morebitno ugotovitvijo, da je za presojo dejstev treba postaviti izvedenca in da je to lahko povezano s sorazmerno visokimi stroški, ter seveda poskrbeti, da se ta postopek po nepotrebnem ne zavlačuje. Na podlagi predstavljenega primera pa pričakujemo tudi, da bo zakonodajalec ugotovil, ali je v tem delu morda potrebna dopolnitev zakonodaje.

Varstvo priče v kazenskem postopku

Posamezniki, ki so vabljeni na zaslišanje kot priče v kazenskih postopkih, se pogosto čutijo ogrožene. Tako je bilo tudi v primeru pobudnika, ki je Varuha seznanil, da je kot priča v kazenskem postopku deležen groženj, češ naj pazi, kaj se mu bo zgodilo, če bo izpovedal v škodo obdolžencev. V enem primeru naj bi bil tudi fizično napaden, vendar se mu je uspelo ubraniti. O ogrožanju je obveščal policiste, ki so sicer ukrepali, kljub temu pa je pobudnik imel občutek, da je sodišču mar za njegovo varnost le, dokler je sam kot priča navzoč na sodišču.

Na podlagi tretjega odstavka 234. člena ZKP se mora vsak, ki je povabljen za pričo, odzvati vabilu in tudi mora pričati, če ni v tem zakonu določeno drugače. ZKP namreč posebej določa, kdo ne sme biti zaslišan kot priča in kdo je pričanja oproščen (235. in 236. člen). O dolžnosti pričevanja in o pravicah, ki so na voljo pričam v kazenskem postopku, pa je priča poučena z vsakim vabilom na zaslišanje in še posebej neposredno pred samim zaslišanjem. Za zagotovitev navzočnosti priče v kazenskem postopku ima sodišče na voljo tudi prisilno privedbo priče, ki se (kljub opozorilu) ne odziva na vabila sodišča.

Kdor torej ne sodi med osebe, ki ne smejo biti zaslišane kot priče, ali med osebe, ki so oproščene dolžnosti pričevanja, se mora na vabilo priči odzvati, sicer ga doletijo posledice, na katere je opozorjen v vabilu.

Pobudnika smo opozorili, da lahko sodišče za zaščito določene priče ali njenega bližnjega, kadar bi zaradi razkritja posameznih podatkov utegnila nastati resna nevarnost za njeno življenje in telo oziroma življenje in telo njenega bližnjega sorodnika, odredi enega ali več zaščitnih ukrepov v skladu z 240a. členom ZKP. Tako lahko odredi izbris podatkov, na podlagi katerih bi bilo mogoče pričo identificirati, ali označitev teh podatkov za uradno tajnost, odredi navzočim na naroku, da morajo kot tajnost ohraniti posamezna dejstva ali podatke, odredi določitev psevdonima priči, lahko pa odredi tudi zaslišanje s pomočjo tehničnih sredstev, ki prikrijejo identiteto priče. Pogoje in postopke za zaščito prič in drugih oseb, ogroženih zaradi sodelovanja v kazenskem postopku, še podrobneje ureja Zakon o zaščiti prič (ZZPrič–Uradni list RS, št. 113/2005, 61/2006, 117/2007). Na podlagi tega zakona lahko priča pristojnemu državnemu tožilcu predlaga, da vloži pobudo za vključitev ogrožene priče v program zaščite. Neposredno pa lahko predlog za vključitev takšne priče v program zaščite poda Komisiji za zaščito ogroženih oseb generalni državni tožilec.

Seveda pa si lahko priča, ki se zaradi prejetih groženj čuti ogroženo, vendar (še) ni vključena v program zaščite, zagotovi varnost le tako, da o vsakem ogrožanju obvesti policijo, ki mora dogodek obravnavati, ali pa celo vloži kazensko ovadbo zoper domnevnega storilca.

Ko se na sodišču izgubi dokaz

Med obravnavanimi zadevami je bil tudi primer pobudnice, ki nas je seznanila, da je bila v njeni pravdni zadevi, ki se je na Okrožnem sodišču v Kranju vodila pod opr. št. I P 899/2008, kot dokaz o vročitvi tožbe na glavni obravnavi dne 18. 6. 2009 v sodni spis vložena kuverta. Na naslednjem naroku pa je bilo ugotovljeno, da omenjene kuverte ni (več) v spisu in da tudi ni zapisana pod dokazi v sodnem spisu. Ker sodišče kuverte ni našlo in po mnenju pobudnice ni pojasnilo razlogov za njeno izginotje, je za pomoč zaprosila Varuha.

Na podlagi opravljene poizvedbe je Okrožno sodišče v Kranju sporočilo, da kljub dejavnostim, ki jih je izvedlo (pridobljeno je bilo poročilo razpravljajoče sodnice, opravljen nadzor sekretarke sodišča nad delom sodne pisarne, preverjanje pri strojepiski, ki je bila odgovorna za ureditev sodnega spisa in tudi preverke in poizvedbe vodje strojepisk), ni uspelo ugotoviti, kaj se je zgodilo s predloženo kuverto. Sodišče je sicer obžalovalo, da se

je to zgodilo. Vendar glede na ugotovitve predsednika sodišča, sekretarke sodišča in vodje strojepisk drugi ukrepi, razen opozoril o pravilnem ravnanju z vlogami in urejanju spisov, niso bili sprejeti.

Nastali položaj je pobudnici kot povprečni državljanki, ki se v svojem življenju redko (ali celo nikoli) sreča s sodiščem, utemeljeno vzbudil nezaupanje v delo sodišča in jo je tudi prizadel. Ker je bila pravdna zadeva pobudnice, potem ko je sodišče na prvi stopnji izdalo zamudno sodbo, vrnjena sodišču prve stopnje v ponovni postopek in odločanje, je bila pobudnici dana možnost, da v okviru tega postopka ustrezno zavaruje svoje pravice in pravne koristi. Tako je odpadla podlaga za nadaljnjo obravnavo njene zadeve pri Varuhu. Obravnava pobude pa kaže, da so postopki ugotavljanja sledljivosti listin, ki jih stranke neposredno na narokih vlagajo v sodne spise, lahko problematični in na njihovi podlagi ni mogoče vedno ugotoviti, kaj se je zgodilo z določeno listino ali drugim dokumentom, ki je bil sodišču posredovan neposredno na naroku. Upamo, da je opisani primer izjema in jih v praksi ni veliko. Kljub temu pa Varuh predlaga, da se na sodiščih preverijo poti oziroma postopki, s katerimi se ugotavlja in zagotavlja sledljivost listin in dokazov, ki jih stranke vlagajo v sodne spise neposredno na naroku.

2.4.2 Izvršbe

Zakon o izvršbi je v letu 2011 doživel ponovne spremembe in dopolnitve (novela ZIZ-I), s katerimi se poskuša doseči večja učinkovitost izvršbe in odpravljajo nekatere ugotovljene nepravilnosti v zakonski ureditvi. Spremenjen in dopolnjen je bil tudi Pravilnik o opravljanju službe izvršitelja. Varuh z odobravanjem sprejema vse normativne spremembe, ki povečujejo učinkovitost izvršbe. Tudi Ustavno sodišče RS v svojih odločitvah poudarja, da je temeljni smisel izvršilnega postopka v tem, da se zagotovi učinkovitost izvršbe in s tem dokončna uresničitev upnikove človekove pravice do sodnega varstva. Vendar pa Ustavno sodišče opozarja, da je hkrati treba upoštevati, da je ta interes omejen z varstvom drugih v postopku, zlasti dolžnika. To varstvo ni omejeno le na varovanje dolžnikovega dostojanstva (34. člen Ustave RS) in socialne eksistence (2. člen Ustave RS). Doseganje ciljev izvršilnega postopka namreč ne sme privesti do tega, da bi bila ogrožena ustavnoprocesna jamstva dolžnika, kar vključuje tudi pravico do učinkovitega sodnega varstva, ki jo zagotavlja prvi odstavek 23. člena Ustave RS. Načelo varstva dolžnika je tako eno izmed korektivnih načel izvršilnega prava in se med drugim kaže v varovanju položaja dolžnika v izvršilnem postopku pri procesnih jamstvih in strogih formalnih pogojih za dovolitev in opravo izvršbe (tako Ustavno sodišče RS v odločbi Up-2323/08-31).

Potrditev razcepljenosti interesov na tem področju so tudi pobude, ki jih obravnavamo, saj praviloma vsebujejo nasprotujoče si interese upnika in dolžnika. Med obravnavani pobudami upnikov so tako znova prevladovale pritožbe zaradi dolgotrajnosti in neučinkovitosti izvršilnih postopkov. *(glej primer št. 37)* Na strani dolžnikov pa so še naprej stalnica pobude, ki jih na Varuha naslavljajo posamezniki zaradi stisk, v katerih so se znašli zaradi bremena dolgov in iz katerih ne najdejo izhoda. Pri tem ne gre zgolj za »nove« dolžnike, ki bi v ta položaj prišli zaradi posledic finančne krize, s katero se spoprijemamo v zadnjih letih, ampak za posameznike, praviloma slabšega premoženjskega stanja, ki so se zadolžili v času, ko na gospodarskem in finančnem področju še ni bilo pretresov, ki smo jim priča danes.

Iz pobud dolžnikov smo sicer zaznali, da se slabše oziroma slabo znajdejo v svoji vlogi dolžnika v izvršilnem postopku, saj večinoma ne poznajo pravil postopka in s tem tudi ne možnosti za zavarovanje svojih pravic, ki jim gredo kot dolžnikom (zaradi česar npr. zamudijo roke za pravna sredstva, ki so jim na voljo). Pogosto pa zaradi teže psihičnega pritiska, ki ga izvršba predstavlja zanje, tudi opuščajo določena procesna dejanja, kar še dodatno poslabšuje njihov položaj. Prav tako tudi niso redki posamezni dolžniki, katerih finančni položaj je še ravno toliko »dober«, da ne izpolnjujejo pogojev za pridobitev pravice

do brezplačne pravne pomoči. Ker si pravne pomoči na lastne stroške ne morejo privoščiti, do pravne pomoči na stroške države pa niso upravičeni, so primorani kot prava neuke stranke sami vlagati pravna sredstva. Pri tem večina najpogosteje ni uspešna, saj je izvršilni postopek formaliziran, poteka pisno, vlaganje morebitnih pravnih sredstev pa je omejeno s prekluzivnimi roki in zakonsko določenimi pogoji, pod katerimi jih je mogoče vlagati.

Pobude kažejo tudi, da posamezniki pogosto ne razumejo, zakaj je njihov dolg, čeprav so ga del že poplačali, še vedno višji od glavnice, zaradi česar menijo, da jim je v izvršilnem postopku vzetega več, kot so dolgovali. Pobudniki pogosto sprašujejo tudi, kako da se lahko izvršba, potem ko ni bila uspešna na premičnine, plačo ali denarna sredstva na računu pri organizaciji za plačilni promet (banki), nadaljuje z izvršbo na nepremičnine, torej z drugim izvršilnim sredstvom ali na druge predmete izvršbe.

V ozadju pobud je sicer zaznati, da pobudniki mislijo, da pristojna sodišča delajo tisto, kar morajo, in da delajo prav, saj tovrstni očitki pobudnikov niso številni, tli pa želja, da bi se vendarle izvlekli iz dolgov in zaživeli človeka dostojno življenje, neobremenjenega z dolgovi. V primerih, kot so opisani, Varuh pobudnikom lahko predvsem pojasnjuje (v omejenem obsegu pa tudi svetuje) in jih opozarja na možnosti, ki jih imajo kot dolžniki na voljo za varstvo svojih pravic. Za dolžnike je pomembno, da vedo, kaj jih lahko doleti, če je zoper njih sprožen izvršilni postopek zaradi izterjave denarne terjatve, kakšne mehanizme ima upnik, da bo dosegel poplačilo svoje denarne terjatve in kako oziroma s katerimi sredstvi se dolžnik lahko ubrani določeni vrsti izvršbe, če ta lahko bistveno vpliva na njegov položaj, kot je na primer prodaja nepremičnine na javni dražbi.

Upnik namreč prosto izbira, katera sredstva bo predlagal za to, da bo dosegel poplačilo svoje denarne terjatve. V predlogu za izvršbo lahko upnik navede le eno, lahko pa tudi po več sredstev izvršbe (npr. prodajo premičnin, prodajo nepremičnin, prenos denarne terjatve ...). Sodišče dovoli izvršbo za poplačilo denarne terjatve s tistim sredstvom in na tistih predmetih, ki so navedeni v predlogu za izvršbo. Do konca izvršilnega postopka pa lahko sodišče na predlog upnika dovoli poleg že dovoljenih sredstev oziroma predmetov izvršbo še z drugimi sredstvi in na drugih predmetih oziroma namesto že dovoljenih sredstev in predmetov dovoli izvršbo z drugimi sredstvi oziroma na druge predmete. Na dolžnikov predlog pa lahko sodišče izvršbo tudi omeji tako, da se izvršba opravi samo z nekaterimi sredstvi in na nekatere predmete, če zadoščajo za poplačilo terjatve. Če izvršba s posameznim izvršilnim sredstvom ali na posamezni predmet ni uspešna, sodišče omejeno izvršbo nadaljuje z naslednjimi izvršilnimi sredstvi oziroma na naslednje predmete. Dolžnik je pri takšnih svojih predlogih vezan na zakonsko določen rok, v katerem lahko tak predlog poda. Obravnavane pobude žal večkrat kažejo, da so roki, v katerih bi lahko podali omenjena predloga, v času, ko se pobudniki obrnejo na Varuha, že pretečeni.

Iz pobud nadalje razberemo, da pobudniki pogosto tudi ne vedo, koliko znaša njihova celotna obveznost in kako oziroma na kakšen način lahko to ugotovijo. Pobudnikom v tej zvezi svetujemo, da vpogledajo v sklep, s katerim je izvršilno sodišče dovolilo predlagano izvršbo in banko, oziroma upnika zaprosijo za podatke o vseh že izvršenih poplačilih in o preostanku dolga. V skladu z 288. členom Obligacijskega zakonika se, če dolžnik poleg glavnice dolguje tudi obresti in stroške, ti vračunavajo tako, da se najprej odplačajo stroški izvršilnega postopka, nato obresti in končno glavnica. Za tisti del obveznosti, ki je že poplačan, pa dolžnik lahko pri sodišču, pri katerem poteka izvršba, vloži t. i. ugovor po izteku roka. Tak ugovor lahko vloži vse do konca izvršilnega postopka.

Če dolžnik meni, da mu je bilo preprečeno razpolaganje z denarnimi sredstvi, ker je bilo z izvršbo poseženo tudi na denarna sredstva, ki so v skladu s 101. členom Zakona o izvršbi in zavarovanju (v nadaljevanju ZIZ) izvzeta iz izvršbe ali je izvršba nanje v skladu s 102. členom istega zakona omejena, mora na to čim prej pisno opozoriti banko in hkrati v skladu z 52. členom ZIZ od izvršilnega sodišča zahtevati, naj odpravi takšna nepravilnost.

Obstoječa zakonodaja torej daje mehanizme za varstvo položaja dolžnika v izvršilnem postopku. Pri tem praksa kaže, da nekateri posamezniki ne znajo upravljati dolgov, nekateri pa so v dolgove zašli zaradi izgube zaposlitve ali pa kakšne druge okoliščine, ki morda celo ni bila na njihovi strani. Velika večina dolžnikov je nepoučenih o tem, kakšne posledice jih bodo doletele, če svojih obveznosti ne bodo poravnali, in o tem, kako ravnati ob prvi zamudi s plačilom obveznosti. Še manj pa vedo o tem, kaj storiti, če upnik svojo terjatev izterjuje v izvršilnem postopku. Zato na tem področju pogrešamo delovanje države in pristojnih institucij, morda tudi nevladnih organizacij, ki bi si prizadevale ozaveščati posameznike o mogočih posledicah zaradi neizpolnitve obveznosti, pa tudi konkretno pomagati in svetovati tedaj, ko se že znajdejo v dolgovih, a ne vedo, kako začeti reševati svoje težave.

Pritožbe na delo sodnih izvršiteljev

Tudi v tem letu smo prejeli precej pobud, povezanih z nezadovoljstvom z delom oseb, pooblaščenih za opravljanje izvršb, to je sodnih izvršiteljev. Vendar pa se je pri tem le malokrat izkazalo, da bi šlo za njihovo nedopustno ravnanje. Pobudnikom se tako na primer ni zdelo razumljivo, da je dolžnikova nepremičnina lahko predmet izvršbe, četudi je postal njen lastnik še pred nastankom dolga, ki se zdaj izterjuje; da računalnik, ki ga starši kupijo otrokom, pa čeprav ga potrebujejo v šoli, ni predmet, ki ga izvršitelj ne bi smel zarubiti; da se rubež stvari lahko opravi tudi, če dolžnik ni navzoč; da se po zakonu izvršilna dejanja sicer resda lahko opravljajo praviloma le podnevi, vendar pa se po 41. členu Pravilnika o opravljanju službe izvršitelja za nočni čas šteje čas od 22. do 6. ure, torej neodvisno od tega, kdaj dejansko zaide in vzide sonce ipd.

Pobudnike seznanjamo s tem, da se s pritožbo nad opravljanjem službe izvršitelja lahko obrnejo na sodišče, na katerem se vodi izvršilni postopek, in v skladu z 52. členom Zakona o izvršbi in zavarovanju zahtevajo odpravo nepravilnosti, ki jih je pri opravljanju izvršbe morda storil izvršitelj. Pri tem opozarjamo, da sodišče odloči o omenjeni zahtevi s sklepom, samo če vložnik to zahteva. O nepravilnostih, ki jih stori izvršitelj pri opravljanju izvršbe, mora sodišče obvestiti ministra, pristojnega za pravosodje, Zbornico izvršiteljev in predsednika okrajnega in okrožnega sodišča, na območju katerega ima izvršitelj sedež.

Že leta 2010 pa smo začeli obravnavati zadevo pobudnice, ki je navedla, da še vedno ni dobila vrnjenih zarubljenih predmetov od (takrat že razrešenega) izvršitelja, ker je upnik v njeni zadevi umaknil predlog za izvršbo. Kljub različnim dejavnostim MP (vložena kazenska ovadba in tudi nadzor nad poslovanjem prevzemnika poslov in pri izvršitelju, ki je imel z razrešenim izvršiteljem skupne skladiščne prostore), da bi se ugotovilo, kje so oziroma bi morali biti spisi razrešenega izvršitelja in zarubljeni predmeti pobudnice, se izvršilni spis v tej zadevi in zarubljeni predmeti še niso odkrili. Zato zadevo še vedno obravnavamo.

Ob ugotavljanju obveznosti prevzema arhivov razrešenega izvršitelja je MP tudi ugotovilo, da je Zbornica izvršiteljev, ki je pristojna izdati odredbo o prevzemu poslov izvršitelja (peti odstavek 287. člena Zakona o izvršbi in zavarovanju), to zakonsko določilo razumela tako, da je prevzemnikom poslov razrešenega izvršitelja odredila samo prevzem odprtih zadev, ne pa tudi arhivskih spisov razrešenega izvršitelja. MP je Zbornico izvršiteljev Slovenije zato opozorilo, da je treba to določilo razumeti tako, da med »posle razrešenega izvršitelja« spadajo tako nerešeni kot rešeni – arhivski spisi, ter zbornici naročilo, da vse izdane odredbe o prevzemih spisov prilagodi veljavni zakonski normi. Hkrati pa je MP sprožilo tudi spremembo navedene zakonske določbe, ki po novem jasneje in nedvoumno določa prevzem arhivskih spisov. Razrešeni izvršitelj mora po noveli ZIZ (ZIZ-I) vso dokumentacijo in predmete, ki jih je pridobil pri opravljanju službe, izročiti Zbornici izvršiteljev Slovenije. Ta nato vse spise zaključenih zadev vloži v arhiv zbornice, druge pa predloži v hrambo in poslovanje drugim izvršiteljem.

Kilometrina, potni stroški in dnevnice niso izvzeti iz izvršbe

Na Varuha se je obrnil tudi voznik tovornega vozila v mednarodnem prometu, ki se ni strinjal z odločitvijo Okrajnega sodišča v Postojni, češ da je v postopku njegovega osebnega stečaja zavrnilo njegov predlog za izvzem kilometrine, potnih stroškov in dnevnic iz izterjave stalnih prejemkov.

Pobudniku smo morali pojasniti, da v konkretni odločitvi sodišča ni videti nepravilnosti. Člen 101 ZIZ namreč ne določa omenjenih prejemkov med tistimi, ki so izvzeti iz izvršbe – na kar pa se bistveno navezuje tudi 389. člen ZFPPIPP in s tem povezani izvzemi iz stečajne mase. Vendar pa to ne pomeni, da nismo prisluhnili njegovim argumentom, s katerimi opozarja na spornost takšne ureditve, saj otežuje, če že ne onemogoča opravljanje njegovega poklica. Varuh tako navedeno ureditev še proučuje za oblikovanje morebitnega smiselnega predloga za izvzetje tudi navedenih (in še nekaterih drugih) prejemkov iz izvršbe oziroma stečajne mase.

Zgolj ustne odredbe dovolj za delo strokovnih sodelavcev?

Med obravnavanimi zadevami na tem področju je bila tudi izvršilna zadeva Okrajnega sodišča v Domžalah opr. št. I 25/2003. Pobudnik je zatrjeval, da je strokovna sodelavka v tem primeru »vodila celoten postopek brez odredbe«. Na enem izmed narokov naj bi mu na njegovo zahtevo po predložitvi odredbe sodnika, da naj strokovna sodelavka vodi ta narok, ona najprej odvrnila, »da je odredba dana ustno«, ko pa je temu ugovarjal in želel oditi iz sobe, »je zahtevala, naj ostane v dvorani, da bo takoj prinesla odredbo. Nato je odšla iz dvorane. Čakali so jo pol ure, da je prišla nazaj s pisno odredbo«.

Okrajno sodišče v Domžalah in hkrati tudi Vrhovno sodišče RS je tako ravnanje štelo za skladno z veljavno zakonodajo in Sodnim redom. Varuh se je v okviru obravnave te zadeve obrnil tudi na MP in zaprosil za stališče do izpostavljene problematike. Iz njegovega odziva je bilo razbrati, da meni, 1.) da glede na določbe zakonov in Sodnega reda, strokovni sodelavci lahko na podlagi 6. člena Zakona o izvršbi in zavarovanju (ZIZ), upoštevajoč tudi določila Sodnega reda, vodijo naroke (razen narokov za javne dražbe) tudi zgolj po ustni odredbi sodnika (z utemeljitvijo, da se določba 205. člena Sodnega reda glede nalog strokovnih sodelavcev sklicuje na določbe Zakona, torej v postopku izvršbe in zavarovanja na ZIZ, ki pa za ta namen ne predpisuje pisne odredbe), in 2.) da iz določbe 231. člena Sodnega reda prav tako ne izhaja obveznost pisnih odredb sodnikov (z utemeljitvijo, da 231. člen Sodnega reda spada med določbe o pisarniško-tehničnem poslovanju (XII. poglavje Sodnega reda) in ureja primere, ko se sodnik odloči za pisno odredbo).

Stališče Varuha je, da bi bilo prav, da bi bila (tudi) odredba sodnika, po kateri lahko strokovni sodelavec na podlagi 6. člena ZIZ vodi narok (razen naroka za javne dražbe), pisna. Po našem razumevanju bi namreč morale biti (prav vse) odredbe sodnikov določne in popolne ter tudi sledljive (kar pa zagotavlja le pisna odredba). Nadalje je prav tako očitno, da je (tudi morebitne poznejše) nejasnosti glede sodnikove odredbe mogoče (oziroma vsaj bolj zanesljivo) ugotavljati, če je ta bila dana pisno, in ne ustno. Prav pri ustni je bistveno več prostora za napačno razumevanje, improvizacijo in tudi nesledljivost. Težko je tudi razumeti, zakaj naj bi pisna oblika veljala ozko le glede sodnikovih odredb v zvezi s pisarniško-tehničnim poslovanjem, ne pa tudi glede nekaj tako pomembnega, kot je vodenje naroka. Vsak spodoben pravni red zahteva določeno urejenost. V dodatnem posredovanju pri MP smo tudi izpostavili, da prav konkreten primer prikazuje nevšečnosti, ki jih lahko povzroči dajanje le ustnih odredb. K temu smo še pripomnili, da je svetovalka na pobudnikovo vztrajanje vendarle prinesla tudi pisno odredbo sodnice, kar lahko dodatno zbuja dvom o stališču sodišča (in tudi MP), da se tozadevne odredbe lahko dajejo samo ustno.

MP smo zato predlagali, da naše pomisleke ponovno obravnava in prouči možnosti, da se v naslednje spremembe oziroma dopolnitve ZIZ v tretjem odstavku 6. člena med besedi »po« in »odredbi« doda besedo »pisni«, ali pa (v izogibanje nejasnostim) na koncu istega odstavka doda še besedilo: »Ta odredba je lahko tudi ustna«. MP nas je obvestilo, da je v zvezi z našim stališčem zaprosilo za mnenje Vrhovno sodišče RS, ki ga bo skupaj z mnenjem Varuha obravnavalo in upoštevalo pri pripravi prvih naslednjih sprememb ZIZ.

2.4.3 Sodni izvedenci

Tudi leta 2011 je Varuh prejel nekaj pobud, ki so se nanašale (vsaj posredno) na delo sodnih izvedencev. Pritožbe nad njihovim delom so bile formalne (npr. dolgotrajnost izdelave mnenja, način in višina plačila izvedenskega dela) in vsebinske (npr. nezadovoljstvo z ravnanjem izvedenca ali z njegovimi ugotovitvami).

Kadar so pobudniki nezadovoljni zaradi vsebine izvedenskega mnenja, od Varuha pričakujejo, da bo ta dosegel spremembo mnenja, saj vedo, da je sodna odločitev dostikrat odvisna od vsebine mnenja, s tem pa njihov uspeh v postopku. Pobudnike v teh primerih lahko predvsem seznanimo z njihovimi pravnimi možnostmi, v okviru katerih lahko na svoje pomisleke opozorijo sodišče in poskušajo doseči drugačno odločitev s predlogom za dopolnitev mnenja ali postavitev novega izvedenca ali pa predlagajo uvedbo postopka za razrešitev posameznega izvedenca na MP.

Na podlagi obravnavanih pobud pa ugotavljamo, da kakovost in strokovnost izvedenskih mnenj zelo nihata. Ker ni predpisana oblika izvedenskih mnenj (zlasti na področju medicine), v njih praviloma niso sistematično navedeni pomembni podatki, kot so kraj in čas (tudi trajanje) pregleda. Tudi način navajanja uporabljene dokumentacije je prepuščen izvedencem. Pregledi preiskovancev (na področju medicine) se praviloma opravljajo v zdravstvenih ustanovah, od katerih imajo le redke urejena tozadevna razmerja z izvedenci (da se opravljajo pregledi zunaj rednega delovnega časa, da se plačuje najemnina za prostor za čas izvajanja izvedenskega dela); v nekaterih primerih se mnenja tudi izdelujejo (pišejo) v zdravstvenih ustanovah, tudi med rednim delovnim časom. Slabo opredeljena (zahtevana) je po našem mnenju tudi specifična izobrazba sodnih izvedencev za področje medicine, kar še posebej velja za področje spolnih zlorab otrok in družinskih razmerij. Zato smo Ministrstvu za pravosodje v letu 2011 podali nekaj (dodatnih) predlogov za izboljšanje stanja na področju izvedenstva.

Zaradi zamude pri sprejemanju podzakonskega akta ministrstvo ni začelo postopka za razrešitev sodnega izvedenca

Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o sodiščih (ZS-I) je bila ministru za pravosodje dana možnost, da razreši sodnega izvedenca, tudi če ta svojih dolžnosti ne opravlja vestno (četrta točka 89. člena Zakona o sodiščih). Pri tem Zakon določa, da za ugotavljanje tega razloga minister ustanovi komisijo, katere naloge in pristojnosti so določene v podzakonskem predpisu, to je v Pravilniku o sodnih izvedencih in sodnih cenilcih (Pravilnik, Uradni list RS, št. 88/2010). Ta je začel veljati šele 20. 11. 2010. Od začetka uporabe ZS-I (1. 1. 2010) do 25. 5. 2011 je Ministrstvo za pravosodje (MP) prejelo 24 pritožb nad delom sodnih izvedencev in sodnih cenilcev iz razrešitvenega razloga nevestnega opravljanja dolžnosti sodnega izvedenca (od tega je bilo sedem pritožb prejetih po uveljavitvi Pravilnika (po 20. 11. 2010).

S tem v zvezi smo pri Varuhu obravnavali pobudo, v kateri nas je pobudnik obvestil o tem, da MP ni ugodilo njegovi vlogi za začetek postopka za razrešitev sodne izvedenke iz razloga nevestnega opravljanja dolžnosti sodnega izvedenca. MP mu je pojasnilo, da ne more začeti omenjenega postopka, saj Pravilnik, ki določa pravila postopka za razrešitev sodnega izvedenca in podlago za imenovanje strokovne komisije za ugotavljanje razloga nevestnega

opravljanja dolžnosti sodnega izvedenca, velja (šele) od 20. 11. 2010. Pravdni postopek, v katerem je bila postavljena sodna izvedenka, katere razrešitev je pobudnik predlagal, se je pravnomočno končal 19. 10. 2010. Po mnenju MP tako ni mogoče uporabiti Pravilnika za postopke, ki so bili pravnomočno končani pred začetkom njegove veljavnosti, saj naj bi bila takšna uporaba v nasprotju z načelom prepovedi retroaktivnosti predpisov.

MP smo opozorili, da je podlago za imenovanje strokovne komisije za ugotavljanje razloga nevestnega opravljanja dolžnosti sodnega izvedenca (strokovna komisija) in za sprejetje Pravilnika, v katerem bodo opredeljene naloge in pristojnosti strokovne komisije, vzpostavil že sam ZS-I v 30. členu. Pravilnik je tako le izvedbeni akt, ki (le) konkretizira posamezne zakonske določbe. Pri tem ni bilo nepomembno, da je ZS-I, ki je vzpostavil podlago za imenovanje strokovne komisije, veljal (že) od 28. 11. 2009, uporablja pa se (razen določbe 28.b in 60.a člena) od 1. 1. 2010. Menili smo, da je (ne)uporaba posamezne zakonske določbe, katere vsebina mora biti (še) konkretizirana s posamičnim podzakonskim aktom, sicer lahko odvisna od časa sprejetja takšnega podzakonskega akta. Ne more pa sprejetje posameznega podzakonskega akta veljavnosti in uporabe določene zakonske norme vezati na čas svojega sprejetja in tako dejansko preprečiti njeno uporabo za čas od njene veljavnosti do začetka veljavnosti izvedbenega podzakonskega akta. Če bi bilo tako, je vprašljiva smiselnost sprejemanja zakonskih rešitev, katerih uporaba je v praksi vezana na sprejetje podzakonskih aktov, če se zakonske rešitve za razmerja, ki so nastala in obstajala v času njihove veljavnosti, ni pa bil še sprejet podzakonski predpis za njihovo izvedbo, po sprejetju takšnega predpisa ne bi mogle uporabljati.

Po mnenju Varuha je v obravnavanem primeru odločilno, da je določba ZS-I, ki je vzpostavljala podlago za imenovanje strokovne komisije, veljala že pred pravnomočno končanim pravdnim postopkom, v katerem je bila imenovana sodna izvedenka, katere razrešitev je bila predlagana. Zato je bilo določbo mogoče uporabiti tudi v konkretnem primeru in začeti postopek za razrešitev sodne izvedenke vključno z imenovanjem strokovne komisije. Varuh meni, da je razlaga, kot jo je posredovalo MP v zgoraj omenjenem dopisu, preprečevala uporabo določene zakonske norme, ki je že veljala v času nekega razmerja, samo zato, ker je bil podzakonski akt za njeno izvedbo sprejet (veliko) pozneje kot zakonska rešitev, ki naj bi jo konkretiziral.

MP je v svojem odgovoru pritrdilo našemu stališču in pojasnilo, da bo predlog pobudnika za razrešitev sodne izvedenke ter dokumentacijo v zvezi s tem ponovno proučilo in ravnalo v skladu s pristojnostmi, ki jih ima po določbah ZS-I. Hkrati nas je seznanilo s tem, da bo ponovno proučilo tudi dokumentacijo v primeru drugih predlogov za razrešitev posameznih sodnih izvedencev oziroma cenilcev, ki jih je MP prejelo od začetka uporabe ZS-I. V nadaljevanju je še sporočilo, da bo glede na stanje posameznih sodnih postopkov, v katerih je bilo izdelano izvedensko mnenje, v dveh primerih ustanovilo strokovno komisijo za ugotavljanje razloga za razrešitev iz 4. točke prvega odstavka 89. člena ZS-I. V drugih zadevah, ki so pri ministrstvu še na stopnji reševanja, in v zadevah, v katerih bo ugotovljeno, da sodni postopek še ni pravnomočno končan, pa bo MP odločitev o ustanovitvi strokovne komisije sprejelo, potem ko bodo izpolnjeni vsi pogoji, ki jih predvideva 89. člen ZS-I zlasti v drugem odstavku (ta tudi določa, da postopka za razrešitev ni mogoče uvesti pred pravnomočnostjo sodne zadeve, v kateri je sodni izvedenec podal izvid in mnenje).

Glede na navedeno smo presodili, da je bilo naše posredovanje uspešno, saj je MP zagotovilo, da bo dokumentacijo za začetek postopka za razrešitev sodne izvedenke v zvezi s predlogom pobudnika ponovno proučilo, enako pa je storilo tudi pri drugih predlogih za razrešitev posameznega sodnega izvedenca oziroma cenilca, ki so bili podani po začetku uporabe ZS-I. Pobudo smo šteli za utemeljeno, saj smo na njeni podlagi MP opozorili na nekatere vidike neustrezne prakse ministrstva pri obravnavi predlogov za začetek postopka za razrešitev določenega sodnega izvedenca kakor tudi na (neutemeljeno) zamudo pri sprejemanju izvedbenega podzakonskega akta, na podlagi katerega je v praksi dejansko šele mogoča izvedba postopka za razrešitev sodnega izvedenca iz razloga po četrti točki prvega odstavka 89. člena ZS-I.

2.4.4 Brezplačna pravna pomoč

Z brezplačno pravno pomočjo (BPP) država pomaga socialno šibkejšim pri uresničevanju pravice do sodnega varstva. Zakon o brezplačni pravni pomoči (ZBPP-UPB1 in ZBPP-B), ki določa postopek dodelitve BPP in pogoje, ki morajo biti izpolnjeni za pridobitev, leta 2011 (še) ni bil spremenjen ali dopolnjen. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K) pa je prinesel dopolnitev 4. člena ZKP s po vsebini enako določbo, ki je bila črtana leta 2008 z 38. členom Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o brezplačni pravni pomoči (ZBPP-B; Uradni list RS, št. 23/08). S predlogom dopolnitve se po pojasnilu MP izpolnjuje obveznost s področja mednarodnega prava, namreč obveznost iz d) točke tretjega odstavka 14. člena Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah – brezplačnega zagovornika, ki ga zagotovi država, če to zahtevajo interesi pravice. Takšen zagovornik, ki ga zagotovi država z vidika interesa pravičnosti, se v praksi lahko zagotovi zlasti mlajšim polnoletnikom ali drugim, posebej ranljivim osebam (npr. invalidom, žrtvam družinskega nasilja, ki naj bi tudi same storile kaznivo dejanje ipd.), ki jih zaradi suma kaznivega dejanja obravnava policija in jim je tudi odvzela prostost. Tako se sočasno izvajata načelo pravne države (in s tem pravice poštenega sojenja) kot tudi načelo socialne države (upoštevanje osebnih okoliščin).

Število zadev za dodelitev brezplačne pravne pomoči na sodiščih se v zadnjih letih povečuje. To naj bi bila posledica vsesplošne krize in predpisov, ki sodiščem na tem področju nalagajo dodatne obveznosti, zlasti Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP), ki je uvedel postopek osebnega stečaja, oziroma novela tega zakona (ZFPPIPP-A), ki je uvedla možnost pridobitve brezplačne pravne pomoči v obliki plačila predujma za kritje začetnih stroškov stečajnega postopka pravnih oseb, za katere pa je bilo ob njihovem sprejemanju podano mnenje, da »finančnih posledic ni« (povzeto po Letnem poročilu Vrhovnega sodišča RS za leto 2010).

Rast pripada teh zadev na sodiščih se očitno kaže tudi z zaostanki pri njihovim reševanju. Poleg zadev, ki so se nanašale na razočaranje nad odločitvijo, da prosilec ni upravičen do BPP (najpogosteje zaradi preseganja finančnega cenzusa), so bile zato med obravnavanimi zadevami večinoma pobude, ki so se nanašale na dolgotrajno obravnavanje prošenj za BPP. Med izbranimi tako predstavljamo primer *(glej primer št. 41)*, ko je sodišče za odločitev potrebovalo skoraj leto dni. Razloge za to je opravičevalo v velikem pripadu prošenj za dodelitev BPP, ki se vsako leto še povečuje. Hkrati je sodišče opozorilo, da je bila v zadnjem času v službi za BPP tudi kadrovska fluktuacija. Ob takšni zamudi pri odločanju se nam postavlja vprašanje, ali je BPP, ki jo posameznik prejme tako pozno, sploh še smiselna. Predvsem pa se sprašujemo, ali je ob takšnih zamudah sploh še mogoče govoriti o hitrem in učinkovitem sodnem varstvu, ko posameznik že na pravno pomoč za začetek postopka, kjer se bo odločalo o njegovih pravicah in obveznostih, čaka eno leto. Glede na navedbo sodišča, da je prošenj vsak dan več, pa se zna ta rok celo še podaljšati, kar je seveda skrb vzbujajoče in terja sprejetje ukrepov za izboljšanje stanja.

2.4.5 Prekrški

Število obravnavanih zadev na tem področju se je leta 2011 povečalo. Obravnavali smo jih 96 (leto prej 79). Pobudniki so se znova pritoževali nad izdanimi odločitvami v postopku o prekršku. Razočarani nad obravnavo ali/in nezadovoljni z izdano odločitvijo, so sodiščem oziroma prekrškovnim organom očitali tudi nepravilno ravnanje, pristransko obravnavo (npr. ob uporabi istega predpisa za obravnavo enakega prekrška naj bi redarji uporabljali dvojna merila), neupoštevanje dokazov in druge očitke na račun kršitev pravice do poštenega postopka. Nekateri pobudniki pa so navajali neresnične navedbe prekrškovnega organa oziroma okoliščine, ki naj bi kazale na zmotno in nepopolno ugotovljeno dejansko stanje v postopku o prekršku.

Tudi tokrat so prevladale pobude, ki so se nanašale na obravnavo cestnoprometnih prekrškov, ki so sicer najmnožičnejši prekrški v naši državi. Večina teh je bila uperjena na delo Policije kot prekrškovnega organa, le nekaj pa zoper delo redarjev in drugih prekrškovnih organov (kot je npr. tržni inšpektorat). To je tudi razumljivo, saj Policija še vedno v največjem obsegu izvaja nadzor nad zakoni in uredbami, s katerimi so določeni prekrški. Ponovno opozarjamo na prekrške zaradi nepravilnega parkiranja, saj kažejo na stisko zaradi pomanjkanja parkirnih prostorov, zlasti v večjih mestnih središčih.

Znova ni manjkalo pobud, ki so se nanašale na izrečeno sankcijo prenehanja veljavnosti vozniškega dovoljenja in težav, v katerih so se znašli posamezniki zaradi te sankcije. V nasprotju s prejšnjimi leti smo tokrat prejeli več pobud, ki so se nanašale na zaseg predmetov, zlasti avtomobilov, v skladu z določili Zakona o prekrških (ZP-1) in z novim Zakonom o pravilih cestnega prometa (ZPrCP). Pravna podlaga za odvzem predmetov je 25. člen ZP-1, v katerem je tudi zapisano, da se lahko z zakonom, ki določa prekršek, predpiše obvezen odvzem predmetov (s katerim je bil prekršek storjen). Eden od takšnih zakonov je ZPrCP (Uradni list RS, št. 109/2010, uporaba: od 1. 7. 2011), ki takšen odvzem predpisuje v 23. členu.

Nekatere pobude so se nanašale na nadomestitev glob z opravljanjem nalog v splošno korist ali korist samoupravne lokalne skupnosti ali pa so bile pobude kako drugače povezane z nezmožnostjo plačila izrečene globe. Srečevali smo se tudi s primeri, v katerih je zaradi dolgotrajnega postopka prišlo do zastaranja, zaradi česar postopek o prekršku ni bil več dopusten.

Ob upoštevanju omejene pristojnosti Varuha v odprtih pravnih postopkih, smo pobudnikom lahko predvsem pojasnjevali, kako lahko uveljavljajo svoje argumente glede očitanega prekrška in katera pravna sredstva so jim (še) na voljo, če z izdano odločitvijo niso zadovoljni. Pri tem smo opozarjali, da nezadovoljstvo z ugotovljenim dejanskim stanjem ne more biti razlog za vložitev izrednega pravnega sredstva v postopku o prekršku.

Ugotovitve iz obravnavanih pobud

V več primerih smo se s poizvedbo obrnili na prekrškovni organ ali sodišče, ki (je) zadevo obravnava(lo). Pri tem smo v nekaj primerih pritrdili očitkom pobudnikov na račun nepravilnosti pri obravnavi, celo kršitvi materialnega prava. *(glej primer št. 46)* V več primerih smo (znova) ugotovili tudi slabo opravljeno konkretizacijo pravne norme, saj je bil plačilni nalog policije brez zapisa konkretnega dejanskega stanja, ki naj bi bil prekršek. Opis dejanja, ki se je pobudniku očital kot prekršek, tako v enem izmed obravnavanih primerov ni vseboval niti tistih konkretnih dejstev in okoliščin očitanega ravnanja, ki so bili sicer znaki splošnega dejanskega stanja določbe zakona, ki določa konkreten prekršek. Iz takšnega opisa prekrška posameznik ne more razbrati, kaj (vse) je v njegovem ravnanju tisto, kar je v nasprotju s predpisi in kot tako določeno za prekršek. Ko smo primerjali besedilo zakonskega prekrška (kot abstraktno zapisanega zakonskega dejanskega stana) z opisom ravnanja, ki se je

pobudniku očitalo kot prekršek (kot konkretni dejanski stan), smo lahko ugotovili, da gre za bolj ali manj prepisano zakonsko besedilo, saj ravnanje pobudnika, ki naj bi bil prekršek, ni bilo v ničemer individualizirano in prilagojeno konkretnemu dogodku oziroma ravnanju, ki ga je policija označila kot prekršek.

Nepravilnosti smo ugotavljali tudi pri izdanih plačilnih nalogih na podlagi 57.a člena ZP-1. Tak plačilni nalog bi moral vsebovati tudi kratek opis dejanskega stanja z navedbo dokazov (drugi odstavek 57.a člena ZP-1). V več obravnavanih primerih pa je bil izdan plačilni nalog v tem pogledu skop in je bilo tudi vprašljivo, ali zadosti kriterijem te zakonske zahteve. Pri tem smo v enem izmed obravnavanih primerov kot pomanjkljivost šteli, da iz plačilnega naloga ni bilo razvidno, na podlagi katerih zbranih obvestil in dokazov je policija ugotovila očitani prekršek, zlasti pa, ali je pobudnik sploh imel možnost kakor koli ugovarjati morebitnim obremenjujočim izjavam drugih udeležencev prometne nesreče (domnevnim oškodovancem) oziroma predstaviti svoj pogled na očitano dejanje. Menimo namreč, da bi policisti šele na tej podlagi lahko sploh ugotavljali obstoj prekrška oziroma kršilcu na ta način ugotovljeni prekršek in dokaze zanj nato tudi predstavili. Nasprotno pomeni, da so policisti zgolj »zapisovalci« prekrškov.

Plačilni nalog je odločba o prekršku, zato mora ta na konkreten način in jasno opredeliti razloge, na podlagi katerih je prekrškovni organ ugotovil, da je posameznik storil prekršek, kar vse je navsezadnje pomembno tudi za uveljavljanje pravnih sredstev. Kot opozarja Ustavno sodišče RS v svojih odločbah, je bistvena vsebina jamstva enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave ta, da posamezniku zagotavlja možnost udeležbe v postopku, v katerem se odloča o njegovi pravici, dolžnosti ali pravnem interesu, ter možnost, da se izjavi o vseh dejanskih in pravnih vidikih zadeve. V zvezi s tem je Ustavno sodišče že večkrat poudarilo, da jamstvo iz 22. člena Ustave posamezniku med drugim zagotavlja pravico do izjave o vsem procesnem gradivu, predloženem v fazi odločanja o pravnih sredstvih, ki utegne vplivati na njegov pravni položaj, in pravico, da je navzoč pri izvajanju dokazov, da postavlja vprašanja pričam in izvedencem ter da se nato izjavi o rezultatih dokazovanja. Pri tem gre za sestavine zapovedi poštenega postopka, ki mora biti zagotovljen tudi kršilcem v postopku o prekršku.

Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) je v tej zvezi pojasnilo, da na plačilni nalog v opisu dejanja policisti navedejo dejstva in dokaze, s katerimi se obrazloži in utemelji ravnanje posameznika, s katerim je kršil določeno pravno normo in s tem storil prekršek. Pravne norme, ki je bila z določenim ravnanjem posameznika kršena, v opisu dejanja ni treba navajati. Ob tem se je MNZ (delno) strinjalo z ugotovitvijo Varuha, da v plačilnem nalogu v obravnavanem primeru ni bilo konkretnega opisa ravnanja kršilca, temveč je bila zgolj prepisana zakonska določba prekrška in le na kratko navedeno ravnanje kršilca. Izpostavilo je, da je leta 2011 začela veljati sprememba Zakona o prekrških, na podlagi katere je bil izdelan nov obrazec posebnega plačilnega naloga, ki poleg vseh potrebnih sestavin vsebuje tudi izjavo kršilca in v nadaljevanju opis prekrška z dokazi. MNZ je na podlagi tega menilo, da je s spremembo obrazca plačilnega naloga zagotovljeno, da pomanjkljivosti pri konkretiziranju opisov prekrškov ne bo več. Ali bo res tako, bomo seveda še naprej skrbno preverjali.

Med obravnavanimi zadevami sta bili tudi zadeva *(glej primer št. 42)*, ki je pokazala na nepravilno uporabo določb Zakona o javnem redu in miru (ZJRM-1) v primeru kršitev četrtega odstavka 6. člena ZJRM-1, in zadeva *(glej primer št. 43)*, ki izpostavlja problematiko uresničevanja pravic, ki jih zagotavlja ZP-1 osebi, ki ima težave v (govornem) sporazumevanju. V zadnjem primeru kot pomemben ukrep MNZ štejemo, da je bilo vsem policijskim enotam PU Novo mesto ponovno poslano opozorilo glede uveljavljanja Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika in uveljavljanja pravic gluhih in naglušnih oseb v policijskih postopkih.

Zlasti medijsko pa so bili leta 2011 obravnavani primeri z zamudo poslanih obvestil o storjenih prekrških in plačilnih nalogov zanje od Mestnega redarstva Mestne občine Ljubljana. Zakonodajalec je z uvedbo hitrega postopka o prekršku želel doseči predvsem hitro kaznovanje storilcev. To je pomembno in smiselno tako za storilce, ki se velikokrat šele s predočenjem prekrška sploh zavedo, da so ga storili (in kršitve več ne ponovijo), kot tudi za družbo (zagotavljanje pravnega reda in varnosti). Prekrškovni organ je zamudo pri pošiljanju plačilnih nalogov opravičeval s težavami pri uvajanju nove tehnologije in ob dodelitvi dodatnih pooblastil na področju zaznave in kaznovanja prekrškov in njihovih storilcev. Po obvladovanju začetnih težav je zato kljub časovnem odmiku od zaznave prekrškov začel izdajati ustrezne akte (obvestila in plačilne naloge), saj po njegovem stališču glede na veljavno zakonodajo zaznanih kršitev ni bilo mogoče obravnavati drugače, kot to določa ZP-1.

S tem v zvezi smo pobudniku v enem izmed obravnavanih primerov pojasnili, da ZP-1 dejansko ne določa roka, do katerega mora biti domnevni storilec seznanjen z zaznanim prekrškom, saj ZP-1 določa le relativni in absolutni rok za zastaranje pregona, po preteku katerega postopek o prekršku ni več dopusten. Tako prvi odstavek 42. člena ZP-1 določa, da postopek o prekršku ni dopusten, če pretečeta dve leti od dneva, ko je bil prekršek storjen. Ravnanju prekrškovnega organa v tem primeru, torej ex lege ni bilo mogoče očitati nepravilnosti. Kljub temu pa je Varuh menil, da vročitev obvestila o prekršku oziroma plačilnega naloga po več kot letu dni od tedaj, ko je prekršek zaznala tehnična naprava, ni v skladu s kaznovalno politiko za prekrške in izniči namen izdaje plačilnega naloga, ki je v hitrosti tega postopka. Poleg tega časovna oddaljenost od prekrška, z okoliščinami katerega je domnevni kršilec seznanjen šele po več kot letu dni, tudi otežuje, če ne že celo preprečuje možnost obrambe. Obstaja namreč velika verjetnost, da se domnevni kršilec, ki mu prekršek na kraju ni bil predočen, dejansko niti ne spomni več dobro, kje je ob določenem času pred več kot letom dni bil in še manj, po kateri cesti in kako je vozil. Ne spomni se niti drugih pomembnih okoliščin v zvezi z očitanim prekrškom. Zato Varuh takšnega ravnanja prekrškovnega organa ne odobrava.

V enem izmed obravnavanih primerov je prišlo do očitne napake pri zagotavljanju pravice do vpogleda v spis v prekrškovni zadevi na eni izmed policijskih postaj. MNZ smo v tej zadevi zaprosili za dopolnitev odgovora o tem, kako v praksi Policije kot prekrškovnega organa poteka zagotavljanje pravice kršilca (storilca prekrška) do vpogleda v spis ter kdo, na kakšen način in v kakšnem roku mu to omogoči. Prosili smo tudi za sporočilo, ali se osebi, ki zahteva vpogled v spis, predloži na vpogled le fotokopija spisa ali celoten spis. Zanimalo nas je tudi, ali v Policiji sicer obstajajo kakšne usmeritve glede omogočanja vpogleda v spis v prekrškovnih zadevah. Če ne, smo MNZ predlagali, da ob upoštevanju pritožbene ugotovitve v primeru pobudnika, presodi, ali je glede zagotavljanja pravice do vpogleda v spis treba policistom izdati posebna navodila.

MNZ je pojasnilo, da se v primerih zahtev za vpogled v spis ravna v skladu z 81. členom Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP). ZP-1 neposredno ne ureja področja posredovanja podatkov in vpogleda v spis, saj 58. člen napotuje na uporabo ZUP. Če želi upravičenec osebno iz policijskih evidenc pridobiti podatke o obravnavani prometni nesreči na policijski enoti, ki je opravila ogled prometne nesreče, izpolni obrazec »Zahteva za pridobitev osebnih podatkov«. Obrazec je predpisan in je priloga Pravilnika o načinu vodenja policijskih evidenc.

MNZ je tudi sporočilo, da so bila navodila za posredovanje osebnih podatkov in za vpogled v spis policistom in policijskim enotam posredovana v dokumentu »Usmeritve za izvajanje postopkov v cestnem prometu«. Ob navedeno smo presodili, da ni potrebe po našem nadaljnjem posredovanju. Predstavljeni primer *(glej primer št. 54*) pa kaže na potrebo, da policisti v vlogi prekrškovnih organov poznajo pravice, ki gredo storilcem prekrškov, in tudi omogočajo njihovo uresničevanje.

Novela Zakona o prekrških

Leta 2011 je nastala že sedma, obsežna novela ZP-1, to je novela ZP-1G. Prinaša ustreznejšo ureditev na nekaterih področjih, na primer natančnejšo razmejitev med prekrški in kaznivimi dejanji. S spremembami in dopolnitvami ZP-1 naj bi bila zagotovljena tudi večja pravna varnost strank v postopku o prekršku (kar se nanaša zlasti na dosledno uresničitev pravice do izjave v hitrem postopku). Poleg tega novela vsebuje določbe, ki se nanašajo na preventivne ukrepe, namenjene storilcem prekrškov v cestnem prometu (začasni odvzem vozniškega dovoljenja in odložitev izvršitve prenehanja veljavnosti vozniškega dovoljenja, strožje kaznovanje povratnikov v zvezi s stransko kaznijo prepovedi vožnje motornega vozila). Ti ukrepi se uporabljajo v povezavi s t. i. prometnimi zakoni. Zaradi večje in boljše varnosti na cesti so bili namreč leta 2011 sprejeti novi predpisi s področja prometa: Zakon o voznikih, Zakon o cestah, Zakon o pravilih cestnega prometa in Zakon o motornih vozilih. Glavni namen vseh teh normativnih sprememb sta takojšna odstranitev nevarnih voznikov s ceste in odprava vzrokov, zaradi katerih so ti vozniki postali nevarni. Tako je vendarle prišlo do sprememb oziroma dopolnitev pri možnosti izrekanja kazni prenehanja veljavnosti vozniškega dovoljenja, na kar smo že nekaj časa opozarjali. Ob tem velja prisluhniti tudi nekaterim opozorilom stroke, da so kazni za cestnoprometne prekrške že nerazumno visoke in da nimajo takšnega vpliva na prometno varnost, kot naj bi ga sicer imele.

ZP-1G prinaša tudi spremembe na področju pravnih sredstev. Uvaja možnost pritožbe prekrškovnega organa zoper sodbo, s katero je sodišče spremenilo njegovo odločbo v korist kršilca. Poleg edinega (že obstoječega) izrednega pravnega sredstva (zahteve za varstvo zakonitosti) prinaša še eno – odpravo ali spremembo odločbe prekrškovnega organa na predlog prekrškovnega organa.

Sodna taksa

Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o sodnih taksah (ZST-1A) je bila po našem mnenju vzpostavljena ustreznejša podlaga za odločitev o obveznosti plačila sodne takse v postopkih o prekrških. Novela je prinesla tudi nekaj drugih sprememb. Določa takso za zavrnitev ugovora zoper sodbo, izdano v skrajšanem postopku, spreminja višino takse za zavrženje ali zavrnitev zahteve za sodno varstvo, deloma pa so se spremenile tudi takse za pritožbeni postopek v okviru postopka o zahtevi za sodno varstvo.

Vse te spremembe imajo nedvomno vpliv na povečanje stroškov postopka o prekršku, na kar nas opozarja čedalje več pobudnikov. Po končanem postopku so tako od prekrškovnega organa prejeli plačilni nalog za plačilo stroškov postopka, katerih višina je dosegala skoraj polovico izrečene globe, v enem primeru pa je bila samo sodna taksa več kot polovico izrečene globe. V drugem primeru, ko je pobudnik ugovarjal plačilnemu nalogu in je prekrškovni organ denarno kazen spremenil v opomin, je pobudnik za stroške postopka prejel plačilni nalog za sodno takso, ki je bila celo višja od prvotno izrečene denarne kazni, če bi jo poravnal v osemdnevnem roku. Sprašujemo o smiselnosti visokih stroškov postopka, o zmožnosti njihovega plačila, predvsem pa sorazmerja med sodno takso in globo za prekršek, izrečeno v skrajšanem postopku.

Z zviševanjem sodnih taks in uvedbo nekaterih novih se je postopek za zavezance gotovo podražil. Vprašanju sodnih taks je sicer namenjeno tudi posebno poglavje v ZST-1, ki se nanaša na oprostitev, odlog in obročno plačilo taks. Ugotavljamo pa, da kršilci teh določb ne poznajo in jih zato ne uporabljajo.

Prav je, da se z določanjem obveznosti plačila sodnih taks dosega racionalnejše sprožanje sodnih postopkov. Kljub vsemu pa po našem mnenju ostaja potreba za razmislek o sorazmernosti sodne takse za posamezne postopke v poglavju taksne tarife ZST-1.

Obveznost plačila sodne takse mora biti namreč urejena tako, da upravičencev povsem ne odvrača od vložitve pravnega sredstva, ker je »predrag«, saj mora biti sodno varstvo zagotovljeno vsakomur, ne le tistim, ki izpolnjujejo pogoje za taksno oprostitev, in tistim, ki si zaradi boljšega gmotnega položaja to lahko »privoščijo«.

Uklonilni zapor

Varuh se s problematiko uklonilnega zapora srečuje že od uveljavitve Zakona o prekrških (ZP-1), na podlagi katerega se izvajajo odločbe in sodbe o prekrških (tudi) z določitvijo uklonilnega zapora. O tem smo že pisali v poročilu za leto 2010 (str. 121). Ugotavljamo, da tudi zadnja novela ZP-1 (ZP-1G) ni upoštevala od Varuha predlaganih sprememb, ampak je bila celo odpravljena možnost, da osebe, ki so že na prestajanju uklonilnega zapora, same predlagajo nadomestitev plačila globe z opravo nalog v splošno korist ali v korist samoupravne lokalne skupnosti. Vse novele ZP-1 so tako doslej prezrle opozorila (vsaj dela) stroke, ki temu ukrepu nasprotuje in opozarja na pomisleke v zvezi z ustavnostjo uklonilnega zapora. Varuh meni, da nima ustavnopravne podlage, saj v skladu z ustaljeno ustavnosodno presojo ne prestane niti t. i. testa legitimnosti. Poleg tega je njegova uvedba v naš pravni red problematična z več vidikov, sama ureditev pa pomanjkljiva. Ker Varuh meni, da je prvi odstavek 19. člena ZP-1 v nasprotju z 19. členom Ustave ter v neskladju z načeli pravne države (2. člen Ustave), je zato v začetku leta 2012 Ustavnemu sodišču RS predlagal, da presodi ustavnost prvega odstavka 19. člena ZP-1 in ga kot neskladnega z Ustavo razveljavi, saj meni, da nedopustno posega v človekove pravice ali temeljne svoboščine.

2.4.6 Tožilstvo

Splošno

Na področju predsodnih postopkov, kjer obravnavamo pobude, ki so v pretežnem delu povezane z delom državnih tožilcev, smo obravnavali 25 zadev (leta 2010 pa 29).

Letu 2011 je začel veljati in se uporabljati Zakon o državnem tožilstvu (ZDT-1), ki na novo ureja državnotožilsko službo, pristojnosti in nezdružljivost funkcije državnega tožilca, ureditev in pristojnosti državnih tožilstev, državnotožilsko in pravosodno upravo, sestavo, pristojnosti in delovanje Državnotožilskega sveta, razmerja med državnimi tožilstvi ter druga vprašanja, pomembna za delo državnih tožilcev in državnih tožilstev. Na povabilo Ministrstva za pravosodje (MP) smo na predlog Zakona podali tudi mnenja, pripombe in predloge, za katere smo glede na preteklo obravnavo pobud presodili, da utegnejo imeti večji vpliv na varstvo človekovih pravic in na pravno varnost. MP se je do njih tudi opredelilo in nekatere od njih upoštevalo pri pripravi Zakona.

Novi ZDT-1 med drugim krepi samostojnost državnega tožilca pri odločanju in prinaša prenovo položaja, sestave in pristojnosti državnotožilskega sveta, vzpostavitev normativnih podlag za oblikovanje strateških programov za delo državnih tožilstev, prenovo organizacije in načina dela skupine državnih tožilstev za pregon organiziranega kriminala. Dosedanja skupina državnih tožilcev za pregon organiziranega kriminala je tako postala novo – specializirano državno tožilstvo. Pri njem deluje kot samostojna notranja organizacijska enota s posebnim položajem tudi Oddelek za preiskovanje in pregon uradnih oseb s posebnimi pooblastili (Posebni oddelek).

Pričakujemo, da bo nova zakonska ureditev na ravni usklajevanja, usmerjanja in nadzora prispevala tudi k višji ravni usposobljenosti državnih tožilcev in da se bodo uresničile napovedi, da bo nova zakonska ureditev tožilstva pripomogla k učinkovitejšemu pregonu zlasti gospodarskih in korupcijskih kaznivih dejanj. Zakon kot ključno novost prinaša tudi politiko pregona kot poseben strateški dokument, ki bo opredelil prioritete državnih tožilcev

in kaznovalno politiko. Uvaja tudi dolžnost načrtovanja dela in odgovornost vodij tožilstev za doseganje zastavljenih ciljev. Tudi za ta del zakonske ureditve pričakujemo, da bo pripomogla h kakovostnemu (učinkovitemu, uspešnemu in gospodarnemu) opravljanju državne tožilske funkcije in da ne bo pomenila zgolj nepotrebnega administriranja.

Državni tožilci opravljajo odgovorno funkcijo pregona storilcev kaznivih dejanj v imenu države, zato ni dopustno, da se jih neutemeljeno napada (npr. z neutemeljenimi ovadbami). Tožilstvo ima tudi pomembno vlogo pri zagotavljanju kakovostnega in učinkovitega delovanja pravosodja (tudi pri zaščiti žrtve kaznivih dejanj) in s tem krepitve zaupanja v delovanje pravne države. Delo tožilstev je nepogrešljivo tudi za pospešitev in skrajšanje sodnih postopkov. Glede na novo uveljavljeno zakonodajo na področju kazenskega pravosodja (novela Zakona o kazenskem postopku, novela Kazenskega zakonika in Zakon o odvzemu nezakonito pridobljenega premoženja) je zato pomembno, da se državni tožilci čim prej in ustrezno usposobijo za uporabo novih pooblastil na tem področju.

Ugotovitve iz obravnavanih pobud

Pobude, povezane z delom državnih tožilcev, so se tudi v letu 2011 v največ obravnavanih primerih nanašale na pristojnosti in dolžnosti državnega tožilca v predkazenskem in kazenskem postopku ali pa so bile povezane s pobudami za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti kot izrednim pravnim sredstvom po ZP-1. Najpogosteje so izražale nestrinjanje z zavrženjem ovadbe *(glej primer št. 32)* ali pa so se pobudniki pritoževali zaradi dolgotrajnosti odločanja o vloženi ovadbi oziroma drugih zamud pri delu tožilstev ter zaradi pomanjkanja informacij o postopku obravnavanja vložene ovadbe.

Več pobudnikov je državnim tožilcem očitalo premalo skrbno in kakovostno delo. Za posameznika je tako kot reševanje zadeve brez nepotrebnega odlašanja pomembno tudi to, da je odločitev državnega tožilca nepristranska, strokovna, pravilna in zakonita v dejanskem in pravnem pogledu. Pri tem je treba ponoviti, kako pomembno je, da so razlogi, zapisani v sklepu o zavrženju ovadbe, izčrpni, logični, prepričljivi in pojasnjeni na način, ki je (laičnemu) vlagatelju ovadbe razumljiv. Korektiv morebitni napačni odločitvi, ko gre na primer za zavrženje ovadbe, je (le) pravica oškodovanca, da začne ali nadaljuje kazenski pregon. Primeri, s katerimi se srečuje Varuh, pri tem tudi kažejo, da se oškodovanci redkeje odločajo, da sami začnejo kazenski pregon, čeprav so o tej možnosti morda obveščeni. Pogosteje pa svoje nezadovoljstvo z odločitvijo državnega tožilca in z razlogi za zavrženje ovadbe izrazijo s pobudo Varuhu, pa tudi s pritožbo, naslovljeno nadrejenemu državnemu tožilcu. To je tako lahko priložnost za strokovni pregled v posamezni zadevi, ki ga je ZDT-1 okrepil. Prav je tudi, da se ob morebitnih ugotovljenih pomanjkljivostih ali drugih večjih nepravilnostih sprejmejo potrebni ukrepi za njihovo odpravo in za boljše delo v prihodnje.

Ob zatrjevanih zamudah pri delu državnega tožilca smo s poizvedbami pri vodjih državnih tožilstev ugotavljali, ali je v posameznem obravnavanem primeru morda prišlo do neutemeljeno dolgega reševanja zadeve. Pravočasnost poslovanja oziroma opravljanja državnotožilske službe zdaj poudarja tudi ZDT-1 v 7. (in 39.) členu, ko določa, da mora državni tožilec brez nepotrebnega odlašanja reševati zadeve, ko so mu dodeljene v delo. Umestna je tudi njegova dolžnost uporabe razpoložljivih pospešitvenih pravnih sredstev, s katerimi lahko učinkovito vpliva na to, da postopek pred sodiščem ali drugimi državnimi organi ne bi trajal nerazumno dolgo (tretji odstavek 39. člena ZDT-1). V tej zvezi smo v preteklosti že opozorili, da obravnavane pobude dajejo slutiti, da bi državni tožilci lahko že zdaj pogosteje uporabili pooblastilo 161. člena ZKP z določitvijo roka, v katerem mora policija opraviti naloženo delo pri zbiranju informacij, ki so potrebne za odločitev o usodi vložene ovadbe.

Prav tako bodo po našem pričakovanju k pravočasnosti opravljanja državno tožilske funkcije pripomogla tudi merila kakovosti dela državnih tožilcev, s katerimi se bo določil tudi predvideni čas reševanja posamezne vrste zadev in za tipična procesna dejanja (člen 103 ZDT-1).

Za korak naprej k seznanjanju ovaditelja s tožilskim ravnanjem o ovadbi in postopkih, ki jih je morda začelo na tej podlagi (na kar smo v preteklosti že večkrat opozorili), štejemo tudi uvedbo instituta nadzorstvene pritožbe (155. člen ZDT-1). Z nadzorstveno pritožbo bo posameznik, ki bo (ob izkazanem pravnem interesu) menil, da državno tožilstvo neutemeljeno dolgo rešuje njegovo zadevo oziroma neutemeljeno odlaša z delovanjem v postopku, lahko prišel do podatka o tem, kaj se dogaja z njegovo zadevo. Pri tem nikakor ne gre spregledati, da je informacija o poteku postopka oziroma o napredku (kazenskega) postopka pomembna tudi za morebitne žrtve kaznivih dejanj zaradi varstva njihovih interesov in pravic. Zato tožilstvo ne sme prezreti vloge, ki jo ima pri zaščiti žrtev kaznivih dejanj. To izhaja iz več ukrepov, ki jih pripravlja Evropska unija in vključuje tudi potrebno obzirnost in oporo žrtvam pri obvladovanju posledic kaznivega dejanja (npr. občutka ogroženosti zaradi pričanja).

Razlaga pojma otrok v kazenski zakonodaji

Med primeri prikazujemo tudi zadevo *(glej primer št. 32)*, ki se nanaša na nepravilno zavrženje ovadbe zaradi napačne opredelitve pojma otrok v Kazenskem zakoniku (KZ-1). V tej zvezi smo po koncu obravnavanja te zadeve v medijih zasledili zapis, iz katerega je bilo mogoče razbrati, da bosta tako tožilstvo kot tudi sodišče podrobno proučila navedbe zagovornika enega izmed obtoženih, ki je predlagal, da se kazenski postopek ustavi, saj obtožni predlog temelji na tem, da je bila oškodovanka »v času objave otrok, vendar pa je tedaj štela že 14 let« in da »bosta tako tožilstvo kot sodišče podrobno proučila odvetnikove navedbe in po potrebi poskrbela za umik obtožnega predloga oziroma zavrnilno sodbo«. Takšen zapis je dal slutiti, da so se v praksi očitno znova pojavili dvomi glede razlage pojma otrok v KZ-1.

Pomen izraza otrok je posredno sicer opredeljen v 21. členu KZ-1, vendar le pri omejitvi (izključitvi) kazenske odgovornosti storilca protipravnega ravnanja. Ta opredelitev izraza otrok je zato po mnenju Varuha uporabna le pri razmejitvi kazenske odgovornosti storilca, nikakor pa ne tudi za namen 287. člena KZ-1, torej za opredelitev oškodovanca tega kaznivega dejanja. Glede na druge znake tega kaznivega dejanja, zlasti pa na namen, ki ga je zakonodajalec hotel doseči z njegovo inkriminacijo, je treba opredelitev pojma otrok iz te zakonske določbe razlagati tako, kot je določeno po mednarodnih konvencijah.

Tako Konvencija o otrokovih pravicah (KOP) za otroka opredeljuje vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej. S takšnim stališčem smo seznanili Okrožno državno tožilstvo v Mariboru, ki ga je v vednost poslal tudi Vrhovnemu državnemu tožilstvu RS. V povezavi z izpostavljenim časopisnim člankom pa smo Vrhovnemu državnemu tožilstvu (VDT) RS predlagali, da glede tega zavzame enotno stališče in po potrebi z njim seznani vsa državna tožilstva v Republiki Sloveniji.

VDT RS nas je obvestilo, da je ob strokovnem nadzorstvenem pregledu posamezne kazenske zadeve zavzelo stališče, in sicer, da je otrok oseba, ki še ni stara 18 let, in o tem obvestilo konkretnega državnega tožilca in državno tožilstvo, na katerem je ta opravljal svojo funkcijo. Problematiko razlage pojma otrok je obravnaval tudi kolegij kazenskega oddelka VDT RS v decembru 2011 in sprejel stališče, da je otrok oseba, ki še ni stara osemnajst let. Upoštevajoč navedeno in ker tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B) prinaša dopolnitve in spremembe 287. člena (besedo »otrok« je nadomestil z besedama »mladoletna oseba«), pričakujemo, da težav pri pravilni rabi pojma otrok pri uporabi kazenske zakonodaje ne bo več.

Za uspešen predkazenski postopek je potrebno sodelovanje Policije in Tožilstva

V lanskem poročilu smo med drugim izpostavili pripombo tožilstva, da tudi na pisno zahtevo iz drugega odstavka 161. člena Zakona o kazenskem postopku od Policije ne dobi vedno odgovora brez odlašanja in so pogosto potrebne urgence. Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) smo zato zaprosili za stališče to izpostavljene problematike zamud pri odzivih Policije na zahteve Tožilstva, zlasti pa o sprejetih ukrepih, da se na tem področju sodelovanje Policije in Tožilstva izboljša. Policija je potrdila, da se spoprijema s porastom števila kaznivih dejanj na eni in s kadrovskimi težavnimi na drugi strani in se zaveda tudi, da bi bilo lahko sodelovanje z Državnim tožilstvom še boljše, kot sicer je. Pripomnila pa je, da tudi državna tožilstva niso (vedno) sledila pobudam za ustanovitev specializiranih preiskovalnih skupin po 160.a členu Zakona o kazenskem postopku. Tudi sicer je Državno tožilstvo na določene predloge Policije odgovorilo z zamudo. Policija je tudi mnenja, da bo k boljšemu sodelovanju med obema državnima organoma poleg skupnih usposabljanj in delovnih srečanj pripomogel tudi sporazum o elektronski izmenjavi podatkov med Državnim tožilstvom in Policijo, ki ga skupno pripravljata oba državna organa. Ta sporazum bo po pričakovanju MNZ dodatno izboljšal stanje na tem področju in pripomogel k hitrejšemu poteku predkazenskega postopka, kar gotovo mora biti skupni cilj vseh pristojnih organov v zatiranju vseh vrst kriminalitete.

Pravica do vpogleda v tožilski spis

Med obravnavanimi pobudami na tem področju so bile tudi take, ki so se nanašale na uresničevanje pravice do vpogleda v podatke državnega tožilstva po drugem odstavku 69.a člena Zakona o državnem tožilstvu (ZDT). Po tej določbi o vpogledu v osebne ali druge podatke iz vpisnikov, imenikov, evidenc in spisov državnega tožilstva odloči vodja pristojnega državnega tožilstva, če oseba za to izkaže pravni interes in če to ne škoduje interesom postopka, tajnosti postopka ali zasebnosti oseb.

V enem izmed obravnavanih primerov je na primer tožilstvo omejitev pri vpogledu v spis (tj. neizdajo fotokopij uradnih zaznamkov policistov o opravljenih pogovorih) utemeljevalo s pojasnilom, da si stranka sicer uradne zaznamke o zbranih obvestilih, ki jih sestavi policist o pogovoru z občani, lahko pogleda, fotokopij le-teh pa se ne izdajajo zaradi varovanja zasebnosti in dejstva, da taki uradni zaznamki niso dokaz v kazenskem postopku. V nasprotju s tem primerom pa je bil na drugem okrožnem državnem tožilstvu (v drugi obravnavani zadevi) pobudnici najprej dovoljen le vpogled (ter fotokopiranje) policijskega poročila, šele pozneje pa tudi njenih prilog.

Zaradi varstva zasebnosti so bile pred tem pregledane vse obsežne priloge policijskega poročila in nato podvojene, da so se na dvojnikih potemnili rojstni podatki in podatki o prebivališču oseb. Tožilstvo je tudi pripomnilo, da utegne biti – zlasti v primerih, ko iz gradiva spisa izhaja, da gre za (sosedske) spore ali sporna razmerja med ljudmi v okolici in je ovadba bolj sredstvo kot cilj s kazenskim pregonom – skrbna presoja s stališča varovanja zasebnosti oseb še posebej pomembna. S to pripombo tožilstva se vsekakor lahko strinjamo, prav tako tudi z njegovim pojasnilom, da odločitev vodje tožilstva tu pogosto ni enostavna. Zlasti zato, ker tudi po ugotovitvah tožilstva niso povsem jasna razmerja te določbe Zakona o državnem tožilstvu (in določb ZKP, zlasti 128. člena) z določbami ZDIJZ, ki jih informacijska pooblaščenka po mnenju tožilstva pogosto široko razlaga.

Do obtožnega predloga na podlagi Varuhovega predloga

Okrožnemu državnemu tožilstvu smo decembra 2009 poslali kopijo članka, objavljenega v Slovenskih novicah 11. decembra 2009, z naslovom Do sreče ga loči le očetov podpis. Ker članek prikazuje fotografijo, ime, starost in druge podatke o mladoletniku, smo presodili, da medij z objavo podatkov o mladoletniku nedopustno posega v njegovo zasebnost in krši njegove pravice, ki jih zagotavljata Ustava Republike Slovenije in Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah. Takšnih posegov v zasebnost ni mogoče opravičevati s pravico javnosti do obveščenosti, saj ta pravica ne sme prevladati nad pravico otroka do zasebnosti.

Kazenski zakonik (KZ-1) v drugem odstavku 287. člena določa, da se za kaznivo dejanje kaznuje (tudi), kdor objavi mladoletnikovo ime ali druge podatke, iz katerih je mogoče sklepati, za koga gre. Zato smo s sklicevanjem na 145. člen Zakona o kazenskem postopku predlagali, da pristojni državni tožilec članek presodi s stališča morebitne storitve kaznivega dejanja kršitve tajnosti postopka po 287. členu KZ-1 ali katerem drugem njegovem členu.

Okrožno državno tožilstvo v Ljubljani je na tej podlagi sporočilo, da je Policijo zaprosilo za obravnavo navedene zadeve, katere rezultat je bila kazenska ovadba zoper več ljudi. Na podlagi te kazenske ovadbe je Okrožno državno tožilstvo v Ljubljani na Okrajno sodišče v Ljubljani 23. 3. 2011 vložilo obtožni predlog zoper novinarja, odgovornega urednika in časopisno in založniško družbo.

Postopek na tožilstvu je od prijave do vložitve obtožnega predloga trajal več kot 16 mesecev. Varuh se je za prijavo članka odločil, da bi preveril učinkovitost sodnega varstva otrokovih pravic. Zadevo bomo spremljali vse do pravnomočnosti sodnega postopka.

Tako bomo ravnali tudi v drugi obravnavani zadevi, v kateri smo tožilstvu poslali kopijo članka, objavljenega v Slovenskih novicah 31. marca 2009, z naslovom »Mama zadušila Emo in Matija«. Članek je objavljal imena, starost in naslov prebivanja umrlih otrok, kar vse so bili podatki, ki omogočajo sklepati, za katera otroka gre. Tudi v tej zadevi je tožilstvo sporočilo, da je na Okrajno sodišče v Ljubljani 21. 4. 2011 vložilo obtožni predlog zoper štiri fizične osebe, in sicer zoper vsako zaradi dveh kaznivih dejanj kršitve tajnosti postopka po drugem odstavku 287. člena KZ-1 ter zoper eno pravno osebo zaradi dveh kaznivih dejanj kršitve tajnosti postopka po drugem odstavku 287. člena KZ-1 v zvezi s členom 42 KZ-1 in drugo točko 4. člena ter 12. točko 25. člena Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja.

2.4.7 Odvetništvo

Med obravnavanimi pobudami na področju pravosodja so bile tudi pobude, ki so se nanašale na delo odvetnikov. Teh je bilo le nekaj več v primerjavi z letom 2010. Odvetnikom so v glavnem očitale nekakovostno pravno svetovanje in zastopanje, neizpolnitev dogovorov (npr. vložitev tožbe), neprimeren odnos, zanemarjenje interesov stranke in druga dejanja, ki so po mnenju pobudnikov pomenila odvetnikovo kršitev dolžnosti pri opravljanju odvetniškega poklica ter drugo nezadovoljstvo z njihovim delom (npr. pri obračunu njihovih storitev). Nekatere obravnavane pobude so pri tem odvetnikom očitale tudi ne dovolj vestno in skrbno opravljeno storitev v primeru izvajanja brezplačne pravne pomoči (BPP). Več pobudnikov, ki so se sicer s pritožbami nad ravnanji svojih odvetnikov obrnili na organe Odvetniške zbornice Slovenije (OZS), je bilo ob tem razočaranih nad prejetimi odgovori, zlasti v primerih, ko disciplinski tožilec na podlagi njihove prijave ni zahteval uvedbe disciplinskega postopka zoper odvetnika.

Odvetniki morajo »opravljati svoje poklicno delo tako, da pomagajo uresničevati načela ter določila ustave in zakonov v skladu z načeli demokratičnega razvoja naše družbe in v skladu z načeli humanosti, kulturnosti, spoštovanja dostojanstva človeka ter spoštovanja resnice in pravice in da utrdijo zaupanje družbe in zastopanih strank ter družbenih in državnih organov v vlogo in delo odvetništva in v spoznanju, da so v ta namen dolžni sami med seboj skrbeti za izpolnjevanje teh načel in za spoštovanje discipline v svojih vrstah« (iz uvoda Odvetniške poklicne etike). Odvetništvo ureja Zakon o odvetništvu (ZOdv), s Statutom Odvetniške zbornice Slovenije pa se podrobneje določajo naloge in organizacija zbornice, naloge skupščine in drugih organov zbornice, sodelovanje odvetniških kandidatov in pripravnikov pri delu organov zbornice, način zagotavljanja sredstev za delo zbornice in druga vprašanja, pomembna za delovanje zbornice. Statut Odvetniške zbornice Slovenije določa tudi dejanja, ki pomenijo kršitev dolžnosti pri opravljanju odvetniškega poklica, in dejanja, ki pomenijo kršitev vestnega opravljanja dela in prakse v odvetniški pisarni.

V poročilu za leto 2010 smo že opozorili, da bi OZS morala statut in druge splošne akte zbornice uskladiti z določbami Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o odvetništvu (ZOdv-C) na svoji prvi naslednji skupščini po uveljavitvi zakona (zakon je začel veljati 9. 5. 2009). OZS je aprila 2010 pripravila predlog sprememb in dopolnitev Statuta Odvetniške zbornice Slovenije in ga posredovala v potrditev Vladi RS. Na predlagano novelo so bile dane pripombe Službe Vlade RS za zakonodajo in Ministrstva za pravosodje.

Postopek usklajevanja pa se je letu 2011 končno zaključil, saj je skupščina Odvetniške zbornice Slovenije 9. 4. 2011 sprejela Sklep o spremembah in dopolnitvah Statuta Odvetniške zbornice Slovenije (Vlada RS je dala soglasje k temu aktu 15. 11. 2011, objavljen pa je bil v Uradnem listu RS št. 103/2011). Večina sprememb in dopolnitev statuta se nanaša na uskladitev z zadnjo novelo Zakona o odvetništvu (ZOdv-C), druge pa so tiste, ki so bile po presoji OZS potrebne in nujne. Tako so v statutu na novo določene nekatere disciplinske kršitve (npr. ukvarjanje s posli in dejavnostmi, ki niso združljivi s častjo in neodvisnostjo odvetništva), nekoliko pa je spremenjen tudi potek disciplinskega postopka.

K večji preglednosti poslovanja odvetnikov bodo gotovo pripomogle tiste določbe statuta, ki na novo urejajo fiduciarne račune za sredstva, ki jih odvetnik prejme za račun svojih strank. Statut na novo ureja tudi mediacijo za reševanje sporov med odvetnikom oziroma odvetniško družbo kot delodajalcem in zaposlenimi pri odvetniku oziroma odvetniški družbi.

Na skupščini Odvetniške zbornice Slovenije je bil leta 2011 dopolnjen tudi Kodeks odvetniške poklicne etike, po katerem se odvetniki ravnajo pri opravljanju svojega poklica. Kodeks vsebuje tudi takšna pravila, katerih kršitve obravnavajo disciplinski organi OZS. Če odvetnik ravna v nasprotju z načeli in pravili kodeksa, ne da bi s tem kršil odvetniško disciplino, (po zadnjih spremembah in dopolnitvah kodeksa) obravnava to Komisija za etična vprašanja. Ta odvetniku sporoči svoje mnenje in ga lahko tudi pouči ali opozori, kako naj bi ravnal. Postopek pred komisijo določa Pravilnik o delovanju Komisije za etična vprašanja, ki ga je sprejel upravi odbor Odvetniške zbornice Slovenije konec leta 2011. Ta je 15. 11. 2011 sprejel tudi Pravilnik o povrnitvi stroškov in določitvi povprečnine v disciplinskem postopku zoper odvetnika.

Vse navedene spremembe v predpisih oziroma v Kodeksu odvetniške poklicne etike, ki se nanašajo na urejanje odvetništva, ima Varuh za dobrodošle. Tako tudi dopolnitev Kodeksa z napotilom, da si mora odvetnik prizadevati za najbolj gospodarno rešitev zadeve in stranki svetovati z namenom, da se doseže sporazum in/ali alternativna rešitev zadeve. Žal pa ugotavljamo, da še vedno ni napredka pri celoviti ureditvi odvetniških storitev, saj se še ni uveljavil predpis, ki bo (na novo) urejal odvetniško tarifo in ki ga bo sprejela

OZS po predhodnem soglasju Ministrstva za pravosodje. Zato je bila sredi leta 2011 pri Ministrstvu za pravosodje imenovana Delovna skupina za pripravo odvetniške tarife, vendar dogovora o tarifi do konca leta 2011 še ni bilo. Po mnenju odvetnikov gre na tem področju za nevzdržne razmere, saj imajo za spremembo odvetniške tarife konkretne vsebinske razloge. Sprejetje tega predpisa nalaga tudi novela ZOdv-C, zato bi bilo prav, da bi se ta predpis čim prej sprejel.

Iz sredstev javnega obveščanja smo bili tudi seznanjeni, da se je leta 2011 izvajal poostren nadzor nad pravilnostjo in pravočasnostjo plačevanja davčnih obveznosti v odvetniški dejavnosti. Predvidevamo, da bo ta ukrep tudi pripomogel k izboljšanju poslovanja odvetnikov pri obračunu in plačilu svojih storitev, saj smo na težave v tej zvezi v preteklosti že večkrat opozorili.

Disciplinska odgovornost odvetnikov

Odvetništva ni mogoče uvrstiti med državne organe, odvetniki niti ne morejo biti nosilci javnih pooblastil, zato obravnavanje pritožb v zvezi z njihovim delom ni v neposredni pristojnosti Varuha. Čeprav je odvetnik pri svojem delu samostojen in neodvisen, pa to ne pomeni, da ga lahko opravlja neodgovorno, kar vse skozi poudarjamo. Pritožbo zoper delo odvetnika obravnavajo skladno z Zakonom o odvetništvu in Statutom Odvetniške zbornice Slovenije disciplinski organi zbornice. Nadzor nad delom odvetnikov Varuh tako še naprej opravlja posredno, preko nadzora nad ravnanjem OZS, in sicer v delu, v katerem ima zbornica javna pooblastila. Varuh zlasti posreduje ob dolgotrajnem odločanju organov OZS o usodi prijave zoper ravnanje posameznih odvetnikov ali če misli, da presoja o posamezni prijavi ni bila dovolj skrbna. Vendar Varuh nima možnosti vlaganja pravnih sredstev zoper odločitve disciplinskih organov ali celo spreminjanja njenih odločitev.

OZS poudarja, da so njeni disciplinski organi pri svojem delu samostojni in neodvisni, zato se zbornica do njihovih ravnanj ne more opredeljevati. Kljub temu pa jim posreduje vsa opozorila, ki jih prejme v zvezi z njihovim delom.

Ključno vlogo pri uvedbi disciplinskega postopka ima vsekakor disciplinski tožilec. Ta zahteva uvedbo disciplinskega postopka, če je na podlagi pobude prizadete osebe Varuha ali na drug način obveščen o dejstvih in dokazih, na podlagi katerih je mogoče utemeljeno sklepati, da je odvetnik oziroma odvetniški kandidat ali odvetniški pripravnik kršil svojo dolžnost. Tako naj bi ravnal najpozneje v 30 dneh od prejema obvestila o kršitvi. Prijavo pa zavrže, če iz nje izhaja, da naznanjeno dejanje ni disciplinska kršitev, če je disciplinski postopek zastaran, če ni mogoče utemeljeno sklepati, da je odvetnik kršil svojo dolžnost pri opravljanju odvetniškega poklica ali če gre za dejanje majhnega pomena in prijavitelju niso nastale škodljive posledice.

Ob pobudah posameznikov zaradi ravnanja odvetnikov in posledično odločitev disciplinskih organov OZS se večkrat srečamo z očitkom, da »odvetniki že ne bodo odločili v škodo svojih stanovskih kolegov«. Dodatno k temu pobudniki velikokrat tudi potožijo, da »ne morejo najti odvetnika, ki bi jih v sporu z drugim odvetnikom sploh hotel zastopati«. Pogosto so ti očitki pavšalni, zato jih ne želimo in ne moremo upoštevati. Vendar pa menimo, da bi disciplinski organi OZS morali vse prijave zaradi ravnanja odvetnikov obravnavati z vso potrebno skrbnostjo in se v svojih odločitvah skrbno in utemeljeno opredeliti do vseh očitkov zatrjevane disciplinske kršitve posameznega odvetnika. V tej zvezi med izbranimi primeri predstavljamo obravnavano zadevo pod številko 6.8-15/2010, ko po mnenju Varuha ni bilo tako. V izpostavljenem primeru je OZS zavzela (tudi) stališče, da se disciplinski tožilec ni dolžan opredeljevati glede strokovnih napak odvetnikov, saj imajo stranke možnost uveljavljanja odškodninskega zahtevka iz naslova zavarovanja odvetniške poklicne odgovornosti pri pristojni zavarovalnici.

Takšno stališče torej lahko pomeni, da strokovna napaka odvetnika pri zastopanju sploh ni predmet (tudi) disciplinskega postopka. OZS smo v tej zvezi opozorili, da Statut odvetniške zbornice v 77. členu določa (lažje) kršitve odvetnikove dolžnosti pri opravljanju odvetniškega poklica. Tako v 4. točki tega člena določa, da gre za kršitev odvetnikove dolžnosti tudi, če gre za nevestno zastopanje stranke, ki pomeni kršitev razmerja med odvetnikom in stranko ali po uradni dolžnosti postavljenim zagovornikom in obdolžencem. OZS smo zato zaprosili za pojasnilo, kako (če velja stališče, da strokovna napaka odvetnika ni predmet disciplinskega postopka) je sploh mogoče strokovno napako odvetnika razmejiti od njegovega nevestnega zastopanja stranke, kar je določeno kot kršitev dolžnosti pri opravljanju odvetniškega poklica. Ob tem naj v ponazoritev ponovimo očitke enega izmed pobudnikov svojima odvetnicama. Po mnenju OZS naj bi šlo za strokovne napake, do katerih se disciplinskemu tožilcu (sploh) ni treba opredeljevati. Pobudnik je tako svoji prvi odvetnici očital, da naj ga ne bi seznanila z datumi glavnih obravnav v njegovi zadevi, druga pa naj ga ne bi seznanila z vsebino vložene revizije. Poleg tega mu je druga odvetnica tudi povedala za napačen rok, v katerem je treba vložiti ustavno pritožbo. Vse to je bilo po našem mnenju ravnanje, ki bi ga težko opredelili drugače kot ravno nevestno zastopanje, torej kot eno izmed kršitev dolžnosti pri opravljanju odvetniškega poklica.

OZS je na naše pomisleke odgovorila s pojasnilom, da je treba pri očitku kršitve dolžnosti opravljanja odvetniškega poklica (v okvir katerega sodi tudi nevestno zastopanje stranke) presojati, ali so izpolnjeni vsi znaki kršitve (tudi naklep oziroma malomarnost odvetnika), na podlagi katerih je mogoče odvetniku očitati, da je kršil dolžnosti pri opravljanju odvetniškega poklica. Menila je namreč, da je ravno po subjektivnem znaku kršitve (obstoj malomarnosti oziroma naklepa) mogoče razmejiti strokovno napako odvetnika od njegovega nevestnega zastopanja stranke. Znova je tudi pripomnila, da se disciplinski organi zbornice ne opredeljujejo do strokovnih napak odvetnikov.

Vendar Varuh vztraja, da bi moral vsak odvetnik, če je na podlagi izpolnjenih pogojev, ki jih določa ZOdv pridobil pravico opravljati poklic odvetnika, biti tudi ustrezno kvalificiran za opravljanje svojih nalog. Stranka, ki se obrne na odvetnika za pomoč, tako utemeljeno pričakuje strokovno storitev v skladu s pravili stroke. Takšno pojasnilo OZS zato ne sme pomeniti upada skrbi pri zagotavljanju kakovosti opravljanja odvetniških storitev. Ne sme tudi vzpostavljati prakse, da ravnanje (ali opustitev) odvetnika, če so v njem podani vsi znaki disciplinske kršitve in gre za strokovno napako, ni kaznovano kot disciplinska kršitev, četudi je škoda zaradi napak pri opravljanju odvetništva pokrita z zavarovanjem odgovornosti odvetnika. Ali so izpolnjenih vsi znaki disciplinske kršitve, torej tudi naklep ali malomarnost odvetnika, je treba presojati v vsakem primeru posebej. Kot vprašljivo zato označujemo stališče OZS, da se disciplinskemu tožilcu do strokovnih napak sploh ni treba opredeljevati.

Menimo namreč, da je glede vsakega očitka iz prijave zoper odvetnika potrebna skrbna presoja, torej tudi o tem, ali je do (strokovne) napake res morda prišlo brez krivdnega ravnanja odvetnika, saj se pričakuje, da bo svojo nalogo opravil kot strokovnjak na svojem področju. Poleg tega bi v vsakem primeru prijavitelj moral biti seznanjen z mnenjem pristojnega organa OZS, da kakšen izmed njegovih očitkov ni predmet disciplinskega postopka in kaj so razlogi za to in da jih morda lahko uveljavlja (tudi) v postopku pri zavarovalnici. Prav tako bi morala OZS s svojimi organi spremljati tudi postopke pri zavarovalnici (od nje pridobivati povratne informacije o uveljavljenih zahtevkih), zlasti pa skrbno spremljati vse uveljavljene strokovne napake, da se zagotavlja kakovost opravljanja odvetniških storitev posameznega odvetnika in odvetnikov na splošno.

Med izbranimi primeri opozarjamo tudi na počasnost obravnavanja ene izmed prijav zoper delo odvetnika *(glej primer št. 49)*. Upamo, da gre v obravnavanem primeru za osamljen primer, saj sicer ne razpolagamo s konkretnimi podatki o trajanju morebitnih drugih

disciplinskih postopkov pred disciplinskimi organi zbornice. Kršitev rokov, ki jih zakon določa za ravnanje disciplinskih organov OZS, sicer ni kaznovana. Tudi če disciplinski postopki v drugih primerih potekajo hitreje kot v izpostavljenem primeru, menimo, da bi morala OZS več pozornosti nameniti učinkovitosti dela svojih disciplinskih organov zato, da se zagotovi hitro, učinkovito in objektivno odločanje. Ustrezno hitro pa bi se moralo odzivati tudi ob zamudah pri obravnavanju prijav strank zoper delo posameznega odvetnika oziroma ob zamudah v posameznem disciplinskem postopku. V tej zvezi sicer OZS pripominja, da na trajanje disciplinskega postopka vplivajo številni dejavniki, od števila obravnav do nazadnje odločanja v postopku pred disciplinsko komisijo druge stopnje, če je vložena pritožba zoper odločitev prvostopenjske komisije.

Zbornica vendarle upošteva priporočilo Varuha

Ob obravnavi ene izmed pobud se je Varuh obrnil na OZS in predlagal, da odgovor, ki ga prijavitelju pripravi OZS, vselej vsebuje tudi pojasnilo, da bo primer predan disciplinskim organom zbornice, če bo posameznik tudi po prejetem mnenju zbornice in priloženem pojasnilu odvetnika vztrajal pri očitkih odvetniku in pri uvedbi disciplinskega postopka ali pa naj se odgovor dopolni z obvestilom, da lahko sam predlaga uvedbo disciplinskega postopka neposredno pri disciplinskem tožilcu. Ob obravnavi nekaterih pobud smo namreč ugotovili, da velikokrat prijavitelj dobi odgovor OZS, in ne od disciplinskega tožilca. OZS pa nam je v tej zvezi pojasnila, da vloge strank, nezadovoljnih z delom odvetnikov, ki so naslovljene na OZS in ne na njene disciplinske organe, obravnava OZS. Po pridobitvi pojasnila odvetnika OZS svoje mnenje posreduje nezadovoljni stranki. Zbornica sama pa zadevo odstopi disciplinskim organom le takrat, če po pridobitvi pojasnila odvetnika presodi, da je res prišlo do kršitve pri opravljanju odvetniškega poklica.

Pozneje nas je v tej zadevi pobudnik seznanil z dopisom OZS, v katerem ga je zbornica tudi poučila, da bo zadeva, če se s pojasnilom, ki ga je prejel od v. d. glavnega tajnika zbornice, ne strinja, posredovana disciplinskim organom. Zato smo bili prepričani, da je zbornica naš predlog upoštevala.

V letu 2011 pa smo znova obravnavali nekaj pobud, kjer takšnega pouka v odgovoru OZS prijavitelju ni bilo zaslediti. To nas je presenetilo, zato smo se za pojasnila obrnili na OZS in jo seznanili s tremi konkretnimi primeri, ko odgovor zbornice tega pouka ni vseboval. Hkrati smo ponovili že pred časom podani predlog.

OZS je pojasnila, da priporočilo Varuha upošteva in v odgovore strankam pouk o možnosti predloga za uvedbo disciplinskega predloga vključi vedno, ko iz pisma nezadovoljne stranke lahko razbere očitke disciplinske kršitve. Pouka tako v odgovor ne vključi samo takrat, ko stranka vsebinsko ne predlaga uvedbe postopka, in takrat, ko očitki niso disciplinske kršitve. Da zbornica res tako ravna, je bilo razvidno tudi iz natančnega pojasnila pri obravnavanih zadevah treh pobudnikov.

Pravna pomoč odvetnikov socialno šibkim

Varuh pozdravlja delo pro bono nekaterih odvetnikov, saj se s tem izkazuje čut za socialno stisko posameznikov, ki ne zmorejo plačati odvetniških storitev. Sicer tudi Kodeks odvetniške poklicne etike poudarja, da je odvetnik po svoji družbeni vlogi dolžan strankam zagotoviti pravno pomoč. Nezmožnost stranke za primerno plačilo odvetnikovega dela zato ni razlog za odklonitev pravne pomoči v nujnih primerih. Kodeks tako tudi nalaga odvetniku, da naj stranko obvesti o možnosti pridobitve brezplačne pravne pomoči. Izrecno poudarja, da sta zastopanje in obramba socialno šibkih običajna in častna naloga odvetnikov pri opravljanju odvetniškega poklica. To nalogo naj odvetnik opravlja s posebnim razumevanjem. Kot dobrodošlo novost Varuh zato šteje tudi uvedbo dneva odprtih vrat odvetniških pisarn, ko

so (nekateri) odvetniki brezplačno pravno svetovali ter pisali enostavne in krajše vloge. Gre vsekakor za pomemben prispevek odvetništva med vsesplošno krizo, ki lahko pripomore tudi izboljšanju njegove podobe v javnosti.

Po mnenju Varuha pa je nesprejemljivo, da odvetniki ne dobivajo plačil za opravljene storitve za brezplačno pravno pomoč – po informacijah iz vrst odvetnikov naj sodišča ne bi izdajala sklepov o odmeri, zato ni bilo mogoče vložiti predloga za izvršbo. Če to drži, to vsekakor terja ukrepe za odpravo vseh nepravilnosti na tem področju.

2.4.8 Notariat

Leta 2011 je Varuh človekovih pravic RS (Varuh) prejel pet pobud s področja notariata (ena izmed njih se je nanašala na odmero notarske pristojbine), od katerih sta bili dve utemeljeni, ena neutemeljena, v dveh primerih pa je bil postopek pri Varuhu ustavljen zaradi nesodelovanja pobudnika. Skromen pripad pobud na tem področju (leta 2010, 2008 in 2007 nismo prejeli nobene, leta 2009 smo prejeli eno pobudo) omogoča ugotovitev, da je delovanje notariata kot javne službe sicer ustrezno urejeno in da na omenjenem področju praviloma ni kršitev pravic posameznikov, ki potrebujejo notarske storitve.

Pri opravljanju notariata kot javne službe gre za občutljiv segment delovanja države, ki ima pomemben vpliv na zagotavljanje pravne varnosti v njej. Posledice nepravilnega ali celo nezakonitega poslovanja notarske službe so za uporabnika notarske storitve lahko tudi usodne, njegova pravna varnost pa ogrožena.

Tega se zaveda tudi Ministrstvo za pravosodje (MP), ki je začelo načrtovati spremembe Zakona o notariatu, predvsem pri zaostritvi disciplinske odgovornosti notarjev. Spremembe Zakona o notariatu je MP načrtovalo hkrati s spremembami Zakona o dedovanju, na podlagi katerih bi se pristojnost glede zapuščinskih zadev prenesla na notarje. Ker je hkrati tudi na ravni Evropske unije potekalo sprejetje določenih rešitev, ki bi lahko vplivale na predvideno zakonsko ureditev na področju dedovanja, je Vlada RS presodila, da je pred dokončno odločitvijo o prenosu zapuščinskih zadev na notarje smiselno počakati na rešitve, ki bodo sprejete na evropski ravni, in šele nato nadaljevati realizacijo nadaljnjih postopkov glede sprejetja novel Zakona o dedovanju in Zakona o notariatu. To je tudi razlog, zaradi katerega omenjena zakona še nista (bila) spremenjena.

Tako kot sankcioniranje nepravilnega delovanja notarjev je pomemben tudi nadzor nad zakonitostjo njihovega poslovanja. Tak nadzor, ki pa mora biti učinkovit in reden, lahko s svojo preventivno funkcijo pomembno vpliva na pravilnost in zakonitost poslovanja notarjev. Po navedbah MP je od leta 2010 dalje nadzor nad zakonitostjo poslovanja notarjev, ki ga izvajata tako MP kot Notarska zbornica Slovenije, okrepljen. Nadzor naj bi se po zagotovilih MP izvajal sistematično, rezultati nadzora pa kažejo, da se zakonitost oziroma pravilnost poslovanja notarjev izboljšujeta. Varuh podpira takšna prizadevanja za izboljšanje tega segmenta delovanja države, saj ima notariat kot javna služba pomembno vlogo pri zagotavljanju in ohranjanju pravne varnosti posameznikov.

Nujne spremembe Zakona o notariatu

Zakon o notariatu v 14. členu določa, da mora notar skleniti zavarovalno pogodbo za škodo, za katero je odgovoren strankam po obligacijskih predpisih. Minister, pristojen za pravosodje, določi najnižjo zavarovalno vsoto, posamezni notar pa mora v 30 dneh uskladiti zavarovalno pogodbo z novo zavarovalno vsoto.

Ob obravnavanju zadeve pobudnika, ki si je neuspešno prizadeval, da bi izvedel, pri kateri zavarovalnici je imel notar sklenjeno svoje zavarovanje poklicne odgovornosti *(glej primer št. 51)*, smo ugotovili, da Notarska zbornica Slovenije (NZS) obstoj zavarovalne police preverja le ob imenovanju notarja na notarsko mesto. Obstoj zavarovalne pogodbe, njeno veljavnost in skladnost zavarovalne vsote z Odredbo o najnižji zavarovalni vsoti (Uradni list RS, št. 80/94) preverja NZS sicer tudi v okviru neposrednih nadzorov nad poslovanjem notarjev. Redne mesečne preglede poslovanja notarjev pa NZS opravlja šele od začetka leta 2010.

V teh pregledih je NZS ugotovila, da so zavarovalne police pregledanih notarjev skladne s predpisi, vendar je hkrati poudarila, da se zaveda problematike, povezane z zahtevami za posredovanje podatkov o zavarovalnici, pri kateri ima posamezni notar zavarovano odgovornost. Ob tem je pripomnila, da ne nasprotuje spremembi Zakona o notariatu, ki (zdaj) ne določa obveznosti zbiranja in posredovanja podatkov o zavarovanju notarske poklicne odgovornosti. Predlagala je, da se hkrati prouči možnost, da bi se v Zakon o notariatu vnesla tudi določba, da ima notar zavarovano odgovornost do preteka splošnega zastaralnega roka, potem ko preneha opravljati notariat. Z ustreznimi spremembami zakona bi se tako po njenem mnenju natančneje opredelili določbe in postopki, ki se nanašajo na notarjevo dolžnost posredovanja podatkov o sklenjenem zavarovanju odgovornosti in s tem povezano vlogo NZS.

S pripombami in predlogi NZS se strinjamo. Zato smo predlagali, da jih Ministrstvo za pravosodje obravnava ob spremembah Zakona o notariatu in nas o sprejetih rešitvah oziroma s stališčem glede izpostavljene problematike tudi seznani. Ministrstvo nas je obvestilo, da je s predlaganimi spremembami seznanjeno in da bo predlog skrbno proučilo ter ga ustrezno upoštevalo ob prvi naslednji spremembi zakona.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Varuh spodbuja odpravo sodnih zaostankov in priporoča sprejetje potrebnih ukrepov za odpravo vseh primerov dolgotrajnega čakanja na začetek sodnega odločanja oziroma predolgotrajnih sodnih postopkov.

- Ob zagotovljenem sojenju brez nepotrebnega odlašanja Varuh poudarja pomen skrbno vodenega sodnega postopka, ki naj se konča z izdajanjem kakovostnih sodnih odločb.

- Varuh predlaga takšno reševanje zadev, da je delež v obravnavanju prednostnih in drugih zadev v razumnem sorazmerju, da bo tudi strankam v neprednostnih zadevah čim bolj zagotovljena pravica do sodnega odločanja brez nepotrebnega odlašanja.

- Varuh spodbuja intenzivno delo pri projektih, katerih cilj je poenostaviti sodne postopke, jih tako približati uporabniku in s tem povečati učinkovitost sodišč.

- Varuh priporoča čimprejšnje sprejetje kazenskega zakona za mladoletnike, ki ga KZ-1 že napoveduje.

- Varuh predlaga Ministrstvu za pravosodje skrbno proučitev uporabe 160. člena Sodnega reda in morda pripravo natančnejših pravil o vpisu nepopolnih vlog, njihovem dodeljevanju in prenosu v ustrezne vpisnike, saj gre za pomemben vidik uresničevanja pravice do sodnega varstva.

- Varuh meni, da bi morala sodišča v postopku odločanja o odložitvi prestajanja kazni zapora vlagatelje prošenj bolj seznanjati z morebitno ugotovitvijo, da je treba za presojo dejstev postaviti izvedenca in da je to lahko povezano s sorazmerno visokimi stroški.

- Varuh predlaga, naj se na sodiščih preverijo poti oziroma postopki, s katerimi se ugotavlja in zagotavlja sledljivost listin in dokazov, ki jih stranke vlagajo v sodne spise neposredno na naroku.

- Varuh podpira in spodbuja pripravo normativnih sprememb in dopolnitev, s katerimi se zasleduje večja učinkovitost izvršbe na način, da ne bodo ogrožena ustavnoprocesna jamstva dolžnika.

- Varuh pogreša aktivnosti države in pristojnih institucij za zaščito položaja dolžnika v izvršilnem postopku, ki bi bile usmerjene v ozaveščanje posameznikov o možnih posledicah zaradi neizpolnitve lastnih obveznosti, ter konkretno pomoč in svetovanje tedaj, ko se ti že znajdejo v dolgovih, a ne vedo, kje in kako problem rešiti.

- Varuh priporoča dosledno izvajanje nadzora nad zakonitostjo in pravilnostjo poslovanja izvršiteljev.

- Varuh Ministrstvu za pravosodje predlaga skrbno proučitev Varuhovih predlogov za izboljšanje stanja na področju izvedenstva.

- Varuh predlaga sprejetje ukrepov za zagotavljanje hitrejšega reševanja prošenj za brezplačno pravno pomoč.

- Varuh poudarja, da mora biti tudi kršiteljem v postopku o prekršku zagotovljen pošten postopek.
- Varuh predlaga razmislek o sorazmernosti višine nekaterih sodnih taks v postopkih o prekrških na način, da upravičencev ne odvrača povsem od vložitve pravnega sredstva.
- Varuh priporoča Odvetniški zbornici Slovenije, naj več pozornosti nameni učinkovitosti dela svojih disciplinskih organov ter zagotovi hitro, učinkovito in objektivno odločanje o vloženih prijavah zoper odvetnike.
- Varuh priporoča dosledno izvajanje nadzora nad zakonitostjo poslovanja notarjev.

28. Je dostop javnosti v sodno stavbo lahko omejen?

Pobudnik se je v pismu, naslovljenemu medijem in Varuhu človekovih pravic RS, čudil, zakaj je vstop v stavbo sodišča lahko omejen, saj s tem po njegovem mnenju ni zagotovljena javnost sodnih obravnav. Zanimalo ga je, zakaj ni mogoče priti na sodno obravnavo v stavbo sodišča brez vabila in kdo daje varnostniku pooblastilo, da ga v stavbo sodišča ne spusti.

Na glavne obravnave, ki so javne, lahko načeloma dostopi vsakdo. Javnost obravnav določa že Ustava RS v 24. členu, pa tudi posamezni procesni zakoni. Tako npr. 293. člen Zakona o pravdnem postopku določa, da so glavne obravnave načeloma javne, hkrati pa vsebuje tudi omejitve glede tega, kdo se lahko obravnave udeleži (polnoletne osebe, ki pri sebi ne smejo imeti orožja ali nevarnega orodja). Vendar pa je treba ob vstopu v stavbo sodišča zaradi varnosti upoštevati določena pravila. Tako je varnostna služba sodišča namenjena zagotavljanju varnosti v sodni zgradbi. Zaradi tega ob vstopu veljajo določene omejitve, predvsem glede vnosa orožja ali drugih nevarnih predmetov, posamezniki se morajo na zahtevo varnostnika izkazati z identifikacijskim dokumentom. Ker je zadrževanje posameznika v stavbi sodišča dovoljeno le med obravnavo, ki ji želi prisostvovati, mora nedvomno tudi pojasniti, katere obravnave se želi udeležiti. Navedba obravnave je potrebna tudi zato, ker se iz varnostnih ali prostorskih razlogov lahko omeji navzočnost javnosti na posamezni glavni obravnavi.

Vabilo sodišča je glede tega lahko najbolj natančen kazalnik, na katero obravnavo želi posameznik pristopiti. Vendar bi posameznik lahko tudi s točno navedbo obravnave (opravilno številko in časom naroka) pojasnil, katere obravnave se želi udeležiti. V nasprotju z načelom, da so obravnave v sodnih postopkih (praviloma) javne, pa bi bilo, če bi varnostnik v sodno zgradbo spustil le osebe z vabilom. Tako bi namreč dostop onemogočil vsem, ki niso stranke posameznega sodnega postopka. Pobudniku smo predlagali, da se, če bi bil potreben nadaljnji postopek Varuha, torej predvsem, če bi prišlo do dejanskih težav pri dostopu do razpravne dvorane, na nas znova obrne. **6.0-66/2010**

29. Tragična posledica zaporednih napak policije in sodišča

Pobudnica iz Ljubljane je navajala, da je za njenega (zdaj že) pokojnega sina od Okrožnega sodišča v Ljubljani prišlo vabilo obdolžencu v zadevi pod opr. št. II Pom 23621/2009. Vabilu je bila priložena zahteva za preiskavo Okrožnega državnega tožilstva v Mariboru, v njej pa navedeni podatki neke druge osebe iz Maribora z istim imenom in priimkom, kot ga je imel njen sin. Prejeto vabilo jih je vznemirilo. Sin je podal pisno izjavo, naslovljeno na Okrožno sodišče v Ljubljani – Preiskovalni oddelek, v katerem je zapisal svoje podatke in jih opozoril na pomoto, ki se je zgodila. Izjavo sta s sinom odnesla tudi na vložišče Okrožnega sodišča v Ljubljani in se nato tudi zglasila na sodišču, kjer se je v prisotnosti pobudnice s sinom pogovarjala višja pravosodna svetnica. Sin je s svojo prisotnostjo, rojstnim listom in osebnim dokumentom izkazal svojo identiteto, toda višja pravosodna svetnica je izjavila, da na njegovo ime prihajajo še številne ovadbe. Svetovala je, da si najame odvetnika s pripombo, da sicer »ne vem, kako boste prišli iz tega kolesja«. Ugotovitev identitete sinu tako ni prinesla pomiritve, ampak grožnjo, da se bo moral za dejanja, ki jih ni storil, še zagovarjati. Po besedah višje pravosodne svetnice bi bilo pričakovati celo hišno preiskavo in prisilno privedbo v Maribor. Za občutljivega in ranljivega fanta, kot je bil pobudničin sin, je bilo to tako hudo breme, da je kmalu nato obupan storil samomor.

Pobudničin sin je v preteklosti že imel slabo izkušnjo s policijo, saj ga je pred desetimi leti brez razloga brutalno napadel kriminalist v civilu, kar mu pustilo hude posledice in strah pred policijo. Spraševala se je, zakaj je bil njen sin sploh vabljen na sodišče kot obdolženec in kako je lahko po ugotovitvi identitete nad njim še visela grožnja, da se bo moral zagovarjati

v Mariboru za nekaj, kar ga ne zadeva. Pobudnica se je utemeljeno spraševala, kako deluje administracija slovenskega pravosodja in kako državne institucije uporabljajo bazo podatkov o državljanih. Nazadnje je na njen naslov prispela dokumentacija o dejanjih njej neznanih ljudi, v kateri je kar nekaj zaupnih podatkov.

Okrožno sodišče v Mariboru je pobudnici pojasnilo, da so bile pri obravnavanju ene izmed zahtev za preiskavo pri Policijski upravi (PU) Maribor opravljene poizvedbe, v katerih je sodišče iz PPU Maribor, Sektor kriminalistične policije (SKP) prejelo pisni odgovor s sporočilom, da ta oseba stanuje na naslovu pobudnice. Zato je bil nato spis v tej zadevi odstopljen Okrožnemu sodišču v Ljubljani, ki je njenega sina tudi povabilo na zaslišanje.

Varuh je v nadaljevanju obravnavanja zadeve ugotovil, da sta bili v kopiji zahteve za preiskavo podatka o rojstvu in EMŠO osumljene osebe ročno popravljena, ne da bi bilo pri tem razvidno, kdo in kdaj je ta podatka popravil. Od Okrožnega sodišča v Ljubljani smo najprej zahtevali pojasnilo o njihovem ravnanju po sprejetem sporočilu, da oseba, ki je prejela vabilo sodišča (s pravopisnimi in drugimi napakami) očitno ni tista, ki jo sodišče vabi. Posebej smo poudarili ugotovitev, da je bilo kljub poslanemu dopisu, v katerem je sin pobudnice sodišču pojasnil očitno pomoto pri vabljenju, opravljeno njegovo zaslišanje kot obdolženca. Pri tem smo kot veliko pomanjkljivost ugotovili, da iz zapisnika ne izhaja, da bi sodišče sploh ugotavljalo identiteto osebe, ki jo je zaslišalo, niti ni njenih osebnih dokumentov primerjalo s podatki iz zahteve za preiskavo ter o tem sprejelo kakršne koli sklepe, čeprav jih je vabljena oseba na to opozorila.

Sodišče je pojasnilo, da je prejelo zaprosilo Okrožnega sodišča v Mariboru s prošnjo, da zasliši obdolženca z istim imenom, kot ga je imel sin pobudnice. Strokovna sodelavka je obdolženčevo identiteto ugotavljala po tipskem obrazcu »zapisnika o zaslišanju obdolženca«, po kakršnem zaslišujejo vsi sodniki, in mu v nadaljevanju predočila predmet zaslišanja ter ga seznanila s pravicami, ki gredo obdolžencu. V zapisnik je nato vnesla, kar je obdolženec povedal. Ker je zaznala hudo stisko njenega sina, je pobudnici tudi svetovala, da naj v nadaljevanju postopka pooblasti odvetnika. Ker je bil spis po opravljenem zaslišanju vrnjen Okrožnemu sodišču v Mariboru, pa po pojasnilu (takrat) začasne predsednice Okrožnega sodišča v Ljubljani na podlagi obstoječih podatkov ni bilo mogoče natančno ugotoviti, ali gre pri sinu pobudnice »za pravo ali napačno osebo«. Strinjala pa se je z našo ugotovitvijo, da bi iz zapisnika o zaslišanju obdolženca moralo izhajati, da je bila ugotovljena drugačna identiteta osebe, kot to izhaja iz zaprosila Okrožnega sodišča v Mariboru.

Pri Varuhu z odgovorom nismo bili zadovoljni in pri ponovnem posredovanju na sodišču smo opozorili, da takšno sporočilo kaže, da sodišče v tem primeru ni opravilo ugotavljanja identitete osebe, s katero je bilo opravljeno zaslišanje, saj niti začasna predsednica očitno ni mogla ugotoviti, s katero osebo je Okrožno sodišče v Ljubljani sploh opravilo zaslišanje. To se je zgodilo, čeprav je imela strokovna sodelavka pred seboj (drugo) osebo z osebnim dokumentom in rojstnim listom (ki je dokazoval pravo identiteto zaslišane osebe) in še osebo, ki je zatrjevala, da je mati vabljene osebe. Obe sta strokovno sodelavko opozarjali, da je oseba v vabilu sodišča oziroma v zahtevi tožilstva za opravo preiskave očitno druga, kot pa je bil vabljeni.

V ponovnem dopisu Okrožnemu sodišču v Ljubljani smo izpostavili tudi navedbe pobudnice o neprimernem komuniciranju s posmehovanjem in z drugimi nepotrebnimi besednimi komentarji strokovne sodelavke in zapisnikarice, ko je sin odgovarjal na postavljena vprašanja. Po naši oceni je takšno ravnanje sodnega osebja povsem nesprejemljivo, posebno ob tem, da je strokovna sodelavka očitno zaznala hudo stisko njenega sina. Nasvet, ki to v resnici ni bil, je sina pobudnice še dodatno prizadel. Če bi strokovna sodelavka (oziroma sodišče) korektno opravila svojo nalogo, torej najprej ugotovila identiteto vabljene osebe, takšen »nasvet« sploh ne bi bil potreben. Sodišče je v odgovoru na to našo ugotovitev zgolj sporočilo, da ne razpolaga s spisom zadeve in da tragični dogodek globoko obžaluje.

V tej zadevi smo se obrnili tudi na Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) z zahtevo po pojasnilu ravnanja PU Maribor glede na zaprosilo Okrožnega sodišča v Mariboru o prebivališču osebe z imenom sina pobudnice. MNZ je sporočilo, da je bilo s pregledom dokumentacije ugotovljeno, da je kriminalist SKP PU Maribor za sodišče pripravil dopis, v katerem je navedel napačen naslov iskane osebe. Na podlagi te ugotovitve je Služba direktorja PU Maribor pismo Varuha poslala v nadaljnji postopek Specializiranemu oddelku Vrhovnega državnega tožilstva RS. Vodstvo PU je s kriminalistom, ki je pripravil dopis, opravilo tudi razgovor, v katerem ga je opozorilo na storjeno napako in pozvalo k doslednemu opravljanju službenih nalog, ni pa izvedlo drugih ukrepov.

Tako smo v odgovoru PU Maribor ostali brez pojasnila okoliščin, kako je lahko prišlo do tako velike napake pri ugotavljanju identitete obdolženca. Ukrepi PU Maribor so bili sprejeti očitno le na podlagi pregleda dokumentacije, ne da bi bil obravnavan sum kaznivega dejanja nevestnega dela v službi. V tem delu je zadeva sicer še v obravnavanju pri Specializiranem oddelku Vrhovnega državnega tožilstva RS. Kljub temu pa smo MNZ prosili za nadaljnja pojasnila in zahtevali dopolnitev odgovora s pojasnilom, kako je do zamenjave identitete obdolženca in do posredovanja napačnega podatka o prebivališču na sodišču sploh lahko prišlo. Zanimalo nas je tudi, ali je ta napaka morda posledica sistemskih razlogov, ali je mogoče, da se podobna napaka še kdaj ponovi in če, kakšni ukrepi so bili sprejeti, da se to ne bi več zgodilo. Prosili smo tudi za utemeljitev odločitve, da je PU Maribor s kriminalistom, glede na težo storjene napake, opravila (le) razgovor, ne da bi bil zoper njega sprožen še kakšen drug postopek.

Po mnenju MNZ v tem primeru ni šlo za sistemsko napako, ampak »za splet okoliščin, kot so v evidencah nepregledno strnjeni zapisi osebnih podatkov, zelo podobni osebni podatki dveh oseb, in za človeško napako«. Po oceni vodstva PU Maribor je sprejeti ukrep zoper kriminalista (to je opozorilo na dosledno opravljanje nalog) zadostoval za nadaljnjo strokovno in zakonito izvajanje nalog. Hkrati je pripomnilo, da je vodstvo PU Maribor tudi ocenilo, da napaka kriminalista v sistemu državnih organov in služb ne bi smela bistveno vplivati na postopek ugotavljanja identitete in nadaljnji postopek pred sodiščem. Za napako kriminalista se je PU Maribor pobudnici sicer v pismu iskreno opravičila.

Zbrano gradivo (prejeti odgovori na naše poizvedbe in odgovori, ki ste jih prejeli sami) v tej zadevi nedvomno kažejo na napako, ki jo je storil kriminalist SKP PU Maribor, ko je Okrožnemu sodišču Mariboru poslal napačne podatke o prebivališču iskane osebe. Ta napaka kriminalista je tudi razlog, da je bil sin pobudnice povabljen kot obdolženec na Okrožno sodišče v Ljubljani. To pa, kot smo že poudarili v posredovanju pri takratni začasni predsednici Okrožnega sodišča v Ljubljani, ugotavljanja identitete osebe, s katero je bilo opravljeno zaslišanje, ni opravilo. Varuh zato ugotavlja, da postopek sodišča ni bil ustrezen, in pobudo šteje za utemeljeno.

Ob koncu obravnavanja te pobude smo Okrožnemu sodišču v Ljubljani postavili vprašanje, ali je bil izpostavljeni primer kakor koli obravnavan in ali so bili sprejeti ukrepi, da se podobne nepravilnosti ne bi ponovile. Predsednik sodišča je v tej zvezi sporočil, da ta tragičen dogodek opozarja na nujnost po večji previdnosti pri preverjanju in ugotavljanju osebne identitete. Meni pa, da disciplinsko ukrepanje zoper strokovno sodelavko in sodno zapisnikarico, ki sta v konkretnem primeru sodelovali, ni smiselno, saj se je slednja že upokojila, strokovna sodelavka pa odhaja v pokoj. Tragični dogodek na sodišču sicer globoko obžalujejo, sporočil pa je, da ni v običajnem postopanju sodišč, da bi se stranki oziroma v tem primeru – pobudnici – opravičili oziroma izrekli sožalje. Takšno stališče predsednika sodišča je po mnenju varuhinje človekovih pravic posebej skrb zbujajoče, saj neposredno prizadetemu posamezniku – v tem primeru materi pokojnega sina – odreka njegovo človeško dostojanstvo. **6.0-51/2010**

30. Do obtožnega predloga na podlagi predloga Varuha

Okrožnemu državnemu tožilstvu smo v decembru 2009 poslali kopijo članka, objavljenega v Slovenskih novicah 11. decembra 2009, z naslovom »Do sreče ga loči le očetov podpis«. Ker članek prikazuje fotografijo, ime, starost in druge podatke o mladoletniku, smo presodili, da medij z objavo podatkov o mladoletniku nedopustno posega v njegovo zasebnost in krši njegove pravice, ki jih zagotavlja Ustava Republike Slovenije in Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah. Takšnih posegov v zasebnost ni mogoče opravičevati s pravico javnosti do obveščenosti, saj ta pravica ne sme prevladati nad pravico otroka do zasebnosti.

Kazenski zakonik v drugem odstavku 287. člena določa, da se za kaznivo dejanje kaznuje, (tudi) kdor objavi mladoletnikovo ime ali druge podatke, iz katerih je mogoče sklepati, za katerega mladoletnika gre. Zato smo s sklicevanjem na 145. člen Zakona o kazenskem postopku predlagali, da pristojni državni tožilec članek oceni s stališča morebitne storitve kaznivega dejanja kršitve tajnosti postopka po 287. členu Kazenskega zakonika (KZ-1) ali katerem drugem členu Kazenskega zakonika.

Okrožno državno tožilstvo v Ljubljani je na tej podlagi sporočilo, da je policijo zaprosilo za obravnavo navedene zadeve, katere rezultat je bila kazenska ovadba zoper več oseb. Na podlagi te kazenske ovadbe pa je Okrožno državno tožilstvo v Ljubljani na Okrajno sodišče v Ljubljani 23. 3. 2011 vložilo obtožni predlog zoper novinarja, odgovornega urednika in časopisno in založniško družbo.

Postopek na tožilstvu je od prijave do vložitve obtožnega predloga trajal več kot 16 mesecev. Varuh se je za prijavo članka odločil, da bi preveril učinkovitost sodnega varstva otrokovih pravic. Zadevo bomo spremljali vse do pravnomočnosti sodnega postopka. **6.2-20/2009**

31. Obtožni predlog z nepravilnim osebnim imenom

V pobudi Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) je pobudnik izpostavil, da je na svoj naslov prejel sklep Okrajnega sodišča v Ljubljani, ki je vseboval napačno napisano njegovo osebno ime, saj je bil ob njegovem imenu in priimku dodan še en priimek. Iz obrazložitve navedenega sklepa sodišča smo razbrali, da takšno osebno ime pobudnika vsebuje obtožni predlog Okrožnega državnega tožilstva (ODT) v Ljubljani, ki je bil v tej zadevi vložen zoper pobudnika.

Osebno ime je pravica državljana in se uporablja za razločevanje in identifikacijo fizičnih oseb. Osebno ime državljanu zagotavlja identiteto, varstvo njegove osebnosti in dostojanstva. Zato smo od ODT v Ljubljani zahtevali pojasnilo o tem, kako je napisano osebno ime obdolženca v navedenem obtožnem predlogu.

ODT v Ljubljani je pojasnilo, da je po pregledu svojega spisa in vloženega obtožnega predloga ugotovilo, da je prišlo pri zapisu osebnega imena pobudnika do napake, ki se ne bi smela zgoditi. Sporočilo je tudi, da se je pobudniku za zapisano neljubo napako že opravičilo in sprejelo ukrepe, da se takšne ali podobne napake v prihodnje ne bi več ponavljale. Poleg tega je pristojni državni tožilec v njegovi zadevi vloženi obtožni akt nadomestil z novim, v katerem je popravil zapis pobudnikovega osebnega imena.

Pobudo smo ocenili za utemeljeno. Z napačnim zapisom osebnega imena je ODT v Ljubljani pobudniku kršilo pravico do osebnega imena. Ker pa je storjeno nepravilnost tožilstvo odpravilo in se pobudniku tudi opravičilo, ni bilo potrebe za naše nadaljnje ukrepanje v tej zadevi. **6.2-18/2010**

32. Nepravilno zavrženje ovadbe

Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) je pobudnik posredoval sklep Okrožnega državnega tožilstva v Mariboru z dne 3. 5. 2011, številka III Kt 0/1214/10-18 ML, s katerim je bila zavržena ovadba v delu, ki se nanaša na kaznivo dejanje kršitve tajnosti postopka po drugem odstavku 287. člena Kazenskega zakonika (KZ-1), ker so podane okoliščine, ki izključujejo pregon. V obrazložitvi tega sklepa je okrožna državna tožilka ugotavljala, da »konstitutiven element kaznivega ravnanja osumljene po drugem odstavku 287. člena KZ-1 predstavlja posebna skupina oseb – otroci, torej osebe, ki še niso dopolnile štirinajstega leta starosti. Iz zbranih podatkov izhaja, da je osumljena dovolila objavo informacij in fotografij o osebi, ki je že dopolnila štirinajst let, torej o osebi, ki jo zakon uvršča v kategorijo mladoletnikov, in ne v kategorijo otrok, ki so subjekt materialnopravnega varstva po II. odstavku 287. člena KZ-1«. Navedeno po oceni tožilke pomeni, da dejanje, ki se je očitalo osumljeni osebi v pisni ovadbi, ni kaznivo dejanje, saj »ni izpolnjen konstitutiven zakonski znak kaznivega dejanja po drugem odstavku 287. člena KZ-1, torej da je osumljena dovolila objavo informaciji in fotografij, ki se nanašajo na otroka, saj iz zbranih podatkov izhaja, da je mladoletnica še pred očitano storitvijo kaznivega dejanja, v mesecu oktobru (dne 29. 10. 2008), dopolnila štirinajst let«.

Kot je torej ugotavila tožilka, je subjekt kazenskopravnega varstva po drugem odstavku 287. člena KZ-1 otrok. KZ-1 izrecne opredelitve izraza otrok ne vsebuje in pojem otrok celo uporablja v različnih pomenih. To je ugotovilo že Ministrstvo za pravosodje pri pripravi Zakona o spremembah in dopolnitvah KZ-1, ki je trenutno še v zakonodajnem postopku. Pomen izraza otrok je sicer res posredno opredeljen v 21. členu KZ-1, vendar le pri omejitvi kazenske odgovornosti storilca protipravnega ravnanja. Zato menimo, da je navedena opredelitev izraza otrok uporabljiva le pri razmejitvi kazenske odgovornosti storilca, nikakor pa ne tudi za namen 287. člena KZ, torej za samo opredelitev oškodovanca tega kaznivega dejanja. Glede na druge znake tega kaznivega dejanja, zlasti pa namen, ki ga je zakonodajalec zasledoval s to inkriminacijo, je zato treba opredelitev pojma otrok iz te zakonske določbe razlagati tako, kot je običajno opredeljen po mednarodnih konvencijah.

Tako Konvencija o otrokovih pravicah (KOP) za otroka opredeljuje vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej. Za pravilno razumevanja pojma otrok iz 287. člena KZ-1 je zato po mnenju Varuha mogoče uporabljati le navedeno opredelitev iz KOP. Ker pa to pri odločitvi okrožne državne tožilke v tem primeru ni bilo spoštovano, smo se obrnili na vodjo Okrožnega državnega tožilstva v Mariboru in predlagali, da okrožna državna tožilka, upoštevajoč navedeno stališče Varuha, znova obravnava razloge, navedene v sklepu o zavrženju ovadbe, in oceni, ali ni mogoča tudi drugačna tožilska odločitev o vloženi ovadbi.

Vodja tožilstva je sporočil, da je v obravnavani zadevi generalni državni tožilec odredil strokovni nadzor nad delom okrožne državne tožilke. Pregledovalka strokovnega nadzora je ugotovila, da sta bila razlog za zavrženje ovadbe in utemeljitev v nasprotju, s tem, da naj bi bil razlog za zavrženje napačen. Zaradi tega je okrožna državna tožilka dne 27. 6. 2011 sprejela novo odločitev in izdala sklep o zavrženju ovadbe zaradi drugega razloga. Pobudo smo zato šteli za utemeljeno, saj je bil razlog, ki ga je za zavrženje navedla okrožna državna tožilka, očitno napačen, utemeljitev pa strokovno nepravilna (kar izhaja tudi iz dopisa vodje oddelka za državnotožilski strokovni nadzor). **6.2-9/2011**

33. Skoraj sedem let od vložitve ovadbe do razpisa prvega naroka za glavno obravnavo

Pobudnika sta v letu 2004 policijo seznanila s sumom storitve kaznivega dejanja spolne zlorabe njune hčerke, ki ima motnjo v duševnem razvoju. Storitve tega kaznivega dejanja je bil osumljen spremljevalec skupine na letovanju. Pobudnika vse od decembra 2004, ko sta se odzvala na vabilo Okrožnega državnega tožilstva v Kopru, nista prejela nobenih informacij o nadaljnjem obravnavanju te zadeve.

Na poizvedbo Varuha človekovih pravic RS (Varuh) je Okrožno državno tožilstvo v Kopru sporočilo, da je bila v tem primeru vložena obtožba v januarju 2008, zadnje procesno dejanje pa je bilo storjeno v marcu 2008, ko je Okrožno sodišče v Kopru odločalo o ugovoru zoper obtožbo (pravnomočna je postala 13. 3. 2008). Ovadbo je sicer tožilstvo prejelo 19. 11. 2004 in 6. 12. 2004 podalo predlog za opravo posameznih preiskovalnih dejanj (spis po preiskovalnih dejanjih je bil tožilstvu vrnjen 18. 1. 2005). Nato je 25. 1. 2005 tožilstvo vložilo zahtevo za preiskavo in po končani preiskavi (spis je prejelo 5. 6. 2007) je 9. 7. 2007 predlagalo dopolnitev preiskave (spis po dopolnitvi preiskave je prejelo 19. 12. 2007).

Glede na takšne podatke smo se obrnili na Okrožno sodišče v Kopru. Sodnik, ki je predmetno zadevo obravnaval, je pojasnil, da od septembra 2010 dalje obravnava le nujne obsežne priporne zadeve in zato nepripornih zadev (kot je bila zadeva pobudnikov) »skoraj ni razpisoval«. Sporočil pa je, da je »glede na dopis Varuha človekovih pravic«, v predmetni zadevi razpisal glavno obravnavo za 14. in 21. 6. 2011 (v naknadnem odgovoru je sicer pojasnil, da je pri razpisu glavne obravnave sledil predlogu zagovornice obdolženega z dne 11. 3. 2011 in dne 5. 4. 2011, to je na dan, ko je sodišče prejelo našo poizvedbo, razpisal glavno obravnavo). Razpisana obravnava pa je bila pozneje preložena na predlog obtoženčeve zagovornice zaradi izkoriščenja letnega dopusta in ob njenem pojasnilu, da obtoženec ne želi substituta, ki bi jo zamenjal na glavni obravnavi. Za preložitev glavne obravnave je zagovornica celo zaprosila (le) po telefonu, in to dan pred razpisano glavno obravnavo (o datumu njenega razpisa je bila seznanjena že 7. 4. 2011!). Glavna obravnava se je tako dejansko začela šele 6. 9. 2011.

Varuh je pobudo ocenil kot utemeljeno, saj je nedopustno, da je od prijave kaznivega dejanja do razpisa glavne obravnave zaradi kaznivega dejanja na škodo osebe z motnjo v duševnem razvoju preteklo toliko časa. Gre za nedopustno dolgo obdobje, ki je preteklo od prijave do vložitve obtožbe in pozneje do razpisa naroka za glavno obravnavo. Očitno pa je šele posredovanje Varuha pripomoglo k premiku v obravnavanju zadeve. **6.2-4/2011**

34. Nastanitev mladoletnih pripornikov skupaj s polnoletnimi dovoljeno le pod določenimi pogoji

V okviru izvajanja nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju se je Varuh človekovih pravic RS (Varuh) ob obisku Zavoda za prestajanjem kazni zapora Ljubljana (Zavod) seznanil z nastanitvijo treh mladoletnikov, ki so bili priprti skupaj s polnoletnimi priporniki. Najmlajši med njimi, komaj 16-letni, je bil nastanjen v bivalnem prostoru s štirimi polnoletnimi in še enim mladoletnim pripornikom. Želel si je primernejše nastanitve in pri tem prosil za pomoč Varuha, saj je bil prepričan, da sam na to ne more vplivati.

Prvi odstavek 473. člena ZKP določa, da mora biti mladoletnik praviloma priprt ločeno od polnoletnih. Drugi odstavek tega člena izrecno določa, da sme sodnik za mladoletnike le izjemoma odrediti, naj bo mladoletnik priprt skupaj s polnoletnimi, kadar je to glede na mladoletnikovo osebnost in druge okoliščine v konkretnem primeru v njegovem interesu in

v njegovo korist. V obravnavanem primeru smo po pogovoru s pobudnikom in po ogledu razmer, v katerih je bil priprt, podvomili, da je takšna namestitev v priporu v korist mladoletnika.

Mladoletnik je bil v priporni oddelek Zavoda nastanjen na podlagi odredbe Okrožnega sodišča v Ljubljani (sodišče), opr. št. I Kpd 14814/2011 z dne 17. 3. 2011. V njej je sodišče zapisalo, da je bila izdana na podlagi drugega odstavka 473. člena ZKP, vendar je bila njena vsebina zgolj ta, da se mladoletnik »pripre skupaj s polnoletnimi, ki nanj ne bodo kvarno vplivali«. Iz takšne odredbe po naši oceni ni bilo mogoče razbrati, ali je dežurna sodnica za mladoletnike, ki je odredbo izdala, pred njeno izdajo sploh preverila interes takšne nastanitve pobudnika, zato je Varuh pri sodišču opravil poizvedbo.

Sodišče je na podlagi poročila dežurne sodnice za mladoletnike sporočilo, da je na podlagi odredbe, izdane v skladu z drugim odstavkom 473. člena ZKP, dolžna za ustrezno nastanitev mladoletnika s polnoletnimi v priporu poskrbeti uprava priporov. Takšna praksa nastanitve mladoletnikov v pripor naj bi bila po pojasnilih sodišča že več let usklajena. Po pojasnilu dežurne sodnice naj bi ravnali tako zaradi prezasedenosti pripora in tega, da je letno priprtih na območju Okrožnega sodišča v Ljubljani največ 15 mladoletnikov in da mladoletniki težko prenašajo, da so zaprti sami. Uprava zaporov zato po pojasnilu sodišča takoj, ko je mladoletnik priveden k njim, zaprosi za izdajo tovrstne odredbe.

S pojasnili sodišča se nismo strinjali, zato smo ga pri ponovnem posredovanju opozorili, da je nastanitev mladoletnika v priporu s polnoletnimi izjema, in ne pravilo. To določajo poleg 473. člena ZKP tudi mednarodni pravni akti. Točka b) drugega odstavka 10. člena Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah namreč določa, da morajo biti mladoletni obtoženci ločeni od odraslih; točka c) prvega odstavka 37. člena Konvencije o otrokovih pravicah pa določa in še posebej poudarja, da mora biti vsak otrok, ki mu je vzeta prostost, ločen od odraslih, razen če (država pogodbenica) misli, da je to v nasprotju z njegovimi interesi. Varuh poudarja, da za odstop od obveznega ločenega prestajanja pripora ne zadošča le ocena, da polnoletni pripornik ne bo škodljivo vplival na mladoletnika (otroka), temveč mora biti skupna nastanitev v priporu mladoletniku v korist. Zato sodišče ne more preložiti odgovornosti za ugotavljanje okoliščin, ki narekujejo izjemo od obveznega ločenega prestajanja pripora in ki morajo biti v vsakem primeru posebej v izključno korist mladoletnika, le na vodstvo Zavoda, enako velja tudi za odgovornost izbire odraslih pripornikov, ki bodo v družbi mladoletnika. Zavod namreč mladoletnika in okoliščin njegovega primera ob sprejemu niti ne pozna, tudi nima »ključa« za izbiro »primernega« odraslega pripornika.

Sodišče tako od obveznega ločenega prestajanja pripora mladoletnih pripornikov od polnoletnih ne bi smelo odstopiti, dokler ne bi ugotovilo, ali so v vsakem konkretnem primeru izpolnjeni pogoji, ki jih določa drugi odstavek 473. člena ZKP. Pred izdajo takšne odločbe (odredbe) bi torej moralo najprej samo ugotoviti interes mladoletnika in nato še presoditi, ali je takšna, konkretna, nastanitev (morda kljub drugačnim izraženim željam mladoletnika) njemu tudi v korist. Tega sodišče v izpostavljenem primeru očitno ni storilo, saj odredba sodišča, izdana v konkretnem primeru, ni vsebovala nobenega drugega navodila glede nastanitve mladoletnika kot le imaginarni pogoj, da se mladoletni pobudnik pripre skupaj s (sodišču nepoznanimi) polnoletnimi, ki nanj ne bodo kvarno vplivali. Ob tem ne gre spregledati, da izpostavljena odredba sodišča ni z ničimer obrazložena oziroma utemeljena.

Kljub pojasnilu dežurne preiskovalne sodnice (sicer višje sodnice, ki obravnava kazenske zadeve zoper mladoletne storilce kaznivih dejanj), da ima mladoletnik možnost, da ob rednih obiskih priporov predsednika sodišča opozori, kolikor meni, da iz kakršnega koli razloga sopripornik zanj ni primeren, menimo, da to ne more biti opravičilo, da sodišče svoje obveznosti ne izpolni. Že na podlagi izpostavljenih mednarodnih aktov, ustave in zakona so namreč za koristi otroka, ki se znajde v kakršnih koli postopkih pred državnimi organi, dolžni skrbeti organi, ki takšen postopek vodijo. Otrok za zaščito svojih koristi največkrat (še) ne zmore poskrbeti. Tako bi zanje moralo poskrbeti (tudi) sodišče, ki odloča o priporu.

Sodišče je sporočilo, da se s pomisleki Varuha strinja. Pritrdilo je, da je treba v primeru odrejanja načina bivanja mladoletnika v prostoru zavoda za prestajanje kazni zapora misliti na njegovo korist oziroma ugotoviti, kaj je zanj najbolje. Pripomnilo pa je, da zaradi stalne prezasedenosti pripora v Zavodu sodišče običajno mladoletnikom ne more zagotoviti ločenega bivanja od odraslih priprtih oseb. Na ustreznost sopripornikov mladoletnika tako »pazijo« v upravi zavoda. Ta je v tej zvezi sporočila, da vsako nastanitev mladoletnega pripornika s polnoletnimi s svojimi strokovnimi delavci »zelo tenkočutno spremlja«, in če zazna, da nastanitev kakor koli ni ustrezna, takoj ukrepa in mladoletnega pripornika prerazporedi. Na tej podlagi smo ocenili, da smo z našim posredovanjem sodišče in tudi zavod za prestajanje kazni zapora opozorili na vso potrebno pozornost pri namestitvi mladoletnih v pripor.

Varuh meni, da bi sodišče moralo ugotoviti interes in korist mladoletnika še pred odločitvijo, da bo otrok pripor prestajal z odraslimi priporniki. Varuh izraža zaskrbljenost, da interesa otrok (z izgovorom prezasedenosti pripora) sodišče tudi v prihodnje ne misli ugotavljati, zato bo takšne primere še naprej preverjal. **6.3-27/2011**

35. Ovadba vložena proti okrožnemu sodniku

Pobudnik, domnevni oškodovanec, je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) seznanil z vsebino kazenske ovadbe, ki naj bi jo vložil zoper okrožnega sodnika. Glede na dejanje, ki ga je pobudnik očital okrožnemu sodniku, smo pri Vrhovnem državnem tožilstvu RS preverili, ali je s kazensko ovadbo seznanjeno in ali jo tudi že obravnava oziroma ali morda državni tožilec v tej zadevi usmerja predkazenski postopek.

Vrhovno državno tožilstvo RS je sporočilo, da vloženo kazensko ovadbo že obravnava Skupina državnih tožilcev za pregon organiziranega kriminala, zato ni bilo potrebe za naše nadaljnje ukrepanje. Pobudniku smo tako lahko pojasnili ravnanje tožilstva v primeru vložene ovadbe in mu predlagali, da se za vse nadaljnje informacije obrne na državnega tožilca, ki obravnava vloženo kazensko ovadbo. Pozneje je zoper okrožnega sodnika stekel tudi kazenski postopek, zato pobudo štejemo za utemeljeno. **6.3-68/2010**

36. Dolgotrajno reševanje ugovora po izteku roka

Pobudnica nas je seznanila, da je v izvršilni zadevi, ki se je vodila na Okrajnem sodišču v Gornji Radgoni pod opr. št. I 06/00021, 12. 10. 2010 vložila ugovor po izteku roka. Navedla je, da o omenjenem ugovoru sodišče še vedno ni odločilo, zato je prosila Varuha človekovih pravic RS (Varuh) za posredovanje.

Na poizvedbo Varuha je Okrajno sodišče v Gornji Radgoni pojasnilo, da izvršilni postopek pri tem sodišču, v katerem pobudnica nastopa kot dolžnica, teče na podlagi pravnomočne sodne odločbe, na podlagi katere tečeta še dva izvršilna postopka zoper dva (druga) dolžnika na Okrajnem sodišču v Kranju in na Okrajnem sodišču v Velenju. O pobudničinem ugovoru po izteku roka pa sodišče še ni odločilo, ker še ni pridobilo podatkov iz izvršilnih spisov od obeh prej omenjenih okrajnih sodišč. Za te podatke je sodišče zaprosilo 7. 2. 2011, vendar jih je prejelo le od Okrajnega sodišča v Kranju s sporočilom, da je (drugi) dolžnik v izvršilnem postopku na tem sodišču prav tako vložil ugovor po izteku roka. Od Okrajnega sodišča v Velenju pa sodišče kljub urgenci še ni prejelo spisa na vpogled in tudi ne drugega dopisa, ki bi se nanašal na rešitev pobudničinega ugovora po izteku roka.

Ker sodišče o pobudničinemu ugovoru po več kot letu dni od njegove vložitve še vedno ni odločilo, smo šteli pobudo za utemeljeno. Ugotovili smo namreč, da je Okrajno sodišče v Gornji Radgoni sodišče sicer kmalu po tem, ko ji je v februarju zagotovilo, da bo o ugovoru po izteku roka odločeno takoj, ko se bo sodnica, ki ji je zadeva dodeljena v reševanje, vrnila iz bolniškega staleža, zaprosilo za vpogled v dve izvršilni zadevi, ki sta bili sproženi

na isti podlagi kot pobudničina. Vendar pa je sodišče za manjkajoči spis Okrajnega sodišča v Velenju urgiralo le enkrat, in še to šele po treh mesecih od svojega prvega zaprosila. Očitno je tudi šele naša ponovna poizvedba sodišče spodbudila k nadaljnji dejavnosti v izvršilni zadevi pobudnice, saj je kmalu po njenem prejemu zaprosilo banko za posredovanje podatkov o že opravljenih plačilih dolga pobudnice.

Takšnega načina reševanja izvršilne zadeve zato ni mogoče šteti za sojenje v razumnem roku in tudi ne daje vtisa, da je bilo spoštovano načelo hitrosti postopka iz prvega odstavka 11. člena Zakona o izvršbi in zavarovanju. Ob tem smo sicer dopustili možnost, da izvršilnega spisa zaradi vložene pritožbe na Okrajnem sodišču v Velenju ni bilo in je dejansko v reševanju na pritožbenem sodišču. Vendar bi bilo v takem primeru po naši oceni primerno, da bi Okrajno sodišče v Velenju ta podatek takoj oziroma v najkrajšem možnem času sporočilo Okrajnemu sodišču v Gornji Radgoni. Tako bi slednje lahko zaprosilo (in tudi moralo zaprositi) pritožbeno sodišče za posredovanje izvršilnega spisa in si v razumnem roku pridobiti podatke, potrebne za odločitev o ugovoru po izteku roka in o njem tudi odločiti – brez izgovora, da tega ni moglo storiti, ker ni razpolagalo z ustreznimi podatki. **6.4-137/2010**

37. Dolgotrajnost pravdnega postopka

Pobudnik je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) seznanil s pravdnim postopkom, ki je na Okrožnem sodišču v Kopru tekel pod opr. št. P 126/2005. Navedel je, da je bila v postopku revizije s sodbo Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 293/2007 z dne 11. 2. 2010, zadeva glede odločitve o stroških postopka vrnjena sodišču prve stopnje v novo odločanje. Ker sodišče v novem postopku po skoraj letu dni še (vedno) ni odločilo, je prosil Varuha za posredovanje.

V okviru obravnave pobude smo opravili poizvedbo na Okrožnem sodišču v Kopru. To nas je v odgovoru seznanilo s tem, da je sodišče o razveljavljenem delu odločilo s sklepom, opr. št. P 126/05 z dne 29. 3. 2011, ki je postal pravnomočen 19. 4. 2011.

Pobudo smo šteli za utemeljeno, saj je od odločitve v postopku revizije do sprejetja odločitve v novem postopku preteklo več kot leto dni. Uspešno pa je bilo tudi naše posredovanje, saj je sodišče kmalu po tem, ko smo se s poizvedbo obrnili nanj, v zadevi sprejelo svojo odločitev. **6.4-212/2009**

38. Dolgotrajnost postopka odvzema roditeljske pravice

Pobudnik se je na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obrnil zaradi dolgotrajnosti nepravdnega postopka zaradi odvzema roditeljske pravice, ki se je na Okrožnem sodišču v Mariboru vodil pod opr. št. N 197/2006. Zaprosil je za naše posredovanje, saj je bil v postopku nazadnje opravljen narok 28. 1. 2010, ki pa ga je sodišče preložilo za nedoločen čas zaradi pritegnitve izvedenca pedopsihiatrične stroke ter hkrati predlagatelju postopka, Centru za socialno delo Ruše (CSD), naložilo založitev predujma za izvedbo dokaza z omenjenim izvedencem.

Na podlagi opravljene poizvedbe na Okrožnem sodišču v Mariboru smo ugotovili, da je razlogov za dolgotrajno reševanje več. Sodišče je v zadevi razpisalo sedem narokov, od katerih sta bila dva preložena zaradi pobudnika, eden pa zaradi dopolnitve mnenja CSD. Med razpisom posameznih narokov je pobudnik kot nasprotni udeleženec vložil tudi več pripravljalnih vlog, ki jih je moralo sodišče posredovati predlagatelju v odgovor. Na predlog pobudnika je sodišče 18. 6. 2008 izdalo tudi sklep o postavitvi izvedenca (UKC Maribor) in plačilo predujma naložilo pobudniku, ki pa je sodišče s tem, da predujma ni plačal, seznanil (šele) po skoraj štirih mesecih od izdaje sklepa o postavitvi izvedenca. Ker predujem ni bil založen, sodišče dokaza z izvedencem ni izvedlo, ampak je zahtevalo dopolnitev mnenja, ki

ga je posredoval sodišču že CSD. Potem ko je CSD mnenje dopolnil, je sodišče nov narok razpisalo za 28. 1. 2010. Na tem naroku je sklenilo, da se v postopek pritegne izvedenec pedopsiholog, pooblaščenec predlagatelja pa se je zavezal k plačilu predujma. Ker tudi ta predujem ni bil založen, je sodišče razpisalo narok za 3. 6. 2010, na katerem je sklenilo, da se dokaz z izvedencem ne izvede, ter istega dne izdalo sklep o odvzemu roditeljske pravice. V zgoraj opisanem času je tekel tudi postopek za dodelitev brezplačne pravne pomoči zaradi preklica pooblastila pooblaščenca nasprotnih udeležencev, novo pooblastilo za zastopanje nasprotnih udeležencev pa je bilo sodišču posredovano šele po dobrih petih mesecih od preklica prvega pooblastila.

Menili smo, da bi Okrožno sodišče v Mariboru lahko postopek vodilo hitreje in ga tako tudi končalo v krajšem času. Sodišču je bilo v tej zvezi mogoče očitati predvsem to, da je za (prvi) sklep o postavitvi izvedenca (UKC Maribor) potrebovalo eno leto in devet mesecev od tedaj, ko je tak predlog podal pobudnik kot nasprotni udeleženec postopka. Za drugi sklep o postavitvi izvedenca je sodišče potrebovalo še nadaljnje leto in šest mesecev od izdaje prvega sklepa o postavitvi izvedenca, na koncu pa je odločitev v zadevi vendarle sprejelo brez sodelovanja izvedenca le na podlagi dopolnilnih mnenj CSD.

Hkrati smo ugotovili, da postopek ni bil končan že prej, tudi zaradi številnih pripravljalnih vlog, ki jih je med postopkom vlagal pobudnik kot nasprotni udeleženec, predlagatelju pa je sodišče moralo dati možnost, da se o njih izreče, kar je terjalo določen čas. Prav tako ni bilo mogoče spregledati, da se je postopek zavlekel tudi zaradi neplačila predujma tako pobudnika kot nasprotnega udeleženca kot predlagatelja. Tako tudi Center za socialno delo Ruše s tem, ko je predlagal izvedbo dokaza z izvedencem, pa za to pozneje ni založil predujma, ni ravnal ustrezno in je kot državni organ prispeval k temu, da se je postopek za odvzem roditeljske pravice v primeru pobudnika podaljšal za skoraj pet mesecev. Kot vprašljivo smo ocenili tudi odločitev sodišča, da je izvedbo dokaza z izvedencem vezalo na plačilo predujma. Če je sodišče ocenilo, da je izvedba tega dokaza v otrokovo korist, potem bi ga bilo treba izvesti. Če pa izvedba dokaza za ugotovitev in opredelitev otrokove koristi nista bila potrebna, so bili vsi postopki imenovanja izvedenca in pozivanja k plačilu predujma nepotrebni in so pomenili zgolj dodatno nepotrebno zavlačevanje sodnega postopka.

Ta naša ocena je bila tudi podlaga, da smo pobudo šteli za utemeljeno in z njo seznanili tudi sodišče. Za naše nadaljnje ukrepanje pa ni bilo potrebe, saj je sodišče v zadevi vendarle odločilo. Tudi v tem primeru pa ugotavljamo, da tako dolgotrajni postopek odvzema roditeljske pravice pomeni kršitev pravic otrok, saj je država za odločitev o tem, v kateri družini bodo oziroma ne bodo živeli, potrebovala polnih pet let, skoraj sedem let pa je minilo od tedaj, ko sta bila otroka odvzeta in nameščena v roditeljsko družino. **6.4-69/2010**

39. Ugovor dolžnika ni razlog za zastoj v izvršilnem postopku

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila pobudnica zaradi dolgotrajnosti izvršilne zadeve, ki se je na Okrajnem sodišču v Ljubljani vodila pod opr. št. In 1510/2009 in v kateri je pobudnica nastopala kot upnica. Navedla je, da omenjeni izvršilni postopek teče na podlagi izvršilnega naslova – pravnomočne sodne odločbe, izdane v pravdnem postopku. V tem pravdnem postopku je bilo toženi stranki (dolžniku v izvršilnem postopku) zaradi neupravičene obogatitve naloženo plačilo določenega denarnega zneska, ki je predstavljal kupnino za stanovanje, na katerega je bila s sklepom o izvršbi z dne 8. 7. 2010 dovoljena izvršba. Zaradi finančne stiske, v kateri se je znašla, se je pobudnica z več urgencami obrnila na sodišče s prošnjo za pospešitev zgoraj izpostavljene izvršilne zadeve. Ker nanje ni bilo nobenega odziva, je zaprosila Varuha za posredovanje.

V okviru obravnave pobude smo opravili poizvedbo na Okrajnem sodišču v Ljubljani. To je pojasnilo, da je dolžnik v omenjeni izvršilni zadevi zoper sklep o izvršbi, izdan 8. 7. 2010, pravočasno ugovarjal in sodišče je o njegovem ugovoru odločilo 26. 1. 2011. Istega dne je sodišče izdalo tudi odredbo za cenitev dolžnikovega solastnega deleža na nepremičnini, na katerega se vodi izvršba.

Na podlagi razpoložljivih podatkov smo ugotovili, da se izvršilni postopek v zadevi pobudnice po izdaji sklepa o izvršbi očitno ni nadaljeval (zgolj) zaradi vloženega ugovora dolžnika zoper omenjeni sklep, čeprav ugovor dolžnika v skladu s petim odstavkom 9. člena Zakona o izvršbi in zavarovanju (v nadaljevanju: ZIZ) ne zadrži postopka izvršbe. Tudi sicer ugotavljamo prakso sodišč, da se zaradi vloženega pravnega sredstva dolžnika izvršba najpogosteje odloži do odločitve o vloženem pravnem sredstvu. Žal ZIZ ne določa nobenega roka, v katerem je sodišče dolžno odločiti o pravnem sredstvu, ki ga je vložil dolžnik, kar tudi pomeni, da ne določa nobenih sankcij, če ko o pravnem sredstvu dolžnika, ob upoštevanju pravila o vrstnem redu reševanja zadev, ni odločeno v nekem razumnem roku. Vendar pa izvršilno sodišče pri izvršbi na nepremičnine v skladu s prvim odstavkom 178. člena ZIZ lahko ugotovi vrednost nepremičnine še pred pravnomočnostjo sklepa o izvršbi (torej še pred odločitvijo o ugovoru dolžnika) in tako torej v postopku lahko nadaljuje izvršilna dejanja.

Menimo, da bi sodišče tudi v primeru pobudnice lahko ravnalo na opisani način. Zato smo šteli pobudo za utemeljeno. Pobudnico smo seznanili tudi z možnostjo vložitve nadzorstvene pritožbe. Poleg tega da se z vložitvijo nadzorstvene pritožbe pogosto premakne v obravnavi zadeve, lahko stranka, če je nadzorstveni pritožbi ugodeno, po pravnomočno končanem postopku zahteva odškodnino – pravično zadoščenje, kot ga predvideva Zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja. Če posreduje Varuh, pa do tega ni upravičena. **6.4-212/2009**

40. Premalo skrbno odločanje sodišča o dodelitvi BBP in pritožbi zoper delo odvetnikov

Hčeri pobudnice (upravičenka) je bila od Okrožnega sodišča v Ljubljani odobrena brezplačna pravna pomoč (BPP) (opr. št. Bpp 920/2006). Ker z odvetnico, ki ji je bila dodeljena, ni bila zadovoljna, je sodišču predlagala njeno razrešitev. Sodišče je predlogu ugodilo in za izvajanje BPP določilo novega odvetnika. Hkrati je v obrazložitvi odločbe upravičenko opozorilo, da šteje, da je do razrešitve prišlo iz razlogov na njeni strani, in jo poučilo, kakšne posledice bo imela nova razrešitev iz enakih razlogov. Na podlagi pripomb, ki jih je pozneje pobudnica v imenu upravičenke podala službi za BPP, češ da tudi ta odvetnik odklanja vse sestanke s prosilko in je ne seznanja s potekom postopka, je začasna predsednica sodišča po prejemu pojasnila odvetnika odločila, da se odvetnik razreši, in hkrati ugotovila, da je bila upravičenki brezplačna pravna pomoč dodeljena neupravičeno. Ker takšna odločitev pomeni povrnitev vseh sredstev dodeljene pravne pomoči, je pobudnica zaprosila tudi za pomoč Varuha, zoper odločbo pa je upravičenka vložila tožbo v upravnem sporu.

Pri pregledu dokumentacije smo ugotovili, da je ob razrešitvi prve odvetnice predsednik sodišča v obrazložitvi te odločbe na očitek upravičenke, da ni zadovoljna z delom odvetnice, zgolj povzel pojasnilo odvetnice s tem, da »odvetnica zanika vse očitke prosilke in pojasnjuje, da je razlog nezadovoljstva stranke predvsem v nerazumevanju poteka postopka razdružitve nepremičnine, ko so lastniški deleži že bili določeni«. Zgolj povzemanje pojasnila odvetnice, ne da bi organ, ki odloča o njeni razrešitvi sploh poskušal ugotoviti, zakaj je upravičenka z delom odvetnice nezadovoljna, ali ji dal možnost, da se o pojasnilu odvetnice izreče, po našem mnenju ni dovolj. Še toliko bolj, ker se je odvetnica sklicevala prav na strankino nerazumevanje postopka, saj bi stranki ravno ona morala pojasniti potek postopka na zanjo razumljiv način. Če odvetnik tega ni zmožen, je predlog za razrešitev lahko tudi upravičen, očitek stranki o njeni krivdi za nemožnost nadaljnjega sodelovanja pa neutemeljen.

Tudi v odločbi o razrešitvi drugega odvetnika nas je presenetilo, da se je sodišče ob ugotavljanju krivde za porušeno zaupanje stranke oprlo le na navedbe odvetnika. Ob tem upravičenki ni dalo možnosti za odgovor ali dodatno pojasnilo. Še več. Pojasnilo odvetnika je po naši oceni kazalo na njegovo slabo delo. Če se odvetnik z upravičenko v letu in pol sestane le enkrat, ko mu ta ob prevzemu zastopanja izroči potrebno dokumentacijo, je očitek, da stranka v postopku ne sprejme nobenega stališča, presenetljiv. Odvetnik je bil stranki z odločbo o brezplačni pravni pomoči namreč dodeljen tudi ali pa morebiti celo predvsem zaradi tega, da ji pomaga pri oblikovanju stališč v postopku. Pojasnilo o pravnem položaju stranke, pravnih možnostih in predvsem verjetnosti za uspeh v sodnem postopku so za oblikovanje stališča namreč nujni. In kako naj stranki odvetnik, skladno s prevzeto nalogo, pomaga, če se z njo sploh ne sestane? Zato je ob samo enem sestanku v letu in pol očitek odvetnika, da bi »prosilka oziroma njena mama raje samo sestankovala«, ne le neprimeren, temveč bi lahko kazal predvsem na pomanjkljiv interes odvetnika za stranko in torej tudi za urejanje njenih pravnih razmerij.

S temi ugotovitvami smo seznanili začasno predsednico Okrožnega sodišča v Ljubljani, pozneje pa tudi Upravno sodišče RS, ki je odločalo o tožbi upravičenke do BPP. Upravno sodišče Republike Slovenije nas je seznanilo s svojo sodbo, opr. št. I U 1665/2010 z dne 2. 3. 2011. Z njo je odpravilo odločbo Okrožnega sodišča v Ljubljani, opr. št. Bpp 920/2006 z dne 15. 10. 2010, in zadevo vrnilo v novo odločanje z napotilom, da bo treba v ponovljenem postopku najprej ugotoviti, ali je predlog za razrešitev sploh dala upravičena oseba. Hkrati je tudi opozorilo, da je treba, če se s predlogom za razrešitev seznani odvetnik, z njegovim stališčem, preden se izda odločba, seznaniti tudi stranko v postopku in ji dati možnost, da se o njegovi izjavi izreče. V ponovljenem postopku je podpredsednica Okrožnega sodišča v Ljubljani vlogo pobudnice za razrešitev odvetnika in postavitev drugega zavrgla, saj naj bi jo vložila neupravičena oseba, ker ni imela pooblastila upravičenke za to dejanje.

Odločitev Upravnega sodišča RS in tudi odločitev v ponovljenem postopku je torej potrdila našo oceno, da je Okrožno sodišče v Ljubljani v tem primeru premalo skrbno pretehtalo svojo odločitev, zato smo pobudo šteli za utemeljeno. **6.4-229/2011**

41. Dolgotrajno odločanje o brezplačni pravni pomoči

Pobudnica je prošnjo za brezplačno pravno pomoč 18. 6. 2010 naslovila na Okrožno sodišče v Ljubljani, kjer so jo obravnavali pod opr. št. Bpp 1654/2010. Ker o prošnji po skoraj letu dni ni bilo odločeno, je Varuha opozorila na dolgotrajnost odločanja in prosila za pomoč.

Okrožno sodišče v Ljubljani je sporočilo, da je bilo o njeni prošnji odločeno 19. 5. 2011, in sicer ji je bila odobrena brezplačna pravna pomoč glede pravnega nasveta in morebitne vložitve odškodninske tožbe zoper Republiko Slovenijo.

Sodišče je hkrati pojasnilo, da so razlogi za daljše trajanje postopka in izdajo odločbe objektivne narave, in sicer ogromno tovrstnih prošenj, ki jih je vsako leto še več. Hkrati je sodišče opozorilo, da je bila v zadnjem času v službi za brezplačno pravno pomoč tudi kadrovska fluktuacija. Vse to so razlogi, da je bilo o zadevi pobudnice, ki se po svoji naravi ni uvrščala med prednostne, odločeno šele skoraj leto dni po vložitvi.

Menimo, da je tako dolgotrajno odločanje o brezplačni pravni pomoči nedopustno, zato smo njeno pobudo imeli za utemeljeno. Še toliko bolj, ker je del te pomoči tudi prvi nasvet, ki naj posamezniku sploh razjasni, ali je tožbo smiselno vložiti ali ne. Pobuda je še ena v vrsti potrditev, da je še tako dober namen države, da pomaga socialno šibkejšim prebivalcem, lahko ob počasnem delu pristojnega organa za brezplačno pravno pomoč zgolj mrtva črka na papirju. **(6.4-101/2011)**

42. Nepravilna uporaba materialnega prava v postopku o prekršku

Pobudnik se je pritožil, da je pri obravnavi prekrškov policistov Policijske postaje (PP) Novo mesto prišlo do nepravilne uporabe materialnega prava, saj so mu policisti v več primerih izrekli globo v skladu z določili četrtega odstavka 6. člena Zakona o prekrških zoper javni red in mir (ZJRM-1), ker naj bi bil prekršek storjen v razmerju brat – sestra, kar po mnenju prekrškovnega organa pomeni krvno sorodstvo v ravni vrsti. Navedel je, da je v eni izmed takšnih zadev podal tudi zahtevo za varstvo zakonitosti na Vrhovno državno tožilstvo RS, vendar še ni prejel odgovora.

Na našo poizvedbo z zaprosilom za utemeljitev stališča, da pomeni razmerja brat – sestra krvno sorodstvo v ravni vrsti, je MNZ odgovorilo, da je po pregledu pobudniku izdanih plačilnih nalogov ugotovilo, da so policisti napačno materialno določbo (četrti odstavek 6. člena, namesto prvega odstavka 6. člena ZJRM-1) dejansko uporabili v petih primerih. V treh primerih postopki še niso bili končani, saj so bili plačilni nalogi po vloženi zahtevi za sodno varstvo odstopljeni v odločitev na Okrajno sodišče v Novem mestu. Zato bo po sporočilu MNZ te postopke PP Novo mesto dopolnila z ugotovitvijo napačne uporabe materialnega predpisa tako, da bo sodišče v rednem sodnem postopku te napake lahko odpravilo. MNZ je tudi sporočilo, da je na podlagi primera pobudnika Generalna policijska uprava vse policijske uprave opozorila na pravilno uporabo določb ZJRM-1 v primeru kršitev četrtega odstavka 6. člena ZJRM-1.

Pobudo smo v delu, ki se nanaša na nepravilno uporabo materialne določbe pri obravnavi prekrška (četrtega odstavka 6. člena ZJRM-1) ocenili za utemeljeno. Glede na sporočilo MNZ, da je Generalna policijska uprava vse policijske uprave opozorila na pravilno uporabo določb ZJRM-1, pričakujemo, da bodo ti ukrepi pripomogli k temu, da do nepravilnosti pri uporabi materialnega prava, kot se je zgodila v primeru pobudnika, ne bo več prišlo. Poleg tega je tudi VDT potrdilo, da je prejelo pobudnikovo pobudo za zahtevo za varstvo zakonitosti in bo o njej sprejelo tudi odločitev. **6.6-3/2011**

43. Tudi v primeru težav v sporazumevanju je treba zagotoviti sodelovanje v postopku o prekršku

Pobudnik je poudaril, da ima težave s sluhom, zaradi česar mu policisti Policijske postaje (PP) Novo mesto prekrškov niso ustrezno predstavili.

Na našo poizvedbo je MNZ odgovorilo, da v postopkih s pobudnikom niso bile ugotovljene okoliščine, ki bi kazale na to, da ne sliši. Pojasnilo je tudi, da naj bi na eni izmed zadnjih obravnav prekrškov policistki med zbiranjem obvestil zaznali njegovo govorjenje in vpitje. Pri tem policistki nista zaznali posebnosti pri sporazumevanju. MNZ je tudi sporočilo, da bil pobudnik od leta 2004 do leta 2010 večkrat obravnavan zaradi prekrškov zoper javni red in mir in tudi kaznivih dejanj. V vseh primerih, ko mu je bilo mogoče izdati in vročiti plačilni nalog ali drugo dokumentacijo takoj na kraju, je bilo to storjeno, pri tem pa so mu policisti predstavili prekrške ali ga seznanili s kršitvijo ter ga poučili o pravicah. Na podlagi zbranih obvestil in pregleda dokumentacije policije je tako MNZ presodilo, da so bili postopki policije s pobudnikom izvedeni zakonito in strokovno ter v skladu s pooblastili.

S takšnim odgovorom MNZ se nismo strinjali, saj se ta ni skladal z ugotovitvami Komisije za fakultetna izvedenska mnenja pri Medicinski fakulteti v Ljubljani, s katerimi nas je pobudnik seznanil. Iz dela otorinolaringološkega mnenja je namreč izhajalo, da ima pobudnik že vse od leta 2001 zelo hudo prizadet sluh. Izračunana globalna binavralna naglušnost po mnenju izvedenca tudi pomeni, da se brez ustreznega pripomočka nikakor ni sposoben sporazumevati oziroma se zaradi prizadetosti sluha ni sposoben zagovarjati na sodišču. Na podlagi takšne ugotovitve in osebnega pogovora s pobudnikom smo se spet obrnili na MNZ

in predlagali, da primer ponovno obravnava ter nas s svojimi ugotovitvami in morebitnimi ukrepi seznani. Zlasti pa smo prosili za pojasnilo, kako policisti (v vlogi prekrškovnega organa) sicer poskrbijo za uresničitev pravic, ki jih zagotavlja Zakon o prekrških vsem kršilcem, torej tudi ljudem s težavami v sporazumevanju.

MNZ je pritrdilo našim ugotovitvam, da pobudnik sliši le glasen govor iz neposredne bližine, o čemer so se v pogovoru z njim tudi sami prepričali. Nadalje je MNZ opozorilo, da pobudnik v postopkih sicer ni želel sodelovati oziroma je kraj dogodka zapuščal. Prav tako je navedlo, da v postopkih ni nikoli zahteval tolmača.

Da bi se izognil ponavljanju tovrstnih težav in nepravilnosti tudi v morebitnih prihodnjih policijskih postopkih, je bilo pobudniku predlagano, da poskrbi za popravilo ali nabavo slušnega aparata in da se nauči znakovnega sporazumevanja. Hkrati mu je bilo predlagano, da pri pristojnem centru za socialno delo vloži vlogo za pridobitev ustrezne izkaznice, na podlagi katere bo tudi pred drugimi organi in v drugih postopkih uveljavljal pravice po Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika. MNZ je tudi sporočilo, da so bili policisti krajevno pristojne PP Novo mesto, ki izvajajo postopke zoper pobudnika, z vsemi navedenimi okoliščinami seznanjeni. Glede na to, da pobudnik znakovnega slovenskega jezika še ne zna, ga bodo policisti v prihodnje opozorili na uporabo slušnega aparata. Če tega ne bo uporabljal in v postopku ne bo mogoče takoj zagotoviti sodelovanja sorodnika, mu bodo policisti storjeno dejanje predstavili s pomočjo pisnega sporazumevanja. MNZ je poleg že obveščenega centra za socialno delo o težavah pobudnika obvestilo tudi Društvo gluhih in naglušnih Dolenjske in Bele krajine, da mu pomaga v okviru svojih dejavnosti.

Pobudo smo v delu, ki se nanaša na (ne)seznanitev z očitanimi prekrški, ki bi jo morali izvesti policisti, ocenili za utemeljeno. Upoštevajoč sprejete ukrepe, pričakujemo, da bo pobudniku v prihodnje zagotovljena poštena obravnava morebitnega prekrška. Pomembno je, da mu bo na zanj razumljiv način dana možnost pojasnila oziroma predstavitve spornega dogodka, kot ga je doživel sam, saj policisti šele na tej podlagi lahko sploh ugotavljajo obstoj prekrška oziroma kršilcu na ta način ugotovljeni prekršek (z dokazi zanj) nato tudi predstavijo. **6.6-3/2011**

44. Po vloženi pobudi razkrite nepravilnosti v ravnanju prekrškovnega organa

Pobudnica je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) seznanila s tem, da zoper njo poteka davčna izvršba v zvezi z dvema plačilnima nalogoma, ki ji sploh nista bila vročena. Poleg tega pobudnica tudi ni vedela, na katere dogodke se plačilna naloga nanašata, saj ji to od prekrškovnega organa to ni bilo nikoli pojasnjeno. Oba plačilna naloga je izdala Policijska postaja Kranj (PP Kranj).

Varuh je Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) zaprosil za pojasnitev okoliščin izdaje navedenih plačilnih nalogov, zlasti pa, ali je bila pobudnica z očitanima prekrškoma seznanjena in ali ji je bila dana možnost, da se izjavi o dejstvih in okoliščinah obeh očitanih prekrškov.

MNZ je ugotovilo, da sta pobudnico policista PP Kranj na dan, ko se ji očita storitev obeh prekrškov, obravnavala kot prijaviteljico prekrška. Ker sta ugotovila, da gre za lažno naznanitev prekrška, sta se o tem želela pogovoriti s pobudnico. Ker je nista našla doma, sta ji pozneje telefonirala. V tem telefonskem pogovoru pa naj bi se pobudnica do policista začela vesti nedostojno in tako naj bi storila še prekršek po drugem odstavku sedmega člena Zakona o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). Policista sta se nato ponovno zglasila na domu pobudnice, da bi ji vročila oba plačilna naloga. Po ugotovitvah MNZ naj bi s pobudnico komunicirala le skozi zaprta vrata, ker jih ni hotela odpreti. Plačilna naloga sta ji nato pustila v poštnem nabiralniku, kar sta ji predtem tudi povedala. MNZ je sklenilo, da takšno ravnanje

policistov ni bilo v skladu z določili Zakona o prekrških (ZP-1), saj iz njega ni bilo mogoče ugotoviti vseh za izdajo plačilnih nalogov pomembnih okoliščin. Policista namreč nista opravila vseh procesnih opravil, na podlagi katerih bi lahko kršilki izdala dodatni plačilni nalog, saj identiteta osebe, s katero je bil opravljen telefonski pogovor, ni bila nesporno ugotovljena. Poleg tega postopek predstavitve obeh prekrškov, predvsem pa vročanje obeh plačilnih nalogov, ni bil opravljen v skladu z določbami ZP-1.

MNZ je Policijsko upravo Kranj s svojimi ugotovitvami tudi seznanilo in naročilo odpravo procesnih pomanjkljivosti. Do ugotovitve vseh okoliščin prekrškov in nato vročitve plačilnih nalogov pa je bila davčna izvršba prekinjena.

Vložena pobuda je bila torej utemeljena, posredovanje Varuha pa upravičeno. Pričakujemo tudi, da je MNZ z ugotovljenimi nepravilnostmi v tem primeru seznanilo vse prekrškovne organe v svoji sestavi, da se podoben primer ne bi več ponovil. **6.6-58/2011**

45. Vodenje postopka o prekršku po preteku absolutnega zastaralnega roka

Zaradi prekrška z dne 18. 2. 2005 je Okrajno sodišče v Ljubljani v zadevi pobudnika izdalo sodbo, opr. št. ZSV 4903/2008-2427 dne 6. 1. 2009. To naj bi prekrškovni organ (Mestno redarstvo Mestne občine Ljubljana) odpremil na naslov pobudnika šele 16. 3. 2009, torej že po absolutnem zastaranju postopka o prekršku. Po vročitvi sodbe je prekrškovni organ pristopil tudi k njeni izvršitvi. Pobudnik s pritožbami zoper izdano sodbo ni uspel, prav tako ne z ustavno pritožbo in (s tremi) pobudami za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti. Ob tem se je skliceval na odločbo Ustavnega sodišča RS UP-762/03 z dne 17. 4. 2005, v kateri je Ustavno sodišče RS opozorilo, da glede na namen zastaranja ne zadošča, da državni organ pred iztekom zastaralnega roka izda odločbo, temveč mora imeti posameznik, na katerega se nanaša, tudi možnost, da se seznani z njeno vsebino. Zato mora državni organ pred pretekom absolutnega zastaralnega roka opraviti tudi vsa tista dejanja, ki so potrebna za to, da se prizadeti lahko seznani z vsebino odločitve, to pa pomeni, da mora odločbo znotraj zastaralnega roka vsaj odpraviti na njegov naslov.

Ustavno sodišče RS je sicer ustavno pritožbo pobudnika zavrglo kot nedovoljeno; vrhovni državni tožilec pa zahteve za varstvo zakonitosti ni vložil, ker je ocenil, da obravnavani primer ne izpolnjuje pogojev za vložitev izrednega pravnega sredstva – ne sproža namreč nobenih pravnih vprašanj, ki še ne bi bila rešena in glede katerih bi bila praksa nejasna, poleg tega pa gre po mnenju vrhovnega državnega tožilca za nepomemben prekršek (napačno parkiranje). Zaradi škode, ki je pobudniku po njegovem mnenju nastala, ker postopek zoper njega ni bil izpeljan znotraj absolutnega zastaralnega roka, je prosil za našo pomoč, da se mu povrne nastala škoda in da se doseže razveljavitev sodnih odločb, ki so mu bile odposlane po absolutnem zastaranju.

Z opravljeno poizvedbo pri prekrškovnem organu je bilo potrjeno, da je bila sodba sodišča (ki je bila sicer izdana več kot mesec dni pred potekom štiriletnega zastaralnega roka) na pobudnikov naslov dejansko odpremljena šele po poteku absolutnega zastaralnega roka. Ob upoštevanju citirane odločbe Ustavnega sodišča RS so bile tako v postopku o prekršku zoper pobudnika določbe Zakona o prekrških o zastaranju uporabljene v očitnem nasprotju z njihovim namenom, zaradi česar je bila pobudniku kršena pravica iz 22. člena Ustave.
Ne glede na to je prekrškovni organ pristopil k njeni izvršitvi. Izvršbo pa je takoj, ko je ugotovil, da je postopek o prekršku absolutno zastaral še pred odpremo sodbe o prekršku pobudniku, ustavil.

Pobudniku so kljub temu nastali dodatni stroški, ker je zoper sodbo o prekršku (zoper katero, kot je bil pravilno poučen, pritožba ni bila dovoljena) vložil pritožbo. Ta je bila s sklepom prvostopenjskega sodišča zavržena kot nedovoljena, pritožbo zoper takšen sklep pa je zavrnilo tudi pritožbeno sodišče. Plačilo sodnih taks zaradi nedovoljene in zaradi neutemeljene pritožbe je Okrajno sodišče v Ljubljani nato tudi izterjalo.

Varuh je pobudo ocenil za delno utemeljeno. Prekrškovni organ je namreč na naslov pobudnika odpremil omenjeno sodbo po izteku absolutnega zastaralnega roka, ki ga za pregon prekrškov določa 42. člen ZP-1, nato pa kljub temu pristopil še k njeni izvršbi. Vendar je ti napaki prekrškovni organ že sam popravil, še preden je pobudnik zaprosil za posredovanje Varuha, s tem, da je ustavil vsa izvršilna dejanja. Pobudnika pa smo opozorili, da bi se nadaljnjim stroškom lahko izognil, če ne bi vložil nedovoljene pritožbe, temveč bi v izvršilnem postopku zgolj izpodbijal pravnomočnost in izvršljivost sodne odločbe, na podlagi katere je prekrškovni organ pristopil k izvršbi. Pri tem ne gre tudi spregledati, da je k temu, da je pobudnik uporabil (neprimerna) pravna sredstva, lahko pripomoglo tudi opisano nepravilno ravnanje prekrškovnega organa. **6.6-15/2011**

46. Vrhovni državni tožilec vložil zahtevo za varstvo zakonitosti (šele) na pobudo Varuha

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je po pomoč obrnil pobudnik, ki je menil, da je bil kaznovan za prekršek, ki ga ni storil. Zoper pobudnika je Policijska postaja Piran podala obdolžilni predlog, ker je vozil pod vplivom alkohola. Elektronski alkoskop je pokazal rezultat 0,63 miligrama alkohola na liter izdihanega zraka (ob upoštevanju tolerance torej 0,58 mg/l). S pravnomočno sodbo o prekršku Okrajnega sodišča v Piranu, opr. št. PR 219/2009-3401 z dne 3. 6. 2010, je bila pobudniku izrečena globa in 18 kazenskih točk, kar je imelo za posledico prenehanje veljavnosti njegovega vozniškega dovoljenja. Pobudo zagovornice pobudnika za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti je vrhovni državni tožilec zavrnil, ker ni ugotovil zakonskih pogojev za njeno vložitev.

Ob obravnavanju pobude je Varuh ugotovil, da je bilo dejansko stanje, kot ga ugotovil in v obdolžilnem predlogu zapisal prekrškovni organ, potrjeno tudi v postopku o prekršku pred pristojnim sodiščem. Za takšen prekršek je četrti odstavek 130. člena Zakona o varnosti cestnega prometa (ZVCP-1),veljaven na dan storitve prekrška, predpisoval globo v znesku najmanj 950 evrov in le deset kazenskih točk. Pobudniku pa je sodišče izreklo kazen na podlagi petega odstavka istega člena in mu poleg globe izreklo 18 kazenskih točk, kar je imelo za posledico prenehanje veljavnosti njegovega vozniškega dovoljenja.

Na očitno zmoten in brez pravne podlage uporabljen peti odstavek 130. člena ZVCP-1 je Varuh opozoril Vrhovno državno tožilstvo RS in predlagal, da pristojni vrhovni državni tožilec ponovno oceni, ali so v primeru pobudnika podani razlogi za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti. Vrhovno državno tožilstvo RS nas je obvestilo, da je ta predlog Varuha štelo kot ponovno pobudo za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti in nato zahtevo za varstvo zakonitosti, o kateri bo odločalo Vrhovno sodišče RS, tudi vložilo. **6.6-67/2011**

47. Dolgotrajno odločanje o uvedbi disciplinskega postopka zoper odvetnika

Pobudnica je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obvestila, da se je v maju 2010 s prijavo zaradi nezadovoljstva z delom odvetnika, ki jo je zastopal v upravnem sporu, obrnila na Odvetniško zbornico Slovenije (OZS). Ker odgovora na svojo prijavo od OZS po več kot petih mesecih od njene vložitve ni prejela, je prosila Varuha za posredovanje

V okviru obravnave pobude smo opravili poizvedbo pri OZS, ki nas je seznanila, da je prijavo po prejemu poslala odvetniku v pojasnilo. Ker kljub več pozivom njegovega

odgovora ni prejela, je prijavo pobudnice 14. 10. 2010 posredovala disciplinskemu organu, to je disciplinskemu tožilcu OZS. Ta je 22. 2. 2011 zbornici posredoval zahtevo za uvedbo disciplinskega postopka zoper odvetnika.

Pobudo smo šteli za utemeljeno, saj je prišlo do odločitve o tem, kako se bo obravnavala prijava pobudnice, šele po devetih mesecih od njene vložitve. Tako dolgotrajno čakanje na odločitev o usodi prijave pušča stranke po nepotrebnem v negotovosti in pri njih tudi ne zbuja zaupanja v delo OZS in njenih disciplinskih organov. **6.7-3/2010**

48. Za vključitev stranke z interesom v upravni spor je bila potrebna urgenca odvetnika

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pooblaščenec stranke, ki ima v upravnem sporu položaj prizadete stranke oziroma stranke z interesom. Navedel je, da Upravno sodišče RS nekaj mesecev po prejemu tožbe še vedno ni posredovalo tožbe v odgovor njegovi stranki.

V zadevi smo opravili poizvedbo na Upravno sodišče RS. To je pojasnilo, da je bil upravni spor, opr. št. I U 1375/2011, sprožen 29. 7. 2011, sodišče pa je 9. 8. 2011 tožbo poslalo v odgovor toženi stranki. Ta je odgovor skupaj z upravnimi spisi sodišču posredovala 15. 9. 2011. Sodišče je tako lahko šele na podlagi pridobljenih upravnih spisov ugotovilo, da je stranka, ki jo pobudnik zastopa v konkretnem postopku, stranka z interesom oziroma prizadeta stranka. Po urgenci pobudnika, ki jo je prejelo 28. 11. 2011, pa je sodišče pobudniku (takoj) 30. 11. 2011 poslalo drugopis tožbe zaradi morebitnega odgovora nanjo.

Na podlagi razpoložljivih podatkov smo ugotovili, da sta od tedaj, ko je Upravno sodišče RS pridobilo podatke, na podlagi katerih je lahko ugotovilo, da mora v upravni spor, opr. št. I U 1375/2011, vključiti tudi stranko z interesom, do vložitve pobudnikove urgence, (neuspešno) pretekla kar dva meseca. Sodišče se je očitno (šele) na podlagi urgence pobudnika (končno) odzvalo in ugotovilo, da je stranka, ki jo zastopa v tem sporu, stranka z interesom, in mu je tako na tej podlagi poslalo tožbo v odgovor. Urgenca pobudnika je bila vsekakor utemeljena, saj gre za prednostno zadevo. **6.7-6/2011**

49. Počasnost obravnavanja prijav zoper delo odvetnikov in disciplinskih postopkov pri OZS

Pobudnik se je na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obrnil zaradi dolgotrajne obravnave prijave zoper odvetnika, ki jo je naslovil na Odvetniško zbornico Slovenije (OZS) v aprilu 2009. Pobudnik je bil nezadovoljen z delom odvetnika in obračunavanjem odvetniških storitev. Zbornica ga je z dopisom z dne 21. 5. 2009 obvestila, da je bila njegova prijava odstopljena v obravnavo disciplinskemu tožilcu zbornice (disciplinski tožilec). Ker od tedaj ni prejel (še) nobenega obvestila o nadaljnji usodi prijave zoper delo odvetnika oziroma o odločitvi disciplinskega tožilca OZS, je zaprosil Varuha za posredovanje.

V okviru obravnave pobude smo opravili poizvedbo pri OZS. Ta je v odgovoru potrdila, da pobudnik zoper odvetnika 3. 4. 2009 podal prijavo. Iz časovnih okoliščin reševanja pobudnikove prijave je bilo mogoče razbrati, da je bila prijava pobudnika sicer takoj posredovana odvetniku s prošnjo za pojasnilo. Odvetnik se je na navedeno prošnjo odzval, tako da je bila zadeva 30. 4. 2009 odstopljena disciplinskemu tožilcu. Disciplinski tožilec je nato od 8. 6. 2009 do 3. 3. 2010 prek zbornice odvetnika še trikrat zaprosil za pojasnila in predložitev natančnega obračuna s specifikacijo vseh stroškov v vseh zadevah, v katerih je zastopal pobudnika, saj odvetnik ni posredoval celovitih odgovorov.

Na podlagi zbranih podatkov je disciplinski tožilec nato 14. 6. 2010 podal zahtevo za uvedbo disciplinskega postopka zoper odvetnika. Na tej podlagi je disciplinska komisija prve stopnje tako 17. 6. 2010 od odvetnika zahtevala odgovor na navedbe disciplinskega tožilca v zahtevi za uvedbo disciplinskega postopka. Omenjeni odgovor je odvetnik posredoval 5. 7. 2010 in ta je bil naslednji dan posredovan disciplinskemu tožilcu s predlogom, da se izjavi, ali pri zahtevi za uvedbo disciplinskega postopka vztraja. Disciplinski tožilec je nato 14. 7. 2010 posredoval izjavo, da vztraja pri zahtevi. V zadevi je bila v februarju 2011 sicer že določena sestava senata disciplinske komisije prve stopnje, vendar je predsednik senata v avgustu zahteval svojo izločitev, ker je bil pooblaščenec pobudnika. Disciplinska obravnava je bila v zadevi (končno) razpisana za 18. 1. 2012.

Pobudo smo ocenili za utemeljeno, saj smo ugotovili, da postopek obravnave prijave pobudnika, kakor tudi (na tej podlagi sprožen) disciplinski postopek zoper odvetnika poteka (pre)počasi in da niso spoštovani roki, ki jih določa Zakon o odvetništvu za postopanje disciplinskega tožilca po prejemu obvestila o kršitvi in disciplinske komisije po prejemu zahteve za uvedbo disciplinskega postopka (prvi odstavek 64. člena in prvi ter drugi odstavek 64. a člena Zakona o odvetništvu). V obravnavanem primeru je namreč od vložitve prijave do sprejetja odločitve disciplinskega tožilca OZS za vložitev zahteve za uvedbo disciplinskega postopka preteklo več kot leto dni (14 mesecev). Od vložitve prijave do razpisa disciplinske obravnave pa sta pretekli že dve leti in devet mesecev, kar je občutno preveč in ne zbuja zaupanja v učinkovitost te pritožbene poti. Takšno dolgotrajno čakanje na odločitev o usodi prijave stranko namreč po nepotrebnem pušča v negotovosti. Navsezadnje je hitro odločanje, zlasti disciplinskega tožilca, zaradi kratkega zastaralnega roka v teh zadevah še posebej nujno.

S temi ugotovitvami smo seznanili tudi OZS in ji predlagali, da po potrebi sprejme dodatne ukrepe za izboljšanje učinkovitosti dela svojih disciplinskih organov in s tem se zagotovi hitro, učinkovito in objektivno odločanje. **6.8-12/2011**

50. Zbornica vendarle upošteva priporočilo Varuha človekovih pravic

Pred slabima dvema letoma se je ob obravnavi ene izmed pobud Varuh človekovih pravic RS (v nadaljevanju: Varuh) obrnil na Odvetniško zbornico Slovenije (v nadaljevanju: OZS) in predlagal, da odgovor, ki ga prijavitelju pripravi OZS, vselej vsebuje tudi pojasnilo, da bo primer predan disciplinskim organom zbornice, če bo posameznik tudi po prejetem mnenju zbornice in priloženem pojasnilu odvetnika vztrajal pri očitkih odvetniku in pri uvedbi disciplinskega postopka, ali pa naj se odgovor dopolni z obvestilom, da lahko sam predlaga uvedbo disciplinskega postopka neposredno pri disciplinskem tožilcu. Ob obravnavi nekaterih pobud smo namreč ugotovili, da velikokrat prijavitelj dobi odgovor OZS, in ne disciplinskega tožilca. OZS pa nam je v tej zvezi pojasnila, da vloge strank, nezadovoljnih z delom odvetnikov, ki so naslovljene na OZS, in ne na njene disciplinske organe, obravnava OZS. Po pridobitvi pojasnila odvetnika OZS svoje mnenje posreduje nezadovoljni stranki. Zbornica sama pa zadevo odstopi disciplinskim organom le takrat, če po pridobitvi pojasnila odvetnika oceni, da je res prišlo do kršitve pri opravljanju odvetniškega poklica.

Pozneje nas je v tej zadevi pobudnik seznanil z dopisom OZS, v katerem ga je zbornica tudi poučila, da bo zadeva, če se s pojasnilom, ki ga je prejel od v. d. glavnega tajnika zbornice, ne strinja, posredovana disciplinskim organom. Zato smo bili prepričani, da je zbornica naš predlog upoštevala.

V zadnjem času smo znova obravnavali nekaj pobud, kjer pa takšnega pouka v odgovoru OZS prijavitelju ni bilo zaslediti. To nas je presenetilo, zato smo se za pojasnila obrnili na OZS in jo seznanili s tremi konkretnimi primeri, ko odgovor zbornice tega pouka ni vseboval. Hkrati smo ponovili že pred časom podani predlog.

OZS je pojasnila, da priporočilo Varuha upošteva in v odgovore strankam pouk o možnosti predloga za uvedbo disciplinskega predloga vključi vedno, ko iz pisma nezadovoljne stranke lahko razbere očitke disciplinske kršitve. Pouka tako v odgovor ne vključi samo takrat, ko stranka vsebinsko ne predlaga uvedbe postopka, in takrat, ko očitki ne pomenijo disciplinskih kršitev. Da zbornica res tako ravna, je bilo razvidno tudi iz natančnega pojasnila v primeru izpostavljenih treh pobudnikov, kjer pouk v odgovore ni bil vključen. **6.8-6/2010**

51. S pomočjo Varuha do podatka o zavarovanju notarja

Pobudnik, ki je menil, da mu je zaradi ravnanja (bivšega) notarja nastala škoda, nas je seznanil s prizadevanji, da bi izvedel, pri kateri zavarovalnici je imel notar sklenjeno zavarovanje poklicne odgovornosti. Obrnil se je tako na Notarsko zbornico Slovenije (NZS) kot tudi na Ministrstvo za pravosodje, vendar neuspešno.

Na podlagi prejete pobude smo se obrnili na Ministrstvo za pravosodje in pozneje še na NZS za pojasnilo, kateri organ (redno) preverja, ali imajo posamezni notarji res (ves čas svojega delovanja) sklenjeno zavarovalno pogodbo za škodo, ali je zavarovalna vsota primerna (skladno s 14. členom Zakona o notariatu) in ali obstaja seznam, pri kateri zavarovalnici ima posamezni notar sklenjeno zavarovalno pogodbo.

Iz prejetih odgovorov je bilo razvidno, da obstoj zavarovalne police preverja zbornica predvsem ob imenovanju notarja na notarsko mesto, šele v zadnjem času pa obstoj zavarovalne pogodbe, njeno veljavnost in skladnost zavarovalne vsote preverja NZS tudi v okviru neposrednih nadzorov nad poslovanjem notarjev. Pri tem se je NZS v svojem odgovoru strinjala s potrebami po prevetritvi zakonske ureditve zavarovanja notarjev in podala tudi konkretne predloge. Hkrati je pojasnila, da je (na podlagi posredovanja Varuha) od nekdanjega notarja pridobila podatek, pri kateri zavarovalnici je imel sklenjeno zavarovanje poklicne odgovornosti, in s podatkom pobudnika seznanila.

Pobuda je bila utemeljena. Izpostavila je namreč pomanjkljivosti na področju zavarovanja notarjev za primer njihove odgovornosti in predvsem tudi težave pri pridobivanju podatkov o zavarovalnici, kjer ima posamezni notar zavarovano svojo odgovornost. Tudi Varuh zato ugotavlja, da je treba poiskati boljše rešitve zavarovanja odgovornosti notarjev in ureditve, ki bo strankam omogočila poenostavljeno pridobivanje podatkov o zavarovalnici, na katero se s svojimi zahtevki lahko obrnejo. **6.8-2/2011**

52. Disciplinski organi Odvetniške zbornice Slovenije morajo odločati skrbno

Pobudnik je nezadovoljen z odločitvijo delodajalca o prenehanju delovnega razmerja s pomočjo odvetnice vložil tožbo v delovnem sporu. Ker z zastopanjem odvetnice ni bil zadovoljen, se je obrnil na drugo odvetnico. Vendar je tudi glede njenega dela imel več očitkov. Ker je menil, da sta ravno odvetnici bistveno pripomogli k zanj neugodno končanemu sodnemu postopku, je prijavo z navedbo nepravilnosti poslal na Odvetniško zbornico Slovenije (OZS). V njej je prvi odvetnici med drugim očital, da je sodišče ob obravnavi zadeve na prvi stopnji razpisalo dva naroka za glavno obravnavo (na katere sam ni bil vabljen), odvetnica pa ga z datumom naroka ni seznanila. Ravno tako ga ni seznanjala s potekom postopka niti ni predlagala njegovega zaslišanja. Drugi odvetnici pa je očital predvsem to, da je revizijo vložila, ne da bi se o njeni vsebini posvetovala z njim, hkrati pa naj bi mu dala povsem napačno pojasnilo glede roka za vložitev ustavne pritožbe.

Namestnik disciplinskega tožilca OZS je prijavo pobudnika zoper obe odvetnici dne 16. 11. 2009 zavrgel. Iz obrazložitve sklepa je razvidno, da je pred ugotovitvijo, da odvetnici nista kršili svoje dolžnosti pri opravljanju odvetniškega poklica, pridobil mnenje odvetnic. Vendar smo po proučitvi njegove odločitve ugotovili, da se namestnik disciplinskega tožilca do glavnih očitkov pobudnika sploh ni opredelil. Iz zbranega gradiva tudi ni bilo razvidno, da bi odvetnici sploh dali odgovor na očitek o neskrbnem zastopanju in celo napakah pri pojasnilih.

V konkretnem primeru smo menili, da bi se namestnik disciplinskega tožilca vsekakor moral opredeliti tudi do očitka, da pobudnika prva odvetnica ni seznanila z datumi glavnih obravnav, druga pa ne z vsebino vložene revizije. Predvsem pa bi se moral opredeliti tudi do očitka, da je druga odvetnica pobudniku dala povsem napačno informacijo o roku za vložitev ustavne pritožbe. Vendar odgovora na te očitke pobudnika v njegovi odločitvi nismo našli. Žal se je pobudnik na Varuha obrnil več kot eno leto po odločitvi namestnika disciplinskega tožilca OZS. Čeprav Varuh tudi sicer nima formalnih možnosti, da bi izpodbijal odločitve organov zbornice, smo se vseeno obrnili na OZS in jih seznanili s pomisleki glede konkretne odločitve disciplinskega tožilca. OZS nam je pojasnila, da so disciplinski organi OZS pri svojem delu samostojni in neodvisni, zato se zbornica do njihovih ravnanj ne more opredeljevati. Zagotovila pa je, da jim posreduje vsa opozorila, ki jih prejme v zvezi z njihovim delom. Tako je v obravnavanem primeru disciplinskega tožilca tudi opozorila na dopis Varuha in v njem zapisane ugotovitve. Pripomnila pa je, da se glede strokovnih napak disciplinski tožilec ni dolžan opredeljevati, saj imajo v tem primeru stranke možnost uveljavljati odškodninski zahtevek. **6.8-15/2010**

53. Obvestila kršilcem poslana na napačne naslove

Na Varuha se je obrnil pobudnik zaradi napačnega vročanja obvestila o prekršku. Namesto obvestila o prekršku, ki bi se nanašalo nanj, je prejel obvestilo, ki se je glasilo na drugo osebo, in je domneval, da je tako ta oseba prejela njegovo obvestilo.

Obrnili smo se na kabinet ministrice za notranje zadeve (MNZ) in zahtevali pojasnilo, kakšni ukrepi so bili sprejeti zaradi očitno nepravilnega vročanja. MNZ je pojasnilo, da je prekrškovni organ v tej zadevi hkrati vodil postopek o prekršku zoper tri osebe. Na podlagi četrtega odstavka 55. člena Zakona o prekrških (ZP–1) je bilo za vsako osebo sestavljeno obvestilo kršilcu, da se izjavi o dejstvih in okoliščinah storjenega prekrška. Pri pripravi poštnih pošiljk oziroma vstavljanju obvestil v ovojnico pa je v administraciji prišlo do napake, tako da je pobudnik dejansko prejel obvestilo, ki je bilo namenjeno drugi osebi, njegovega pa tretja oseba. Z delavko, ki je bila pristojna za odpremo obvestil, je vodstvo policijske postaje opravilo temeljit pogovor. Opozorjena je bila na storjene napake in poučena o pravilnem postopku. Zoper njo je informacijska pooblaščenka sprožila tudi postopek o prekršku na podlagi Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1). Nesporno je uslužbenka opustila dolžno skrbnost pri pošiljanju obvestil posameznim kršilcem, saj pri vlaganju pozivov za podajo izjave o prekršku v kuverte ni bila dovolj pozorna. Policijska postaja je zato vsem trem osebam poslala pojasnilo o okoliščinah storjene napake in se jim hkrati tudi opravičila.

Varuh je presodil, da so bili v obravnavanem primeru sprejeti ustrezni ukrepi glede na ugotovljene nepravilnosti pri odpravi poštnih pošiljk. Prekrškovni organ se je za napako prizadetim osebam tudi opravičil, zato ni bilo potrebe za naše nadaljnje ukrepanje. **6.6 - 50/2011**

2.5 POLICIJSKI POSTOPKI

SPLOŠNO

Leta 2011 smo obravnavali nekoliko manj pobud, ki so se nanašale na policijske postopke (100, leto prej pa 117). Delovanje Policije, njeno organizacijo in naloge določa Zakon o policiji (ZPol), ki v tem letu ni bil spremenjen ali dopolnjen (z izjemo posega ZDT-1 v njegove določbe), prav tako pa še ni bila izvedena napovedana celovita prenova policijske zakonodaje o organiziranosti in opredelitvi nalog Policije oziroma njenih pooblastil.

Leta 2011 je bil pripravljen osnutek Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012–2016 (Resolucija). Njen namen je opredeliti ključna področja ogrožanja s kriminaliteto, prepoznati glavne težave pri omejevanju kriminalitete in nakazati rešitve za njeno učinkovitejše preprečevanje, obravnavanje in omejevanje. Na osnutek Resolucije smo podali nekatere pripombe in predloge, gledano v celoti, pa smo jo podprli. Pričakujemo, da bo v celoti tudi poskrbljeno za njeno izvajanje ter sprotno spremljanje izvajanja posameznih načrtovanih strategij in programov. Le tako bo Resolucija tudi dokument z uporabno vrednostjo.

Za policiste je bil pripravljen nov Priročnik za izvajanje policijskih pridržanj, v katerem je področje pridržanj sistematično urejeno po posameznih poglavjih (splošna pravila izvajanja pridržanja, zakonski pogoji za odreditev pridržanja, postopek ob prijetju oziroma odrejenem pridržanju, izvajanje in prenehanje pridržanja, nadzor tujih in domačih institucij ter postopek z osebami, ki uživajo imuniteto). V priročniku sta določena tudi časovna dinamika nadzora nad pridržanimi osebami in poenoten čas konca pridržanja v primerih, ko je pridržanje odrejeno na podlagi drugega odstavka 157. člena ZKP ali drugega odstavka 110. člena ZP-1 (v obeh primerih se pridržanje konča, ko policist osebo privede na sodišče).

Ustanovljen je bil tudi Odbor za integriteto in etiko v Policiji kot posvetovalno telo generalnega direktorja Policije, za katerega pričakujemo, da bo pomemben prispevek pri krepitvi integritete in etike policistov.

Varuh z odobravanjem sprejema usmeritev Policije v krepitev in nadgradnjo dela pri preiskovanju kaznivih dejanj zoper delovno razmerje in socialno varnost, kar predvideva še dejavnejše sodelovanje z inšpekcijskimi službami pri delovni in socialni zakonodaji.

2.5.1 Ugotovitve iz obravnavanih pobud

Pobudnike, ki pred vložitvijo pobude pri Varuhu niso izkoristili neposredne pritožbene možnosti po 28. členu Zpol, da bi si s tem zagotovili obravnavo zatrjevane nepravilnosti v okviru sistema, v katerem naj bi bila storjena, smo praviloma usmerjali, da to pravno pot tudi uporabijo. Šele če ta pritožbena pot ni izpolnila pritožnikovih pričakovanj, smo glede zatrjevanih nepravilnosti opravili poizvedbo pri MNZ in izvedli druge ukrepe pri obravnavanju zadeve. Tako smo ravnali tudi v vseh primerih, kjer smo presodili, da pritožbene navedbe terjajo naše takojšnje ukrepanje.

Z zadovoljstvom ugotavljamo, da sta se tudi v tem letu MNZ oziroma Policija na naša zaprosila in ugotovitve odzivala in v glavnem upoštevala naše predloge, mnenja, kritike ali priporočila.

Glavnina pobud se je tudi tokrat nanašala na delo Policije kot prekrškovnega organa (o tem podrobneje poročamo v poglavju pravosodje – prekrški). Policistom so na primer očitali nepravilno obravnavo prometnih nesreč, nepravilno ugotovitev dejanskega stanja v zvezi z očitanim prekrškom, neukrepanje zaradi kršitve prometne signalizacije in podobno. Sami v tej zvezi ugotavljamo, da Policija preveč »lahkotno« obravnava ugovore kršilcev in dokaznega postopka praktično ne izvede, temveč večkrat zgolj povzame ugotovitve policista in izjavo kršilca.

V naši pristojnosti je, da v teh primerih pobudnikom predvsem svetujemo uporabo pravnih sredstev, ki jih določa Zakon o prekrških (ZP-1), po potrebi pa opravimo tudi poizvedbe na MNZ glede očitanih nepravilnosti. Tako smo ravnali tudi v primeru 6.1-2/2011 *(glej primer št. 54)*, v katerem je nastala očitna napaka pri zagotavljanju pravice do vpogleda v spis.

V zvezi z obravnavanimi pobudami na tem področju izpostavljamo tudi nekaj tistih, v katerih so znova opozarjali, da naj bi (tudi) policisti s službenim vozilom kršili določila prometnih predpisov. Pravila in pogoji za udeležbo v cestnem prometu so urejeni z različnimi zakoni in veljajo za vse udeležence enako, torej tudi za policiste. Tudi policisti morajo tako ravnati v skladu s prometno signalizacijo, razen, kadar opravljajo uradne naloge (nujno ukrepanje), vendar morajo v tem primeru na to opozoriti druge udeležence v prometu s svetlobnimi in zvočnimi znaki.

Spodbujamo pa prakso Policije, da ob ugotovljenih nepravilnostih pri svojem delu s tem seznani vse (prekrškovne) organe v svoji sestavi, saj se tako lahko prepreči ponovitev podobne ali iste napake pri drugem prekrškovnem organu. Državni organ (tudi Policija) se mora prizadetemu posamezniku vsaj opravičiti. Zato pozdravljamo ukrepanje Policije, da se za storjeno napako opraviči in takšno ravnanje spodbujamo tudi v prihodnje. Tako je na primer eden izmed pobudnikov prejel odgovor Uprave uniformirane Policije s pojasnilom o ugotovljenem napačnem vnosu njegove zadeve v računalniško aplikacijo, zaradi česar je bila sodna taksa neupravičeno poslana v izterjavo. Prekrškovni organ je po ugotovitvi napake takoj opravil preklic neupravičene izterjave in se pobudniku za napako pisno opravičil.

Drugi del pobud je povezan z uporabo policijskih pooblastil, ki jih smejo policisti uporabiti pri preprečevanju, odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj, odkrivanju in prijemanju storilcev kaznivih dejanj, drugih iskanih oseb ter njihovem izročanju pristojnim organom in zbiranju dokazov ter raziskovanju okoliščin, ki so pomembne za ugotovitev premoženjske koristi, ki izvira iz kaznivih dejanj *(glej primer št. 59)*. Pobudniki so policistom očitali različne nepravilnosti, na primer pri pogovorih z otroki, pri zasegu predmetov *(glej primer št. 57)*, pri odrejenih pridržanjih *(glej primer št. 58)*, pri uporabi prisilnih sredstev, privedbah in podobno.

Prav je, da policisti pooblastila in uradne naloge izvajajo odločno. Policija namreč mora posredovati, če gre za nalogo iz njene pristojnosti. Ukrepanje policistov pa lahko poteka le v okviru pooblastila, ki je policistu dano, oziroma mora imeti podlago v zakonu. V postopkih z državljani morajo biti policisti tudi obzirni, tako da jih po nepotrebnem ne vznemirjajo ali jim nalagajo nepotrebnih obveznosti. Policista v vsakem postopku s posameznikom zavezujeta dolžni korektnost in vljudnost. Ne gre spregledati, da mora biti spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva zagotovljeno tudi v kazenskem in drugih pravnih postopkih, tudi med odvzemom prostosti. Seveda pa uporaba prisilnih sredstev ni dopustna, če ni pravne podlage za njihovo uporabo ali če je oseba že obvladana.

Znova pogosto ugotavljamo, da se trditve pobudnika in pojasnila Policije v odločilnih dejstvih, ki se nanašajo na postopke policistov s pobudnikom, razlikujejo, zato popolnega dejanskega stanja policijskega ravnanja ni bilo vedno mogoče ugotoviti.

Opozoriti moramo tudi na pobude, ki se nanašajo na ukrepanje policistov ob nasilju v družini. V eni izmed teh obravnavanih zadev nam je MNZ sporočilo, da je Generalno policijsko upravo seznanilo s tem, da tudi samo pri reševanju pritožb ugotavlja, da policisti ob sami intervenciji pomanjkljivo ugotovijo dejansko stanje in plačilne naloge pogostokrat izdajajo obema udeleženima v kršitvi. Zato je predlagalo, da se v okviru usposabljanj in izobraževanj policisti usposobijo za boljšo prepoznavo dejanskih okoliščin kršitve, predvsem prekrškov, storjenih v zasebnem prostoru, in ugotavljanje odgovornosti za storjene prekrške.

Med izbranimi primeri k poglavju pravosodje opozarjamo tudi na zadevo *(glej primer št. 29)*, v kateri je bila ugotovljena napaka, ki jo je storil kriminalist SKP PU Maribor, ko je Okrožnemu sodišču Mariboru poslal napačne podatke o prebivališču iskane osebe.

Naslednji sklop zadev je obravnavanje pobud, ki so policistom očitale neodzivanje na podane prijave oziroma na prošnje za posredovanje. V teh primerih smo se praviloma s poizvedbo o izvedenih dejavnostih policije glede na prejeto prijavo obrnili na MNZ. Policisti se namreč morajo odzvati na klic za pomoč, preveriti posamezno prijavo oziroma zahtevo za intervencijo in ustrezno ukrepati, če bi se to ob posredovanju pokazalo za potrebno, in torej hitro in učinkovito poskrbeti za varstvo pravic posameznika. Pri tem je treba poudariti, da je informacija o poteku postopka oziroma o napredku (kazenskega) postopka pomembna tudi za morebitne žrtve kaznivih dejanj zaradi varstva njihovih interesov in pravic. Zato Policija (tako kot tožilstvo) ne sme prezreti vloge, ki jo ima pri zaščiti žrtev kaznivih dejanj, še zlasti ne potrebne obzirnosti in opore pri reševanju njihovih težav pri posledici kaznivega dejanja (npr. občutek ogroženosti zaradi pričanja).

Preverjali smo tudi očitke, da policija ne posreduje zaradi pogostega streljanja v romskem naselju Žabjek - Brezje. Iz prejetega odgovora MNZ smo lahko razbrali, da se policija, ko je obveščena o domnevnih kršitvah v romskem naselju, odzove, vendar pa v določenih primerih dejansko z ukrepanjem ni povsem uspešna. Odgovor kaže, da si policija (še posebej policisti PU Novo mesto) prizadeva kar najučinkoviteje reševati vprašanje streljanja (in tudi drugo problematiko) v romskih naseljih – tudi v naselju Žabjek. Če ni uspešna ob prvem posredovanju, deluje naprej in z zbiranjem obvestil izvede dodatne ukrepe. Takšno delovanje Policije vsekakor sprejemamo z odobravanjem in spodbujamo tudi v prihodnje.

Policija je (tudi po našem mnenju) v zadnjih letih opravila velik premik pri zagotavljanju varnosti na območjih z večetničnimi skupnostmi, saj že več let na podlagi različnih usmeritev in drugih aktov izvaja naloge na območju z večetničnimi skupnostmi. V zadnjem času policija izvaja tudi naloge po nacionalnem programu ukrepov za Rome Vlade RS, dejavno pa se izvaja projekt »Usposabljanje policistov za delo v večetnični družbi«, ki je temeljna podlaga za uspešno delo policije na tem področju. Posamezne policijske uprave imajo v zvezi z delom na teh območjih izdelane posebne načrte, ki so prilagojeni tamkajšnji problematiki. Še posebej dejavno naloge na tem področju izvaja PU Novo mesto, kjer je problematika izrazitejša.

2.5.2 Pomanjkljivosti iz pritožbenih postopkov

Ugotavljamo, da so bili nekateri dopisi posameznikov, ki niso bili zadovoljni z ukrepanjem policije, obravnavani le kot vloga v skladu prvim odstavkom 16. člena Uredbe o upravnem poslovanju, in ne kot pritožba po določbi 28. člena Zakona o policiji *(glej primer št. 62)*. MNZ se pri tem strinja z mnenjem Varuha, da je treba dopise, ki vsebujejo pripombe na delo policistov, če je to (glede na 28. člen Zakona o policiji) le mogoče, obravnavati kot pritožbo zoper delo policistov, saj se tako zagotavlja nadzor MNZ kot tudi javnosti nad izvajanjem represivnih pooblastil Policije. Spet drugi primer *(glej primer št. 60)* pa je kazal na to, da je bila pritožbena pot udeležencem v obravnavanem primeru morda zamolčana.

Poudarili smo že, da mora biti pritožba, ki jo poda posameznik na podlagi 28. člena Zakona o policiji, vsestransko obravnavana in pretehtana. Praviloma jo mora najprej obravnavati in preveriti vsa dejstva v zvezi z njo vodja organizacijske enote Policije, v kateri dela policist, na katerega se pritožba nanaša, ali njegov pooblaščeni policist. Dolžnost razjasnitve vseh vprašanj in dilem glede na obravnavano pritožbo ima tako vodja organizacijske enote oziroma oseba, ki jo določa Pravilnik o reševanju pritožb. Pravilnik o reševanju pritožb hkrati zavezuje tudi pooblaščenca ministra, ki se mu pritožbena zadeva dodeli v reševanje, da zadevo iz predhodnega postopka temeljito prouči. Če presodi, da je za razjasnitev posameznih dejstev in dokazov treba zbrati še dodatne dokaze oziroma izvesti še dodatne dejavnosti, lahko od vodje organizacijske enote zahteva izvedbo dodatnih ukrepov. Ko pa je treba ponoviti posamezne postopke ali celoten postopek preverjanja pritožbe, pooblaščenec ministra predlaga vodji pristojne notranje organizacijske enote ministrstva, da ta določi poročevalca, ki mora preveriti pritožbo in pripraviti poročilo za obravnavo na senatu.

Pooblaščenec ministra oziroma vodja senata lahko od poročevalca zahteva tudi izvedbo dodatnih ukrepov za razjasnitev dejstev o pritožbi oziroma dopolnitev poročila. Pravilnik o reševanju pritožb torej normativno določa več mogočih ukrepov za ugotovitev dejanskega stanja, ki je podlaga za odločitev o pritožbi. Dokazno breme in dolžnost, da se ukrene vse potrebno za razjasnitev pritožbenih očitkov, ima namreč tudi Policija oziroma Ministrstvo za notranje zadeve, to je država.

Vendar nekatere obravnavane pobude kažejo, da ni vedno tako. V enem izmed obravnavanih primerov *(glej primer št. 56)* je v pritožbi pobudnik (ko se je pritoževal zaradi odrejenega pridržanja) jasno izrazil očitek, da je bil na pridržanje odpeljan »napol gol«, ta očitek pa je na seji senata dodatno izpostavil tudi pooblaščenec pritožnika. Kljub temu senat za pritožbe teh navedb ni preveril. V odgovoru na pritožbo je senat za pritožbe zapisal, da ni bilo mogoče ugotoviti, da bi bil pobudnik med odrejenim pridržanjem in namestitvijo v prostor za pridržanje v spodnjicah, saj sta policista zatrdila, da je imel oblečene kratke hlače, ki niso bile videti kot spodnjice. Očitno se je senat za pritožbe zadovoljil s pojasnili policista, ne da bi očitek pobudnika kakor koli dodatno preverjal (npr. s skrbnim pregledom posnetka nadzorne kamere prostora za pridržanje ali v pogovoru z dežurnim policistom, ki je nadzoroval izvajanje pridržanja pobudnika, z dodatnimi vprašanji pobudniku in policistoma in podobno), ob tem pa se ni niti vprašal, kako oblečen se je pobudnik po pridržanju vrnil domov, če je bil pridržan »napol gol«.

To okoliščino smo (ob obisku PP Maribor I, kjer je bil pridržan) zato preverili sami in ugotovili, da je pritožbeni očitek pobudnika v tem delu utemeljen. Ob koncu pridržanja pobudnika je namreč PP Maribor I poskrbela za prevoz pobudnika do doma. To je zapisal v poročilu o svojem delu policist, ki je opravil njegov prevoz (z navedbo, da je bil pobudnik »le v spodnjem perilu«). Poleg tega smo se ob obisku pobudnika tudi sami prepričali, da je pobudnik uporabljal klasične spodnjice (sive barve), ki nikakor ne dajejo videza kratkih hlač. Ta pomanjkljivost v pritožbenem postopku pa je (ob drugih okoliščinah zadeve pobudnika) zbujala dvom tudi o pravilnosti drugih pritožbenih ugotovitev, saj je kazalo, da pritožba pobudnika ni bila skrbno obravnavana.

2.5.3 Prijetje oseb na podlagi evropskega naloga za prijetje in izročitev

Ob obisku Postaje letališke policije (PLP) Brnik smo zaznali problematiko prijetja oseb po Zakonu o sodelovanju v kazenskih zadevah z državami članicami Evropske unije (ZSKZDČEU). Med prijetimi zaradi izročitve na podlagi evropskega naloga za prijetje in izročitev smo ob obisku obravnavali primer tujca, ki so mu policisti PLP Brnik odvzeli prostost 22. 9. 2010 ob 17.30. Po podatkih Policije je bila po potrditvi veljavnosti ukrepa v schengenskem informacijskem sistemu, po potrditvi njegove identitete in pridobitvi ustreznih obrazcev o prijetju tujca ob 18. uri obveščena preiskovalna sodnica Okrožnega sodišča v Kranju, ki pa je odredila, da naj tujca na zaslišanje na sodišče privedejo šele naslednji dan, tj. 23. 9. 2010, ob 10. uri.

Po drugem odstavku 18. člena ZSKZDČEU morajo policisti prijeto osebo takoj oziroma po primeru iz tretjega odstavka 17. člena istega zakona (ki ureja prijetje osebe tudi brez predhodne odredbe za privedbo) najpozneje v oseminštiridesetih urah privesti k pristojnemu preiskovalnemu sodniku. Zakon tudi sicer poudarja prednostno in hitro ukrepanje v teh kazenskih zadevah (6. člen). Dolžnost Policije torej je, da prijeto osebo takoj oziroma brez odlašanja privede na sodišče. Zakon v drugem odstavku 19. člena zavezuje tudi preiskovalnega sodnika, da mora privedeno osebo zaslišati brez odlašanja, najpozneje pa v oseminštiridesetih urah, potem ko mu jo pripeljejo, in ji ob tem naznaniti vsebino naloga in jo poučiti o možnosti soglašanja z izročitvijo. Ko je to potrebno zaradi zaslišanja in zagotovitve oziroma postavitve zagovornika privedeni osebi, sme preiskovalni sodnik s sklepom odrediti pridržanje za potreben čas, vendar najdalj za oseminštirideset ur od ure, ko mu je bila privedena.

Vodja kazenskega oddelka Okrožnega sodišča v Kranju je v tej zvezi pojasnila, da je bilo v letu 2009 in 2010 skupaj 14 privedb prijetih tujcev po ZSKZDČEU. Od trenutka pridržanja tujca pa do izvedbe zaslišanja po pregledu zadev ugotavlja, da so bila zaslišanja opravljena v časovnem obdobju od ene ure do 28 ur. Pripominja, da je po navadi treba pred zaslišanjem pridržanega tujca spremljajočo dokumentacijo, ki je večkrat v tujem jeziku, prevesti v slovenski jezik, zagotoviti pridržanemu tujcu tolmača in zagovornika po uradni dolžnosti. Poleg tega je treba upoštevati, da dežurne preiskovalne sodnice opravljajo med dežurstvom dopoldne tudi redno delo. Zato je po njenem mnenju čas, v katerem so bili tujci zaslišani, povsem primeren in ne gre v nobenem primeru za dolgotrajnost postopanja. Vsa opravila so bila tudi opravljena v bistveno krajšem času, kot ga dopušča 18. člen ZSKZDČEU, to je 48 ur. Tako tudi ne vidi potrebe za morebitno sprejetje kakšnih dodatnih ukrepov za hitrejšo izvedbo teh postopkov.

Izpostavljeni primer prijetja tujca sicer kaže, da je policija (očitno na podlagi takšne odredbe preiskovalne sodnice) tujca na zaslišanje na sodišče privedla šele šestnajst ur po tem, ko so o prijetju obvestili preiskovalno sodnico, čeprav za njegovo zadrževanje po 18. uri na dan 22. 9. 2010 policija ni imela (več) nobenega razloga (saj je bila potrjena veljavnost ukrepa zoper tujca, potrjena je bila njegova identiteta in pridobljeni potrebni obrazci ter druge informacije). Okrožno sodišče v Kranju v tej zvezi pojasnjuje, da iz dežurne knjige izhaja, da je bila sodnica o prijetju tujca, ki ga je izvedla PLP Brnik, obveščena dne 22. 9. 2010 ob 18.30. Ob 19. uri je nato zaradi privedbe tujca klicala tolmača, odvetnika in dežurnega okrožnega državnega tožilca. Zaradi časovne oddaljenosti tega dogodka domneva, da je bil razlog, da zaslišanje ni bilo opravljeno še isti dan, nedosegljivost tolmača za albanski jezik. Njegova pomoč pa je potrebna tudi pri sodnem pridržanju. Pripominja še, da se je zaslišanje začelo 23. 9. 2010 ob 9. uri, tako da je bila privedba opravljena po njenem mnenju v štirinajstih urah (in ne šestnajstih) in v okviru zakonskega roka.

Policijsko prijetje osebe po ZSKZDČEU nedvomno pomeni odvzem prostosti (tako prijetje opredeljuje tudi 14. točka 7. člena tega zakona), zato lahko ob poudarjenem prednostnem in hitrem postopku v teh kazenskih zadevah (6. člen ZSKZDČU) traja le najkrajši potrebni čas. Kot smo že navedli, je dolžnost policije, da prijeto osebo takoj oziroma brez odlašanja privede na sodišče. Zato preseneča podatek Okrožnega sodišča v Kranju, da je za zaslišanje takšne prijete osebe očitno potrebno tudi do 28 ur (ob vzpostavljenem sistemu dežurnih preiskovalnih sodnikov, tožilcev in zagovornikov), pri tem pa sodišče ne ugotavlja potrebe za morebitno sprejetje kakšnih dodatnih ukrepov za hitrejšo izvedbo teh postopkov.

Po podatkih, ki jih imamo, gre v večini primerov za ravnanje policije po tretjem odstavku 17. člena ZSKZDČEU, saj v praksi ni pogosto prijetje oseb na podlagi odredb preiskovalnega sodnika za privedbo (drugi odstavek 17. člena ZSKZDČEU). Skrb vzbujajoča so pri tem opozorila Policije, da se še vedno dogaja, da posamezni preiskovalni sodniki odločijo (le z ustno odredbo), da se prijete osebe (na podlagi tretjega odstavka 17. člena ZSKZDČEU)

na sodišče ne privede zunaj delovnega časa (ponoči, konec tedna in med prazniki), oziroma ne odrejajo (sodnega) pridržanja, čeprav je jasno, da bo za zaslišanje potreben daljši čas. Ko preiskovalni sodnik ustno odredi »prestavitev privedbe«, povzroča to Policiji veliko operativnih težav. Policija tudi meni, da za takšno »prestavljanje privedb« in s tem zadrževanje oseb v svojih prostorih nima ustrezne pravne podlage.

Na to problematiko je Policija v preteklosti že večkrat opozorila in zaprosila za mnenje in razlago določb 17. in 18. člena ZSKZDČEU tako Vrhovno sodišče RS (sodišče je glede tega tudi zavzelo stališče, ki je bilo nato poslano vsem enotam Policije) kot tudi Ministrstvo za pravosodje. Ministrstvo za pravosodje (MP) smo zato zaprosili za pojasnilo ugotovitev in morebitnih ukrepov glede izpostavljene problematike. Pri tem so nas zlasti zanimali razlogi, ki ob vzpostavljenem sistemu dežurnih preiskovalnih sodnikov, tožilcev in zagovornikov povzročajo zamude preiskovalnih sodnikov pri sprejemu oseb, ki jih je policija prijela na podlagi ZSKZDČEU. Hkrati smo prosili za podatek o tem, koliko preiskovalni sodniki uporabljajo možnosti za odreditev pridržanja prijetih oseb po določbi tretjega odstavka 19. člena ZSKZDČEU, in če ne, kakšni so zadržki za to. MP je sporočilo, da je z dopisom z dne 24. 3. 2010 Vrhovno sodišče RS (ponovno) obvestilo o težavah, ki se v tej zvezi pojavljajo v praksi, in mu posredovalo zaprosilo MNZ za dosledno upoštevanje njihovega mnenja in s tem poenotenje prakse preiskovalnih sodnikov. Hkrati je tudi zaprosilo za posnetek prakse prvostopenjskih sodišč in posredovanje ugotovitev in morebitnih predlogov za spremembo ZSKZDČEU, na podlagi katerih bo v okviru svojih pristojnosti po potrebi ukrepalo. Zaradi našega dopisa pa je napovedalo, da bo Vrhovno sodišče RS pozvalo, da zbere in posreduje tudi podatke, za katere smo zaprosili. Zagotovilo je, da bo nato sprejelo potrebne ukrepe in storilo vse za poenotenje prakse.

MNZ nas je tudi obvestilo, da je Policija vse policijske enote v letu 2011 (ponovno) seznanila z dopolnjenimi usmeritvami glede ravnanja pri prijetju oseb na podlagi evropskega naloga za prijetje in predajo. Ta korak pozdravljamo, saj menimo, da bo to nedvomno pripomoglo k izboljšanju stanja na tem področju.

Varuh poudarja prednostno in hitro ukrepanje vseh organov brez nepotrebnega odlašanja v kazenskih zadevah, ki se nanašajo na prijetje oseb na podlagi evropskega naloga za prijetje in izročitev.

2.5.4 Zasebno varovanje in redarstvo

Med obravnavanimi pobudami v letu 2011 znova ni bilo nobene takšne, ki bi zahtevala naše ukrepanje zaradi ravnanja varnostnikov. Sicer sta bila na tem področju sprejeta nov Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1) in Pravilnik o izvajanju Zakona o zasebnem varovanju.

Prav tako nismo prejeli pobud v zvezi z uporabo pooblastil občinskih redarjev, s katerimi lahko posegajo v pravice posameznika. Na nekatere pobude, ki se nanašajo na občinska redarstva kot prekrškovne organe, pa tudi tokrat opozarjamo v poglavju Pravosodje – prekrški.

- Varuh priporoča Policiji, zlasti pri njenem delu kot prekrškovnem organu (npr. pri obravnavi prometnih nesreč), da ugovorov zoper njeno delo ne obravnava površno in lahkotno, temveč naj vsak ugovor skrbno prouči z izvedbo dokazov in omogoči zadostne možnosti, da obdolženec, če meni, da je to nujno, izpodbija obremenilne izjave. Pri tem naj se ne opira le na ugotovitve policista ali izjavo kršitelja.

- Varuh priporoča Policiji, naj tudi v prihodnje ob ugotovljenih nepravilnostih pri svojem delu o tem seznani vse enote v svoji sestavi, da se prepreči ponovitev podobne ali iste napake. V ravnanju državnega organa (tudi Policije) v razmerju do prizadetega posameznika je ustrezno tudi opravičilo prizadetemu za storjeno napako.

- Varuh izraža priznanje za pozitiven napredek Policije pri zagotavljanju varnosti na nekaterih območjih z večetničnimi skupnostmi in v romskih naseljih, hkrati priporoča učinkovitejše delovanje in hitrejši odziv za zaščito življenj in premoženja ljudi.

- Varuha priporoča Policiji, naj vloge posameznikov z zatrjevanji, da so bile s policistovim dejanjem ali opustitvijo dejanja kršene njihove pravice ali svoboščine, skrbno obravnava kot pritožbo zoper delo policistov (po 28. členu Zakona o policiji).

- Varuh priporoča, naj vsi organi (Policija, sodišča) prednostno in čim hitreje (brez nepotrebnega odlašanja) opravijo vse postopke pri obravnavi prejete osebe po Zakonu o evropskem nalogu za prijetje in predajo.

- Varuh pozdravlja usmeritev dela Policije na področju preiskave kaznivih dejanj zoper delovna razmerja in socialno varnost ter priporoča še aktivnejše sodelovanje z inšpekcijskimi službami.

54. Nepravilen postopek do pobudnika glede vpogleda v spis na Policijski postaji (PP) Grosuplje

Pobudnik se je pritožil, da mu na PP Grosuplje kljub njegovi vlogi za vpogled v spis ta ni bil omogočen, zato ni mogel pravočasno pripraviti ustreznega ugovora na plačilni nalog, ki so mu ga izdali policisti PP Grosuplje.

Na našo poizvedbo je MNZ pojasnilo, da je Senat za pritožbe v pritožbenem postopku ugotovil, da se je pobudnik po prejemu plačilnega naloga zglasil na PP Grosuplje, da bi pripravil ugovor. S seboj je prinesel tudi zahtevo za pregled spisa. Senat za pritožbe je zato menil, da bi mu vpogled v spis moral biti omogočen, saj je bil pobudnik stranka v postopku in je izkazal upravičen namen za vpogled v spis. Senat za pritožbe pa je kljub temu soglasno odločil, da je pritožba pobudnika neutemeljena.

Na našo dodatno poizvedbo je MNZ pojasnilo, da je bila odločitev Senata za pritožbe sprejeta na podlagi dejstva, da je pobudnik podal pravočasen ugovor zoper izdani plačilni nalog, po pridobitvi zahtevane dokumentacije pa še dopolnitev ugovora. Ker je bil ugovor pravočasno podan in nato tudi dopolnjen, Senat za pritožbe ni ugotovil, da bi bila pobudniku kršena pravica do obrambe, četudi se je postopek odobritve vpogleda v spis po nepotrebnem zavlekel.

Pobudo smo kljub temu v delu, ki se nanaša na omogočanje vpogleda v spis, ocenili za utemeljeno. Kot je to ugotovil tudi Senat za pritožbe, PP Grosuplje se namreč ni pravilno odzvala na zahtevo pobudnika za vpogled v spis. Predvsem pa smo menili, da bi pobudniku moral biti vpogled v spis omogočen tako, da ne bi imel težav pri podaji ugovora zoper plačilni nalog (ga dopolnjevati po izteku roka za ugovor). **6.1-2/2011**

55. Policijska postaja ni izdala potrdila o pogrešitvi potne listne

Pobudnica se je pritožila na postopek policistov Policijske postaje (PP) Tolmin v primeru moževe prijave o odtujitvi njegove potne listine (Makedonije). Navajala je, da mu policisti ob prijavi niso izdali ustreznega potrdila o pogrešitvi potne listine. Tega je po posredovanju drugih služb prejel šele po več kot treh mesecih od prijave.

Na našo poizvedbo je Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) sporočilo, da se je mož pobudnice res zglasil na PP Tolmin in podal ovadbo, ker naj bi mu dve znani osebi odtujili potni list. V ovadbi je navedel, da je pozneje govoril z osebo, ki naj bi mu potni list odtujila, vendar se je ta v sklicevala, da je potni list sam zastavil kot jamstvo za urejanje spora, ki je nastal med njima zaradi izvedbe gradbenih del. Policisti so zato menili, da se naznanjeno kaznivo dejanje samovoljnosti preganja z zasebno tožbo, vendar je prijavitelj vztrajal, da kaznivo dejanje obravnava policija. Na podlagi tega je PP Tolmin zapisnik o prejemu ustne kazenske ovadbe poslala na Okrajno sodišče v Tolminu.

MNZ je nadalje pojasnilo, da je po preverjanju okoliščin postopka policistov PP Tolmin Policijska uprava (PU) Nova Gorica ugotovila, da PP Tolmin možu pobudnice ob prijavi pogrešitve potne listine ni izdala potrdila o pogrešitvi potne listine, ker da za to naj ne bi obstajali zakonski razlogi. V postopku namreč policisti PP Tolmin niso mogli natančno ugotoviti, ali je sam zastavil potni list zaradi upniško-dolžniškega razmerja ali pa mu je bil potni list dejansko odtujen. Po naročilu PU Nova Gorica, da se možu pobudnice naknadno izda potrdilo, pa je PP Tolmin končno po več kot treh mesecih to tudi storila.

MNZ je ob tem tudi sporočil, da je PU Nova Gorica na strokovnem posvetu starešin, odgovornih za državno mejo in tujce, decembra 2010 vse starešine policijskih postaj s svojega območja izrecno opozorila na obveznost izdajanja potrdil o pogrešitvi potnih listin tujih držav.

Pobudo smo ocenili za utemeljeno, saj bi PP Tolmin dejansko že ob prijavi pogrešitve potne listine morala izdati ustrezno potrdilo, in ne šele po posredovanju PU Nova Gorica. Ugotavljamo namreč, da je v petem odstavku 75. člena Zakona o tujcih jasno navedeno, da je policija dolžna izdati potrdilo v primeru »pogrešanja, izgube, tatvine in druge odtujitve potne listine ...«. Pričakujemo tudi, da bodo ukrepi, ki so bili sprejeti v povezavi s tem primerom, pripomogli k temu, da se ugotovljena pomanjkljivost ne bo več ponovila. **6.1-45/2011**

56. Pomanjkljiv pritožbeni postopek

Pobudnik se je pritožil zoper postopek policistov zaradi očitka kršitve javnega reda in miru. Njegova pritožba je bila obravnavana na seji Senata za pritožbe Ministrstva za notranje zadeve (MNZ), vendar pobudnik z obravnavo ni bil zadovoljen. V pobudi Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) je navedel, da dejstva in okoliščine, ki se nanašajo na očitano alkoholiziranost in stanje, v katerem je bil pripeljan v prostor za pridržanje (po njegovih navedbah je bil pridržan le v spodnjicah) na Policijsko postajo (PP) Maribor, v pritožbenem postopku niso bila dovolj preverjena.

Pobudnikove navedbe smo najprej preverili v osebnem pogovoru z njim, si ogledali kraj intervencije policistov in pogledali v dokumentacijo njegove zadeve na PP Maribor. Na podlagi ugotovitev smo od MNZ zahtevali, da se pobudnikov primer ponovno prouči ob upoštevanju naših ugotovitev in stališč. Zlasti smo predlagali, da pristojna služba spet preveri postopek pridržanja pobudnika, upoštevajoč pri tem njegova pritožbena zatrjevanja. Ugotovili smo namreč, da je bila pritožbena navedba pobudnika, da je bil pridržan pomanjkljivo oblečen, točna, vendar ta okoliščina očitno ni bila dovolj natančno preverjena v pritožbenem postopku. Prav tako smo ugotovili, da alkoholiziranost pobudnika (ta je eden izmed pogojev za pridržanje) ni bila dovolj natančno dokumentirana. Pobudo smo tako v delu, ki se nanaša na pomanjkljivo preveritev pobudnikovih pritožbenih navedb, ocenili za utemeljeno

MNZ je potrdilo, da poročevalec v pritožbenem postopku ni bil zadosti aktiven in iznajdljiv, da bi vpogledal tudi v poročilo policistov po pridržanju pobudnika in tako pridobil še dodatna dejstva glede pritožbenih očitkov. Zato je soglašalo z našo oceno, da bi poročevalec lahko podrobneje preveril pritožbeni očitek, ali je bil pobudnik dejansko pripeljan pomanjkljivo oblečen, saj to ni bilo dovolj razvidno iz videoposnetka njegovega pridržanja.

MNZ se je prav tako strinjalo, da bi bilo treba okoliščine alkoholiziranosti bolj skrbno zapisati in dokumentirati. Sporočilo je, da bo Direktorat za policijo in druge varnostne naloge – Sektor za pritožbe zoper policijo Policiji predlagal, da se pobudnikova pritožbena zadeva obravnava na izobraževanjih in usposabljanjih kot primer, ki bo opozoril na nepravilnostih v postopkih. Prav tako je bilo pristojni službi predlagano, da ponovno preveri postopek pridržanja pobudnika. Upoštevajoč sprejete ukrepe MNZ, pričakujemo, da se takšen primer ne bo več ponovil. **6.1-92/2010**

57. Nepazljivosti policistov pri poslovanju s potrdilom o zaseženih predmetih pridržani osebi

Pobudnik je navedel, da so mu 2. 12. 2009 delavci Policijske postaje (PP) Murska Sobota med drugim zasegli tudi ključe objekta, v katerem prebiva. Ker mu jih po več kot letu dni še niso vrnili, se je obrnil na PP Murska Sobota in Policijsko upravo (PU) Murska Sobota. Tam so ga napotili, da naj se obrne na Vrhovno državno tožilstvo RS, to pa ga je napotilo nazaj na PP Murska Sobota. Odgovora PU Murska Sobota na njegov pisni poziv za vrnitev ključev ni prejel, prav tako mu zaseženi ključi niso bili vrnjeni. Pobudnik je proti ravnanju policistov podal tudi pritožbo, v kateri je med drugim poudaril, da so mu policisti zasegli tudi predmete, ki niso vpisani v potrdilo o zasegu predmetov.

Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) je pojasnilo, da so pobudnika tega dne prijeli policisti PP Murska Sobota na podlagi odredbe Okrožnega sodišča v Murski Soboti za privedbo v Zavod za prestajanje kazni zapora Maribor. Policisti so pobudniku zasegli predmete, ki jih med pridržanjem oseba ne sme imeti pri sebi, med temi sta bila tudi ključa z obeskom. Ugotovljeno je tudi bilo, da se je prvi izvod potrdila o zaseženih predmetih pridržani osebi (JRM-2), ki ga je policist napisal (ne pa tudi podpisal), na nepojasnjen način znašel pri pobudniku, ni pa ga bilo v njegovem spisu. Po navedbah policista so bili pobudniku zaseženi predmeti vrnjeni, ko so ga odpeljali v Zavod za prestajanje kazni zapora Maribor. Ključev na PP in PU Murska Sobota pri preverjanju njegove pritožbe ni bilo. MNZ je zato sklenil, da glede na navedeno ni mogoče potrditi pobudnikovih navedb, da mu policisti ključev niso vrnili.

Sklep MNZ nas je presenetil. V dodatni intervenciji smo MNZ opozorili, da je Senat za pritožbe preverjal tudi pobudnikove pritožbene navedbe v zvezi z beleženjem zasega predmetov. Čeprav se je senat ob tem seznanil tudi z izvirnim potrdilom o zaseženih predmetih pridržani osebi (s katerim je razpolagal le pobudnik in ki sicer ni podpisano), je v tem delu sklenil, da člani senata niso mogli potrditi pobudnikovih navedb v pritožbi. Takšen sklep senata smo ocenili najmanj za prenagljen. Menili smo, da bi v pritožbenem postopku glede na pritožbene navedbe namreč moralo biti ugotovljeno vsaj to, koliko potrdil o zasegu predmetov je bilo izdano (če jih je bilo več) in tudi, katera od potrdil so »veljavna«, zakaj vseh potrdil ni v spisu zadeve in koliko (število) predmetov je bilo pobudniku zaseženih in koliko vrnjenih. Na podlagi navedenega smo od MNZ zahtevali dodatna pojasnila glede zasega predmetov in njihove vrnitve.

MNZ je v dodatnem odgovoru med drugim pojasnilo, da se pritožbeni senat zaradi vprašanja verodostojnosti potrdila o zaseženih predmetih, s katerim je razpolagal pobudnik, do njega ni opredelil in je sledil ugotovitvam poročevalca, da drugih predmetov, razen tistih, ki so napisani v potrdilu o zasegu predmetov, policista nista zasegala. Sporočilo pa je, da se zaveda, da je »do nastale situacije (nezmožnosti nespornega dokazovanja, da so bili ključi z obeskom s strani policistov pobudniku dejansko vrnjeni) med drugim prišlo tudi zaradi nepazljivosti policistov pri poslovanju s potrdilom o zaseženih predmetih pridržani osebi«. Da bi se izognili morebitnim nadaljnjim zapletom, je MNZ tako sporočilo, da je pripravljeno skupaj s pobudnikom poiskati rešitev, ki bi bila sprejemljiva tako za pobudnika kot za policijo.

Pobudo smo ocenili za utemeljeno. Pobudnik je namreč svoje navedbe o zasegu ključev izkazoval s potrdilom, s katerim razpolaga, policija pa očitno ni imela dokazil, da so mu bili zaseženi ključi tudi vrnjeni. Če so policisti pobudniku zaradi pridržanja zasegli tudi ključa z obeskom, bi mu ju morali ob koncu pridržanja tudi vrniti, in to ustrezno evidentirati. V tem primeru policisti za to očitno niso poskrbeli. Pobudniku smo zato, če mu je zaradi tega nastala škoda, predlagali, da se z zahtevkom za povračilo škode obrne na MNZ in opredeli nastalo škodo, saj je to že pokazalo pripravljenost, da poišče ustrezno rešitev. **6.1-5/2011**

58. Napaka policista ob koncu pridržanja mladoletne osebe v nočnem času

Obravnavali smo pobudo mladoletnika, ki se je po koncu pridržanja domov vrnil peš, za kar je potreboval več ur. Mladoletnik je ob tem navajal, da mu je policist Centra za pridržanje Ljubljana ob koncu pridržanja le povedal, kje se nahaja in v katero smer je center mesta.

Na našo poizvedbo je Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) potrdilo, da je policist v Centru za pridržanje Ljubljana ob koncu pridržanja mladoletni pridržani osebi dejansko le pojasnil, kje natančno se nahaja, in ga izpustil iz prostorov za pridržanje. Potrdilo je tudi, da o koncu pridržanja starši mladoletnika niso bili obveščeni. MNZ je zato pri tem pripomnilo, da bi moral policist ob koncu pridržanja mladoletniku ponuditi morebitno pomoč pri vrnitvi domov (na primer, ponovno obvestiti starše mladoletnika, da bi ga prišli iskati ali pa, da bi mu v dogovoru z njimi poklical taksi ipd).

Sporočilo je, da je bil policist na ugotovljene nepravilnosti že opozorjen. Prav tako je napovedalo, da bo policija na posebno obzirnost in dolžnostno ravnanje policistov v postopkih z mladoletniki opozorila v novih smernicah za policiste, ki jih pripravlja v zvezi z izvajanjem pridržanj.

Pobudo smo zato ocenili za utemeljeno. Napaka policista ob koncu pridržanja mladoletne osebe je bila torej ugotovljena na podlagi našega posredovanja. Pričakujemo tudi, da bo policija v najkrajšem času izdala tudi napovedane usmeritve za delo policistov v zvezi z izvajanjem pridržanj mladoletnikov, da se v prihodnje takšni primeri ne bodo več dogajali. **6.1-95/2010**

59. Vprašljiva uporaba policijskih pooblastil

Pobudnik se je obrnil na Varuha zaradi »prekoračitve pooblastil, nezakonitega varnostnega pregleda in neupravičenega zadrževanja« policistov. Že na podlagi njegovega opisa dogajanja smo ugotavljali, da je v tem primeru vsaj nenavadno, da je medtem ko je prvi izmed policistov opravljal varnostni pregled, drugi sedel v policijskem vozilu. Policist namreč lahko opravi varnostni pregled, le če obstaja verjetnost napada ali samopoškodovanja določene osebe.

MNZ je v odgovoru na poizvedbo Varuha zavzelo stališče, da ni mogoče potrditi pobudnikovih navedb o nezakonito izvedenem varnostnem pregledu in neupravičenem zadrževanju. Je pa vseeno ocenilo, da je policija v postopku s pobudnikom zagrešila nekaj nepravilnosti.

Po primerjavi pobudnikovega opisa policijskega postopka in odgovora MNZ smo kot nesporno dejansko stanje ugotovili, da je pobudnik v kraju Jesenice vozil osebni avtomobil, last njegove mame. Z njim je bil tudi sopotnik, njegov sošolec. Med vožnjo je za njima začelo voziti policijsko vozilo, ki je nato na parkirišču pred restavracijo z dijaško prehrano tik za njima tudi ustavilo. Ko sta nato pobudnik in njegov sošolec izstopila iz avtomobila, je iz policijskega vozila izstopil še policist. Ukazal jima je, da naj se usedeta spet v avtomobil, in zahteval dokumente za ugotavljanje identitete. Nato jima je ukazal izstopiti iz vozila in začel opravljati varnostni pregled. Med opisanim dogajanjem je v policijskem avtomobilu ves čas sedel še drugi policist. Naknadno sta na kraj prispela tudi dva kriminalista. Ta sta prav tako opravila varnostni pregled, pri tem pa tudi nista našla predmetov za napad ali samopoškodovanje. Opravljen je bil še pregled avtomobila, ki ga je vozil pobudnik. Njemu je prvoomenjeni policist naposled tudi izdal plačilni nalog za kršitev ZVCP-1.

Po pojasnilih MNZ sta policista med opravljanjem nadzora prometa opazila vozilo, ki ga je vozil pobudnik in ki je ustrezalo vozilu, ki so ga kot sredstvo pri storitvi kaznivega dejanja predtem uporabili storilci s področja nasilniške kriminalitete. Odločila sta se za kontrolo vozila in oseb v njem ter pobudnika ustavila na makadamskem parkirišču. Okoliščin, da sta policista to storila v skladu z določili 126. člena ZVCP-1 in da je pobudnik posledično z izstopom iz vozila tudi zagrešil kršitev ZVCP-1, nam ni uspelo preveriti v tolikšni meri, da bi lahko z gotovostjo pritrdili ali različici pobudnika ali tisti, ki jo je v tej zvezi opisalo MNZ.

Pojasnilo MNZ se je ujemalo s pobudnikovimi navedbami, da je eden izmed policistov nato zahteval dokumente za ugotavljanje identitete in je zatem tudi začel opravljati varnostni pregled, medtem ko je drugi policist sedel v službenem vozilu in v postopku ni sodeloval. T(ak)a pasivnost drugega prisotnega policista po Varuhovem mnenju vsekakor govori proti okoliščinam, ki bi izkazovale verjetnost napada ali samopoškodovanja oseb(e) v postopku, s tem pa postavlja pod vprašaj tudi utemeljenost uporabe tega policijskega pooblastila v konkretnem primeru. MNZ je ravnanje prvega policista sicer ocenilo kot netaktno in strokovno pomanjkljivo, z utemeljitvijo, da je varnostni pregled izvajal sam, kljub okoliščinam in razpoložljivim informacijam o nevarnih storilcih in osebah, ki se iščejo. S tem policist tudi

ni upošteval obligatornih predpisov s področja varnosti in zdravja pri delu, ki so predpisani v Katalogu standardov policijskih postopkov za zmanjševanje ravni tveganja pred posledicami. Podobno je MNZ označilo za nestrokovno in neskladno s predpisi tudi ravnanje drugega policista, ker ni varoval postopka, ki je glede na tipizacijo uvrščen med nevarne postopke. Katalog standardov policijskih postopkov namreč določa tudi, da morata varnostni pregled v takšnem primeru opravljati dva ali več policistov in le izjemoma en sam.

Ugotovljeno je bilo tudi, da bi moral biti ta postopek kot nevaren napovedan Operativno-komunikacijskemu centru področne policijske uprave (v nadaljevanju: OKC PU), pa ni bil. Nadalje je prvi policist sicer zaprosil za pomoč (zato sta dva kriminalista nekoliko pozneje prispela na kraj in tudi sama opravila varnostni pregled), vendar je to storil z nesistemiziranim delovnim sredstvom – prenosnim telefonom, ki mu ni bil dodeljen v uporabo. Policist bi moral po mnenju MNZ uporabiti delovno sredstvo – prenosno radijsko postajo in napovedati postopek OKC PU Kranj. To bi navsezadnje povsem neovirano lahko storil tudi drugi izmed obeh policistov, ki je bil v vozilu. MNZ pa je tudi še izpostavilo, da je bilo prav tako pomanjkljivo evidentiranje varnostnega pregleda; policist je izvedbo pooblastila evidentiral v policijske evidence, ni pa tega zavedel v delovnem nalogu. Vse to pa so tudi po mnenju Varuha okoliščine, ki zbujajo sum, ali je bilo pooblastilo varnostnega pregleda v tem primeru res uporabljeno za namen, kot je določen v zakonu, torej, da se prepreči napad ali samopoškodovanje. Če pa zanj ni bilo podlage, gre za nezakonito ravnanje policista.

Varuh je tako ugotovil, da je gre za utemeljeno pobudo, saj je v tem primeru šlo za neustrezno izvedbo policijskih pooblastil. Neustrezno je bilo ravnanje drugega policista, ki je, medtem ko je njegov sodelavec opravljal varnostni pregled dveh oseb, samo sedel v službenem vozilu. Prav tako je neustrezno, da postopek ni bil napovedan OKC PU in da je policist »zaprosil za pomoč« kar po prenosnem telefonu. Neustrezna je bila tudi zatrjevana dolgotrajnost policijskega postopka. Naš odgovor pobudniku smo zato poslali tudi MNZ, da bi po potrebi sprejelo dodatne ukrepe, da se taki primeri ne bi več dogajali. **6.1-67/2010**

60. Vprašljivo ravnanje policije glede sprejetja pritožbe zoper ravnanje policista

Pobudnik *(glej primer št. 59)* je v svoji pobudi problematiziral tudi obravnavo, ki je je bil deležen, ko se je s svojim očetom in z očetom sošolca zglasil na Policijski postaji (PP) Jesenice zaradi pritožbe na ravnanje policistov te policijske postaje. Poudaril je, da sta pomočnika komandirja takrat opravila razgovor samo z očetom njegovega sošolca »z utemeljitvijo, da je to popolnoma dovolj in da ni potrebna cela delegacija«. Pobudnik je zatrjeval tudi, da ob tem ni bilo nikomur pojasnjeno, da se lahko poda pritožba zoper policista v skladu z 28. členom ZVarCP.

Pobudnikove navedbe so zbujale skrb iz več razlogov. Najprej ni bilo jasno, zakaj pri razgovoru na PP ni bilo omogočeno sodelovanje vseh že prisotnih (torej tudi pobudnika s sošolcem), ki so menili, da so bile s policistovimi dejanji kršene njihove pravice. Pobuda je tudi nakazovala, da se niso upoštevale predpisane določbe o sprejetju pritožbe zoper ravnanje policista. Člen 5 Pravilnika o reševanju pritožb namreč jasno določa, da pritožnik lahko vloži pritožbo tudi ustno in tudi na katero koli organizacijsko enoto Policije, v 7. členu pa je opredeljeno tudi, da mora uslužbenec, ki sprejema tudi ustno vloženo pritožbo, pritožnika seznaniti s pritožbenim postopkom.

Na poizvedbo Varuha je MNZ potrdilo, da sta se na PP Jesenice dejansko zglasila pobudnik in njegov sošolec z očetom (ne pa tudi oče pobudnika, kot je on sicer navajal v svoji pobudi). Pomočnik komandirja naj bi sprejel (le) očeta pobudnikovega sošolca. V tej zvezi je tudi MNZ ugotovilo, da ni obstajal nikakršen upravičen razlog, da ob tej priložnosti pomočnik komandirja ne bi sprejel tudi pobudnika in njegovega sošolca. Očitno pa je bilo tudi evidentiranje tega obiska pomanjkljivo. MNZ nam je namreč sporočilo, da o omenjenem

dogodku ne obstaja dokumentacija, razen zapisov policijskega inšpektorja o pogovorih s pomočnikoma komandirja. Pri tem je (tudi) MNZ zavzelo stališče, da bi se moral pogovor sošolčevega očeta s pomočnikoma komandirja zapisati v poročilu o delu oziroma v uradnem zaznamku. Navedlo je tudi, da ni bilo mogoče nedvomno ugotoviti, ali je sošolcev oče želel podati pritožbo, saj iz omenjenih zapisov izhaja le, da je bil po prejetih pojasnilih o postopku zaradi prekrška (skliceval naj bi se predvsem na neupravičeno izrečeno globo za prekršek) zadovoljen in da je zapustil policijsko postajo.

Pri Varuhu takšne razlage nismo mogli sprejeti brez zadržkov, predvsem zato, ker je v policijskih zapisih tudi zabeleženo, da je bil govor tudi o varnostnem pregledu (»... ga je v postopku zmotil varnostni pregled, ker naj bi bil njegov sin dvakrat pregledan« in »... mu je bil pojasnjen postopek varnostnega pregleda ...«). Ker je oče sošolca očitno problematiziral tudi varnostni pregled, bi morala pomočnika komandirja vsaj takrat povabiti na pogovor tudi pobudnika s sošolcem in predstaviti tudi možnost pritožbenega postopka. V morebitnem pritožbenem postopku pa bi se nato lahko bolj natančno preverilo ravnanje policistov v tem primeru. Tako pa ostaja vtis, da je bila pritožbena pot udeležencem namenoma zamolčana. Pobudo smo zato šteli za utemeljeno in o svojih ugotovitvah seznanili tudi MNZ, da bi po potrebi sprejelo dodatne ukrepe, da se taki primeri ne bi več dogajali. **6.1-67/2010**

61. Nepravilnosti v izdani odločbi o prekršku

Varuha je za posredovanje prosila pobudnica, ki je menila, da policisti Policijske postaje (PP) Žalec v primeru njene prijave nasilja niso ravnali zakonito. Nanje se je namreč obrnila kot žrtev (kaznivega) dejanja, policisti pa so jo obravnavali kot storilko prekrška in ji izdali plačilni nalog, s katerim ji je bilo naloženo plačilo globe 625,94 evra. Zoper njega je pobudnica ugovarjala, prekrškovni organ pa je nato izdal odločbo, s katero ji je za očitano kršitev izrekel opomin.

Varuh izpostavljenega primera ni mogel obravnavati po vsebini (ali je pobudnica prekršek storila ali ne), saj se dejstva in okoliščine prekrška lahko ugotavljajo le po postopku in na način, kot to določa Zakon o prekrških (ZP-1). Ugotovil pa je določene pomanjkljivosti v izdani odločbi o prekršku. Iz nje namreč ni bila razvidna usoda plačilnega naloga, zoper katerega je pobudnica vložila ugovor, njen pravni pouk pa je določal, da zoper to odločbo ni dovoljena zahteva za sodno varstvo. Glede na določilo 23. člena Ustave RS, ki daje vsakomur pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter o obtožbah proti njemu brez nepotrebnega odlašanja odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče, in upoštevaje določila ZP-1, je Varuh od Ministrstva za notranje zadeve zahteval pojasnitev pravne podlage za zapis takšnega pravnega pouka. Prav tako smo zahtevali pojasnilo o nadaljnji usodi plačilnega naloga, zoper katerega je pobudnica ugovarjala.

MNZ je potrdilo, da so bile v postopku o prekršku dejansko storjene nepravilnosti v škodo pobudnice. Tako prekrškovni organ z odločbo o prekršku ni odločil, da ta nadomesti izdani plačilni nalog, oziroma tega ni odpravil. Sicer pa je bilo ugotovljeno, da je bilo izvrševanje plačilnega naloga ustavljeno, kot da je nalog odpravljen. Prav tako je MNZ ugotovilo, da je prekrškovni organ pobudnici z nezakonitim pravnim poukom kršil pravico do uporabe pravnega sredstva. MNZ je zato od prekrškovnega organa zahteval odpravo ugotovljenih procesnih nepravilnosti.

Varuh je pobudo seveda ocenil za utemeljeno in ob tem MNZ opozoril na potrebo, da se z nepravilnim ravnanjem pooblaščenih oseb v tem primeru seznanijo vsi prekrškovni organi v njegovi sestavi, da se podoben primer ne bi več ponovil. **6.1-44/2011**

62. Vloga pobudnika ni bila obravnavana kot pritožba zoper postopek policista

Pobudnik se je pritožil, da policisti ob posredovanju v njegovem primeru niso pravilno ukrepali. Pritožbo je podal tudi na Policijsko postajo (PP) Šentilj, vendar njegova vloga ni bila obravnavana kot pritožba zoper postopek policistov, temveč kot »pismo v skladu z Uredbo o upravnem poslovanju s spremembami in dopolnitvami«.
Tudi na podlagi naše poizvedbe je MNZ po ponovni proučitvi zadeve in obstoječe dokumentacije ugotovilo, da iz pobudnikovega pisma, ki ga je poslal policijski postaji, izhaja, da gre za pritožbo, ki jo je treba obravnavati v skladu z 28. členom Zakona o policiji. Zadeva je bila zato vrnjena vodji policijske enote, ki bo v skladu s Pravilnikom o reševanju pritožb izvedel nadaljnji postopek.

Pobudo smo v delu, ki se nanaša na obravnavo pobudnikove pritožbe, ugotovili za utemeljeno. Strinjamo se namreč z MNZ, da bi morala biti vloga pobudnika na podlagi njegovih navedb že takoj obravnavana v skladu z 28. členom Zakona o policiji. **6.1-38/2011**

63. Nepravilna obravnava pobudnikove vloge na Policijski postaji Velenje

Pobudnik je navedel, da so ga obravnavali policisti Policijske postaje (PP) Velenje. Policisti so mu ob postopku odvzeli tudi potni list, vendar o tem naj ne bi dobil nobenega potrdila. Od PP Velenje ni dobil niti odgovora na svojo pritožbo, v kateri je zaprosil za obročno odplačevanje izrečene globe, temveč je bila globa poslana v davčno izvršbo.

Na našo poizvedbo je Policijska uprava (PU) Celje ugotovila, da je pobudniku – tujcu zaradi zavarovanja izvršitve odločbe (plačila izrečene globe za storjeni prekršek) policist PP Velenje dejansko začasno odvzel potno listino in vozniško dovoljenje in o tem izdal sklepa o začasnem odvzemu. V preverjanju njegove pritožbe pa je bilo nadalje ugotovljeno, da je pobudnik 13. dan (pritožba se sicer lahko vloži v osmih dneh od vročitve sklepa) podal pisno pritožbo, ki jo je naslovil kot »Pritožba zoper odvzem osebnega dokumenta«, v kateri je zahteval vrnitev potne listine, ker jo potrebuje zaradi identifikacije.

V svojem pisanju je pobudnik tudi navedel, da ni sposoben plačati izrečene globe, saj ni zaposlen. PP Velenje pa je na pobudnikovo pisanje (pritožbo) odgovorila (le) na podlagi 16. člena Uredbe o upravnem poslovanju in mu pojasnila razloge ukrepa odvzema listine in pogoje vrnitve. Ob tem pobudniku ni bilo pojasnjeno, da je pritožbo vložil prepozno in kakšen bo nadaljnji postopek s prepozno vloženo pritožbo. Pri tem odgovoru je izostal tudi pravni pouk o tem, da se lahko stranka, če ni zadovoljna z odgovorom, obrne na predstojnika oziroma organ, ki izvaja nadzor nad organom, ki je podal odgovor (drugi odstavek 16. člena Uredbe o upravnem poslovanju). Glede na to, da je pobudnik zoper predmetni sklep vložil pritožbo, bi po ugotovitvi Policijske uprave Celje PP Velenje morala ravnati po takratnem določilu šestega odstavka 201. člena ZP-1 (ta je določal, da o takšni pritožbi odloči pristojni senat okrožnega sodišča v 48 urah).

Pobudo smo v delu, ki se nanaša na obravnavo pobudnikove vloge pri PP Velenje, ocenili za utemeljeno, saj smo se strinjali z ugotovitvijo PU Celje, da bi morala biti pobudnikova vloga (pritožba) obravnavana v skladu z določili (takrat veljavnega) šestega dostavka 201. člena ZP-1. Primer sicer izpostavljamo, da bi opozorili na skrbno obravnavo vlog pri vseh prekrškovnih organih, tudi na policiji. Velja tudi, da ima organ, ki vlogo obravnava, če je vloga nepopolna ali nerazumljiva, možnost vlagatelja pozvati, da jo dopolni oziroma popravi. **6.1-53/2011**

2.6 UPRAVNE ZADEVE

SPLOŠNO

Na področju upravnih zadev smo leta 2011 obravnavali 379 zadev, kar je približno toliko kot leta 2010. Pobudniki so Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) pisali zaradi neodgovarjanja različnih organov (Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij, Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za delo, družine in socialne zadeve, Študentskih domov v Ljubljani, Inšpektorata RS za okolje in prostor …), dolgotrajnosti davčnih postopkov, zaradi težav pri urejanju stalnega prebivališča, zaradi dolgotrajnega odločanja Ministrstva za gospodarstvo, Ministrstva za notranje zadeve, Ministrstva za kulturo, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve o pritožbah. Mnogo pobudnikov je imelo pripombe na množično vrednotenje nepremičnin, nekateri so nasprotovali izdaji soglasja občin k podaljšanju obratovalnega časa gostinskih lokalov. Veliko pa smo prejeli pisem, v katerih so pobudniki navajali aroganten odnos občin, njihovo popolno neodzivnost ali neodgovarjanje v predpisanih rokih.

Obravnavali smo več primerov, v katerih smo ugotovili, da uradne osebe, ki vodijo upravne postopke, ne uresničujejo zadosti načela varstva pravic strank in varstva javnih koristi. Navedeno načelo daje uradnim osebam veliko odgovornost, saj v upravnih postopkih ne poznamo t. i. obveznega zastopanja z odvetniki, kot je to določeno za nekatere primere v civilnih in kazenskih postopkih. Tako omenjeno načelo vključuje tudi seznanjanje s procesnimi in materialnimi pravicami strank in drugih udeležencev v postopku. Pri tem pa morajo uradne osebe skrbeti, da stranke ne uveljavljajo svojih pravic na škodo pravic drugih ali v nasprotju z javnim interesom, določenim z zakonom ali drugim predpisom. Opustitev tega načela pomeni kršitev pravil postopka.

Če povzamemo: letos ne pišemo o bistveno drugačnih vsebinah kot lani. Pri tem ni nepomembno, da je bilo upoštevano zgolj eno izmed naših priporočil, zapisanih v Letnem poročilu Varuha človekovih pravic RS za leto 2010, in sicer je 1. 1. 2011 začela veljati sprememba Zakona o izvršbi in zavarovanju, s katero so med drugim iz izvršbe izvzeta denarna sredstva, prejeta iz naslova aktivne politike zaposlovanja po zakonu, ki ureja zaposlovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti.

2.6.1 Državljanstvo

Leta 2011 smo obravnavali 19 pobud, leto prej pa 11. Večinoma so se vprašanja pobudnikov nanašala na informacije glede pogojev za sprejem v slovensko državljanstvo. Na Varuha pa so se obrnili tudi »izbrisani«, ker so menili, da jim zaradi izbrisa pripada državljanstvo Republike Slovenije. Vsem smo pojasnili njihov status ter pogoje za sprejem v državljanstvo. Ena pobuda se je nanašala na domnevne nepravilnosti v postopku, vendar je bilo po pojasnilih Ministrstva za notranje zadeve (MNZ) ugotovljeno, da ne gre za nepravilnosti v postopku, temveč oseba ni izpolnjevala pogojev za sprejem v slovensko državljanstvo. Obravnavamo pa še pobudo v zvezi s sprejemom apatrida (brezdomovinca) v slovensko državljanstvo. Zadeva še ni končana, saj je pobudnik šele oktobra 2011 na Upravni enoti v Ljubljani vložil zahtevo za pridobitev slovenskega državljanstva.

2.6.2 Tujci

Število obravnavanih pobud je bilo 42, kar je nekoliko manj kot leta 2010. Večinoma so tujci Varuha človekovih pravic RS (Varuh) spraševali, kako pridobiti posamezne vrste dovoljenj za bivanje v naši državi. Pobudnikom smo pojasnili možnosti, ki jih določajo predpisi o tujcih.

Leta 2011 je Državni zbor sprejel nov Zakon o tujcih (ZTuj-2). Varuh je ob sprejemanju podal nekaj pripomb na predlog tega zakona (predlog), in sicer v zvezi z 49. členom, ki se je nanašal na združitev družine in pravico do celovitosti družine, v zvezi s 53. členom, ki je opredeljeval dovoljenje za prebivanje iz drugih utemeljenih razlogov in zaradi interesa Republike Slovenije. Predlagali smo nov 77. a člen o mladoletnih tujcih brez spremstva. Naše pripombe pa so se nanašale tudi na spremembo 84. člena, ki je urejal postopek z mladoletnimi tujci. Nekaj naših pripomb je bilo sprejetih, žal pa ne vse. Pri tem posebej izpostavljamo nesprejetje predlaganega novega 77. a člena predloga. Varuh ponavlja, da bi moral ZTuj-2 vsebovati nov člen glede dovolitve zadrževanja za mladoletne tujce brez spremstva staršev ali drugih zakonitih zastopnikov, saj je za to kategorijo bistvenega pomena omogočanje zadrževanja v Republiki Sloveniji. Vse odločitve skrbnika za poseben primer morajo biti namreč sprejete v najboljšo korist otroka.

Mladoletnih tujcev brez spremstva se na podlagi obstoječega (ZTuj-2) v matično državo ali v tretjo državo, ki ga je pripravljena sprejeti, ne sme vračati, dokler mu tam ni zagotovljen primeren sprejem, nikakor pa se jih ne sme vračati v nasprotju s Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin s protokoli, z Evropsko konvencijo o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ali s Konvencijo o otrokovih pravicah (KOP). V praksi se je v nekaterih primerih izkazalo, da ustrezne odločitve skrbnika za posebni primer ne morejo biti sprejete v tako kratkem času (nekaj dni), ki je še sprejemljiv, da mladoletni tujec biva v Centru za tujce.

Otroci so na podlagi določil 37. člena KOP lahko zaprti ali priprti samo za najkrajši potrebni čas. Tako smo predlagali, da se, če skrbnik za poseben primer presodi, da odločitev ne bo sprejeta v kratkem času oz. času, ki je sprejemljiv za bivanje mladoletnika v Centru za tujce, mladoletnemu tujcu omogočijo zadrževanje v Republiki Sloveniji in vse iz tega izhajajoče pravice ter dodatna pravica do nastanitve in oskrbe pod nadzorstvom organa socialnega varstva, pravica do enake ravni zdravstvenega varstva, kot ga uživajo slovenski otroci, ter pravica do brezplačnega prevajanja in tolmačenja.

Obravnavali smo pobudo, kjer je pobudnik zatrjeval dolgotrajnost pri urejanju statusa tujca, vendar se je izkazalo, da ni šlo za zavlačevanje postopka, ampak je postopek odločanja za pridobitev dovoljenja za začasno prebivanje trajal toliko časa zaradi vloženih obtožnic za kazniva dejanja in čakanja na končanje kazenskih postopkov. Takšno ravnanje je skladno s slovensko zakonodajo, saj Zakon o tujcih (ZTuj-1) v 93. l členu določa, da se dovoljenje za začasno prebivanje družinskemu članu slovenskega državljana, ki ni državljan EU, lahko izda, če niso podani razlogi za zavrnitev izdaje dovoljenja. Eden izmed razlogov za zavrnitev dovoljenja za začasno prebivanje je tudi, da bi prebivanje v Republiki Sloveniji pomenilo nevarnost za javni red, varnost ali mednarodne odnose Republike Slovenije ali da obstaja sum, da bo njegovo prebivanje v državi povezano z izvajanjem terorističnih ali drugih nasilnih dejanj, nezakonitimi obveščevalnimi dejavnostmi, posredovanjem mamil ali z drugimi kaznivimi dejanji. V tem primeru je šlo za odločanje o predhodnem vprašanju skladno z Zakonom o splošnem upravnem postopku (ZUP). Ker se je to vprašanje nanašalo na kaznivo dejanje, je bilo zato treba odločanje o statusu tujca obvezno prekiniti do pravnomočno končanih sodnih postopkov.

Obravnavali smo tudi pobudo, ki se je nanašala na dolgotrajnost postopka za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje. Ugotovili smo, da je bilo o pravici pobudnika že odločeno, vendar mu vabila za vročitev dovoljenja za stalno prebivanje ni bilo mogoče vročiti. Upravna enota je namreč pobudniku petkrat vročila vabilo na isti naslov kljub opombi vročevalca, da je oseba v zaporu. Pobuda še ni končana. Kar nekaj jih je bilo na temo izbrisanih; večinoma pa so se pobude nanašale na pojasnjevanje določil Zakona o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic SFRJ v Republiki Sloveniji. Pobudnikom smo pojasnili njihov pravni položaj, povedali, kam se morajo obrniti, napotili smo jih na Mirovni inštitut, ki ponuja brezplačno pravno svetovanje omenjeni skupini. Prejeli smo tudi pobudo v zvezi z napačnim datumom izbrisa. Vendar se je izkazalo, da je bila pobuda neutemeljena, saj je iz uradnih evidenc izhajal datum, ki je bil naveden v odločbi o priznanju stalnega prebivanja za nazaj.

Prejeli smo tudi pobudo v zvezi z odškodninskim zahtevkom izbrisanemu, ki ga je zavrnilo državno pravobranilstvo. Ugotovili smo, da so vsi organi pobudniku korektno odgovorili, Varuh pa odločitve pravobranilstva vsebinsko ni presojal, saj to ni v njegovi pristojnosti. Prejeli smo tudi pobudo v zvezi z izjemnim dovoljenjem za vrnitev v Republiko Slovenijo osebi z motnjami v duševnem razvoju, ki je zaradi nezmožnosti razumevanja svojega pravnega položaja prešla mejo Republike Slovenije in se nato zaradi neurejenega statusa ni mogla vrniti. Pritožba pobudnika zoper odločbo o zavrnitvi podaljšanja dovoljenja za zadrževanje je bila zavrnjena. Položaj pa se je za prizadetega pobudnika popolnoma spremenil, saj so tudi njegovi starši prostovoljno zapustili Republiko Slovenijo in ni bilo več možnosti, da bi prizadeti lahko prišel v Slovenijo zaradi združitve z družino. Pobudnik je zato pobudo pri Varuhu umaknil.

Na nas se je obrnil tudi pobudnik, ki je plačal kartico za rezidenta za daljši čas, ki jo prinaša novi Zakon o tujcih, vendar je ni prejel. Čeprav je pobudnik res že plačal tiskovino za izkaznico za rezidenta za daljši čas, pa do nje ni upravičen niti po ZTuj-1 niti po zdaj veljavnem ZTuj-2, saj bo pogoj petletnega neprekinjenega bivanja v Republiki Sloveniji izpolnil šele čez nekaj mesecev. To smo pobudniku obrazložili in hkrati še pojasnili, da ima pravico do vračila takse.

Nekaj pobud smo prejeli tudi zaradi dolgotrajnosti postopka mednarodne zaščite. Varuh je ugotovil, da Ministrstvo za notranje zadeve, ki vodi te postopke, ne ravna v skladu z določilom 31. člena Zakona o mednarodni zaščiti (ZMZ- UPB2), po katerem mora pristojni organ, če o prošnji ne odloči v šestih mesecih, prosilca pisno obvestiti o razlogih za zamudo in napovedati, v kakšnem roku lahko pričakuje izdajo odločitve. Na to smo opozorili že prejšnje leto, vendar se stanje se ni spremenilo. Dve pobudi sta se nanašali na določitev paricijskega roka za zapustitev države zavrnjenima prosilcema za mednarodno zaščito, ena pobuda pa na odobritev dovoljenja za zadrževanje po Zakonu o tujcih zavrnjenemu prosilcu za mednarodno zaščito.

Leta 2011 smo na Ustavno sodišče RS poslali zahtevo za presojo ustavnosti ZMZ-UPB2 v zvezi s konceptom tretje varne države. Zahteva se nanaša na 60., 61., 62. in 63. člen omenjenega zakona.

2.6.3 Denacionalizacija

Pobudniki so se na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obračali zaradi dolgotrajnosti postopkov in pojasnil pri vračanju podržavljenega premoženja agrarni skupnosti. Pisali so tudi zaradi nestrinjanja z odločitvijo v denacionalizacijskih postopkih. Po podatkih Ministrstva za pravosodje je bilo na dan 30. 9. 2011 pravnomočno končanih 39.276 od skupno 39.657 zadev, vloženih na prvi stopnji (na upravnih enotah, Ministrstvu za kulturi, Ministrstvu za finance). Delež rešenih zadev je tako 99-odstoten. Nerešenih je ostalo še 381 zadev (471 v letu 2010), od tega na prvi stopnji 256 zadev (290 v letu 2010), v pritožbi na drugi stopnji, reviziji ali v upravnem sporu pa 125 zadev (181 v letu 2010). Iz dinamike reševanja sklepamo, da se zadeve rešujejo, vendar pa opravičljivih razlogov, da proces denacionalizacije po dvajsetih letih od sprejema Zakona o denacionalizacije še ni končan, ni!

2.6.4 Davki in carine

S področja davkov smo leta 2011 obravnavali 40 zadev (51 v letu 2010), s področja carin pa eno zadevo (tri v letu 2010). Tudi leta 2011 smo se srečevali s primeri dolgotrajnosti Ministrstva za finance (MF) v pritožbenih postopkih. En primer se je nanašal na dolgotrajnost odločanja o pritožbi zoper odločbo prvostopenjskega davčnega organa glede ugotovitve rezidentskega statusa. *(5.5-4/2011)*

Obravnavali smo tudi pobudo, ko je prvostopenjski organ vloženo pritožbo odstopil drugostopenjskemu organu MF po več kot enem mesecu, čeprav Zakon o splošnem upravnem postopku določa, da je takšno pritožbo treba poslati pritožbenemu organu brez odlašanja, najpozneje pa v petnajstih dnevih od prejema. *(5.5-30/2010)*

Ponavljamo: država mora sprejeti vse potrebne ukrepe, da zagotovi ustrezne razmere za redno in učinkovito delo državnih organov. Na to obveznost in na osrednji problem delovanja državnih organov, to je na nerazumno dolge postopke v upravi, je Varuh opozoril že v svojih prejšnjih letnih poročilih, in za to si bomo prizadevali tudi v prihodnje. Na obravnavano problematiko smo opozorili tudi ministra za financ, dr. Franca Križaniča. Stanje se sicer počasi izboljšuje.

Vprašanje obdavčenja subvencij za samozaposlene ostaja še zmeraj odprto in glede na povečevanje števila brezposelnih, ki se odločajo za samostojno podjetniško pot, še bolj pereče. Varuh ne sprejema mnenja Vlade Republike Slovenije k 16. rednemu poročilu Varuha človekovih pravic za leto 2010 z dne 26. 9. 2011, v katerem ta poskuša prepričati Državni zbor RS in tudi nas, da ni utemeljenih razlogov za izključitev subvencije za samozaposlene iz obdavčitve. Varuh ponovno pričakuje spremembo predpisov, ki se nanašajo na vprašanje obdavčitve subvencije, in sicer tako, da bodo oproščene plačila dohodnine.

Zadovoljni pa smo s sprejetimi spremembami predpisov o izvzemu nadomestila za brezposelne iz izvršbe, kot pišemo v uvodu tega poglavja. Tudi leta 2011 smo prejemali pobude v zvezi z neplačevanjem prispevkov za socialno varnost. Iz navedenega izhaja, da vlada še vedno ni vzpostavila enostavnega, ustrezno organiziranega, medsebojno povezanega sistema nadzora nad izpolnjevanjem zakonskih obveznosti, kar bi zagotavljajo stabilnost sistema socialnega varstva in preprečevalo oškodovanje zavarovancev. Več o tem pišemo v poglavju 2.10 Delovna razmerja.

2.6.5 Premoženjskopravne zadeve

Obravnavali smo 32 pobud (28 v letu 2010). Tudi na tem področju ne moremo poročati o bistveno drugačnih pobudah kot prejšnja leta. Prejeli smo jih veliko v zvezi z nerešenimi zemljiškimi spori z občinami. Pri tem je še posebno opazno, da se občine zavedajo svojega položaja močnejše stranke. Ne želijo izplačati odškodnine, kadar npr. javna cesta ali pot poteka po zasebnem zemljišču. Velikokrat v takšnih primerih sploh ne zagotovijo geodetske odmere zemljišč v zasebni lasti, po katerih poteka javna cesta oziroma pot. Izgovarjajo se, da nimajo dovolj denarja, zahtev upravičencev pa ne upoštevajo. Podoben je položaj pri urejanju odnosov z Direkcijo RS za ceste pri Ministrstvu za promet.

Spet smo se srečali s primerom, ko je občina s svojim odlokom kategorizirala kot javno cesto oziroma javno pot tudi zemljišče v zasebni lasti. Pobudniki – lastniki niso bili vključeni v postopek sprejemanja odloka in tako je bilo njihovo zemljišče, za katero niso dobili nobene odškodnine, saj se jim o tem ni uspelo dogovoriti z občino, kategorizirano za javno pot in kot tako tudi v javni uporabi. Ko so pobudniki na Ustavnem sodišču sprožili pobudo za začetek postopka za presojo ustavnosti navedenega odloka, je Ustavno sodišče člen odloka, ki je kategoriziral kot javno pot tudi zemljišče v njihovi lasti, razveljavilo. Stanje v naravi je ostalo nespremenjeno, enako tudi položaj pobudnikov. Pobuda še ni končana.

Več pobudnikov je obrnilo na Varuha človekovih pravic RS zaradi mejnih sporov. Večinoma so bile zadeve časovno precej odmaknjene; pobudniki pa se niso mogli sprijazniti z geodetskimi meritvami ali pa z odločitvami sodišč, ki so sicer bile že pravnomočne.

2.6.6 Vojni invalidi, žrtve vojnega nasilja in vojni veterani

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je tudi leta 2011 prejel nekaj pobud, kjer so pobudniki navajali, da so zamudili dveletni rok za vložitev zahteve po 121. členu Zakona o vojnih invalidih (ZVojI). Ministrstvo za delo, družine in socialne zadeve (MDDSZ) v tem letu ni pripravilo morebitnih sprememb tega predpisa, čeprav smo na to opozarjali že v prejšnjih poročilih in na nujnost le-tega kažejo tudi pobude, ki jih vsako leto prejmemo na to temo.

Glede izvajanja Zakona o žrtvah vojnega nasilja (ZZVN) smo prejeli kar nekaj pobud, kjer so pobudniki navajali, da bi bilo treba razširiti pogoje, ki jih zakon predpisuje za žrtve vojnega nasilja. Dosedanji pogoji namreč marsikomu onemogočajo, da bi pridobil status žrtve vojnega nasilja. Posebej izpostavljamo pobudo, ki so nam jo poslali pobudniki glede domnevne diskriminacije v ZZVN, iz katerega so izvzeti prisilni mobiliziranci v italijanske posebne delovne brigade. Varuh je sicer sprejel sklep, da omenjeni zakon ni neposredno diskriminatoren do prisilnih mobilizirancev v italijanske posebne delovne brigade, saj je ozemlje, s katerega so bili odpeljani omenjeni, pripadalo tedanji Italiji. Zato Varuh ni vložil pobude za spremembo ZZVN, kar so želeli pobudniki. Pobudnikom smo svetovali, da lahko skladno z 88. členom Ustave predlagajo spremembo ZZVN in da za ta predlog potrebujejo podpise najmanj pet tisoč volivcev. Pojasnili smo jim še, da se lahko s svojim predlogom obrnejo tudi na Vlado ali na enega izmed poslancev Državnega zbora, ki imata po omenjenem členu tudi zakonodajno iniciativo.

Glede priznanja statusa po Zakonu o vojnih veteranih (ZVV) pa spet poudarjamo, da so nekateri pobudniki med vojno opravljali pomembne naloge in dolžnosti za obrambo RS, vendar ne točno takšnih nalog, kot jih določa ZVV za pridobitev statusa vojnega veterana v 2. členu. Zato upravne enote takšne zahtevke strank zavrnejo, pobudniki pa se čutijo izigrani.

2.6.7 Prijava prebivališča

Ugotavljamo, da nastajajo problemi pri prijavi stalnega prebivališča po uradni dolžnosti. Za posameznika, ki nima prijavljenega stalnega prebivališča, po določbah Zakona o prijavi prebivališča (ZPPreb) pa ga tudi ni mogoče prijaviti, omenjeni zakon določa, da se za njegovo stalno prebivališče šteje naslov organa ali organizacije, kjer dobiva pomoč v materialni obliki, če na območju tega organa tudi dejansko živi.

Težave pa nastanejo takrat, kadar posameznik dobiva pomoč pri določenem centru za socialno delo, dejansko pa živi na območju drugega centra. Tako stanje sistemsko ni rešeno in Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) rešuje primere individualno. MNZ nas je obvestilo, da bodo navedene nejasnosti poskušali rešiti s spremembami Zakona o prijavi prebivališča, ki jih že pripravljajo. Varuh pričakuje, da bodo z navedenimi spremembami odpravljene tudi težave dolgotrajnosti postopka ugotavljanja stalnega prebivališča po uradni dolžnosti, na kar opozarjamo že nekaj let.

2.6.8 Družbene dejavnosti

Obravnavali smo 80 pobud, kar je 12 več kot v letu 2010.

S področja predšolske vzgoje smo obravnavali precej manj pobud kot prejšnja leta. Vsebinsko so se nanašale na določitev plačila za program v vrtcu, na željo staršev po zagotavljanju vegetarijanske prehrane v vrtcu, na obravnavanje vloge staršev za vpis v vrtec in na nasprotovanje staršev ob uvajanju joge za otroke, ki naj bi se izvajala v nekaterih vrtcih. Pritožb zaradi premajhnih zmogljivosti v vrtcih skoraj ni bilo.

Pobudnik se je Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) pritožil zaradi zavrnitve njegove vloge za vpis hčerke v vrtec. Navajal je, da je vlogo za vpis oddal februarja. Iz osnovne šole, v sklopu katere deluje tudi vrtec, so ga obvestili, da je vlogo oddal prezgodaj, saj vpis poteka od 15. pa do 31. marca. Svetovali so mu, da v tem času odda novo vlogo. Pobudnik je to storil, a je vlogo poslal z navadno pošto, in ne s priporočeno. Zgodilo se je, da vrtec vloge domnevno ni prejel. Ker po več kot mesecu dni ni prejel nobenega odgovora, je prosil za pojasnilo. Pristojni so mu odgovorili, da vloge niso prejeli, in mu svetovali, naj jo napiše znova, saj prve (prezgodnje) ne morejo upoštevati. Tako je novo vlogo oddal v začetku maja. Prejel je odgovor, da zaradi zamude uradnega roka za vpis Komisija za sprejem otrok vloge ne bo točkovala in da je tak ukrep predviden v Pravilniku o sprejemu otrok v vrtec (Pravilnik).

V zvezi s tem vprašanjem smo ravnatelja prosili za pojasnilo. Zanimala nas je pravna podlaga te odločitve. Po prejemu odgovora pa smo ugotovili, da člen Pravilnika, na katerega se je skliceval ravnatelj, ne daje podlage za tako ravnanje. Poleg tega nobena izmed pobudnikovih vlog – niti vloga iz februarja niti tista iz maja – ni bila obravnavana v skladu z določili Zakona o splošnem upravnem postopku, kot to določa 8. člen Pravilnika. Pobudnik tako ni imel možnosti uporabiti vseh nadaljnjih zakonitih pravnih sredstev, s katerimi bi morda lahko uveljavil svojo pravico. Na njegovi vlogi so mu pristojni odgovorili v obliki dopisa, na katerega se ni imel možnosti pritožiti. Menili smo, da je to narobe, saj bi morala o pobudnikovi vlogi odločiti Komisija za sprejem otrok v vrtec na način, ki je predviden v 10. členu Pravilnika. Ravnatelju smo sporočili, da bi bilo treba Pravilnik dopolniti, da bo jasno in nedvoumno določal, kako se vloge staršev za sprejem otrok v vrtec, ki so oddane zunaj določenega roka, obravnavajo. Ravnatelj je predlog Varuha sprejel.

Na področju osnovnega šolstva smo obravnavali več pobud, v katerih starši niso bili zadovoljni z ravnanjem učiteljev in vodstev šol ob posameznih konfliktnih situacijah ali s kakovostjo pouka. Ugotavljamo, da večina staršev pozna pritožbene možnosti in poti, kadar menijo, da je v šoli kaj narobe. Pogosto pa starši niso zadovoljni z odzivom vodstev šol na svoje pritožbe, velikokrat niso zadovoljni z ugotovitvami Inšpektorata RS za šolstvo in šport (IŠŠ), praviloma kadar niso skladne z njihovim mnenjem.

Omenimo naj sporno ravnanje ravnateljice osnovne šole v zvezi s pismom matere učenca, ki je nasprotovala pisni oceni učiteljice. Kljub spoznanju ravnateljice, da je prišlo do napake pri ocenjevanju, učiteljica napake ni popravila. Ker ravnateljica ni želela vplivati na oceno, je materi svetovala prijavo na IŠŠ. Ta je v inšpekcijski postopek vključil izvedenko pedagoške stroke, ki je jasno podala svoje mnenje. Inšpektorica pa je to mnenje interpretirala, kot da je izvedenka potrdila učiteljičino oceno, kar pa ni bilo res. Zato je morala inšpektorica po posredovanju glavnega inšpektorja za šolstvo razveljaviti sporno oceno testa in učiteljica je po popravku ocenila test z oceno odlično, in ne prav dobro, kot je bilo prvotno.

Glede na vse dogodke: več mesecev dolgo bitko in popravek ocene testa s prav dobro na odlično, se je pobudnici zdelo primerno, da bi imel sin tudi v spričevalu končno oceno odlično, čeprav je matematični izračun vseh pridobljenih ocen pokazal rezultat 4,33. To se ni zgodilo, in ko je po vrnitvi s službene poti videla spričevalo, je na predlog ravnateljice podala ugovor na oceno. Ravnateljica je ugovor kot prepozen zavrgla in se pri tem sklicevala na Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (Pravilnik), ki določa tridnevni rok za pritožbo po tistem, ko je sin prejel spričevalo, pobudnica pa je ugovor vložila takoj, ko je prišla s službene poti in ji je sin spričevalo dejansko pokazal. V navedenem sklepu ni bilo pouka o pravnem sredstvu.

Varuh meni, da Pravilnik določa, da morajo poleg otroka spričevalo prejeti tudi starši, saj so oni tisti, ki vlagajo ugovor. Ne glede na to, da omenjeni Pravilnik ne določa situacije, ko starši iz upravičenih razlogov prejmejo spričevalo pozneje kot otrok (kar se je zgodilo v konkretni situaciji), Varuh meni, da rok za ugovor začne teči takrat, ko spričevalo prejmejo

starši. Nadalje: sklep o zavrženju ugovora je upravni akt in bi v njem moral biti naveden pouk o pravnem sredstvu, česar pa v konkretni situaciji ni bilo. Odločanje o ugovoru je namreč upravni postopek in ga je tako treba izpeljati, samo ocenjevanje pa je strokovno opravilo.

Navajanja pobudnice glede ravnanja glavnega inšpektorja za šolstvo, da bi moral zoper sporno ravnanje inšpektorice uvesti formalni postopek, Varuh ni upošteval, saj meni, da je bil odziv skladen s predpisi (zahteva po razveljavitvi ocene). Varuh je pobudnici še pojasnil, da je stranka v inšpekcijskem postopku le šola (zavezanec), starši kot prijavitelji so o rezultatih inšpekcijskega postopka ter o inšpektorjevih ukrepih obveščeni zgolj, če to izrecno zahtevajo, kar se je tudi zgodilo. IŠŠ ni dolžan posredovati staršem – prijaviteljem celotnega zapisnika inšpekcijskega nadzora. Tega namreč prejme šola kot zavezanka oziroma stranka v konkretnem inšpekcijskem postopku.

O zaključevanju ocen pa Varuh meni: Tudi pri matematičnem izračunanem povprečju 4,33 ali celo manj lahko učitelj na podlagi svoje avtonomne odločitve posamezniku na koncu leta zaključi oceno odlično. Nedvomno pa se je enostavneje »držati« matematičnega izračuna, saj ob morebitnem nestrinjanju posameznika z oceno tako ravnanje ne zahteva pretirano skrbnih premislekov učiteljeve odločitve in iskanja utemeljitev zanjo.

Sicer pa je iz obravnavanih pobud videti, da se je IŠŠ v vseh primerih pritožb staršev zoper posamezno šolo hitro odzval. Tudi sodelovanje IŠŠ z Varuhom je potekalo korektno.

Druge pobude s področja osnovnega šolstva so obsegale še poskus uvedbe transcendentalne meditacije v šolo, problem pojavljanja kreacionističnih idej v elektronskih gradivih, ki so namenjeni učencem in dijakom, nasprotovanje staršev glede oblikovanja oddelkov v osnovnih šolah, nasprotovanje staršev združevanju oddelkov zaradi premajhnega števila otrok in nastanku kombiniranih oddelkov na nekaterih podružničnih šolah.

O problematiki otrok s posebnimi potrebami podrobneje pišemo v poglavju o otrokovih pravicah. Na tem mestu omenjamo le dolgotrajne postopke usmerjanja, saj številni otroci odločb o usmeritvi ne dobijo niti v zakonskem roku oziroma morajo nanje čakati tudi več kot dve leti. Mnenje Varuha je, da je to nedopustno, saj je večina teh otrok ves ta čas brez ustrezne strokovne pomoči in brez prilagoditev oziroma so te prepuščene razumevanju posameznih učiteljev.

Varuh je leta 2011 prejel več pobud, povezanih z izborom besedil za 8. in 9. razred za tekmovanje v znanju iz slovenščine za Cankarjevo priznanje v šolskem letu 2011/2012 (Cankarjevo tekmovanje). Pobudniki so navajali, da izbrani besedili, Andreja Predina Na zeleno vejo in Andreja Makuca Oči nista primerni za učence osmega in devetega razreda osnovne šole. Menili so, da so zaradi predpisanih dveh oziroma po spremembi le enega besedila kršene tako pravice otrok kot staršev, da je otrokom onemogočena udeležba na omenjenem tekmovanju, ker se bodisi z izborom ne strinjajo njihovi starši ali ga bojkotirajo šole in učitelji. Varuha so prosili, naj ugotovi, katere pravice otrok in staršev so v omenjeni zadevi kršene, ugotovi razlog zanje in pomaga rešiti zaplet, ki je nastal.

Glede omenjene problematike smo se obrnili na Zavod za šolstvo (v nadaljevanju: ZRSŠ), ki je pristojen za izvajanje omenjenega tekmovanja. Zanimalo nas je, kako poteka postopek izbire besedil, kakšna so merila za izbor določenega besedila, kako Komisija za tekmovanje iz slovenščine za Cankarjevo priznanje (državna komisija) ugotavlja njihovo primernost za določeno starostno skupino in zakaj se je državna komisija po množičnih ugovorih in protestih odločila, da eno izmed prvotno izbranih del spremeni iz obvezne v izbirno vsebino. Prav tako smo ZRSŠ zaprosili za natančna pojasnila o postopku izbire članov državne komisije, kdo jo sestavlja in kako dolgo traja njihov mandat. ZRSŠ nam je odgovoril na vsa vprašanja in pojasnil, da je navedeno področje natančno urejeno s Pravilnikom o

tekmovanju iz slovenščine za Cankarjevo priznanje (Pravilnik). ZRSŠ nam je še sporočil, da število udeležencev, ki so v letu 2011/2012 tekmovali za Cankarjevo tekmovanje, bistveno ne odstopa od števila udeležencev v preteklih letih.

Na podlagi pridobljenih pojasnil Varuh tako ugotavlja, da je bil v konkretnem primeru postopek izbire besedil in kriterijev, ki na izbiro vplivajo, izpeljan v skladu z veljavnim Pravilnikom. Izbira omenjenih besedil pa temelji na strokovnih odločitvah pristojne državne komisije, zato se do njih Varuh ne more opredeljevati. Vsakršno poseganje v strokovna vprašanja katerega koli področja bi namreč presegalo zakonske pristojnosti Varuha, v konkretnem primeru pa bi to pomenilo tudi neko vrsto cenzure. Varuh meni, da je Komisija za tekmovanje iz slovenščine za Cankarjevo priznanje (državna komisija) ravnala pravilno, ko je eno od prvotno izbranih del iz obvezne spremenila v izbirno. Kljub grožnjam z bojkotom nekaterih šol oziroma mentorjev tako učencem vendarle ni bilo onemogočeno sodelovanje na tekmovanju. Po Varuhovem mnenju bi bile otrokove pravice lahko kršene, če bi se učenci želeli prijaviti na Cankarjevo tekmovanje, vendar tega zaradi bojkota njihove šole ne bi mogli storiti.

V zvezi s postopkom imenovanja članov državne komisije Varuh prav tako ni ugotovil nepravilnosti. Vendar pa bi bilo smiselno, da bi to komisijo razširili s strokovnjakom s področja razvojne psihologije, ki bi podal svoje mnenje glede ustreznosti predlagane literature oziroma glede morebitnih negativnih vplivov na zdrav razvoj otroka.

Ker obravnava omenjene problematike odpira številna vprašanja o vplivu književnih del (na splošno) na razvoj otrok in mladostnikov, smo se odločili, da se v okviru dela Varuha na področju otrokovih pravic in v sodelovanju z ustreznimi strokovnjaki v letu 2012 tem vprašanjem podrobneje posvetimo. Z izsledki in ugotovitvami bomo na koncu projekta seznanili javnost in o tem poročali tudi v letnem poročilu Varuha za naslednje leto. Če se bo izkazalo, da določena vrsta književnega dela lahko neposredno škodljivo vpliva na zdrav in uravnotežen razvoj otrok in mladostnikov, bomo ZRSŠ s temi ugotovitvami seznanili in predlagali, da državno komisijo razširi z ustreznimi strokovnjaki.

S področja srednjega šolstva pobud skorajda ni bilo, obravnavali smo le dve. Opozorjeni smo bili na domnevno sporne vsebine v elektronskih gradivih, ki jih uporabljajo dijaki pri pouku, ter na »krščevanje« prvošolcev, ki se je uveljavilo na nekaterih srednjih šolah. Pobudnica je Varuha pozvala, naj zavaruje prvošolce v srednjih šolah, ki so ob začetku pouka v novem šolskem letu in v novi šoli izpostavljeni tako imenovanemu fazaniranju ali krstu. Želela je, da Varuh opozori na neprimernost omenjenega početja. Navajala je, da se je ta obred primeril njeni hčerki v prvem tednu obiskovanja pouka v prvem letniku srednje šole. Dijakinja je navedeno doživela kot veliko poniževanje. Pobudnica se ne more sprijazniti, da so učitelji v srednjih šolah do tega brezbrižni in da dovoljujejo, da starejši dijaki prvošolce popišejo in porišejo z vodoodpornimi flomastri z neprimernimi in žaljivimi izrazi. Ponekod naj bi se nad njimi dobesedno izživljali, jih šikanirali in na različne načine poniževali. *(glej primer št. 75)*

Na področju višjega in visokega šolstva je bilo manj pobud kot prejšnja leta. Posamezniki so se Varuhu pritoževali zaradi uvedbe bolonjskih študijskih programov in opozarjali na to, da ta reforma ni prinesla dovolj dolgega prehodnega obdobja, v katerem bi vsi študenti lahko uveljavili enake pravice kot generacije študentov pred njimi (ponavljanje letnika, podaljšan absolventski staž …).

Varuh je obravnaval tudi nekaj pritožb zaradi odločitev posameznih fakultet, da ob pritožbi na oceno študentu zaračunajo posebno takso. Ker je šlo za samostojne zasebne visokošolske zavoda, Varuh na odločitve pristojnih ni imel nobenega vpliva.

Obravnavali smo pobudo študenta, ki ima popoldanski s. p. in je zaradi tega izgubil določene pravice: subvencionirano študentsko prehrano, pravico do prebivanja v študentskem domu,

morebitno štipendijo in odvisno od pravil posameznega študentskega servisa tudi pravico do dela prek študentskega servisa. Navajal je, da ga tudi starši ne morejo več uveljavljati kot vzdrževanega člana pri dohodnini.

Pobudniku smo pojasnili, da z zadnjimi spremembami Zakona o subvencioniranju študentske prehrane v letu 2009 (v nadaljevanju ZSŠP) študentski »popoldanski« s. p. ni več tako ugoden kot nekoč. Tako so od konca leta 2009 študentje s študentskim s. p. izgubili tudi pravico do kupovanja bonov za subvencionirano študentsko prehrano, pa čeprav v veljavnem zakonu to ni jasno zapisano.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve smo opozorili, da ZSŠP posebej ne omenja študentov, ki opravljajo popoldansko samostojno dejavnost. Ker je pogoj za dodelitev subvencije, da oseba s statusom študenta ni zaposlena, menimo, da bi moral ZSŠP jasno določati, katere osebe se štejejo kot zaposlene. Sedanja ureditev ne zagotavlja enake obravnave vsem študentom z urejenim statusom. *(glej primer št. 79)*

Študentka se je pritožila Varuhu zaradi ravnanja Študentskih domov v Ljubljani (ŠD) v zvezi s subvencijo za bivanje pri zasebniku. Varuh je ugotovil, da je bilo ravnanje predstavnikov študentskih domov nekorektno, pa tudi v nasprotju s predpisi. Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov v 32. členu določa, da bo ministrstvo začelo izplačevati subvencije potem, ko bodo študentski domovi s študentom sklenili nastanitveno pogodbo oziroma aneks k pogodbi. Pravilnik pa določa tudi, da je treba sezname študentov, ki izpolnjujejo pogoje in merila za subvencioniranje bivanja in imajo sklenjene nastanitvene pogodbe, pošiljati ministrstvu do 20. dneva v mesecu.

Pobudnico so ŠD šele 26. oktobra pozvali k podpisu pogodbe, kar naj bi skupaj z zasebnikom storila 25. oktobra. Pobudnica se je na odločitev ŠD, da ji subvencija pripada šele z novembrom, pritožila. Pritožbo je pisarna za študentske domove v Ljubljani zavrnila z odgovorom. Na ta odgovor se je pobudnica pritožila. O pritožbi je odločala direktorica ŠD kot drugostopenjski organ. Tudi tokrat pobudnici ni bila izdana odločba. Varuh meni, da bi bilo o pritožbah v navedenem primeru potrebno odločiti z odločbo, in ne le z odgovorom v obliki dopisa, pa čeprav sta imela oba odgovora določene sestavine odločbe (obrazložitev, pouk o pravnem sredstvu). *(glej primer št. 78)*

Varuhu so se pritožili tudi člani sveta višje šole, ki deluje v sklopu srednješolskega centra. Problem je v ustanovitvenih aktih, ki določajo sestavo sveta zavoda, saj predstavniki višje šole v svetu menijo, da so pri odločanju vedno v manjšini, zato svojih interesov ne morejo uveljaviti.

Težave pa so imeli tudi zaposleni na področju vzgoje in izobraževanja. Nekaj pritožb smo prejeli v zvezi z imenovanjem ravnatelja, saj učitelji niso mogli sprejeti, da je svet šole imenoval ravnatelja, ki ni imel večinske podpore kolektiva, temveč le podporo članov sveta predstavnikov ustanovitelja ter Ministrstva za šolstvo in šport.

Glede podeljevanja habilitacijskih postopkov je stanje podobno lanskemu. Postopki so dolgi, ne spoštujejo se pravila in načela upravnega postopka. Pobudniki so zatrjevali dvom o enaki obravnavi v habilitacijskih postopkih. Pisali so nam tudi zaposleni v zasebnih visokošolskih zavodih, ki delujejo po tržnih principih in je zato tam nezadovoljstvo še toliko večje. Varuh jim ni mogel pomagati, saj pristojnosti do zasebnega sektorja nima. Vsekakor pa bi veljalo razmisliti o vlogi in pomenu Nacionalne agencije RS za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS).

S področja športa smo obravnavali le dve pobudi: težave zaradi želje za prestop mladostnika iz enega v drug športni kljub in ravnanje športne zveze, ki naj bi bilo po zatrjevanju pobudnika v nasprotju z veljavnimi predpisi. Glede na to, da Varuh nima možnosti, da bi vplival na

posamezno športno društvo ali zvezo, saj do prostovoljnih zvez, združenj in društev nima pristojnosti ukrepanja, smo pobudnikom le svetovali, kam naj se obrnejo. V teh primerih gre namreč za pravne osebe zasebnega prava. Poleg tega je vsako vključevanje v športno društvo, klub ali športno zvezo prostovoljno in stvar posameznika oziroma njegove odločitve, pri čemer pa kandidat sprejme tudi pogoje sodelovanja v društvu ali klubu. Pogoji sodelovanja so običajno zapisani v medsebojni pogodbi.

Pobudnikom smo pojasnili, da Zakon o športu v 1. členu določa, da je delovanje v športu interesno in prostovoljno. Razmerij med športniki in njihovimi klubi ali športnimi zvezami ter odnosov med športniki in trenerji tako ne urejajo niti zakon niti drugi veljavni predpisi s področja športa, ampak jih urejajo medsebojne pogodbe po civilnopravnih oziroma obligacijskih predpisih. Pravila ravnanja in delovanja v posameznem klubu oziroma športni zvezi, pravila vedenja na tekmovanjih ter druga pravila določajo interni predpisi vsakega kluba in zveze.

Za konkretne kršitve pravic športnikov je pristojen Inšpektorat RS za šolstvo in šport (IŠŠ) saj zakon v 54. členu določa, da inšpekcija v športu opravlja med drugim tudi nadzor nad izpolnjevanjem pogojev za opravljanje nalog v športu nacionalnega pomena, namensko porabo javnih sredstev in zlorabo temeljnih človekovih pravic športnikov. Nadzor na področju športa je usmerjen tudi v zakonitost delovanja športnih organizacij in v zakonito delovanje izvajalcev športnih prireditev.

Pobudniku smo pojasnili, da se lahko na načelni ravni v zvezi s spornim vprašanjem obrnejo tudi na Ministrstvo za šolstvo in šport, Direktorat za šport. Pristojnosti omenjenega direktorata so med drugim tudi, da sodeluje pri načrtovanju, usmerjanju, nadzoru in spremljanju športa na lokalni in državni ravni, da spremlja in analizira problematiko ter ugotavlja stanje na področju športa, da pripravlja in uveljavlja sistemske rešitve in ukrepe, zakone in druge predpise.

Na področju kulture smo obravnavali dve pobudi: eno s problematiko statusa Ribičevine in drugo s problemom neizplačila subvencije Javne agencije za knjigo RS (JAK). JAK je pobudnici – predstavnici kulturnega društva odrekla izplačilo finančnih sredstev, do katerih naj bi bilo društvo upravičeno v skladu s pogodbo o financiranju in izvedbi kulturnega projekta na področju mednarodnega sodelovanja za leto 2011.

O vzroku odstopa od pogodbe smo se pozanimali pri JAK. Ta nam je pojasnila, da je edini razlog za odločitev, da odstopa od pogodbe, neizpolnitev pogodbenih obveznosti pobudnice. JAK je navedla, da bi morala pobudnica o spremembi sodelujočih v projektu pravočasno obvestiti JAK in predlagati spremembo pogodbe, česar pa ni storila. Pobudnici smo pojasnili, da lahko o tem, ali je JAK ravnala pravilno oziroma ali so določbe pogodbe, ki jo je pobudnica sklenila z JAK, dovolj jasne, da bi morala pobudnica ravnati tako, kot je zapisal direktor, presodi le sodišče.

- Varuh predlaga Ministrstvu za notranje zadeve spremembo Zakona o tujcih (Ztuj-2), in sicer tako, da se v primerih, ko postopek odločanja o dovolitvi zadrževanja mladoletnega tujca brez spremstva (v Republiki Sloveniji) ne bo končan v času, ki je še sprejemljiv za bivanje v Centru za tujce, na predlog skrbnika za posebni primer mladoletnemu tujcu omogočijo zadrževanje v Republiki Sloveniji in vse iz tega izhajajoče pravice ter dodatna pravica do nastanitve in oskrbe pod nadzorstvom organa socialnega varstva, pravica do enake ravni zdravstvenega varstva, kot ga uživajo slovenski otroci, ter pravica do brezplačnega prevajanja in tolmačenja.

- Varuh zahteva, naj Ministrstvo za notranje zadeve, ki vodi postopke po Zakonu o mednarodni zaščiti, vselej ravna v skladu s tem zakonom, po katerem mora pristojni organ, če o prošnji ne odloči v šestih mesecih, prosilca pisno obvestiti o razlogih za zamudo in napovedati, v kakšnem roku lahko pričakuje izdajo odločitve.

- Varuh znova pričakuje spremembo predpisov, ki se nanašajo na vprašanje obdavčitve subvencij za samozaposlene, in sicer tako, da bodo oproščene plačila dohodnine.

- Varuh znova opozarja na dolgotrajnost postopka ugotavljanja stalnega prebivališča po uradni dolžnosti in predlaga, naj se sistemsko določi rok, v katerem mora upravni organ končati upravni postopek.

- Varuh predlaga, naj Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve znova preveri možnosti sprejetja sprememb, ki bodo omogočile dodatno vlaganje zahtev po Zakonu o vojnih invalidih, ter prouči možnosti pridobitve statusa vojnega veterana tistim upravičencem, ki so dejansko opravljali dolžnosti pri obrambi Slovenije in v sedanjem zakonu niso zajeti.

- Varuh znova predlaga Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, naj pospeši habilitacijske postopke in zagotovi, da bodo potekali skladno z Zakonom o splošnem upravnem postopku.

- Varuh predlaga Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, naj jasno opredeli, kateri postopki v vrtcih ter osnovnih in srednjih šolah se vodijo skladno z določili upravnega postopka in kateri ne (npr. samo ocenjevanje, ki je strokovno opravilo).

64. Dolgotrajno odločanje v postopku za priznanje mednarodne zaščite

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila nevladna organizacija zaradi dolgotrajnosti postopka dveh prosilcev za mednarodno zaščito. V pobudi so navedli, da sta prosilca v obnovljenem postopku za mednarodno zaščito od leta 2009. Od pristojnih organov Ministrstva za notranje zadeve RS (MNZ) naj ne bi prejela nikakršnega odgovora ali pojasnila. V tem času pa naj bi imela le eno zaslišanje.

Varuh je na MNZ naslovil poizvedbo, s katero je pozval k seznanitvi z dejanskim stanjem zadeve in jih opozoril na določilo 31. člena Zakona o mednarodni zaščiti (ZMZ), po katerem mora pristojni organ, če o prošnji ne odloči v šestih mesecih, prosilca pisno obvestiti o razlogih za zamudo in napovedati, v kakšnem roku lahko pričakuje izdajo odločitve. Varuh je MNZ zaprosil tudi za kopijo omenjenega pisnega obvestila prosilcema. MNZ je Varuha seznanilo z dejanskim stanjem zadeve, ni pa poslalo omenjene kopije obvestila. Varuh je zato ponovno opozoril MNZ na določilo ZMZ in zahteval kopijo pisnega obvestila prosilcema. MNZ je to storilo šele po Varuhovem drugem posredovanju.

Pobudo je bila utemeljena, saj pristojni organ prosilcev ni obvestil o razlogih za zamudo skladno z omenjenim določilom ZMZ. **5.2-41/2010**

65. Domnevna dolgotrajnost odločanja v postopku pridobitve dovoljenja za stalno prebivanje

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik, ki je navedel, da je vložil vlogo za izdajo posebne odločbe po Zakonu o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic SFRJ v Republiki Sloveniji (ZUSDDD) in da o omenjeni vlogi upravna enota (UE) kljub poteku zakonskega roka za odločitev še ni odločila.

UE smo pozvali, da nas seznani z dejanskim stanjem zadeve in da izda odločbo, saj je glede na navedbe pobudnika zakonski rok za odločitev že potekel. UE je odgovorila, da odločba še ni izdana in da postopek še teče. Iz dopisa UE je bilo razvidno, da je pobudnik prošnjo za priznanje stalnega prebivanja po ZUSDDD vložil konec septembra 2009, vendar tega dne vloga še ni bila popolna, saj je upravni organ moral preveriti še dodatne okoliščine (podatke iz kazenske evidence). Varuh je nato pozval UE, da mu predloži kopijo izdane odločbe, iz katere je bilo razvidno, da je UE pridobila podatke iz kazenske evidence konec marca 2010, kar je pomenilo, da je vloga pobudnika šele takrat postala popolna in s tem dnem je začel teči dvomesečni rok za izdajo upravne odločbe. Odločba je bila izdana nekaj dni po tem, ko je postala popolna.

Varuh je pobudo štel kot neutemeljeno, saj UE ni prekoračila zakonskega roka za izdajo upravne odločbe. **5.2-38/2009**

66. Pridobitev dovoljenja za začasno prebivanje zaradi združitve z družino ob registraciji istospolne skupnosti

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je obravnaval pobudo za pridobitev dovoljenja za začasno prebivanje zaradi združitve z družino. Pobudnik je navajal, da sta s partnerjem, ki je srbski državljan, sklenila istospolno zakonsko zvezo z registracijo istospolne skupnosti. Na upravno enoto (UE) sta nato podala vlogo za pridobitev začasnega prebivanja iz razloga združitve z družino. V postopku pridobivanja listin za dopolnitev nepopolne vloge pa ju je UE obvestila, da z registracijo istospolne skupnosti nista postala zakonca, zato partnerja skladno z določbami Zakona o tujcih (ZTuj) ne more šteti kot pobudnikovega ožjega družinskega člana.

Pobudniku smo pojasnili, da se po določbah ZTuj šteje kot ožji družinski član le zakonec slovenskega državljana in da ZTuj ne opredeljuje posebej zakonske zveze, zato se smiselno uporabljajo določbe Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerij (ZZZDR), ki določajo, da je zakonska zveza z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene. V nadaljevanju smo mu pojasnili, da Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS) vsebuje določila o registraciji istospolne partnerske skupnosti in pravne posledice, ki iz tega izhajajo (urejanje premoženjskih razmerij med partnerjema, omogočanje dedovanja, ipd.), ter poudarili, da ZZZDR in ZRIPS ne določata, da je registracija istospolne partnerske skupnosti izenačena s sklenitvijo zakonske zveze, zato registracija omenjene skupnosti po takrat veljavni zakonodaji ne pomeni sklenitve zakonske zveze, kot je to trdil pobudnik.

Posledično je to pomenilo, da po ZTuj istospolni partner (enako velja za zunajzakonskega partnerja v heteroseksualni skupnosti) ni mogel pridobiti dovoljenja za začasno prebivanje iz razloga združitve z družino, saj je ZTuj kot ožjega družinskega člana opredeljeval zgolj zakonca. Pobudniku smo nadalje pojasnili, da bi omenjeno vprašanje lahko rešilo sprejetje Družinskega zakonika (DZak), saj je takratni predlog DZak predvideval novo definicijo zakonske zveze, in sicer kot življenjsko skupnost dveh oseb, katere sklenitev, pravne posledice in prenehanje ureja DZak.

Pobuda je bila delno utemeljena. Pobudnik si je sicer napačno razlagal izenačitev registracije istospolne skupnosti s sklenitvijo zakonske zveze, vendar je omenjeni primer opozoril na to, da takratna ureditev ni bila ustrezna, saj ni zagotavljala enakih možnosti niti istospolnim partnerjem niti zunajzakonskim partnerjem, kajti ti se niso šteli za ožjega družinskega člana. Ne glede na navedeno, pa ob pripravi letnega poročila ugotavljamo, da so bili sprejeti ustrezni predpisi, in sicer novi ZTuj, ki se je začel uporabljati 27. 10. 2011 in na podlagi katerega je mogoča združitev družine tudi prej zapostavljenim (diskriminiranim) skupinam. **5.2-1/2011**

67. Na Ministrstvu za finance o pritožbah odločajo v enem letu

Pobudnik je Varuha človekovih pravic RS (Varuha) seznanil s tem, da se je dne 19. 4. 2010 pritožil zoper odločbo pristojnega davčnega urada glede ugotovitve rezidentskega statusa. Odločbo je prejel dne 6. 4. 2010. Pritožba je bila odstopljena drugostopnemu organu v pristojno odločanje dne 18. 5. 2010.

Varuh je zahteval, da ga Ministrstvo za finance (MF) seznani z razlogi, zaradi katerih o vloženi pritožbi še v januarju 2011 ni bilo odločeno. Prav tako je Varuh predlagal, da MF o pritožbi čim prej odloči in ga z odločitvijo seznani.

MF je pojasnilo, da pritožb zaradi množičnosti ne morejo rešiti v zakonsko predvidenem roku. Rok za odločitev o zadevah s področja statusa rezidentstva je približno eno leto. MF zadeve rešuje glede na vrstni red prejema zadeve, če pa zavezanec oz. stranka zahteva čimprejšnjo rešitev, zadevo obravnavajo prednostno oz. jo rešijo takoj, če stranka navaja razloge, iz katerih izhaja, da je hitra odločitev pomembna in vpliva na njen položaj. Pišejo, da urgence na naslov MF pobudnik ni posredoval. V januarju pa je bil na MF po elektronski pošti poslan dopis, na katerega so pobudniku odgovorili in mu pojasnili, zakaj o zadevi še ni odločeno, prav tako pa so opredelili rok, v katerem bodo odločili.

MF nas je seznanilo tudi s tem, da so o pobudnikovi pritožbi odločili z odločbo dne 14. 2. 2011.

Pobuda je bila utemeljena, saj MF ni odločilo v zakonskem roku za odločitev o pritožbi. Posredovanje Varuha je bilo uspešno, saj je MF očitno odločilo na podlagi posredovanja Varuha. **5.5-4/2011**

68. Še ena odločba Ustavnega sodišča RS, ki ni izvršena

Pobudnica je po odpovedi pogodbe o zaposlitvi zaradi nesposobnosti leta 2008 prejela odpravnino, od katere je delodajalec v skladu z Zakonom o prispevkih za socialno varnost (ZPSV) plačal prispevke. Po 3. Členu ZPSV so odpravnine, izplačane zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz razloga nesposobnosti, obremenjene s plačilom prispevkov za socialno varnost, to pa ni veljalo za odpravnine, izplačane zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz poslovnih razlogov. Ustavno sodišče RS je dne 8. 7. 2010 ugotovilo neskladnost 3. člena ZPSV z Ustavo RS in zakonodajalcu naložilo odpravo neskladja v šestih mesecih od objave odločbe v Uradnem listu RS (odl. št. U – I – 214/09). Ugotovilo je, da niso izkazani razumni razlogi za različno ureditev plačevanja obveznosti prispevkov od odpravnin, izplačanih zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz razloga nesposobnosti, in odpravnin, izplačanih zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz poslovnih razlogov, in odločilo, da se do odprave neskladja prispevki za socialno varnost od odpravnin, izplačanih zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz razloga nesposobnosti, ne plačujejo. Odločba je bila objavljena v Uradnem listu RS št. 62/2010 dne 30. 7. 2010.

Pobudnica je glede na odločitev Ustavnega sodišča RS pri pristojnem davčnem uradu dne 18. 11. 2010 vložila zahtevo za vračilo plačanih prispevkov. Prepričana je bila, da je z odločbo Ustavnega sodišča RS podana podlaga za vračilo teh sredstev. Davčni urad je njeno vlogo zavrnil z obrazložitvijo, da je v času, ko so bili prispevki plačani, obstajala zakonska podlaga za njihovo plačilo. Čeprav pobudnica z zahtevo ni mogla uspeti, saj Ustavno sodišče RS zakona ni razveljavilo oziroma odpravilo (ni poseglo v razmerja za nazaj), temveč je le ugotovilo njegovo neskladnost in določilo način izvrševanja zakona do odprave neskladnosti, in je bila torej njena pobuda neutemeljena, pa je s svojo pobudo posredno opozorila na znano sporno vprašanje, na katero Varuha človekovih pravic RS opozarja že vrsto: znova gre za primer še ene od mnogih odločb Ustavnega sodišča RS, ki ni izvršena. **5.5-11/2011**

69. Dolgotrajnost odločanja o pritožbi na drugostopenjskem organu

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je februarja 2011 obrnil pobudnik, ki je zatrjeval, da je prek odvetniške pisarne septembra 2010 na Ministrstvo za kulturo vložil pritožbo zoper sklep Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in da odločitve o pritožbi vse do dne, ko se je obrnil na Varuha, ni prejel.

Varuh je v zvezi z obravnavo pobudnikove pritožbe opravil poizvedbo na Ministrstvu za kulturo (v nadaljevanju: MK), ki nas je v odgovoru seznanilo s tem, da je o pritožbi odločilo marca 2011, torej po posredovanju Varuha.

Ugotavljamo, da je bila pobuda utemeljena, saj MK o pobudnikovi pritožbi ni odločilo v zakonskem roku za odločitev o pritožbi. S tem je kršilo določbe Zakona o splošnem upravnem postopku, ki določa, da mora biti odločba o pritožbi izdana in vročena stranki, brž ko je to mogoče, najpozneje pa v dveh mesecih od dneva, ko je organ prejel popolno pritožbo. MK je ta rok krepko prekoračilo. **5.7-11/2011**

70. Izbris iz registra stalnega prebivalstva in prijava stalnega prebivališča

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik brez prijavljenega stalnega prebivališča, z začasnim prebivališčem v Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni, kjer je prestajal kazen. Varuha je prosil za pomoč v zvezi s težavami zaradi neurejenega stalnega prebivališča, saj ga je Upravna enota Celje (UE Celje) izbrisala iz registra stalnega prebivalstva.

Varuh je okoliščine obravnavane zadeve preveril pri več organih, med drugim tudi pri UE Celje in Centru za socialno delo Celje (CSD Celje).

Iz dokumentacije, ki jo je Varuh pridobil med obravnavo pobude, je izhajalo, da je CSD Celje v letu 2009 izdal soglasje za prijavo stalnega prebivališča pobudnika na naslovu CSD Celje, UE Celje pa je prijavo stalnega prebivališča zavrnila, saj je imel pobudnik v tem času prijavljeno začasno prebivališče na naslovu Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni, kjer je prestajal zaporno kazen.

Varuh je ugotovil, da Zakon o prijavi prebivališča (ZPPreb) določa, da se, če posameznik nima prijavljenega stalnega prebivališča, po določbah ZPPreb pa ga tudi ni mogoče prijaviti, za njegovo stalno prebivališče šteje naslov organa ali organizacije, kjer dobiva pomoč v materialni obliki, če na območju pristojnega organa tudi dejansko živi. Upravna enota mora v tovrstnih situacijah pred prijavo stalnega prebivališča pridobiti pisno soglasje organa ali organizacije, ki posamezniku daje pomoč. Če organ ali organizacija ne da pisnega soglasja, upravna enota posameznika stalno prijavi na naslovu tistega organa ali organizacije, ki je posamezniku dal zadnji pomoč. V konkretnem primeru UE Celje kljub soglasju CSD Celje pobudniku ni prijavila stalnega prebivališča na naslovu CSD Celje, za kar po mnenju Varuha v ZPPreb ni podlage.

Glede na navedeno, je Varuh ponovno poizvedoval na UE Celje. UE Celje nas je v odgovoru seznanila, da je januarja 2011 v zvezi z navedeno problematiko za mnenje in soglasje zaprosila CSD Celje in ponovno prejela soglasje CSD Celje za prijavo pobudnikovega stalnega prebivališča na naslovu CSD Celje. Zato je UE Celje z odločbo pobudniku prijavila stalno prebivališče na naslovu CSD Celje.

Pobuda je bila utemeljena, posredovanje Varuha pa uspešno, saj je UE Celje tudi na tej podlagi pobudniku prijavila stalno prebivališče na naslovu CSD Celje. **5.7-86/2010**

71. Posredovanje Varuha pripomoglo k skrajšanju obratovalnega časa lokala, v katerem so se dogajale kršitve

Ob poslovanju Varuha človekovih pravic RS (Varuh) v občini Cerknica (poslovanje zunaj sedeža) se je na Varuha obrnila pobudnica, ki ima stanovanje neposredno nad lokalom. Zaradi obratovanja lokala je pogosto moten njen počitek v nočnih urah, saj naj bi bil obratovalni čas pogosto tudi prekoračen. S prošnjo po skrajšanju obratovalnega časa lokala se je že obrnila na občino Cerknica, vendar odgovora od tam ni prejela.

Na občino Cerknica smo naslovili poizvedbo, v kateri smo zaprosili, da nam pojasnijo, ali so seznanjeni z opisano problematiko in kaj so v zvezi z navedenim ukrenili doslej. Zanimalo nas je tudi, ali so bile ob izdaji soglasja za obratovanje gostinskega lokala v podaljšanem času že upoštevane morebitne pritožbe okoliških stanovalcev.

Občina je Varuhu odgovorila, da se je po prejemu dopisa pobudnice o obravnavani problematiki posvetovala s Policijsko postajo Cerknica in Tržnim inšpektoratom RS – Območno enoto Postojna. Občinska uprava se je odločila za preklic soglasja o obratovanju lokala v podaljšanem obratovalnem času in lokalu določila nov obratovalni čas. Po preteku šestih mesecev pa lahko najemnik lokala ponovno zaprosi za podajo soglasja za obratovanje v podaljšanem obratovalnem času.

Menimo, da je bilo posredovanje Varuha uspešno, saj je občina tudi na podlagi našega posredovanja obravnavala zatrjevane kršitve in lokalu preklicala soglasje k podaljšanemu obratovalnemu času oz. ga je skrajšala. Pobudo štejemo za utemeljeno. **5.7-70/2011**

72. Napačno razumevanje izvršljivosti odločbe

Pobudnik se je na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obrnil zaradi nezadovoljstva z delom Inšpektorata Republika Slovenije za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano (IRSKGH), ki je ukrepal zaradi neobdelovanja zemljišč. Prav tako pa se je pritoževal zoper delo pristojnega občinskega redarstva, ki je ukrepalo zaradi neurejene okolice. Varuh je ugotovil, da sta oba organa ukrepala v okviru svojih pristojnosti, in ni ugotovil kršitev, ki bi posegale v pravice pobudnika.

Vendar pa je v postopku obravnave Varuh ugotovil, da je IRSKGH v obravnavani zadevi napačno razumel oziroma interpretiral določbe Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP) v zvezi z ugotavljanjem izvršljivosti.

IRSKGH je izdal sklep o dovolitvi izvršbe z dne 2. 3. 2010 (sklep z dne 2. 3. 2010). V navedenem sklepu je kmetijski inšpektor v prvi točki izreka ugotovil, da je odločba IRSKGH z dne 26. 2. 2009 (odločba z dne 26. 2. 2009) postala izvršljiva dne 2. 3. 2009 in da se tako dovoljuje njena izvršba. Z odločbo z dne 26. 2. 2009 je kmetijski inšpektor inšpekcijskemu zavezancu naložil, da s svojih dveh zemljišč odstrani grmičevje, posamezna drevesa in drugo zarast, ki je prerasla zemljišče zaradi neobdelovanja. Rok za izvršitev odločbe je bil določen najpozneje do 15. 5. 2009. Čeprav Varuh ni bil seznanjen s tem, ali je (bil) sklep z dne 2. 3. 2010 v zvezi z morebitnim vloženim pravnim sredstvom predmet presoje drugostopnega organa, smo IRSKGH opozorili na 224. člen ZUP, ki določa, kdaj postane odločba prve stopnje izvršljiva.

IRSKGH je Varuhu v odgovoru pojasnil, da je v izreku sklepa z dne 2. 3. 2010 v zvezi z datumom izvršljivosti nastala pisna pomota, ki pa je inšpektor ni opazil niti ga zavezanec ni opozoril nanjo, in to tudi v ničemer ne vpliva na varstvo pravic zavezanca in pravice ali pravne koristi drugih oseb. Odločba je bila izvršena.

IRSKGH je pojasnil tudi, da zaradi navedenega inšpektor ni izdal sklepa o popravi pisne pomote v skladu z določbo 223. člena ZUP. Varuh je IRSKGH opozoril, da bi bilo njihovo pojasnilo sprejemljivo, če v nadaljevanju ne bi zapisali: »Rok za izvršitev odločbe organa prve stopnje je 16. 5. 2009, to je dan po poteku roka za odpravo nepravilnosti, določenem v odločbi, izvršljiva pa je postala z dnem, ko se je stranki vročila odločba organa druge stopnje, s katero se pritožba zavrže, to pa je 6. 11. 2009.«

Ker je Varuh ugotovil, da gre v pojasnilu IRSKGH za napačno razumevanje določb ZUP v zvezi z ugotavljanjem izvršljivosti, je ponovno, da bi se izognili tovrstnim napakam pri nadaljnjem delu, IRSKGH opozoril: »Če je v odločbi določeno, da se mora dejanje, ki je predmet izvršbe, opraviti v določenem roku, postane odločba izvršljiva s pretekom tega roka.« Pritožba namreč ne zadrži izvršitve.

V primerih, ko je v odločbi določeno, da se mora dejanje, ki je predmet izvršbe, opraviti v določenem roku, postane odločba izvršljiva s pretekom tega roka, in ne z vročitvijo drugostopenjske odločbe (v primeru vložene pritožbe). Obravnavani primer je namreč takšen. Za ponazoritev smo IRSKGH navedli primer, ko bi drugostopenjski organ odločil o vloženi pritožbi (potrdil prvostopenjsko odločbo) pred potekom roka, določenega za izvršitev v prvostopenjski odločbi. Po sklepanju IRSKGH bi odločba postala izvršljiva z vročitvijo drugostopenjske odločbe, torej pred iztekom roka za izvršitev, kar seveda ni pravilno.

Varuh je IRSKGH predlagal, da z mnenjem seznani inšpektorja, ki je ugotavljal izvršljivost inšpekcijske odločbe, in da naše opozorilo upošteva pri svojem nadaljnjem delu.

IRSKGH je v odgovoru zapisal, da so pri odgovoru, ki so ga posredovali Varuhu, dejansko naredili napako, ko so zapisali, da je odločba organa prve stopnje postala izvršljiva z dnem, ko se je stranki vročila odločba organa druge stopnje, s katero je bila pritožba zavržena. Pritrdili so ugotovitvam Varuha glede izvršljivosti odločbe in pojasnili, da so si zato prebrali tudi komentar k razlagi 224. in 225. člena ZUP prof. dr. Toneta Jerovška.

Pobuda je bila utemeljena, posredovanje Varuha pa uspešno, saj je IRSKGH ugotovitve Varuha sprejel in jih bo upošteval pri nadaljnjem delu. **5.7-105/2010**

73. Očitna pomota Agencije za okolje RS

Varuh človekovih pravic RS se je ob obravnavi pobude seznanil z okoljevarstvenim dovoljenjem št. 35430-13/2001-4 z dne 7. 1. 2007 (OD), ki ga je Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO) izdala upravljavcu za obratovanje naprave za biološko obdelavo in za vse dele naprave, stopnje procesa in vse pomožne naprave. Iz obrazložitve OD izhaja, da je Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) od stranke (upravljavca naprave) dne 8. 10. 2007 prejelo vlogo za izdajo OD.

Ker bi iz navedenega lahko sklepali, da je bilo dovoljenje izdano še pred zahtevo pobudnika, smo ARSO zaprosili, da nam pojasni časovne okoliščine izdaje OD in razloge za razhajanje v datumih.

ARSO je pri ponovnem pregledu OD ugotovil, da je nastala napaka pri navedbi datuma izdaje odločbe. ARSO je namreč v postopku izdaje OD po pomoti navedel napačen datum izdaje odločbe, zato je bil izdan sklep o pomoti v številki, skladno z drugim odstavkom 223. člena Zakona o splošnem upravnem postopku, s katerim je bila navedena odločba popravljena. Skladno z navedenim se je OD z dne 7. 1. 2007 popravilo, in sicer se je datum izdaje odločbe »7. 1. 2007« nadomestil z datumom »7. 1. 2008«.

Posredovanje Varuha je bilo utemeljeno in uspešno, saj je ARSO na predlog Varuha zadevo ponovno proučil in odpravil napako. **5.7-60/2011**

74. Dolgotrajen postopek inšpekcije za prostor

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila pobudnica, ki nas je seznanila s potekom inšpekcijskega postopka glede gradnje pritličnega objekta kot skladišča s predelavo in pakirnico kisle repe. Prvo prijavo je pobudnica na Inšpektorat RS za okolje in prostor (IRSOP) poslala že 5. 6. 2007. Inšpektorica je dne 11. 6. 2007 opravila inšpekcijski pregled in ugotovila kršitev Zakona o graditvi objektov, zaradi česar je uvedla inšpekcijski postopek. Dne 26. 3. 2009 je izdala inšpekcijsko odločbo, ki je 11. 4. 2009 že postala pravnomočna. Pobudnica je zatrjevala, da se po tem ni zgodilo nič.

Varuh se je za pojasnila o nadaljevanju inšpekcijskega postopka po 26. 3. 2009, ko je bila investitorju izdana inšpekcijska odločba, obrnil na IRSOP.

IRSOP je v odgovoru pojasnil, da je maja 2009 inšpekcijski zavezanec pridobil gradbeno dovoljenje za uzakonitev objekta, ki pa je bilo po pritožbi pobudnice odpravljeno, in da bo zato v nadaljevanju inšpekcijskega postopka izdan sklep o dovolitvi izvršbe.

Varuh ugotavlja, da je IRSOP v tej zadevi sicer ukrepal, vendar je po njegovem mnenju postopek trajal odločno predolgo. Po letu 2009, ko je bilo odpravljeno gradbeno dovoljenje, IRSOP namreč ni izvedel nobene dejavnosti več. Pobuda je bila utemeljena, posredovanje Varuha uspešno, saj bo IRSOP po posredovanju Varuha nadaljeval postopek. **5.7-28/2010**

75. »Krst« dijakov v nekaterih srednjih šolah

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je obravnaval pobudo matere dijakinje prvega letnika srednje šole. Pobudnica je Varuha pozvala, da zavaruje prvošolce v srednjih šolah, ki so ob začetku pouka v novem šolskem letu in v novi šoli izpostavljeni tako imenovanemu »fazaniranju« ali »krstu«. Želela je, da Varuh opozori na nesmiselnost in neprimernost omenjenega obreda, kot ga je doživela njena hčerka v prvem tednu obiskovanja pouka. Dijakinja je obred doživela kot veliko poniževanje. Pobudnica se ne more sprijazniti, da so učitelji v srednjih šolah do tega brezbrižni in dovoljujejo, da starejši dijaki prvošolce popišejo in porišejo z vodoodpornimi flomastri z neprimernimi in žaljivimi izrazi. Ponekod naj bi se nad njimi dobesedno izživljali, jih šikanirali in na različne načine poniževali.

Pobudnici smo pojasnili, da imamo sicer ljudje lahko različna mnenja o »neprimernosti in nedostojnosti« posameznih dogodkov. Prepričani pa smo, da se je treba v primeru, da se šola noče odreči posebni prireditvi – nekakšnemu sprejemu prvošolcev med »zrele in pametne« dijake višjih letnikov, z dijaki podrobneje pogovoriti o scenariju, prvošolce pa pripraviti na to, kar jih čaka. Vse dijake bi bilo treba seznaniti z vsebino človekovih pravic (pravice do dostojanstva, pravice do varnosti in telesne nedotakljivosti, pravice do izbire, pravice do svobodnega izražanja) in odgovornostjo za spoštovanje pravic drugih. Od ravnatelja in učiteljev bi to pričakovali. Še zlasti bi bilo to primerno in odgovorno, ker se take prireditve najpogosteje organizirajo v šolskih prostorih, in ne na javnem mestu vsem na očeh. Nobena šolska prireditev po našem mnenju ne bi smela potekati tako, da je dogajanje lahko sporno ali da postane sporno v odzivih kogar koli od udeležencev, obiskovalcev ali naključnih mimoidočih.

Varuh se je z vprašanjem »krsta« novincev v srednjih šolah ukvarjal že pred nekaj leti. Na »krst«, kakršen se je očitno uveljavil v mnogih srednjih šolah, nas je opozorilo tudi več mladostnikov iz različnih šol po Sloveniji. Eden izmed dijakov je povedal, da na njihovi šoli prireditev poteka v dopoldanskem času, namesto dveh šolskih ur pouka, in da je za izostanek je treba imeti primerno opravičilo. Najhuje pa je, da kljub morda ustreznemu opravičilu za odsotni dan pozneje »poskrbijo« starejši dijaki, ki jih nadvse »primerno« poučijo, da na tako »pomembni« prireditvi ne bi smeli manjkati. O tem smo že pisali v Letnem poročilu Varuha za leto 2007. Ob obravnavanju pobude smo tedaj pridobili tudi stališče Ministrstva za šolstvo in šport (MŠŠ). Iz njega izhaja, da je bilo tudi MŠŠ seznanjeno s prireditvami z neprimerno vsebino na posameznih šolah. Takrat je MŠŠ ravnatelje vseh srednjih šol na to opozorilo s posebno okrožnico.

Varuh je zavzel stališče, da je obred nesmiseln in neprimeren, če ga dijaki ne sprejemajo in če ga doživljajo kot nasilje nad njimi. Dogodek ni del šolskega programa in zato navzočnost na tovrstnem ritualu ne more biti obvezna. Kakršno koli vzgojno ukrepanje zoper dijake, ki na dogodku manjkajo, je zato v nasprotju s predpisi. Varuh bo pred začetkom novega šolskega leta na problem ponovno javno opozoril in objavil svoje stališče tudi v rubriki Sporočila za javnost na spletni strani Varuha.
Pobuda je po mnenju Varuha utemeljena. **5.8-39/2011**

76. Pritožbe na izvedbo tekmovanja iz znanja v organizaciji ZOTKS

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je obravnaval nekaj pritožb učencev in dijakov, ki so se udeležili tekmovanj iz znanja, ki jih je organizirala Zveza za tehnično kulturo Slovenije (ZOTKS). Iz pobud so izhajali naslednji problemi:
- da je med tekmovanjem nadzorni učitelj spremenil navodila za izdelavo izdelka,
- da je ugovore na rezultate obravnavala komisija v enaki sestavi, kot je ocenjevala izdelek,
- da je bila premajhna natančnost pri sestavljanju nalog,
- da je bilo opravljeno naknadno popravljanje prvotno objavljenih rezultatov.

Pobudniki so od Varuha pričakovali, da se jim storjene krivice popravijo.

Žal nismo mogli pomagati tako, kot so pobudniki pričakovali. Čeprav ima ZOTKS status društva (ki deluje v javnem interesu), smo pristojnim posredovali mnenje Varuha zato, da bodo pri organizaciji prihodnjih tekmovanj še pozornejši na to, da bo vsem kandidatom zagotovljen enak položaj.

Po mnenju Varuha je spreminjanje navodil za delo med potekom tekmovanja dvomljivo ravnanje. Dvom o korektnosti objavljenih rezultatov zbuja tudi obravnavanje pritožbe tekmovalca pri istih članih komisije, ki so izdelek ocenjevali, pa tudi način objavljanja rezultatov in njihovo poznejše popravljanje. Pristojnim smo priporočili, da bi bilo treba z analizo problemov, ki jih skozi svoje pritožbe nakazujejo tekmovalci, pripraviti take naloge in pravila tekmovanj, da bo pritožb v prihodnje manj. **5.8-23/2011**

77. Ravnanje šole ob bolezni otroka

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je prejel vprašanje staršev, kako je s pravicami otroka po vrnitvi v šolo po bolezni, zaradi katere je manjkal od pouka osem dni. Starši so še med njegovo boleznijo v šoli izvedeli, da bo otrok takoj, ko se bo vrnil v šolo, vprašan določeno snov za oceno, kar se je tudi zgodilo. Poleg tega je v prvem tednu po vrnitvi v šolske klopi že pisal tudi test, čeprav otrok v enem ali dveh dneh ne more nadomestiti vsega zamujenega. Ko so starši prosili učiteljico za prestavitev pisnega preverjanja znanja, se je ta po pogovoru z ravnateljico odločila, da tega ne dovoli. Ravnateljica naj bi se sklicevala na določila Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja v osnovnih šolah (Pravilnik). O problemu so se starši posvetovali s pristojnimi na Zavodu za šolstvo ter na Ministrstvu za šolstvo in šport. Od njih so izvedeli, da bi bila lahko učiteljica uvidevna in otroku omogočila, da se v določenem času zamujeno snov nauči. Starši so menili, da pomeni celoten dogodek hudo nasilje nad otrokom.

Če je bilo ravnanje šole táko, kot so ga starši opisali, ga Varuh ocenjuje kot najmanj nekorektno. Veljavni predpisi (Zakon o osnovni šoli in prej omenjeni Pravilnik) učencem sicer ne določajo rokov za nadomestitev zamujene učne snovi zaradi odsotnosti v primeru bolezni. Čas, ki ga otrok potrebuje za nadomestitev zamujene učne snovi, bi moral biti odvisen od dogovora med učencem in njegovimi starši ter učiteljem. Učitelj pozna otrokove sposobnosti in zmožnosti in je dolžan otroku pomagati, ne nazadnje tako, da mu zamujeno snov posebej razloži v okviru dopolnilnega pouka, ki ga je po zakonu dolžan izvajati. Zato Varuh meni, da odločitev, kdaj bo učenec, ki je dlje časa manjkal, ustno vprašan, ali kdaj bo učitelj pisno preverjal njegovo znanje, ne bi smela biti odvisna od ravnatelja in sklicevanja na določen predpis.

Če bi šolo, ki jo obiskuje ta otrok, ocenjevali le na podlagi opisanega dogodka, bi lahko rekli, da otrokom ni naklonjena. Varuh meni, da bi moral biti eden izmed ciljev šolskega sistema, da dá učencem kar največ priložnost, da svoje znanje izkažejo. Videti je, da se v nekaterih šolah vse prevečkrat išče neznanje in poudarja, česa učenci ne znajo. Tako se šola oddaljuje od svojega poslanstva, pri mnogih starših in otrocih pa upravičeno zbuja strah in odpor. Učiteljski poklic od človeka zahteva občutljivost, strpnost, potrpežljivost, pravičnost, sposobnost prilagajanja, obzirnost in še vrsto drugih pozitivnih lastnosti. Kdor jih nima, mu je to težko dopovedati in še težje dokazati napake v njegovem ravnanju. Brez takšnih lastnosti pa ne bi smeli biti ravnatelji.

Staršem smo v zvezi z uveljavljanjem pravic njihovih otrok v šoli pojasnili, da so starši prvi varuhi otrokovih pravic. Svetovali smo jim, da se o spornem vprašanju najprej pogovorijo v šoli s konkretnim učiteljem, z razrednikom in s svetovalnim delavcem. Če omenjeni niso pripravljeni ravnati v otrokovo največjo korist, je potreben pogovor z ravnateljem, ki je po

zakonu dolžan poskrbeti za varstvo učenčevih pravic. Če še pogovor z ravnateljem ne zadošča, je mogoča prijava na inšpektorat RS za šolstvo in šport.
Pobudo smo šteli za utemeljeno. **5.8-3/2011**

78. Ravnanje Študentskih domov v Ljubljani

Varuh je obravnaval pobudo v zvezi zatrjevanimi kršitvami človekovih pravic oziroma nepravilnostmi ter nespoštovanjem predpisov, za kar so odgovorni predstavniki Študentskih domov v Ljubljani (ŠD). Pobudo nam je posredovala absolventka, ki se je tako kot vsako leto pravočasno prijavila na razpis za subvencioniranje bivanja pri zasebniku. To je storil tudi zasebnik. Pisarna za študentske domove jo je 26. oktobra 2010 povabila, da prideta skupaj z zasebnikom 25. oktobra 2010 (torej ena dan prej!) podpisat pogodbo. Ker je bil zasebnik takrat v tujini, sta pogodbo podpisala šele 3. novembra 2010, zaradi česar ji ŠD subvencije za oktober niso priznali. Pristojni so se izgovarjali, da je subvencija mogoča z mesecem sklenitve pogodbe, kar v njenem primeru pomeni od novembra dalje. Navajali so, da tako določata Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov (Pravilnik) in Pogodba o nastanitvi študenta/študentke pri zasebniku. Po mnenju pobudnice je bilo ravnanje ŠD v nasprotju s predpisi, predvsem pa krivično.

Po proučitvi dokumentacije, ki nam jo je pobudnica posredovala, smo ugotovili, da je pobuda utemeljena. Varuh je pritrdil mnenju pobudnice, da je bilo ravnanje predstavnikov ŠD nekorektno in neodgovorno, pa tudi v nasprotju s predpisi. Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov v 32. členu določa, da bo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (MVŠZT) začelo izplačevati subvencije potem, ko bodo ŠD s študentom sklenili nastanitveno pogodbo oziroma aneks k pogodbi. Določa pa tudi, da je treba sezname študentov, ki izpolnjujejo pogoje in merila za subvencioniranje bivanja in ki imajo sklenjene nastanitvene pogodbe, pošiljati ministrstvu do 20. dneva v mesecu. V primeru pobudnice je zamuda nastala pri ŠD, ki so tako njo kot zasebnika prepozno povabili k podpisu (26. 10. za podpis, ki naj bi se zgodil 25. 10. 2010).

Pobudnica se je na odločitev ŠD, da ji subvencija pripada šele z novembrom, pritožila. Pritožbo je pisarna za ŠD v Ljubljani zavrnila z odgovorom, čeprav bi morali pristojni odločiti z odločbo. Tudi na ta odgovor se je pritožila. O pritožbi je tokrat odločala direktorica ŠD kot drugostopenjski organ. Tudi tokrat pobudnici ni bila izdana odločba, kar je po mnenju Varuha napačno, saj bi bilo treba o pritožbah odločiti z odločbo, in ne z odgovorom, čeprav sta imela oba odgovora nekatere sestavine odločbe (obrazložitev, pouk o pravnem sredstvu).

Pobudničin primer je bil končan, saj sodnega varstva ni uporabila. Zato tudi Varuh ni mogel doseči, da bi ji ŠD priznali subvencijo tudi za oktober. V zvezi z njeno pobudo smo zato na predstavnike ŠD naslovili sporočilo s kritiko njihovega načina poslovanja, v katerem smo jih opozorili na nesprejemljivo ravnanje in napake. Pozvali smo jih, da napake popravijo vsaj za naslednje študijsko leto. Sporočili smo jim tudi, da so odgovorni, da do podpisa pogodbe ni prišlo že do 19. oktobra, ko bi lahko podatke pravočasno (skladno z določbo Pravilnika) sporočili MVŠZT. Z odgovorom Varuha smo seznanili tudi MVŠZT. **5.8-5/2011**

79. Upravičenost do subvencioniranja študentske prehrane

Varuhu je pisal redni študent, ki ima popoldanski s. p. Zatrjeval je, da si pristojni napačno razlagajo 69. člen Zakona o visokem šolstvu, ki določa pravice in ugodnosti študentov, ki izhajajo iz statusa. Navajal je, da je na podlagi obvestila Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije izgubil subvencijo za študentsko prehrano. Trdil je, da ni zaposlen in da si prispevkov za zdravstveno in socialno zavarovanje ne plačuje. Obrnil se je tudi na Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (MVŠZT) v pričakovanju, da bo pravilno razlago omenjenega člena zakona posredovalo pristojnim organom in službam, da bo lahko pravico do subvencionirane prehrane ponovno uveljavil.

Pobudniku smo pojasnili, da področje ureja Zakon o subvencioniranju študentske prehrane (Ur. list RS, št. 85/2002, 52/2007, 33/2009; v nadaljevanju ZSŠP), ki v 6. členu določa upravičence do subvencionirane študentske prehrane, pri čemer ne omenja posebej študentov, ki imajo popoldanski s. p. Predpisi omogočajo, da študent lahko ustanovi popoldansko obliko s. p. in pri tem ohrani status študenta, če s. p. ne predstavlja njegove glavne dejavnosti. To pomeni, da mora poleg podjetniške dejavnosti, ki se šteje za dopolnilno dejavnost, opravljati tudi drugo glavno dejavnost, kar je v tem primeru študij. Študent, ki odpre popoldanski s. p., lahko ohrani status študenta, saj ta preneha veljati le, če sklene delovno razmerje. Ker pa je s. p. oblika samozaposlitve, študent izgubi nekatere pravice, ki izhajajo iz statusa študenta. Tako na primer po Pravilniku o subvencioniranju bivanja študentov izgubi pravico do bivanja v študentskem domu, prav tako izgubi morebitno štipendijo in, odvisno od pravil posameznega študentskega servisa, tudi pravico do dela prek študentskega servisa. Poleg tega ga tudi starši ne morejo več uveljavljati kot vzdrževanega člana pri dohodnini.

Pobudniku smo pojasnili, da z zadnjimi spremembami ZSŠP študentski »popoldanski« s. p. ni več tako ugoden kot nekoč. Tako so od konca leta 2009 študentje s študentskim s. p. izgubili tudi pravico do kupovanja bonov za subvencionirano študentsko prehrano, pa čeprav v veljavnem zakonu to ni jasno zapisano.

Zato Varuh meni, da je pobuda utemeljena. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve smo opozorili, da ZSŠP ne omenja posebej študentov, ki opravljajo popoldansko samostojno dejavnost. Ker je pogoj za dodelitev subvencije, da oseba s statusom študenta ni zaposlena, smo menili, da bi moral ZSŠP nedvoumno določati, katere osebe se štejejo kot zaposlene. Sedanja ureditev se zdi arbitrarna in ne zagotavlja enake obravnave vsem študentom z urejenim statusom. MDDSZ je v postavljenem roku odgovorilo, da se problematike zaveda in da je nov zakon o ZSŠP že v pripravi. **5.8-8/2011**

80. Težave invalidov, ki nimajo stalnih voznikov

Pobudnik se je obrnil na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) s prošnjo po proučitvi 29. člena Zakona o motornih vozilih (ZMV), ki določa, da za vozilo v lasti polnoletne osebe, ki nima veljavnega vozniškega dovoljenja za to vrsto vozila, lastnik vozila določi uporabnika vozila. V tem primeru se določbe zakona, ki veljajo za lastnika, smiselno uporabljajo tudi za uporabnika, v prometno dovoljenje pa se poleg lastnika ta tudi vpiše. Pobudnik je menil, da takšna ureditev zelo prizadene invalide, saj jih pri vsakodnevnih opravkih postavlja v zelo težak položaj, ker morajo vložiti veliko truda v to, da pridobijo ustrezne voznike. Ljudi je tudi težko prositi, da bi s tem, ko posamezniku pomagajo, prevzeli še dodatne obveznosti.

Po pojasnilo o razlogih za navedeno zakonsko ureditev smo se obrnili na Ministrstvo za promet (MP), ki nam je pojasnilo, da je bila določba vključena v besedilo zakona na zahtevo sodišč in policije zaradi ugotavljanja storilcev prometnih prekrškov.

Varuh je MP pojasnil, da sicer razume zadrego sodišč in policije pri vodenju postopkov, vendar meni, da je treba tovrstne težave reševati drugače, ne pa na plečih invalidnih oseb. ZMV po Varuhovem mnenju omejuje možnost invalidnih oseb, da bi tako kot drugi državljani normalno opravljali vsakodnevne obveznosti, ki so dandanes neločljivo povezane z uporabo prevoznega sredstva.

MP smo pozvali, da razmislijo o spremembi omenjene določbe oziroma poiščejo možnosti za drugačno ureditev položaja invalidnih oseb.

MP je pojasnilo, da se je z uveljavitvijo ZMV začelo celovito urejati področje vozil, saj so bile že v preteklosti ugotovljene težave in nepravilnosti. S prenosom lastništva vozila na osebe brez ustreznega vozniškega dovoljenja so se pogosti kršilci prometnih predpisov in pravil izogibali odgovornosti in so pogosto uspešno izigrali zakonodajo. Sprememba zakona, ki od lastnika zahteva, da določi uporabnika vozila, se je v prvih mesecih po uveljavitvi zakona izkazala kot pravilen ukrep. Pri njegovem izvajanju pa so bile zaznane težave pri invalidih, ki nimajo stalnih voznikov in v praksi ne morejo določiti uporabnika.

Za oblikovanje ustrezne rešitve je MP konec septembra 2011 organiziralo Forum avtomobilske stroke, v katerem sodelujejo vsi subjekti v naši državi, ki so kakor koli povezani s področjem cestnih vozil. Na tem forumu je bila oblikovana pobuda, da posamezni subjekti do konca letošnjega leta pošljejo vse pisne pobude za morebitne spremembe in dopolnitve ZMV, ki jih bodo nato obravnavali in po potrebi vključili v predlog zakona, ki bo spremenil in dopolnil obstoječi zakon.

MP nam je še pojasnilo, da z urejanjem posameznih področij želijo zagotoviti, da zakonodaja ustrezno obravnava predvsem stalne kršilce predpisov in da tudi na področju vozil prispevajo k večjemu redu, preglednosti in s tem tudi k večji varnosti v cestnem prometu. Pojasnjujejo, da s tem, ko preprečujejo izogibanje ustrezne obravnave lastnikov vozil, ne želijo ustvarjati težav skupinam lastnikov in uporabnikov motornih vozil, ki imajo posebne potrebe (na primer invalidi) in jih je treba obravnavati ločeno in posebej skrbno. Pri pripravi sprememb ZMV bodo obravnavali tudi pobudo Varuha.

Pobuda je bila utemeljena in naše posredovanje pri MP uspešno, saj bo predlog Varuha obravnavan pri pripravi sprememb ZMV. **5.7-63/2011**

81. Obravnava carinskega prekrška

Pobudnik se je čez mejni prehod Gruškovje vračal domov v Nemčijo. Pri tem je carinski organ ugotovil, da prevaža blago, ki ga ni prijavil. Stekel je postopek obravnave carinskega prekrška, ki je trajal več ur. Pobudnik je carinskemu organu očital nekorektno in neenako obravnavo. Čez isti mejni prehod naj bi v preteklosti že večkrat peljal enako blago in zanj brez težav uredil vse formalnosti. Ker mu je bil v postopku odvzet potni list, je Varuha prosil za posredovanje, saj ga je potreboval za uveljavljanje pravic svoje družine v Nemčiji.

V zadevi smo se obrnili na Carinski urad Maribor (CU) in Carinsko upravo Republike Slovenije (CURS) ter vpogledali v pobudnikov carinski spis. CU je pojasnil, da je pobudnik prevažal blago, ki ga je carinskemu organu prikril. Ker blaga, ki zapade plačilu carinskih dajatev, ni prijavil, je bil sprožen postopek obravnave carinskega prekrška. Ta se je zavlekel, saj si je pobudnik med obravnavo nekajkrat vzel čas za posvet z ženo in za pisanje pritožbe v knjigo pritožb in pohval. Po zadnjem posvetu z ženo in še pred končanjem postopka, v katerem naj bi mu carinski organ izročil odločbo o prekršku, je pobudnik mejni prehod

samovoljno zapustil in se odpeljal. Potni list, ki je bil sprva zadržan zaradi identifikacije in priprave odločbe o prekršku, pozneje pa tudi na podlagi sklepa o njegovem začasnem zadržanju, je tako ostal pri carinskem organu. Le dan po prekršku sta bila pobudniku na naslov njegovega prebivališča v Nemčijo poslana odločba o prekršku in odgovor na njegovo pritožbo v knjigo pritožb in pohval, v katerem se mu je carinski organ za neugoden zaplet opravičil. Hkrati je pobudnik je prejel še obvestilo o dodatnem prekršku in plačilni nalog zaradi onemogočanja izvedbe uradnega dejanja. Očitek o neenaki obravnavi je CU zavrnil s pojasnilom, da je pred tem dogodkom pobudnik blago carinskemu organu prijavil in zanj tudi poravnal uvozne dajatve.

S primerom je bila seznanjena tudi CURS. Ta je pobudniku posredovala pojasnila o spornem dogodku in izjave dveh carinskih uslužbencev, ki sta vodila postopek. Ker so se njune izjave razlikovale od pobudnikovih navedb, mu je CURS predlagala izvedbo postopka reševanja njegove pritožbe pred tričlansko komisijo v skladu s Pravilnikom o reševanju pritožb v carinski službi, vendar se pobudnik za to možnost preverjanja svojih navedb ni odločil.

Na podlagi natančne proučitve vseh okoliščin primera Varuh ni ugotovil nepravilnosti carinskega organa pri obravnavi carinskega prekrška. Okoliščina, da je pobudnik prevažal blago, ki zapade plačilu carine, in ga ni prijavil, je nedvomno terjala ukrepe carinskega organa. Sam carinski postopek je res trajal nekoliko dlje, vendar odgovornosti za dolgotrajnost postopka ni mogoče naprtiti samo carinskemu organu. Na potek in končanje postopka je s svojim ravnanjem bistveno vplival tudi pobudnik sam, saj se je oddaljeval z mesta obravnave prekrška in nato z mejnega prehoda celo odpeljal in s tem storil nov prekršek. Ker se pobudnik za nadaljnjo obravnavo postopka pri CURS ni odločil, smo sklepali, da se je razlogov za nastanek zapleta na mejnem prehodu spornega dne zavedel tudi sam. Svetovali smo mu lahko le, da globo poravna, da bo tako prišel do potnega lista. **5.6-3/2010**

82. O pritožbi odločeno po posredovanju Varuha

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je zaradi dolgotrajnosti odločanja o vloženi pritožbi obrnil pobudnik, ki se je 9. 9. 2010 pritožil zoper sklep Davčnega urada Celje, Sektorja za odmero, kontrolo in informiranje, Oddelka za fizične osebe (DU Celje), z dne 23. 8. 2010. DU Celje je šele 19. 10. 2010 pritožbo odstopil v pristojno reševanje Ministrstvu za finance, Direktoratu za sistem davčnih, carinskih in drugih javnih prihodkov, Sektorju za upravni postopek na drugi stopnji s področja carinskih in davčnih zadev (MF).

Glede na čas vložitve pritožbe in odstop pritožbe v pristojno odločanje, več kot en mesec po vložitvi pritožbe, je Varuh MF predlagal, da o pobudnikovi pritožbi čim prej odloči.

MF se je ravnalo po predlogu Varuha in z odločbo z dne 6. 1. 2011 o pritožbi odločilo. Pobuda je bila utemeljena, posredovanje Varuha pa uspešno. MF je očitno na podlagi posredovanja Varuha odločilo. **5.5-30/2010**

83. Odločba upravne enote o napotitvi na kontrolni zdravstveni pregled

Pobudnik je Varuha človekovih pravic (Varuh) seznanil s tem, da je imel prometno nesrečo, v kateri je bil udeležen samo on, škoda, ki je pri tem nastala, pa je bila opazna le na njegovem vozilu. Upravna enota Novo mesto (upravna enota), ki je zadevo obravnavala, mu je najprej izdala odločbo, s katero ga je napotila na kontrolni zdravstveni pregled, pozneje pa odvzela vozniško dovoljenje zaradi zdravstvene nezmožnosti. Pobudnik je Varuha zaprosil, da mu pojasni, kako je zagotovljeno varovanje človekovih pravic, ko pritožba zoper odločbo ne zadrži njene izvršitve, kot je bilo navedeno v izreku odločbe o

napotitvi na kontrolni zdravstveni pregled. Pobudnik je namreč menil, da je taka odločba v nasprotju sama s seboj.

Pobudnika smo obvestili, da smo pregledali in proučili postopek, ki ga je vodila upravna enota. Pri tem nismo ugotovili nepravilnosti, saj je bil postopek voden po obstoječih predpisih. Glede njegovega vprašanja pa smo pojasnili, da je pritožba kot redno pravno sredstvo in ustavna pravica načeloma suspenzivno pravno sredstvo (odložno pravno sredstvo: preprečuje izvršbo odločbe, dokler ni o njej odločeno). Pri tem je treba ločevati izvršitev odločbe in pritožbo zoper odločbo.

Pritožba predstavlja pravico, ki jo ima posameznik v postopku že po ustavi, izvršba pa pomeni le prisilno izvršitev odločbe. Pritožbo zoper odločbo je treba vedno zagotoviti, odločba pa se lahko izvrši po odločitvi o pritožbi, ali pa, v nujnih primerih, tudi pred odločitvijo o pritožbi. Ko govorimo o nujnih primerih, gre pri tem za izjemno situacijo, ko izvršitve odločbe ni mogoče odlagati, saj obstaja nevarnost, ki jo je treba takoj odvrniti (236. člen Zakona o splošnem upravnem postopku). Zaradi tega je nesuspenzivnost pritožbe (neodložnost pritožbe) v določenih primerih neizogiben in nujen pravni institut. Seveda izvršitev odločbe pred njeno dokončnostjo (torej dokler pristojni organ ne odloči o pravilnosti prvostopenjskega akta) pomeni določen poseg v pravice posameznika, saj se v pravice posameznika poseže, še preden je instančni organ opravil kontrolo prvostopenjskega akta, vendar pa je zaradi obstoja nevarnosti, da bodo prizadete pravice drugih oseb, takšen poseg v pravice posameznika sorazmeren (človekove pravice in temeljne svoboščine niso absolutne). Pobuda ni bila utemeljena. **5.7-74/2011**

84. Steza za motokros pomeni večji poseg v okolje

Pobudnik je v imenu krajanov Lemberga zaprosil Varuha človekovih pravic (Varuh) za pomoč, ker imajo težave zaradi obratovanja steze za motokros v njihovem naselju. Gre za neznosen hrup in prašenje.

Za pojasnila smo se obrnili na Inšpektorat RS za okolje in prostor (IRSOP) in izvedeli, da je Inšpekcija za okolje in naravo vodila postopek že v letu 2003. Ta je bil uveden zaradi nedovoljene vožnje v naravi, ugotovljeno pa je bilo, da so bile na parcelah, po katerih poteka proga za motokros, dvakrat do trikrat v letu organizirane tekme na državni in mednarodni ravni. Zavezanec (društvo) je imel potrdilo Upravne enote Šmarje pri Jelšah iz leta 1996, iz katerega je bilo razvidno, da so kmetijske parcele, po katerih poteka proga, na podlagi dolgoročnega načrta občine Šmarje pri Jelšah za obdobje 1986–2000 opredeljene kot površine za šport in rekreacijo – motokros. Ker pa ni imel drugih dovoljenj v zvezi z uporabo proge za motokros, je bila vožnja po progi opredeljena kot vožnja v naravnem okolju in kot taka prepovedana z inšpekcijsko odločbo. Potem je zavezanec od Geodetske uprave Republike Slovenije (Gurs) oziroma njene Območne uprave Celje, Izpostave Šmarje pri Jelšah, pridobil odločbo, v kateri se je status zemljišča spremenil iz travnika v igrišče. Pri tej spremembi je bila sočasno spremenjena namembnost parcel. Ker po teh spremembah ni šlo več za naravno okolje, ampak igrišče, je postala odločba inšpektorata, s katero je bila odrejena prepoved vožnje v naravnem okolju, brez pravne podlage.

V letu 2005 pa je Inšpekcija za okolje in naravo vodila postopek zaradi čezmernega hrupa v naravnem in življenjskem okolju zaradi uporabe steze za motokros. Inšpekcijski zavezanec ji je predložil poročilo o meritvah hrupa v naravnem in življenjskem okolju zaradi uporabe steze za motokros. Iz poročila je bilo razvidno, da so izmerjene vrednosti v mejah predpisanih vrednosti na prvem merilnem mestu prekoračene, na drugem pa pod mejnimi vrednostmi. Zavezanec je pri inšpekcijskem pregledu še izjavil, da si za vsako organizacijo in izvedbo tekme pridobi dovoljenje upravne enote za začasno čezmerno obremenitev

okolja s hrupom. Inšpekcijski postopek je bil zato ustavljen, inšpekcija ni prejela nobene prijave več.

Gradbena inšpekcija pa je na podlagi prijav krajevne skupnosti Lemberg opravila inšpekcijski pregled objektov za motokros v Lembergu, saj so prijavitelji v prijavi navedli, da se na vadišču za motokros izvajajo gradbena dela. Ugotovljeno je bilo, da so po Odloku o prostorskih sestavinah dolgoročnega načrta občine Šmarje pri Jelšah (Ur. l. RS, št. 88/04 in 118/04) navedene površine opredeljene kot površine, namenjene športni dejavnosti, kar je razvidno tudi iz kartografskega dela dolgoročnega načrta.

Na podlagi digitalnega ortofotoposnetka je bilo razvidno, da so na zemljišču v uporabi steze za motokros in da so te v okviru posestnih meja, določenih z načrtom. Po pregledu na kraju samem je bilo še ugotovljeno, da je vadišče za motokros v uporabi. Vadišče je na naravnem terenu, to je zelenih površinah, ki so na mestih prog brez vegetacije, za vadbo so delno poravnana zemljišča. Posegov, ki so po Zakonu o graditvi objektov (ZGO-1) gradnja, na površinah, namenjenih vadišču, ni bilo. Ob robu vadišča pa je postavljen servisni objekt, za katerega je izdano uporabno dovoljenje. Na podlagi tega je bilo ugotovljeno, da inšpekcijsko ukrepanje ni potrebno, saj ne gre za kršitev predpisov, ki jih nadzira IRSOP.

Iz vsega navedenega Varuh ugotavlja, da je steza za motokros takšen poseg v prostor oziroma takšen objekt, za katerega po veljavni zakonodaji (ZGO-1) ni treba pridobiti posebnega dovoljenja. Ker po Varuhovem mnenju steza za motokros (vadišče) pomeni večji poseg v okolje – naravo in s tem nima posledic samo za okolje, ampak tudi za ljudi, ki živijo v bližini, bi moralo Ministrstvo za okolje in prostor spremeniti zakonodajo tako, da bi bilo treba za objekt pridobiti ustrezno dovoljenje. To mnenje in predlog bo Varuh posredoval ministrstvu. **5.7-23/2011**

85. Nestrinjanje pobudnika s postopkom podaljšanja pooblastil nadzornika smučišča

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik in zatrjeval, da so mu bile kršene pravice v upravnem postopku podaljšanja pooblastil nadzornika smučišča (v nadaljevanju: postopek). Pobudnik je menil, da je bil postopek voden nestrokovno in nezakonito in da je Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) postopek nezakonito prekinilo. Pobudnik je vlogo za začetek postopka vložil v letu 2008, vendar je bil ta prekinjen zaradi kazenskega postopka, ki je proti pobudniku tekel na sodišču. Eden izmed pogojev za pridobitev omenjenega pooblastila je namreč tudi nekaznovanost kandidata oziroma da ta ne sme biti pravnomočno obsojen za kazniva dejanja z elementi nasilja. Pobudnik je bil o prekinitvi postopka obveščen s sklepom (sklep), v katerem pa ni bilo navedeno, ali bo MNZ sam pridobil podatek o tem, kako se je postopek končal in bo s postopkom nadaljeval, ali jih mora o tem obvestiti pobudnik.

Kazenski postopek zoper pobudnika je bil v letu 2009 zavržen, vendar pobudnik MNZ o tem ni obvestil. Čez približno leto pa je pobudnik od MNZ prejel poziv, naj vrne službeno izkaznico nadzornika smučišč, ker je njena veljavnost potekla, saj pooblastila za nadzornika smučišč ni podaljšal. Pobudnik je na MNZ naslovil več dopisov, v katerih je trdil, da je do pooblastila upravičen pod pogoji, kot so veljali v času, ko je prvič vložil vlogo. Zatrjeval je, da je bil postopek prekinjen nezakonito, zato je čakal, da bo MNZ sam nadaljeval prekinjen postopek, saj ni bil obsojen za kaznivo dejanje z elementi nasilja. MNZ pa je vztrajal, da mora pobudnik opraviti t. i. obdobno usposabljanje, kot to določa spremenjena zakonodaja, ki je začela veljati ravno v času, ko je bil njegov postopek prekinjen. Novi Zakon o varnosti na smučiščih namreč določa, da morajo nadzorniki smučišč omenjeno usposabljanje obnoviti vsake štiri leta, pobudnik pa je to znanje nazadnje obnovil leta 2003. Ker z MNZ ni mogel uskladiti stališč, se je obrnil na Varuha.

Na podlagi navedb pobudnika smo na MNZ naslovili prošnjo za pojasnila, ki smo jo pozneje dopolnili z dodatnimi poizvedbami. Po več prejetih odgovorih smo pobudniku posredovali naše ugotovitve in stališče v zadevi.

Varuh ni mogel potrditi, da je bila prekinitev postopka nezakonita, medtem ko so bile glede vprašanja nadaljevanja postopka pri MNZ ugotovljene pomanjkljivosti.

S pobudnikom smo soglašali, da bi MNZ lahko samo ugotavljalo, ali je kazenski postopek, zaradi katerega je bil postopek prekinjen, pravnomočno končan. MNZ je glede tega navedel, da je ob vložitvi vloge za podaljšanje pooblastila že tekel postopek na sodišču, zaradi česar so čakali, da jih o koncu postopka obvesti pristojno sodišče ali pobudnik.

Varuh je na podlagi prejetih odgovorov ugotovil, da MNZ zaradi slabega odziva sodišč v podobnih primerih res ni poizvedovalo, ali je odločitev o kazenskem postopku zoper pobudnika dokončna, ampak je predvidevalo, da jih bo o tem obvestil pobudnik sam. MNZ je priznalo, da je ravnalo napačno, saj v izdanem sklepu niso posebej opozorili, naj jih pobudnik obvesti o pravnomočnosti ali dokončnosti obravnavane zadeve, zaradi katere je bil postopek prekinjen. Ob tem so navedli še podatek, da so jih o vseh prekinjenih postopkih v letu 2008 (skoraj 100 primerov) obvestile stranke same, če se je postopek na sodišču končal v njihovo korist, in so na podlagi tega postopek nadaljevali.

Varuh meni, da primer pobudnika, dokazuje, da je utečeni sistem pomanjkljiv in zahteva spremembe. MNZ je ugotovilo enako in nam sporočilo, da so na podlagi pobudnikovega primera uvedli novo prakso, ki naj bi v prihodnje preprečila podobne težave. Sprejeli so odločitev, da v izreku sklepa o prekinitvi postopka stranko zavežejo, da se bo postopek nadaljeval po njenem obvestilu ministrstvu, da je o kazenski zadevi pravnomočno oziroma dokončno odločeno.

Pobuda Varuhu je bila delno utemeljena, posredovanje ocenjujemo kot uspešno. Postopek sicer ni bil prekinjen nezakonito, vendar pa smo glede nadaljevanja postopka ugotovili sistemske pomanjkljivosti, ki jih je MNZ že odpravil.

V odgovoru smo pobudnika seznanili tudi z našimi pomisleki o tem, da več kot leto dni po zavrženju obtožbe ni preveril, zakaj MNZ postopka ne nadaljuje, saj bi sklepali, da je bila pridobitev pooblastila v njegovem interesu. Pobudnika smo obvestili tudi, da ne podpiramo njegovega predloga MNZ, da mu podelijo pooblastilo nadzornika smučišč brez preizkusa po obdobnem usposabljanju. Glede na to, da je od njegovega zadnjega usposabljanja preteklo že osem let, je zahteva MNZ, da pred izdajo novega pooblastila takšno usposabljanje ponovno opravi, upravičena. **5.8 – 56 /2010**

86. Neprimeren odnos učiteljice

Na Varuha se je zaradi neprimernega ravnanja učiteljice obrnila mati desetletne deklice. Navajala je, da je šola preteklo leto finančno pomagala pri odhodu hčerke v šolo v naravi, saj sta bila oba z možem brez zaposlitve. Letos pa se je deklica vpisala v plesni tečaj, ki ji ga je sicer plačala babica. Prav tako je pred kratkim tudi mož dobil službo. Učiteljica je drugim učencem na šolskem dvorišču izpostavila deklico (in posredno celo družino), da najprej tarnajo, da nimajo denarja, potem pa vključijo otroka v plesno šolo. Ko so sošolci to povedali hčerki, ki je takrat ni bilo zraven, je bila zelo prizadeta. Užaljena in prizadeta je bila tudi pobudnica, saj ni pričakovala takega odnosa učiteljice do otroka. Pobudnica je želela od Varuha nasvet, kako naj se odzove na to.

Pobudnici smo odgovorili, da je prav, da je občutljiva na dogodke v šoli, ki so lahko za posameznika krivični, morda celo žaljivi. Pojasnili smo, da so starši prvi varuhi pravic svojih otrok. Na podlagi več pobud, ki jih je Varuh obravnaval, je videti, da je skrb staršev za spoštovanje pravic otrok v šolah mnogim šolam odveč. Pobudnici smo svetovali, naj problem z učiteljico reši na način, ki bo njeni hčerki v največjo korist. Z učiteljico naj se najprej pogovori in ji pove, da jo njeno ravnanje moti in žali. Pove naj ji, da je bilo njeno ravnanje neprofesionalno in da bi zagotovo terjalo najmanj njeno opravičilo. Svetovali smo miren in korekten pogovor. Zapisali smo še, da se lahko pobudnica, če ji s pogovorom ne bi uspelo doseči korektnega odnosa, zoper učiteljičino ravnanje pritoži ravnateljici, ki mora po službeni dolžnosti skrbeti za pravice otrok in staršev. Skupni pogovor ravnateljice, učiteljice in pobudnice bi bil po mnenju Varuha koristen, predvsem z vidika ohranjanja zaupanja in spoštovanja, ki sta temelj sodelovanja. Sodelovanje pa je v vsaki šoli ključ do uspeha, do občutka lastne vrednosti in s tem do zadovoljstva vseh, ki v šolo prihajajo: učencev, staršev in učiteljev. Eden izmed glavnih ciljev šolskega sistema bi moral biti, da je v šoli kar najbolj onemogočeno svojevoljno in vnaprejšnje diskreditiranje posameznika. K temu veliko prispeva primerno in sproščeno šolsko ozračje.

Pobudnici smo tudi pojasnili, da se zoper ravnanje zaposlenih v šolah starši lahko pritožijo tudi na Inšpektorat RS za šolstvo in šport, vendar je po Varuhovem mnenju smiselno prej izkoristiti vse možnosti za strpen in miren pogovor v šoli. Prijava na inšpektorat ali tožba na sodišču kaže na izgubo zaupanja v šolo, kar pa bi bilo najslabše predvsem za njeno hčerko. Res je, da se v šolah včasih zgodijo dogodki, ki terjajo tudi tako ukrepanje, vendar po Varuhovi presoji v tem primeru še ni bilo dovolj tehtnih razlogov zanj. **5.8-59/2011**

2.7 OKOLJE IN PROSTOR

SPLOŠNO

Na področju okolja in prostora smo leta 2011 obravnavali 132 pobud (146 v letu 2010). Pobudniki so se na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) obračali z zelo različnim vprašanji in težavami.

Mnogo je bilo pripomb na sprejemanje prostorskih aktov, zlasti na (ne)sodelovanje v teh postopkih, na neustrezno obravnavo in neutemeljeno zavračanje pripomb posameznikov. Posledica je nestrinjanje s predvideno in pozneje sprejeto prostorsko ureditvijo. Pisali so nam posamezniki, ki nasprotujejo gradnji odlagališč in skladiščenju komunalnih odpadkov na določenih krajih. Veliko je bilo vprašanj o kakovosti pitne vode in o dostopu do informacij o tem, prav tako o gradnji bioplinarn, o pridobivanju dovoljenj za rabo pitne vode, o uporabi fitofarmacevtskih sredstev v urbanem okolju, o motečem smradu (tudi iz impregniranih železniških pragov *(glej primer št. 90)*, o hrupu, ki prihaja iz različnih virov (klimatske naprave, gostinski lokali, letališča, ognjemeti, cerkveni zvonovi, nizkofrekvenčni hrup in drugo). Pobude so se nanašale tudi na moteča delovišča in njihove vplive na okolico, na sanacijo plazov, izkoriščanje kamnoloma, emisije iz piščančjih farm, na neustrezno sodelovanje pri umeščanju elektroenergetskih objektov v prostor, na nasprotovanje gradnji daljnovoda. Pobudniki so se pritoževali zaradi prašenja cest, vseh vrst onesnaževanja (svetlobno, s trdimi delci (PM 10), vode – podtalnice, površinske, podzemne kraške), pa tudi zaradi neznanih »kemičnih sledi« na nebu.

Kar nekaj prejetih pobud se je nanašalo na dolgotrajnost postopkov pri podeljevanju koncesij za male hidroelektrarne, ki jih z uredbo podeljuje vlada, prav tako na dolgotrajno obravnavanje predlogov za zožitev zunanje meje priobalnega zemljišča ob visokovodnem nasipu reke Mure. *(glej primer št. 87)* Prejeli smo nekaj pobud glede postavitve kodiranih kozmogramov na litopunkturah, ki jih je na različnih krajih postavljal priznani slovenski umetnik. Na Varuha se je obrnil pobudnik – predstavnik Koordinacijskega odbora stanovalcev Fondovih hiš, ki se je dejavno vključeval v postopke sprejemanja občinskega podrobnega prostorskega načrta o prenovi Plečnikovega stadiona za Bežigradom in predvidene pozidave zelenic na severni strani stadiona. Na MOP in na Ministrstvo za kulturo (MK) je podal določene pripombe in predloge in od njih upravičeno pričakoval ustrezno ukrepanje oziroma vsaj pojasnila. Dobil jih je šele po Varuhovem posredovanju.

Ugotavljamo, da noben organ, ki sodeluje pri izdelavi in sprejemanju prostorskih načrtov, ne upošteva dosledno načela javnosti v teh postopkih. Prav tako številni (kot v konkretnem primeru MOP in MK) ne ravnajo skladno z določilom Uredbe o upravnem poslovanju, ki pravi, da je treba na vse dopise strank odgovoriti najpozneje v 15 dnevih, razen če so zlonamerni.

Tudi v letu 2011 smo se na delovnem sestanku srečali s predstavniki Inšpektorata RS za okolje in prostor (IRSOP) in Agencije RS za okolje (ARSO). Imeli smo devet srečanj z nevladnimi organizacijami s področja okolja, o vsebini teh srečanj pišemo v poglavju Sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

Ob mednarodnem letu gozdov (2011), ki ga je razglasila Organizacija združenih narodov, smo izdali brezplačni bilten Varuha človekovih pravic Republike Slovenije *(št. 15/2011)* – Gozdovi in pravica do zdravega življenjskega okolja. V ta dogodek smo vključili tudi tri osnovne šole iz občine Zagorje ob Savi, ki so za bilten prispevale risbice na temo gozdov. Ob izdaji biltena smo pripravili tudi razstavo njihovih del. Tako Varuh na področju varovanja okolja vključuje in ozavešča tudi mlade.

2.7.1 Človekovo sobivanje z naravo in okoljem – Odstrel rjavega medveda

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) sta se, potem ko je bil v okolici Velikih Lašč odstreljen medved, ki je pogrizel gobarja, obrnili Občina Velike Lašče (Občina) in Zveza ekoloških gibanj Slovenije (Zveza). Pričakovanja so bila povsem nasprotna. Občina je Varuha seznanila s problematiko zagotavljanja varnosti občanov zaradi napadov medvedov. Rjavi medved se v občini vedno pogosteje pojavlja v okolici stanovanjskih objektov, povzroča gospodarsko škodo in ogroža prebivalce. Posebej so poudarili dogodek, ko je medved napadel občana in ga poškodoval. Ko pa je bil dovoljen odstrel medveda, se je na Občino vsul plaz kritik.

Občina je želela, da bi se v zvezi s to problematiko oglasil tudi Varuh, saj je pričakovala, da bo Varuh pojasnil, da predlog Občine za odstrel medveda pomeni le uresničevanje človekove pravice do osebne varnosti. Zveza pa je na Varuha naslovila javni protest proti odločitvi Ministrstva za okolje in prostor (MOP) za intervencijski odstrel medveda. Protest so obrazložili z navedbo, da so velike zveri, med katere spadata tudi medved in volk, pomemben dejavnik biotske raznovrstnosti – same po sebi in zaradi vloge, ki jo imajo v vrhu prehranjevalne piramide, in da medvedu, volku in risu ter drugim prostoživečim rastlinskim in živalskim vrstam v Evropi in Sloveniji iz ekoloških in etičnih razlogov pripada pravica do življenja, tako kot ljudem. Tako Občina kot Zveza sta se hkrati obrnili tudi na druge, za to področje pristojne organe.

Varuh meni, da je rjavi medved po bioloških značilnostih zahtevna živalska vrsta, saj potrebuje velik, dobro ohranjen prostor, v katerem je človek čim manj navzoč. Danes je takšnega prostora vse manj, zato postaja medved čedalje bolj ogrožen. Hkrati pa je to živalska vrsta, katere plen so lahko domače živali in je lahko nevarna tudi človeku, zato je njeno varstvo težavna naloga. Zaradi tega namenjajo ohranjanju rjavega medveda veliko pozornosti tudi predpisi Evropske unije in številne konvencije Združenih narodov. Slovenija je v zvezi s tem ratificirala nekatere konvencije, med drugim o biotski raznovrstnosti, in s tem sprejela dodatno odgovornost za njeno ohranjanje. V to spada tudi ohranjanje rjavega medveda. Na drugi strani pa je v skladu z Ustavo vsakomur zajamčena pravica do osebne varnosti, zato mora država sprejeti ustrezne ukrepe, s katerimi bo to zagotovila. Ustava opredeljuje tudi varstvo zasebne lastnine in prepoved mučenja živali, ki jo je mogoče šteti za vsebino pravice do zdravega življenjskega okolja. Državi in organom samoupravne lokalne skupnosti pa zapoveduje tudi skrb za varstvo naravne in kulturne dediščine. Vsakdo mora v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike.

Veljavna zakonodaja torej poskuša najti ravnovesje med interesi varstva naravne dediščine (potrebami prostoživečih živalskih vrst) in upravičenim pričakovanjem ljudi, da ne bodo ogroženi zaradi morebitne napadalnosti živali ali zaradi škode, ki bi jo utegnile povzročati. V Sloveniji ureja to področje Zakon o ohranjanju narave (ZON). Ta določa splošni varstveni režim ohranjanja biotske raznovrstnosti, v katerega spadajo ukrepi za zaščito in varstvo prostoživečih živalskih vrst. Upravljanje divjadi, ki vključuje tudi vprašanje odvzema posameznih primerkov iz naravnega okolja, pa splošno ureja Zakon o divjadi in lovstvu (ZDLov-1). Na podlagi priloge 1, ki je sestavni del Uredbe o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah, spada rjavi medved med zavarovane vrste živali. To seveda ne pomeni, da je prepovedan vsakršen poseg v populacijo medvedov, saj bi to lahko bilo v nasprotju s smislom in namenom trajnostnega gospodarjenja z divjadjo. Pogoje za lov medvedov določa Pravilnik o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (Ursus arctos) iz narave. V okviru Zavoda za gozdove Slovenije deluje tudi intervencijska skupina za hitro ukrepanje, če velike zveri ogrožajo ljudi in premoženje.

Naša država ima izdelano tudi Strategijo upravljanja z rjavim medvedom (Ursus arctos) v Sloveniji. Njen namen je določiti cilje, usmeritve in ukrepe varstva vrste in njenega življenjskega prostora ter ukrepe, ki omogočajo sožitje človeka z medvedom.

Varuh si s svojim delovanjem prizadeva, da bi človek odgovorno sobival z okoljem in naravo. Glede na obrazloženo, Varuh meni, da veljavna ureditev omogoča takšno upravljanje, ki zagotavlja ohranitev živalske vrste in hkrati varno življenje za prebivalce. Pobudnike smo seznanili z našim stališčem. Ker se niso več oglasili, smo menili, da so naše mnenje sprejeli in da so bili z nadaljnjim ravnanjem pristojnih organov zadovoljni.

2.7.2 Vodna zemljišča in izdaja vodnih dovoljenj

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je že v svojih letnih poročilih za leto 2009 in 2010 pisal o problematiki vodnih zemljišč in izdaji vodnih dovoljenj. Konec oktobra 2009 je Agencija RS za okolje (ARSO) na Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) odstopila v reševanje več kot 400 vlog strank, povezanih s prometom z vodnimi zemljišči (odkup, prodaja, zamenjava, predkupna pravica, urejanje parcelnih mej itd). Minister za okolje in prostor (minister) je spomladi 2010 imenoval projektno skupino, ki je pregledala in potrdila predlagano projektno nalogo reševanja teh vlog. Projektna naloga je predvidevala, da se, potem ko bosta izvedeni vsebinska presoja vloge (ali je skladno z Zakonom o vodah (ZV-1) promet z vodnimi zemljišči mogoč) in presoja morebitnih drugih pravnih ovir (nedokončani postopki denacionalizacije, dedovanja, hipoteke itd.), vloga bodisi zavrne ali pa se skladno z določili predpisov, ki urejajo promet s stvarnim premoženjem države, pokrajin in občin, vlogi ugodi. Izveden je bil javni razpis za izbor izvajalca, ki naj bi reševal predmetne vloge.

Maja 2010 je bila na podlagi potrjene projektne naloge za reševanje vlog s področja prometa z vodnimi zemljišči in na podlagi izvedenega javnega razpisa sklenjena pogodba z odvetniško družbo, ki bo obravnavala t. i. zatečene vloge, vse skladno z dogovorjenim postopkom in po s predpisih, ki urejajo področje razpolaganja s stvarnim premoženjem države. MOP je Varuhu pojasnil, da ima odvetniška družba v obravnavi 460 vlog in da je do septembra 2011 izvedla naslednje dejavnosti:

- pregledala je prispele vloge v okviru morebitnih obremenitev parcel s hipotekami, postopki denacionalizacij, dedovanja in drugih obremenitev, ki bi preprečevale razpolaganje s temi zemljišči;
- v 119 primerih je pridobila mnenja pristojnih služb ARSO o primernosti sklenitev pravnega posla s stranko;
- v 70 primerih je pregledala stanje zemljišča (po posameznih parcelnih številkah) v zemljiški knjigi;
- v 61 primerih je pozvala cenilce, izvedence in geodete za podajo ponudb za izvedbo cenilnih, izvedenskih mnenj in geodetskih storitev;
- v 18 primerih je posredovala v podpis odločbe o prenehanju javnega dobra.

Obravnavane zadeve so pri omenjeni odvetniški družbi. Zaradi zapletenosti in dolgotrajnosti postopkov je MOP predvidel, da bodo vloge strank, ki so pri odvetniški družbi, obravnavane in rešene v okvirno 11 mesecih.

MOP smo pozvali, naj pošljejo dodatna pojasnila o izvajanju dejavnosti po posameznih točkah projektne naloge. Prav tako smo zahtevali, da nam MOP posreduje tudi dokumente, ki bodo dokazovali navedbe o izvedenih dejavnostih odvetniške družbe. Med pisanjem tega letnega poročila pojasnil MOP še nismo prejeli.

Varuh opozarja na prepočasno reševanje lastninskih razmerij na vodnih zemljiščih. ZV-1 je bil sprejet leta 2002 in od takrat pa je bilo narejeno zelo malo. V zadnjih letih (konec 2009

in dalje), ko je MOP začelo reševati to problematiko, je to naredilo z zunanjimi izvajalci. Za te naloge je namreč najelo odvetniško družbo. Varuh sprašuje, ali je takšen način resnično najbolj optimalen, tako glede porabe proračunskega denarja kot tudi stroke.

Prav tako v letošnjem poročilu ne moremo poročati o napredku pri izdaji vodnih dovoljenj. Na dan 1. 1. 2011 je imela ARSO 1027 nerešenih vlog s področja izdaje vodnih dovoljenj. ARSO pojasnjuje, da so težave pri izdaji vodnih dovoljenj za rabo vode za lastno oskrbo s pitno vodo zaradi Pravilnika o oskrbi s pitno vodo. Pravilnik, določa, da mora imeti zasebni vodovodni sistem, ki oskrbuje več kot pet stanovanjskih stavb ali stavbo, v kateri se izvaja gostinska, turistična ali živilska dejavnost, upravljavca. Lastniki stavb, ki si zagotavljajo oskrbo s pitno vodo iz takega zasebnega vodovoda, so morali do 31. 12. 2010 skleniti pogodbo o upravljanju zasebnega vodovoda s pravno ali fizično osebo, ki bo prevzela upravljanje takšnega zasebnega vodovoda. Na podlagi pogodbe je morala občina potrditi izbranega upravljavca. Če pa osebe, ki jih zasebni vodovod oskrbuje s pitno vodo v okviru lastne oskrbe prebivalcev s pitno vodo, niso mogle doseči soglasja o upravljavcu zasebnega vodovoda, je morala občina za upravljavca določiti izvajalca javne službe, ki oskrbuje sosednja poselitvena območja. Šele takrat, ko občina potrdi ali določi upravljavca zasebnega vodovoda, Ministrstvo, pristojno za varstvo okolja, izda vodno dovoljenje.

ARSO pravi, da nastajajo težave pri izdaji vodnih dovoljenj za rabo vode za lastno oskrbo s pitno vodo, saj občine Pravilnika ne izvajajo dosledno in tako zaradi nedoločenega ali nepotrjenega upravljavca vodovoda ni izpolnjen pogoj, da bi ARSO izdala vodno dovoljenje . ARSO nam je še pojasnila, da predvideva, da bo predlagala spremembo ZV-1 in Pravilnika tako, da za lastno oskrbo s pitno vodo ne bi bilo več treba pridobiti vodnega dovoljenja, ampak bi rabo vode in zajetje zgolj evidentirali.

2.7.3 Izvajanje IPPC-direktive

Direktivo Sveta Evrope 96/61 ES (t. i. IPPC-direktiva, Integrated Pollution Prevention and Control) je Slovenija sprejela v svoj pravni red leta 2004 z Zakonom o varstvu okolja (ZVO-1) in Uredbo o vrsti dejavnosti in naprav, ki lahko povzročijo onesnaževanje večjega obsega (IPPC-uredba). Navedena predpisa sta uvedla integralno okoljevarstveno dovoljenje ali IPPC-dovoljenje. Agencija RS za okolje (ARSO) bi morala po teh predpisih za gradnjo in obratovanje vseh naprav in dejavnosti, ki jih navaja IPPC-uredba, najpozneje do 31. 10. 2007 izdati IPPC-dovoljenja. Leta 2010 so bili postopki za industrijske zavezance na ARSO končani, izdanih je bilo 150 integralnih okoljskih dovoljenj za obstoječe industrijske obrate, nekaj zahtevkov je bilo tudi zavrnjenih zaradi neizpolnjevanja okoljske zakonodaje.

Vendar pa zgledu industrije ni sledilo tudi 12 komunalnih odlagališč (v lanskem poročilu o delu smo poročali, da ima od 13 komunalnih odlagališč, ki so v pristojnosti ARSO, zgolj eno IPPC-dovoljenje), ki so po zakonodaji Evropske unije prav tako IPPC-zavezanci. Iz Evropske unije je bila zato proti Sloveniji sprožena tožba zaradi neizpolnjevanja IPPC-direktive. Postopek se je končal s sodbo na Evropskem sodišču. Z njo so odločili, da Slovenija krši IPPC-direktivo, temu pa naj bi sledila še določitev kazni. Vlada se je v zadnjem odgovoru Evropski komisiji zavezala, da bo IPPC-postopke z odločbami končala do konca novembra 2011. Hkrati je zagotovila, da bo do konca marca 2011 sprejela Uredbo o odlaganju odpadkov na odlagališčih, saj bi tako ARSO lahko zagotovila pravočasno izdajo vseh dovoljenj. Vlada je to uredbo sprejela šele julija 2011.

ARSO je leta 2011 izdala 11 odločb, s katerimi je zavrnila izdajo okoljevarstvenega dovoljenja, saj zavezanci niso izpolnjevali predpisanih zahtev. Takih je bilo sedem IPPC-odlagališč in štiri druga odlagališča. Poudariti velja, da gre v vseh primerih IPPC-odlagališč za obstoječa odlagališča, ki so delovala že na dan uveljavitve prvega predpisa, ki je urejal odlaganje odpadkov na odlagališčih, tj. v času veljavnosti Pravilnika o odlaganju odpadkov

iz leta 2000. Že ta pravilnik je določal, da se lahko na odlagališča odlagajo le obdelani odpadki. Tako pa nekaterim upravljavcem odlagališč tudi v več kot desetih letih ni uspelo izpolniti zahteve za primerno odlaganje odpadkov v okolje. Po začetku veljavnosti Uredbe o odlaganju odpadkov na odlagališčih (nova uredba) od 30. 7. 2011 je ARSO izdala pozitivno okoljevarstveno dovoljenje štirim IPPC-odlagališčem, in sicer tistim, za katera so že pred sprejetjem nove uredbe videli možnost izpolnjevanja zahtevanih pogojev. Vlogo za eno IPPC-odlagališče pa je ARSO morala, ne glede na odločanje po novi uredbi in ne glede na odpustke, zavrniti zaradi neizpolnjevanja pogojev.

Opomin Evropske skupnosti zaradi (ne)spoštovanja okoljskih standardov, vključno z odgovornostjo za plačilo kazni zaradi kršitve na eni strani, na drugi strani pa tudi večletno obdobje, ki so ga slovenski upravljavci odlagališč že imeli na razpolago za ureditev in izpolnitev zahtev za okolje primernemu načinu odlaganja odpadkov, pomeni utemeljen razlog, da morata tako Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) kot ARSO hitro in učinkoviti začeti reševati problematiko, skladno z obstoječimi predpisi.

2.7.4 Dovoljenja SEVESO – dovoljenja za obrate

Že v lanskem letnem poročilu smo opozorili na dolgotrajnost postopkov izdaje dovoljenj SEVESO. Uredba o preprečevanju večjih nesreč in zmanjševanju njihovih posledic (Uredba), ki je pri nas začela veljati leta 2008, je določala, da morajo upravljavci obratov za svoje delovanje pridobiti okoljevarstveno dovoljenje za obvladovanje nevarnosti večjih nesreč. Navedeno dovoljenje bi bilo treba pridobiti do 31. 12. 2010. Decembra tega leta pa je začela veljati sprememba navedene Uredbe, ki je rok za pridobitev okoljevarstvenih dovoljenj za obrate, ki skladiščijo, uporabljajo nevarne snovi v večjih količinah ali drugače ravnajo z njimi in bi se lahko v teh obratih zgodile večje nesreče, podaljšala na najpozneje 31. 12. 2015. Med pisanjem tega poročila je bilo izdanih 16 dovoljenj (12 ob pisanju našega lanskega letnega poročila). V Sloveniji deluje 64 obratov, ki jih skladno z Uredbo lahko štejemo za potencialne vire tveganja za okolje zaradi nevarnosti večjih nesreč. Upamo, da bo Agencija RS za okolje (ARSO) kljub podaljšanju roka takoj pristopila k odločanju o prejetih vlogah. Po presoji Varuha človekovih pravic RS (Varuh) gre za pomembno področje, obveznost pridobivanja teh dovoljenj je bila uvedena že v letu 2008, zdaj je kot najpoznejši rok določen 31. 12. 2015.

2.7.5 Spremljanje izpustov – emisijski monitoring

Kljub večletnemu ponavljanju ostaja ureditev na področju spremljanja izpustov nespremenjena. Upravljavcu obrata ali naprave je prepuščena izbira pooblaščenca, ki izvaja meritve. Očitno državi takšno stanje, ki ne zagotavlja učinkovitega nadzora nad kakovostjo spremljanja izpustov, ustreza.

2.7.6 Onesnaženost okolja

Mežiška dolina

Tudi v letu 2011 smo nadaljevali obravnavo problematike onesnaževanje Mežiške doline. Ukvarjali smo se s problematiko uporabe halde za posipanje cest v občini Črna na Koroškem. Podjetje RSCM gradbeni materiali, d. o. o. (RSCM), je z vlado leta 2002 sklenilo koncesijsko pogodbo za gospodarsko izkoriščanje mineralne surovine. V pogodbi je določeno, da pogodbeni stranki sklepata pogodbo za gospodarsko izkoriščanje mineralne surovine – sekundarne surovine jalovine na celotnem pridobivalnem območju Rudnika svinca in cinka Mežica. Namen izkoriščanja mineralne surovine – sekundarne surovine jalovine je priprava za nadaljnjo predelavo in predelava za lastno rabo in prodajo. Koncesija je bila podjetju RSCM podeljena za 20 let.

V skladu s takrat veljavnim Zakonom o rudarstvu iz leta 2004 (ZRud) so sekundarne surovine, ki se pojavljajo kot neizrabljeni ostanki pridobivanja mineralnih surovin, opredeljene kot osnovne mineralne surovine. Za njihovo raziskovanje, pridobivanje in izkoriščanje je treba pridobiti dovoljenja v skladu z določbami prej navedenega Zakona. Enako določbo za sekundarne surovine vsebuje zdaj veljavni Zakon o rudarstvu iz leta 2010 (ZRud-1).

Problematika, ki je koncesijska pogodba ne obravnava, je povezana z določili okoljevarstvene zakonodaje. Tako Uredba o ravnanju z odpadki iz leta 2008 opredeljuje jalovino kot nevaren odpadek. Po obeh Zakonih o rudarstvu pa je jalovina opredeljena kot sekundama surovina. Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor (IRSOP) je ugotovil, da se sekundarne surovine, ki se pojavljajo kot neizrabljeni ostanki pridobivanja mineralnih surovin, uporabljajo kot surovine za proizvodnjo gradbenih materialov različnih frakcij (mivka, gramozi različnih frakcij, malte za zidanje, grobi in fini ometi, mešanica za posipavanje cest) in niso odpadki po določbah Zakona o varstvu okolja (ZVO-1) in njegovih podzakonskih predpisih, zato nadzor ni v pristojnosti IRSOP. Prav tako ni v pristojnosti IRSOP nadzor pogodbeno-koncesijskega razmerja med Vlado in RSCM. Po proučitvi vseh podatkov je IRSOP ugotovil, da ob morebitni prodaji onesnaženega peska ne gre za odpadek, ampak za nevaren proizvod. Pojem nevarni proizvod je opredeljen v Zakonu o kemikalijah (ZKem), ki ga nadzirajo inšpektorji, pristojni za kemikalije. Pomembno pri tem je, da se v skladu z ZKem določbe tega zakona smiselno uporabljajo (le) za nevarne proizvode, za katere minister, pristojen za zdravje, na podlagi mnenja izvedenca ugotovi, da lahko ob normalni rabi škodujejo človeku ali okolju.

Na podlagi ugotovitev Tržnega inšpektorata RS (TIRS) ima podjetje RSCM ES izjave o skladnosti za trinajst proizvodov, kjer je sekundama surovina jalovina pripravljena kot gramoz in (ali) mivka, namenjena vgradnji v različne agregate: od malt, betona, bitumenskih zmesi in v inženirske objekte za gradnjo cest, kjer predvidoma ne more povzročiti obremenjevanja okolja s težkimi kovinami (kadmij, svinec).

Negativne posledice vpliva predelane jalovine v gramoz ali mivko na okolje pa nastanejo, ko se proizvod gramoz ali mivka uporabljata za posipavanje cest v poletnem ali zimskem času. Podjetje RSCM za ta proizvod nima ES-izjave o skladnosti. Agencija RS za okolje (ARSO) je IRSOP obvestila, da mivko in pesek za posipavanje cest podjetja RSCM prodajajo trgovine Merkur. ARSO je Zavodu za zdravstveno varstvo Maribor (ZZVMB) naročila analizo tega materiala, kupljenega v prej navedeni trgovini. Iz prejete analize je sledilo, da je mejna vrednost za kadmij v pesku za posipavanje cest presežena za 52-krat, kritična vrednost pa za več kot 4-krat. Mejna vrednost za svinec je presežena za približno 9-krat in kritična za približno 1,4-krat.

Pesek za posipavanje cest, ki ga proizvaja podjetje RSCM, se prav tako uporablja tudi v Mežiški dolini, kjer pa veljata Odlok o območjih največje obremenjenosti okolja in Program ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja v Zgornji Mežiški dolini (Sanacijski odlok) ki ga je sprejela vlada. V Uredbi o mejnih, opozorilnih in kritičnih emisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh (Uredba) so med cilji programa ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja navedeni tudi znižanje vrednosti svinca, kadmija in cinka v tleh na saniranih območjih pod mejne vrednosti, ki so določene s to uredbo. Posledice vnašanja peska za posipavanje cest so že vidne v ekološki pridelavi zelenjave, kjer so analize pokazale, da pridelek ne ustreza zahtevam ekološke pridelave, zaradi presežnih vrednosti za svinec in kadmij, na kar je opozorila tudi varuhinja človekovih pravic.

V uvodu navedeni koncesijski pogodbi je določeno, da mora koncesionar (RSCN), ki je na podlagi Uredbe pridobil rudarsko pravico, v petih letih po podpisu koncesijske pogodbe prilagoditi svoje delovanje določbam Zakona o rudarstvu, okoljevarstvenim zahtevam in vzpostaviti monitoring izvajanja rudarskih del. Glede na ugotovljeno stanje, ko so emisijske kritične vrednosti za svinec in kadmij presežene v vzorcih peska in mivke z deponije jalovine Žerjav, je IRSOP ugotovil, da je ravnanje, kot je prodaja mivke in peska za posipavanje cest, s tem pa vnos nevarnih snovi v okolje, nesprejemljivo in tudi čezmerno obremenjevanje okolja

s kovinami in je v nasprotju z odlokom sprejetimi sanacijskimi ukrepi. IRSOP je predlagal, da koncedent – Republika Slovenija, ki jo zastopa vlada, družbi RSCM odvzame rudarsko pravico za izkoriščanje jalovine, saj je to v javnem interesu zaradi ohranjanja ciljev varstva okolja. Javni interes je izkazan z izpostavljenostjo večjega števila ljudi zdravju in okolju nevarnim snovem. Navedena surovina se prodaja kot splošno uporaben material za posipavanje in vgradnjo v gradbene proizvode, ki v bližnji prihodnosti lahko postanejo tudi nevarni odpadki.

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) zaprosil za podatke, na kateri stopnji je predlog dopolnitev Sanacijskega odloka in ali vključuje tudi rešitev problematike uporabe halde za posipavanje cest. MOP nas je namreč predtem seznanilo z ugotovitvijo, da bo potrebna dopolnitev Sanacijskega odloka, da se o tem dogovarja z obema občinama in da naj bi pred jesenjo že pripravili ustrezen predlog teh dopolnitev. Z dopolnitvijo Sanacijskega odloka bi bilo po mnenju Varuha treba rešiti tudi problematiko uporabe halde za posipanje cest v občini Črna na Koroškem. Prav tako smo zahtevali, da nam sporočijo, kdaj je bil podan predlog za odvzem rudarske pravice za izkoriščanje jalovine. Zanimalo nas je tudi, ali se mivka in pesek, kljub nespornim ugotovitvam, da gre za škodljiv vpliv na okolje in zdravje več ljudi, še vedno uporabljata za posipavanje cest poleti in pozimi. Med pisanjem letnega poročila odgovora MOP še nismo prejeli, čeprav je od naše poizvedbe preteklo več mesecev. Tako bomo o problematiki spet poročali tudi v letnem poročilu za 2012.

Celjska kotlina

Varuh že dalj časa obravnava problematiko onesnaževanja Celjske kotline. Na ravni konkretnih zadev je Varuh pospešil inšpekcijske in tudi nekatere druge upravne postopke, ki so bili v določenih primerih zelo dolgotrajni. Ugotavljamo, da bi bilo za celovito rešitev obravnavane problematike potrebno hitro in učinkovito medresorsko sodelovanje številnih organov. Prvi koraki k uresničevanju le-tega so bili na pobudo Varuha že izvedeni. Tudi v prihodnje bo Varuh budno spremljal dogajanja, tvorno sodeloval na tem področju in izvajal ukrepe, ki bodo pripomogli k hitrejšemu in celostnemu reševanju problematike onesnaževanja Celjske kotline. Varuh poziva vse pristojne organe, zlasti MOP in Ministrstvo za zdravje (MZ), da začnejo čim prej usklajeno, sistematično in učinkovito reševati vprašanje onesnaženosti Celjske kotline ter tako zagotovijo varovanje in uresničevanje pravice do zdravega življenjskega okolja in pravice do zdravja, ki se v našem sistemu uresničuje s sistemom zdravstvenega varstva. Ta pa je drag in mnogim težko dostopen.

Tudi v tem letu smo obravnavali okoljsko problematiko v Zasavju, o čemer smo več pisali v našem letnem poročilu za 2010. Opozarjamo na še vedno nerešeno zadevo in na nujnost trajne rešitve v korist tamkajšnjega prebivalstva.

Enako velja tudi za deponijo gum na Dravskem polju, kjer se razmere od lanskega poročanja niso bistveno spremenile. Po navedbah MOP so bili na gradbišču v Lovrencu na Dravskem polju v občini Kidričevo izvedeni vsi sanacijski ukrepi po požaru v letu 2008, torej tisti, ki so bili povezani s požarom in z varovanjem podtalnice na širšem območju gramozne jame. Dejanska sanacija gramozne jame (po določilih izdanega gradbenega dovoljenja) še ni končana, saj je vlada dne 7. 7. 2011 po nadzorstveni pravici odpravila odločbe MOP, s katerim je podjetju Albin promotion, d. o. o., izdalo gradbeno dovoljenje za sanacijo opuščene gramozne jame z granulatom iz avtomobilskih gum. Novo gradbeno dovoljenje mora zdaj izdati Upravna enota Ptuj kot stvarno in krajevno pristojni organ za odločanje v tej zadevi.

Varuh poudarja, da je po Odloku o programu za izvedbo sanacije onesnaževanja vodovarstvenega območja na gradbišču na Dravskem polju v občini Kidričevo (Odlok) za sanacijo pristojno MOP, za nadzor nad sanacijo pa Uprava za zaščito in reševanje RS. Varuh opozarja na možnost morebitne nove ekološke nesreče, če pristojni organi ne bodo takoj odločili glede nalog in jih izvedli skladno z navedenim Odlokom.

2.7.7 Drugo

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) ugotavlja, da je še vedno nerealiziran 85. člen Zakona o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt), ki določa obveznost Ministrstva za okolje in prostor (MOP), da za opravljanje nalog države in spremljanje nalog občin pri urejanju prostora, spremljanje stanja prostora in za omogočanje javnosti, da se seznani s stanjem v prostoru zagotavlja vodenje in vzdrževanje prostorskega informacijskega sistema. Predtem pa mora Vlada državnim in občinskim organom predpisati vsebino in način priprave, vodenje, uporabe ter vzdrževanje tega sistema, prav tako enotno vsebino in obliko, v kateri je treba shranjevati podatke in drugo. Gre za pomemben prostorski podatkovni sistem, ki bi prav gotovo precej lahko prispeval k izboljšanemu prostorskemu načrtovanju, zato Varuh priporoča, da tako Vlada kot MOP čim prej uresničita to nalogo.

Ugotavljamo, da še vedno ni pojasnjena pristojnost (MOP ali ARSO) za odločanje o okoljski škodi, o čemer smo prav tako pisali v letnem poročilu za 2010.

Ukvarjali smo se s primeri umeščanja premičnih baznih postaj znotraj strnjenega naselja in ugotovili, da tovrstna postaja ni objekt, kot to določa Zakon o graditvi objektov (ZGO-1), zato inšpektor nima podlage za opravljanje nadzora in ukrepanja ter tako tudi ne ugotavljanja skladnosti s prostorskimi akti, saj ne gre za objekt. *(glej primer št. 89)*

Prejeli smo pobudo, ki se je nanašala na težave zaradi steze za motokros v naravnem okolju. *(glej primer št. 84)*

Ukvarjali smo se tudi s preverjanjem ustreznosti načinov obveščanja v primerih okoljskih nesreč: raznašanje svetlikajočega se kovinskega prahu iz Luke Koper in uhajanje manjše količine klora iz tovarne TKI v Hrastniku.

Obravnavali smo pobudo, kjer je pobudnik zatrjeval nepravilnosti pri delu Agencije RS za okolje, ki ni upoštevala načela javnosti pri potrjevanju Programa ocenjevanja celotne obremenitve zunanjega zraka za Lafarge Cement. *(glej primer št. 93)*

2.7.8 Inšpekcijski postopki

Pobudniki so se obračali na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) zaradi dolgotrajnosti inšpekcijskih postopkov, nezadovoljstva z (ne)ukrepanjem Inšpektorata RS za okolje in prostor (IRSOP), neizvajanja inšpekcijskih odločb, neodgovarjanja IRSOP in drugo. Varuh ugotavlja, da IRSOP pobudnikom neredno odgovarja. Postopki potekajo predolgo. *(glej primer št. 91 in št. 92)*

Ne spoštujejo se instrukcijski roki za odločanje: primeri izdaje sklepa o dovolitvi izvršbe, nadaljevanje postopka šele po odločitvi o pravnih sredstvih, odločanje o predlogu za odlog izvršbe.

IRSOP počasnost, neodzivnost in nespoštovanje rokov opravičuje s kadrovskimi težavami in postavljenimi prioritetami pri delu. Ugotavljamo, da IRSOP zdaj odgovarja na Varuhove poizvedbe in da ni takšnih zamud kot prejšnja leta. Odgovori pa so vsebinsko pomanjkljivi, zato je večkrat treba opraviti dodatne poizvedbe.

Varuh tudi ugotavlja, da vsi inšpektorji nimajo enotnih meril za izrekanje preventivnih ukrepov za istovrstne nepravilnosti. Menimo, da bi bilo to primerno in tudi ne bi vplivalo na samostojnost posameznega inšpektorja.

- Varuh priporoča Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, naj sprejme ustrezne ukrepe, ki bodo zagotovili odpravo zaostankov pri izdaji dovoljenj v zvezi z rabo vode in pri reševanju lastninskih razmerij na vodnih zemljiščih.

- Varuh predlaga Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, naj takoj začne reševati problematiko na področju ravnanja z odpadki, onesnaženosti z delci PM10 in uresničevanjem vodne direktive.

- Varuh poziva vse pristojne organe, zlasti pa ministrstvi za kmetijstvo in okolje ter za zdravje, naj čim prej usklajeno, sistematično in učinkovito pristopijo k reševanju onesnaženosti Celjske kotline, Mežiške doline in drugih čezmerno obremenjenih območij.

- Varuh priporoča, naj Ministrstvo za infrastrukturo in prostor zagotovi vodenje in vzdrževanje prostorskega informacijskega sistema.

- Varuh poziva vse snovalce prostorske politike k preudarnemu prostorskemu načrtovanju, zlasti pri umeščanju objektov, ki vplivajo na okolje in morebiti tudi na zdravje ljudi (bioplinarne, bazne postaje, motokros steze idr.).

- Varuh znova priporoča lokalnim in državnim oblastem, da že v najzgodnejših fazah zagotovijo dejansko vključitev javnosti v postopke prostorskega načrtovanja (obravnave mnenj javnosti) in preglednost teh postopkov.

- Varuh znova priporoča Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, naj pripravi sistemsko ureditev področja izpustov vonja.

- Varuh znova zahteva, naj ministrstvi za kmetijstvo in okolje ter za infrastrukturo in prostor zagotovita učinkovito izvajanje nalog inšpekcijskih služb, tudi z natančno opredelitvijo prednostnih nalog pri delu gradbene inšpekcije, in zagotovita preglednost njihovega dela.

- Varuh priporoča Ministrstvu za infrastrukturo in prostor ustreznejšo ureditev izvajanja prisilnih izvršb po drugi osebi in odpravo sedanjega stanja, ko le en izvajalec opravlja prisilne izvršbe na območju celotne Slovenije.

87. Ministrstvo za okolje in prostor leto in pol ni obravnavalo predloga občine, ki bi lahko prispeval k ureditvi romskega naselja

Varuhinja človekovih pravic, dr. Zdenka Čebašek – Travnik, si je aprila 2011 ogledala romsko naselje pri Beltincih. Ob ogledu naselja so ji predstavniki Občine Beltinci (občina) predložili dokumente v zvezi z obravnavanjem predloga občine za določitev drugačne meje priobalnega zemljišča ob visokovodnem nasipu reke Mure, na območju, ki meji na romski zaselek. Predlog je občina že leta 2009 naslovila na Ministrstvo za okolje in prostor (MOP). Ker se MOP na predlog občine ni odzvalo, so vlogo ponovno posredovali aprila 2011.

Varuh je MOP zaprosil, da nas seznani z razlogi, zaradi katerih na dopisa občine z dne 18. 12. 2009 in 5. 4. 2011 ni odgovorilo, in nam sporoči, kako je bil navedeni predlog obravnavan doslej.

MOP nam je odgovorilo, da predloga občine doslej niso obravnavali niti ji v zvezi z njim niso odgovarjali zaradi prevelike množice zadev. Dodali so še, da je vloga občine pobuda za izreden poseg, o katerem bo na podlagi gradiva, pripravljenega na MOP, odločala Vlada RS. Pred odločanjem pa je treba preveriti, ali je tak poseg sploh mogoč, in pridobiti strokovno mnenje Inštituta za vode. Zato so vlogo aprila 2011 odstopili Inštitutu za vode.

Varuh z odgovorom MOP ni bil zadovoljen, saj je pretekel razumen rok za obravnavanje zadeve, hkrati pa je mnenja, da organizacijske težave znotraj ministrstva ne smejo biti razlog, da se zadeve ne obravnavajo v zakonsko določenih rokih. Zato je od MOP zahteval, da ga obvesti, v kakšnem roku bo v konkretnem primeru pripravilo gradiva, ki jih bo nato obravnavala Vlada RS.

Na ponovno poizvedbo je Varuh prejel odgovor, v katerem MOP pojasnjuje, da gre za zapleteno strokovno vprašanje, pri katerem je treba najprej varovati javni interes in preverjati poplavno nevarnost, erozijske nevarnosti ali ogroženosti, stanje voda, morebitno izvajanje javnih služb in skrb za varovanje obstoječih pravic posebne rabe. Zato do pridobitve strokovnega mnenja ne morejo odločati o tem in tudi ne morejo podati odgovora na to, kdaj bo MOP pripravilo gradivo za Vlado RS.

Varuh argumentov MOP ne more sprejeti, zlasti ker je MOP vlogo občine prejelo že v letu 2009 in bi do danes nedvomno moralo poskrbeti vsaj za to, da bi pridobilo vsa potrebna strokovna mnenja in podlage. Glede na navedeno smo MOP predlagali, da tako v konkretnem primeru kot tudi v podobnih tovrstnih zadevah poskrbi, da bodo vloge obravnavane v razumnih rokih.

MOP je na naš predlog odgovorilo, da se zoženje vsakega priobalnega zemljišča izvede le izjemoma in v javnem interesu. V konkretni zadevi preverjajo, ali gre za poseg na obstoječem stavbnem zemljišču znotraj obstoječega naselja, ali se s tem ne povečuje poplavna ali erozijska ogroženost, ali se s tem ne poslabšuje stanje voda in še nekatere morebitne posledice posega. Ker pa so zaostanki pri obravnavi zadev na tem področju nastali zaradi kadrovskih težav, so na MOP oblikovali delovno skupino za zmanjšanje teh zaostankov. MOP na koncu še poudarja, da naj bi vlada zožila priobalna zemljišča le izjemoma, saj je treba vodi dati prostor za razlivanje.

Varuh pozitivno ocenjuje delovanje MOP pri zmanjševanju zaostankov na tem področju. Nesprejemljivo je namreč, da vloge toliko časa niso bile obravnavane. Glede navedbe MOP, da se priobalna zemljišča zožujejo le izjemoma, pa Varuh poudarja, da ni nikoli poskušal vplivati na vsebinsko odločitev glede zožitve priobalnega zemljišča, kritizira le dolgotrajnost postopka in tako kmalu pričakuje strokovno utemeljeno odločitev o vlogi, ki jo je podala občina. **7.2-19/2011**

88. Državni organ sklenil pogodbo, ki potencialno onemogoča dostop do informacij javnega značaja

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je v zvezi s problematiko gradnje Poljanske obvoznice obrnilo Društvo – Civilna iniciativa vasi Suha in Sorška cesta (društvo). Prvotno so se na Varuha obrnili v zvezi s postopkom izdaje gradbenega dovoljenja, med obravnavo pobude pa so opozorili na težavo dostopa do informacij javnega značaja, to je do fotokopij dokumentacije projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja in projekta za izvedbo (PGD in PZI) Poljanska obvoznica Škofja Loka (dokumentacija). Društvo namreč zatrjuje, da navedena dokumentacija odstopa od Lokacijskega načrta za gradnjo Poljanske obvoznice Škofje Loke.

Društvo je 9. 2. 2010 na Ministrstvo za promet, Direkcijo RS za ceste (direkcija), vložilo zahtevo za dostop do informacij javnega značaja, in sicer v obliki posredovanja fotokopij dokumentacije PGD in PZI Poljanska obvoznica Škofja Loka. Direkcija je o zahtevi društva izdala odločbo z dne 15. 3. 2010, s katero je zahtevo društva zavrnila, češ da gre za gradivo, ki je obravnavno v skladu z Zakonom o avtorskih in sorodnih pravicah (ZASP). Društvo se je zoper odločbo z dne 15. 3. 2010 pritožilo Informacijskemu pooblaščencu, ta pa je z odločbo z dne 12. 8. 2010 pritožbi društva ugodil in naložil direkciji, da društvu v 30 dneh od prejema odločbe v okviru svojih tehničnih zmožnosti posreduje fotokopije dokumentacije. Zoper odločbo Informacijskega pooblaščenca z dne 12. 8. 2010 je direkcija vložila tožbo na Upravno sodišče RS, ki je s sodbo z dne 26. 1. 2011 tožbi ugodilo, izpodbijano odločbo odpravilo in zahtevo vrnilo Informacijskemu pooblaščencu v ponoven postopek. Informacijski pooblaščenec je v ponovnem postopku izdal odločbo z dne 4. 2. 2011, s katero je odločbo direkcije z dne 15. 3. 2010 odpravil in zadevo vrnil direkciji v ponovno odločanje.

Direkcija je v ponovnem postopku z odločbo z dne 10. 3. 2011 zahtevo društva za fotokopiranje dokumentacije ponovno zavrnila, dovolila pa je vpogled v dokumentacijo, saj je ugotovila, da so vsi dokumenti iz dokumentacije PGD in PZI Poljanska obvoznica Škofja Loka avtorsko delo. Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ) namreč v 2. odstavku 25. člena določa, da če je zahtevana informacija zavarovana skladno z zakonom, ki ureja avtorsko pravico, organ prosilcu omogoči seznanitev z informacijo tako, da mu jo da na vpogled.

Za izdelavo projekta PGD in PZI Poljanska obvoznica Škofja Loka je direkcija kot naročnik z izvajalcem (zasebno družbo) sklenila pogodbo, v kateri se je izvajalec zavezal, da bo izdelal projekt PGD in PZI Poljanska obvoznica Škofja Loka, in sicer da bo izdelal tri izvode te projektne dokumentacije za izvedbo v naravi. Izvedba nekega projekta v naravi predstavlja materialno avtorsko pravico distribuiranja. V pogodbi in aneksih, ki jih je sklenila direkcija z izvajalcem, pa ni bilo opredeljeno, v kolikšnem obsegu se prenašajo materialne avtorske pravice z izvajalca na direkcijo, zato je v tem primeru treba upoštevati 75. člen ZASP, ki določa, da se, če ni določeno, katere posamične pravice ali kakšen obseg določene pravice se prenaša, šteje, da so prenesene tiste pravice in v takem obsegu, kot je bistveno za dosego namena pogodbe (v dvomu se določbe razlagajo v korist avtorja). Za dosego namena predmetne pogodbe (izvedbo objekta v naravi) je bilo treba na direkcijo prenesti le materialno avtorsko pravico distribuiranja. Direkcija je zato s takim prenosom postala nosilec materialne avtorske pravice distribuiranja, ne pa tudi imetnik materialne avtorske pravice reproduciranja.

Društvo se je na odločbo direkcije z dne 10. 3. 2011 ponovno pritožilo Informacijskemu pooblaščencu, vendar neuspešno. Upravnega spora društvo ni sprožilo, zato je odločitev direkcije postala pravnomočna.

V konkretnem primeru so postopki torej že pravnomočno končani in posredovanje Varuha ni več mogoče. Ne glede na navedeno, pa Varuh konkreten primer izpostavlja, saj meni, da bi morali državni organi sklepati takšne pogodbe, ki bi širši javnosti omogočale ne le vpogled v tovrstne dokumente, ampak tudi njihovo reproduciranje, saj sta le na takšen način omogočeni sodelovanje in dejavno vključevanje javnosti v postopke, ki se tičejo prostora v katerem bivajo. Varuh vseskozi spodbuja sodelovanje javnosti pri sprejemanju odločitev, kajti le transparentno sprejete odločitve so učinkovite in lahko imajo pomembno vlogo pri ohranjanju okolja in uveljavljanju trajnostnega razvoja. **7.2-14/2010**

89. Ali mobilna bazna postaja vpliva na okolje?

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila civilna iniciativa in opozorila na problematiko mobilne bazne postaje, ki je brez soglasja neposrednih prebivalcev postavljena sredi vasi med stanovanjskimi hišami.

Gradbena inšpektorica je ugotovila, da ni kršen predpis s področja graditve objektov, tako tudi nima podlage za ukrepanje. Mobilna bazna postaja namreč ni objekt v smislu določb Zakona o graditvi objektov.

Varuh je MOP zaprosil tudi, da pojasni, ali je bila zadeva obravnavana z vidika morebitnega vpliva na okolje. MOP je v odgovoru pojasnil, da se celovita presoja vplivov na okolje (CPVO) izvaja za plane (programe, načrte ali druge splošne akte), ki jih na podlagi zakona sprejme pristojni organ države ali občina (40. člen Zakona o varstvu okolja), če se z njimi: določa ali načrtuje poseg v okolje, za katerega je treba izvesti presojo vplivov na okolje (PVO), če je zanj zahtevana presoja sprejemljivosti po predpisih o ohranjanju narave, ali če bi njegova izvedba pomembneje vplivala na okolje. Kot je iz zakonske definicije CPVO razvidno, je nujno, da gre za plan, in ne za konkreten poseg v okolje. Plani s področja urejanja prostora so: npr. državni prostorski načrt (DPN), občinski prostorski načrt (OPN), občinski podrobni prostorski načrt (OPPN). Presoja vplivov na okolje (PVO) se izvaja za posege, ki lahko pomembno vplivajo na okolje in so določeni v Uredbi o vrstah posegov v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje. Med posegi ni naštetih baznih postaj.

V konkretnem primeru Varuh ni ugotovil morebitnih kršitev organov javnega sektorja, vendar pa meni, da je mobilna bazna postaja vsekakor takšne vrste objekt, ki pomembno vpliva na življenje ljudi v njegovi okolici. Zato bi bilo smiselno razmisliti o spremembi zakonodaje, ki bi tudi za tovrstne posege v okolje oz. objekte zahtevala pridobitev ustreznih dovoljenj. V tej smeri bo Varuh naslovil predlog Ministrstvu za okolje in prostor. **7.2-5/2011**

90. Problematika skladiščenja železniških pragov v Lazah

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) so se obrnili krajani Laz, zaskrbljeni za zdravje in okolje, saj je bilo v neposredni bližini njihovih domov železniško skladišče, kjer so hranili velike količine železniških pragov.

Varuh je ob obravnavanju pobude zahteval pojasnila organov, ki so pristojni za reševanje obravnavane problematike. V nadaljevanju povzemamo ugotovitve na podlagi opravljenih poizvedb in spremljanja inšpekcijskega postopka. Ker predpisa, ki bi urejal emisijo neprijetnih vonjav v okolje, ni, in ker drugih nepravilnosti z delovnega področja Inšpekcije za okolje in naravo v letu 2009 ni bilo ugotovljenih, tedaj ni bilo podlage za ukrepanje. Sicer Varuh na sistemski ravni že od leta 1999 neuspešno opozarja na potrebo po sprejetju predpisa na področju smradu.

Inšpekcija za kemikalije pri skladiščenju železniških tramov ni ugotovila nepravilnosti. Navedbe, da pragove, onesnažene z mazivi, razvažajo na črna odlagališča v okolico, se po

ugotovitvah Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor (IRSOP) med dotedanjim inšpekcijskim nadzorom niso potrdile.

IRSOP je na podlagi ugotovitev inšpekcijskih pregledov Slovenskim železnicam – Železniškemu gradbenemu podjetju Ljubljana (SŽ) 31. 1. 2011 izdal odločbo, da mora v 30 dneh po prejemu odločbe na območju za spuščanje pragov namestiti lovilne posode za zbiranje odpadnega impregnacijskega sredstva, ki bodo preprečevale onesnaženje tal, z zbranimi odpadki pa mora ravnati v skladu s predpisi. Na kontrolnem inšpekcijskem pregledu 22. 3. 2011 je bilo ugotovljeno, da je bila odločba izvršena. Onesnaženja tal z nevarnimi tekočinami na tem inšpekcijskem pregledu niso zaznali.

Direktorat za železnice in žičnice z ministrstva za promet nas je seznanil s tem, da so po podatkih, s katerimi razpolaga, vsi sklepi s sestanka v letu 2008 izpolnjeni: to je, da se okolica ogradi z ograjo in se tako prepreči dostop do delovišča, da se sanirajo tla, da se pragovi pokrijejo s polivinilom in da se postavi nov električni agregat.

Zaradi dodatne razjasnitve okoliščin obravnavane zadeve je varuhinja človekovih pravic s sodelavci skupaj s predstavnikom SŽ juliju 2011 opravila ogled delovišča in skladiščenja železniških pragov v Lazah pri Dolskem. Med ogledom je bilo na tam skladiščenih približno 800 železniških pragov. Pragove so premeščali, saj naj bi v naslednjih nekaj dneh začeli odstranjevati domnevno onesnaženo zemljino pod pragovi in jo nadomestili z ustrezno. Predstavnik SŽ je pojasnil, da bodo to dejavnost prestavili na drugo lokacijo, površine ob železniški postaji pa uporabljali za skladiščenje jeklenih konstrukcij. V mesecu dni naj bi postavili tudi šotor, v katerega bi pospravili železniške pragove, ki so trenutno še v Lazah, pozneje pa novih na to lokacijo ne bi več dovažali.

Ob ogledu je bilo še ugotovljeno, da lovilna posoda, ki je nameščena pod vagon, na katerem obdelujejo pragove, ni nameščena pod celotno površino vagona in zato ne zajame vse tekočine (ibitola), ki se cedi iz delovnega vagona. Predstavnik SŽ je zagotovil, da bodo kmalu popravili tudi to (trenutno so bile postavljene improvizirane dodatne lovilne posode, ki so zajemale preostanek tekočine).

Dne 7. 12. 2011 je Varuh ponovno opravil ogled na lokaciji za obdelavo impregniranih železniških pragov v Lazah. Ugotovljeno je bilo, da so umaknjeni vsi železniški pragovi in tudi vagon, na katerem so se izvajala dela. Površina je videti sanirana in nasuta z novim posipom. Varuh ugotavlja, da so SŽ, v skladu z danim zagotovilom, izpolnile dogovorjene ukrepe.

Ugotavljamo, da je bila pobuda utemeljena, posredovanje Varuha pa uspešno, saj so njegova posredovanja pri pristojnih organih pospešila obravnavanje in reševanje zadeve. Predvsem pa sta posredovanje Varuha pri SŽ in njihova pripravljenost rešila dolgoletne težave okoliških prebivalcev. **7.1-27/2010**

91. Namesto v osmih dneh Inšpektorat RS za okolje in prostor odločil v šestih letih

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je kot zavezanec v inšpekcijskem postopku obrnil pobudnik in prijavil nepravilnosti pri vodenju inšpekcijskega postopka. Pobudnik nam je med drugim posredoval tudi sklep IRSOP št. 356-02-72/2004-28 z dne 23. 9. 2010. Izrek sklepa povzemamo v celoti:

»1. Predlogu investitorja, vloženemu dne 28. 02. 2004, za 3-mesečni odlog izvršbe odločbe Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor, OE Ljubljana, številka 356.2-72/04-MT z dne 19. 01. 2004, se ne ugodi.

2. Predlogu investitorja, vloženemu dne 21. 4. 2008, za 3-mesečni odlog izvršbe sklepa Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor, OE Ljubljana, številka 356.2-72/04-MT z dne 05. 02. 2008, se ne ugodi.

3. V postopku izdaje tega sklepa niso nastali dodatni stroški.

4. Sklep je takse prost.«

Varuh je zahteval, da IRSOP pojasni razloge, zaradi katerih je bilo o pobudnikovem predlogu z dne 28. 2. 2004 odločeno po šestih letih in o predlogu z dne 21. 4. 2008 po dveh letih.

IRSOP je v odgovoru pojasnil, da z očitano zamudo pri odločanju o predmetnih vlogah stranki ni bila kršena nobena pravica in ji s tem tudi ni nastala nikakršna škoda. Ključnega pomena pa naj bi bilo, da s poznejšim odločanjem o predmetnih vlogah stranke tudi ni bilo prikrajšano varovanje javnega interesa, katerega zaščita je primarni namen inšpekcijskega postopka. Inšpekcijska odločba za nedovoljeno gradnjo, ki je tudi zapovedovala ustavitev gradnje do pridobitve gradbenega dovoljenja, je bila izdana v letu 2004.

Pobuda je bila utemeljena. Varuh ocenjuje tako ravnanje kot tudi odgovor IRSOP za nesprejemljiva. Nesprejemljivo je, da organ o vlogi, o kateri bi moral odločiti v osmih dneh (tretji odstavek 293. člena Zakona o splošnem upravnem postopku), odloči v šestih letih, ob tem pa se postavi na stališče, da s tem ni posegel v nikogaršnje pravice. **7.0-13/2011**

92. Odgovor Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor šele po dveh letih

Pobudnik je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) seznanil s tem, da se je z dopisom z dne 17. 11. 2008 obrnil na Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prosto (IRSOP). Čeprav je za odgovor zaprosil, odgovora še marca 2011 ni prejel.

Na podlagi posredovanja Varuha je IRSOP dne 18. 4. 2011 pobudniku odgovoril.

Delovanje Varuha je bilo uspešno, saj je IRSOP pobudniku očitno odgovoril na podlagi Varuhovega posredovanja. Nesprejemljivo pa je, da je IRSOP odgovoril po več kot dveh letih.

Varuh ponovno ugotavlja, da država mora sprejeti vse potrebne ukrepe, da zagotovi ustrezne razmere za redno in učinkovito delo državnih organov. Na to obveznost in na nerazumno dolgotrajne postopke v upravi je Varuh opozoril že v več rednih letnih poročilih in pri tem nakazal tudi nekatere možnosti za izboljšanje učinkovitosti pri delu upravnih organov. Stanje se (pre)počasi izboljšuje, zato si bomo še naprej prizadevali za to, da se bodo zadeve na vseh področjih dela državnih organov reševale brez zaostankov in v zakonskih rokih. **7.1-10/2011**

93. Ravnanje ARSO pri potrjevanju Programa ocenjevanja celotne obremenitve zunanjega zraka za Lafarge Cement

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik in nas seznanil s postopkom potrjevanja Programa ocenjevanja celotne obremenitve zunanjega zraka za Lafarge Cement, d. o. o., (Program) na Agenciji RS za okolje (ARSO). Pobudnik je navajal, da je septembra 2009 od ARSO zahteval predlog Programa in ga 6. 10. 2009 tudi prejel s pripisom, da ARSO Programa še ni obravnaval in tudi ne potrdil. Pobudnik je nato 8. 12. 2009 na ARSO posredoval svoje pripombe, ARSO pa mu je odgovoril v dopisu z dne 12. 2. 2010, v katerem ni bilo navedeno, da je bil Program medtem že potrjen. Pobudnik je v ob misli, da je predlog Programa še vedno v fazi obravnaveobravnavi, na ARSO 8. 9. 2010 ponovno naslovil vprašanje v zvezi z njim. ARSO pa je 30. 9. 2010 društvu, katerega predsednik je pobudnik, poslal fotokopijo potrjenega Programa, iz česar je pobudnik razbral, da je bil Program potrjen že 28. 1. 2010, torej že pred dopisom, ki ga je dne 12. 2. 2010 ARSO poslal pobudniku.

Varuh je na ARSO poslal poizvedbo. Iz odgovora ARSA je izhajalo, da so navedbe pobudnika resnične. Glede na navedeno, je Varuh ARSU predlagal, da pri tovrstnih postopkih v prihodnje ravna v skladu z načeli dobrega upravljanja in se do pripomb javnosti opredeli ter s svojimi stališči do pripomb tudi seznani njihove predlagatelje. Ob tem smo opozorili na Zakon o varstvu okolja, ki v 13. členu opredeljuje načelo javnosti, in na določila Aarhuške konvencije.

Varuh je na podani predlog prejel odgovor Ministrstva za okolje in prostor (MOP), ki je odgovorilo, da naše ugotovitve sprejema ter in da bodo predlog v prihodnje upoštevali. Pozneje smo v vednost prejeli tudi dopis ARSA, naslovljen na Inšpektorat za javno upravo (IJU), v katerem ARSO navaja, da gre v konkretnem primeru za postopek, ki se v celoti vodi skladno z določili Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP), in da ne gre za kršitev načela javnosti. ARSO še navaja, da niso bili dolžni upoštevati pripomb pobudnika in mu posredovati odločitve o potrditvi Programa, saj ni bil stranka v postopku. Varuh je ugotovil, da gre v odgovorih MOP in ARSO za neskladje. Hkrati smo ugotovili tudi, da navedbe ARSA o vodenju konkretnega postopka v skladu z določili ZUP, ne držijo.

V ponovnem odgovoru MOP navaja, da je bilo v konkretnem primeru načelo javnosti deloma upoštevano s tem, ko so pobudniku skladno z določili Zakona o dostopu do informacij javnega značaja posredovali predlog Programa in tudi potrjeni Program. Dodali so še, da bodo v bodoče prihodnje tudi na ARSU upoštevali Varuhovo priporočilo.

Varuh je pobudo ocenil kot utemeljeno, saj je mnenja, da bi moral organ, ne glede na to, ali je bil pobudnik stranka v postopku ali ne, ravnati v skladu z načelom javnosti, ali pa ga v skladu z načelom ZUP-a o varstvu pravic strank in varstvu javnih koristi, ki vključuje tudi seznanjanje in opozarjanje strank ter drugih udeležencev v postopku na procesne ter tudi materialne pravice, ki jih imajo, vsaj opozoriti, da v konkretnem postopku nima priznanega položaja stranskega udeleženca in zato njegove pripombe ne bodo obravnavane. **7.1-35/2010**

2.8 GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE

SPLOŠNO

Število pobud na področju gospodarskih javnih služb se je leta 2011 v celoti zmanjšalo (s 66 na 52). Zmanjšalo se je število zadev na področjih komunikacij, energetike in prometa, povečalo pa na področjih komunalnega gospodarstva in koncesij. Največ je bilo pobud zaradi plačevanja in cen storitev za oskrbo s posameznimi komunalnimi storitvami (s pitno vodo, z odvozom odpadkov), razvidna pa je vse večja stiska posameznikov, ki ne morejo plačevati posameznih komunalnih storitev. Pobude so bile zelo različne in večina zadev je bila končana z ustreznimi pojasnili in napotili pobudnikom, zanimivejše opisujemo med izbranimi primeri. Podrobneje pa opisujemo vprašanje delovanja in nadzora nad izvajanjem dimnikarske službe in pravila, ki se uporabljajo ob prekinitvi dobave vode in elektrike, saj se glede tega na Varuha obračajo številni pobudniki.

Urejanje in nadzor nad delovanjem dimnikarske službe se rešujeta prepočasi

Tudi leta 2011 je bilo več pobud glede **izvajanja dimnikarske službe**. Pobudniki so se pritoževali zoper kakovost, obseg in cene storitev posameznih izvajalcev dimnikarske službe; hkrati pa so izražali nestrinjanje s sistemsko ureditvijo na tem področju. Menijo, da predpisi uporabnikom nalagajo preveč in prepogoste obveznosti in tako zagotavljajo prevelik dohodek monopolnim izvajalcem. Varuh je že leta 2009 zahteval od Ministrstva za okolje in prostor (MOP) pojasnila o načrtovanih ukrepih za ureditev tega področja. V odgovoru je MOP pojasnilo, da bodo večjo pozornost namenili promociji te javne službe pri uporabnikih in javnosti ter dvigu kakovosti izvajanja dimnikarske službe. Napovedali so tudi, da bodo dejavnejši na področju nadzora, tako izvajalcev kot tudi uporabnikov te službe. MOP si prizadeva »izboljšati izvajanje te javne službe v korist uporabnikov in doseganje ciljev po varni uporabi malih kurilnih naprav s čim nižjimi količinami toplogrednih plinov«, zato je obljubilo pripravo dodatnih ukrepov tako na področju predpisov kot tudi na področju inšpekcijskega in strokovnega nadzora izvajalcev, informiranja uporabnikov storitev dimnikarske službe ipd.

Ker je tudi po letu 2009 Varuh prejel več vlog z dimnikarsko problematiko, smo MOP zaprosili za dodatna pojasnila. MOP nam je odgovorilo, da je za spodbudo večje delovne učinkovitosti v vmesnem času ustanovilo Sektor za javne službe varstva okolja, kamor sodi tudi dimnikarska služba. Dimnikarsko službo opravljata samo dva uslužbenca, vendar sta kljub temu imela več posvetovanj tako s predstavniki civilnih iniciativ kot s predstavniki koncesionarjev. Konec leta 2010 so bile za boljše ozaveščanje uporabnikov dimnikarskih storitev prenovljene spletne strani MOP. Za dvig splošne zavesti o potrebnosti dimnikarskih storitev naj bi MOP v letu 2011 izdalo posebno zloženko, namenjeno vsem gospodinjstvom. Za dvig kakovosti dimnikarskih storitev so po njihovem mnenju potrebne dodatne dejavnosti na področju normativnega urejanja dimnikarske službe in izobraževanja dimnikarjev kot tudi intenzivnejše izvajanje strokovnih nadzorov nad izvajalci dimnikarske službe. Na podlagi akcijskega načrta za izvedbo strokovnih nadzorov je bil uveden strokovni nadzor nad štirimi izvajalci dimnikarske službe, predviden je še pri drugih, predvsem pri tistih, za katere obstaja sum, da ne izvršujejo s predpisi določenih obveznosti. V letu 2011 so načrtovane tudi normativne spremembe in priprava Navodila za uporabo cenika.

MOP še ugotavlja, da se inšpekcijske službe, ki pokrivajo to področje, neustrezno odzivajo na prijave. Problematiko so začeli reševati s pogovori s posameznimi inšpekcijskimi službami, v nadaljevanju pa bo o tem organizirana tudi okrogla miza. Leta 2011 si je MOP zastavilo

še dodatne cilje, in sicer: končati vse upravno-sodne postopke v zvezi s podeljevanjem koncesij, vzpostaviti spletno aplikacijo za državne evidence kurilnih naprav, dimnikarskih storitev in meritev emisij dimnih plinov ter vzpostaviti interno evidenco upravljanja s pritožbami uporabnikov storitev in spremljanja dimniških požarov.

Varuh ugotavlja, da je MOP del predvidenih ukrepov izvedlo, nekatere pa še namerava. Menimo, da se MOP na težave v zvezi z izvajanjem dimnikarske službe sicer odziva prepočasi in s premajhno intenzivnostjo. Zlasti bi se moral okrepiti nadzor nad izvajalci dimnikarske službe. Glede na število pobud, ki jih je Varuh prejema, in njihovo vsebino bi si moralo ministrstvo bolj prizadevati zlasti za opravljanje teh nadzorov. Glede dejavnosti in (ne)delovanja inšpekcijskih služb pa smo MOP predlagali, da naj predlaga obravnavo tega problema tudi na Inšpekcijskem svetu.

Pobude glede prekinitve dobave vode in elektrike

Pobudnike, ki so se na Varuha obračali glede dobave elektrike, smo seznanili z določbo 88. člena Energetskega zakona (EZ), po kateri mora posameznik, ki se ne strinja s posameznim ravnanjem, na sistemskega operaterja vložiti pisno zahtevo za odpravo te nepravilnosti. Sistemski operater pa mu mora v dveh mesecih pisno odgovoriti in navesti razloge za svojo odločitev. Kadar sistemski operater zahtevo posameznika zavrne, mora ta v 15 dneh vložiti na Javno agencijo RS za energijo (Agencija) zahtevo za odločanje. Če mu sistemski operater ne odgovori, je ta rok 15 dni po preteku dveh mesecev, odkar je nanj naslovil zahtevo za odpravo pomanjkljivosti. Po drugem odstavku 76. člena EZ pa sistemski operater ne sme ustaviti dobave električne energije pod količino, ki je glede na okoliščine (letni čas, bivalne razmere, kraj prebivanja, premoženjsko stanje ...) nujno potrebna, da ne pride do ogrožanja življenja in zdravja odjemalca in oseb, ki z njim prebivajo. Vsi stroški, ki zaradi tega nastanejo pri dobavitelju, pa se krijejo iz cene za uporabo omrežij.

V zvezi **s prekinitvijo dobave pitne vode** zaradi neplačila stroškov pa smo pobudnike seznanili s tem, da je v skladu z odločbo Ustavnega sodišča RS številka Up-156/98 z dne 11. 2. 1999 prekinitev dobave pitne vode zaradi neplačila stroškov načeloma dopustna, vendar mora biti izvedena na način in po postopku, ki ga določa ustrezen občinski predpis (npr. odlok o oskrbi s pitno vodo). V skladu z Zakonom o varstvu okolja je namreč oskrba s pitno vodo obvezna občinska gospodarska javna služba varstva okolja. Če ukrep prekinitve dobave pitne vode zaradi neplačila stroškov v občinskem predpisu ni predviden, se to ne sme zgoditi. Občine so pri predpisovanju tega ukrepa samostojne. To pomeni, da ga lahko predpišejo ali pa ne, kar je razvidno iz primerjave odlokov različnih občin. Vsebinsko sodi reševanje tovrstne problematike torej predvsem v pristojnost občine. Občani pa lahko vplivajo na zadeve lokalne samouprave prek izvoljenih predstavnikov v občinskem svetu.

Pobudnikom smo posredovali tudi Varuhovo načelno mnenje, da je vprašanje dostopa do vode iz vodovoda tudi vprašanje temeljnih človekovih pravic. Ker je dovolj mehanizmov za izterjavo dolgov, je odklapljanje vode po mnenju Varuha nesorazmeren ukrep, s katerim se lahko bistveno poslabša kakovost življenja vseh družinskih članov pa tudi drugih prebivalcev v stavbi, kjer bi vodo odklopili.

94. Mestna občina Maribor pogojevala vračilo nezakonito pridobljenih sredstev

V pobudi Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) je pobudnik navedel, da je Mestna občina Maribor (MOMb) v določenem obdobju ravnala nezakonito, ker je storitveno pristojbino za čiščenje odpadnih voda na centralni čistilni napravi (storitvena pristojbina) zaračunavala vsem uporabnikom vode, ne glede na to, ali se njihove odpadne vode čistijo v centralni čistilni napravi ali ne. To je leta 2007 ugotovilo tudi Računsko sodišče RS, ki je zahtevalo in doseglo odpravo te nezakonitosti, vendar ni zahtevalo vračila (pre)plačanih pristojbin. Po pritisku civilne družbe je MOMb oškodovanim uporabnikom ponudila v podpis zunajsodno poravnavo. Kdor je ni sklenil, je lahko oziroma bi moral svoje zahtevke sodno uveljavljati. Zunajsodne poravnave pobudnik ni sprejel, zato sta se glede sporne terjatve zoper njega vodila še dva izvršilna postopka. Pobudnik je menil, da MOMb ne spoštuje navedene ugotovitve Računskega sodišča, saj bi morala nezakonito stanje odpraviti vsem enako z vračilom nezakonito pridobljenih sredstev iz naslova storitvene pristojbine.

V obravnavani zadevi je šlo za dve vprašanji. Prvo se nanaša na pobudnikov konkretni primer. O njem je odločilo sodišče. Varuh v odločitve sodišča ne more posegati. Drugo pa je načelno vprašanje glede vračanja domnevno nezakonito pridobljenih sredstev od javnega sektorja. O tem smo zaprosili MOMb za pojasnila.

MOMb nam je pojasnila, da je bil postopek enakopraven in nediskriminatoren do prizadetih upravičencev. Kdor ni sprejel ponujene poravnave, je bil vnaprej opozorjen na sodno uveljavljanje zahtevka.

Pojasnila MOMb za Varuha niso bila sprejemljiva, zato smo MOMb posredovali mnenje, da bi morala občina kot del javnega sektorja vsem oškodovancem samodejno vrniti vso protipravno pridobljeno premoženjsko korist. Ponudba poravnave ni bila korektna, ker stranki pri tem nista enakopravni, organ javnega sektorja ima v takšnih primerih izrazito močnejši položaj. Res pa je, da je bilo zaradi časovne oddaljenosti obravnavane zadeve in različnega položaja oškodovanih občanov težko odpraviti nepravilnosti v skladu z našim mnenjem. Zato smo MOMb mnenje posredovali predvsem zato, da se takšni primeri v prihodnje ne bi več ponovili. **8.1-12/2010**

95. Zaradi napake javnega podjetja pobudnik ostal brez pitne vode

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik glede težav v zvezi s priklopom hiše na javno vodovodno omrežje. Iz pobude in priloženih listin je izhajalo, da naj bi si pobudnik že 35 let neuspešno prizadeval priključiti svojo hišo na javno vodovodno omrežje, ker naj to po zagotovilih pristojnih organov ne bi bilo mogoče. Kljub temu je Vodovod Murska Sobota, javno podjetje, d. o. o. (Vodovod MS), leta 2009 v upravnem postopku pred Agencijo Republike Slovenije za okolje pri Ministrstvu za okolje in prostor (ARSO) podal izjavo, da je priključitev pobudnikove hiše na javno vodovodno omrežje mogoča. Pobudnik se je oskrboval s pitno vodo iz zasebnega zajetja na podlagi vodnega dovoljenja ARSO iz leta 2006. Zaradi izjave Vodovoda MS o možnosti priključitve na javno vodovodno omrežje je ARSO leta 2010 odločila, da pobudniku preneha vodno dovoljenje. Kljub navedeni izjavi Vodovoda MS pa pobudnik leta 2011 hiše na javno vodovodno omrežje še vedno ni mogel priključiti, čeprav je že poravnal odmerjeni komunalni prispevek in vložil vlogo za izdajo soglasja za izvedbo vodovodnega priključka.

Varuh se je po dodatna pojasnila obrnil na Mestno občino Murska Sobota (MOMS), ki nam je odgovorila, da je bilo pobudniku ob odmeri komunalnega prispevka leta 2010 pojasnjeno, da bo MOMS sredstva v zvezi s pobudnikovo priključitvijo na javno vodovodno omrežje načrtovala v občinskem proračunu za leto 2011. Medtem je bil sprejet občinski

proračun, s katerim je MOMS zagotovila sredstva za izvedbo oziroma reševanje priključitve pobudnikovega objekta na javni vodovod »/…/ ob predpostavki, da bo prihodkovna stran proračuna za leto 2011 realizirana v načrtovani višini« .

Na podlagi pobude in prejetega odgovora (MOMS) smo ugotovili, da je pobudnik na podlagi izjave Vodovoda MS iz leta 2009, da je priključitev na vodovodno omrežje mogoča, leta 2010 z odločbo ARSA izgubil dovoljenje neposredne rabe vode za lastno oskrbo s pitno vodo iz zasebnega zajetja. Pobudnikovega objekta pa v letu 2011 še vedno ni mogoče priključiti na javno vodovodno omrežje.

Županu MOMS smo posredovali svoje mnenje, da je MOMS odgovorna, da je pobudnik prikrajšan v svoji pravici do oskrbe s pitno vodo, in mu predlagali, da MOMS pobudniku takoj zagotovi oskrbo s pitno vodo in mu povrne vso škodo, ki mu je nastala oziroma nastaja v zvezi z navedeno kršitvijo. MOMS našega predloga ni sprejela, zato smo ga ponovili. Pobudo štejemo kot utemeljeno. **8.1-7/2011**

96. Občina in odvajanje padavinskih voda

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik glede domnevno neustreznega odvajanja padavinskih odpadnih voda na območju njegove nepremičnine. Pobudnik je menil, da so bile poplave leta 2010 posledica neustreznega odvajanja meteornih voda naselja Veliki Gaber in nestrokovno oziroma nepremišljeno zgrajenega javnega kanalizacijskega sistema, ki ga je zgradila Občina Trebnje (Občina). Po poplavah je težave v zvezi z odvajanjem padavinskih voda reševal vsakdo sam, ne da bi pri tem upošteval vplive na sosednje nepremičnine. Neurejeno odvajanje voda naj bi prizadelo predvsem pobudnika, saj živi na koncu vasi. Pobudnik je menil, da spada reševanje navedene problematike v pristojnost občine, občina pa naj se na njegove vloge ne bi odzivala. Pobudnik je dopuščal možnost, da se Občina ne odziva zaradi njegovega romskega rodu.

Poizvedbo na Občino smo opravili predvsem glede pobudnikovih pomislekov o morebitnem diskriminatorskem obravnavanju zadeve v zvezi z njegovim romskim izvorom, saj v drugem pobuda ni izpolnjevala zahtev za našo obravnavo. Občina nam je med drugim pojasnila, da leži pobudnikova nepremičnina na eni izmed najnižjih točk naselja. Glede na naravne danosti se padavinska voda zliva na nižje ležeč teren. Za odvajanje voda s cest je bil v sedemdesetih letih zgrajen meteorni kanal, ki meteorno vodo zunaj naselja odvaja v odprtem kanalu do bližnjih vrtač v bližini pobudnikove nepremičnine. Kanalizacijski sistem za fekalno kanalizacijo v Velikem Gabru je bil zgrajen na podlagi najnovejših tehničnih dognanj. Kanalizacijski sistem ne vpliva na odvajanje meteornih voda. Po Zakonu o graditvi objektov morajo meteorne vode lastniki stavb odvajati na lastnem zemljišču v ponikalnico. Občina je dopustila možnost, da so posamezniki po izjemnih poplavah v letu 2010 verjetno tudi nestrokovno reševali težave z odvajanjem meteornih voda, kar pa ni v njeni pristojnosti.

Glede na odgovor Občine Trebnje nismo mogli slediti pobudnikovim navedbam o diskriminatorskem obravnavanju. Občina tudi ni bila v celoti pristojna za reševanje zadeve v takem obsegu, kot je nakazoval pobudnik. Pobudniku smo pojasnili, da mora dejansko stanje najprej natančneje raziskati sam in izkoristiti pravne možnosti, ki jih ima na voljo. Poleg tega Varuh ukrepa le proti državnim organom, organom lokalne skupnosti ali nosilcem javnih pooblastil; navedena problematika pa spada deloma tudi na zasebnopravno področje (medsosedska razmerja), ki se rešuje pred sodišči. **8.1-14/2011**

97. Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) kljub zavezi ni podalo odgovora pobudniku

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik v zvezi z izvajanjem dimnikarske službe. Pobudnik je med drugim očital Ministrstvu za okolje in prostor (MOP), da se ni odzvalo na njegovo elektronsko pismo.

Marca 2011 smo MOP pozvali, da poda odgovor pobudniku. V istem mesecu nas je obvestilo, da bo odgovor pobudniku podan. Smiselno enako je MOP obvestilo Varuha tudi maja 2011. Ker novembra 2011 MOP še ni izpolnilo dane obljube, smo jih zaprosili za pojasnila.

MOP nam je med drugim odgovorilo, da pobudniku posebnega odgovora ne bo podalo, saj naj bi bilo to v nasprotju z Uredbo o načinu, predmetu in pogojih izvajanja obvezne državne gospodarske javne službe izvajanja meritev, pregledovanja in čiščenja kurilnih naprav, dimnih vodov in zračnikov zaradi varstva okolja in učinkovite rabe energije, varstva človekovega zdravja in varstva pred požarom (Uredba) ter koncesijsko pogodbo. Pobudnik naj se namreč po prejemu odgovora od izvajalca dimnikarske storitve ne bi več obrnil na MOP oziroma od MOP ni zahteval, da se izvajalcu dimnikarske storitve naloži ustrezno ravnanje. Kljub temu pa je pobudniku posredovalo v vednost odgovor, naslovljen na Varuha.

Navedbam MOP, da pobudnik ni ravnal v skladu s postopkom, ki je predpisan z Uredbo, smo lahko pritrdili. Pobudnik se je namreč na MOP obrnil sočasno kot na izvajalca dimnikarske službe, torej prehitro. Po Uredbi bi pobudnik dejansko moral počakati na odziv izvajalca dimnikarske službe in se šele nato s svojimi pripombami obrniti na MOP.

Nismo pa mogli sprejeti mnenja MOP, da poznejša nedejavnost pobudnika MOP odvezuje dolžnosti, odgovoriti na njegovo vlogo v skladu z 18. členom Uredbe o upravnem poslovanju. V skladu s prvim odstavkom tega člena mora vsak javni organ odgovoriti na vse dopise, ki jih prejme v fizični ali elektronski obliki, razen če gre za šikaniranje. MOP smo posredovali mnenje, da je pobudniku v obravnavni zadevi dolžno podati odgovor. Ker je MOP to posredno tudi storilo, smo zadevo končali. **8.3-1/2011**

98. V skoraj letu dni še niso odpravljene nesporne pomanjkljivosti na cesti

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik v zvezi z motečim hrupom kanalizacijskih jaškov na cesti Vopovlje–Spodnji Brnik. Iz pobude je izhajalo, da je pobudnik na obravnavano problematiko začel opozarjati januarja 2011. Februarja 2011 je od takratne DDC svetovanje inženiring, d. o. o. (DDC), dobil pojasnilo, da je bil izvajalec del spet pozvan, da nemudoma uredi jaške, ki povzročajo hrup. Smiselno enako pojasnilo je prejel pobudnik marca 2011 tudi od Direktorata za ceste pri Ministrstvu za promet (MP) s pripisom, da bo v nasprotnem primeru Direkcija Republike Slovenije za ceste (DRSC) pri MP sprožila ustrezne postopke. Poskus sanacije jaškov maja 2011, mimo izvajalca del, ni odpravil pomanjkljivosti. Iz navedenega je torej izhajalo, da so bile pobudnikove navedbe o motečem hrupu kanalizacijskih jaškov na cesti utemeljene, pristojnim organom so bile te nepravilnosti znane, vendar kljub izvedeni sanaciji še vedno niso bile odpravljene.

Ministra za promet smo zaprosili za pojasnila. Pojasnil je, da za popravilo pokrovov jaškov kanalizacije poteka postopek za unovčitev garancije za odpravo napak v garancijskem roku. Izvajalec del, ki je bil takrat že v stečajnem postopku, teh napak namreč kljub pozivu, ni odpravil. Minister za promet je še navedel, da bodo predmetne napake odpravljene v roku tridesetih dni po končanem postopku pri banki in po izbiri novega izvajalca.

Na tej podlagi smo lahko povzeli, da so bile pomanjkljivosti na cestišču nesporne in pristojnim znane že vsaj od februarja 2011, novembra 2011 pa še ni bilo gotovo, kdaj bodo te tudi dejansko odpravljene. Ministru za promet smo posredovali svoje mnenje, da traja postopek za odpravo predmetnih pomanjkljivosti predolgo. Pobuda je bila utemeljena. **8.4-8/2011**

99. Javna organa sta si dve leti »podajala« vlogo pobudnika

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) je pobudnik naslovil pobudo, iz katere je izhajalo, da sta si Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet pri Mestni upravi Mestne občine Ljubljana (Oddelek MOL) in Direkcija Republike Slovenije za ceste pri Ministrstvu za promet (DRSC) dve leti odstopala v reševanje pobudnikovo vlogo za označitev prehoda za pešce čez državno cesto v pobudnikovem naselju.

Oba organa sta v načelu soglašala, da je obravnavani prehod za pešce potreben, vendar sta imela različno razlago glede obveznosti pridobitve projektne dokumentacije, ureditve, označitve in razsvetlitve prehoda ter financiranja teh obveznosti. DRSC je namreč med drugim zahteval, da morajo biti za označitev prehoda za pešce na obeh straneh ceste urejene ustrezne površine za pešce (pločnik), urejena klančina za invalide (je del pločnika) in javna razsvetljava, kar sodi v pristojnost občine, Oddelek MOL pa je to zahtevo zavračal, saj naj ta zahteva ne bi temeljila na pravnih predpisih.

Varuh je ministru za promet (Minister) posredoval mnenje, da je takšno ravnanje državnih in lokalnih organov nesprejemljivo in v škodo varnosti udeležencev v prometu in s tem tudi v škodo javnega interesa. Varuh je ministru tudi predlagal, da oblikuje strokovno komisijo, v kateri bodo sodelovali predstavniki ministrstva, DRSC in Mestne občine Ljubljana zato, da komisija ugotovi, kateri državni in lokalni organi so v skladu z veljavnimi predpisi pristojni za posamezne naloge v zvezi z označitvijo in ureditvijo prehoda za pešce na državni cesti in po kakšnem vrstnem redu. Če predpisi v zvezi s tem niso dovolj jasni ali natančni, pa naj komisija predlaga njihovo ustrezno spremembo ali dopolnitev.

Minister je bil tudi sam Varuhovega mnenja. Predlog Varuha po oblikovanju komisije pa je zavrnil s pojasnilom, da se je v vmesnem času začel uporabljati nov Zakon o cestah, ki natančneje ureja vprašanje urejanja prehodov za pešce na državnih cestah. Prehod za pešce na državni cesti odredi DRSC z delovnim nalogom in nato v sodelovanju z občinsko upravo pripravi in uskladi pogodbo o financiranju oziroma sofinanciranju izvedbe prometne ureditve. Pogodbo skleneta Republika Slovenija in občina.

Pobuda je bila utemeljena. Glede na pridobljena pojasnila smo pobudniku predlagali, da se v zadevi obrne na DRSC. **8.4-5/2011**

100. Nepravilna prometna ureditev v Mestni občini Maribor

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik, ki je menil, da ureditev prometa v krožnem križišču Zagrebške in Volodjeve v Mestni občini Maribor (MOMb) ne zagotavlja varnosti udeležencev cestnega prometa. Pobudi je priložil tudi dopis Policijske uprave Maribor (PUMb) iz leta 2010, v katerem ta MOMb podaja mnenje, da daljša tovorna vozila zaradi premajhnega zavijalnega radija kršijo cestnoprometne predpise z vožnjo po nasprotnem smernem vozišču ali po robniku, zato bi morala biti vožnja tem vozilom prepovedana s predpisano prometno signalizacijo. PUMb je MOMb predlagala, da prouči zadevo in izvede potrebne ukrepe. Po zatrjevanjih pobudnika je ostalo stanje predmetnega križišča nespremenjeno.

MOMb smo zaprosili za pojasnila. MOMb nam je med drugim odgovorila, da je na predmetnem križišču sicer izvedla določene ukrepe (montažne ovire), vendar daljša tovorna vozila ob zavijanju vozijo tudi po pločniku. MOMb naj bi v letu 2011 naročila projektno dokumentacijo za prilagoditev zavijalnega radija. Iz povedanega smo povzeli, da se MOMb sicer zaveda, da zaradi premajhnega zavijalnega radija daljša tovorna vozila kršijo cestnoprometne predpise, vendar tako stanje sprejema in ga dopušča. MOMb smo posredovali mnenje, da je njeno ravnanje nedopustno, saj z opustitvijo dolžnega ravnanja za uskladitev obstoječega stanja s cestnoprometnimi predpisi ne zagotavlja varnosti udeležencev cestnega prometa. MOMb smo le ponovili predlog PUMb.

MOMb mnenja in predloga Varuha ni sprejela. Zatrdila je, da varnost pešcev ali voznikov ni ogrožena, saj je zato izvedla določene ukrepe in začela postopke pridobivanja projektne dokumentacije za preureditev radija predmetnega križišča v skladu s predlogom PUMb.

Navedbe MOMb smo preverili pri PUMb. PUMb je opravila ponovni ogled predmetnega križišča in ugotovila, da so prometne razmere enake kot ob njenem dopisu MOMb iz leta 2010, na katerega še ni dobila odgovora. Za zagotovitev varnosti udeležencev cestnega prometa bi morala torej MOMb v križišču poskrbeti za ureditev večjih zavijalnih radijev ali pa s prometno signalizacijo prepovedati vožnjo daljšim tovornim vozilom.

Županu MOMb smo ponovili svoje mnenje in predlog. Hkrati smo ga pozvali, da PUMb poda odgovor na njen dopis. MOMb ponovno ni sprejela našega mnenja in predloga, čeprav je v zvezi z očitkom o identičnosti stanja navedla, da sektor MOMb, edini pristojen za tovrstne zadeve, dopisa PUMb ni prejel. Zatorej naj bi bili stanje identično, ukrepi pa izvedeni le v okviru rednega vzdrževanja del.

Odgovor MOMb nas je zgolj utrdil v našem mnenju in predlogu. MOMb je med drugim namreč priznala, da je stanje identično, kot je bilo ob opozorilu PUMb iz leta 2010. Zaradi tega in »nepoznavanja« vsebine dopisa PUMb smo druge navedbe MOMb lahko šteli zgolj kot zavajanje Varuha. Pobuda je bila utemeljena. **8.4-2/2011**

101. Pripombe pobudnika na delo poštnih delavcev

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik, ker mu niso vročili njemu naslovljenega priporočenega pisma in ker ga je dvignila nepooblaščena oseba. Potožil je tudi zaradi neprimernega odnosa zaposlenega pri Certifikatski agenciji POŠTA CA. Pozneje je pobudnik vlogo dopolnil s kritičnim mnenjem do odgovorov Pošte Slovenije, d. o. o., in Inšpektorata Republike Slovenije za elektronske komunikacije, elektronsko podpisovanje in pošto (IEKEPP), ki sta se v vmesnem času odzvala na njegovo pritožbo.

Pobude s področja poštnih storitev so pri Varuhu redke. Večina od njih terja od Varuha zgolj pojasnila o pravnih sredstvih, ki jih lahko pobudniki uporabijo za odpravo zatrjevanih nepravilnosti. Ali pobudniki ta sredstva pozneje tudi dejansko izkoristijo, nam ni znano. Z zahtevami po odpravi nepravilnosti bi nedvomno pripomogli k vestnejšemu in odgovornejšemu delu poštnih delavcev.

Pobuda ni izpolnjevala pogojev za Varuhovo obravnavo, zato smo pobudniku zgolj pojasnili, da lahko k izboljšanju dela poštnih delavcev prispeva tudi njegova pobuda. Pobudnik z odzivoma Pošte Slovenije, d. o. o., in IEKEPP ni bil zadovoljen, ker očitanih nepravilnosti nista natančneje raziskala. Ne glede na njegov kritičen odziv do postopkov Pošte Slovenije, d. o. o., in IEKEPP smo ugotovili, da sta se oba nemudoma odzvala na njegovo vlogo. Pošta Slovenije, d. o. o., je v postopku raziskave delavce opozorila na dosledno izvajanje postopkov pri vročanju pošiljk ter na strokoven in profesionalen odnos do strank. Hkrati se je Pošta Slovenije, d. o. o., pobudniku za vse neugodnosti tudi opravičila, kar po mnenju Varuha lahko prispeva k dvigu kakovosti njihovih storitev in k temu, da bi bilo v prihodnje takšnih primerov manj.

Postopki glede obravnavne zadeve so bili pobudniku znani in jih je tudi uporabljal. Zato smo ga le še opozorili na vlogo Agencije za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije, pri kateri lahko v skladu z Zakonom o poštnih storitvah uporabnik poštnih storitev v 15 dneh vloži zahtevo za rešitev spora, če izvajalec poštnih storitev v zvezi z dostopom do storitev ali izvajanjem storitev ne ugodi njegovemu ugovoru. Ker je pobudnik tudi navajal, da mu opravičilo v obravnavani zadevi ne zadostuje, in je izražal domnevo o delovanju, ki naj bi imelo znake kaznivega dejanja, smo ga še napotili na naznanitev dejanja organom pregona. **0.4-89/2011**

2.9 STANOVANJSKE ZADEVE

SPLOŠNO

Leta 2011 smo na področju stanovanjske problematike obravnavali 109 pobud (85 leta 2010). Veliko povečanje pobud smo evidentirali na področju stanovanjskega gospodarstva, medtem ko je bilo na področju stanovanjskih razmerij manj pobude kot prejšnje leto. Številne pobud so bile povezane s socialno stisko in siceršnjim premoženjskim stanjem pobudnikov in so zato pojasnjene v drugih sklopih tega poročila.

Večina priporočil Varuha človekovih pravic RS (Varuh) iz letnega poročila za 2010 je ostala neuresničena. Poročamo lahko le o napredku na področju sprejemanja Nacionalnega stanovanjskega programa za obdobje 2012–2021, ki pa je med pisanjem tega poročila še na stopnji osnutka.

Pisali so nam pobudniki, ki so jih motile kršitve hišnega reda, za katere so bili odgovorni sosednji stanovalci. Druge pa sta motila hrup in neurejena okolica v bližini stanovanj. *(glej primer št. 109)*

Obravnavali smo tudi pobude posameznikov, ki so se pritoževali zoper stanovanjska podjetja (zasebne pravne osebe), ki kljub naročilu in plačilu niso zagotovila vpisa etažne lastnine v zemljiško knjigo. Obravnavali smo pobudo, v kateri je pobudnik zatrjeval, da mu Stanovanjski sklad Republike Slovenije, javni sklad (SSRS) kot prodajalec stanovanja, ne izda zemljiškoknjižnega dovolila in izbrisne pobotnice, čeprav naj bi bila kupnina plačana (Dragomlje). Ugotovili smo, da na sodišču poteka nepravdni postopek za razdružitev, saj so vsi kupci še vedno solastniki celotnega objekta. Pobudnikom smo pojasnili poti, ki jih imajo v tovrstnih primerih na voljo.

Veliko je bilo tudi pobud, kjer so pobudniki zatrjevali, da so občinske bivalne enote neprimerne za bivanje, da občina oddaja v najem neprimerna neprofitna stanovanja, da neprofitnih stanovanj ne želi obnoviti, da jim občina ponuja v zamenjavo stanovanje s premajhno kvadraturo. *(glej primer št. 107)*

Več pobudnikov se je pritoževalo zaradi neprimernega odnosa javnih uslužbencev, predvsem na občinah. V nadaljevanju podajamo nekatera odprta vprašanja, ki so zelo podobna lanskim. Zaradi nujnosti njihove takojšnje rešitve jih v določeni meri tudi ponavljamo.

2.9.1 Deložacije in bivalne enote

O problematiki deložacij pišemo vsako leto, prav tako o premalo bivalnih enotah, ki naj bi jih občine skladno z Zakonom o lokalni samoupravi (ZLS) in s Stanovanjskim zakonom (SZ-1) imele na voljo za začasno reševanje stanovanjskih potreb socialno ogroženih oseb, torej za reševanje najhujših stanovanjskih stisk. Tako pa se pobudniki v skrajni stiski večkrat obrnejo na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) v upanju, da jim bo ta pomagal pri grozeči deložaciji in poskušal doseči njeno preložitev ali pa celo, da jim bo Varuh poiskal primerno stanovanje. *(glej primer št. 108)*

Na tem področju ne moremo poročati o nikakršnem napredku. Ekonomska moč, ki vpliva na gmotni položaj kot temelj za ureditev stanovanjskih razmerij in ki zagotavlja neodvisnost posameznika, je čedalje manjša. Ker od oblasti ni posluha, čedalje več ljudi živi v skrajno neprimernih prostorih ali celo ostanejo na cesti. Počutijo se ponižane, razžaljene, prizadeti

so v svojem osebnem dostojanstvu. Ogroženo je njihovo zdravje. Če ob tem naletijo na zaprta vrata, aroganten odnos, pošiljanje od vrat do vrat, je razočaranje še toliko večje, zaupanje v socialno državo pa dokončno izgubljeno.

Torej: bivalnih enot za reševanje najtežjih socialnih stisk je premalo, vprašljiva je tudi kakovost nastanitve v njih. Takoj je treba spremeniti Stanovanjski zakon in določiti obveznost občin pri zagotavljanju določenega števila bivalnih enot (npr. glede na število prebivalcev v občini) ali pa občinam zagotoviti spodbude pri zagotavljanju določenega števila bivalnih enot.

Določilo v ZLS, da občine zagotavljajo sredstva za graditev, pridobitev in oddajanje neprofitnih stanovanj ter stanovanjskih stavb, namenjenih začasnemu reševanju stanovanjskih potreb socialno ogroženih oseb in pogojev za razvijanje različnih oblik gradnje in prenove z ustrezno zemljiško in normativno politiko, po mnenju Varuha ne predstavlja zadostnega jamstva, da bodo občine dejansko zagotovile ustrezno število bivalnih enot za socialno najbolj ogroženo kategorijo posameznikov. Prav tako menimo, da je treba uzakoniti standard nastanitve v bivalnih enotah.

2.9.2 Subvencioniranje najemnin

O subvencijah neprofitnih najemnin po veljavnem Stanovanjskem zakonu (SZ-1) odločajo Subvencioniranje najemnin je do 1. januarja 2012, ko so se začela uporabljati določila zakonov, ki urejata uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, to je Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-A), urejal Stanovanjski zakon (SZ-1). Po SZ-1 je kot najpomembnejši element pri oblikovanju dohodkovnega cenzusa za pridobitev subvencije veljal minimalni dohodek, tj. 229,52 evra. Po novih predpisih se ta znesek zvišuje na 288,81 evra. Gre za povišanje, upoštevali naj bi se tudi pravičnejši ponderji za uporabnike stanovanj, ki bodo odvisni od njihovega statusa (brezposelnost, zaposlenost, število otrok, iskalec zaposlitve in drugo).

Ne glede na te spremembe, Varuh meni, da bi bilo cenzus treba prilagoditi dejanskim življenjskim stroškom, kar smo predlagali že v letnem poročilu za 2010. Navedeni predlog je še posebej utemeljen, saj cenzus velja tudi za subvencioniranje tržnih najemnin, ki pa so dejansko dosti višje kot neprofitne. Najemnik t. i. tržnega stanovanja mora namreč lastniku, ne glede na sicer drugačna pravila za subvencioniranje, plačati višji znesek, kot pa ga plača najemnik v neprofitnem stanovanju. Kljub našemu večletnemu opozarjanju na neprimernost pogojevanja subvencioniranja tržne najemnine s prijavo na javni razpis za pridobitev neprofitnega stanovanja v občini stalnega prebivališča prosilca, ta pogoj v SZ-1 ostaja. Posamezniki pogosto zaradi neizpolnjevanja tega pogoja ob hkratnem izpolnjevanju dohodkovnih in drugih pogojev ne pridobijo pravice do subvencioniranja tržne najemnine.

2.9.3 Najemniki v denacionaliziranih stanovanjih

Leta 2010 je Evropski odbor za socialne pravice pri Svetu Evrope sprejel odločitev, da Slovenija najemnikom v denacionaliziranih stanovanjih krši pravice, ki izvirajo iz Evropske socialne listine, in sicer pravico do stanovanja, pravico do varstva družine in prepoved diskriminacije. Zaradi tega Evropski odbor Sloveniji nalaga, da v razumnem roku zagotovi finančne in zakonske pogoje, da bodo kršitve odpravljene.

Ministrstvo za okolje in prostor (MOP), v katerega pristojnost vsebinsko sodi navedena problematika, nam je na poizvedbo odgovorilo, da so Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), Ministrstvo za finance (MF) in Državno pravobranilstvo pripravili gradivo z opisom problematike najemnikov v denacionaliziranih stanovanjih. To je bilo prek Ministrstva za zunanje zadeve (MZZ) posredovano Stalnemu predstavništvu RS pri Svetu Evrope. Sočasno pa je MDDSZ skupaj z MOP v vladni postopek predlagalo spremembe Pravilnika

o dodeljevanju neprofitnih stanovanj in ustanovitev Medresorske delovne skupine, ki naj bi jo na ravni državnih sekretarjev ustanovil MOP. Čeprav smo se o navedeni problematiki pogovarjali že dne 8. 6. 2010 na sedežu Varuha z ministrom za okolje in prostor dr. Rokom Žarnićem, in je bilo zagotovljeno, da bo MOP spoštovalo ugotovitve Evropskega odbora za socialne pravice in da bo odločitev o tem sprejela Vlada, pa o konkretnih predlogih in rešitvah še nismo bili obveščeni.

Problem obstaja že več kot dvajset let in gre za nedopusten poseg v pravice najemnikov v denacionaliziranih stanovanjih, prav tako pa tudi za neupoštevanje vseh tistih, ki na kršitve vztrajno opozarjamo.

2.9.4 Nacionalni stanovanjski program za obdobje 2012–2021

Konec leta 2011 je Varuh človekovih pravic RS (Varuh) prejel poziv dveh pobudnic, naj se vključi v razpravo o osnutku Nacionalnega stanovanjskega programa za obdobje 2012–2021. Pobudnici sta Varuha opozorili predvsem na tisti del stanovanjskega programa, ki se nanaša na spremembo sistema izračuna neprofitne najemnine, domnevno nezavarovanost najemniškega razmerja in nezavarovanost družinskih članov po smrti najemnika. Vse to naj bi po njunem mnenju močno vplivalo na dosedanji položaj najemnikov, ki je s Stanovanjskim zakonom (SZ-1) dobro urejen. Varuhu sta izrazili skrb, da se bodo sedanje dobre rešitve spremenile v škodo najemnikov.

Seznanili smo se z vsebino tega dokumenta in ugotovili, da bo nekaj predlaganih rešitev precej poseglo v dosedanji sistem reševanja stanovanjske problematike. Izvedba predlaganih rešitev je vezana na ustrezno zakonsko ureditev, zato bo do konkretizacije NSP za leto 2012–2021 preteklo še nekaj časa. Cilji, ki jih določa nova začrtana stanovanjska politika v prihodnjem obdobju, so: povečanje števila najemnih stanovanj, zagotovitev dovolj velikega števila bivalnih enot, večja varnost najemnikov in najemodajalcev, ustrezna zasedenost stanovanj, spodbudna davčna politika, najemniška politika, prenova stanovanj in stanovanjski dodatek.

Načrtovani cilji bodo po mnenju Varuha v marsičem izboljšali položaj na stanovanjskem trgu, saj dosedanja stanovanjska politika, zgrajena na Nacionalnem stanovanjskem programu 2000–2009, ki je temeljila izključno na povečanem obsegu graditve stanovanj (10 tisoč stanovanj na leto), ni izpolnila pričakovanj. Na slabe rezultate načrtovanega obsega pridobivanja neprofitnih stanovanj je vplivalo več vzrokov. Med najpomembnejšimi je bil ta, da sredstva, ki jih je program predvideval, niso bila zagotovljena. Spodbujanje dolgoročnega varčevanja fizičnih oseb po nacionalni varčevalni shemi ni prineslo pričakovanih rezultatov. Varčevanje je postalo nezanimivo zaradi ugodnih razmer na trgu posojil in majhnega obsega posojil, ki ga je bilo mogoče najeti. Nacionalna varčevalna shema kot sistemski vir financiranja stanovanjske gradnje ni zaživela.

Temeljni cilj novega stanovanjskega programa je v pridobivanju najemnih stanovanj. Najemniška politika se bo preoblikovala. Uveden bo stanovanjski dodatek, ki ga bodo prejela vsa gospodinjstva z nižjimi dohodki in ki bo zamenjal sedanji sistem subvencioniranja neprofitnih najemnin. Z njim si bodo sama na trgu stanovanj poiskala ustrezno stanovanje glede na svoje zmožnosti in potrebe. Uvedena bo tudi nova kategorizacija stanovanj. Najemna stanovanja se ne bodo več ločevala na neprofitna, tržna in službena, saj se bodo glede na najemnino izenačila. Razlikovala se bodo le glede na lastništvo – javna najemna in zasebna najemna stanovanja.

Država bo povečanje števila najemnih stanovanj podprla z več ukrepi.

Nacionalni stanovanjski program prinaša še eno pomembno novost. Država bo odslej s svojimi ukrepi poskrbela za zagotovitev zadostnega števila bivalnih enot. Sredstva za sofinanciranje pridobivanja bivalnih enot bo občinam zagotavljalo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Varuh v ukrepih NSP 2012–2021 ne vidi možnosti za poslabšanje položaja sedanjih najemnikov neprofitnih stanovanj. Tako kot je bil prejšnji nacionalni stanovanjski program naravnan na tedanje stanje in razmere, se novi program odziva na slabosti prejšnjega sistema, predvsem pa upošteva spremenjene okoliščine, ki jih želi z novimi rešitvami kar se da najbolj približati potrebam današnjega časa.

2.9.5 Stanovanjska inšpekcija

Pisal nam je pobudnik in se nam pritoževal nad slabim stanjem večstanovanjskega objekta, v katerem je prebival. S svojim problemom se je obrnil na več državnih organov, med drugimi tudi na Stanovanjsko inšpekcijo, ki na Ministrstvu za okolje in prostor (MOP) deluje v okviru Inšpektorata RS za okolje in prostor. Stanovanjska inšpekcija se je izrekla za nepristojno. *(glej primer št. 110)* Iz določil Stanovanjskega zakona (SZ-1) po mnenju Stanovanjske inšpekcije izhaja podlaga za njeno ukrepanje, le če gre za večstanovanjsko stavbo v etažni lastnini, z izjemo najemnih razmerij, kjer lahko Stanovanjska inšpekcija ukrepa v vseh lastninskih oblikah večstanovanjskih stavb.

Vendar Varuh človekovih pravic RS (Varuh) ponavlja, da mora pristojnost Stanovanjske inšpekcije omogočati nadzor nad izvajanje predpisov s področja stanovanjskih razmerij ne glede na lastnino večstanovanjske stavbe, zato je treba v primeru nejasne pristojnosti Stanovanjske inšpekcije SZ-1 takoj spremeniti.

2.9.6 Drugo

Problematika hišniških stanovanj še vedno ni rešena. Položaj nekdanjih hišnikov je neenak. Eni so imeli pravico stanovanja odkupiti pod ugodnimi pogoji in so zdaj lastniki, drugi so postali in ostali najemniki ali se morali iz teh stanovanj celo izseliti.

Precej pobud se je nanašalo na plačilo stroškov za stanovanje. Pobude so terjale naša pojasnila in usmeritve, kako ravnati ob nestrinjanju s prejetimi računi.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Varuh predlaga Ministrstvu za infrastrukturo in prostor, naj pripravi spremembe Stanovanjskega zakona in v njem določi obveznosti občin pri zagotavljanju določenega števila bivalnih enot (npr. glede na število prebivalcev v občini) ustreznega bivanjskega standarda ali pa občinam zagotoviti spodbude pri njihovem zagotavljanju.

- Varuh še predlaga, naj zadevno ministrstvo s spremembo Stanovanjskega zakona stanovanjski inšpekciji omogoči nadzor nad izvajanjem predpisov s področja stanovanjskih razmerij, ne glede na lastnino večstanovanjske stavbe.

- Varuh znova predlaga Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, naj prilagodi cenzus (mejo dohodkov za ugotavljanje upravičenosti do subvencije) dejanskim življenjskim stroškom.

- Varuh zahteva, naj Vlada spoštuje ugotovitve Evropskega odbora za socialne pravice pri Svetu Evrope v zvezi s kršenjem pravic najemnikov v denacionaliziranih stanovanjih in v zvezi z ugotovljenimi kršitvami sprejme konkretne ukrepe za njihovo odpravo.

102. Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije (ZIRS) nestrokovno vodil postopek izvršitve izrečenih ukrepov

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je pobudnik že večkrat obrnil zaradi slabega stanja večstanovanjskega objekta, v katerem prebiva. Pobudnik je različnim organom javnega sektorja očital nepravilnosti, zato smo zadevo obravnavali tako posamezno kot tudi iz sistemskega vidika. *(glej LP 2010: primer št. 102 na strani 211)*

V primeru opisujemo le en vidik obravnavanja pobudnikovih težav. Iz pobudnikove vloge je izhajalo, da je Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije Območne enote Novo mesto (ZIRS OE Novo mesto) v letu 2009 Mestni občini Novo mesto (MO NM) kot lastnici objekta izdal upravno odločbo za odpravo neskladnosti, ki pomenijo večje tveganje za pojav črevesnih in respiratornih nalezljivih bolezni. Po pobudnikovih navedbah MO NM te odločbe ni uresničila. Pobudnik je z vlogo v letu 2010 ZIRS OE Novo mesto ponovno zaprosil za inšpekcijski pregled stanovanja, ta pa je njegovo prijavo odstopil v pristojno reševanje Inšpektoratu Republike Slovenije za okolje in prostor (IRSOP) in Inšpektoratu Republike Slovenije za energetiko in rudarstvo (IRSER).

ZIRS OE Novo mesto smo zaprosili za pojasnilo in na podlagi prejetega odgovora ugotovili, da se je ZIRS OE Novo mesto takoj in primerno odzval na ponudnikovo prvo prijavo ter za odpravo ugotovljenih nepravilnosti izdal odločbo. V delu, za katerega ni bil pristojen, pa je zadevo odstopil pristojnemu organu. Pri spremljanju izvršitve odločbe ZIRS OE Novo mesto pa smo ugotovili določene nepravilnosti, saj je postopek ustavil, ne da bi bile vse neskladnosti po odločbi tudi dejansko odpravljene. Upošteval je namreč pojasnila predstavnika MONM, da objekt zaradi dotrajanosti ne bi prenesel izvedbe določenih izrečenih ukrepov.

ZIRS OE Novo mesto smo posredovali naše mnenje, da bi morali biti izrečeni ukrepi izvedeni tako, kot so bili določeni. O morebitnih spremembah oziroma odstopanjih od predpisanih ukrepov pa bi bilo treba ponovno odločiti z odločbo. Postopek ni bil voden skladno s predpisi, saj ugotovljene nepravilnosti niso bile v celoti odpravljene. V zvezi z drugo pobudnikovo prijavo pa smo menili, da jo je ZIRS OE Novo mesto prehitro odstopil v reševanje drugim inšpektoratom, saj so bile nepravilnosti, ki bi sodile v njegovo pristojnost, iz pobudnikove vloge vsaj posredno razvidne, zadeva pa je bila ZIRS OE Novo mesto tudi že poznana. ZIRS OE Novo mesto smo predlagali, da zadevo ponovno prouči in odpravi nepravilnosti.

ZIRS OE Novo mesto je sprejel naš predlog in nadaljeval postopek izvršitve nerealiziranih oziroma neizvršenih ukrepov. Zadržek je imel zgolj glede našega mnenja o prenagljenosti odstopa druge pobudnikove prijave pristojnim organom, kjer pa smo dodatno pojasnili, da se naše mnenje o prenagljenosti ne nanaša neposredno na odstop pobudnikove prijave. Menili smo namreč, da se je ZIRS OE Novo mesto prehitro izrekel za nepristojnega, saj bi moral pobudnikovo drugo prijavo poleg drugih pristojnih inšpektoratov tudi sam obravnavati. Pobuda je bila utemeljena. **9.1-14/2009**

103. Domnevna ničnost prodajne pogodbe za stanovanje

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik glede prodajne pogodbe, s katero naj bi od Javnega medobčinskega stanovanjskega sklada Maribor (JMSS Mb) v letu 2009 odkupil stanovanje. Predmetna pogodba naj bi bila namreč po zagotovilih domnevnega novega lastnika tega stanovanja nična.

JMSS Mb smo zaprosili za pojasnila. Ta nam je odgovoril, da je bila predmetna stavba pravnomočno vrnjena Mestni občini Maribor, ki je v skladu s Stanovanjskim zakonom stanovanja v tej stavbi prodala nekdanjim imetnikom stanovanjske pravice. Pozneje je bila stavba na podlagi izrednega pravnega sredstva vrnjena denacionalizacijskemu upravičencu. JMSS Mb ni bil seznanjen z morebitnim uveljavljanjem ničnosti sklenjenih pogodb oziroma z izpodbijanjem le-teh.

Ugotavljanje dejanskega stanja zadeve ni Varuhova naloga. V zadevi smo namreč ugotovili, da je stanje nejasno. JMSS Mb naj namreč ne bi bil seznanjen z uveljavljanjem ničnosti oziroma z izpodbijanjem sklenjenih pogodb, kot je zagotavljal denacionalizacijski upravičenec, pa bi kot pogodbena stranka prodajne pogodbe s tem moral biti seznanjen, če bi denacionalizacijski upravičenec to formalno uveljavljal. Tudi sam pobudnik je navajal, da naj bi bila pogodba nična zgolj po zagotovilih domnevno sedanjega lastnika predmetnega stanovanja. Nič pa ni povedal o tem, ali in kje ta domnevni lastnik tudi formalno uveljavlja ničnost sporne pogodbe.

Glede na navedeno, pobuda ni izpolnjevala pogojev za obravnavo pri Varuhu. Pobudniku smo lahko le pojasnili, da je ugotavljanje ničnosti oziroma izpodbojnosti pogodbe stvar sodišča. **9.1-52/2009**

104. Nepremičnine Celje, d. o. o., naj bi pobudniku prepovedovale stike s sinom

Pobudnik je v pritožbi Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) zatrjeval, da je bivalna enota zaradi vlažnosti neprimerna za bivanje, hkrati pa naj bi mu Nepremičnine Celje, d. o. o., kot najemodajalec, prepovedovale, da bi v bivalni enoti imel stike s sinom.

Nepremičnine Celje, d. o. o., ki v imenu Mestne občine Celje upravljajo z občinskimi bivalnimi enotami, smo zaprosili za pojasnila. Pobudnikove očitke so v celoti zavrnili.

Pobudo smo šteli za neutemeljeno, saj po pojasnilih Nepremičnin Celje, d. o. o., nismo mogli pritrditi pobudnikovim navedbam. Pobudnik tudi ni dopolnil vloge z dokumentacijo, ki naj bi podkrepila njegove navedbe, čeprav je to izrecno obljubil in smo ga k temu tudi posebej še pozvali. Prav tako pa pobudnik sam ni sprožili nobenih formalnih postopkov, kot je na primer prijava stanovanjski inšpekciji zaradi neustreznosti bivalne enote. Kljub temu pa pobuda odpira širše vprašanje o ustreznosti in primernosti bivalnih enot. **9.1-1/2011**

105. Nevšečnosti pri sobivanju v večstanovanjskem bloku

Pobudnica je najemnica občinskega stanovanja. Ob začetnem veselju, da je dobila stanovanje, primerno njeni invalidnosti, so njeno življenje kmalu skalile težave skupnega sobivanja. V bloku namreč živi nekaj romskih družin, ki s svojim načinom življenja, uporabe stanovanj in z nespoštovanjem pravil hišnega reda motijo skupno sosedsko sožitje. Na objektu, skupni opremi in napravah povzročajo škodo, ki jo morajo poravnavati vsi stanovalci. Nekdaj urejeno naselje in blok sta kmalu po vselitvi v letu 2007 postala objekt številnih policijskih posredovanj. Najhujši od vsega pa je občutek nemoči, ogroženosti in nezavarovanosti. Romi stanovalce ustrahujejo, jim grozijo, z njimi fizično obračunavajo in se jim maščujejo. Vznemirjena in zaskrbljena zaradi neučinkovitega delovanja pristojnih organov, se je pobudnica obrnila k Varuhu človekovih pravic RS (Varuh).

Zaradi razjasnitve dejanskega stanja smo se obrnili na Javni medobčinski stanovanjski sklad Maribor (JMSSMb). Priznali so, da je pritožb stanovalcev veliko. Že kmalu po vselitvi je upravnik bloka sklical sestanek vseh najemnikov, na katerem so bili stanovalci seznanjeni s hišnim redom in posledicami njegovega nespoštovanja. Varnostniki podjetja Varnost, d. d., so vsak dan nadzirali stanje. V zadevo se je vključil tudi župan in s stanovalci opravil

pogovor. Razmere se niso izboljšale. Stanovalci so navedli, da je v skupnih prostorih polno navlake, dvigala so stalno v okvari, red in čistočo je nemogoče vzdrževati. Vnel se je tudi že večji požar. S Stanovanjskim skladom RS, ki je lastnik nekaterih stanovanj v bloku, so se dogovarjali o fizičnem varovanju objekta in namestitvi kamer. Ker pa je to povezano z visokimi stroški, tega niso izvedli.

Varuh je menil, da ravnanje JMSSMb kljub ukrepom, ki jih je za rešitev težav izvedel, ni bilo zadostno, zato smo se nanj ponovno obrnili. Zanimalo nas je, kdaj bo za dokončno ureditev razmer sprejel ukrepe, ki jih določa Stanovanjski zakon (SZ-1).

Sporočili so nam, da so zaradi grobe kršitve temeljnih pravil sosedskega sožitja želeli začeti postopek odpovedi najemne pogodbe in izpraznitve stanovanja, vendar stanovalci v pritožbah niso navedli konkretnih imen tistih najemnikov, ki naj bi povzročali škodo in kršili hišni red. Postopka zato niso sprožili. Sprožili pa so postopek izselitve zaradi neplačevanja najemnine in stroškov, kar je razlog za krivdno odpoved najemne pogodbe po SZ-1.

Sklicevanje JMSSMb na pomanjkljive pritožbe stanovalcev, ki naj bi bile zaradi nepopolnih podatkov neprimerne za uvedbo postopka odpovedi najemne pogodbe in izpraznitve stanovanja zaradi grobih kršitev temeljnih pravil sosedskega sožitja, nas ni prepričalo, saj bi podatke o tem lahko pridobil sam, toliko bolj, ker se s problematiko teh kršitev ukvarja (po njegovih navedbah) že vse od leta 2007. Kljub vsemu pa smo predvidevali, da se bo problem ustrezno uredil s postopki, ki potekajo. **9.1 – 25//2011**

106. Odpoved najemne pogodbe za bivalno enoto

Pobudnik je zaprosil Varuha človekovih pravic RS (Varuh) za pomoč, ker naj bi mu Javni stanovanjski sklad Mestne občine Ljubljana (Sklad) neupravičeno odpovedal najemno pogodbo, sklenjeno za bivalno enoto. Sklad ni upošteval pobudnikovih pojasnil. Zaradi odpovedi se je pobudnik znašel v hudi stiski, poleg stanovanjskega problema pa ima tudi hujše zdravstvene težave.

Sklad nam je na naše poizvedbe pojasnil, da je bila s pobudnikom sklenjena najemna pogodba za bivalno enoto za določen čas – do prenehanja izrednih socialnih razmer, saj je predtem več let preživel v odprtem brezdomstvu. Pogodbo so mu odpovedali, ker so njegovi sostanovalci Skladu poslali več pritožb zoper njegov način uporabe bivalne enote in predvsem skupnih prostorov. Tako naj bi jim pobudnik že od začetka najema bivalne enote onemogočal normalno uporabo njihovih stanovanj in huje kršil pravila medsosedskega sožitja. Sklad je pobudniku osebno vročili opomin pred odpovedjo najemne pogodbe in ga opozoril, naj takoj preneha kršiti najemno pogodbo oziroma hišni red, sicer ga bo prisiljen pozvati, naj preda bivalno enoto, prosto oseb in stvari. Sklad mu je zagrozil tudi s posledicami, da bo, če pobudnik po morebitnem pozivu ne bo želel prostovoljno predati predmetne enote, vložil tožbo za odpoved najemne pogodbe. Zahtevali pa bodo tudi plačilo najemnine z zakonitimi zamudnimi obrestmi, povračilo nastale škode in stroškov sodnega postopka. Ker so se pritožbe zoper najemnika nadaljevale, je Sklad z dopisom pozval pobudnika k predaji ključev. Po informacijah, ki jih je imel Sklad med pisanjem dopisa Varuhu, pobudnik dopisa ni želel prevzeti.

Iz navedb Sklada je bilo razvidno, da je pobudniku odpovedal najemno pogodb zaradi prej omenjenih kršitev. Po 103. členu Stanovanjskega zakona je takšno ravnanje najemnika krivdni razlog za odpoved pogodbe. V konkretnem ravnanju najemodajalca – Sklada nismo zaznali nobene napake ali kršitve pobudnikovih pravic. Ugotovili smo, da je Sklad ravnal zakonito in z zadostno skrbnostjo, saj je pobudnika pred odpovedjo najemnega razmerja opozoril na njegovo dolžno ravnanje pri uporabi bivalne enote in na posledice morebitne kršitve takšnega ravnanja. Pobudnik tega ni upošteval, zato mu je bilo treba zaradi varstva pravic preostalih najemnikov najemno razmerje odpovedati.

Pobudnika bomo z vsem navedenim seznanili in mu pojasnili, da gre v konkretnem primeru najema za civilnopravno razmerje, v katerega pa Varuh ne more posegati, ker to ni v njegovi pristojnosti. Sicer pa je pobudnik ob zadnjem pogovoru sporočil, da namerava vrniti ključe bivalne enote. Pobuda z vidika pristojnosti Varuha ni bila utemeljena. **9.2-8/2011**

107. Varuh pospešil sanacijo poškodovanega občinskega stanovanja

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila pobudnica, ki nas je seznanila s težavami zaradi poškodb v neprofitnem najemnem stanovanju, v katerem prebiva štiričlanska družina in je v lasti Javnega stanovanjskega sklada Mestne občine Ljubljana (JSS MOL). Stanovanje je zaradi hudih poškodb (globokih razpok) postalo nevarno za življenje. V zvezi s tem se je pobudnica obrnila na več naslovov, med drugim tudi na Mestno občino Ljubljana (MOL) in zadevo predstavila tudi županu MOL. Po osebnem pogovoru z županom je od MOL prejela odgovor, v katerem pa problematika njihovega stanovanja ni bila omenjena, zato je ponovno pisala županu MOL, vendar odgovora po več kot letu dni ni prejela.

Varuh je na MOL naslovil poizvedbo, v kateri je zaprosil, da ga seznanijo z razlogi, zaradi katerih pobudnici ni bilo odgovorjeno, in z morebitnimi dejavnostmi v zvezi z navedeno problematiko.

Na našo poizvedbo je odgovoril JSS MOL. Po prejetju Varuhovega dopisa je nemudoma opravil ogled stanovanja z izvedencem gradbene stroke. Ugotovljeno je bilo, da so potrebna razna obrtniška dela. Predlagani so bili ukrepi, ki so, kot navaja JSS MOL, korektna tehnična rešitev za predmetno stanovanje. JSS MOL je začel tudi postopek izbire najugodnejšega izvajalca za izvedbo del, najemnico (družino) pa bo sproti obveščal o izvedenih dejavnostih. Dela v stanovanju naj bi predvidoma trajala sedem dni. Za ta čas se bo najemnica poskušala kam preseliti sama, JSS MOL pa ji bo oprostil plačilo najemnine za en mesec.

Ugotavljamo, da je bila pobuda utemeljena, posredovanje Varuha pa uspešno, saj je JSS MOL na podlagi našega pisma nemudoma opravil ogled stanovanja in že začel dejavnostmi za popravilo poškodb stanovanja. **9.2-33/2011**

108. Pridobitev stanovanja

Pobudnik je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) seznanil s tem, da ima stanovanjski problem, saj sta bila skupaj z materjo deložirana. Mati je že našla drugo stanovanje, njemu pa to še ni uspelo. Prijavil se je na razpis Mestne občine Celje (občina) za dodelitev neprofitnega stanovanja, uvrstil se je na prednostno listo, vendar le pogojno – pred dodelitvijo stanovanja bi moral občini povrniti še nekatera plačila, česar pa ne zmore. Občina naj bi mu tudi za bivanje ponudila zabojnik, ponudbo je sprejel, potem pa ni bilo nič iz tega.

V zvezi z zadevo smo se obrnili za dodatne informacije na občino, ki je pojasnila, da je njena pristojna strokovna služba pregledala razpoložljivo dokumentacijo, s katero razpolaga družba Nepremične Celje, d. o. o., ki je z odlokom pooblaščena za vodenje postopka in odločanje v upravnih zadevah na stanovanjskem področju. Ugotovljeno je bilo, da je prišlo do deložacije leta 2007 na podlagi sodbe Okrajnega sodišča v Celju iz leta 2002. Stanovanje je po izpraznitvi ostalo v tako slabem stanju, da bi bili stroški obnove in usposobitve previsoki, zato so se pristojni odločili stanovanje prodati in vanj niso več vseljevali najemnikov. Pred prodajo stanovanja v letu 2008 je bil pobudnik tudi pozvan, da mora stanovanje, če ga ponovno uporablja, nemudoma zapustiti, ker bo sicer ovaden organom pregona. V zvezi z dodelitvijo bivalne enote pa je občina pojasnila, da lahko, tako kot vsi drugi občani, zaprosi za dodelitev najnujnejše bivalne enote, vendar ne more napovedati, kdaj bo kakšna bivalna enota na razpolago. Iz evidenc pristojnih služb je bilo še razvidno, da pobudnik za najem bivalne enote nikoli ni podal vloge, prav tako niso bili vodeni pogovori o možnosti najema bivalnega zabojnika. Skladno z navedenim je občina predlagala, da se obrne na pristojno

službo družbe Nepremičnine Celje, d. o. o., kjer bo dobil vse potrebne informacije in napotke v zvezi z možnostjo dodelitve bivalne enote.

Iz navedb Mestne občine Celje in razpoložljive dokumentacije nismo ugotovili nepravilnosti v postopkih, ki bi jih občina storila v zvezi s stanovanjskim vprašanjem pobudnika. Pobuda ni bila utemeljena. **9.1-59/2011**

109. Hrup in smeti na Trnovski plaži v Ljubljani

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila pobudnica glede domnevnih kršitev javnega reda in miru ter onesnaževanja, za kar krivi mladino, ki se predvsem ob koncih tedna v večjem številu zbira na t. i. Trnovski plaži v Ljubljani. Pobudnica se je glede obravnavane zadeve že obrnila na Četrtno skupnost Trnovo, Mestno občino Ljubljana, Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvo za notranje zadeve. Iz pobude je med drugim izhajalo, da se naslovniki pobudničinih vlog sicer odzivajo na njene vloge, vendar po njenem mnenju na neprimeren in neučinkovit način. Od Varuha je pobudnica pričakovala, da bo s svojo avtoriteto vplival tudi na vsebino razreševanja obravnavanih težav.

Pobudnici smo pojasnili, da ji Varuh ne more ugoditi. Za to so namreč na voljo pravna sredstva, ki jih mora uporabiti prizadeti posameznik sam. Kljub temu smo Mestno občino Ljubljana (MOL) zaprosili za pojasnila glede obravnavane zadeve.

MOL nam je pojasnila, da je glede obravnavane zadeve uvedla več ukrepov. Trnovsko plažo čistijo vsak dan že v zgodnjih jutranjih urah, konec tedna pa za to poskrbi okrepljena ekipa. Pod Prulskim mostom so nameščene sanitarije; njihova uporaba je brezplačna. Na nabrežju Ljubljanice so nameščeni veliki koši za smeti, ki jih praznijo vsak dan. Predmetno območje podnevi in ponoči redno nadzoruje Mestno redarstvo. Konec tedna nadzor poostrijo. Ukrepajo v skladu s svojimi pristojnostmi oziroma o kršitvah obvestijo pristojno policijsko postajo ali drug pristojen organ. Nadzor opravlja tudi Inšpektorat MOL, v sodelovanju z državnimi inšpektorati. Mlade obiskovalke in obiskovalce predmetnega območja pa je k strpnosti, medkulturnemu in medgeneracijskemu dialogu, skrbi za čistočo in znižanju ravni hrupa pozval tudi župan MOL.

Ker ni bilo izkazanih dovolj utemeljenih okoliščin, ki bi upravičevale Varuhovo morebitno nadaljnje obravnavanje predmetne problematike, smo zadevo zaključili. MOL se je namreč v okviru svojih pristojnosti odzivala na nastale razmere. Pobuda ni bila utemeljena. **9.2-30/2011**

110. Zmešnjava v odgovorih Ministrstva za okolje in prostor Varuhu človekovih pravic

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je pobudnik že večkrat obrnil zaradi slabega stanja večstanovanjskega objekta, v katerem je prebival. Pobudnik je različnim organom javnega sektorja očital nepravilnosti, zato smo zadevo obravnavali tako posamezno kot tudi iz sistemskega vidika. (glej tudi LP 2010 primer številka 102, stran 211)

V tem primeru opisujemo le en vidik obravnavanja pobudnikovih težav. Pobudnik se je glede obravnavane zadeve obrnil tudi na Stanovanjsko inšpekcijo (Stanovanjska inšpekcija) Inšpektorata Republike Slovenije za okolje in prostor (IRSOP), ki mu je z dopisom pojasnila, da niso izpolnjeni pogoji za začetek inšpekcijskega postopka. Sporni objekt naj namreč ne bi bil večstanovanjska stavba, saj na njem ni vzpostavljene etažne lastnine, zato naj bi tako predstavljal črno gradnjo. Pobudnik se s takim pojasnilom ni strinjal.

Varuh je Stanovanjsko inšpekcijo zaprosil za pojasnila. Ob tem smo izrazili dvome o pravilnosti razlogov za njeno odločitev. Med drugim nam je Stanovanjska inšpekcija ob obravnavi

neke druge pobude pojasnila, da je njena pristojnost omejena zgolj na večstanovanjske stavbe v etažni lastnini. Ta omejitev pa naj izjemoma ne bi veljala za najemna razmerja, kjer lahko zaradi zaščite najemnikov Stanovanjska inšpekcija ukrepa v vseh lastninskih oblikah večstanovanjskih stavb. Varuh tega mnenja sicer ne sprejema, vendar je bilo tokratno sklicevanje na etažno lastnino v očitnem nasprotju z njihovim prejšnjim stališčem. V primeru najemnih razmerij naj bi vzpostavljena etažna lastnina Stanovanjski inšpekciji namreč ne preprečevala ukrepanja.

Odgovore v zadevi so nam podajali različni organi v okviru Ministrstva za okolje in prostor (MOP). Odgovori so bili medsebojno neusklajeni in nasprotujoči si. Tako je npr. Direktorat za prostor pri MOP zatrjeval, da je objekt črna gradnja, medtem ko je IRSOP ugotovil, da ne gre za na črno zgrajeni objekt. Do naših pomislekov se navedeni organi tudi niso opredelili, temveč so zgolj navajali nove razloge za neukrepanje Stanovanjske inšpekcije. Tako naj npr. Stanovanjska inšpekcija ne bi mogla ukrepati, saj naj stanovalci objekta ne bi imeli sklenjene najemne pogodbe z lastnikom objekta. Tudi zoper ta razlog smo izrazili pomisleke, saj je v skladu z Obligacijskim zakonikom pogodba, za katero se zahteva pisna oblika, pod določenimi pogoji veljavna, čeprav ni bila sklenjena v tej obliki. MOP se do tega ponovno ni opredelilo, temveč le navedlo, da je razlog za neukrepanje to, da ne gre za večstanovanjsko stavbo v etažni lastnini. Zoper to odločitev pa smo MOP že pred obravnavo tokratne pobude posredovali naše pomisleke.

Menili smo, da se je Stanovanjska inšpekcija prenagljeno izrekla za nepristojno, ne da bi prej ugotovila pravo pravno in dejansko stanje zadeve, in ji predlagali, da zadevo ponovno prouči. Našega mnenja in predloga ni upoštevala, zato smo se v zadevi obrnili neposredno na ministra za okolje in prostor in ga zaprosili, da se z zadevo osebno seznani in v okviru svojih pristojnosti ukrepa, da bo zagotovljena zakonita in strokovna rešitev nastalega položaja. Ministru smo tudi predlagali, da opravi nadzor nad delom IRSOP in nam poda odgovore na naše dopise, saj je bil dotedanji odziv organov MOP na dopise Varuha pomanjkljiv in nekorekten. Odgovor nam je podal Sekretariat generalnega sekretarja pri MOP. Odgovor je bil neprimeren in žaljiv. Pobuda je bila utemeljena. **9.1-14/2009**

2.10 DELOVNA RAZMERJA

SPLOŠNO

Število pobud, ki smo jih leta 2011 prejeli in obravnavali pri Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) na področju delovnopravnih zadev, je bilo v primerjavi z letom 2010 za šest odstotkov večje (skupno 238 pobud). Najbolj se je povečalo število zadev na področju brezposelnosti, in sicer za 50 odstotkov (skupno 31 pobud), prav tako na področju delavcev v javnem sektorju, in sicer za okoli 20 odstotkov (skupno 85 pobud). Povečanje je bilo še na področju štipendij. Nekoliko manj pobud (93) pa smo letos obravnavali s področja delovnih razmerij, ki jih je bilo v letu 2010 99. Tako kot prejšnja leta je Varuh tudi leta 2011 prejel zelo veliko anonimnih pobud in pisem, ki so izražala obup nad brezpravnostjo države. Pobudniki so prosili za nasvet, kam naj se obrnejo zaradi neizplačila plač, regresa za letni dopust, nemožnosti izrabe letnega dopusta, odpovedi delovnega razmerja, nasilja na delovnem mestu in drugo. V strahu pred izgubo zaposlitve so številni želeli, naj se Varuh v njihovem imenu obrne na nadzorne institucije in tako posreduje pri odpravi kršitve. Nekateri pa so Varuha celo prosili, naj jim pomaga pri iskanju zaposlitve.

Zaradi neizplačila sporazumno dogovorjene plače, nerednega izplačevanja dodatkov za nadure in izmensko delo nam je pisal pobudnik, zaposlen v sektorju zasebnega varovanja. Izražal je nezadovoljstvo z delovnopravno zakonodajo, ki dopušča, da podjetje, ki posluje zelo dobro, plačuje delavcu minimalno plačo, po drugi strani pa ustanavlja hčerinska podjetja, kamor se pretaka denar. Glede pridobitve licence za opravljanje dejavnosti zasebnega varovanja smo pobudnika napotili na Inšpektorat RS za notranje zadeve, glede izvajanja delovnopravne zakonodaje pa na Inšpektorat RS za delo. Iz medijev smo lahko razbrali, da so zaposleni na področju zasebnega varovanja nezadovoljni z delovanjem pristojnih inšpekcij, za kar pa naj bi bil vzrok v nejasni zakonodaji, tako v Zakonu o inšpekcijskem nadzoru kot v Zakonu o delovnih razmerjih.

Kot ključna vprašanja v letu 2011 lahko opredelimo neizplačilo plač, neplačevanje prispevkov za socialno varnost, zaposlovanje tujih delavcev, zaposlovanje invalidov, problematiko zaposlenih na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski, zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu, trpinčenje, nadlegovanje in šikaniranje na delovnem mestu, problematiko posredovanja kadrov (težave t. i. agencijskih delavcev), problematiko pridobivanja Zoisovih in državnih štipendij in inšpekcijske postopke.

O problematiki, ki smo jo obravnavali na področju brezposelnosti, pišemo v posebnem poglavju 2.14.

Glede priporočil v Varuhovem letnem poročilu za leto 2010 ugotavljamo, da so uresničena le nekatera: sprejeta sta bila novi Zakon o tujcih (Ztuj-2) in Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1), uveljavljena je bila sprememba Sporazuma o socialnem zavarovanju med Republiko Slovenijo in Bosno in Hercegovino, s katero je prejemanje denarnega nadomestila omogočeno tudi zavarovancem iz BIH z začasnim bivanjem v Sloveniji. Pričakujemo, da bo podoben sporazum sklenjen še z drugimi državami (Makedonijo).

Minister za delo družine in socialne zadeve Republike Slovenije ter minister za civilne zadeve BIH sta podpisala Sporazum med Vlado RS in Svetom ministrov BIH o zaposlovanju državljanov Bosne in Hercegovine v Republiki Sloveniji in protokol o izvajanju Sporazuma, ki naj bi celovito urejal pogoje in postopke zaposlovanja in sezonskega zaposlovanja državljanov Bosne in Hercegovine v Republiki Sloveniji.

Sprejeta je bila odločba Ustavnega sodišča št. U-I-281/09-14 z dne 22. 11. 2011, po kateri davčni uradi od 24. 12. 2011 ne morejo več ugoditi vlogi davčnega zavezanca za odpis, delni odpis, odlog ali obročno plačilo prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki se nanašajo na zavarovance iz 13. in 14. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (zaposleni v Republiki Sloveniji, državljani Republike Slovenije, zaposleni pri tujcih), ki jih v njihovem imenu obračuna in odtegne delodajalec, kot tudi za prispevke, ki jih mora delodajalec v svojem imenu plačati za zaposlene.

Sprejet je bil Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1), ki se uporablja od 3. 12. 2011 dalje. 1. 1. 2011 je začel veljati in se (z določenimi izjemami) uporabljati Zakon o urejanju trga dela (ZUTD).

Sprejet je bil tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-C), ki je začel veljati 17. 11. 2011, razen sprememb, ki se nanašajo na nadomestno izpolnitev invalidskih kvot, ki pa so začele veljati 1. 1. 2012.

2.10.1 Delavci v javnem sektorju

Pobud, ki jih je Varuh človekovih pravic RS (Varuh) leta 2011 obravnaval v tem sklopu, je bilo 85 (leta 2010 pa 70). Vsebinsko je bilo največ pritožb povezanih s trpinčenjem, nadlegovanjem in šikaniranjem na delovnem mestu v različnih državnih organih in institucijah, pa tudi na lokalni ravni in v drugih delih javnega sektorja. Posamezniki so premestitve na druga delovna mesta ali spreminjanje delovnih nalog pogosto doživljali kot šikaniranje in maščevanje. Pobudnikom smo pojasnili, kam naj se obrnejo in kako naj ukrepajo. V zvezi s tovrstnim nasiljem na delovnem mestu tudi Inšpektorat RS za delo (IRSD) nima velikih pristojnosti in možnosti dejanskega odkrivanja tega pojava v posameznem delovnem kolektivu, sodna praksa na tem področju pa tudi ne daje spodbudnih rezultatov.

Več pritožb je bilo povezanih z razmerami v **Slovenski vojski (SV)**, in sicer s področja zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu, zagotavljanja primernih delovnih razmer za invalide v Slovenski vojski, s področja vrednotenja dodatnega izobraževanja zaposlenih in v zvezi s povračilom stroškov prevoza zaposlenih na delovno mesto. Na Varuha se je s temi težavami obračal predvsem sindikat, manj pa zaposleni posamezniki. Na poizvedbe Varuha je Ministrstvo za obrambo (MO) sicer odgovarjalo, vendar v odgovorih ni bilo zaznati prizadevanja za izboljšanje razmer.

V zvezi s povračilom stroškov prevoza na delo in z dela za zaposlene v SV so pobudniki zatrjevali, da so pred kratkim prejeli v podpis nove obrazce za povračilo omenjenih stroškov. Nadrejeni so od zaposlenih zahtevali, da v obrazce vpišejo ceno najcenejšega javnega prevoza (vlak), in sicer tudi tisti, za katere je uporaba omenjenega prevoznega sredstva časovno izrazito manj ugodna. Za nekatere iz oddaljenih regij, ki se vozijo na delo v Ljubljano, ob upoštevanju osemurnega delovnika, pomeni, da bi bili ob dejanski uporabi najcenejšega prevoznega sredstva od doma odsotni tudi 16 ur.

Od pristojnih na Ministrstvu za javno upravo (MJU) nismo prejeli jasnih stališč niti do vprašanj, ali je smiselno in racionalno, da se javni uslužbenci, zaposleni zlasti v SV in Policiji, vsak dan vozijo z enega konca Slovenije na drugi, kar povzroča državi velike stroške (na tem mestu samo omenjamo tudi negativni vpliv na okolje). Ali je res prav, da se od zaposlenih zahteva podatek o strošku najcenejšega javnega prevoza – vlaka, ki pa ga dejansko ne morejo uporabljati, saj je časovno dvakrat daljši od prevoza z osebnim avtomobilom oziroma avtobusom? Ali ne bi bilo bolj smiselno iskati rešitve, ki bi bile prijazne do ljudi in okolja?

Omenjamo še pobudo v zvezi s pravilnostjo izračuna povračila stroškov za prevoz na delo in z dela. Pobudnika smo seznanili s tem, da povračilo stroškov prevoza na delo urejata le Zakon o višini povračil stroškov v zvezi z delom in nekaterih drugih prejemkov ter Uredba o povračilu stroškov prevoza na delo in z dela javnim uslužbencem in funkcionarjem v državnih organih. Ta predpisa se po mnenju Varuha uporabljata tudi za pripadnike stalne sestave SV, saj se z akti delodajalca (kot je sporni standardni operativni postopek v SV) ne more urejati vsebina pravic in obveznosti iz delovnega razmerja.

Ukvarjali smo se s primerom, ko je bil posameznik napoten na delo v tujino, in sicer brez lastnega soglasja. Ministrstvo za obrambo RS (MORS) je v svojem pojasnilu nasprotovalo mnenju Varuha človekovih pravic RS (Varuh) glede veljavnosti zakonodaje o javnih uslužbencih za vojaške osebe. Pri tem pa se MORS ni opredelilo do naših očitkov o neposrednem nespoštovanju zakonskih predpisov in internih aktov delodajalca, ki takšno soglasje zaposlenega izrecno zahtevajo. Nesprejemljivo je, da je bilo posredovanje Varuha neuspešno, pobudnik pa je ostal na delu v tujini. *(glej primer št. 107)*

Obravnavali smo zadevo, v kateri je pobudnica želela, da se Varuh strokovno opredeli do dokumenta, ki ga je prejela od svojega delodajalca. Šlo je za opozorilo direktorice mestne uprave o možnosti odpovedi pogodbe o zaposlitvi v primeru ponovitve kršitve. Omenjeno opozorilo je pobudnica prejela, ker se je v svojem prostem času udeležila dogodka v bližini občinske stavbe, na katerem so člani civilne iniciative izražali svoj protest zoper ravnanje občine in njenega župana. Pobudnica je šla mimo in jo je zanimalo, kaj se dogaja. Na dogodku ni dejavno sodelovala in je še pred njegovim koncem tudi odšla. Ugotovili smo, da so nekatera določila pogodbe o zaposlitvi med pobudnico in občino (delodajalec) taka, da lahko delodajalec že kratkotrajno navzočnost pobudnice na protestnem shodu šteje za ravnanje, ki moralno škoduje ali bi lahko škodovalo njegovim interesom. Vendar je po mnenju Varuha izdaja opozorila pretirano ravnanje, ki kaže na nestrpnost in namero po kaznovanju vseh, ki si upajo izraziti kritiko delodajalca, pa čeprav samo z naključno kratkotrajno navzočnostjo na prireditvi drugih.

Po Kodeksu ravnanja javnih uslužbencev (Kodeks) je za nespoštovanje določil Kodeksa predvidena možnost uvedbe disciplinskega postopka in ne opozorila o možnosti odpovedi pogodbe o zaposlitvi. Poleg tega v nobenem drugem predpisu (niti v Zakonu o delovnih razmerjih, ZDR) ni natančno opredeljeno, v katerih primerih se opozorilo o možnosti odpovedi pogodbe o zaposlitvi izda in kakšne so njegove pravne posledice. To pa pomeni, da gre lahko za arbitrarno odločitev delodajalca. Zoper opozorilo tudi ni zagotovljenega nobenega pravnega varstva, niti pri delodajalcu niti drugje (na inšpektoratu, na sodišču). Možnost pravnega varstva bi pobudnica tako imela šele ob morebitni poznejši odpovedi pogodbe o zaposlitvi. V tem primeru pa bi pobudnica opozorilo lahko uporabila tako, da bi dokazala, da je delodajalec posegal v njeno svobodo gibanja ter v pravico do zbiranja in združevanja, ki sta določeni v ustavi. Pobudnica ni želela, da Varuh posreduje pri delodajalcu, saj se je zbala morebitnih posledic.

Varuh meni, da bi bilo treba v ZDR natančno opredeliti, v katerih primerih se opozorilo o možnosti odpovedi pogodbe o zaposlitvi izda in kakšne so njegove pravne posledice, ter zagotoviti tudi ustrezno pravno varstvo.

Varuh se je ukvarjal tudi z neustreznimi delovnimi razmerami na Policijski upravi Koper. Obravnavali smo pobudo Območnega policijskega sindikata Obalno-kraške regije zaradi dolgotrajnega odlašanja s sanacijo zgradbe, ki se je že pred nekaj leti na enem delu začela pogrezati. Delovne razmere so postale precej težavne, saj je občutek v prostorih, ki niso ravni in »visijo«, zelo neugoden in moteč. Ob obisku in ogledu razmer smo se prepričali, da so pritožbe zaposlenih upravičene. Obenem pa smo uvideli, da si vodstvo prizadeva razmere z različnimi ukrepi izboljšati. V drugi polovici leta je Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) problem vsaj do neke mere rešilo. Prostore so izravnali z dodatnimi talnimi oblogami.

Varuhu so pisali zaposleni v Zavodu za prestajanje kazni zapora Maribor (ZPKZ). Pravosodni policisti so izražali nezadovoljstvo z razmerami in z vodenjem ZPKZ Maribor. Vodstvu so očitali, da težav ne razrešuje, da se na pritožbe zaposlenih ne odziva. Ob obisku ZPKZ Maribor in na podlagi pogovorov z zaposlenimi, s predstavnikom sindikata in z direktorjem smo presodili, da je v kolektivu sporna tudi medsebojna komunikacija. Dnevne težave, s katerimi se spopadajo vsi, tudi vodilni delavci, niso razlog za to, da se komur koli kršijo pravice in da je prizadeto dostojanstvo posameznikov. Po tragični smrti enega izmed pravosodnih policistov v dislocirani enoti v Murski Soboti pa so se problemov le začeli lotevati bolj zavzeto. Odzvali so se tudi vsi pristojni organi in začeli ustrezno ukrepati (IRSD in Policija). Varuh pa ne more biti razsodnik v sporih v delovnem okolju. Odnosi med ljudmi so zahtevno področje, sploh za presojo, čigavo ravnanje je korektno, človeško, modro in pravilno. Še posebej zapleteni so s tega vidika odnosi med vodjem in zaposlenimi. Učinkoviti in uspešni so lahko le kolektivi, ki niso obremenjeni s konflikti. Delo v razmerah, ko se ljudje med seboj slabo razumejo, je gotovo težavno, pa tudi neproduktivno, zato je treba storiti vse, da se nesoglasja in spori rešijo. Zavedati pa se je treba, da smo za delovno ozračje odgovorni vsi zaposleni, tako podrejeni kot nadrejeni.

2.10.2 Štipendije

Pobud s področja štipendiranja je bilo 18, leta 2010 pa 14. Več kot polovica pritožb je bila povezana z odločanjem o Zoisovih štipendijah. Vsebinsko so se vse nanašale na izpolnjevanje dodatnih meril za dodelitev štipendije. Pobudniki so izražali kritiko sistema štipendiranja, ki zahteva neverjetno visoke povprečne ocene kandidatov. Za šolsko leto 2011/2012 je bila meja povprečja ocen pri študentih za pridobitev Zoisove štipendije kar 9,75. Pobudniki so menili, da je vsakoletno določanje meje glede na določbe Zakona o štipendiranju (ZŠtip) zavajajoče.

Študenti, ki so se na fakulteti prvič potegovali za Zoisovo štipendijo, so opozarjali tudi na neenakopraven položaj med njimi, saj je splošno znano, da je na nekaterih fakultetah bistveno težje doseči zahtevano povprečje ocen kot na drugih. Poleg tega je za povprečje ocen pomembno tudi, v katerem letniku študent za omenjeno štipendijo zaprosi. Takoj po prvem letniku je število opravljenih izpitov manjše in je povprečna ocena tudi zato lahko višja, pozneje pa zahtevano povprečje težje dosegljivo.

Obravnavali smo dve pobudi, kjer je kandidatom za Zoisovo štipendijo zmanjkala le stotinka točke za pozitivno rešeno vlogo za Zoisovo štipendijo. Žal strogo postavljena meja ne dopušča nobenega izjemnega obravnavanja. Varuh meni, da je ZŠtip v nekaterih določbah premalo jasen in do posameznikov tudi krivičen. Vse od njegovega nastanka ugotavljamo, da nekatere rešitve pomenijo neenako obravnavo mladostnikov in da povzročajo krivice. Opozarjamo še na nedopustno situacijo, ko eta 2010 niso bila porabljena vsa sredstva, ki so bila namenjena za Zoisove štipendije. Varuh meni, da je to posledica slabo domišljenih in (pre)strogih meril za pridobitev predvsem Zoisovih štipendij. Zato Varuh ostro kritizira vsakoletno določanje vse višjih mej za pridobitev Zoisove štipendije.

Obravnavali smo pobudo, ko je študentka Zoisovo štipendijo izgubila, ker je spremenila izobraževalni program brez soglasja štipenditorja, saj o svoji nameri ni obvestila Javnega sklada za razvoj kadrov in štipendije (Javni sklad). Sredstva prejetih štipendij pa je morala vrniti.

Na Varuha se je obrnil dijak in zaprosil za pojasnilo in pomoč pri pridobitvi državne štipendije, ker se je želel osamosvojiti. *(glej primer št. 116)*

Varuhu se je pritožil dijak, ker je od zaposlenega v državnem organu prejel napačno informacijo in je zato ostal brez štipendije. Oddal je dve vlogi, in sicer za državno in Zoisovo štipendijo. Zaposlena uslužbenka na Javnem skladu naj bi mu pojasnila, da bo lahko v primeru pozitivne rešitve obeh vlog izbiral, za katero štipendijo se bo odločil. Zgodilo pa se je, da je bila njegova vloga za uveljavitev državne štipendije (o njej odloča pristojni center za socialno delo) hitro rešena (še prej kot v mesecu dni), in to pozitivno. Vendar se dijak za prejemanje te ni odločil, saj je bil prepričan, da bo glede na učni uspeh v osnovni šoli (pri učnem uspehu je imel povprečno oceno 5) pozitivno rešena njegova druga vloga za Zoisovo štipendijo, ki bi bila v višjem znesku. Odločil se je počakati na to rešitev. Kot se je pozneje izkazalo, je bilo to narobe. Odločanje o vlogi za Zoisovo štipendijo je trajalo več kot dva meseca. Pristojni so vlogo za Zoisovo štipendijo zavrnili z obrazložitvijo, da že prejema državno štipendijo. Po mnenju Varuha bi v ZŠtip morali jasno zapisati pravila ob kandidiranju posameznikov za več štipendij hkrati, da bi se izognili netočnemu obveščanju mladih.

Leta 2011 smo obravnavali tudi dve pobudi, povezani s štipendijami oziroma finančnimi pomočmi za študij v okviru programa Erasmus, ki podpira individualno mobilnost študentov. Obe pobudi sta bili po mnenju Varuha utemeljeni. V eni je študentka zatrjevala, da ji je bil ob prijavi v program Erasmus obljubljen višji znesek finančne pomoči, kot se je izkazalo pozneje ob podpisu pogodbe. Po poizvedovanju pri pristojnih se je izkazalo, da so prejeta finančna sredstva razdelili med več kandidatov, ki so se v program prijavili po izteku prijavnega roka. V drugi pobudi pa bi študentka v skladu s podpisano pogodbo z izobraževalno institucijo po mnenju Varuha morala prejeti še en obrok finančne pomoči. Pristojni so namreč število mesecev in dni, ki jih je študentka preživela na študiju v tujini, izračunali drugače, kot je to narekovala v pogodbi določena formula. Kljub našemu večkratnemu posredovanju pa pristojni mnenja oziroma kritike Varuha in poziva k popravi krivice niso spoštovali.

V zvezi s štipendijami je treba opozoriti še na predolge roke odločanja o pritožbah (v nekaterih primerih tudi pet mesecev). Varuh meni, da je treba delo drugostopenjskih organov organizirati tako, da se bo spoštoval zakonski rok največ 2 meseca za izdajo odločb o pritožbah.

Varuh je bil seznanjen tudi z vprašanjem tujih študentk in študentov (okrog 2000), ki študirajo v Republiki Sloveniji. Z uveljavitvijo Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) so izgubili pravico do državne štipendije, ki jo je prejemala dobra polovica tujih študentov. Ti študenti bodo lahko zaprosili le za druge vrste štipendij oziroma ob sklenjenih ustreznih meddržavnih sporazumih tudi za državne štipendije.

2.10.3 Problematika zagotavljanja dela in posredovanja zaposlitve

Iz medijev in tudi anonimnih pisanj pobudnikov smo bili obveščeni o problematiki zagotavljanja dela delavcev drugemu uporabniku, prav tako pa tudi o posredovanju zaposlitve. V prvem primeru gre za t. i. pogodbo o zaposlitvi med delavcem in delodajalcem, ki opravlja dejavnost zagotavljanja dela drugemu uporabniku, ki jo je v slovenski pravni red uvedel Zakon o delovnih razmerjih iz leta 2003. V drugem primeru pa gre za ukrepe države na področju trga dela, ki jih poleg države lahko izvajajo tudi koncesionarji.

Zagotavljanje dela delavcev drugim uporabnikom je mogoče le na podlagi sklenjene pogodbe o zaposlitvi med delavcem in kadrovsko agencijo, ki lahko opravlja to dejavnost na podlagi odločbe pristojnega organa o vpisu agencije v poseben register.

Navedeni register domačih pravnih in fizičnih oseb za opravljanje dejavnosti zagotavljanja delavcev drugemu delodajalcu vodi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), ki o vpisu v register odloča z odločbo, in sicer ob izpolnjevanju pogojev, da takšen delodajalec v zadnjih dveh letih ni kršil delovnopravne zakonodaje, da v zadnjih dveh letih ni imel neporavnanih obveznosti iz naslova davkov in prispevkov ter da izpolnjuje kadrovske, organizacijske in druge pogoje, ki jih predpiše minister za delo, družino in socialne zadeve.

Pri takšnih pogodbah o zaposlitvi gre za posebnost, saj predmet pogodbe ni opravljanje dela za delodajalca, kot je to pri običajnih pogodbah o zaposlitvi, ampak gre za opravljanje dela za uporabnika. Delavec opravlja delo na podlagi napotitve delodajalca – agencije in je tudi v delovnopravnem razmerju z agencijo, ki mora izpolnjevati zakonske obveznosti iz delovnega razmerja (zagotavljanje plače, varnosti delovnega okolja, varovanje dostojanstva delavca idr.). Velja pa omejitev, da delodajalec ne sme zagotavljati dela uporabniku neprekinjeno ali s prekinitvami do enega meseca dalj kot eno leto, če gre za ves čas opravljanja istega dela z istim delavcem. Podrobno ureja področje zagotavljanje dela delavcev drugemu uporabniku Zakon o urejanju trga dela (ZUTD).

Omenjeni zakon prav tako ureja področje posredovanja zaposlitve in dela, kjer je to določeno kot storitev za trg dela, ki se zagotavlja zakonsko določenim ciljnim skupinam in jo lahko izvajajo država in koncesionarji, izbrani na javnem razpisu. Prejšnji predpis, Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, pa je posredovanje zaposlitev določal kot dejavnost, ki jo je vezal na sklenjeno koncesijsko pogodbo.

Kršitve naj bi se pri zagotavljanju dela in pri posredovanju zaposlitve dogajale na več načinov. Več agencij za zagotavljanje dela drugemu uporabniku, ki so vpisane v register, je od delavcev zahtevalo, da so opravljali delo v okviru drugih dejavnosti, za katere agencija ni bila registrirana. Tako so delavci za te agencije opravljali delo, ki so ga te pridobile na podlagi pogodb civilnega prava. Da bi prikrile zagotavljanje dela drugemu uporabniku brez vpisa v register, so takšne agencije z uporabniki sklenile pogodbo o sodelovanju. Nova ureditev (ZUTD) predpisuje sankcije za takšna ravnanja agencij, prav tako kaznuje uporabnika, ki sprejme na delo delavce od agencij, ki niso vpisane v register oziroma evidenco.

V praksi so znani tudi primeri, ko je delavec pri istem uporabniku opravljal delo več let, in sicer po dogovorih med različnimi agencijami, prav tako tudi, da so agencije od uporabnikov dobile plačilo vnaprej, delavci pa so ostali brez plačila ali pa so bili plačani manj, kot pa je bilo podjetje, ki jih je najelo, pripravljeno plačati zanje.

Precej težav pa je bilo tudi zato, ker številni t. i. kadrovski posredniki na trgu dela delujejo nezakonito; gre za agencije za zagotavljanje dela, ki sploh niso vpisane v register, in tudi za tiste, ki za posredovanje zaposlitve nimajo pridobljene koncesije MDDSZ. Ker takšni posredniki z dejanskimi delodajalci sklenejo civilno- tehnične pogodbe o posredovanju storitev, je tudi ukrepanje IRSD v teh primerih omejeno.

Varuh je prepričan, da bo z ZUTD mogoče omejevati opisana početja posojevalcev delavcev in tako zmanjšati kršitve pravic delavcev in njihovo izkoriščanje. Vsekakor pa bo nujno povečati tudi pristojnosti IRSD, o čemer pišemo v poglavju 2.10.5

O problematiki agencijskih delavcev smo se na sedežu Varuha pogovarjali s predstavniki IRSD. Glavna inšpektorica za delo nam je povedala, da so inšpektorji opravili nadzor približno 200 podjetij – agencij in da je bilo ugotovljenih veliko nepravilnosti. IRSD opravlja nadzor, svoje ugotovitve pa sporoči MDDSZ. IRSD je Ministrstvu za pravosodje predlagal tudi uvedbo novega kaznivega dejanja *nedovoljeno posredovanje dela*.

2.10.4 Neplačevanje prispevkov

Problematika neplačevanja prispevkov je bila aktualna tudi leta 2011. Tako iz prejetih pobud kot tudi iz medijev smo zvedeli za številne delodajalce (ne gre samo za Steklarsko novo, o kateri smo pisali v lanskem poročilu), ki delavcem niso plačevali prispevkov za socialno varnost. Po pojasnila smo se tudi v tem letu obrnili na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (ZPIZ), Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), Inšpektorat RS za delo (IRSD) in na Davčno upravo RS (DURS). Iz odgovorov navedenih

izhaja, da država prevzema odgovornost za delovanje javnega pokojninskega sistema in da se delavcem, zato ker jim delodajalci ne plačujejo prispevkov, ne zmanjšajo njihove pravice.

Obdobja, za katera niso bili plačni prispevki, se dejansko upoštevajo z odstotkom za odmero pokojnine in (ne) vplivajo na višino posameznikove pokojnine. Tako neplačilo prispevkov bremeni državo in zavarovalnice, iz katerih se krije razlika za izplačilo teh pokojnin. Še vedno pa obstaja sporno vprašanje delavcev, ki delajo na delovnih mestih, kjer se zavarovalna doba šteje s povečanjem (beneficirana delovna doba).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1) namreč ne določa nadzora nad obveznostjo vključitve v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje za delavce, ki delajo na takih delovnih mestih. Tako v tem zakonu tudi niso določene kazni za delodajalce, ki ne plačujejo premij za obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje. Delavci pa lahko v takšnih primerih uveljavljajo svojo pravico samo pred pristojnim sodiščem. Varuh meni, da takšna zakonska rešitev ni ustrezna, in predlaga spremembo predpisov, da bi bila tudi za nadzor nad plačevanjem premij za obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje za delavce, ki delajo na delovnih mestih, kjer se zavarovalna doba šteje s povečanjem, pristojna IRSD in DURS.

2.10.5 Sodelovanje z Inšpektoratom RS za delo (IRSD)

Sodelovanje med Varuhom človekovih pravic RS (Varuh) in IRSD je dobro, IRSD večinoma v rokih odgovarja na Varuhova vprašanja, srečali smo se na skupnih delovnih sestankih. Poudarjamo, da dileme, o katerih smo pisali v letnem poročilu Varuha za leto 2010, niso rešene, in tako po mnenju Varuha še vedno ni povsem nedvoumno, ali je IRSD ob neplačilu plače pristojen ukrepati samo v primerih, ko delodajalec delavcu ne izplača zneska minimalne plače, in ne tudi v primeru, ko delodajalec ne izplača delavcu plače v višini pogodbeno dogovorjenega zneska. Prav tako ni jasno, ali IRSD nadzira samo izplačilo neto zneska plače. Čeprav smo lani pisali, da je dvom o pristojnosti IRSD za izdajanje ureditvenih odločb po 227. členu Zakona o delovnih razmerjih (torej, ali lahko IRSD ob neizplačilu plače po pogodbi o zaposlitvi z globo kaznuje delodajalca, obenem pa mu z ureditveno odločbo naloži odpravo nepravilnosti) v primerih, ki sicer niso taksativno našteti, odpravljen, pa se je med letom pokazalo, da v praksi ni tako.

Varuh predlaga spremembe delovnopravne zakonodaje, in sicer tako, da bodo pooblastila IRSD jasna in nedvoumna in da v praksi skozi razlago ne bodo pomenila možnosti krčenja pristojnosti IRSD. IRSD je treba okrepiti in z upoštevanjem novih razmer na trgu dela reorganizirati. Pristojnosti posameznih inšpekcij na področju dela, zlasti IRSD, Inšpektorata za javno upravo (IJU) in Inšpektorata RS za obrambo naj se razmejijo tako, da ne bo prihajalo do tega, da podobne vsebine urejajo različni predpisi in da so različni tudi organi za ukrepanje (primer nadlegovanje po 15. a členu Zakona o javnih uslužbencih in pristojnost IJU oz. inšpekcije za sistem javnih uslužbencev ter primer spolnega in drugega nadlegovanja ter trpinčenja na delovnem mestu po 6. a členu Zakona o delovnih razmerjih in pristojnost IRSD).

2.10.6 Zaposlovanje tujih delavcev

Leta 2011 je začel veljati nov Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1), po katerem lahko tuji delavci prej dobijo osebno delovno dovoljenje. Zakon uvaja modro karto EU. Delodajalci, ki zagotavljajo delavcem nastanitev, morajo zagotoviti minimalne bivanjske in higienske standarde. Zakon uvaja strožji nadzor nad delodajalci, ki zaposlujejo tuje delavce, in ukinja sezonsko delo v gostinstvu in turizmu, prav tako v gradbeništvu.

V tem letu je začela veljati sprememba Sporazuma o socialnem zavarovanju med Slovenijo ter Bosno in Hercegovino, na podlagi katere bodo denarno nadomestilo za čas brezposelnosti pridobili tudi državljani BIH z začasnim prebivališčem v Sloveniji.
Spremenjen je bil tudi Zakon o tujcih (ZTuj-2).

O konkretnih učinkih novo sprejetih predpisov še ni mogoče govoriti, saj gre za sorazmerno kratek čas njihove veljave. Menimo, da bodo navedene spremembe sicer nekoliko ublažile odvisnost tujih delavcev od svojih delodajalcev, vendar položaj tujih delavcev še vedno ni ustrezen. Poleg težav, ki jih imajo drugi zaposleni (glede neizplačila plač, neustreznih delovnih razmer itd), imajo tujci še posebne težave, vezane na njihov položaj. Delodajalčevo neplačevanje prispevkov tujemu delavcu otežuje podaljšanje začasnega dovoljenja za bivanje iz naslova dela. Prav tako so tujci pogosteje vključeni v verigo izposoje delovne sile, kjer pa je ukrepanje nadzornih institucij zaradi nejasne zakonodaje šibko.

2.10.7 Problematika zaposlenih v gospodarstvu

Prejeli smo veliko pobud, ki so se nanašale na neplačevanje plač, prispevkov za socialno varnost, na odrejanje delovnega časa (4.1-45/2011), na preveliko število (neplačanih!) nadur, izrabo in višino letnih dopustov (4.1-18/2011), izrabo časa za malice, nevzdržne temperature na delovnem mestu, na nadzor med bolniškim staležem, šikaniranje, trpinčenje in druge oblike nasilja na delovnem mestu.

Posebej izpostavljamo ravnanje z zaposlenimi v gradbenem sektorju (Konstruktor, Vegrad), prav tako v trgovinski dejavnosti. Očitno se delodajalci zavedajo stanja na trgu dela ter nejasnosti in »lukenj« v zakonodaji. Zaradi tega mnogi kršilci ostajajo nekaznovani, stanje nespremenjeno, zaposleni nezaščiteni, vedno znova pa se dogajajo nove, v preteklosti že odkrite, kršitve.

Opozarjamo na omejene pristojnosti Varuha, ki v t. i. zasebnem sektorju lahko preveri zgolj delovanje drugih nadzornih institucij – predvsem Inšpektorata RS za delo. Ugotavljamo, da bi bilo treba razširiti pristojnosti navedenega inšpektorata, saj je zakonsko dopustna sodna pot (pred delovnim in socialnim sodiščem ter v kazenskih postopkih) dolgotrajna in vedno tudi ne pomeni rešitve za posameznega delavca (v kazenskih postopkih).

2.10.8 Luka Koper

Pri Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) so se med stavko (poletni meseci) in tudi pozneje oglasili predstavniki zaposlenih v Luki Koper, tj. predstavniki zaposlenih pri izvajalcih pristaniških storitev (IPS). Zatrjevali so, da je bila kršena delovnopravna zakonodaja. Delodajalci naj bi jim samovoljno »trgali« določene stroške od plače, del plače naj bi jim izplačali v gotovini, »na roke«, silili naj bi jih, da izstopijo iz sindikata, prav tako tudi, da odprejo svoj lastni s. p., nato pa z njimi sklepajo pogodbe o delu.

Varuh je opravil poizvedbe na Inšpektoratu RS za delo (IRSD), sami pa smo se neposredno na terenu seznanili s problematiko v Luki Koper. Ugotovili smo, da je IRSD leta 2010 in 2011 opravil 30 nadzorov gospodarskih subjektov oziroma delodajalcev, ki opravljajo storitve v Luki Koper, in glede na ugotovitve izrekel tudi več ukrepov. IRSD opravlja nadzore po prejetih prijavah, pa tudi po lastni pobudi. Problem pa je v tem, ker so številne prijave preveč splošne in ni mogoče razbrati delodajalca, prijaviteljev pa zaradi anonimnosti ni mogoče pozvati k dopolnitvi prijav. Kršitve predpisov, ki sodijo v pristojnost drugih organov, IRSD odstopa v reševanje tem organom; predvsem sta to tržni inšpektorat in davčna uprava. Morebitnih nepravilnosti v delu IRSD nismo zaznali.

Ob obisku Luke Koper smo ugotovili, da obstaja predvsem nezadovoljstvo zaposlenih pri zunanjih izvajalcih (IPS). Ti zaposleni so v delovnem razmerju pri IPS. Luka Koper namreč

oddaja dela zunanjih izvajalcem že več kot 15 let. Tako dela v Luki Koper okoli 700 ljudi. Vodstvo Luke Koper je z IPS sklenilo tripartitne sporazume, v katere so vnesli klavzule o spoštovanju delovnopravne zakonodaje, kot sankcija je predvidena tudi odpoved pogodbe o sodelovanju z IPS. Poleg tega imajo vzpostavljene še druge mehanizme varstva zaposlenih v Luki Koper, in sicer stalno evidenco prisotnosti vsakogar v Luki Koper, ne poslujejo s podjetji, ki nimajo plačanih plač, davkov in prispevkov, izvajajo nadzor nad morebitno alkoholiziranost, hitrostjo vožnje v Luki Koper in videonadzor. Vodstvo Luke Koper nam je povedalo, da je posebna kolektivna pogodba za zaposlene v IPS v nastajanju in da sicer v Luki Koper že obstaja sindikalno delovanje.

Vsi zaposleni v Luki Koper so opravili izpite iz varnosti pri delu, vse nesreče vestno evidentirajo. Plačilni roki Luke Koper do IPS (torej do delodajalcev tistih zaposlenih, ki so najbolj nezadovoljni) so 15 dni, namesto običajnih 75 dni. Vodstvo Luke Koper meni, da težave izhajajo iz tega, da so za isto delo zaposleni pri IPS drugače plačani kot pa zaposleni neposredno v Luki Koper. Gre torej za dva različna delodajalca, ki imata opredeljene različne zahteve za zasedbo delovnega mesta. Če posamezni IPS ukine svojo gospodarsko družbo in ustanovi novo, mora Luki Koper predložiti dokazilo, da ima plačane vse obveznosti do delavcev.

Varuh je obravnaval primer Luke Koper, čeprav ima do državnih podjetij omejene pristojnosti. Želeli smo namreč pomagati zaposlenim, prav tako pa tudi Luki Koper, ki je sicer strateškega pomena za Slovenijo. Ugotovili smo, da vodstvo skrbi za vse zaposlene na območju Luke Koper in da je zato sprejelo številne ukrepe. Zaposleni pa v strahu pred lastno eksistenco ne želijo razkriti nepravilnosti in kršilcev. Prav zaradi tega je pomoč pristojnih institucij omejena, stanje ostaja nespremenjeno, veliko nezadovoljstvo se je v poletnih mesecih izrazilo z večdnevno stavko in izgubo dohodka. So pristojni res naredili vse, da se navedeno ne ponovi? *(glej primer št. 113)*

2.10.9 Zaposlovanje invalidov

Oktobra 2011 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-C). Namen tega zakona naj bi bil tudi preprečevanje zlorab v invalidskih podjetjih. Zaostrujeta se nadzor nad izvajanjem kvotnega sistema zaposlovanja invalidov ter nadzor nad pridobivanjem in porabo sredstev, ki jih prejmejo delodajalci za zaposlovanje invalidov. V večjem obsegu kot do zdaj je mogoče sankcioniranje kršilcev. Podjetja, ki bodo želela pridobiti vse ugodnosti, ki jih prinaša status invalidskega podjetja, bodo morala zaposliti najmanj 50 odstotkov invalidov. Višajo se denarni prejemki za čas trajanja zaposlitvene rehabilitacije z dosedanjih 30 na 40 odstotkov minimalne plače. Predvidevamo, da bo novi zakon prispeval k zaščiti zaposlenih invalidov na trgu dela.

2.10.10 Trpinčenje, šikaniranje, nadlegovanje na delovnem mestu

Tudi leta 2011 smo prejeli več pobud, v katerih so pobudniki navajali trpinčenje, šikaniranje in nadlegovanje na delovnem mestu. Posebej kritični so tisti deli javnega sektorja, kjer so zaradi posebne hierarhije in poveljevanja pritožbene poti močno omejene (Slovenska vojska, Ministrstvo za obrambo RS). Kar nekaj pobud s tovrstno vsebino smo prejeli iz zasebnega sektorja. Pobude so bile različne. Nekateri pobudniki so se na Varuha obračali, ker so želeli informacije in pojasnila, drugi so prosili za posredovanje pri delodajalcu ali inšpekcijskih službah, tretji so želeli pomoč pri reševanju življenjskih razmer, povezanih z nevzdržnim stanjem na delovnem mestu.

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) v teh primerih preverja predvsem delovanje Inšpektorata RS za delo (IRSD), ki je pristojen ugotavljati, ali so delodajalci sprejeli ukrepe za zaščito delavcev pred spolnim in drugim nadlegovanjem ali trpinčenjem na delovnem mestu, kot jih določa Zakon o delovnih razmerjih (ZDR).

Če delodajalec ni sprejel teh ukrepov, ga lahko inšpektor kaznuje z globo. Ta ukrep – globa pa ne reši težave, zaradi katere se je delavec obrnil na IRSD. Za ugotavljanje trpinčenja, nadlegovanja in šikaniranja je namreč pristojno sodišče. Varuh na podlagi obravnavanih pobud ugotavlja, da postopki in ukrepi, ki so jih za zaščito delavcev sprejeli delodajalci, ne zagotavljajo učinkovite zaščite delavcev pred tovrstnim nasiljem na delovnem mestu. Opredeljenost šikaniranja kot kaznivega dejanja je dobro, vendar po Varuhovem mnenju žrtvi ne pomaga pri tem, da se nedopustno ravnanje neha. Po pravilih civilnega prava žrtev šikaniranja lahko zahteva odškodnino. Pri tem velja obrnjeno dokazno breme. Delodajalec mora dokazati, da ni kršil prepovedi trpinčenja ali diskriminacije. Vse druge predpostavke (nastanek škode, vzročna zveza med dogodkom in škodo ter odgovornost povzročitelja škode) mora kljub vsemu dokazovati žrtev trpinčenja.

Poudarjamo: zaradi strahu pred izgubo zaposlitve si zaposleni o pojavih trpinčenja, šikaniranja in nadlegovanja na delovnem mestu ne upajo govoriti, kaj šele podati prijavo nadzornim institucijam ali iti na sodišče. Raje se sprijaznijo s popolnoma nečloveškimi delovnimi razmerami.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Varuh predlaga Vladi takojšnje sprejetje ukrepov, ki bodo delodajalcem onemogočali neizplačilo plač in prispevkov za socialno varnost zaposlenim.
- Varuh predlaga Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, naj v Zakonu o delovnih razmerjih natančno opredeli, v katerih primerih se delavcu lahko izda opozorilo o možnosti odpovedi pogodbe o zaposlitvi, kakšne so pravne posledice takšnega opozorila in kakšno je pravno varstvo zoper izdano opozorilo.
- Varuh predlaga spremembo predpisov, da bi bila tudi za nadzor nad plačevanjem premij za obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje za delavce, ki delajo na delovnih mestih, za katera se zavarovalna doba šteje s povečanjem, pristojna Inšpektorat Republike Slovenije za delo (IRSD) ter Davčna uprava Republike Slovenije.
- Varuh predlaga spremembe delovnopravne zakonodaje, in sicer tako, da bodo pooblastila IRSD jasna in nedvoumna ter da v praksi z razlago ne bodo pomenila možnosti krčenja pristojnosti IRSD.
- Varuh predlaga Vladi, naj zagotovi, da bodo postopki vseh nadzornih institucij (IRSD, sodišča in drugi) potekali hitro in da bodo dejansko končani v razumnih rokih. V ta namen naj se te institucije tudi ustrezno kadrovsko okrepijo.
- Varuh predlaga Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, naj prouči štipendijsko politiko ter ustrezno spremeni ZŠtip, zlasti v delu, ki se nanaša na vsakoletno določanje višjih mej za pridobitev Zoisovih štipendij, upoštevaje zahtevnost posameznih fakultet. V ZŠtip je treba jasno zapisati pravila ob kandidiranju posameznikov za več štipendij hkrati.
- Varuh predlaga Vladi, naj se takoj loti reševanja problematike državnih štipendij za tuje študente v Sloveniji in da sprejme ustrezne zadevne zakonske rešitve.

111. Delodajalec se ni odzval na zahtevo delavca

Pobudnik je zatrjeval, da se delodajalec – Univerzitetni klinični center Ljubljana (UKC Ljubljana) v zvezi z napredovanjem na delovnem mestu ni odzval na njegovo zahtevo po odpravi kršitev oziroma izpolnitvi obveznosti. Še več, pobudnik od delodajalca ni prejel nobenega odgovora.

UKC Ljubljana smo zaprosili, da pobudniku poda odgovor na njegovo zahtevo, kar je tudi storil. Vendar pojasnilo vsebinsko ni reševalo pobudnikovih težav, saj je UKC Ljubljana v celoti zavrnil pobudnikov zahtevek. Zato smo pobudnika opozorili na možnost sodnega uveljavljanja njegovih pravic.

Pobuda je bila utemeljena. Pobudnik je namreč šele z posredovanjem Varuha človekovih pravic RS prejel odgovor svojega delodajalca. **4.3-4/2011**

112. Diskriminacija pri priznanju višine letnega dopusta

Prejeli smo pobudo, katere vsebina se je nanašala na določilo četrte točke 47. člena Kolektivne pogodbe za dejavnost vzgoje in izobraževanja v RS (Kolektivna pogodba). Po tem členu se delavcu glede na socialne in zdravstvene razmere letni dopust poveča za dva dni, če je delavka mati otroka do deset let starosti ali delavec oče samohranilec.

Ministrstvo za šolstvo in šport RS (Ministrstvo) smo kot stranko podpisnico Kolektivne pogodbe prosili za pojasnilo razlogov, ki so utemeljevali opredelitev, po kateri materam pravica do navedenega povečanja letnega dopusta pripada v vsakem primeru, očetom pa le, če so samohranilci. Ministrstvo nam je prvotno pojasnilo, da je bila Kolektivna pogodba v takšni obliki sprejeta že pred sedemnajstimi leti, zato nam ni znalo pojasniti razlogov za ureditev. Ministrstvo smo opozorili, da starost ureditve ne sme biti razlog za neustrezno ureditev. Opozorili smo jih na določbe Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja (ZUNEO), ki zagotavljajo enako obravnavanje ne glede na spol. Različna obravnava pri delovnih razmerah zaradi spola je mogoča izključno v primerih, ko zaradi narave posameznih poklicnih dejavnosti ali konteksta njihovega opravljanja taka značilnost predstavlja bistveno in odločilno poklicno zahtevo, in sicer pod pogojem, da je cilj zakonit in zahteva ustrezna ter potrebna ali če tako v skladu s pravnim redom Evropske unije določa poseben zakon. Pogoje za enako obravnavo oseb ne glede na spol morajo skladno z določbo 7. člena ZUNEO ustvarjati tudi ministrstva. Še dodatno smo opozorili na nejasnost pojma »samohranilec«, ki ni nikjer opredeljen in zato ne more biti v korist pravni varnosti oseb.

Prejeli smo odgovor Ministrstva, da bo minister za šolstvo in šport Vladi RS predlagal, da ga pooblasti za sklenitev aneksa h Kolektivni pogodbi. Tako bo poskušal s sopodpisniki Kolektivne pogodbe doseči ustrezno ureditev izpostavljenega vprašanja. Pobuda je bila utemeljena. **4.1-18/2011**

113. Kršitve pravic zaposlenih na območju Luke Koper

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je prejel več pobud, v katerih so pobudniki opozorili na nevzdržnost položaja zaposlenih pri različnih pogodbenih podizvajalcih, ki svoje delo opravljajo izključno na območju in za potrebe Luke Koper, d. d. Zaposleni so opozarjali na delovnik, daljši od 300 ur mesečno, na stalno zahtevo po razpoložljivosti delodajalcu, na izjemno nizko plačilo za delo, na domnevno neustrezno izvajanje inšpekcijskih pregledov, na nepravilnosti pri načinu izplačevanja plače in na nepravilnosti s področja varstva pri delu. Zaposleni pri podizvajalcih so izpostavljali svoj položaj kot bistveno slabši od položaja zaposlenih v Luki Koper, d. d., čeprav so vsi skupaj del enovitega delovnega procesa za potrebe Luke.

Varuh je v zadevi opravil poizvedbo pri Inšpektoratu RS za delo (IRSD), hkrati pa smo naslovili tudi dopis na upravo Luke Koper, d. d, v katerem smo, ne glede na nepristojnost Varuha, izrazili skrb za položaj zaposlenih in predlagali, da se uprava še vnaprej dejavno vključuje v izboljševanje razmerij med svojimi pogodbenimi partnerji in njihovimi zaposlenimi. Iz uprave Luke Koper so odgovorili, da so v vse pogodbe s pogodbenimi partnerji vnesli klavzule o obveznem spoštovanju delavnopravne zakonodaje, da pomembno prispevajo k dvigu tarif, kar posredno omogoča tudi boljše plačilo zaposlenih, ob »uporu« zaposlenih pa so ponudili tudi svojo mediatorsko vlogo.

Na naše poizvedbe pri IRSD pa nas je ta je obvestil, da je bilo pri delodajalcih na območju Luke Koper v letih 2010 in 2011 izvedenih več inšpekcijskih pregledov. Ugotovljenih je bilo več nepravilnosti. V tem času je IRSD izrekel štiri prepovedne odločbe, pet ustnih opozoril in sedemnajst glob za prekrške. Izdane so bile štiri ureditvene odločbe, podane so bile štiri kazenske ovadbe. Nekaj zadev je bilo odstopljenih v obravnavo Davčni upravi RS. IRSD je tudi opozoril, da zaposleni pogosto podajajo zelo nejasne ali neopredeljene prijave. Zaposleni so pogosto nezadovoljni tudi zato, ker od IRSD pričakujejo rešitev v zadevah, ki bi jih lahko reševali samo po sodni poti.

Ob obravnavi pobude je bilo ugotovljeno, da so delodajalci pogosto posegali v pravice zaposlenih. Morebitnih nepravilnosti pri delu IRSD nismo ugotovili. Zaposlene smo opozorili, naj v prihodnje bolj jasno opredelijo svoje očitke zoper delodajalca in tako omogočijo učinkovitejše delo IRSD, hkrati pa bo tudi Varuh lahko izvajal nadzor nad delom IRSD. Kršitve pravic IRSD ali drugih organov oblasti nismo ugotovili. **4.1-49/2011**

114. Prepoved udeležbe na podelitvi spričeval

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je prejel pobudo, v kateri je učiteljica zgodovine opisala dogodek, ki se je zgodil v šoli ob koncu šolskega leta. Štiri leta je bila razredničarka v razredu, v katerega je bil vključen vedenjsko precej težaven mladostnik, nekaj časa obravnavan tudi pri strokovnjakih, vendar se je ona z njim dobro razumela. Fant jo je upošteval in prepričana je, da je imela precej zaslug za to, da je osnovnošolsko izobraževanje dokončal. Nekaj dni pred koncem pouka pa je kršil šolski red, zato se je ravnateljica odločila, da mora en dan pred uradnim in slovesnim zaključkom pouka priti v šolo skupaj z očetom in se javno opravičiti prizadetim učenkam in učiteljicam. Določenega dne se je učenec prizadetim opravičil sam, saj oče ni prišel z njim. Ker je ravnateljica menila, da takšno opravičilo ne zadošča, mu je prepovedala udeležbo na sklepni prireditvi, na kateri naj bi bila razdeljena tudi spričevala. Ko je ta dan učenec vseeno prišel na prireditev skupaj z mamo, mu je učiteljica kljub ravnateljičini prepovedi omogočila udeležbo. Tako je tudi prejel spričevalo. Vendar pa je ravnateljica nekaj dni po tem dogodku učiteljici vročila pisno opozorilo glede izpolnjevanja obveznosti in možnosti odpovedi pogodbe o zaposlitvi v primeru ponovne kršitve, kot da je s svojim ravnanjem kršila delovno obveznost. V zvezi s celotnim dogodkom se je obrnila na Varuha in prosila za mnenje.

Po mnenju Varuha so bili njeni občutki, da se ji je zgodila krivica, utemeljeni. Učenec mora na podlagi Zakona o osnovni šoli (Ur. list RS, št. 12/96 in spremembe, v nadaljevanju: ZOsn) ob koncu pouka v vsakem šolskem letu dobiti spričevalo. Osnovnošolski predpisi sicer ne določajo, na kakšen način se učencem razdelijo spričevala. To ni določeno niti ob koncu izobraževanja v osnovni šoli – ob koncu 9. razreda. Menimo, da je prevzem spričevala pravica vsakega učenca. Za učence je spričevalo simbolično plačilo za njihovo opravljeno delo. Zato prevzem spričevala ne more biti povezan z vzgojnim ukrepom zaradi neprimernega obnašanja posameznika. Šola na podlagi vzgojnega načrta vzgojno ukrepanje določi v pravilih šolskega reda. Med drugim natančneje opredeli tudi pravila obnašanja in ravnanja ter določi vzgojne ukrepe za posamezne kršitve (60. e člen ZOsn). Dvomimo, da pravila šolskega reda konkretne osnovne šole za neprimerno obnašanje učenca predvidevajo prepoved prevzema spričevala na sklepni slovesnosti, saj to ne bi bilo primerno.

Hkrati menimo, da je prav, da je ravnateljica od učenca zahtevala opravičilo za neprimerno vedenje. Vendar pa bi morala, če je že vztrajala pri navzočnosti dečkovega očeta, prej preveriti, ali je takšen način opravičila tudi dejansko izvedljiv – glede na razpoložljiv čas njegovega očeta in glede na skorajšnji konec pouka. Zato menimo, da bi ravnateljica lahko sprejela otrokovo opravičilo, saj deček ni mogel prevzeti odgovornosti za očetov prihod v šolo (ob domnevi, da je oče za to zahtevo ravnateljice vedel). Varuh tudi meni, da je učiteljica ravnala prav, ko je učencu ne glede na njegovo vedenjsko težavnost v času šolanja omogočila, da je spričevalo prejel hkrati z drugimi učenci (in v navzočnosti matere).

Iz opisanega primera je videti je, da je ravnateljica ravnanje učiteljice doživela kot ogrožanje svoje avtoritete, saj je obšla njeno odločitev. Vendar je treba ponovno poudariti, da je bila pred tem odločitev ravnateljice o prepovedi udeležbe učenca na podelitvi spričeval do otroka nepravična. Varuh zadeve sam ni preiskoval, saj je pobudnica želela le naše mnenje. Dopuščamo možnost, da bi to bilo v kakšnem delu drugačno, če bi Varuh opravil preiskavo.

Varuh meni, da je bil v konkretnem primeru tudi nesporazum v medsebojni komunikaciji med zaposlenimi, za kar pa odgovornost nosi vodstvo šole. Pobuda je bila utemeljena. **4.3-39/2011**

115. Pomanjkanje strokovnih delavcev v CSD Maribor

Na Varuha se je obrnila pobudnica in zatrjevala, da imajo strokovne delavke Enote za denarno socialno pomoč Centra za socialno delo Maribor (CSD) neprimeren, žaljiv in aroganten odnos do strank. Varuh je zato želel pridobiti stališče zaposlenih. Strokovne delavke v odgovoru niso zanikale trditev pobudnice. Navajale so, da delajo v nemogočih razmerah, saj so močno preobremenjene z delom. Vodstvo od njih pričakuje kakovostno in tekoče opravljeno delo ter prijazen odnos do strank, česar pa ni mogoče zagotoviti, saj je delovnih nalog glede na število zaposlenih odločno preveč. Navajale so tudi slabo organizacijo dela ter neenakomerno razporejanje delovnih nalog v času bolniških odsotnosti.

Glede na vsebino odgovora strokovnih delavk smo pisali direktorju CSD, ki pa ni podal jasnega in nedvoumnega odgovora. Zato smo mu v zvezi z navedbami strokovnih delavk ponovno pisali. Kljub temu vodstvo v novem odgovoru ni oblikovalo jasnih stališč do trditev zaposlenih. Zato smo na direktorja naslovili zahtevo, da odgovori na konkretna vprašanja glede kadrovske podhranjenosti enote.

Pridobljeni odgovor je potrdil navedbe o precejšnjem pomanjkanju kadra, v prej omenjeni enoti primanjkuje vsaj devet strokovnih delavk. Upoštevajoč Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD (v nadaljevanju: Katalog), bi moralo delo v tej enoti opravljati triindvajset zaposlenih, dejansko pa naj bi jih bilo po trditvah direktorja le štirinajst (vključno z vodjo enote). A je, sodeč po odgovoru, stanje najslabše v Enoti za pomoč posamezniku in družini, kjer bi glede na opravljeno delo potrebovali sedeminštirideset zaposlenih, dejansko pa jih je le šestindvajset, v drugih enotah je manjkalo le nekaj delavcev. Direktor je s predstavitvijo podatkov zavrnil trditev, da so z delom najbolj obremenjene ravno na omenjeni enoti, prav tako je zavrnil njihov očitek, da ni poskrbljeno za nadomeščanje daljših bolniških odsotnosti. Poskrbel naj bi za ustrezno nadomeščanje vseh, ki so bili na bolniški več kot tri mesece. Ob manj kot trimesečnih odsotnostih pa je bilo nadomeščanje urejeno s prerazporeditvijo dela ter odobritvijo izplačila za nadurno delo. Prav tako je zavrnil trditev, da za daljše bolniške odsotnosti ne razpisuje prostih delovnih mest.

V odgovoru je poudaril, da so kadrovsko podhranjene vse organizacijske enote. Navedel je, da je preobremenjenost zaposlenih dejansko še veliko večja, če upoštevamo še vse zakonsko določene odsotnosti (letni dopust, izobraževanje zaposlenih). Zatrjeval je, da Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju: MDDSZ) ne zagotavlja zadostnih

sredstev niti za vse dejansko zaposlene in da ne kaže razumevanja za prizadevanja vodstva za povečanje finančnih sredstev. Vendar pa ni pojasnil, kakšne so njegove aktivnosti in prizadevanja pri MDDSZ za uveljavitev sredstev za vzpostavitev normalnih pogojev dela.

Na podlagi razpoložljive dokumentacije in direktorjevega odgovora smo šteli, da je pobuda utemeljena.

Direktorju smo sporočili mnenje Varuha, da je predstojnik dolžan organizirati delo najbolje, kar se da, predvsem pa z enakomerno razporeditvijo obremenitev med vse zaposlene. Vsi kadrovski ukrepi vodstva nikoli niso zaželeni s strani posameznika in jih le-ta lahko doživlja kot šikaniranje. Konfliktna komunikacija na delovnem mestu in posledično nezadovoljstvo zaposlenih se nujno kažeta pri delu in pri stikih s strankami.

Država pa naj za izvajanje zakonsko določenih nalog v vseh organih zagotavlja ustrezna sredstva za zaposlitev tolikšnega števila javnih uslužbencev, da ne bo prihajalo do zamud pri odločanju in da bi bilo mogoče vse naloge, ki jih uslužbencem nalaga, opraviti kakovostno, s primerno tenkočutnostjo in vljudnim odnosom do strank. **4.3-19/2010**

116. Želja po samostojnem prebivanju ni dovolj za pridobitev državne štipendije

Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) je prošnjo za pojasnilo in pomoč poslal pobudnik, ki se je želel osamosvojiti in pridobiti državno štipendijo (štipendijo). Menil je, da mu Center za socialno delo (CSD) pri tem ni prisluhnil. Pobudnik je bil polnoleten dijak, ki je med tednom živel v dijaškem domu, konec tedna pa praviloma sam, v stanovanju, od koder se je mama odselila. Starši so bili razvezani, vendar je imel z obema dobre odnose in oba sta mu finančno pomagala. Na CSD je izvedel, da do štipendije, čeprav občasno živi sam, ni upravičen, saj v družini ni nasilja ali drugih izjemnih okoliščin. Takšno pojasnilo je razumel, kot da mu CSD ne želi pomagati na poti k samostojnemu življenju.

Pobudnikovo željo po samostojnem življenju smo razumeli in se strinjali s pozitivnimi vidiki, ki jih to prinaša. Vendar pa smo morali potrditi navedbam CSD, da po trenutno veljavnih predpisih o štipendijah namen štipendij ni finančno pomagati tistim mladim, ki se na lastno željo odločijo, da bodo kljub rednemu šolanju živeli samostojno. Starši so skladno z Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) dolžni preživljati svoje otroke tudi po doseženi polnoletnosti, najdlje do 26. leta, če se ti redno šolajo. Pravici glede dolžnosti preživljanja se ni mogoče odreči. Pobudniku smo pojasnili, da njegova opredelitev za samostojno življenje in samostojno bivanje po ZZZDR še ne pomeni, da je postal samostojna družina, saj razen prihodkov svojih staršev nima zagotovljenega drugega stalnega vira za preživljanje. To pomeni, da ne glede na to, da občasno živi samostojno, po ZZZDR še vedno tvori družino skupaj s starši, ki ga morajo preživljati, dokler se redno šola.

CSD je pobudniku tudi pravilno pojasnil, v katerih primerih bi bil do štipendije upravičen in bi o tej ugotovitvi izdal ustrezno odločbo o pravici do državne štipendije, skladno z določbo Pravilnika o dodeljevanju državnih štipendij. O tem pa bi moral podati mnenje strokovni kolegij CSD.

Pobuda ni bila utemeljena, saj je CSD pobudniku pojasnil, zakaj zgolj življenje v samostojnem gospodinjstvu ni zadosten razlog, da bi bil do štipendije upravičen.. Pobudniku smo predlagali, da kandidira za kakšno drugo štipendijo, do katere bo ob izpolnjevanju zahtevanih pogojev upravičen. **4.4-2/2011**

117. Neustrezen postopek napotitve na delo v tujino

Pobudnik, častnik Slovenske vojske, je navajal, da mu je bil vročen ukaz Načelnika Generalštaba Slovenske vojske (NGŠ) o napotitvi na dolžnost v tujino. Ukaz je bil izdan brez predhodnega podpisa posebne pogodbe, kot to predvidevajo določbe Zakona o obrambi (ZObr). Pobudnik je navajal tudi, da mu je bil s to napotitvijo nezakonito odvzet uradniški naziv. Dodatno pred napotitvijo na delo v tujino niti ni opravil vseh predpisanih usposabljanj oziroma izobraževanj. Zadevo je že obravnaval Inšpektorat RS za obrambo (IRSO), ki je ugotovil, da očitek, da bi bil pobudnik lahko na delo v tujino poslan zgolj po predhodnem podpisu posebne pogodbe, ni utemeljen, prav tako ne očitek o odvzemu uradniškega naziva. Je pa IRSO ugotovil, da pobudnik dejansko ni opravil predpisanih usposabljanja, zato je odločil, da pobudnika odpokličejo nazaj v Republiko Slovenijo. Po vloženi pritožbi Generalštaba Slovenske vojske na odločitev IRSO je Ministrstvo za obrambo RS (MORS) ukrep odpoklica pobudnika odpravilo.

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je pri MORS pridobil dokumentacijo in njihova stališča do obravnavane pobude. Presodili smo, da je stališče IRSO, da je bila podana kršitev veljavnih predpisov s tem, ko je bil pobudnik poslan na delo v tujino brez ustreznega usposabljanja, ustrezno, in da ni bilo kršitve pri umestitvi v nižji uradniški naziv. Smo pa podrobneje proučili položaj napotitve na delo v tujino brez pobudnikovega soglasja. Po mnenju IRSO sklenitev pogodbe pred napotitvijo zaposlenega na delo v tujino ni vedno nujna. ZObr v tretjem odstavku člena 98 c namreč določa, da se v takih primerih praviloma sklene posebna pogodba, s katero se določijo pravice in obveznosti delavca. Ker je uporabljena beseda praviloma, naj sklenitev pogodbe ne bi bila obvezna. S takšnim stališčem se je v celoti strinjal tudi MORS kot pritožbeni organ.

Stališče, da soglasje posameznika za napotitev na delo v tujini ni potrebno zaradi uporabe besede praviloma, po Varuhovem mnenju ne zagotavlja zadostne ravni varovanja pravic zaposlenih v Slovenski vojski (SV). Kot že sama beseda praviloma navaja, je za napotitev zaposlenih na delo v tujino po pravilu potrebna sklenitev posebne pogodbe, ki je dvostranski pravni akt in posledično pomeni nujno soglasje (volje) obeh strank. Z besedo praviloma zakonska določba sicer nakazuje, da je od takšnega pravila mogoče izjemoma tudi odstopiti, pri čemer zakon ne navaja primerov, ko je izjemo mogoče uporabiti. V nadaljevanju istega odstavka je navedena le ena izjema od pravila sklepanja posebnih pogodb. Opredeljeno je, da se takšna pogodba praviloma ne sklepa, če gre za sodelovanje enote na vojaških vajah ali drugih oblikah usposabljanja in urjenja. Za takšno razlago kaže tudi besedilo notranjega akta MORS, saj Direktiva za popolnjevanje mirnodobnih dolžnosti SV v tujini (GŠSV, št. 804-551/2009-1-41274 z dne 21. 12. 2009; Direktiva) določa, da je pripadnik SV na opravljanje mirnodobne vojaške dolžnosti v tujini napoten na podlagi pogodbe o opravljanju nalog v tujini. Brez besede praviloma.

Varuh meni, da je treba tudi v primerih razporeditev po ZObr upoštevati določbo drugega odstavka 149. člena Zakona o javnih uslužbencih (ZJU), ki določa, da je premestitev zaradi delovnih potreb (razporeditev zaradi službenih potreb po ZObr) dopustna le, če kraj opravljanja dela pri premestitvi od dotedanjega kraja dela ni oddaljen več kot 70 kilometrov oziroma več kot eno uro vožnje z javnim prevozom.

Iz pobude smo razbrali, da je sporen tudi način odrejanja razporeditve na delo v tujino, in sicer z aktom poveljevanja. Zoper akt poveljevanja posameznik nima drugega pravnega sredstva kot ugovor, ki pa ne zadrži izvršitve tega akta. V 98. členu ZObr je izrecno opredeljeno, da se z aktom poveljevanja odloča o začasni razporeditvi na drugo delo. Takšna začasnost je mogoča do največ enega leta. V konkretnem primeru je bil pobudnik na delo v tujino napoten za čas, daljši od enega leta. Podlaga takšni odločitvi je bil člen 98.a ZObr, ki pa ne določa izrecno, da se o takšni napotitvi odloča z aktom poveljevanja. Menimo, da ni skladno z

varovanjem pravic zaposlenih, ki so nedvomno šibkejše stranke v razmerju do delodajalca, da lahko delodajalec zaposlenega poljubno in neodvisno od njegove volje razporeja na delo kamor koli. Prav tako bi morale biti po Varuhovem mnenju možnosti napotitve na delo v tujino izrecno zakonsko opredeljene, in sicer z jasno opredeljenimi pogoji, kdaj zaposlenega lahko napotijo na takšno delo tudi brez njegovega soglasja. Menimo tudi, da tako široko tolmačenje pooblastil, ki jih ima delodajalec v okviru izdaje aktov poveljevanja, ni ustrezno. Z odločitvijo o napotitvi na delo v tujino gre po našem mnenju za tak poseg v enega izmed bistvenih elementov pogodbe o zaposlitvi, ki bi moral zaposlenemu zagotavljati tudi delavnopravno varstvo, saj bi bilo le tako mogoče zagotoviti, da bodo takšne odločitve vedno sprejete ob upoštevanju vseh pravic zaposlenih.

V svojem zadnjem stališču je MORS naše stališče označil za zmotno in temelječe na napačnih sklepih, ki so posledica napačne in nepopolne uporabe prava, ter neskladno z obstoječo sodno prakso (česar niso podrobneje obrazložili). Opozorili so nas tudi na določbo 24. člena Zakona o varuhu človekovih pravic (ZVarCP), po kateri naj ne bi smeli obravnavati zadeve, ker je bil v zvezi z njo že sprožen sodni postopek.

Varuh je seznanjen s sodno prakso, po kateri delovna sodišča niso pristojna obravnavati tožb v zvezi z akti poveljevanja. V konkretnem primeru je pobuda vložena ravno zoper akt poveljevanja, torej akt, zoper katerega ni sodnega varstva. Prav tako ni mogoče razumeti niti sklicevanja MORS na odločbo Ustavnega sodišča RS (U-I-101/95), saj ta odločba daje zakonodajalcu, in ne MORS, možnost presoje, katera vprašanja je, glede na posebnosti in različnosti dela in organizacije ter drugih zahtev poklicnega dela v vojski, treba urejati drugače kot na področju drugih državnih organov. Naše ugotovitve so se nanašale ravno na to, da po našem mnenju nejasne določbe ZObr MORS razlaga na način, ki po našem mnenju ne zagotavlja zadostne ravni varovanja pravic posameznikov. Ne glede na določbo 24. člena ZVarCP smo mnenje oblikovali skladno z določbo 25. člena ZVarCP, ki nam omogoča tudi oblikovanje stališč v zadevah, ki so po določbi 24. člena ZVarCP sicer izločene iz obravnave.

Varuh ni organ zakonodajne ali sodne veje oblasti in torej nima moči zavezujoče razlage predpisov. Skladno s svojo vlogo pa moramo opozoriti na po našem mnenju ne dovolj jasno zakonsko ureditev. MORS je izpodbijal naše stališče glede uporabnosti določbe 149. člena ZJU, v ničemer pa se ni opredeljeval do naše kritike uporabe določb ZObr, ki je po našem mnenju bistvena. To lahko razumemo samo tako, da se z MORS z našo kritiko strinja, je pa vseeno ne namerava upoštevati. Tovrstno sporno vprašanje se ne dotika izključno samo pobudnika, ampak več posameznikov, in ni mogoče izključiti, da se to ne bo spet pojavljalo.

Tudi iz stališča MORS je razvidno, da bi bilo treba poklicno opravljanje vojaške službe še bolj določno in podrobno opredeliti s posebnimi predpisi, vseeno pa takšne nedoločnosti po mnenju MORS ne morejo vplivati na spoštovanje pravic zaposlenih. S tem se ne moremo strinjati, saj vsaka ne dovolj jasna zakonska norma, ki daje podlago odločanju o pravicah in dolžnostih zaposlenih, lahko povzroči neutemeljene posege v pravice. Zato smo pobudo šteli za utemeljeno. **4.3-49/2010**

2.11 POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE

SPLOŠNO

Število pobud s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja je precej upadlo (indeks v primerjavi z letom 2010 je 67,8 odstotka), pa tudi njihova vsebina se je spremenila. Večina pobud je bila povezana s pomanjkljivimi informacijami ter s pričakovanji v zvezi z novim zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki na referendumu ni bil potrjen. Zavrnitev predlaganega zakona med drugim pomeni tudi, da odločba Ustavnega sodišča št. U-I-358/04 z dne 19. 10. 2006, na katero smo opozarjali v lanskem letnem poročilu (stran 230), še vedno ni uresničena. S tem pa seveda še vedno tudi niso uresničeni predlogi in priporočila, ki jih je na tem področju predlagal Varuh in potrdil Državni zbor.

Seznanjeni smo bili s spremenjenim režimom prejemanja obvestil o nakazilu pokojnin določenim uživalcem po 30. 9. 2011, ki ga je sprejel Svet ZPIZ na seji 9. 6. 2011. Po novem prejemniki s prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki pokojnino ali druge denarne prejemke prejemajo na osebni bančni račun, ne prejemajo več obvestil vsak mesec, ampak le ob uskladitvi ali spremembi višine prejemka, izplačilu letnega dodatka in spremembi višine premije za prostovoljno zdravstveno zavarovanje. Še vedno pa prejemajo obvestila tisti, ki se jim od pokojnin odtegujejo administrativni, sodni ali davčni odtegljaji.

Poskušali smo razumeti nezadovoljstvo pobudnice zaradi spremenjene ureditve pošiljanja obvestil o nakazilu pokojnin in drugih denarnih prejemkov, saj so predtem vsi upravičenci prejemali obvestila o nakazilu. Glede na to, koliko časa je bil v Sloveniji uveljavljen tak sistem, je obvestilo o nakazilu za marsikaterega upokojenca pomenilo najbolj verodostojen dokument o upravičenosti do pokojnine. Vendar pa je kot bistveno treba poudariti, da nakazilo pokojnine ni vezano na prejem obvestila o nakazilu. Zato po našem mnenju tudi spremenjena ureditev pošiljanja mesečnih obvestil o nakazilu ne posega v katero izmed človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, tudi ne v pravico do pokojnine. Vsi uživalci, ki pokojnine in druge dajatve prejemajo na osebni bančni račun, pa bodo svoje finančno stanje in priliv na računu kot že doslej lahko preverili na bančnih avtomatih, po sodobnih bančnih poteh (klik, net.stik ...) ali na bančnem izpisku. Do uveljavitve posebne kartice, s katerimi bodo upokojenci lahko dokazovali svoj status za uveljavljanje različnih komercialnih popustov, najemanje posojil in podobno, bodo upokojenci, ki prejemajo pokojnino na osebni bančni račun, svoj status dokazovali z bančnim izpiskom, lahko pa bodo tudi zaprosili, da jim ZPIZ pošlje pisno obvestilo. Med pisanjem tega poročila je ZPIZ že začel upravičencem pošiljati identifikacijske kartice.

Invalidsko varstvo je sicer normativno dobro urejeno, za uresničitev zakonodaje pa je treba storiti še veliko. Predvsem je treba zagotoviti uresničitev vseh obveznosti, ki smo jih sprejeli z ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov ter invalide (MKPI) dejavneje vključiti ne le v pripravo zakonodaje in programov, temveč tudi v njihovo spremljanje (monitoring), hkrati pa zagotoviti tudi pregledno poslovanje društev, ki združujejo približno 160 tisoč članov in se večinoma financirajo iz javnih sredstev. V letnem poročilu za leto 2009 je Varuh tudi priporočil, naj se čim prej sprejmejo vsi predpisi, ki jih zahteva uresničitev MKPI. Žal moramo še enkrat poročati, da država še ni sprejela oziroma pripravila vseh predpisov, za katere se je z omenjeno konvencijo sama zavezala, kar ne utrjuje zaupanja v pravno državo.

Usklajevanje pokojnin ni pridobljena pravica

Ker je bil po zavrnitvi nove pokojninske zakonodaje uveljavljen intervencijski zakon, se je na Varuha obrnil pobudnik, ki je želel Varuhovo stališče glede vprašanja, ali je začasno ustavljeno (zamrznjeno) usklajevanje višine pokojnin kršitev človekovih pravic – poseg v pridobljene pravice.

Ustava RS zagotavlja vsem državljanom pod pogoji, ki jih določa zakon, pravico do socialne varnosti, vključno s pravico do pokojnine (prvi odstavek 50. člena). Ključno je, da Ustava prepoveduje posege (tudi zakonske) v pridobljene pravice, pri čemer pa je pridobljena le pravica do pokojnine, ne pa tudi pravica do njene valorizacije oziroma usklajevanja. Povedano drugače: zakon lahko drugače uredi način usklajevanja pokojnin s plačami ali z življenjskimi stroški, ne sme pa neposredno poseči v višino že odmerjene (z odločbo) pokojnine. Takšen poseg bi bil ustavno nedopusten, medtem ko je sprememba načina usklajevanja ustavno dopustna, saj mora država na podlagi drugega odstavka navedenega člena Ustave skrbeti za delovanje vseh socialnih zavarovanj. Seveda mora biti takšen poseg zakonodajalca v uveljavljen sistem usklajevanja utemeljen in tudi sorazmeren s cilji, ki jih poseg uveljavlja.

O tem vprašanju je že odločalo tudi Ustavno sodišče Republike Slovenije. Pobudnika smo seznanili s sklepom Ustavnega sodišča iz leta 1993, ki je obravnavalo podobno pobudo in v obrazložitvi med drugim poudarilo, da »/…/ ni utemeljeno stališče, da ustava prepričuje, da bi zakon spreminjal prej zakonsko določene pravice z učinkom za naprej, če te spremembe ne nasprotujejo z ustavo določenim načelom oziroma drugim ustavnim določbam. Obseg pravic, določen z zakonom, se z zakonom lahko tudi zmanjša, seveda le z veljavnostjo za naprej in upoštevajoč tudi pravico do socialne varnosti, določeno v 50. členu ustave«.

Del obrazložitve odločitve Ustavnega sodišča navajamo tudi zato, ker v zaostrenih gospodarskih razmerah pričakujemo nadaljnje omejevanje vseh socialnih pravic in čedalje večje nezadovoljstvo upravičencev s takšnimi posegi.

Spoštovanje Konvencije o pravicah invalidov

Varuh je bil seznanjen s predlogom Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije, ki ga je v skrajšani zakonodajni postopek vložila skupina poslancev. Predlagateljem je nevladna organizacija med drugim očitala, da niso spoštovali zahtev Konvencije o pravicah invalidov »nič o invalidih brez invalidov«.

Vsak državljan ima pravico, da v skladu z zakonom neposredno ali prek izvoljenih predstavnikov sodeluje pri upravljanju javnih zadev (44. člen Ustave), kar se po našem mnenju nanaša tudi na pripravo zakonodaje. Državni zbor Republike Slovenije je konec leta 2009 sprejel Resolucijo o normativni dejavnosti (Uradni list RS, št. 95/09), v kateri je jasno zapisal: »Zagotavljanje legitimnosti sprejetih odločitev in zmanjševanje demokratičnega deficita z omogočanjem sodelovanja čim širšega kroga subjektov pri pripravi odločitev predstavljata izhodišče za sprejem kakovostnih in učinkovitih predpisov ter njihovo izvajanje za uresničevanje politik na posameznem področju.« Menimo, da resolucija ne zavezuje le državne uprave, ki predpise praviloma pripravlja, temveč tudi vse druge pooblaščene predlagatelje zakonov, saj se tudi s tem zagotavlja uspešno delovanje pravne države.

Ker po naših podatkih invalidske organizacije niso bile niti seznanjene s pripravo sprememb zakona, smo presodili, da pri pripravi obravnavane novele zakona niso bila spoštovana vsa minimalna priporočila, ki jih resolucija določa glede vključevanja javnosti (zlasti tretja alineja točke b) poglavja VI).

Pri tem smo opozorili, da tudi določilo tretjega odstavka 4. člena MKPI države pogodbenice zavezuje, da se pri pripravi in izvajanju zakonodaje in usmeritev za izvajanje konvencije »temeljito posvetujejo z invalidi«. Ker je bila novela zakona pripravljena brez vednosti invalidskih organizacij, smo presodili, da navedena zaveza države ni bila spoštovana.

Navedene nepravilnosti so postopkovne narave, zato bi jih bilo mogoče formalno sanirati v nadaljnjem zakonodajnem postopku, zlasti z udeležbo predstavnikov invalidov pri obravnavi v delovnih telesih Državnega zbora. Vendar pa to ne more nadomestiti vsebinskih pomanjkljivosti, ki so posledica ignorance invalidov v predhodnih postopkih. Razprava na sejah delovnih teles ni namenjena iskanju najboljših vsebinskih rešitev in njihovemu pravno-tehničnemu oblikovanju, saj mora to stopnjo priprave predpisa opraviti predhodno predlagatelj predpisa, ne pa s tem obremenjevati zakonodajalca.

Z gornjimi ugotovitvami smo seznanili tudi Državni zbor in Svet Vlade Republike Slovenije za invalide.

Svet Vlade Republike Slovenije za invalide kot neodvisen organ?

V sodelovanju z Državnim svetom smo aprila 2011 organizirali posvet o problematiki spremljanja MKPI, saj smo bili opozorjeni, da nadzor v naši državi ni ustrezno urejen, niti vsebinsko niti organizacijsko.

MKPI zavezuje države članice, da vzpostavijo eno ali več neodvisnih teles za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja konvencije. To zahtevo je uresničil Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI), ki je predvidel ustanovitev posebnega Sveta za invalide Republike Slovenije kot neodvisen tripartitni organ, v katerem je po sedem predstavnikov invalidskih organizacij, strokovnih institucij s področja invalidskega varstva in Vlade RS. Do njegove ustanovitve opravlja te naloge Svet Vlade za invalide, ki je sestavljen podobno (po pet predstavnikov).

Sestava novega sveta po presoji Varuha **ne jamči njegove neodvisnosti**, saj ga poleg predstavnikov vlade sestavlja še sedem predstavnikov ustanov, ki so večinoma javni zavodi, financirani iz javnih sredstev. Takšna sestava Sveta zato ne daje niti videza neodvisnosti. Na podlagi prehodne določbe ZIMI (42. člen) bo do leta 2013 naloge tega organa opravljal že leta 1996 ustanovljeni Svet Vlade Republike Slovenije za invalide, ki je sestavljen podobno, njegove neodvisnosti pa ne izkazuje niti njegov naziv.

Ni nepomembno, da delo tega organa – Sveta Vlade – podrobneje ureja poslovnik, ki zahteva za odločanje večino navzočih članov organa, pri čemer pa se v praksi lahko izkaže, da bo ena od konstitutivnih treh strank zaradi tega preglasovana, odločitvi pa formalnopravno ne bo mogoče očitati napak. Ker omenjeni organ ne odloča o posameznih pravicah, mogoče preglasovanje vladne strani nad predstavniki invalidov ni kritično, vendar pa bi bilo na takšen način lahko sprejeto tudi mnenje o Nacionalnem programu invalidskega varstva, kar bi bilo vsebinsko nedopustno. Prepričani smo, da se to ne bo zgodilo, vendar pa že teoretična možnost takšnega sprejemanja odločitev ne vzbuja zaupanja v neodvisnost. Če morda omenjena zakonska določba preprečuje ustanovitev novega organa pred letom 2013, pa bi morali tristranska razmerja v Svetu VRS za invalide čim prej vsaj začasno, do ustanovitve novega organa, prilagoditi zahtevam in ciljem MKPI.

Plačilo stroškov postopka dodelitve dodatka za pomoč in postrežbo

Ob obravnavi ene izmed prejetih pobud smo se srečali z vprašanjem, kdo mora plačati stroške predloga za uvedbo postopka za uveljavitev pravice do dodatka za pomoč in postrežbo. Gre za eno izmed pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (poleg invalidnosti in/ali telesne okvare), ki se lahko uveljavljajo skupaj ali ločeno, vsaka posebej.

Postopek priznanja omenjenih pravic se praviloma začne na predlog osebnega zdravnika zavarovanca, ki ga skupaj z zbrano medicinsko dokumentacijo predloži Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (ZPIZ) v nadaljnje odločanje.

Izvajalci zdravstvenih storitev (zdravstveni zavodi) zaračunavajo te storitve po Pravilniku o zdravniški tarifi (Pravilnik), in sicer tako, da se zavarovancu poleg te storitve, ki znaša 63 evrov, zaračunajo še fotokopiranje, ovojnica in znamka ter delo medicinske sestre v višini 10 odstotkov cene storitve. Zdravstveni zavodi se pri tem sklicujejo na 5. točko 25. člena Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Pravila), ki določa, da storitve, potrebne za uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki presegajo obseg storitev, opredeljenih v seznamu obvezne medicinske dokumentacije za uveljavljanje pravic na podlagi invalidnosti in preostale delovne zmožnosti in storitve na zahtevo invalidske komisije, ne sodijo med pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.

Ker je praksa zdravstvenih zavodov glede zaračunavanja te storitve različna (nekateri strošek predloga zaračunajo zavarovancu, drugi ne, v določenih primerih je zaračunavanje tega stroška celo odvisno od presoje osebnega zdravnika, v nekaterih primerih prejme zavarovanec strošek povrnjen, če s predlogom za priznanje pravice uspe, drugod pa ne), smo v zadevi pridobili mnenje Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) in Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (ZPIZ).

Pojasnili so nam, da se pri zaračunavanju storitve izpolnjevanja obrazca Predloga za uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja uporablja obvezno navodilo, ki so ga sprejeli predstavniki ZZZS in ZPIZ leta 2003. Navodilo določa, da stroške izpolnjevanja obrazca, kadar predlog za dodelitev dodatka za pomoč in postrežbo poda osebni zdravnik, ki presodi, da so pri zavarovancu podani razlogi za uveljavitev katere izmed zgoraj omenjenih pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ne gre v breme zavarovanca in ga krije ZZZS. V vseh drugih primerih (ko osebni zdravnik ne ugotovi razlogov za vložitev predloga in predlog izpolni na zahtevo zavarovanca) pa je plačnik storitev zavarovanec sam.

Oba zavoda sta nam sporočila, da se zavedata problema, ki se pojavlja v zvezi z uveljavljanjem pravice do dodatka za pomoč in postrežbo, zato se bodo poskušali ponovno dogovoriti in rešiti odprta vprašanja v zvezi s plačilom in najti ustrezno rešitev. Varuhovo posredovanje zato štejemo za uspešno.

Neurejeno razmerje med Skladom obrtnikov in podjetnikov (SOP) ter državo

Sklad obrtnikov in podjetnikov (SOP) je pokojninska družba, ustanovljena po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1) za opravljanje storitev dodatnega pokojninskega zavarovanja. Njegovo delovanje sega v leto 1956, ko je, tedaj še kot Sklad za vzajemno pomoč obrtnikov (Sklad), prevzel sistem zavarovanja za svoje člane. Obrtniki in zaposleni v samostojnih poklicih po tedanjih predpisih niso mogli bili vključeni v sistem socialnega zavarovanja, zato so se organizirali sami in ustanovili Sklad, prek katerega so si zagotovili svoje zavarovanje. Ker je sistem zavarovanja Sklada in pozneje SOP temeljil na dokladnem principu, ZPIZ-1 pa je za dodatno pokojninsko zavarovanje uvedel sistem naložbenega principa, se je država zavezala manjkajoča sredstva zagotoviti iz

državnega proračuna, saj SOP obveznosti do svojih članov ne bi mogel več izpolnjevati. Način izpolnjevanja obveznosti države do SOP določata ZPIZ-1 in Zakon o poračunavanju finančnih obveznosti RS iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (ZPFOPIZ). Nadzorni organ SOP je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ).

Kljub zakonski ureditvi položaja SOP pa poravnavanje obveznosti države do SOP ni nikoli steklo. Od začetka obstaja problem neenotne razlage zakonov, zato MDDSZ SOP ne nakazuje pripadajočih sredstev in ne potrjuje predlaganih pokojninskih načrtov, kar je eden izmed nadaljnjih pogojev za delovanje SOP. Ravnanje MDDSZ in njegove sporne odločitve, zaradi katerih je SOP pred sodiščem sprožil postopke tako glede financiranja kot tudi sprejemanja pokojninskih načrtov, SOP razume kot oviranje svojega dela in ogrožanje pravic članov (15.500). Sodišče je zahtevku za izplačilo pripadajočih sredstev ugodilo, vendar sodba še ni pravnomočna. Upravno sodišče pa je že štirikrat odpravilo odločbe MDDSZ o neodobritvi pokojninskih računov.

Po neuspešnih pogovorih in razčiščevanjih glede načina obračuna obveznosti z MDDSZ se je SOP obrnil na Varuha. MDDSZ je očital kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin SOP in njegovih članov. Posledice odločitev MDDSZ se kažejo na izčrpavanju premoženja SOP in zmanjševanju socialne varnosti njegovih članov.

Varuh je zahteval od MDDSZ natančno poročilo o razlogih, zaradi katerih zakonske obveznosti do SOP niso urejene. Zanimalo nas je tudi, s kakšnimi ukrepi namerava ministrstvo problem razrešiti.

MDDSZ je svojem odgovoru opozorilo, da vprašanje neurejenega financiranja izhaja iz neenotne razlage pravnih podlag. Ker spor o tem in o pravilni uporabi Zakona glede obračuna obveznosti rešuje sodišče, bo treba počakati na odločitev višjega sodišča.

Ker je v javnem interesu, da se prepreči morebitno oškodovanje zavarovancev, je odobritev pokojninskega načrta SOP, ki bi začel tržiti in izvajati prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje še pred ureditvijo vprašanja primanjkljaja, po mnenju MDDSZ neprimerno.

Po mnenju MDDSZ je tudi pravnoorganizacijska oblika SOP neprimerna, zato je predlagalo, da se preoblikuje v vzajemno zavarovalnico. Takšna rešitev je bila predvidena v novem ZPIZ-2, ki pa zaradi referenduma ni bila uveljavljena.

Varuh meni, da je za nadaljnje delovanje SOP najprej treba razrešiti vprašanje njegovega statusa. ZPIZ-1 je določil le, da ima SOP status pravne osebe, kar pa je z vidika pravne države premalo. Za delovanje pravne osebe je namreč poleg tega, da je lahko nosilec pravic in obveznosti v pravnem prometu, pomembno tudi vprašanje, katere dejavnosti lahko opravlja v okviru prvega odstavka 74. člena Ustave Republike Slovenije. Vprašanje statusa SOP je želel razrešiti tudi zakonodajalec, saj je v 430. členu ZPIZ-2 predvidel preoblikovanje SOP v družbo za vzajemno zavarovanje, kar bi Skladu dalo primeren status glede na dejavnosti, ki jih naj bi opravljal. Ob tem pa še vedno ostaja nedorečen status SOP, prav tako pa tudi čas od uveljavitve (spornega) statusa do oblikovanja novega zakona, ki naj bi to vprašanje razrešil. Za nedorečeno pravno ureditev in tudi za počasno razreševanje ugotovljenih odprtih vprašanj vsekakor odgovoren MDDSZ.

Tudi Varuh se strinja, da je rešitev vprašanja financiranja SOP bistvena za njegovo nadaljnje delovanje. Ker iz različnih razlag določb ZPIZ-1 in ZPFOPIZ izhajajo stalni spori med MDDSZ in SOP, je treba najprej ugotoviti, ali k različnemu razumevanju določb pripomore samo besedilo zakona, ki je morda nerazumljivo ali nekonsistentno. Na tej podlagi bi se lahko odločili za predlog obvezne razlage spornih določb, ki jo sprejme zakonodajalec in ki postanejo del zakonskega besedila z veljavo za nazaj (od uveljavitve dalje). Če pa gre le za

različno pravno razlago oziroma razumevanje besedila določb, jim bo njihovo razlago lahko dalo le sodišče z uporabo vseh pravnih metod razlage zakonskega besedila.

Ne glede na to, kako se bo v prihodnosti rešilo vprašanje nadaljnjega delovanja SOP, pa Varuh ne more prezreti, da gre v obravnavanem primeru znova za neprimeren način reševanja problema, v katerega je vključena država. Država je sama želela urediti položaj upokojenih zavarovancev SOP in »popraviti krivico« iz preteklosti, zato je sprejela ZPIZ-1 in ZPFOPIZ, ki pa ju zdaj ne izvaja oziroma ju izvaja na način, s katerim se SOP ne strinja. Namesto da bi MDDSZ pripravilo zakon, ki ne bi dopuščal nobenega dvoma glede njegove vsebine, se mora s tem vprašanjem ukvarjati sodišče. MDDSZ tudi ne izvršuje pravnomočnih sodnih odločb, kar je nesprejemljivo. Glede na vse navedeno, lahko rečemo, da gre za slab način reševanja spornega vprašanja, saj bi se to, kljub različnemu razumevanju zakona lahko uredilo ali z dogovorom, če bi za to obstajala prava volja in namen, ali z novo zakonsko ureditvijo.

Obravnava navedenega primera je odprla splošno vprašanje urejanja pravnih razmerij, ki posegajo v načelo pravne države kot enega ustavnih temeljev. Žal se je tudi v tem primeru izkazalo, da nepremišljene zakonske rešitve povzročijo veliko in neprecenljivo škodo, še zlasti, ker zmanjšujejo zaupanje v pravo.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Državni zbor naj dopolni oziroma spremeni Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, tako da bo uresničena odločba Ustavnega sodišča (U-I-358/04 z dne 19. 10. 2006).
- Pristojni državni organi naj čim prej pripravijo podzakonske akte, ki bodo omogočili uresničitev Konvencije o pravicah invalidov in Zakona o izenačevanju možnosti invalidov.
- Predlagatelji zakonov in podzakonskih predpisov naj dosledno spoštujejo zahteve resolucije o nomotehnični dejavnosti glede sodelovanja javnosti.
- Zavod za zdravstveno varstvo Slovenije (ZZZS) in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) naj se dogovorita o zahtevani dokumentaciji in postopkih uveljavljanja pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki zahtevajo usklajen postopek in plačevanje zdravstvenih storitev, in s tem dogovorom obvestita vse izvajalce postopkov.
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve naj čim prej pripravi predlog statusnega preoblikovanja in dejavnosti Sklada obrtnikov in podjetnikov.

118. Nerazumni zapleti ob smrti pokojnice

Kaj vse se lahko zgodi ob smrti pokojnika, prikazuje naslednji primer.

Zaplet s pokojnino. Pobudničina mama in sestra, stara 63 let, sta živeli v skupnem gospodinjstvu. Sestra je težko pokretna in ima status invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb. Bili sta prejemnici družinske pokojnine po pokojnem možu, oziroma očetu, dodatka za pomoč in postrežbo ter varstvenega dodatka. Potem ko je 11. 9. 2010 mama umrla, je sestra ostala brez vseh sredstev, saj se je izplačilo pokojnine za tri mesece ustavilo. Zaplet je nastal zato, ker je ZPIZ ugotavljal upravičenost sestre do pokojnine, saj ni imela statusa podaljšanega starševstva, pa tudi ne skrbnika. Šele po številnih pojasnilih in dokazovanju Centra za socialno delo, da sestri ni bila odvzeta opravilna sposobnost niti ni imela podaljšanega starševstva ali skrbnika, je po treh mesecih prejela nakazilo pokojnine s pripisom »razlika nakazila od 1. 9. 2010 do 31. 10. 2010«, ne da bi bilo mogoče ugotoviti, na kaj se ta razlika nanaša. Čez čas je prejela odločbo o pravici do družinske pokojnine. Težko je razložiti, kako bi sestra preživela, če ne bi imela pobudničine pomoči.

Zaplet z Vzajemno zdravstveno zavarovalnico. Pri urejanju formalnosti za izvedbo pogreba svojci izročijo pogrebnemu zavodu tudi kartico zdravstvenega zavarovanja pokojnika. Misleč, da je s tem urejeno vse za njegovo odjavo iz zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja, je bila pobudnica nemalo presenečena, ko je le mesec dni po smrti matere prejela dopis Vzajemne zdravstvene zavarovalnice (Vzajemna) s položnico za plačilo premije dodatnega zdravstvenega zavarovanja. Vzajemna ji je sporočila, da ji bodo odslej, ker ni bila plačana premija pri pokojnini, pošiljali položnice. Z dokazilom o mamini smrti se je nemudoma zglasila pri Vzajemni, kjer so ji obljubili, da bodo stvar uredili. Pa ni bilo tako. Takoj naslednji mesec je zopet prejela položnice, tokrat za dva meseca skupaj. Da gre za skrajno neodgovorno ravnanje zavarovalnice ob že tako težkih trenutkih, ni treba poudarjati.

Zaplet z banko. Pobudnica je bila pooblaščena za dvig sredstev z maminega bančnega računa. Banka je za ureditev formalnosti za prenos pooblastila na pobudnico poskrbela tako, da se je njen predstavnik zglasil kar pri mami doma. Dvig maminega denarja ob predložitvi pobudničine osebne izkaznice ni bil nikoli problem, vse do trenutka, ko je mamina osebna izkaznica potekla. Od tedaj pobudnica kljub pooblastilu in svojim veljavnim dokumentom ni mogla več do denarja, mama pa zamenjave osebnega dokumenta zaradi bolezni tudi ni mogla urediti. Seveda bi se lahko zamenjava osebne izkaznice pri upravni enoti uredila na podoben način kot z banko, vendar je mamo prehitela smrt. Ves ta čas je tako z njenim denarjem in prihranki razpolaga banka. Pobudnica bo morala nanj počakati vse do konca zapuščinske obravnave. Razpisa zapuščinske obravnave ni na vidiku. Vse stroške, povezane z materino boleznijo in njeno smrtjo, je tako ves čas nosila pobudnica.

Primer samo delno obravnava problematiko, za katero je pristojen Varuh (odločanje ZPIZ), vseeno pa ga navajamo za kot ponazoritev, s kakšnimi zapleti se lahko sreča posameznik v hudih trenutkih. Gospodarske družbe (zavarovalnice in banke) bi morale vendar pokazati več pripravljenosti za pomoč posameznikom in jim ne zapletati postopkov, ki jih že dovolj obremenjujejo. **3.1-50/2010**

119. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Zavod) šele po 18 letih odločil o dokončni odmeri starostne pokojnine

Pobudnica se je upokojila leta 1992 in prejemala okrog 558 evrov pokojnine. Po 18 letih je prejela novo odločbo, s katero je Zavod odločil, da ima od dneva izpolnitve pogojev za starostno upokojitev, to je od 1. 6. 1992, pravico do 74,94 evra pokojnine. Prepričana, da so

ji za ta znesek pokojnino zvišali, se pobudnica zoper odločbo ni pritožila. Da so ji pokojnino v resnici znižali, je spoznala ob naslednjem izplačilu pokojnine. Nekajkrat se je obrnila na Zavod in poskušala razčistiti nastali položaj, vendar so jo zavrnili z izgovorom, da se odločba ne da spremeniti, ker je dokončna. Rok za vložitev pritožbe je namreč že potekel.

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je zaprosil območno enoto Zavoda, da nam sporoči, zakaj in na kakšni podlagi je po toliko letih prišlo do spremembe pobudničine starostne pokojnine. Odgovor, ki smo ga prejeli, nas je presenetil. Sporočili so nam, da je pobudnica ves ta čas prejemala le akontacijo pokojnine. Z novo odločbo je bila tako dokončno odmerjena njena pokojnina. Dokončna odmera pokojnine je bila opravljena, ko so 15. 9. 2009 prejeli dopis Sektorja za pokojninsko in invalidsko zavarovanje z izpisom prejemnikov akontacij pokojnin. Na podlagi tega dokumenta so opravili pregled spisa in ugotovili, da pri pobudnici o dokončni odmeri še ni bilo odločeno. Svojo zadrego je Zavod v odgovoru Varuhu opravičeval s pojasnilom, da sme kadarkoli izvesti postopek dokončne odmere pokojnine in izdati odločbo o tem in da se pobudnica zoper odločbo ni pritožila. Poslali so ji dopis, v katerem so ji podrobno razložili pravna dejstva, ki so vplivala na izdajo odločbe o dokončni (nižji) odmeri pokojnine. Varuhu so pojasnili še, da pobudnici razlike med izplačano akontacijo in dokončno odmerjenim zneskom pokojnine ne bo treba vračati.

S pojasnilom nismo bili zadovoljni. Dejstva, da je od prvo izdane odločbe pa do dokončne odmere pokojnine minilo kar 18 let, preprosto ni mogoče razumeti. Znova smo se obrnili na Zavod in vprašali, kdaj so bili podatki za izdajo odločbe o dokončni odmeri pokojnine Zavodu na razpolago in kakšni so bili razlogi, da se o zadevi ni odločilo. Ob tem smo se vprašali, kaj je bil pravzaprav razlog, da je Zavod šele ob seznamu prejemnikov akontacij pokojnin za leto 2009 ugotovil, da o pobudničini pokojnini še ni bilo odločeno. Kritizirali smo tudi njihovo odločbo. Na tipskem obrazcu, kjer je zapisana odločitev, ni obrazložitve oziroma je ta povsem neustrezna. Ne navaja niti enega razloga, ki bi lahko pobudnici pojasnil, zakaj je do take odločitve prišlo. Ob drugačni (individualizirani) odločbi, ki bi imela jasno vsebino in obrazložitev, se ne bi moglo zgoditi, da bi pobudnica mislila, da gre za povišanje pokojnine. Pritožba bi bila lahko pravočasno vložena, tako pa je zaradi nerazumljive odločbe, ki je pobudnico zavajala, zamudila možnost vložitve pravnega sredstva.
Odgovor Zavoda še pričakujemo. **3.1-28/2011**

120. Ali gre v osnovo za odmero denarnega nadomestila za čas brezposelnosti tudi prejeto nadomestilo za invalidnost ?

Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) je pisal pobudnik, ki je invalid III. kategorije. Vse do prenehanja delovnega razmerja je prejemal nadomestilo za invalidnost. Navedeno nadomestilo, ki ga je v skladu z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1) izplačeval Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Zavod), je razlika plače, do katere je bil pobudnik upravičen zaradi razporeditve na drugo delovno mesto zaradi invalidnosti. Ko je podjetje šlo v stečaj, se je pobudnik prijavil na Zavod RS za zaposlovanje (ZRSZZ), kjer je začel prejemati nadomestilo za čas med brezposelnostjo. V osnovo za izračun nadomestila med brezposelnostjo mu ZRSZZ ni upošteval nadomestila za invalidnost, temveč le njegovo plačo (plača delodajalca za polni delovni čas). V odgovoru na pritožbo mu je ZRSZZ pojasnil, da je nadomestilo za invalidnost pravica iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki ne gre v osnovo za odmero denarnega nadomestila za čas brezposelnosti. Pobudnik je z začetkom prejemanja nadomestila za čas brezposelnosti izgubil pravico do nadomestila za invalidnost. Ker mu tega niso upoštevali pri odmeri nadomestila za čas brezposelnosti, se je obrnil na Varuha.

Varuh se s stališčem ZRSZZ, da gre za pravico iz invalidskega zavarovanja, zaradi česar se ta ne more upoštevati pri odmeri nadomestila za čas brezposelnosti, ne strinja. Navedeno tudi ne izhaja iz predpisov, ki urejajo to področje. Če bi bilo to res, bi moral pobudnik še

naprej prejemati nadomestilo za invalidnost, tako pa ga je z dnem prijave na ZRSZZ izgubil. Ker gre pri nadomestilu za invalidnost za dajatev, ki predstavlja razliko med plačo na prejšnjem delovnem mestu in plačo na delovnem mestu, kamor je bil pobudnik razporejen zaradi nastanka invalidnosti. Varuh meni, da bi se mu to pri izračunu nadomestila za čas brezposelnosti moralo upoštevati.

Obrnili smo se na ZRSZZ, prav tako pa tudi na Zavod. Potem ko od ZRSZZ nismo prejeli jasnega odgovora, Zavod pa nas je za odgovor napotil na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (ministrstvo), smo to tudi storili. Pričakujemo, da bo ministrstvo nedvoumno pojasnilo, kakšna je narava nadomestila za invalidnost. Prav tako pa tudi, ali je odločitev ZRSZZ, ki v osnovo za izračun višine nadomestila za čas brezposelnosti navedenega ne upošteva, pravilna ali ne. Odgovora ministrstva še nismo prejeli. **3.2-46/2010**

121. Brezposelne osebe, ki so prostovoljno vključene v obvezno zavarovanje, bodo po odločbi Ustavnega sodišča upravičene tudi do pravic na podlagi III. kategorije invalidnosti

Že v Letnem poročilu Varuha za leto 2009 smo pisali o neenakem položaju zavarovancev iz sedme alineje 34. člena ZPIZ-1, ki so vključeni v prostovoljno obvezno zavarovanje (brezposelne osebe, prijavljene na Zavodu za zaposlovanje), v primeru nastanka III. kategorije invalidnosti pa niso upravičeni do nobenih pravic iz invalidskega zavarovanja. Gre za zavarovance, ki so bili večinoma obvezno zavarovani za vse primere zavarovanja, ob nastanku invalidnosti pa le za ožji obseg pravic. V skladu z drugim odstavkom 66. člena ZPIZ-1 pridobijo omenjeni zavarovanci pravice iz invalidskega zavarovanja le ob ugotovljeni I. in II. kategoriji invalidnosti. Že tedaj smo menili, da je zakonska ureditev, ki te zavarovance izključuje iz pravic invalidskega zavarovanja v polnem obsegu, tudi če so bili predtem obvezno zavarovani za vse primere zavarovanj, neustrezna in krivična. Postopka za presojo ustavnosti zakona pred Ustavnim sodiščem RS Varuh tedaj ni sprožil.

Na neenako obravnavanje nas je letos s pobudo znova opozorila pooblaščenka naše pobudnice. Gre za pobudnico, ki je po 25 letih izgubila delo in se kot brezposelna oseba v skladu s 34. členom zakona prostovoljno vključila v obvezno zavarovanje. Pravic iz invalidskega zavarovanja na podlagi III. kategorije invalidnosti (invalidska pokojnina, pravica do zaposlitve s skrajšanim delovnim časom in delne invalidske pokojnine, pravica do premestitve na drugo delovno mesto in nadomestilo za invalidnost, pravica do nadomestila za invalidnost) ni mogla uveljaviti zato, ker drugi odstavek 66. člena ZPIZ-1 določa, da tisti, ki je na dan nastanka invalidnosti III. kategorije prostovoljno vključen v obvezno zavarovanje, nima pravic iz invalidskega zavarovanja. Pooblaščenka je opozorila na kršitev pravice enakosti pred zakonom, pravice do socialne varnosti ter načela pravne in socialne države. Varuhu je predlagala, da začne postopek za presojo ustavnosti drugega odstavka 66. člena ZPIZ-1.

Pred sprejetjem odločitve o postopku pred Ustavnim sodiščem smo se najprej obrnili na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (ministrstvo). Prosili smo za pojasnilo, zakaj je zakonodajalec med zavarovanci dopustil tako razlikovanje in zavarovancem z enako kategorijo invalidnosti določil različen obseg pravic, s čimer je kršeno temeljno izhodišče sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, da pravice izvirajo iz plačila prispevkov. Prejeli smo odgovor, v katerem so nam pojasnili (v povezavi z odločbo Ustavnega sodišča, št. U-I-40/09-15 z dne 4. 3. 2010, ki se sicer nanaša na podoben problem pri samozaposlenih in kmetih), da so neprimernost rešitev, ki jih določata drugi in tretji odstavek 66. člena ZPIZ-1 poskušali urediti z novim Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). Zagotoviti so želeli, da bi bili vsi zavarovanci izenačeni pri uveljavljanju pravic iz invalidskega zavarovanja, pri čemer bi se izhajalo iz načela pretežnosti zavarovanja za širši obseg pravic. Ker je bil zakon na referendumu zavrnjen, se predlagana

rešitev, ki bi vsem zavarovancem, ne glede na njihov status v času nastanka invalidnosti, ki je pomemben za obseg pravic iz invalidskega zavarovanja, omogočila priznanje vseh pravic na podlagi ugotovljene III. kategorije invalidnosti, ni mogla uveljaviti. Hkrati nas je ministrstvo opozorilo še, da je Vrhovno sodišče RS Ustavnemu sodišču RS predlagalo presojo ustavnosti drugega odstavka 66. člena ZPIZ-1, določbe torej, ki je bila predmet obravnave pobude pri Varuhu in zaradi katere smo se obrnili na ministrstvo.

Odgovor ministrstva kaže na to, da je bila zakonska rešitev zares sporna, naše vprašanje pa utemeljeno. Navedeno je potrdilo tudi Ustavno sodišče RS. Dne 3. 11. 2011 je razglasilo drugi odstavek 66. člena ZPIZ-1 za neskladen z Ustavo (odločba, št. U-I-287/10). Ugotovilo je, da lahko ureditev, ko je nekdo pred prostovoljno vključitvijo v obvezno zavarovanje po 34. členu ZPIZ-1 dolgo let plačeval prispevke na podlagi zakonsko določenega obveznega zavarovanja, privede do nesprejemljivih položajev, zato je odločilo, da mora Državni zbor RS ugotovljeno neskladje odpraviti v enem letu. Ker pa le ugotovitev neustavnosti ne bi odpravila kršitev človekovih pravic (neenake obravnave), je Ustavno sodišče določilo tudi, kako je treba odločati v obdobju do odprave neustavnosti: zavarovanec, ki je ob nastanku invalidnosti prostovoljno vključen v obvezno zavarovanje (sedma alineja prvega odstavka 34. člena ZPIZ-1), pridobi pravice za primer invalidnosti III. kategorije, če pristojni organ ugotovi, da je bil zavarovan za vse primere zavarovanja. V primeru zavarovanja za ožji obseg pravic pa v primeru, če ugotovi, da je bil zavarovan pred nastankom invalidnosti pretežni del skupnega obveznega zavarovanja za vse primere. **3.2-21/2011**

122. Vloga za uveljavitev pravic iz invalidskega zavarovanja rešena šele po enem letu

Pobudnik je Varuhu izpostavil problem dolgotrajnega postopka uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja njegove žene. Navedel je, da je bila žena zaradi bolezni nesposobna za delo vse od leta 2008, zato je njena osebna zdravnica dne 22. 3. 2010 pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Zavod) sprožila postopek za priznanje pravic iz invalidskega zavarovanja. Ker odločitve o njeni vlogi kljub posredovanju osebne zdravnice ni bilo, je prosil za Varuhovo posredovanje.

Obrnili smo se na Zavod in prejeli odgovor, da so po posredovanju zdravnice za začetek postopka zavarovanko dne 7. 2. 2011 pozvali k dopolnitvi vloge. Potem ko je bila ta dopolnjena in je bila zadeva pripravljena za nadaljnji postopek, je bila opravljena obravnava pred Invalidsko komisijo, odločba o pravici do invalidske pokojnine pa je bila izdana aprila 2011. Z odgovorom Zavoda nismo bili zadovoljni, saj nam ni pojasnil, zakaj so za odločanje o priznanju pravic iz invalidskega zavarovanja potrebovali leto dni. Tudi odgovor, ki smo ga prejeli po tem, nas ni zadovoljil, saj se je Zavod izmaknil jasnemu odgovoru s pojasnjevanjem časovnih okoliščin potrjevanja pozitivnega mnenja Invalidske komisije I. stopnje pred Invalidsko komisijo II. stopnje.

Varuh meni, da je bilo ravnanje Zavoda v obravnavanem primeru povsem neustrezno. Četudi so morda ob vložitvi vloge obstajali upravičeni razlogi, ki so vplivali na začetek postopka priznanja pravic iz invalidskega zavarovanja, je bil odziv Zavoda, ki je zavarovanko pozval k dopolnitvi vloge po skoraj letu dni od prejema zahtevka, neprimeren in v nasprotju z določbo 67. člena Zakona o splošnem upravnem postopku. Ta namreč določa, da mora organ, če je vloga nepopolna ali nerazumljiva, v petih delovnih dneh od stranke zahtevati, da se pomanjkljivosti odpravijo. Zavod, ki je to storil šele po letu dni, je kršil zakon. Pobuda je bila utemeljena. **3.2-4/2011**

123. Neenakost obravnave pri vštevanju nadurnega dela v osnovo za odmero pokojnine

Pobudnik je izpostavil vprašanje vštevanja nadur v osnovo za odmero starostne pokojnine in neenakega obravnavanja. Kot delavec podjetja Avtopromet Gorica je opravljal delo voznika in avtomehanika. Vožnje s tovornjakom so bile pogosto vezane na delo v podaljšanem delovnem času, prav tako pa tudi posredovanje mehanika ob izrednih dogodkih na cesti. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Zavod) mu ni upošteval nadur pri osnovi za odmero starostne pokojnine, četudi je potrdilo delodajalca o osebnih dohodkih za delo preko delovnega časa izkazovalo, da so bili od tega plačani prispevki. Problem je zanimiv zato, ker je Zavod nekaterim delavcem istega podjetja, ki so se upokojili le nekaj let pred njim, nadurno delo priznal.

Pobudnik s svojim zahtevkom ni uspel. Zavrnilo ga je tudi sodišče je njegov zahtevek. Sodba, v katerem je sodišče pojasnilo, zakaj njegovega dela v podaljšanem času ni mogoče šteti v pokojnino, je pravnomočna. Med drugim je povedalo, da je bila to stvar urejanja delovne organizacije, ki je s svojimi splošnimi akti v skladu s tedaj veljavnimi predpisi o urejanju delovnih razmerij določila delovna mesta, za katera je veljal poseben delovni pogoj za opravljanje dela v podaljšanem delovnem času. Dokaza o tem, kako je imelo podjetje urejeno delo preko polnega delovnega časa (splošni akt), pobudnik sodišču ni predložil. To je bilo po 38 letih dela v podjetju tudi nemogoče, saj je šlo podjetje leta 1996 v stečaj.

Problem zaposlenih v podjetju oziroma neupoštevanje nadurnega dela pri odmeri pokojnine je Varuh obravnaval že leta 2005. Tudi tedaj je bilo izpostavljeno neenako obravnavanje, zato smo opravili vpogled v pokojninske spise nekaterih že upokojenih delavcev. Splošnega akta podjetja v spisih nismo našli, smo pa odkrili dve listini Medobčinskega inšpektorata, ki sta pomembno vplivali na upoštevanje njihovega nadurnega dela v pokojnino, saj so bile delavcem nadure priznane. Splošni akt podjetja, kot je bilo videti, za sprejeto odločitev tedaj sploh ni bil pomemben.

Glede na to se nam utemeljeno postavlja vprašanje neenakega obravnavanja zavarovancev, ki v postopek za odmero pravic iz pokojninskega zavarovanja niso predložili splošnega akta podjetja ali listin, ki jih je Zavod uporabil za potrebe nekaterih prejšnjih primerov. Pobudniku smo poslali najdene listine in mu predlagali, da na podlagi teh (novih) dejstev in dokazov sproži postopek za ponovno odmero pokojnine. Pobuda je bila utemeljena. **3.1-43/2010**

124. Potreba po pomoči in postrežbi je največja tedaj, ko zavarovanec zboli za boleznijo, za katero je mogoče vnaprej napovedati, da trajnega izboljšanja ni mogoče pričakovati

Pobudničino mamo je 12. 12. 2009 zadela možganska kap. Od tedaj živi v domu starejših občanov. Njena zdravnica je pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje dne 27. 1. 2010 vložila predlog za dodatek za pomoč in postrežbo za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb. Invalidska komisija (IK) je dne 24. 3. 2010 podala mnenje, da pri zavarovanki zdravljenje in medicinska rehabilitacija še nista končani, zato ocena o upravičenosti do dodatka še ni mogoča.

Pobudnica se z odločitvijo ni strinjala. Z maminim zdravljenjem in rehabilitacijo se vse od sprejema v domu ni nihče ukvarjal, zato je menila, da sta končani, IK pa bi glede na to morala podati oceno o upravičenosti mame do pomoči in postrežbe. Vložila je pritožbo. Zavod odločitve ni spremenil, zato je nadaljevala postopek pred sodiščem. Med trajanjem postopka pred sodiščem je bil na predlog domskega zdravnika dne 18. 11. 2010 uveden nov postopek za priznanje pravice do dodatka za pomoč in postrežbo. IK je tokrat podala mnenje, da zavarovanka potrebuje pomoč in postrežbo drugega za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb od 17. 2. 2010, dodatek pa se ji izplačuje od 1. 6. 2010.

Odločitev je nenavadna zato, ker je IK ob nespremenjenem stanju in ob enakih okoliščinah zavarovankini upravičenosti do dodatka za pomoč in postrežbo ugodila z dnem, ko je nastala njena potreba po pomoči in postrežbi. To pa je le mesec dni po datumu od dneva vložitve prve vloge za priznanje te pravice.

Dodatek za pomoč in postrežbo je vezan na ugotavljanje trajnih sprememb v zdravstvenem stanju zavarovanca, ki vplivajo na zmožnost opravljanja primarnih potreb, pomembnih za fiziološko eksistenco upravičenca. Neogibna pomoč in postrežba sta nujni in najbolj potrebni prav na začetku, ko zavarovanec zboli za boleznijo, za katero je mogoče vnaprej napovedati, da trajnega ali vsaj takega izboljšanja, da bi lahko izpolnjeval večino ali vse življenjske potrebe, določene v prvem odstavku 139. člena ZPIZ-1, ni mogoče pričakovati. Zato se z odločitvijo IK, da je ocena upravičenosti zavarovanca do pomoči in postrežbe mogoča šele čez pol leta po nastanku bolezni, ko bo lahko ugotoviti trajne spremembe zdravstvenega stanja, kaj lahko zgodi, da zavarovanec med tem, ko pomoč najbolj potrebuje, umre.

Spremembe zdravstvenega stanja zavarovanca po možganski kapi so od prvega dne bolezni take narave, da opravičujejo takojšnje priznanje neogibne potrebe po pomoči in postrežbi. Ne le za opravljanje večine življenjskih potreb, temveč vseh, kar je v drugem postopku ugotovila tudi IK.

Postopek pred sodiščem v zvezi s prvo odločbo IK še ni končan, pobudnica pa nas bo obvestila o odločitvi sodišča. **3.3-38/2010**

2.12 ZDRAVSTVENO VARSTVO IN ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE

SPLOŠNO

Kljub napovedim Ministrstvo za zdravje ni pripravilo nove zdravstvene zakonodaje, temveč se je zadovoljilo s Tezami za nadgradnjo zdravstvenega sistema do leta 2020, ki jih je sicer februarja poslalo v javno obravnavo, s tem pa se je postopek dejansko tudi končal. Prav tako Ministrstvo ni pripravilo potrebnih sprememb Zakona o duševnem zdravju, na katere je opozarjal tudi Varuh. Tudi Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja, ki jo je Vlada napovedovala do konca leta 2010, se je neznano kje zataknila.

Problematika, na katero smo opozarjali v zadnjih letnih poročilih, se večinoma sploh še ni začela razreševati, temveč se ob zaostrenih ekonomskih pogojih še zaostruje. Ker je tudi večina priporočil Varuha, ki jih je potrdil tudi Državni zbor po obravnavi lanskega letnega poročila, še neuresničenih, je letošnje poročilo pripravljeno po enakih vsebinskih sklopih. Pri tem že obravnavanih ugotovitev ne ponavljamo, posebej pa opozarjamo na nedorečeno izvajanje javnih pooblastil, podeljevanje koncesij in neprimerno pedopsihiatrično obravnavo otrok.

K negativni oceni dela pristojnih organov na področju zdravstvenega varstva pripomore tudi to, da se Vlada oziroma Ministrstvo nista odzvala na predlog Varuha, naj zakon zagotovi zdravstveno varstvo vsem otrokom, ne glede na plačilo prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje. Čeprav se je Ministrstvo za zdravje strinjalo z Varuhovim predlogom, da naj bodo otroci posebej zavarovani (in ne po starših), je novelo Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki je razrešila vprašanje zdravstvenega varstva otrok neplačnikov prispevkov, pripravila poslanska skupina. Ciniki bi ocenili za uspeh to, da Vlada vsaj postopka sprejema omenjene novele ni (pretirano) ovirala.

Število obravnavanih pobud na področju zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja se zadnja tri leta ni bistveno spreminjalo in predstavlja 4,5 odstotka od vseh obravnavanih pobud pri Varuhu. Glede vsebine pobud pa ugotavljamo rast števila prijavljenih kršitev na področju zobozdravstva, kar je verjetno posledica tudi tega, da obvezno zdravstveno zavarovanje krije zelo majhen del stroškov na tem področju. Čedalje več je tudi prijav, da zasebni izvajalci zobozdravstvenih storitev ne izdajo računa za opravljeno delo, vendar pa tovrstne nepravilnosti niso v Varuhovi pristojnosti in pobudnike napotimo na tržni inšpektorat.

Ob tem ugotavljamo, da izvajalci zdravstvene dejavnosti ne izvajajo dosledno določb Zakona o pacientovih pravicah (25. člen), ki jih obvezuje, da pacienta seznanijo »z obračunom, specificiranim po posameznih zdravstvenih storitvah, uporabljenih zdravilih in medicinskih pripomočkih«. Navedeno določbo dosledno izvajajo le lekarne in domovi za starejše.

Varuh meni, da bi seznanitev s stroški zdravstvenih storitev lahko pomembno vplivala na stroškovno zavest pacientov in s tem na racionalnost porabe sredstev, namenjenih za zdravstvo. Zato predlagamo, da se takšna obveznost izvajalcev in pravica pacientov začne dosledno izvajati, tudi z uvedbo postopka o prekršku, kar Zakon tudi že omogoča (87. člen ZPacP).

2.12.1 Zakon o zdravstveni dejavnosti

Koncesije

Ministrstvo kljub večkratnim opozorilom še ni uredilo podeljevanja koncesij za opravljanje zdravstvene dejavnosti na način, ki bi omogočil preglednost postopkov, predvsem pa enakopravnost kandidatov za opravljanje zasebne dejavnosti. Menimo, da bi postopek podeljevanja koncesij lahko uredili tudi s primernim podzakonskim aktom, vse vloge, ki »so na čakanju«, pa v skladu z Zakonom o upravnem postopku zavrgli. Podelitev koncesije kot dovoljenja za opravljanje javne službe ni mogoča v upravnem postopku na zahtevo stranke, saj niso vnaprej znani merila in pogoji za podelitev, takšen postopek pa tudi ni javen. Zato Varuh opozarja, da je praksa Ministrstva, da sploh ne podeljuje koncesij, sicer na prvi pogled sprejemljiva, vendar pa je nedopustna kot dolžnost državnega organa, da na vlogo odgovori oziroma o njej odloči v razumnem roku.

Zdravstveni pregledi študentov

Na Varuha se je obrnila študentka (pobudnica), ki je morala opraviti sistematski pregled v zdravstvenem domu za študente. Pobudnico je zanimalo, ali lahko na takem pregledu odkloni odvzem krvi in ali tudi v tem primeru dobi potrdilo o opravljenem sistematskem pregledu. Opravljen sistematski pregled je namreč pogoj za vpis v naslednji letnik.

Varuh je pobudo sprejel v obravnavo. O omenjeni problematiki se nam je postavilo več vprašanj, med drugim tudi vprašanje, ki zadeva obveznost opravljanja sistematskega pregleda. Na spletni strani Zdravstvenega doma za študente Univerze v Ljubljani smo zasledili, da se sistematski pregled izvaja v prvem in četrtem oziroma petem letniku študija (po novem bolonjskem programu). Na omenjeni spletni strani je še navedeno, da je ta pregled obvezen in je pogoj za vpis v naslednji letnik.

Sistematske preglede podrobneje opredeljuje Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, ki ga je leta 1998 izdal minister za zdravje. Pravilnik določa cilje preventivnega dela in obseg sistematskega pregleda, ne določa pa obveznosti študentov, da pregled opravijo. Tega nismo našli niti v Statutu Univerze v Ljubljani. Zato smo opravili dve poizvedbi na Univerzo v Ljubljani (UL) in v Zdravstveni dom za študente (ZD Ljubljana). Zanimala nas je pravna podlaga, iz katere izhaja, da so sistematski pregledi za študente obvezni, in ali je odvzem krvi obvezen del tega pregleda. Želeli smo vedeti tudi razloge in cilje, zaradi katerih je opravljen sistematski pregled določen kot študijska obveznost – kot pogoj za vpis v višji letnik.

Univerza v Ljubljani v odgovoru navaja, da se preventivno zdravstveno varstvo študentov v skladu s Pravilnikom organizira skupinsko po fakultetah oziroma po letnikih, in sicer v prvem in zadnjem letniku študija. Sistematski pregled morajo opraviti tako redni kot izredni študenti. Študentom, ki so zaposleni in so pregled opravili pred zaposlitvijo, se pregleda, organiziranega v okviru Zdravstvenega doma za študente, ni treba udeležiti. UL še navaja, da predpisani obvezni pregled v skladu s Pravilnikom med drugim obsega tudi laboratorijski pregled krvi. UL se v odgovoru sklicuje na preventivno delo, katerega cilj je med drugim tudi dejavni zdravstveni nadzor. Meni, da visokošolski zavodi nedvomno nosijo del odgovornosti v skrbi za javno zdravje, in se pri tem sklicuje na Ustavo RS, ki določa, da je posameznika mogoče tudi prisiliti k zdravljenju, če tako določa zakon. Ob tem navaja, da omenjeno ustavno določilo kaže, da je v primeru kolizije določene ustavne pravice z ustavno pravico javnega zdravja zadnja pomembnejša.

UL še dodaja, da Zakon o nalezljivih boleznih (ZNB) določa, da so posebni ukrepi za preprečevanje in obvladovanje nalezljivih bolezni med drugim tudi obvezni zdravstveno-higienski pregledi s svetovanjem. Ob tem se sklicuje na 4. člen ZNB. Ker je javno zdravje pravica, ki ji posebno veljavo daje tudi Ustava RS in za katero po mnenju UL nedvomno odgovarjajo tudi visokošolski zavodi, se zaradi varstva te pravice študentom udeležba na preventivnem zdravstvenem pregledu postavlja kot pogoj za vpis v višji letnik. UL tako s sklicevanjem na zgoraj omenjene zakonske podlage zagotavlja dejansko izvajanje obveznega preventivnega zdravstvenega varstva. Po mnenju UL se vse dejavnosti v okviru odgovornega zagotavljanja in izvajanja obveznih sistematičnih pregledov študentov izvajajo v okviru navedenih pravnih aktov, na podlagi katerih se varuje javno zdravje.

ZD Ljubljana nam je sporočil, da se je pobudnica obrnila tudi nanje in da so vse dileme, povezane s pregledom, odpravili v neposredni komunikaciji z njo. ZD Ljubljana nam je posredoval korespondenco med njimi in pobudnico, v kateri ZD Ljubljana navaja, da mora po Pravilniku imeti vsaka šolska ustanova svojega zdravnika, prek katerega izvaja dejavni zdravstveni nadzor nad populacijo, ki ji je zaupana. Zato študenta vprašajo, za katero boleznijo je najpogosteje obolevala njegova družina, pregledani so rizični dejavniki (teža, krvni tlak, spremembe v krvi). Na podlagi tega študentu svetujejo, na kaj naj bo pozoren, da se izogne obolenjem, ki mu po konstituciji grozijo. Poleg tega se na mnogih fakultetah opravljajo vaje v rizičnem območju za zdravje, zato je treba več tisoč študentov pred vajami cepiti proti nalezljivim boleznim. Pri tem dodajajo, da lahko posameznik vedno iz tega izstopi, če se s čim ne strinja iz osebnih prepričanj.

ZD Ljubljana navaja argument, da čeprav šolanje po osnovni šoli ni obvezno, so neke obveze do šole, na katero se vpišemo. Del teh obvez je tudi skrb za zdravje, še preden zbolimo. To je preventiva, ki jo je najbolj racionalno izvajati sistematično. ZD še piše, da opozorilo o obvezni udeležbi v vabilih zahteva UL. Nekatere fakultete in visokošolske ustanove, ki niso v sklopu Univerze, pa so same odstopile od te zahteve, in to sporočile tudi ZD Ljubljana. ZD Ljubljana pobudnici še odgovarja, da poseg v telo, v tem primeru odvzem krvi, lahko odkloni, in to vedno kdo naredi. Razlogi za odklonitev so različni: nekateri prinesejo s seboj sveže izvide in ZD Ljubljana ne vztraja pri ponovitvi, druge študente je strah pred odvzemom, tretji pa iz prepričanja vzamejo nase tveganje nepopolnega preventivnega pregleda.

UL v svojem odgovoru ne navaja zakonske podlage, iz katere izhaja obveznost udeležbe na sistematskem pregledu, ampak se sklicuje na skrb za javno zdravje. Naloge javnega zdravja so med drugim tudi spremljanje, izvajanje in vrednotenje učinkovitosti zdravstvenih ukrepov, vendar se mora izvajati redni monitoring in spremljanje podatkov, kar pa iz odgovora ZD Ljubljana (glede na to, da lahko študent odkloni odvzem krvi, če se z njim ne strinja oziroma če sam prevzame odgovornost za nepopolni preventivni pregled) ni razvidno. ZD Ljubljana predstavi sistematične preglede študentov s stališča koristi študentov, s čimer se Varuh načeloma strinja, medtem pa ZD Ljubljana ne omenja rednega monitoringa in spremljanja podatkov z vidika javnega zdravja, na kar se sklicuje UL.

Zakonska podlaga, ki jo navajata oba odgovora (Pravilnik, Zakon o nalezljivih boleznih, Zakon o zdravstveni dejavnosti, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o zdravstveni inšpekciji), pa ne vsebuje določb o obveznosti opravljanja sistematskega pregleda. V Pravilniku so določeni le obseg zdravstvenega pregleda in cilji preventivnega dela, vendar ta študentom ne nalaga obvezne udeležbe na zdravstvenem pregledu. Varuh je ob obravnavi pobude ugotovil, da v nobenem zdravstvenem predpisu ni določena obveznost študentove udeležbe na sistematskem zdravstvenem pregledu.

V 35. členu Ustave RS je zagotovljena nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti in osebnostnih pravic. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin v 8. členu, ki govori o spoštovanju zasebnega in družinskega življenja, določa, da ima vsakdo pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvajanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali gospodarske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.

V Komentarju Ustave Republike Slovenije lahko zasledimo, da po ustaljeni presoji Evropskega sodišča za človekove pravice pojem zasebnega življenja vključuje tudi telesno in duševno celovitost človeka. V prvo skupino spadajo prisilni odvzem krvi, prisilno cepljenje, zdravniški posegi nasploh. Pri prisilnih odvzemih krvi, medicinskih, psihiatričnih in drugih preiskavah je po mnenju komentatorjev Ustave treba najprej odgovoriti na vprašanje o teži posega (Komentar Ustave Republike Slovenije 2002: 374). Čeprav, kot navaja UL, gre pri obveznosti sistematskih pregledov za varovanje javnega zdravja, mora biti ta obveznost določena z zakonom, saj je zakonodajalec tisti, ki tehta interes in pravico posameznika nasproti javno zavarovanemu interesu. Varuh zato meni, da mora obveznost udeležbe na sistematskem pregledu, ki sam po sebi pomeni poseg v posameznikovo telesno celovitost, temeljiti na zakonu, saj ureditev tega področja s Pravilnikom ni ustrezna.

Tudi v zakonodaji s področja šolstva Varuh ni zasledil, da bi bila določena obveznost udeležbe na sistematskem pregledu. To se nam zdi vprašljivo predvsem zato, ker se sistematski pregled postavlja kot pogoj za napredovanje v višji letnik. Varuh prav tako ne najde sorazmernosti med šolsko obveznostjo študenta in obveznostjo, ki naj bi spoštovala javno zdravje. Varuh meni, da so sistematski pregledi za študente koristni, zato je smiselno, da se ohranijo kot pravica študentov, nikakor pa ne smejo biti pogoj za vpis v višji letnik, če to ni izrecno določeno z zakonom, saj je, kot smo že omenili, zakonodajalec tisti, ki tehta med pravico posameznika in javnim interesom, in ta presoja v konkretnem primeru ne more biti prepuščena UL. Varuh se ob tem tudi zaveda, da je treba presojati vsak visokošolski program posebej, saj nekateri vsebujejo tveganje okužbe ali prenosa nalezljivih bolezni.

Na podlagi navedenega smo Ministrstvu za zdravje predlagali, naj prouči smiselnost obveznosti sistematskih pregledov študentov. Če bo Ministrstvo ugotovilo, da je obveznost udeležbe na sistematskem pregledu smiselna (predvsem z vidika javnega zdravja), predlagamo, da z novo zdravstveno zakonodajo zagotovi podlago, ki bo določala pravice in obveznosti izvajalcev in udeležencev sistematskih pregledov.

Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo smo predlagali, naj prouči potrebo, da se s predpisi s področja visokega šolstva uredi pravica oziroma obveznost študentov, da se udeležijo sistematskega pregleda.

Univerzi v Ljubljani, Univerzi v Mariboru in Univerzi na Primorskem pa smo predlagali, naj pregledajo študijske programe in ugotovijo, ali je njihova vsebina tako povezana z zdravstvenim stanjem študentov, da je udeležba na zdravstvenem pregledu obvezna (zaradi varnosti študenta – tu mislimo na obvezna preventivna cepljenja, zaščito pred nalezljivimi boleznimi itd.) za napredovanje v višji študijski letnik.

Nemožnost dostojne poslovitve od umrlega

Varuh je obravnaval pobudo staršev, ki sta v prometni nesreči izgubila sina. Policista, ki sta pobudnikoma sporočila novico o sinovi smrti, sta ju tudi seznanila, da je bil sin odpeljan na patološki oddelek Univerzitetnega kliničnega centra Maribor (UKC Maribor). Ker je bil sin že identificiran na kraju prometne nesreče, je bilo pobudnikoma na omenjenem oddelku UKC Maribor onemogočeno, da bi sina videla, se prepričala, da je v prometni nesreči bil dejansko udeležen njun sin, in da bi se od njega lahko poslovila.

Varuh je opravil poizvedbo na UKC Maribor. Pojasnjeno nam je bilo, da naj bi bili vsi zaposleni, predvsem tisti, ki opravljajo obdukcijsko dejavnost, precej izpostavljeni možnostim okužbe. Zato morajo imeti temu primerno urejene objekte in prostore, kjer se opravlja obdukcijska dejavnost. Inšpektorat RS za delo je tako leta 2003 z odločbo prepovedal poslavljanje svojcev od pokojnika v prostoru pred obdukcijsko dvorano. Tako se po pojasnilu UKC Maribor na tem oddelku svojci nikakor ne morejo posloviti od pokojnega. Prostorov za poslovitev namreč ta oddelek nima.

Varuh je v zvezi z navedeno problematiko opravil ogled prostorov Inštituta za sodno medicino (ISM) Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani. ISM v ta namen nima na voljo nobenega prostora, vendar je svojcem omogočena poslovitev od pokojnega na hodniku pred obdukcijskimi dvoranami. Svojci se običajno napovejo, če pridejo nenapovedano, pa počakajo, dokler pokojnika ne uredijo, nikoli pa jih ne zavrnejo. Ob stiku s pokojnikom večkrat pride do ekstremnih čustvenih odzivov in s tem povezanih ravnanj svojcev, vendar jih osebje praviloma ne omejuje pri poslavljanju. Takšne poslovitve so redne, vsaj enkrat tedensko. S posebnimi predpisi postopek oziroma potek poslavljanja ni omejen, zaposleni pa imajo interna navodila, kako ravnati v teh primerih. Na ISM imajo izkušnje, da so svojci pokojnikov zelo hvaležni, ker jim je omogočena poslovitev, kar je po mnenju predstojnika ISM velik argument za to, da se takšna praksa nadaljuje.

Praksa kaže, da je možnost poslovitve svojcev od pokojnika odvisna od pripravljenosti, stališč in volje posameznih zdravnikov. Glede na navedeno, Varuh meni, da to področje ni urejeno in da ga je treba enotno urediti za celo državo. Menimo, da bi bolnišnice morale, tudi ko ljudje umrejo v tragičnih okoliščinah zunaj bolnišnic in so tja prepeljani na obdukcijo, svojcem preminulega omogočiti primeren prostor za poslovitev, in to ne glede na to, da takšne dolžnosti bolnišnicam ali drugim zavodom (za sedaj) posebej ne nalagajo nobeni predpisi.

V postopku obravnave je Ministrstvo za zdravje pridobilo tudi mnenje Komisije RS za medicinsko etiko, ki je v celoti potrdila Varuhovo stališče. Ministrstvo se je zavezalo, da bo poskušalo problematiko urediti enotno za vse zdravstvene zavode.

2.12.2 Zakon o duševnem zdravju

Delovna skupina, ki jo je oblikovalo Ministrstvo za zdravje za pripravo sprememb in dopolnitev zakona o duševnem zdravju, je očitno prenehala delovati, zato ostajajo aktualne vse pripombe varuha iz letnega poročila za leto 2010. Nesprejemljivo je ravnanje obeh ministrstev, torej tudi Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, da nista nadaljevala postopkov sprejemanja nujnih sprememb ZDZdr, čeprav so številni izvajalci pravočasno dali svoje pripombe.

Varuh je obravnaval problematiko požara, ki se je zgodil v Splošni bolnišnici Izola (SB Izola) februarja 2011 in za posledicami katerega je umrl bolnik. V zvezi z omenjenim dogodkom smo opravili poizvedbo v SB Izola, Ministrstvo za zdravje (MZ) pa smo opozorili na odsotnost ustrezne zakonske podlage, ki bi uredila uporabo varovalnih ukrepov (predvsem fiksacije pacientov na posteljo) zunaj psihiatričnih bolnišnic in socialnovarstvenih zavodov. *(glej primer št. 129)*

2.12.3 Pedopsihiatrična obravnava otrok in forenzična bolnišnica

Po dolgotrajnih obljubah in načrtih je bil avgusta 2011 vendarle odprt oddelek forenzične psihiatrije v Mariboru, medtem ko problematika pedopsihiatrične obravnave otrok, na katero smo opozorili tudi v zadnjem letnem poročilu, še zmeraj ni razrešena.

2.12.4 Zakon o pacientovih pravicah

Pravica do brezplačne pomoči pri uresničevanju pacientovih pravic

Varuh ugotavlja, da se je z uvedbo zastopnikov pacientovih pravic povečala ozaveščenost prebivalcev o pravicah, ki jih imajo v zvezi s svojim zdravjem in zdravljenjem, vendar pa menimo, da bi država morala na tem področju storiti še več. Iz poročil zastopnikov ugotavljamo, da se ne ukvarjajo le s splošnimi pravicami pacientov, temveč tudi s pravicami, ki izhajajo iz zdravstvenega zavarovanja, pa tudi s tistimi, ki so povezane z uveljavljanjem pravic na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Varuh razume stiske zastopnikov, ki težko pojasnijo pacientom, da niso pristojni za določeno pravico, čeprav sodi na področje zdravstva. Zato Ministrstvu za zdravje predlagamo, naj analizira letna poročila o delu vseh zastopnikov pacientovih pravic in prouči možnosti, da se njihova pomoč oziroma svetovanje razširi tudi na pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Prav tako predlagamo, da se zagotovi sistemsko usposabljanje zastopnikov pacientovih pravic (seminarji, tečaji) ter vzpostavi stalno sodelovanje zastopnikov z ministrstvom, da bi se tudi tako poenotila njihova praksa. Varuh se je že dogovoril za redne sestanke z zastopniki pacientovih pravic, na katere bosta vabljena tudi varuha, ki so ju vzpostavile občine (Maribor in Postojna)

Soglasje k zdravniškemu posegu

Varuha je poseben socialnovarstveni zavod (zavod) seznanil z vprašanjem postavitve zakonitega zastopnika stanovalki, ki je nujno potrebovala operativni poseg na obeh očesih, saj je popolnoma slepa. Že decembra 2010 je bilo ugotovljeno, da potrebuje operacijo sive mrene v splošni anesteziji. Ker je treba za operativni poseg po ZPacP pridobiti soglasje pacientke, gospa pa tega ne more dati sama, prav tako pa ji do takrat (še) ni bila odvzeta ali omejena poslovna sposobnost, je UKC Maribor že po prvem pregledu zavodu predlagal, naj na pristojni center za socialno delo (CSD) poda zahtevo za postavitev skrbnika za poseben primer. Varuh je želel predvsem ugotoviti, kako so potekali dotedanji postopki in kakšni so razlogi za nedopustno dolgotrajnost odločanja.

CSD je podal pisno mnenje o zadevi šele maja 2011. V njem zastopa stališče, da na podlagi določil Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih skrbnik za poseben primer in začasni skrbnik ne štejeta za zakonitega zastopnika, zato ju ne postavlja za operativne posege. Menil je, da lahko postavitev osebe, ki bo dala nadomestno privolitev v medicinski poseg, doseže zdravnik tudi tako, da o potrebi po začetku postopka za postavitev zakonitega zastopnika obvesti sodišče. Kljub dolgotrajnemu dogovarjanju med vpletenimi UKC Maribor sodišča o zadevi ni obvestil, temveč je predlog za začetek postopka postavitve zakonitega zastopnika naposled vložil zavod avgusta 2011. CSD nas je tudi seznanil s tem, da se je septembra 2011 na sodišču po uradni dolžnosti začel nepravdni postopek za odvzem poslovne sposobnosti omenjeni stanovalki.

Varuh je potek dogovarjanja med CSD in UKC Maribor kritično ocenil kot predolg in zahteval, da CSD delo nemudoma ukrepa, da zaščiti pravice in koristi prizadete gospe. Varuh ni soglašal z izgovorom, da zakonodaja glede zakonitega zastopnika ne daje natančne definicije, in bi zato moralo o soglasjih k večjim zdravstvenim posegom odločiti sodišče v postopkih odvzema poslovne sposobnosti. Nenatančne zakonodaje in na tej podlagi ustvarjene različne teoretske dileme (objavljene v strokovni literaturi kot komentar ZPacP) ne smejo biti vzrok za omejitev človekovih pravic, zato bi morali pristojni organi storiti vse, da se takšni postopki končajo čim prej in v korist posameznika. Ni si mogoče zamisliti, da bi o vsakem večjem zdravstvenem posegu pri posamezniku, ki nima sorodnikov, moralo odločati sodišče, ki običajno v nepravdnem postopku pritegne izvedenca, s tem pa nastanejo tudi veliki in nepotrebni stroški. Zato Ministrstvu za zdravje predlagamo, naj prouči določbe ZPacP tudi v delu, ki zahteva soglasje zakonitega zastopnika, in jih ustrezno spremeni ali dopolni.

2.12.5 Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju

Na področju zdravstvenega zavarovanja so nas pobudniki in pobudnice v glavnem spraševali o posameznih pravicah iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, pri čemer pa niso navajali kršitev svojih pravic, temveč so očitno želeli več informacij, ki bi jim morda pomagale pri uveljavljanju posameznih pravic. Varuh v takšnih primerih pobudnike sicer napoti na Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) oziroma na njegove organizacijske enote, kljub temu pa načelno pojasni vsebino posameznih pravic. Nadaljnje spremljanje takšnih primerov nam izkazuje, da so pobudnikom naše informacije koristile, saj nas ne obveščajo o morebitnih nadaljnjih zapletih pri uveljavljanju pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.

Posebej opozarjamo, da zavarovanci pogosto ne razumejo, da njihova pritožba v postopku uveljavljanja pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja ne zadrži izvršitve, zato ne smejo (samovoljno) ostati doma in čakati na odločitev o pritožbi zoper odločbo o začasni odsotnosti z dela. Morebitna neupravičena odsotnost lahko pomeni kršitev pogodbe o zaposlitvi, zaradi česar delodajalec pogodbo lahko skladno z Zakonom o delovnih razmerjih odpove.

Zakon določa sorazmerno kratke roke za odločanje organov ZZZS, pri njihovem delu pa ne opažamo večjih zaostankov. Kritično pa ocenjujemo odločbe imenovanih zdravnikov ZZZS, ki pogosto ne izpolnjujejo zahtev, ki jih določa 214. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP). Večkrat smo naleteli na primere, ko so bile obrazložitve tako pomanjkljive, da se odločbe sploh ne dajo preizkusiti. Samo za primer: imenovani zdravnik je zavrgel vloženo pritožbo kot prepozno, ne da bi bilo iz odločbe razvidno, kdaj je bila pritožba vložena.

ZZZS zato predlagamo, da zagotovi večjo usposobljenost vseh, ki odločajo v teh postopkih. Več o tej problematiki pišemo v primerih. *(glej primer št. 134 in 135)*

2.12.6 Zakon o nalezljivih boleznih

Nevladna organizacija nas je opozorila na neprimerno izvajanje določb Zakona o nalezljivih boleznih, ki ureja obvezno cepljenje otrok. Društvo je opozarjalo na neprimerno ravnanje zdravnikov, ki ne dajejo staršem otrok zadostnih informacij o tveganjih in stranskih učinkih cepiv, pobudi pa so priložili tudi 90 izjav staršev o različnih zapletih in nepravilnostih pri cepljenju otrok.

Ker starši niso dali soglasja za začetek postopka pri Varuhu, smo se z njihovimi izjavami le seznanili, s poizvedbami pri Inštitutu za varovanje zdravja RS (IVZ) in pri Ministrstvu za zdravje (MZ) pa smo želeli predvsem ugotoviti, ali prijavljene kršitve omogoča ali celo spodbuja zakonodaja, ali pa so le posledica nepravilnega ravnanja posameznih zdravnikov.

Zakon o nalezljivih boleznih (ZNB) določa obvezno cepljenje proti določenim boleznim in se mu je mogoče izogniti le v zdravstveno upravičenih primerih in po postopku, ki jih določa Zakon. Ker je izmikanje ali onemogočanje obveznosti cepljenja tudi sankcionirano z denarno kaznijo, je še toliko pomembneje, da predpisi določijo tudi pravice oseb, v katere obveznost cepljenja po naravi stvari posega. Zakonodaja mora posamezniku, od katerega pričakuje izpolnitev obveznosti, nedvoumno povedati tudi, kakšne so njegove pravice pri izpolnjevanju zakonske obveznosti.

Ugotavljamo, da je treba ob ocenjevanju izpolnitve navedenih zahtev upoštevati več predpisov, saj so pravice pacienta urejene posebej v Zakonu o pacientovih pravicah (ZPacP), ki je bil sprejet dve leti pozneje kot ZNB. Glede na vsebino obeh omenjenih zakonov pa ju je treba uporabljati skupaj, saj lahko le z oceno uporabe določb ZPacP ugotovimo, ali so bile v postopku cepljenja morebiti storjene napake oziroma kršitve pravic, medtem ko ZNB uporabimo za postopek povrnitve morebitne škode zaradi trajnih posledic obveznega cepljenja. Po Varuhovem mnenju omenjena zakona komplementarno urejata postopek obveznega cepljenja na način, ki sistemsko ne krši pacientovih pravic, kot običajno, pa je težava v izvajanju posameznih zakonskih določb.

IVZ organizira redna izobraževanja in strokovna izpopolnjevanja za vse izvajalce cepljenja, s čimer naj bi bilo zagotovljeno kakovostno in varno izvajanje cepljenja, medtem ko lahko starši najdejo informacije v posebni knjižici, ki jo je izdal IVZ (Cepljenje otrok, IVZ, 2011) in na spletnih straneh zavoda. Knjižica naj bi bila staršem na voljo v ambulantah. Vsi izvajalci cepljenja morajo za izpopolnitev znanja in poznavanja dobre prakse opraviti osnovno izobraževanje o ravnanju s cepivi in se najmanj enkrat letno udeležiti posebnega izobraževanja z vsebinami o cepivih in cepljenju. IVZ je izdal tudi knjižico Cepljenje in cepiva – dobre prakse varnega cepljenja, ki so jo prejeli vsi izvajalci cepljenja v državi. Varuh meni, da je IVZ s tem izpolnil svoje naloge, priporočili pa bomo razmislek, kako izboljšati informiranost staršev.

Varuh meni, da zakonske podlage in ravnanje pristojnih organov ne kršijo pravic pacientov oziroma pravic otrok. Kršitve se pojavljajo pri individualni obravnavi otrok, ko posamezni izvajalci ne izpolnijo svoje dolžnosti informiranja staršev otroka. Vendar pa takšnih kršitev, ki so opisane tudi v izjavah staršev, katere smo pregledali, ni mogoče obravnavati, če prizadeti kršitev ne prijavijo. ZPacP dovolj natančno ureja postopke obravnave pritožb in omogoča tako prizadetim kot kršilcem, da v medsebojnem dialogu razrešijo vse nesporazume. Varuh razume stisko in strah staršev, ki se ne želijo izpostavljati v pritožbenih postopkih, vendar je to edini način, da pristojni sploh izvedo za nepravilnosti in jih tudi odpravijo. V takšnem primeru bi imel podlago za posredovanje tudi Varuh.

Ministrstvo je zagotovilo, da bodo IVZ in zavodom za zdravstveno varstvo naložili, naj v programih dela za leto 2012 posvetijo posebno pozornost.

2.12.7 Zakon o zdravilstvu

Varuh je bil opozorjen na vprašanje izvajanja homeopatske dejavnosti, ki jo ureja Zakon o zdravilstvu. Zakon velja že od sredine oktobra 2007, pa še vedno niso bili sprejeti vsi podzakonski akti, ki bi omogočili njegovo uresničevanje v praksi. Pristojnost za njihovo izdajo je sicer deljena, saj Zakon predvideva, da bo nekatere akte izdala Zdravilska zbornica, druge pa Ministrstvo za zdravje (MZ). Ker Zbornica še ni ustanovljena, se postavlja vprašanje, kako se zdravilska dejavnost sploh izvaja. MZ ima sicer do ustanovitve zbornice nalogo, da opravlja vse naloge, ki bi jih sicer opravljala zbornica kot javno pooblastilo, vendar zakon predvideva tudi nekatere druge naloge, ki pa jih očitno ne opravlja nihče. Zdravilci zato tudi še nimajo etičnega kodeksa ravnanja in standardov zdravilske dejavnosti, zato se postavlja tudi vprašanje nadzora. Kako lahko organi, ki so pristojni za nadzor, ugotavljajo morebitne kršitve, če postopki in metode zdravilstva niso tudi normativno urejeni. Zgolj zakonska ureditev alternativnih načinov zdravljenja ni dovolj, da bi to področje lahko šteli za urejeno, saj uporabnikom teh storitev ne zagotavlja primerne zaščite in varstva pravic.

Sprememba Zakona, ki je bila uveljavljena leta 2011, pa bo omogočila tudi različno obravnavo tujcev, ki bodo zdravilsko dejavnost lahko opravljali skupaj z zdravniško v svoji državi, medtem ko Zakon o zdravniški službi zdravnikom v Republiki Sloveniji prepoveduje opravljanje zdravilske dejavnosti.

- Nova zdravstvena zakonodaja naj poveča tudi stroškovno zavest pacientov.
- Otroci naj postanejo samostojna kategorija zavarovancev obveznega zdravstvenega zavarovanja brez pogojevanja plačila prispevkov, po 18. letu starosti pa naj se do konca šolanja zavarujejo po starših.
- Vlada naj zagotovi pravno podlago za sistematske preglede študentov in zagotovi vsebinsko povezavo med zdravstvenimi zahtevami in študijskimi obveznostmi.
- Ministrstvo za zdravje naj enotno uredi problematiko poslavljanja svojcev od umrlih v vseh zdravstvenih zavodih.
- Zdravstvena zakonodaja naj uredi uporabo varovalnih ukrepov tudi zunaj psihiatričnih oddelkov pod posebnim nadzorom in varovanih oddelkov socialnih zavodov, torej v vseh drugih oddelkih bolnišnic in socialnih zavodov.
- Ministrstvo za zdravje naj analizira letna poročila o delu vseh zastopnikov pacientovih pravic in prouči možnosti, da se njihova pomoč oziroma svetovanje z zakonom razširita tudi na pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.
- Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije naj zagotovi večjo strokovno usposobljenost vseh, ki odločajo v upravnih postopkih.
- Ministrstvo za zdravje naj zagotovi vse podlage, da se bo Zakon o zdravilstvu lahko začel uresničevati.

125. Kdaj se dvojčka štejeta za enega otroka?

Pobudnica je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) seznanila z dopisom, s katerim je od Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) zahtevala pojasnila v zvezi z uresničevanjem 26. člena Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP).

Omenjena določba določa, da ima eden izmed staršev pravico do dopusta za nego in varstvo otroka v trajanju 260 dni neposredno po preteku porodniškega dopusta. Ob rojstvu dvojčkov se dopust za nego in varstvo otroka podaljša za dodatnih 90 dni. Dopust za nego in varstvo otroka se podaljša tudi, ko starša že ob rojstvu otroka varujeta in vzgajata najmanj dva otroka do starosti osem let, in sicer za 30 dni, za tri otroke 60 dni in za štiri ali več otrok za 90 dni.

Pobudnica je rodila dvojčka, prej pa je doma varovala in negovala dva otroka. Zahtevala je, da ji MDDSZ pojasni, zakaj ji je bilo priznanih dodatnih 30 dni, in ne 60 dni, kot bi ji po njenem mnenju moralo biti priznano.

MDDSZ je pojasnilo, da zakon v šestem odstavku 26. člena izrecno govori o varovanju in vzgoji otroka. Tretjega otroka po pojasnilu MDDSZ pobudnici še ni uspelo varovati in vzgajati, saj je bil porod pri tretjem in četrtem otroku isti čas (nekaj minut narazen). MDDSZ pa poudarja, da je pobudnica v skladu z drugim odstavkom 26. člena ZSDP prejela dodatnih 90 dni za rojstvo dvojčkov, čemur pa ni oporekala.

Varuh je na problem interpretacije 26. člena ZSDP opozoril že v Letnem poročilu za leto 2006. Stališče Varuha, da je razlaganje in uporabljanje posameznih določb predpisa, če niso dovolj jasne, v škodo posameznika nesprejemljivo, ostaja nespremenjeno, zato nanj v Letnem poročilu za leto 2011 ponovno opozarja. **3.3-41/2011**

126. Težave pri pridobitvi medicinske dokumentacije pokojnika in neodzivanje Bolnišnice Topolšica

Na Varuha se je obrnila pobudnica, ki se ni strinjala s podatki v odpustnem pismu pokojnega očeta in je pričakovala, da jih v bolnišnici popravijo. Navajala je še, da je njej in mami bolnišnica teden dni po smrti očeta odrekla vpogled v njegovo medicinsko dokumentacijo. Pobudnica je od Varuha pričakovala mnenje o upravičenosti do popravkov v bolniškem odpustnem pismu in opredelitev do zahteve po pridobitvi fotokopij celotne zdravstvene dokumentacije pokojnika.

Varuh je opravil poizvedbo v bolnišnici. Pričakovali smo, da nas bo seznanila z odgovorom, ki ga bo posredovala pobudnici. Zanimalo nas je tudi, ali bolnišnica namerava popraviti odpustno pismo in kakšni so bili razlogi, da pobudnici ni bil omogočen vpogled v medicinsko dokumentacijo pokojnika. Ker odgovora bolnišnice nismo prejeli v postavljenem roku, smo nanjo poleg prvotnega dopisa naslovili še dva dodatna, s katerima smo zaprosili za odgovor. Odgovor bolnišnice smo dobili šele slabe tri mesece pozneje. Bolnišnica nam je očitala, da terjamo pojasnila zgolj z ene strani, kronološko opisala zdravljenje pokojnika in pojasnila, da je bila pobudnici predstavljena dokumentacija o negi med bivanjem v bolnišnici. Navedla je tudi, da vsebine odpustnega pisma ne namerava spremeniti, in podala razloge za to.

Pobudnici smo predstavili mnenje bolnišnice, ki je bilo naslovljeno na Varuha, vendar z njim ni bila zadovoljna. Vztrajala je, da bolnišnica odgovori tudi njej osebno. Z njo smo se strinjali, zato smo na bolnišnico naslovili novo poizvedbo in izrazili zahtevo, da nas seznani z odgovorom, ki ga bo poslala pobudnici. Tudi tokrat ni šlo brez zamud bolnišnice in urgenc Varuha. Tri tedne po zadnjem dopisu smo prejeli odgovor bolnišnice, v katerem

so nas seznanili z odgovorom, ki so ga posredovali pobudnici. Njej so poslali tudi zahtevano zdravstveno dokumentacijo. Nadaljnje pomoči Varuha pobudnica ni več želela. Ker z odgovorom bolnišnice ni bila zadovoljna, se je pozneje obrnila na Zdravniško zbornico Slovenije.

Varuh je pobudo ocenil kot utemeljeno v delu, ki se nanaša na pravico pobudnice do seznanitve z medicinsko dokumentacijo pokojnika. Med obravnavo pobude se je sicer izkazalo, da so bila pričakovanja pobudnice prevelika, saj je želela, da Varuh vpliva na bolnišnico, da popravi odpustno pismo. Ko smo ji pojasnili pristojnosti Varuha, se je z našim posredovanjem v delu, ki se nanaša na pomoč pri vpogledu v medicinsko dokumentacijo, zadovoljila. Bili pa smo negativno presenečeni nad odzivom bolnišnice, saj smo morali na vsak odgovor čakati tri mesece, kar je bistveno dlje od dvajsetdnevnega roka, ki smo ga postavili. Ker bolnišnica ni v celoti odgovorila na vprašanja pobudnice, razumemo njeno nezadovoljstvo s prejetim odgovorom. Čeprav je v zadnjem času zaznati prizadevanja, da bi zdravstveni delavci in zdravstveni zavodi izboljšali odnos do pacientov, ugotavljamo, da bo morala bolnišnica Topolšica na tem področju še veliko postoriti. **3.3-26/2011**

127. Dve odločbi o isti zadevi izdani na ZZZS OE Koper

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnil pobudnik, ki je bil hudo poškodovan v prometni nesreči. Od takrat je v bolniškem staležu. Pobudnika je zmotilo, ker je od Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije OE Koper (ZZZS OE Koper) prejel dve odločbi, ki imata popolnoma enak izrek, vendar različna datuma. Ker »druga« odločba ni razveljavila prve, sta bili obe veljavni. Pobudnik je bil zmeden, saj ni vedel, zakaj je prejel še drugo (zanj sicer prav tako ugodno) odločbo o začasni nezmožnosti za delo za isto časovno obdobje.

Varuh je na Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Direkcijo (ZZZS-Direkcija) naslovil poizvedbo, v kateri smo podali tudi svoje mnenje o ravnanju ZZZS OE Koper. Hkrati smo pobudniku pojasnili, da čeprav se Varuh z ravnanjem ZZZS OE Koper ne strinja, njegove pravice niso kršene oziroma se zanj nič ne spremeni.

ZZZS-Direkcija nam je pojasnila, da se postopek pri imenovanem zdravniku uvede na predlog izbranega osebnega zdravnika (to je zdravnika, pri katerem se pacient zdravi). Izbrani osebni zdravnik mora imenovanemu zdravniku (ki deluje v okviru ZZZS) poleg predpisanega obrazca Predlog imenovanemu zdravniku posredovati tudi medicinsko dokumentacijo. Dalje pojasnjujejo, da so od pristojnega imenovanega zdravnika, ki je izdal obe odločbi, dobili pojasnilo, da sta bili zaradi dveh predlogov izbranega osebnega zdravnika (k drugemu predlogu je bilo priloženo tudi izvedensko mnenje ZPIZ) izdani dve odločbi. Zavod-Direkcija meni, da je imenovani zdravnik ravnal pravilno, ko je na podlagi novega predloga izbranega osebnega zdravnika izdal novo odločbo. ZZZS-Direkcija še meni, da imenovani zdravnik v konkretnem primeru ni imel pravne podlage, da bi ponovni predlog izbranega osebnega zdravnika v skladu z določili 129. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP) zavrgel, saj prva odločba ni bila zavrnilna, ampak je bila pobudniku odobrena začasna nezmožnost za delo.

Varuh se z mnenjem ZZZS-Direkcija ne strinja, saj ravno četrta točka 129. člena ZUP določa, da organ po preizkusu zahteve to s sklepom zavrže, če se o isti upravni zadevi že vodi upravni ali sodni postopek ali je bilo o njej že pravnomočno odločeno, pa je stranka z odločbo pridobila kakšne pravice ali so ji bile naložene kakšne obveznosti. Enako ravna tudi, če je bila izdana zavrnilna odločba in se dejansko stanje ali pravna podlaga, na katero se opira zahtevek, ni spremenilo. Ko je ZZZS OE Koper z »drugo« odločbo odločil o predlogu osebnega zdravnika, bi po mnenju Varuha moral odločiti tudi o »prvi« odločbi, ki se nanaša na isto obdobje začasne nezmožnosti za delo in o kateri je bilo že odločeno. Ker ZZZS OE Koper tega ni storil, sta veljali obe odločbi, kar pa ni sprejemljivo. Varuh ugotavlja, da

pobudniku zaradi tega pravice niso kršene, vendar pa opozarja, da je bilo ravnanje ZZZS OE Koper v obravnavani zadevi nepravilno. **3.3-13/2011**

128. Pravice iz naslova zdravstvenega zavarovanja za bolnike z multiplo sklerozo

Varuh je prejel več pobud v zvezi z varstvom pravic bolnikov z multiplo sklerozo (MS) in ugotovljeno vensko insuficienco (CCSVI). Pobudniki, izmed katerih so nekateri že opravili poseg širjenja vratnih ven, drugi pa so si prizadevali, da bi ga čim prej, so Varuhu izrazili svoja pričakovanja, da bi bili stroški diagnostike in zdravljenja CCSVI in MS (s posegom širitve vratnih ven) pokriti iz naslova zdravstvenega zavarovanja.

Dobili smo informacijo, da je MC Medicor, d. d. (v nadaljevanju: Medicor), iz Izole izvedel raziskavo o patoloških spremembah venskega sistema vratu in glave pri bolnikih z MS. Protokol raziskave je bil predstavljen Komisiji RS za medicinsko etiko, ki je raziskavo tudi odobrila. V to raziskavo je bilo vključenih 30 pacientov, ki so jim v okviru raziskave tudi opravili poseg na vratnih žilah. Pobudniki, ki jim ni bila dana možnost, da bi se vključili v raziskavo oziroma niso imeli sredstev, da bi poseg širitve vratnih ven opravili samoplačniško, so menili, da jim je kršena pravica do celovite zdravstvene oskrbe.

Varuh se je odločil, da bo obravnaval pobude na sistemski ravni. Iz tega razloga smo na MC Medicor, Komisijo RS za medicinsko etiko, Razširjeni strokovni kolegij za nevrologijo, Nevrološko kliniko v Ljubljani in Oddelek za nevrološke bolezni v Univerzitetnem kliničnem centru Maribor naslovili poizvedbe, v katerih nas je zanimalo, ali so navedene institucije že obravnavale navedeno problematiko in se kakor koli opredelile do nove metode zdravljenja. Na podlagi prejetih odgovorov smo ugotovili, da je stroka v svojih stališčih glede raziskav o uporabi metode širjenja vratnih ven za zdravljenje multiple skleroze enotna. Institucije, na katere smo naslovili poizvedbe, podpirajo raziskovanje, povezano z metodo širitve vratnih ven, hkrati pa izražajo nestrinjanje s tem, da bi se ta metoda uporabljala kot metoda zdravljenja multiple skleroze, saj naj bi bilo o njej premalo znano. Pobudnikom smo sporočili stališče institucij in jim pojasnili, zakaj metoda širitve ven, ki ni sprejeta kot veljavna metoda zdravljenja multiple skleroze, ni pravica iz zdravstvenega zavarovanja.

Varuh na podlagi prejetih pojasnil tako ne ugotavlja kršitve pravic pacientov, ki jim Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije ne krije stroškov še neodobrene metode zdravljenja, niti pravic tistih pacientov, ki jim posamezni izvajalci zdravstvene dejavnosti ne dajejo možnosti diagnostike in zdravljenja z metodo, ki še ni strokovno potrjena. Prejete pobude pa smo ocenili kot utemeljene predvsem zato, ker menimo, da je problematika, ki so jo pobudniki izrazili v svojih dopisih, aktualna in terja zelo jasen odgovor od pristojnih. Varuh se namreč pogosto srečuje z vprašanji, ki se nanašajo na obseg pravic iz zdravstvenega zavarovanja, ko so na eni strani bolniki, pri katerih ni mogoče vplivati na potek bolezni z obstoječimi zdravili oziroma načini zdravljenja, na drugi strani pa metoda (ali zdravilo), ki sicer ni sprejeta kot uveljavljena metoda zdravljenja (in zato ne predstavlja pravice iz zdravstvenega zavarovanja), vendar se je pri posameznih pacientih, ki so je bili deležni, izkazala za uspešno. **3.3-42/2010**

129. Požar v bolnišnici in smrt privezanega pacienta

Varuh je obravnaval okoliščine požara, ki se je zgodil v Splošni bolnišnici Izola (SB Izola) v februarju 2011 in za posledicami katerega je umrl pacient. V zvezi z omenjenim dogodkom smo opravili poizvedbo v SB Izola, Ministrstvo za zdravje (MZ) pa smo opozorili na odsotnost ustrezne zakonske podlage, ki bi uredila uporabo posebnih varovalnih (PVU) ukrepov zunaj psihiatričnih bolnišnic in socialnovarstvenih zavodov.

Na SB Izola smo naslovili več vprašanj, ki so zadevala okoliščine primera, podlago za odredbo PVU, kdo ga je odredil, kako so zagotovili izvedbo nadzora in na kakšen način so izvajali varovalni PVU oziroma kako so fiksirali pacienta. SB Izola je v odgovoru navedla, da so bili med požarom v sobi trije bolniki. Bolnik, ki je bil privezan, je pozneje zaradi opeklin umrl v UKC Ljubljana, bolnik, ki ga je poskušal rešiti, pa je dobil opekline. Za uporabo PVU so se odločili, ker je bolnik večkrat poskušal vstati s postelje, čeprav ga desni udi niso ubogali, obstajal pa je tudi strah, da bi padel z balkona III. nadstropja. Po pojasnilu SB Izola so bili PVU fiksacije izvedeni tudi zaradi velike verjetnosti, da bi brez teh omenjeni bolnik padel s postelje. Na možnost, da bi zanetil požar sobolnik, niso pomislili. Dalje pojasnjujejo, da fiksacijo običajno izvedejo medicinske sestre, ki predtem obvestijo zdravnika in nadzorno medicinsko sestro. Večji problem odobritve fiksacije je zunaj rednega delovnega časa nevrologov, ko oddelek pokriva dežurni internist. Tedaj medicinska sestra obvesti dežurnega zdravnika, ki fiksacijo odobri ustno po telefonu. Nadzor nad fiksacijo izvajajo medicinske sestre, ki vsakih 15 minut preverijo bolnikovo stanje. Tako je bilo tudi v pri bolniku, ki je umrl.

Iz ravnanja bolnišnice je bilo razvidno, da PVU uporablja in odreja »po najboljših močeh«, vendar brez ustrezne zakonske podlage. Varuh ugotavlja, da trenutna situacija spravlja v stisko zdravstvene zavode, ki priznavajo, da uporabljajo PVU, s katerimi zmanjšujejo ogroženost pacientov pred padci, hkrati pa se zavedajo, da ni nobene zakonske podlage, ki bi jim uporabo PVU omogočala. Glede tega je Varuhovo stališče vseskozi nedvoumno: vsak poseg, ki posega v pravico ali svoboščino posameznika, ne glede na njegove osebne okoliščine, mora biti predviden z zakonom, prav tako tudi način njegovega izvajanja, trajanje posega in nadzor nad posegom.

Na podlagi navedenega smo na MZ naslovili mnenje, da je treba obravnavano problematiko rešiti z dopolnitvijo ZDZdr ali druge zakonodaje, ki bo nedvoumno opredelila vse ukrepe, ki jih izvajalci zdravstvene ali socialnovarstvene dejavnosti smejo uporabiti, da bi zavarovali posameznikovo življenje ali premoženje in omejujejo človekove pravice in svoboščine (z njegovo privolitvijo ali brez nje). Ukrepanje Varuha smo ocenili kot uspešno, saj je MZ pritrdilo našemu mnenju in se zavezalo, da si bodo prizadevali, da se uporaba PVU, način njihovega izvajanja in nadzor nad njimi, poleg psihiatričnih, čim prej uredi tudi v drugih bolnišnicah. **3.4-12/2011**

130. Vprašljivo ravnanje Zdravniške zbornice Slovenije pri reševanju spora

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila zobozdravnica (pobudnica) zaradi spora z zobotehnikom, ki je zanjo izdeloval zoboprotetične pripomočke. Ker pobudnica sama ni zmogla rešiti spora, se je po pomoč že prej obrnila na Zdravniško zbornico Slovenije (ZZS) in Ministrstvo za zdravje (MZ). Ker posredovanje ZZS ni bilo uspešno in ni prišlo niti do mediacije, sta se pobudnica in zobotehnik odločila za sodno pot, pobudnica pa se je obrnila tudi na Varuha. Do spora je prišlo zaradi plačila protetičnega izdelka, ki ni bil ustrezen, mnenji o tem, kdo je povzročil neustreznost izdelka, pa sta bili diametralno nasprotni.

Varuh je na ZZS naslovil poizvedbo, v kateri smo želeli pridobiti pojasnila za posamezna ravnanja ZZS, njenega Odbora za zobozdravstvo (Odbor) in Komisije za strokovna zobozdravstvena vprašanja (Komisija), s katerimi pobudnica ni bila zadovoljna in zaradi česar smo njeno pobudo vzeli v obravnavo. Gre za tri sklope vprašanj, povezanih z obveščanjem MZ o mediaciji, kljub umiku soglasja strank za mediacijo, z neobveščanjem o sklepih sej Odbora, ki so se nanašali na njeno zadevo in jih je pridobila šele z zahtevo po Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ) ter zakaj se Odbor ni opredelil do strokovnosti izvedbe pobudničinega dela (kar je bil eden od razlogov, da se je pobudnica obrnila na ZZS), ampak se je posvetil predvsem reševanju finančnega vidika vprašanja.

ZZS nam je v odgovoru pojasnila, da je bilo na enem izmed sestankov ZZS z zobozdravnico dogovorjeno, da bo v sporu posredoval eden izmed članov Odbora in poskušal pomagati pri mirni rešitvi spora. Iz komunikacije člana Odbora s sprtima stranema je bilo namreč razvidno, da jo obe stranki želita. Zato je predsednica Odbora MZ omenila možnost mediacije.

Do zamika v obveščanju pobudnice je prišlo, ker je bil predstavnik Komisije (ki je bil zadolžen za obveščanje pobudnice) odsoten. Za zamudo se ji je opravičil na enem izmed sestankov. ZZS ni pojasnila, zakaj je morala pobudnica zahtevati sklepe sej po ZDIJZ.

Na tretje vprašanje Varuha pa ZZS odgovarja, da se Odbor in Komisija nista opredelila do strokovnosti izvedbe pobudničinega dela, ker pobudnica tega ni zahtevala. Zahtevala je le presojo kakovosti zobotehnikovega dela, kar je po mnenju ZZS »izključna pravica zobozdravnika«. Stališče predsednika Komisije je, da se ZZS v odnos med zobotehnikom in pobudnico ne more vmešavati, ker to ni v njeni pristojnosti. ZZS je pobudnici želela pomagati, ker je njena članica.

Varuh je pobudo ocenil kot utemeljeno. ZZS se do podrobnejših vprašanj Varuha ni opredelila, prav tako ni pojasnila ravnanja glede mediacijskega postopka. Varuh se tudi ne strinja z ravnanjem ZZS, ki naj bi zastopala svojo članico. Iz korespondence ZZS s pobudnico in Varuhom ne moremo razbrati iskrene namere, da bi ZZS svoji članici ponudila podporo in pomoč v sporu z zobotehnikom. Varuh se tudi ne strinja z načinom izpeljave mediacijskega postopka. Na podlagi predstavljene dokumentacije je Varuh ocenil, da gre za neustrezno poslovanje ZZS, ki ne utrjuje zaupanja članstva v njeno delo. Zato bomo ZZS s svojimi ugotovitvami seznanili in predlagali, da izboljša komunikacijo s svojimi člani. **3.4-2/2011**

131. Razrešitev zastopnika pacientovih pravic

Na Varuha se je maja 2011 obrnila pobudnica z navedbo, da je bila spolno zlorabljena. Zlorabil naj bo jo zastopnik pacientovih pravic, ki naj bi zlorabil več žensk. Povedala je še, da je spolno zlorabo prijavila policiji in da o omenjeni zadevi poteka sodni postopek. Varuh je na Ministrstvo za zdravje (MZ) naslovil poizvedbo s krajšim opisom problematike in z vprašanji, ali je MZ seznanjeno z ravnanjem zastopnika in kako nameravajo ukrepati.

MZ je Varuhu pojasnilo, da so že februarja in marca 2010 prejeli dve pritožbi zoper istega zastopnika, ki sta vsebovali znake kaznivih dejanj. O tem so obvestili Policijsko upravo Murska Sobota, ki je zoper zastopnika podala kazensko ovadbo na Okrožno državno tožilstvo v Murski Soboti. MZ je na podlagi pritožb zastopnika pozvalo, naj se do navedb o spolnih zlorabah opredeli.

Zastopnik je vse navedbe zanikal. MZ je v odgovoru na Varuhovo poizvedbo napisalo, da so razlogi, zaradi katerih lahko Vlada RS razreši zastopnika po Zakonu o pacientovih pravicah takšni, da predčasno razrešitev zelo otežujejo, če razrešitve ne zahteva zastopnik sam, hkrati pa dodalo, da v Republiki Sloveniji v predkazenskih in kazenskih postopkih velja domneva nedolžnosti. Zagotovili so, da bodo spremljali potek postopka pred pristojnimi organi pregona in da bodo o razrešitvi zastopnika ponovno razmislili.

Dne 5. 7. 2011 je Varuh MZ posredoval mnenje, da pravne podlage omogočajo takojšno razrešitev zastopnika. Osmi odstavek 50. člena ZPacP namreč določa, da se za zastopnika lahko imenuje oseba, vredna zaupanja, ki ima socialne in komunikacijske sposobnosti ter uživa strokovni in moralni ugled. V devetem odstavku istega člena pa so navedeni razlogi za predčasno razrešitev zastopnika. Med drugim se lahko zastopnika razreši, če zaradi ugotovljenih napak pri delu ni vreden zaupanja oziroma ne izpolnjuje več pogojev za opravljanje nalog. Stališče Varuha je, da je potrebno (nemudoma) ukrepati za zaščito pacientov/-k, uporabnikov, ki bodo iskali pomoč in nasvet pri zastopniku.

Opozorili smo tudi, da so se domnevna kazniva dejanja zgodila pri opravljanju dela zastopnika. Varuh je izhajal iz stališča, da delo zastopnika temelji na zaupanju, njegovem dobrem imenu in ugledu. Sum, da je zastopnik morebiti storil zgoraj navedena kazniva dejanja, omaje tako zaupanje vanj in njegov moralni ugled kot tudi zaupanje v verodostojnost in institut zastopnika na splošno.

Varuh se zaveda, da v kazenskih postopkih velja domneva nedolžnosti, vendar hkrati meni, da so prijave več oseb zoper zastopnika pacientovih pravic zaradi kršitve spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja, spolne zlorabe slabotne osebe in goljufije zadosten razlog za ukrepanje MZ, da zastopnik (začasno) neha opravljati svojo funkcijo, čeprav preiskava še poteka.

MZ nas je 8. 9. 2011 obvestilo, da je Vlada RS na redni seji 25. 8. 2011 zastopnika razrešila. Dne 13. 9. 2011 pa nam je MZ posredovalo še odgovor na mnenje z dne 5. 7. 2011. Po mnenju Varuha je postopek na MZ trajal predolgo. V tem času bi se lahko zgodile nove kršitve pacientovih pravic, izostanek takojšnjega ukrepanja MZ pa je gotovo prispeval k zmanjšanju ugleda zastopnika pacientovih pravic. **3.4-24/2011**

132. Težave pri urejanju nenujnega prevoza z reševalnim vozilom

Na Varuha se je obrnil pobudnik z vprašanjem, ki se je nanašalo na njegovo sosedo, stanujočo v Gorenjski regiji (v nadaljevanju: prizadeta), ki je potrebovala nenujni prevoz z reševalnim vozilom na operativni poseg v Novo mesto. Prizadeta ni imela svojcev, ki bi bili lastniki avtomobila in bi ji lahko omogočili prevoz, direktor zdravstvenega doma v kraju, kjer prebiva, pa ji je pojasnil, da ni denarja, da bi jo reševalec peljal v Novo mesto. Pobudnik, ki svojemu pismu ni priložil pooblastila prizadete, da jo zastopa, nam je zastavil vprašanje, kaj lahko naredi oziroma kam naj se prizadeta obrne in ali ji Varuh lahko kako pomaga. V pobudi je tudi navedel, da prizadeta nima telefona in hodi s pomočjo bergel. Pobudnik je Varuha izrecno zaprosil, da njegovega imena ne omenjamo direktorju zdravstvenega doma, če bomo opravljali poizvedbo.

Pobudniku smo pojasnili, kakšna je pravna ureditev pravice do prevoza z reševalnimi vozili, in ga seznanili s tem, da bomo o omenjeni zadevi obvestili Center za socialno delo (v nadaljevanju: CSD). Varuh je bil mnenja, da bi CSD prizadeti lahko pomagal z nasvetom glede organizacije prevoza na operativni poseg v okviru storitve prve socialne pomoči. Pobudniku smo še pojasnili, da ga zaradi varstva osebnih podatkov prizadete ne bomo mogli obvestiti o morebitnih dodatnih ugotovitvah in ukrepih, saj ni priložil pooblastila prizadete.

Obrnili smo se na pristojni CSD in jih seznanili s pobudo. CSD je določil strokovno delavko, pristojno za primer, ki je poklicala patronažno službo in se pogovorila z medicinsko sestro, ki oskrbuje prizadeto. Ta je povedala, da se prizadeta pogosto pritožuje čez zdravstvo in da je, čeprav hodi s pomočjo bergel, pokretna. Strokovno delavko CSD smo zaprosili, da na domu obišče prizadeto in preveri dejansko stanje. Hkrati smo ji pojasnili, kakšne možnosti ima prizadeta (pritožba na ZZZS, povrnitev potnih stroškov). Strokovna delavka je opravila obisk na domu, vendar prizadete ni našla, zato ji je pustila obvestilo, naj jo pokliče. Prizadeta je res poklicala in pojasnila, da ji direktor zdravstvenega doma ni naklonjen, prav tako tudi ne njen osebni zdravnik, saj je pogosto pritožuje zoper zdravstvo, in da je morala, ker ni imela prevoza, operacijo že dvakrat prestaviti. Ob tem je dodala, da ji je bil v preteklosti prevoz z reševalnim vozilom večkrat odobren. Za aktualni termin operacije pa je prevoz imela urejen.

Po mnenju prizadete ji zaradi izgube naklonjenosti obeh zdravnikov niso odobrili nenujnega prevoza z reševalnim vozilom. Pri tem ni razumela, zakaj ji ob enakem socialnem in zdravstvenem stanju tokrat nenujni prevoz ni bil odobren. Varuh je pobudo ocenil za delno utemeljeno, ker ne poznamo dejanskega razloga, zakaj prizadeta ni bila upravičena do

prevoza z reševalnim vozilom. Upamo, da »težaven značaj« prizadete ni vplival na odločitev zdravnikov, saj se je v preteklosti izkazalo, da si prizadeta dejansko ni zmogla urediti prevoza na operacijo, ki jo je zaradi tega dvakrat prestavila. Ob tem bi pohvalili strokovno in odgovorno delo CSD, saj so pokazali veliko skrbi za prizadeto, ki je potrebovala pomoč, pa je sama ni bila sposobna poiskati. **3.3-1/2011**

133. Sporna vsebina obrazca prijavnice za pregled pri zdravniku v Zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je prejel pobudo obsojencev iz Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana (Zavod), ki so se pritoževali zoper delo zavodskega psihiatra. V zvezi s pobudo smo opravili pogovor s predstavnikom obsojencev, ki je med drugim izpostavil tudi problem obrazcev za prijavo na pregled k zdravniku. Poleg osebnih podatkov in številke sobe je treba v obrazcu navesti tudi opis zdravstvenih težav, zaradi katerih se posameznik prijavlja na pregled. Ker se ti obrazci oddajo paznikom, ne da bi bili v zaprti pisemski ovojnici, jih ti lahko preberejo in se tako seznanijo z zdravstvenimi težavami obsojenca.

Varuh je opravil poizvedbo na Upravo RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS), v kateri nas je zanimalo, ali navedbe predstavnika obsojencev glede načina oddajanja prijavnic za pregled pri zdravniku držijo in ali namerava UIKS dosedanjo prakso spremeniti.

UIKS nas je seznanil z odgovorom Zavoda, ob tem pa je podal še lastno stališče. Zavod navaja, da je oblika obrazca dogovorjena z zdravstvenim osebjem in vsebuje osnovne podatke, ki so potrebni za triažo. Triaža je v veliko pomoč posebej takrat, ko je v Zavod sprejetih veliko novih oseb. Zaposleni v ambulanti potrebujejo za triažo osnovne podatke, na podlagi katerih jo lahko izvajajo. Zavod je navedel še primer agresivnih oseb, pri katerih je pravosodni policist navzoč tudi med pogovorom, ki ga imajo omenjene osebe pri zdravniku, in je tako seznanjen z njihovimi zdravstvenimi podatki. Zavod tovrstno prakso utemeljuje z navedbami, da so vsi zaposleni v Zavodu zaradi posebnosti, ki jih narekuje delo v zaprti instituciji, zavezani k molčečnosti.

UIKS je po predhodnem posvetovanju z inšpektorjem za varstvo osebnih podatkov ugotovil, da je z vidika zagotavljanja varstva osebnih podatkov zaprtih oseb v Zavodu sporna vsebina obrazca prijavnice. Če zaprta oseba napiše odgovore na vprašanja, ki jih prijavnica vsebuje, razkrije svoje osebne in tudi občutljive podatke o vrsti bolezni neposredno pravosodnim policistom, saj ni predvideno, da bi obrazec oddali v zaprti pisemski ovojnici. Zaradi zagotovitve pravice do varstva osebnih podatkov zaprtih oseb mora Zavod po stališču UIKS oziroma inšpektorja za varstvo osebnih podatkov takoj prenehati uporabljati sporne obrazce za prijavo k zdravniku oziroma psihiatru in te prijavnice nadomestiti z obrazcem, na katerem bo zaprta oseba napisala zgolj to, da želi obiskati zdravnika oziroma zavodsko ambulanto. UIKS navaja, da je zakonito tudi, da se zaprti osebi omogoči, da pravosodnemu policistu izroči prijavnico za pregled v zaprti pisemski ovojnici.

Varuh je v delu, ki se nanaša na pomanjkljivost obrazcev, s katerimi se zaprte osebe prijavijo na pregled k zdravniku, pobudo ocenil kot utemeljeno in svoje ukrepanje kot uspešno. Glede navzočnosti pravosodnega policista med zdravniškim pregledom pa mora odločitev o tem biti individualna. Ko gre za nevarne ali agresivne osebe, menimo, da je takšna navzočnost smiselna, saj je treba poskrbeti predvsem za varnost zdravstvenega osebja. Vendar pa mora biti takšno ravnanje izjema in nikakor ne sme (p)ostati pravilo, saj je odnos med pacientom in zdravnikom zaupen in tudi zdravstveni podatki zaprte osebe so takšne narave, zato je treba temu primerno z njimi tudi ravnati. Mnenje Zavoda, da so pravosodni policisti zavezani k poklicni molčečnosti, ne more biti opravičilo za to, da so lahko seznanjeni tudi z zdravstvenimi podatki zaprtih oseb. **3.4-34/2011**

134. Težave pri urejanju zdravstvenega zavarovanja mladoletni osebi

Na Varuha se je obrnil Center za socialno delo (CSD) in nas zaprosil za pomoč pri urejanju zdravstvenega zavarovanja za mladoletno osebo. Po navedbah CSD je imela mati mladoletne osebe dovoljenje za začasno bivanje v Republiki Sloveniji. Mladoletna oseba je bila zavarovana po očetu, ki je slovenski državljan in je imel samostojno dejavnost, vendar je moral zaradi hude nesreče in s tem povezanih zdravstvenih težav prenehati z opravljanjem dejavnosti. Ker oče ni bil več sposoben plačevati zdravstvenega zavarovanja, je tudi mladoletna oseba, ki se je sicer redno šolala, ostala brez zavarovanja. CSD ni vedel, kako ravnati, zato se je po pomoč obrnil na Varuha.

Ob pisanju Varuhu se CSD še ni obrnil na Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS), čeprav bi tam lahko dobil vse potrebne informacije o možnostih zavarovanja mladoletne osebe. Zato smo CSD napotili na ZZZS z vprašanjem, ali obstaja možnost, da se mladoletna oseba vključi v zavarovanje na podlagi 24. točke 15. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ), ki določa, da so zavarovanci po ZZVZZ otroci do 18. leta starosti, ki se šolajo in niso zavarovani kot družinski člani, ker njihovi starši ne skrbijo za njih oziroma ker starši ne izpolnjujejo pogojev za vključitev v obvezno zavarovanje. ZZZS je pojasnil, da je v omenjenem primeru zavezanec za zavarovanje občina () in da ne vidijo razloga, da se mladoletna oseba ne bi mogla vključiti v obvezno zdravstveno zavarovanje. CSD nas je čez čas obvestil, da je bila mladoletna oseba vključena v obvezno zdravstveno zavarovanje dva dni po tem, ko je Varuh CSD napotil na ZZZS.

Varuh je pobudo CSD ocenil kot utemeljeno iz vidika, da je šlo za mladoletno osebo, ki že več mesecev ni bila vključena v obvezno zdravstveno zavarovanje. Kljub začetni 'zmedi' in pomanjkanju informacij se je strokovna delavka CSD zavzela in z upoštevanjem nasveta Varuha mladoletni osebi uredila zdravstveno zavarovanje v skladu s 24. točko 15. člena ZZVZZ. Preseneča pa, da je po navedbah CSD mati mladoletne osebe, še preden se je CSD obrnil na Varuha, poskušala hčerko vključiti v obvezno zdravstveno zavarovanje in se je s tem razlogom obrnila na ZZZS. Ker pa je mati navajala neprimerno zavarovalno podlago (hčerka naj bi bila zavarovana prek očima, vendar se njegov delodajalec s tem ni strinjal), hčerke v zavarovanje ni mogla vključiti. ZZZS pri tem materi ni predlagal, da bi se hčerka vključila v zavarovanje na podlagi 24. točke 15. člena ZZVZZ. Varuh meni, da bi ZZZS moral v primeru, ko obstaja pravna podlaga za zavarovanje, morebitnim bodočim zavarovancem to pojasniti in jim pomagati, da se vključijo v zavarovanje. **3.3-48/2011**

135. Spremstvo med zdraviliškim zdravljenjem

Pobudnica je Varuha človekovih pravic RS (Varuh) seznanila z odločitvijo Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS), s katero je bilo ugotovljeno, da je njena hči upravičena do zdravljenja v naravnem zdravilišču na stacionarni način, v trajanju 14 dni, standard 4. Pobudnica se je zoper odločbo pritožila, saj je menila, da hčerka ni sposobna sama ostati v zdravilišču in potrebuje njeno spremstvo. Pritožba zoper odločbo je bila zavrnjena, pravno sredstvo ni bilo vloženo in pobudnica je sledila odločbi ZZZS.

Čeprav je bila odločba izvršena, je Varuh, zaradi postopanja v podobnih primerih v prihodnje, opozoril ZZZS na ugotovljene nepravilnosti.

Iz predloga osebne zdravnice izhaja, da je predlagala spremstvo dekličine mame. O njenem predlogu imenovani zdravnik ni odločil (ni mu niti ugodil, predloga ni zavrnil ali zavrgel). Res odločba Komisije v zvezi z vloženo pritožbo v obrazložitvi vsebuje pojasnilo glede spremstva, vendar ta odločba potrjuje le prvostopno odločbo, ki pa odločitve o predlogu izbranega zdravnika za spremstvo ne vsebuje.

Varuh je ZZZS opozoril na 213. in 214. člen Zakona o splošnem upravnem postopku (ZUP) ter predlagal, da pri nadaljnjem delu postopajo v skladu z določili ZUP in odločajo o celotnem predlogu izbranega zdravnika in v obrazložitvi tudi natančno obrazložijo razloge zanjo. V obravnavani zadevi namreč po mnenju Varuha o predlogu izbranega zdravnika glede spremstva matere ni bilo odločeno.
Varuh je opozoril tudi na dosledno upoštevanje določb ZUP, ki se nanašajo na stranke in njeno zastopanje. V obravnavani zadevi je zavarovanka 16 letno dekle. Iz odločbe ZZZS lahko sklepamo, da je bila odločba vročena zavarovanki, medtem ko je bila odločba Komisije zavarovanki vročena po zakoniti zastopnici materi. Ob tem smo opozorili, da ob napačni uporabi oziroma neupoštevanju navedenih določb lahko pride do težav v zvezi z vročitvijo, vložitvijo pritožbe in uporabo drugih pravnih sredstev ter v zvezi z izvršitvijo dokončne upravne odločbe.

Zanimalo nas je tudi stališče ZZZS glede morebitne uporabe določbe tretjega odstavka 259. člena Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Pravila), ki daje ZZZS možnost, da izjemoma odobri zavarovani osebi povračilo stroškov, ki niso pravica po pravilih.

ZZZS je v celoti sprejel opozorilo Varuha, ki se nanaša odločanje po 213. in 214. členu ZUP ter sporočil, da bodo zdravnike posebej in ponovno opozorili, da so se v izreku dolžni izreči o vseh zahtevkih stranke oziroma o predlogih osebnih zdravnikov. Prav tako so sprejeli tudi opozorilo Varuha, ki se nanaša na vročanje odločb mladoletnim zavarovanim osebam.
V zvezi z možnostjo uporabe tretjega odstavka 259. člena Pravil v podobnih primerih pa pojasnjujejo, da je pravica do spremstva pravica iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Pri spremstvu zavarovane osebe med zdraviliškim zdravljenjem je opredeljena le kot pravica za slepo zavarovano osebo. Po 259. členu Pravil je mogoče odločati o izjemnih pravicah, torej o pravicah, ki niso opredeljene in določene že v Pravilih.
Ocenjujemo, da je bila pobuda utemeljena, posredovanje Varuha pa uspešno, saj je ZZZS sledil opozorilom Varuha, z zagotovilom, da jih bo upošteval pri nadaljnjem delu. **3.3-24/2011**

2.13 SOCIALNE ZADEVE

SPLOŠNO

Število pobud s socialno problematiko se je v primerjavi z zadnjimi tremi leti sicer zmanjšalo, najbolj na račun zadev na področju pokojninskega in invalidskega varstva. Na vsebino in število pobud pa očitno precej vplivajo (pomanjkljive) informacije o predvidenih zakonskih spremembah, pa tudi o posameznih novih rešitvah, ki skrbijo posameznike.

Menimo, da bi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) moralo storiti več za obveščenost prebivalcev, da bi lahko vsakdo (ne le tisti z dostopom do svetovnega spleta) v razumnem času in v razumljivi obliki dobil informacije, ki ga zanimajo. Pri tem imamo v mislih zlasti posebne informatorje pri centrih za socialno delo (CSD) in drugih javnih zavodih, brezplačne telefonske številke in objave v medijih. Varuh v okviru svojih nalog sicer pobudnikom pojasnjuje zakonsko ureditev na posameznem področju in jim predstavi poti uveljavljanja njihovih pravic, ne more pa tolmačiti zakonskih določb ali razlagati namena in ciljev posameznega zakona ali predpisa.

V letu 2010 smo večkrat tudi javno pojasnjevali svoje stališče do določb zakonodaje, ki omogoča državi, da uveljavlja vračilo izplačane socialnovarstvene pomoči iz zapuščine pokojnega prejemnika pomoči. Načelno stališče Varuha je objavljeno v letnem poročilu za leto 2010 (stran 260), vendar smo več vprašanj v zvezi s tem dobili tudi v letu 2011, saj je z uveljavitvijo nove zakonodaje na področju socialnega varstva ta problem še zmeraj pereč.

Večina naših priporočil, ki jih je potrdil po obravnavi letnega poročila za leto 2010 tudi državni zbor, še ni uresničenih, pri čemer posebej opozarjamo, da se priprava Zakona o dolgotrajni oskrbi prelaga iz leta v leto, kljub vse večjim potrebam po institucionalnem varstvu in pomoči starejšim ljudem. Nedopustno je stanje, da novi domovi za starejše sicer pridobijo koncesijo za opravljanje socialnovarstvene dejavnosti, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije pa odklanja plačevanje zdravstvene nege, ki je del dejavnosti teh domov.

V okviru sodelovanja s civilno družbo smo imeli na področju socialnih zadev več posvetov z različnimi nevladnimi organizacijami. Na takšnih srečanjih pridobimo dragocene informacije, ki nam pomagajo pri razumevanju in obravnavi širših vprašanj uresničevanja človekovih pravic. Skupna ugotovitev vseh srečanj je bila, da država predstavnike civilne družbe premalo vključuje v pripravo novih zakonodajnih rešitev (na primer glede prostovoljstva) in v usposabljanje za prepoznavanje ter obravnavo nekaterih pogostnih težav, kot sta nasilje ali revščina. Po ugotovitvah civilne družbe je prešibko tudi sodelovanje države in lokalnih skupnosti. Zapisnike srečanj pošljemo tudi pristojnim ministrstvom v vednost in opredelitev do izpostavljenih problemov, pri čemer pa smo imeli veliko težav z Ministrstvom za zdravje, ki nam odgovorov ni poslalo tudi po več zahtevah.

Posebej izpostavljamo problematiko starejših, ki niso več sposobni skrbeti zase, njihovi sorodniki pa se iz različnih razlogov ne morejo dogovoriti, kdo bi prevzel skrbniške naloge. Centri za socialno delo v okviru svojih nalog ne morejo razreševati sporov in nesporazumov sorodnikov, zato poskušajo ti na različne načine uveljaviti svojo voljo glede sorodnika, ki ne more več odločati sam. Odvzem poslovne sposobnosti po našem mnenju v takšnih primerih ni najboljša rešitev, temveč bi morali v postopku mediacije razrešiti spore med sorodniki, posamezniku pa postaviti primernega skrbnika, ki bo poskrbel za uveljavitev njegovih potreb in interesov. Žal v praksi takšni spori med sorodniki pogosto vodijo k nasilju nad starejšim, včasih pa tudi nad osebjem

ustanov, kjer so starejši nameščeni. Menimo, da bi morali centri za socialno delo v takšnih primerih prevzeti vlogo posrednika (tudi mediatorja) in s svetovanjem vsem vpletenim zagotoviti najboljši interes posameznika, ki ni zmožen več odločati o sebi.

Varuh predvideva, da se bo socialna problematika v letu 2012 še zaostrila, tudi kot posledica nove zakonodaje, ki se je začela uporabljati 1. 1. 2012. Zato bi morali pristojni državni organi čim prej pripraviti in začeti izvajati dolgoročnejše rešitve (strategije) zlasti na področju obvladovanja revščine, brezdomstva, nasilja, odvisnosti, stanovanjskih razmerij in zdravstvenega varstva vseh prebivalcev. Že zdaj pa bi bilo mogoče povečati dostopnost pomoči na domu in socialnega servisa, zlasti pa obseg javnih del na področju socialne varnosti.

Nova zakonodaja ne preprečuje povečevanja revščine, saj je usmerjena predvsem v preprečevanje zlorab sistema pomoči, s čimer strokovne delavce CSD spreminja v nadzornike premoženjskega stanja posameznikov in njihovih svojcev. S tem pa se izgublja tudi vsebina njihovega osnovnega – svetovalnega dela.

2.13.1 Hitrejše odločanje o pritožbah zoper odločbe o dodelitvi denarne socialne pomoči

V lanskem letnem poročilu smo opozorili na dolgotrajno reševanje pritožb na odločbe o denarnih socialnih pomočeh (DSP). Tudi v prvi polovici leta 2011 smo prejeli nekaj tovrstnih pobud. O zamudah pri odločanju in razlogih zanje smo ponovno poizvedovali na MDDSZ. Razlogi za zamude so enaki (kadrovske težave, stalno povečevanje pripada zadev), rok za odgovor pa se je vendarle skrajšal na od sedem do osem mesecev. V drugi polovici leta pobud zaradi dolgotrajnega odločanja v teh postopkih nismo prejeli in ob koncu leta 2011 smo na srečanju s predstavniki ministrstva izvedeli, da so te postopke skrajšali in pritožbe rešujejo v zakonskem roku (60 dni). Problematiko bomo spremljali še naprej, saj pričakujemo, da se bo po izdaji odločb na podlagi nove zakonodaje število nezadovoljnih ljudi povečalo.

2.13.2 Nov zakon o socialnovarstveni dejavnosti

V začetku leta 2011 je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) na svojih spletnih straneh objavilo predlog zakona o socialnovarstveni dejavnosti, javna razprava pa naj bi potekala do 25. 2. 2011. Varuh je presodil, da objavljeno gradivo ne omogoča vsebinske razprave o posameznih rešitvah, ki naj bi jih uveljavil zakon, saj so bile objavljene le določbe predlaganih členov zakona, ne pa tudi druge sestavine, ki pozneje predstavljajo predlog zakona v zakonodajnem postopku. Ker javna razprava o posameznem zakonskem projektu ne sme predstavljati le formalnega dela postopka priprave zakonskega predloga, smo predlagano gradivo ocenili za nepopolno in nesposobno za razpravo ter o tem obvestili tudi ministrstvo. Poudarili smo, da pogrešamo zlasti oceno stanja in ključnih odprtih vprašanj ter utemeljitev razlogov, zakaj so predlagane določene rešitve, ki so precej odstopale od že uveljavljenih.

Ugotovitev Varuha, da organi državne uprave pogosto ne spoštujejo zahtev Resolucije o nomotehnični dejavnosti (Uradni list RS, št. 95/09), se je zopet potrdila, naše ocene pa so utrdile tudi pripombe nekaterih strokovnih organizacij, ki sploh niso bile vključene v pripravo zakonskega predloga.

Pričakujemo, da bo nova vlada pripravila zakon na način, ki bo že v pripravljalne postopke vključeval tudi strokovno in drugo zainteresirano javnost, saj le tako predlagani zakonski projekti pridobijo tudi svojo legitimiteto, precej pa lahko tudi skrajšajo oziroma vsaj olajšajo razpravo o predlaganih rešitvah

2.13.3 Domovi za starejše

Del problematike s tega področja opisujemo tudi v poglavju o omejitvah osebne svobode in o delu Državnega preventivnega mehanizma.

Varuh v okviru programa dela na področju institucionalnega varstva že drugo leto opravlja redne mesečne obiske socialnovarstvenih zavodov, med katere sodijo tudi domovi za starejše (v nadaljevanju: dom).

V letu 2011 smo obiskali osem domov, od tega tri javne socialnovarstvene zavode (Dom upokojencev Sežana, Dom upokojencev Domžale, Dom upokojencev dr. Franceta Bergelja Jesenice) ter pet zasebnih zavodov s koncesijo za opravljanje socialnovarstvene storitve institucionalnega varstva starejših od 65 let (Zavod sv. Terezije v Vidmu, Dom starejših občanov Ribnica, Center starejših Trnovo, Talita Kum Zavod Postojna, Dom Janka Škrabana Beltinci). Najmanjši obiskani zavod ima zmogljivost 42 postelj, največji 195.

Vsi obiski so bili prej napovedani. Ob obiskih smo se pogovorili z vodstvom zavoda, se seznanili z delom zavoda in si ogledali prostore. Pogovorili smo se tudi z naključno izbranimi stanovalci ali s predstavnikom stanovalcev. O vsakem obisku smo pripravili predhodno poročilo, v katerega smo zapisali svoja opažanja in ugotovitve ter morebitna priporočila. Odziv zavoda na predhodno poročilo smo vključili v končno poročilo, ki smo ga v vednost posredovali tudi MDDSZ.

V vseh obiskanih domovih so sobe praviloma eno- in dvoposteljne, samo v dveh domovih je bilo še nekaj triposteljnih sob, v enem domu pa tudi še štiri- in petposteljne sobe. Varuh meni, da večposteljne sobe stanovalcem in njihovim svojcem ne omogočajo dovolj zasebnosti, hkrati pa takšna namestitev ni skladna s predpisanimi standardi, zato smo takšnim domovom predlagali, naj večposteljne sobe čim prej spremenijo v največ dvoposteljne.

Varuh ugotavlja, da tudi starejši in večji domovi po adaptacijah postopno postajajo prijetnejši in bolj domači (novo pohištvo, udobno opremljeni večnamenski prostori, uporaba barv – stene). V domovih tudi nismo ugotovili nečistoče.

Vsi obiskani domovi so izpolnjevali kadrovske normative z zdravstvenega in socialnega področja, v dveh domovih so ti celo malo nad normativi. V pogovorih z vodstvi domov pa smo lahko slišali, da bi si želeli še več negovalnega osebja, kar bi omogočalo še bolj individualen in oseben pristop k stanovalcu. Več zaposlenih pa pomeni tudi višje stroške oskrbe, ki jih domovi ne morejo enostavno prevaliti na stanovalce, saj so cene institucionalnega varstva za mnoge že zdaj previsoke.

Varuh je pri svojih obiskih opazil tudi primere dobrih praks, ki jih priporoča v uporabo vsem domovom. To je redno sodelovanje s svojci stanovalcev in redno preverjanje njihovega zadovoljstva z anketami. Tako bi domovi lahko pridobili dragocene informacije za izboljšanje sodelovanja ali le potrditev, da je sodelovanje res dobro.

Prav tako Varuh podpira spremljanje zadovoljstva zaposlenih s pomočjo anket, saj je to eden izmed učinkovitejših načinov prepoznavanja zadovoljstva oziroma nezadovoljstva, ki se kaže tudi v njihovem odnosu do stanovalcev. Še posebej poudarjamo pomembnost ustreznega odzivanja na morebitne ugotovljene težave in stiske zaposlenih.

Nezadovoljni stanovalci in njihovi svojci se pritožijo največkrat ustno. Ugotovili pa smo, da nekateri domovi slabo obveščajo stanovalce, kakšne so predvsem notranje pritožbene poti in kakšen je postopek reševanja ustnih ali pisnih pritožb. V nekaterih domovih tudi nismo našli skrinjice za oddajo anonimnih pritožb, zato smo jim predlagali, da jih namestijo (tudi na

varovani oddelek). Domove smo tudi opozarjali, da morajo kot izvajalci zdravstvenih storitev pritožbene poti v zvezi s temi storitvami urediti v skladu z Zakonom o pacientovih pravicah (ZPacP).

Kot primer dobre prakse lahko pohvalimo Center starejših Trnovo iz Ljubljane, kjer je postopek obravnavanja pritožb datumsko in vsebinsko natančen. Iz zapisnika so bili jasno razvidni tudi sprejeti ukrepi in predlogi za odpravljanje težav. Zapisnik prejme v podpis tudi pritožnik, kar pomeni, da se seznani z vsebino, s postopkom obravnave pritožbe in z ugotovitvami, ukrepi in predlogi, če zapisnik podpiše, da se s predlogi strinja. S tem se pritožbeni postopek konča, v nasprotnem primeru pa se zadeva izroči komisiji za reševanje pritožb.

Iz pogovorov z zaposlenimi v domovih pa smo tudi izvedeli, da zaznavajo čedalje več nasilja svojcev nad stanovalci domov, pa tudi nad osebjem.

Pri preverjanju klicnega sistema smo v dveh domovih ugotovili, da klicni zvončki niso na dosegu roke ob postelji za vse nepomične stanovalce. Domovom smo predlagali, da preverijo, kateri stanovalci jih ne morejo doseči, in da uredijo dosegljive klicne zvončke za vse. Seznanjeni smo bili tudi s prakso nekaterih domov, da odstranjujejo klicne zvonce pri stanovalcih, ki prepogosto in neupravičeno kličejo, oziroma pri tistih, ki ne znajo uporabljati klicnega zvonca. Varuh meni, da je odstranitev klicnega zvonca pri postelji dopustna le, če stanovalec zvonca ne zna uporabljati kot klica na pomoč oziroma ne ve, čemu je zvonec namenjen. Za takšne primere bi moral vsak dom pripraviti pisni protokol glede odstranitve klicnega zvonca s posebnim poudarkom na vprašanju, v katerih primerih in s čigavo odobritvijo se lahko klicni zvonec odstrani. Predlagamo še, da se ob odstranitvi klicnega zvonca po potrebi izvaja povečan nadzor nad stanovalcem, pri katerem je bil klicni zvonec odstranjen. Sicer pa menimo, da bi moral imeti klicni zvonec ob postelji vsak stanovalec, tudi tisti, ki večkrat kliče pomoč, čeprav pogosto tudi neupravičeno, vendar se ob tem zaveda, čemu zvonec služi.

V enem izmed obiskanih domov smo ugotovili, da stanovalci nimajo klasičnih klicnih zvončkov, ampak zapestne »urice«. Po našem mnenju ima takšen klicni sistem tako prednosti kot pomanjkljivosti. Tehnične zmogljivosti omogočajo nadzor nad odzivnostjo osebja in s tem zagotavljajo stanovalcem kakovostnejšo pomoč in oskrbo. Z njim dom pokriva širše območje, kjer klasičnih zvoncev ni ali jih stanovalci ne zmorejo doseči, in hkrati omogoča večjo varnost tistim stanovalcem, ki ne smejo sami zapuščati določenih prostorov.

Pomanjkljivosti pa vidimo predvsem v tem, da nobene od prednosti ne moremo uporabiti, če stanovalec urice noče nositi, je ne zna uporabljati ali če jo le začasno sname. Dopuščamo možnost, da se stanovalci na nošenje urice ne morejo navaditi, ker jih ta moti, ali pa nanjo pozabijo. Čeprav se uporaba uric ne zdi zahtevna, smo bili ob obisku in pogovoru s stanovalci presenečeni, saj so jih nosili le zelo redki in je večina menila, da jih ne potrebujejo. Postavlja se nam vprašanje, ali ti stanovalci sploh vedo, kje je njihova urica in ali bi jo našli in znali uporabljati, če bi jo potrebovali. Navedene pomanjkljivost so po našem mnenju večja ovira pri učinkovitem zagotavljanju pomoči. Glede na te ugotovitve predlagamo, da v domovih tem »uricam« posvetijo več pozornosti – da preverjajo, ali jih stanovalci nosijo. Če jih ne nosijo, naj preverijo, ali stanovalci urico znajo uporabljati, in jih k uporabi sistematično navajajo.

V obiskanih domovih smo preizkusili tudi odzivni čas osebja s pritiskom na klicni zvonec v naključno izbrani sobi. Odzivni časi so bili kratki (v razponu nekaj minut), samo v enem primeru je bil ta čas 10 minut. To je dober rezultat, ki prispeva k zaupanju v skrbno in učinkovito delo zaposlenih.

2.13.4 Plačilo institucionalnega varstva za osebe z motnjami v duševnem razvoju

Osebe, ki jim je bil priznan status invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, morajo – če so po polnoletnosti (in najdlje do dopolnjenega 26. leta) vključene v celodnevno institucionalno varstvo otrok in mladostnikov z zmerno, težko in težjo motnjo v duševnem in telesnem razvoju – prispevati k plačilu storitve institucionalnega varstva v višini njihovega ugotovljenega dohodka. Če po koncu rednega šolskega programa ostanejo v zavodu in se vključijo v institucionalno varstvo odraslih oseb, se pri izračunu njihove plačilne sposobnosti sicer upošteva meja socialne varnosti, vendar morajo kljub temu prispevati pretežni del svojega dohodka. V obeh primerih pa morajo k plačilu storitve prispevati tudi dodatek za tujo nego in pomoč oziroma za pomoč in postrežbo, če ga prejemajo.

Nekateri varovanci so več dni na leto v domači oskrbi, ker jih starši ali drugi sorodniki vzamejo k sebi, da npr. skupaj preživijo praznike. V preteklosti so socialnovarstveni zavodi za usposabljanje otrok in mladostnikov varovancem za čas, ki so ga preživeli v domači oskrbi, znižali prispevek k oskrbnim stroškom (za stroške živil) in povrnili sorazmerni del dodatka za tujo nego in pomoč, s čimer se je spodbujalo in podpiralo strokovno utemeljeno vračanje varovancev v matične družine. Zdaj veljavni predpisi te podlage ne dajejo več. Tako se varovancem za čas, ko so v domači oskrbi, cena oskrbe zniža le za stroške živil, pri čemer se prispevek k oskrbnim stroškom zmanjša »zadnjemu« plačniku storitve, ki je navadno občina. Čeprav ti varovanci tudi v domačem okolju potrebujejo pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb stalno pomoč in postrežbo drugega, ki jim jo družinski člani (npr. ostareli starši) pogosto ne morejo dati, ne razpolagajo s sredstvi, da bi si jo lahko plačali oziroma zagotovili.

Prebivanje varovanca v domačem okolju je povezano s stroški, ki jih sam ne more poravnavati. Poleg tega pa ima varovanec tudi takrat, kadar je v zavodu, določene potrebe (npr. obleka, obutev), za katere mu ne ostane dovolj sredstev. Če nima prihrankov ali premoženja, postane povsem odvisen od dobre volje bližnjih, da mu bodo pomagali. Zato Varuh predlaga, da se proučijo možnosti za drugačne rešitve, s katerimi se bo omogočilo varovancem vračanje v matične družine, predvsem pa naj se jim omogoči čim bolj samostojno in dostojno življenje, tako v ustanovi kakor zunaj nje.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Pristojni državni organi naj čim prej pripravijo in začnejo izvajati dolgoročnejše rešitve (strategije) zlasti na področju obvladovanja revščine in brezdomstva.
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve naj v pripravo predpisov obvezno vključi tudi strokovno in drugo zainteresirano javnost.
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve naj prouči možnosti za nove rešitve, s katerimi se bo varovancem omogočilo vračanje v matično družino, predvsem pa naj se jim omogoči čim samostojnejše in dostojnejše življenje, tako v ustanovi kot zunaj nje.
- Domovi za starejše naj ob sodelovanju in pomoči Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve organizirajo dodatno usposabljanje zaposlenih na področju dela z dementnimi, komunikacije s svojci in na drugih področjih njihovega dela.
- Odgovorne osebe v domovih za starejše naj redno evidentirajo vse pritožbe in pohvale in z anketnimi vprašalniki redno preverjajo zadovoljstvo stanovalcev, svojcev in zaposlenih.

136. Nepravilnosti CSD v postopku odločanja o pravici do izredne denarne socialne pomoči

Na Varuha človekovih pravic RS (Varuh) se je obrnila pobudnica zaradi težav z dokazili o namenski porabi sredstev izredne denarne socialne pomoči. Pobudnica je marca 2010 na Centru za socialno delo (CSD) zaprosila za izredno denarno socialno pomoč (IDSP) in je prejela 69 evrov. Položnice, za plačilo katerih je bila pomoč namenjena, je plačala 21. 5. 2010, takoj ko je denar prejela in istega dne priporočeno po pošti poslala kopije plačanih položnic na naslov CSD. Kopijo potrdila o priporočeni pošiljki je priložila pobudi. Ko je septembra istega leta ponovno zaprosila IDSP, ji ta ni bila odobrena. V odločbi sta bila nejasno navedena kar dva razloga; da so bila dokazila prepozno predložena oziroma da sredstva niso bila namensko porabljena. Na odločbo se je pritožila, vendar je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) njeno pritožbo aprila 2011 zavrnilo kot neutemeljeno.

V zvezi z navedbami pobudnice smo na CSD poizvedovali najprej pisno. Opravili smo več poizvedb, saj so bili odgovori CSD skopi in nejasni. Tako je CSD navedel, da pobudnica do IDSP ni upravičena, ker dokazila o namenski porabi sredstev niso bila poslana v 15 dneh, kot to določajo predpisi, čeprav so bila ustrezna. Ob proučitvi odločbe MDDSZ pa smo ugotovili, da je ta v pritožbenem postopku ugotovil ravno nasprotno, namreč, da naj bi bila dokazila poslana pravočasno, niso pa bila ustrezna.

Zaradi navedenih nejasnosti smo opravili vpogled v spis na CSD in ugotovili, da v spisu pobudnice ni dokaza, da je pobudnica dokazila predložila prepozno, kot je CSD zatrjeval v odgovoru. Izkazalo se je, da o prejetju dokazil pobudnice priča le vpis v računalniški evidenci z dne 21. 6. 2010, vendar pa dokazil s tem datumom v spisu nismo našli. Poleg tega pa je CSD šele ob našem obisku spremenil mnenje, in sicer da je bil del dodeljenih sredstev porabljen nenamensko. To smo preverili tudi sami in se strinjali, da vsota plačanih položnic res ne ustreza dodeljeni pomoči.

Kljub ugotovitvi, da pobudnica pomoči ni v celoti porabila namensko, zaradi česar do ponovne pomoči res ni bila upravičena, smo želeli ugotoviti, zakaj CSD zatrjuje, da so bila dokazila prepozna, MDDSZ pa, da so bila pravočasna. Pobudnico smo o našem posredovanju in ugotovitvah sproti obveščali. Ob vpogledu v spis na MDDSZ smo ugotovili, da je v njihovem spisu med drugim tudi telefaks, na katerem so tri položnice in ga je ob reševanju pritožbe pobudnice CSD poslal MDDSZ. Na omenjenem dokumentu je dobro vidna prejemna štampiljka CSD z datumom 24. 5. 2010. Ugotovili smo, da je MDDSZ na podlagi tega dokumenta odločilo, da je pobudnica dokazila sicer poslala pravočasno (tj. 24. 5. 2010), vendar niso bila ustrezna, ker je vsota zneskov na položnicah nižja od dodeljene pomoči.

Na podlagi ugotovljenih dejstev smo od CSD zahtevali podrobnejša pojasila o omenjenem telefaksu, ki v spisu CSD ni dokumentiran. Zanimali so nas tudi razlogi za izdajo negativne odločbe pobudnici zaradi prepozno poslanih dokazil, če pa so (pravočasno prejeto) dokazilo o porabi pomoči v pritožbenem postopku pol leta pozneje poslali MDDSZ. Želeli smo tudi pojasnilo, zakaj se v računalniški evidenci pojavlja povsem drug datum, nobenega dokumenta s tem datumom pa ni v spisu.

CSD nam je na več podrobno zastavljenih vprašanj odgovoril v nekaj stavkih. Priznal je le, da se datum prejetega dokazila in vnos datuma v računalniški evidenci ne ujemata ter da gre najverjetneje za napako pri vnosu. O spornem telefaksu, ki je bil najden v spisu MDDSZ, se CSD ni izrekel.

Zaradi ugotovitev o neurejeni dokumentaciji CSD, kar se je v opisanem primeru pokazalo kot neujemanje računalniške evidence in fizično vodenega spisa ter kot nenavadno izginotje bistvenega dokazila pobudnice, ki ga ob odločanju o novi vlogi ni bilo, v pritožbenem postopku se je pojavilo, ob našem vpogledu v spis pa ga tam spet ni bilo, smo Upravni inšpekciji predlagali, da opravi inšpekcijski nadzor nad delom CSD v omenjeni zadevi. Upravna inšpekcija nas je obvestila, da bo inšpekcijski nadzor opravljen v skladu s programom njihovega dela.

Ocenjujemo, da je pobuda delno utemeljena, saj smo v postopku obravnavanja ugotovili nepravilnosti pri delovanju CSD in temu primerno ukrepali. Hkrati pa smo ugotovili, da IDSP res ni bila v celoti namensko porabljena, zato je bila pobuda v tem delu neutemeljena. **3.5-26/2011**

137. Dvom o ustreznosti pomoči centra za socialno delo

Na Varuha se je s prošnjo za pomoč v stiski obrnil mlajši pobudnik, ki je ostal brez denarne socialne pomoči in s 460 evri dolga. Navedel je, da ima že vse življenje težave z motoriko in komunikacijo, zato je bil med šolanjem obravnavan kot otrok s posebnimi potrebami. Ko se je obrnil na Varuha, je bil pacient Ambulante za avtizem. Zaradi zdravstvenih težav je sodil med težje zaposljive osebe, že dlje časa pa je brezposeln. Prejemal je denarno socialno pomoč, dokler ni bil zaradi izostanka na razgovoru na Zavodu RS za zaposlovanje (ZRSZ) izbrisan iz evidence brezposelnih oseb. Na odločitev se je pritožil, vendar ni uspel, zato je denarno socialno pomoč izgubil, neupravičeno prejeto pomoč 460 evrov pa je moral vrniti. Pobudi je priložil Dogovor, ki ga je sklenil s centrom za socialno delo (CSD), da bo omenjeni znesek vrnil v šestih obrokih. En obrok bi obsegal kar tretjino že tako nizke denarne socialne pomoči. Odplačevati bi začel potem, ko se bo spet lahko prijavil kot brezposelna oseba in bo upravičen do denarne socialne pomoči.

Ne glede na omenjeni Dogovor, smo na CSD poizvedovali o tem, v kakšnih življenjskih razmerah živi pobudnik, predvsem pa nas je zanimalo, kako ocenjujejo njegove zmožnosti, da bo povrnil dolg na način, kot je zapisano v Dogovoru, in ali so ga seznanili tudi z možnostjo odpisa dolga glede na težek položaj, ki ga navaja.

CSD nam je v odgovoru pojasnil, kako je prišlo do sklenitve Dogovora o vračilu neupravičeno prejete denarne socialne pomoči, in zapisal, da ne poznajo njegovih življenjskih razmer, zato ne morejo oceniti, ali bo dolg lahko poplačal. Zagotovil je, da so pobudnika seznanili z vsemi možnostmi glede vračila dolga, in da se je z omenjenim Dogovorom strinjal in se premišljeno odločil za sklenitev le-tega.

Ko smo pobudnika seznanili z odgovorom CSD, je bil zelo presenečen in zatrdil, da mu nihče ni omenil, da je mogoče zaprositi tudi za delni odpis ali odpis dolga v celoti. Če bi to možnost poznal, bi se zanjo v danih okoliščinah odločil. Meni, da Dogovora, ki bi začel veljati čez mesec dni, ne bo mogel izpolniti, ker bo denarno socialno pomoč potreboval za preživetje. Glede na nasprotujoče si trditve, smo pobudniku predlagali, naj CSD ponovno seznani s svojim položajem in zahteva pojasnila glede možnosti odpisa dolga.

Pozneje nas je pobudnik obvestil, da so mu na CSD naposled prisluhnili in da je s pomočjo strokovne delavke napisal vlogo za odpis dolga, kateri bo svoje mnenje, skladno s predpisi, dodal CSD, potem pa bo o njej odločalo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Po pol leta trajajočem postopku je ministrstvo pobudniku dolg v celoti odpisalo. Po mnenju Varuha je bila pobuda utemeljena. Varuh meni, da je ravnanje CSD strokovno in etično sporno, saj je s pobudnikom sklenil Dogovor o plačilu dolga, predtem pa ni dovolj raziskal njegovih socialnoekonomskih razmer in zmožnosti za poplačilo. Uresničitev Dogovora bi pobudnikovo stisko prav gotovo še povečala, kar je pozneje prepoznalo ministrstvo in mu dolg odpisalo. **3.5-8/2011**

138. Učinkovita pomoč centra za socialno delo pri reševanju stanovanjske stiske pobudnika

V imenu pobudnika, ki se je znašel v hudi socialni stiski, se je na Varuha najprej obrnila njegova znanka. V telefonskem pogovoru z njo in pozneje s pobudnikom smo izvedeli, da je pobudnik srednjih let, ima številne zdravstvene težave in živi v počitniški prikolici na samem sredi močvirnatega območja, brez vode. Lastnik zemljišča mu je v zameno za delo z živalmi dovolil bivanje in mu dajal hrano. Zaradi slabega zdravja je delo vse težje opravljal, lastnik pa je zato postajal do njega vse bolj psihično in fizično nasilen. Pobudnik nam je zaupal, da se počuti ogroženega, vendar ne vidi možnosti, da bi se preselil drugam, saj je prejemal le trajno denarno socialno pomoč. Zaradi slabih izkušenj v preteklosti je bil do ljudi in institucij nezaupljiv, vendar je prosil, da Varuh z njegovim položajem seznani pristojne organe. Želel si je, da bi z njihovo pomočjo našel primernejše prebivališče.

Obrnili smo se na pristojni CSD in jih prosili, da preverijo pobudnikove bivalne razmere in mu pomagajo v skladu s svojimi pristojnostmi. Prosili smo, naj bodo ob navezovanju stika z njim previdni, saj nas je pobudnik opozoril, da bi utegnil imeti težave z lastnikom, če bi ta izvedel, za kaj gre.

CSD smo v dogovoru s pobudnikom posredovali telefonsko številko in z njim so takoj stopili v stik. Dogovorili smo se, da nam sporočijo, ko bodo ugotovili, kako mu lahko pomagajo. Po skoraj dveh mesecih nam je najprej CSD sporočil dobre novice o sodelovanju s pobudnikom. Vključili so ga v program stalne pomoči, kjer mu je javni delavec dajal podporo pri reševanju stanovanjske problematike. Vzpostavila sta zaupen odnos, podporo pa so nameravali razširiti tudi na spremljanje in pomoč pri vzpostavljanju komunikacije z ljudmi in institucijami. Še dober mesec pozneje pa smo v pogovoru s pobudnikom izvedeli, da se je po vzpostavitvi stika s CSD zelo kmalu odselil iz starega bivališča in da se v naslednjih dneh seli v najemniško stanovanje v predmestje večjega mesta. Bil je zelo zadovoljen s pomočjo CSD in poudaril, da je spoznal, da mora biti tudi sam dejaven pri reševaju svojih težav. Zahvalil se je za naše posredovanje in izrazil veselje, da je dovolil, da se je znanka v njegovem imenu obrnila na Varuha.

Pobudniku je ob vložitvi pobude kršil pravice lastnik, kjer je živel, niso pa mu kršili pravic organi, ki jih Varuh nadzira. Primer objavljamo zato, da pohvalimo hiter in strokoven odziv CSD in njihovo učinkovito pomoč. **3.0-4/2011**

139. Izdaja potrdil o pravočasno predloženih dokazilih o namenski porabi izredne denarne socialne pomoči

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) v pobudah, ki se nanašajo na izredno denarno socialno pomoč, pogosto zaznava navedbe pobudnikov, da so centru za socialno delo (CSD) v roku predložili dokazila o namenski porabi pomoči, vendar ne razpolagajo s potrdilom, s katerim bi to lahko dokazali. Če s takim potrdilom ne razpolagajo in v spisovni dokumentaciji upravičenca ni dokazil o namenski porabi, v pritožbenem postopku zoper odločbo o zavrnitvi izredne denarne socialne pomoči ne morejo uspeti.

Upravičenec do izredne denarne socialne pomoči (IDSP) mora dokazati namensko porabo dodeljene IDSP, kakor je tudi njegova pravica zahtevati, da mu CSD izda potrdilo o pravočasno predloženih dokazilih.

Pri zapletih, povezanih z dodeljevanjem IDSP, po mnenju Varuha ne gre spregledati tega, da so upravičenci do IDSP ranljiva skupina prebivalstva in pogosto – ravno zaradi svojih osebnih okoliščin, zaradi katerih težje uveljavljajo in zavarujejo svoje pravice v upravnih postopkih, potrebujejo več pomoči pri njihovem uveljavljanju. Da neukost in nevednost upravičencev do

IDSP ne bi poslabšala njihovega že tako slabega materialnega in socialnega položaja, smo Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) predlagali, naj prouči možnost, da bi CSD dalo navodilo, naj upravičencem do IDSP ob predložitvi dokazil o njeni namenski porabi vedno izdajajo potrdilo o prejemu dokazil, ne glede na to, ali upravičenec to izrecno zahteva ali ne.

MDDSZ, ki je tudi samo prejelo več tovrstnih pripomb strank, je upoštevalo naš predlog in CSD zaprosilo, da vsem strankam, ki prinesejo dokazila o namenski porabi dodeljene IDSP, vedno izdajo potrdilo o prejemu dokazil. **3.5-13/2011**

140. Ko odpust iz zavoda ni mogoč

Varuhu človekovih pravic RS že več let naslavlja svoja nepovezana pisanja brez logične vsebine pobudnik z odvzeto poslovno sposobnostjo, ki živi v domu za starejše, v posebni enoti za varstvo oseb s posebnimi potrebami. V enem izmed takih pisanj nas je seznanil z dopisom zavodske komisije za sprejem, premestitev in odpust, iz katerega je bilo razvidno, da je komisija obravnavala njegove kršitve hišnega reda in ga opozorila, da bo, če bo tako nadaljeval, uvedla postopek za odpust iz zavoda v skladu z 32. členom Pravilnika o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva. Zaradi poznavanja pobudnika in okoliščin primera se nam je vzbudil dvom, da je pobudniku zunaj zavoda mogoče zagotoviti storitve, ki jih potrebuje, in da ga je torej mogoče odpustiti, zato smo se obrnili na zavod in zaprosili za pojasnila.

Prejeli smo pojasnilo, da pobudnika ne nameravajo odpustiti, saj se zavedajo, da mu zunaj zavoda ni mogoče zagotoviti storitev, ki jih potrebuje. Pisno opozorilo, s katerim je bil seznanjen tudi center za socialno delo, je tako bil le (še en) način, s katerim so pobudnika ponovno opozorili na ponavljajoče se hujše kršitve hišnega reda in ga pozvali, naj se jih vzdrži. Vsa dosedanja opozorila namreč niso bila učinkovita.

Glede na prejeta pojasnila smo sklenili, da zavod v postopku obravnave pobudnikovih kršitev hišnega reda ni kršil njegovih pravic. Odprto pa ostaja vprašanje, na katerega mora odgovoriti stroka, ali je smiselno »groziti« s sankcijami, ki jih nato ni mogoče izreči. **3.7-2/2011**

2.14 BREZPOSELNOST

SPLOŠNO

Leta 2011 smo obravnavali 31 pobud (21 v letu 2010). Samo število pobud ne pove dosti, saj je posledica načina evidentiranja zadev pri Varuhu človekovih pravic RS (Varuh). Veliko pobud s področja brezposelnih je povezanih s področji, kot so delovna razmerja, stanovanjske zadeve in socialna stiska, in so zato uvrščene tudi v te vsebinske sklope, odvisno od prevladujoče aktualnosti problema.

Ugotavljamo, da skoraj nobeno izmed naših priporočil iz lanskega poročila ni bilo uresničeno. Še več: ostajajo dolge čakalne dobe za vključitev v programe zaposlitvene rehabilitacije, Vlada je celo zmanjšala obseg sredstev za vključitev brezposelnih v javna dela, pobudniki tudi ne poročajo, da bi plačilo prejeli v 30 dneh po končanju dela.

Od 1. 1. 2011 se je začel uporabljati novi Zakon o urejanju trga dela, ki na novo ureja področje zaposlovanja in brezposelnosti. O konkretnih učinkih sprejetega zakona še ni mogoče poročati.

Na področju dolgotrajne brezposelnosti je bilo leta 2011 med prejetimi pobudami največ tistih, pri katerih je bilo mogoče poudariti hudo socialno stisko oziroma probleme, ki so izhajali iz dolgotrajne brezposelnosti osebe. Nekateri pobudniki so na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) prijavljeni tudi po 15 let in več, v zrelih letih imajo pa le nekaj let delovne dobe. Razlogi za brezposelnost so različni, pogosto pa so to invalidnost oziroma različne zdravstvene omejitve. Praviloma so to pobudniki, ki so se v preteklosti na Varuha že obračali, vendar se z leti njihove razmere niso izboljšale. Iz odgovorov ZRSZ na poizvedbe v teh primerih ugotavljamo, da praviloma veliko pozornosti namenjajo tudi dolgotrajno brezposelnim osebam, čeprav običajno to sodelovanje ne daje želenih rezultatov. Dolgotrajno brezposelne osebe, ki so se obrnile na Varuha, se pritožujejo nad delovanjem in (neučinkovito) pomočjo ZRSZ, manj pa se zavedajo svojih pomanjkljivosti, nerealnih pričakovanj in trenutnih razmer na trgu dela, ki je za starejše brezposelne in tiste brez (ali z zelo specifičnimi) delovnimi izkušnjami še manj ugodna.

Glede denarnega nadomestila za primer brezposelnosti se pobudniki praviloma ne strinjajo z odmerjenim nadomestilom, njihovo odpravo ipd. Iz prejetih pobud je razvidno, da je ZRSZ odločil v skladu s predpisi, nismo pa ugotovili nepravilnosti, kar smo pobudnikom v odgovorih tudi pojasnili.

Obravnavali smo precej pobud, ki so se nanašale na izbris iz evidence brezposelnih oseb. Pobudniki se z izbrisom praviloma ne strinjajo. Razlogi so raznovrstni. Na Varuha pa se obračajo z upanjem, da ta lahko spremeni odločitev ZRSZ, in zaradi stiske, v kateri se znajdejo po izbrisu iz evidence (prenehanje upravičenosti do denarne socialne pomoči, vrnitev neupravičeno prejete pomoči, začasna izguba zdravstvenega zavarovanja, začasna izguba pravic brezposelne osebe).

Tudi leta 2011 smo obravnavali probleme v zvezi s subvencioniranjem samozaposlitve. Varuh je bil seznanjen s težavami posameznikov zaradi zamrznitve sredstev za namen pridobitve subvencij za samozaposlitev v marcu 2011. Tako so posamezniki, ki so v tem obdobju, ko sredstev za subvencioniranje samozaposlitve začasno ni bilo na voljo, samostojno izvedli svojo poslovno idejo (torej vzpostavili status samostojnega podjetnika ali ustanovili gospodarsko družbo), a posledično ostali brez te spodbude.

Vsekakor pa bi bilo treba vnaprej enotno določiti časovno obdobje, v katerem mora prejemnik subvencije ohraniti samozaposlitev (čas je pogodbeno določen, določi ga ZRSZZ). V obdobju od maja 2010 do avgusta 2011 je bil ta čas eno leto. Za tiste, ki pa so se v Program za samozaposlitev vključili po avgustu 2011, pa velja obveznost ohranitve samozaposlitve dve leti.

Konec oktobra 2011 je zaradi pomanjkanja finančnih sredstev sledila enomesečna prekinitev – mirovanje pravice do storitev poklicne rehabilitacije – oziroma ustavitev napotitve oseb v storitev zaposlitvene rehabilitacije.

Varuh je v obeh primerih na ZRSZ oziroma na Ministrstvo za delo, družine in socialne zadeve (MDDSZ) naslovil poizvedbi. Iz prejetih odgovorov je razvidno, da je bilo v obeh primerih v letu 2011 povečano načrtovano oziroma pričakovano zanimanje za pridobitev subvencij za samozaposlitev oziroma napotitev ljudi na poklicno rehabilitacijo. Varuh meni, da je to zaradi nezadostnega sprotnega spremljanja porabe sredstev, za kar so odgovorni ustrezni javni uslužbenci, najbolj prizadelo osebe, ki so bile v poklicno rehabilitacijo že vključene in so za to prejemale denarno nagrado.

Iz Direktorata za invalide na MDDSZ so nam odgovorili, da je bilo takšnih oseb kar 560, vendar jim je uspelo pridobiti nova sredstva in so bili že z naslednjim mesecem vsi ponovno vključeni v storitve poklicne rehabilitacije. V letu 2012 se je višina proračunskih sredstev za ta namen zvišala.

Sodelovanje z ZRSZ je bilo dobro, v leto 2011 smo se enkrat srečali tudi na delovnem sestanku na sedežu Varuha.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Varuh znova priporoča Vladi in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve sprejetje ukrepov, ki bodo skrajšali čakalne dobe za vključitev v poklicno rehabilitacijo.
- Varuh znova priporoča Vladi in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve sprejetje takšnega programa javnih del, ki bo sledil potrebam brezposelnih oseb in izvajalcev javnih del ter se bo odzival na potrebe trga dela.
- Varuh priporoča Vladi in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve proučitev sedanjega načina subvencioniranja samozaposlitve in ustrezne spremembe, da ne bodo nastajale razlike med posameznimi brezposelnimi osebami glede na to, kdaj vložijo zahtevo za subvencijo in kako dolgo morajo ohraniti samozaposlitev. Subvencije za samozaposlitev morajo dejansko pomeniti spodbudo za zaposlitev, in ne le ukrep za zmanjšanje števila brezposelnih v uradnih evidencah

141. Dolgotrajno odločanje o pritožbi o izbrisu iz evidence brezposelnih oseb Zavoda RS za zaposlovanje

Na Varuha se vsako leto obrne več pobudnikov zaradi nestrinjanja s prenehanjem vodenja v evidenci brezposelnih oseb (evidenci) pri Zavodu RS za zaposlovanje (Zavod). Pobudnica, ki se je na Varuha obrnila potem, ko se je na odločbo Zavoda že pritožila, je bila izbrisana zato, ker naj bi brez upravičenih razlogov zavrnila vključitev v Klub za iskanje zaposlitve. Na Varuha se je obrnila zato, ker se je znašla v veliki stiski in je s strahom pričakovala odločitev o pritožbi. Edini dohodek njene družine je namreč denarna socialna pomoč, katere del bi ob neuspeli pritožbi izgubila za šest mesecev, kolikor se na Zavod po dokončnosti odločbe ne bi mogla prijaviti. Še bolj kot to pa je pobudnico skrbelo, da bo morala vrniti tudi dolg zaradi neupravičenega prejemanja dela denarne socialne pomoči od dneva izbrisa do dokončnosti odločbe, kot to določajo veljavni predpisi. Želela je, da Varuh posreduje, da bi bilo o njeni pritožbi čim prej odločeno. Ker zakonski rok za odločitev o pritožbi še ni potekel in Varuh ne obravnava zadev, ki še potekajo, smo Zavod sprva zgolj zaprosili za kopijo odločbe, ki bo pobudnici izdana.

Ker pobudnica tudi po izteku zakonskega roka ni dobila odgovora na pritožbo, smo Zavod ponovno pozvali, naj o pritožbi nemudoma odloči. Glede navedene problematike smo Zavodu posredovali mnenje in jih pozvali, da se do njega opredelijo. Opozorili smo, da je pobudnica dolgotrajno brezposelna in da prejema denarno socialno pomoč, zato jo čakanje na odločitev o pritožbi pušča v veliki negotovosti. Odločanje v zakonskem roku v takšnih primerih je po oceni Varuha bistveno, poleg tega pa smo izrazili pomislek v zvezi z veljavno ureditvijo, ki poleg prepovedi prijave za šest mesecev povzroča, da ljudem nastaja dolg zaradi neupravičeno prejete denarne socialne pomoči.

O pritožbi pobudnice je Zavod odločil po predpisanem roku, vendar je odločil v njeno korist, zato ji dejansko škoda ni nastala. Čeprav je bila sprva njena pobuda predčasna in niso bili izpolnjeni pogoji za njeno obravnavo, se je kpozneje zaradi dolgotrajnega odločanja organa izkazala za utemeljeno. Po sami vsebini pa pobuda opozarja na nerazumno strogo zakonsko ureditev, ki socialno stisko posameznika le še poglablja. **3.5-51/2010**

142. Posojilo za brezposelne z jamstvom države

Na Varuha se je obrnil pobudnik, ki ni mogel razumeti, zakaj mu je center za socialno delo (CSD) zaradi anuitet, ki jih odplačuje za najeto posojilo za brezposelne z jamstvom države, znižal denarno socialno pomoč (DSP) za višino anuitete. Tega namreč pri prejšnjem posojilu, ki ga je pobudnik odplačeval, CSD ni storil. Na CSD in na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) pa so mu predtem pojasnili, da tovrstno posojilo, ki ga prejme upravičenec do DSP, ne vpliva na višino DSP.

CSD je na Varuhovo poizvedbo pojasnil, da je bil pobudnik seznanjen s 27. členom Zakona o socialnem varstvu (ZSV), ki določa, da se v lastni dohodek štejejo tudi posredno ugotovljeni dohodki in prejemki, ki jih samska oseba oziroma družina ne izkazuje, pa se ugotovi, da v določeni višini plačuje za blago in storitve, ki niso povezane s preživetjem, česar z ugotovljenim dohodkom ne bi zmogla. Posojilo za brezposelne, ki ga najame in prejme posameznik, se torej ne upošteva kot dohodek pri ugotavljanju upravičenosti do DSP, saj gre za »bodoči« dohodek, ki ga posameznik mora vrniti. Se pa v lastni dohodek posameznika nato štejejo posamezni obroki posojila, in sicer kot posredno ugotovljeni dohodek, če se ugotovi, da jih posameznik dejansko plačuje, čeprav lastnega dohodka ne izkazuje. Ker je pobudnik pri prejšnjem posojilu izkazoval dohodek (ki pa ni vplival na upravičenost do DSP), iz katerega je lahko odplačeval obroke posojila, CSD anuitet takrat ni upošteval kot posredno ugotovljeni dohodek in je bil pobudnik upravičeni do višje DSP. Ko pa lastnega dohodka ni izkazal, je CSD anuitete upošteval kot posredno ugotovljeni dohodek, zaradi česar mu je bila dodeljena nižja DSP.

Varuh je razumel pobudnikovo razočaranje. Država je omogočila posojila fizičnim osebam z jamstvom države zato, da bi pomagala tistim skupinam prebivalcev, ki so bili v gospodarski in finančni krizi najbolj prizadeti, med drugim določeni skupini brezposelnih. Z jamstveno shemo je država sicer olajšala oziroma omogočila dostop do bančnih posojil, a očitno se ni dovolj posvetila vprašanju, kako bodo posojila odplačevale brezposelne osebe, ki so upravičene do DSP in je DSP edini dohodek. Pri njih je dosegla celo nasprotni učinek, saj so se znašle v še večji socialni in materialni stiski. Kljub takšni ugotovitvi našemu pobudniku nismo mogli pomagati tako, kot je pričakoval, saj Varuh ne more doseči, da bi nekdo prejel višjo DSP od tiste, do katere je upravičen po veljavnih predpisih. **3.5-33/2011**

2.15 VARSTVO OTROKOVIH PRAVIC

SPLOŠNO

Na področju otrokovih pravic se je število obravnavanih zadev sicer nekoliko zmanjšalo (s 337 v letu 2010 na 314 v letu 2011), vendar smo na podpodročju zagovorništva otrok zaznali 27,1-odstotno povečanje (z 59 na 75), kar pripisujemo čedalje večji prepoznavnosti projekta, o katerem pišemo v nadaljevanju.

Delo na področju otrokovih pravic je bilo vsebinsko zelo povezano s sprejemanjem Družinskega zakonika, ki se mu med pisanjem tega poročila napoveduje referendum. Žal se je razprava o novi zakonski ureditvi omejila le na nekaj novosti, ki jih prinaša Zakonik, v ozadju pa so zelo pomembne spremembe, ki jih je že večkrat predlagal tudi Varuh. Ob morebitni zavrnitvi Družinskega zakonika na referendumu bomo glede na veljavno zakonsko ureditev še najmanj leto dni ostali ena redkih evropskih držav, ki se niti deklarativno še ni opredelila proti telesnemu kaznovanju otrok, o nekaterih družinskih razmerjih bodo še naprej odločali centri za socialno delo v upravnih postopkih (namesto sodišč v sodnih postopkih), pa tudi vzpostavitev instituta zagovorništva otrok se bo umaknila v nedoločeno prihodnost.

Novembra 2011 smo ob obletnici sprejetja Konvencije o otrokovih pravicah izdali brezplačen bilten, v katerem smo objavili nekaj zanimivih primerov iz prakse Varuha ter jih dopolnili z razmišljanji in risbami učencev in dijakov o otrokovih pravicah. Bilten smo poslali vsem osnovnim in srednjim šolam in jih povabili k nadaljnjemu sodelovanju, saj želimo mnenja o posameznih vprašanjih pridobiti neposredno od otrok.

Ugotavljamo, da se ozaveščenost o otrokovih pravicah poglablja, kar izkazujejo tudi vprašanja, ki jih v preteklosti nismo prejemali. Pogosto nam pišejo strokovni delavci, ki se pri svojem delu srečujejo z novim vprašanjem, ki zadeva otrokove pravice, pa v predpisih ne najdejo enoznačnega odgovora. Za ponazoritev takšnih vsebin omenjamo pismo, ki je opozarjalo na nevarnost, da bo izobraževanje otrok prešlo v njihovo izkoriščanje za zasebne koristi. Vprašanje se je zastavilo v zvezi z občinsko akcijo, v kateri so osnovnošolci pleskali transformatorske postaje. Na podlagi razpoložljivih podatkov nismo mogli ugotoviti, da bi bile v konkretnem primeru kršene pravice otrok z organiziranjem njihovega dela. Akcija je imela očitno za cilj tudi ozaveščanje otrok in odraslih glede odprtih vprašanj ekologije in v tem smislu smo izražanje otroških idej z barvanjem transformatorskih postaj označili kot dobro in koristno idejo. Ker je bila akcija enkratna, nismo mogli pritrditi pomisleku, da so bili otroci pri tem protipravno izkoriščani. Zato smo poudarili, da tovrstne dejavnosti podpiramo, saj v otrocih in njihovih starših utrjujejo zavest o pomembnosti ekologije, obenem pa omogočajo otrokom tudi uresničitev določb Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah, da lahko izražajo svoje mnenje.

Tudi leta 2011 smo bili dejavno vključeni v delo Mreže ombudsmanov za otrokove pravice v državah jugovzhodne Evrope (CRONSEE), ki je namenjena predvsem izmenjavi dobrih praks in izkušenj ter sodelovanju pri razreševanju skupnih vprašanj. Na letni konferenci, ki jo je na Ohridu organiziral ombudsman iz Republike Makedonije, smo obravnavali problematiko »otrok ulice«, torej vprašanja zaščite in varstva otrok pred izkoriščanjem in zlorabami, s posebnim poudarkom na problemu beračenja otrok. Varuhovo stališče glede tovrstnih zlorab otrok smo želeli podpreti s poročilom, ki bi vsebovalo tudi konkretne podatke iz naše države. Ker pojav beračenja otrok ni statistično obdelan, smo vse centre za socialno delo in policijo zaprosili za podatke, koliko primerov beračenja otrok so opazili v zadnjih treh letih in kako so bili obravnavani. Odgovori so nas presenetili, saj se v nobenem od 19 centrov, ki so nam odgovorili, niso ukvarjali s tem

vprašanjem. To seveda ne pomeni, da se beračenje otrok ne pojavlja v praksi, kaže pa, da je problem razmeroma obvladan in da so pristojni organi nanj ustrezno pripravljeni. Policija ne vodi posebnih evidenc o otrocih, ki beračijo na ulici, iz njihovih podatkov pa izhaja, da so v letu 2010 obravnavali 499 kršitev zakona o varstvu javnega reda in miru, ki kaznuje vsiljivo beračenje. Po zakonu se otroci do 14. leta starosti ne kaznujejo za prekršek, do 16. leta starosti pa se jim lahko izreče le vzgojni ukrep.

Varuh ugotavlja, da je normativna ureditev, ki preprečuje gospodarsko izkoriščanje otrok, ustrezna, pri čemer pa se zavedamo, da je takšno ravnanje v okviru družine izredno težko ugotoviti in še teže kaznovati. Predvidevamo, da se bo obravnavana problematika v prihodnosti zaostrila, zlasti z večanjem gospodarske krize v državi, pa tudi po svetu.

Jeseni 2011 smo na povabilo nevladne organizacije Save the children Norway obiskali Palestino in se seznanili z delom njihove organizacije za človekove pravice. Namen obiska je bil seznanitev palestinskih oblasti z načinom našega dela na področju otrokovih pravic ter s prednostmi in slabostmi posebne institucije otroškega omdusmana. Takšna srečanja so zelo koristna, saj lahko neposredno izmenjamo izkušnje in ugotovimo dobre prakse. V začetku tega leta smo izvedeli, da so se odločili za ustanovitev posebnega varuha otrokovih pravic.

2.15.1 Projekt zagovornik – glas otroka

Splošno

Glede na to, da smo o projektu pisali že v prejšnjih poročilih, tokrat podajamo le osnovne podatke. Projekt poteka pri Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) že od leta 2007 v sodelovanju z vladnimi ustanovami in nevladnimi organizacijami. Predstavniki sodelujočih (21 strokovnjakov) sestavljajo Skupino za izvedbo pilotskega projekta (SIPP). SIPP je v sodelovanju vseh članov oblikovala izobraževalni program, številne protokole, listine, kodeks etike in druge akte, na podlagi katerih se izvaja zagovorništvo.

Zagovornice in zagovorniki (v nadaljevanju zagovorniki) so opravili 60-urno izobraževanje in izpit, so redno vključeni v supervizijo (enkrat mesečno) in intervizijo. Leta 2011 smo imeli 56 delujočih zagovornikov, štiri v mirovanju in 24 kandidatov za zagovornike, ki so maja končali izobraževanje. Nekaj zagovornikov se je med projektom odločilo, da ne bodo več sodelovali. Zagovornik, ki je postavljen določenemu otroku s soglasjem staršev ali z odločbo centra za socialno delo (CSD), je po vsakem srečanju z otrokom zavezan koordinatorju in vodji projekta posredovati poročilo, na podlagi katerega se razrešujejo morebitne dileme in posredujejo potrebna pojasnila. Ob koncu srečanj zagovornik skupaj z otrokom oblikuje njegovo mnenje – sporočilo, ki ga otrok želi posredovati. Število srečanj je zelo različno, in sicer najmanj dve in največ 16 (v obeh skrajnostih samo v enem primeru). Povprečno število srečanj je 4,6.

Analiza opravljenih zagovorništev

Leta 2011 smo prejeli 70 pobud za postavitev zagovornika otrokom. V nekaterih pobudah je bila zaprošena postavitev zagovornika za več otrok (bratje, sestre) hkrati – skupno za 89 otrok. Zagovornik je bil postavljen 65 otrokom, kar 24 otrokom pa žal iz različnih razlogov ni bil postavljen.

Največ pobud so podali centri za socialno delo (CSD), kar za 47 otrok, za 13 otrok so podale pobude matere, za šest otrok očetje, za štiri otroke babice, za tri mladostniki, za dva Okrožno sodišče, po eno pa drugi pobudniki. Ob tem je razveseljivo, da vse več pobud podajo CSD, največ tisti, ki so že sodelovali z zagovorniki, in pri tem ugotavljajo, da so v delu z zagovornikom našli novo kakovost sodelovanja. Otrok dobi s pomočjo zagovornika

pomembno vlogo, korist otroka pa postaja resnično poglavitno vodilo vseh dejavnosti. Žal pa je še vedno nekaj CSD, ki kljub temu, da so z vlogo zagovornika seznanjeni, še niso podali nobene pobude. Nekateri strokovni delavci so izrazili zaskrbljenost, da bi bilo njihov predlog za postavitev zagovornika mogoče razumeti, kot da sami svojega dela ne zmorejo opravljati kakovostno. Slišati je tudi opazke, da zagovorništvo ne bi bilo potrebno, če bi CSD svoje delo opravljali kakovostno. To seveda ne drži in kaže tako na nepoznavanje dela zagovornika kot tudi dela CSD. Otrok namreč v postopkih potrebuje nevtralno osebo, ki ne predstavlja ustanove, ki »pripada« samo njemu in si samo zanj lahko vzame toliko časa, kot je treba, da ji lahko zaupa in mu daje oporo. Pri tem pogostnost stikov določa otrok, in ne ustanova.

Leta 2011 smo prejeli največ pobud od CSD Murska Sobota (12) in CSD Ljubljana Šiška (osem), z nekaj manj pobudami sledijo CSD Maribor, CSD Sežana, CSD Grosuplje, z eno ali dvema pobudama sledi še 14 CSD. Pobude bi lahko podajale tudi osnovne in srednje šole ter nekatere druge ustanove (tudi zdravstvene).

Problemi otrok, ki so upravičevali postavitev zagovornika, so bili zelo različni: težave pri poteku stikov 33, odločanje o zaupanju otroka in stikih deset, rejništvo 13 (nameščanje dva, predlog za prekinitev sedem, odklanjanje namestitve dva, stiki otrok v rejništvu s starši dva), odvzem otroka staršem osem, sum nasilja nad otrokom v družini sedem, sum zanemarjanja in ogroženosti otroka pet, predodelitev dva, težave pri namestitvi otroka v ustrezno institucijo dva, nestrinjanje s prešolanjem otroka na šolo s prilagojenim programom dva, po en pa odvzem otroka materi in urejanje skrbništva, smrt matere, neobiskovanje pouka, urejanje skrbništva, umik matere z otrokom v materinski dom, mladoletnik v kazenskem postopku.

Prejeli smo tudi nekaj klicev mladostnikov, v katerih so izražali željo za postavitev zagovornika, vendar so se le trije strinjali, da bi za to pridobili soglasja staršev, saj je bilo le-to za večino nesmiselno in zelo moteče. Drugi mladostniki niso podali pobude, ampak so le prosili za informacije ali celo večkrat poklicali za pogovor. Problemi so bili različni: nezadovoljstvo zaradi materinega preprečevanja stikov z očetom; pomoč v postopku urejanja skrbništva (mati umrla, oče na prestajanju zaporne kazni); odklanjanje stikov z očetom v zaporu; umik kazenske ovadbe mladostnika v zadevi materinega nasilja; pridobivanje informacij o pravici do stikov z očetom; prošnja za pomoč, da se upošteva volja mladostnika, da po odselitvi matere od partnerja ostane pri njem, čeprav ta ni njegov oče. Ko mladostniki niso želeli podati pobude zaradi pridobivanja soglasja staršev, smo jim posredovali potrebne informacije in imeli kar nekaj telefonskih pogovorov (pojasnila, razjasnitve položaja, pogovori).

57 otrokom je bil postavljen zagovornik s soglasjem staršev, osmim pa z odločbo pristojnih CSD. Pri postavitvi zagovornika namenjamo veliko pozornosti pridobitvi soglasja staršev, saj je stiska otroka manjša, reševanje problematike pa uspešnejše, če so starši za sodelovanje. Zato starše, ki podajo soglasje, ob začetku dela zagovornika podrobno seznanimo s potekom, pojasnimo nejasnosti in se dogovorimo za prvih nekaj srečanj z otrokom, ob koncu pa jih seznanimo z otrokovim mnenjem, ki ga je pridobil zagovornik. Ob tem se mnenje otroka ustrezno upošteva, starše pa opozori na odgovornost vsakega izmed njiju. Upravičeno lahko trdimo, da je uspešnost zagovorništva v izvedenih primerih razveseljiva in nad pričakovanji. O tem podrobneje pišemo med primeri.

Prednosti zagovorništva

1. Čeprav je pogosto potreben določen čas za vzpostavitev zaupanja in pomoč otroku, ugotavljamo, da znajo otroci zelo jasno povedati svoje mnenje. V začetku se nekako ne znajdejo, ne razumejo, zakaj bi bilo dobro, da izrazijo svoje mnenje, stališča in želje, saj tega niso bili navajeni ali pa njihovih mnenj odrasli doslej niso jemali resno. S pridobitvijo zaupanja zagovornika pa postajajo zelo samozavestni.

2. Otroci so zelo zadovoljni, da se zagovornik posveti samo njim, da si zanje vzame čas in zastopa samo njih.

3. Vztrajanje zagovornika, da se mnenje otroka jemlje resno in se mu nameni ustrezno mesto, naleti na čedalje več posluha pri strokovnih delavcih – na tem področju že opažamo napredek.

4. Razveseljivo je, da tako CSD kot tudi nekatera sodišča in nekatere strokovne službe, kjer je zagovornik že zastopal otroka, vse bolj sprejemajo zagovornika kot okrepljeni glas otroka – kot sodelavca pri iskanju rešitve, ki je najustreznejša za otroka. Tako je otrok prek zagovornika dejavno vključen v iskanje rešitve, kar je v več primerih pomagalo razrešiti dolgotrajno nerešljive težave.

5. Opažamo, da v čedalje več primerih strokovni delavci svetujejo staršem, da zaprosijo za zagovornika ali pa kar sami podajo pobudo in včasih celo pridobijo njihovo soglasje.

6. Ko je treba zagovornika postaviti z odločbo CSD, to ni več tako težko, kot je bilo na začetku našega dela, čeprav so še centri, ki še nimajo te prakse in prepogosto pomenijo nepremostljivo oviro.

Težave zagovorništva

1. Zagovorniki se srečujejo z otroki, ki nikomur več ne zaupajo, ki imajo občutek krivde za razmere v družini ali pa se zaradi pritiska staršev bojijo, da bi jim, če bodo izrazili svojo željo, povzročili bolečino ali zamero. V teh primerih so zelo pomembni postopnost, pomoč pri razbremenitvi otroka in vzpostavljanje občutka zaupanja.

2. V primerih suma spolne zlorabe je pomoč zagovornika zaradi dolgotrajnih predkazenskih postopkov dolgotrajna in so potrebne občasne prekinitve. Otrok v tem času potrebuje pomoč zaradi občutka krivde, različnih dilem, pritiskov, da bi zanikal povedano. Pomoč pa potrebuje tudi pri razreševanju formalnih težav, kot je na primer izguba pravic do brezplačne pravne pomoči s polnoletnostjo.

3. Srečujemo se tudi s pritiski nekaterih staršev na zagovornike in na vodjo projekta, ker ne zmorejo sprejeti volje otroka, ki je drugačna od pričakovane.

4. V nekaterih primerih, na srečo ne pogosto, se srečujemo z razočaranjem staršev in tudi nekaterih strokovnih delavcev, saj pričakujejo, da bo sporočilo zagovornika veliko širše kot glas otroka. Težko sprejmejo, da se zagovornik ne opredeljuje do izjave otroka, ampak jo posreduje dobesedno. Številni še vedno mislijo, da otrok ni sposoben izraziti svoje volje in da je treba mnenje otroka »prevajati«. Zato je treba stalno opozarjati, da je treba voljo otroka upoštevati, saj je bila pridobljena prav zato, da se sliši v pravem pomenu besede.

5. V nekaterih dolgotrajnih primerih opažamo, da bi bila resnično uspešna pomoč otroku mogoča le, če bi se ustrezno pomagalo tudi staršem (premalo poudarka na odgovornosti staršev).

6. Žal se srečujemo tudi s tem, ko otrok sprejme odločitev, da bo moral zapustiti dom, vendar se pozneje izkaže, da ni na voljo ustrezne ustanove za njegovo namestitev (kombinirane težave).

7. Doslej v dveh primerih zagovorniku ni bilo omogočeno vzpostaviti pravega stika z otrokom, ker mu je redne stike onemogočal tisti od staršev, pri katerem je otrok živel.

8. Nekatere pobude so podane prepozno, ko zaradi že predvidenih opravil v pravnih postopkih ni več dovolj časa za pridobitev mnenja otroka.

Razlogi, zaradi katerih zagovornik 24 otrokom ni bil postavljen:

1. Za 14 otrok nam ni uspelo pridobiti soglasja enega od staršev, za pet otrok pa soglasja obeh staršev. V teh primerih še niso bili izpolnjeni pogoji za postavitev zagovornika z odločbo pristojnega CSD (po obstoječi zakonodaji), saj po njihovem mnenju položaj še ni bil dovolj pereč. Žal se je pri takšnih primerih pozneje pokazalo, da bi se s postavitvijo zagovornika otrokom, položaj razpletal ugodneje. Kadar je postavitev zagovornika nujna in se to uredi z odločbo CSD, je delo tako za otroka kot zagovornika težje in navadno dolgotrajnejše. Zato opozarjamo na prednosti pravočasne postavitve zagovornika. Še vedno pa opažamo, da delo zagovornika otroka ni dovolj poznano in da še ne uživa dovolj zaupanja staršev in tudi nekaterih ustanov. Ugotavljamo pa tudi, da številni (žal tudi nekateri strokovni delavci) še vedno dvomijo, da je otrok sposoben oblikovati svoje mnenje, tudi če se mu za to omogočijo ustrezni pogoji in možnosti.

2. Dvema otrokoma niso bili izpolnjeni pogoji za postavitev zagovornika.

3. Za tri otroke se je zadeva uredila ob pridobivanju soglasja. Najbolj razveseljivo je, da v nekaterih primerih starši v pogovorih ob pridobivanju soglasja spoznajo, kako so zaradi lastnih težav spregledali otroka in začnejo sodelovati, tako da zagovornik ni potreben.

Sklep

Cilj projekta je že od leta 2007 enak – postavitev neodvisnega instituta zagovorništva. Zaradi dolgotrajnosti sprejemanja Družinskega zakonika, ki naj bi bil podlaga za zakonsko ureditev zagovorništva, je SIPP z željo zakonske ureditve in institucionalizacije zagovorništva že konec leta 2010 pripravila predlog Zakona o zagovorniku otroka in ga posredovala ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ). Žal se je ustavilo tudi tam. Tako delovanje zagovorništva še vedno ostaja kot projekt v okviru Varuha. Med delovanjem projekta se je pokazalo, da je zagovorništvo za otroke upravičeno, saj je doseglo želene rezultate in je več kot nujno potrebno v primerih, ko starši ne morejo ali ne zmorejo ustrezno zastopati svojih otrok. S postavitvijo zagovornika otroka okrepimo in mu pomagamo, da se njegov glas sliši in jemlje resno. Otroku s tem damo mesto in vlogo, ki mu pripadata tako po Konvenciji o otrokovih pravicah kot po naši zakonodaji, in ga dejavno vključimo v reševanje zanj pomembnega vprašanja.

Zagovorništvo je med čakanjem na zakonske podlage že zdavnaj preseglo okvire začetnega projekta. Zato je nedopustno in od države tudi neodgovorno še nadaljnje zavlačevanje odločitve glede ustanovitve instituta zagovorništva za otroke. Ob tem še želimo opozoriti na podpis Izbirnega protokola h Konvenciji o otrokovih pravicah o postopku sporočanja kršitev (28. 2. 2011), pri pripravi katerega je naša država tvorno sodelovala. Bila je celo ena izmed prvih držav, ki si je prizadevala za čimprejšnji podpis. Tudi zato je nujno, da začne dejavno sodelovati tudi pri postavitvi instituta zagovorništva.

2.15.2 Družinska razmerja

Pravice staršev glede skupnega otroka po razvezi zakonske zveze ali po prenehanju zunajzakonske skupnosti so še zmeraj zapleteno vprašanje za vse vpletene. Pogosto si tisti od staršev, ki mu je otrok zaupan v vzgojo in varstvo, to zaupanje sodišča razlaga, češ da lahko samo on odloča o vseh vprašanjih, ki zadevajo otroka, medtem ko naj drugi od staršev le plačuje dosojeno preživnino in vzdržuje določene stike. Takšno razmišljanje seveda ni skladno z zakonsko ureditvijo razmerij družinskih članov, prav tako pa ni v skladu s koristmi

otroka. Sodna odločba o zaupanju otroka v varstvo in vzgojo ne pomeni, da je samo eden od staršev otrokov zakoniti zastopnik, temveč da morata oba odločati o zadevah, ki lahko bistveno vplivajo na otrokov razvoj. Tako smo na primer presodili, da odločitve o objavi slik otroka na družabnem omrežju ne more sprejeti samo eden od staršev, v primeru spora pa bi moralo o tem odločiti sodišče.

Težave, ki so se pojavile zaradi nesoglasja staršev glede vpisa v vrtec, opisujemo v primeru št. 145.

Stiki z otrokom v rejništvu

Opozorjeni smo bili, da center za socialno delo (CSD), ki je v skladu z zakonom odločil odvzem otroka, staršem ne omogoča stikov z otrokom. Nedvomno ima skladno z veljavno zakonodajo CSD pooblastilo, da otroka odvzame staršem, če so izpolnjeni zakonski pogoji, nima pa nikakršnega pooblastila za odločanje o stikih staršev in otrok. Navedeno pomeni, da lahko stike otrok in staršev določa oziroma omejuje zgolj sodišče. To stališče smo predstavili Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve RS (MDDSZ) in dosegli, da je MDDSZ pripravilo ustrezno navodilo za delo CSD v primerih odvzema otrok. CSD morajo ob odvzemu otroka nemudoma oblikovati predlog primernih stikov med starši in otroki in sodišču predlagati sprejetje odločitve o tem. CSD morajo praviloma skupaj s predlogom za opredelitev stikov podati tudi predlog za izdajo začasne odredbe. Če CSD ne ravna tako in sodišče ne določi (omeji) stikov, po Varuhovem mnenju omejevanje stikov nima pravne podlage in so kršene pravice otrok in staršev, če posamezniki ali pravne osebe omejujejo dejansko izvajanje njihovih stikov.

Zavedamo se težav, ki jih takšno stališče lahko povzroči rejnikom, vendar pa stikov otroka ni mogoče urejati zunaj veljavnih pravnih postopkov. Menimo tudi, da v postopku odločanja o stikih rejniki ne bi smeli vplivati na odločitev o stikih oziroma za izvajanje stikov postavljati kakršnih koli pogojev, saj v takšnem postopku ne smejo zastopati svojih interesov.

»Koroška deklica«

V letu 2011 je bilo medijsko zelo odmevna zgodba tako imenovane koroške deklice, ki pa ob pripravi tega poročila žal še vedno ni končana. Varuh je bil od posameznikov velikokrat pozvan, da ugotovi vse nepravilnosti v postopkih, povezanih z deklico, a nihče od prizadetih ni dal pobude, ki bi Varuhu omogočala natančno proučitev zadev. Varuh se je v zadevi večkrat oglasil z načelnimi stališči, saj smo presodili, da primer dejansko kaže na nedopustno stanje, ki pa ni bilo nujno enako tistemu, ki je bilo prikazovano oziroma zatrjevano v medijih.

V zadevi smo pridobili izvršljive odločitve sodišča, ki pa niso bile uveljavljene, saj je eden od staršev presodil, da bi spoštovanje sodne odločitve lahko ogrozilo otroka. Ob tem moramo ponoviti svoje načelno stališče, da je treba sodne odločitve nujno spoštovati, saj je to temelj delovanja pravne države. Tudi ob tem primeru se je zelo na glas poudarjala korist otroka, ki jo terjajo domači in mednarodni pravni akti. Na korist otroka vedno in povsod opozarja tudi Varuh, vendar moramo hkrati opozarjati tudi na možne zlorabe, ki se lahko skrivajo za tem. Korist otroka je mogoče in je treba zagovarjati vedno v okviru zakonitega postopanja. O koristi otroka morajo odločati tisti, ki so za to pristojni. Posameznik ali ustanova se ne more sklicevati na korist otroka, če je bila njegova dejanska korist že ugotovljena z odločbo pristojnega organa. Razumljivo je, da za otroka ne morejo biti hkrati koristne stvari, ki si med seboj diametralno nasprotujejo. Zato tudi ni mogoče dovoliti, da si korist otroka razlaga vsak po svoje, in to svojo korist na vso silo uveljavlja, ne glede na to, kaj se v resnici dogaja z otrokom.

Varuh se zaveda, da se lahko pri delu državnih ustanov pojavijo pomanjkljivosti, nestrokovnosti in nepravilnosti. Na vse zakonite načine si je treba prizadevati za izboljšanje kakovosti njihovega dela in za odpravljanje morebitnih napačnih odločitev. Vendar pa je nedopustno, da lahko vsak posameznik odločitve relativizira s sklicevanjem na korist otroka, prav tako si ne more sprejetih odločitev vsak razlagati po svoje. To bi pomenilo konec pravne države, ki je temelj sobivanja sodobnega človeka. Čeprav na žalost ne vedno zadostni, je pravna država nujni predpogoj za vsaj spodobno raven varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Vsak napad na pravno državo je kot bumerang, ki se obrne proti vsem in torej tudi proti tistim, ki so ga zalučali.

V konkretnem primeru Varuh ne more izključiti možnih kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin na škodo male deklice. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da so ji kršene pravice, saj že leto dni živi brez mame in očeta in je nobena od državnih ustanov ni sposobna najti. Ne vemo, kaj se z njo dogaja, kako je poskrbljeno za njene potrebe. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da je prikrajšana za svojo osnovno pravico – bivanje s svojimi starši, četudi ne z obema hkrati. Napake in nepravilnosti v pravnih postopkih je mogoče popraviti, težko pa bo popraviti škodo, ki jo bo otrok imel zaradi trme in samovoljnosti očeta ter nezmožnosti njegovih svetovalcev, da bi prepoznali otrokove koristi in temu primerno očetu pomagali.

2.15.3 Pravice otrok v vrtcih in šolah

Pritožb Varuhu zaradi premajhnih zmogljivosti v vrtcih je bilo precej manj kot prejšnja leta. Zdi se, da so občine učinkovito ukrepale in da je bilo vpisovanje otrok dovolj pregledno, zato je bilo manj očitkov. Kljub vsemu pa smo prejeli še nekaj pobud zlasti na račun tega, da imajo v ljubljanske vrtce pri sprejemu prednost tisti, ki imajo v Ljubljani tudi stalno prebivališče.

Varuh je na podlagi informacij iz pobude obravnaval problematiko izobraževanja na domu. Pred spremembo novembra 2011 je Zakon o osnovni šoli (ZOsn) v 90. členu določal, da se pri učencu, ki se izobražuje na domu, znanje preverja le enkrat na leto, in to ob koncu pouka vsakega šolskega leta. Menili smo, da ta rešitev ni najboljša. Po našem mnenju je bila sprememba ZOsn v 90. členu pozitivna, saj sta po novem način in pogostost preverjanja v pristojnosti šole. Menimo, da bo šola lahko preverjanje za posamezni predmet organizirala večkrat – glede na smiselnost zaradi morebitnih posebnih potreb učenca ali zaradi posebnih okoliščin. Težava je le, da je ZOsn sicer začel veljati, vendar se bo uporabljal šele od 1. 9. 2012.

Tudi v letu 2011 smo obravnavali vprašanje odrekanja informacij o počutju, napredku in učnem uspehu otrok v posameznem vrtcu ali šoli v primerih, ko eden od staršev ne živi z otrokom. Tudi če je otrok v vzgojo in varstvo zaupan enemu od staršev, imata nad njim skupno skrbništvo. V teh primerih je drugi po posredovanju Varuha želene informacije vedno tudi dobil.

Pobudnik je Varuha opozoril na po njegovem mnenju krivično določbo 32. člena Zakona o vrtcih, ki daje določene pravice staršem, ki imajo v vrtec sočasno vključenih več otrok. Navajal je, da ima štiri otroke, vendar je le najmlajši še vključen v vrtec. Zanj plačuje določeno ceno. Če bi bili tudi drugi trije še tako majhni, pa bi imel vrtec zastonj. Meni, da je v neenakopravnem položaju s starši, ki pravico do brezplačne predšolske vzgoje lahko uveljavijo. Sedanja ureditev ni najprimernejša in najpravičnejša za vse. Družine z dvema ali več otroki, v kateri so se otroci rojevali hitro drug za drugim, so na področju predšolske vzgoje v neenakopravnem položaju v primerjavi s tistimi, v katerih so med otroki večje starostne razlike. Prvi starši pravico do brezplačnega vrtca za drugega, tretjega in nadaljnje otroke lahko izkoristijo, drugi pa ne. Vendar ima zakonodajalec pri sprejemanju predpisov zelo široke možnosti urejanja različnih okoliščin. Spremembe predpisov navadno prinesejo pozitivne rezultate. Lahko pa se zgodi, da so za neko določeno skupino ljudi manj sprejemljive, če ne celo krivične. Po

našem mnenju bi bilo pravično, če bi bila predšolska vzgoja vsaj od določene starosti otrok dalje (na primer od tretjega ali četrtega leta) brezplačna za vse otroke.

Pobud v zvezi z zagotavljanjem vegetarijanske prehrane v vrtcih in šolah pa je bilo v letu 2011 manj kot v prejšnjih letih. Predpostavljamo, da so prehrano v vrtcih in šolah v skladu s Praktikumom jedilnikov zdravega prehranjevanja začeli prilagajati tako, da je bilo težav na tem področju manj.

Otroci s posebnimi potrebami

Težav v zvezi z izobraževanjem otrok s posebnimi potrebami, s katerimi se je ukvarjal tudi Varuh, je bilo več kot v letu poprej. Obravnavali smo 15 pritožb, leta 2010 pa deset.

Največ težav je bilo na področju usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, saj postopki trajajo nerazumno dolgo. Po podatkih iz obravnavanih pobud več otrok čaka na odločbo o usmeritvi tudi dlje kot dve leti. V zvezi s tem smo poizvedovali na Zavodu RS za šolstvo, kjer so nam pojasnili, da je razlog v neenakomerni obremenjenosti posameznih komisij za usmerjanje. Na podlagi podatkov, ki smo nam jih pristojni posredovali, je videti precejšnje razlike v številu obravnav po posameznih komisijah za usmerjanje. Tako je dejstvo, da je bilo 49,1 odstotka odločb o usmeritvi izdanih v zakonskem roku (v šestih mesecih), skoraj 51 odstotkov pa po preteku tega roka. Po našem mnenju gre za problem v organizaciji dela, ki bi se dala izboljšati in vloge za usmerjanje enakomerneje porazdeliti. Vendar so pristojni pojasnili, da je le osem (od triindvajsetih) predsednikov komisij profesionalnih predsednikov. Drugi so pogodbeni sodelavci in poleg nalog vodenja komisij opravljajo v glavnem drugo delo, kar vpliva na hitrost njihovega delovanja. Pristojni so predlagali, da bi bilo treba na vseh področjih oziroma po območnih enotah Zavoda za šolstvo zaposliti vsaj po enega profesionalnega predsednika, da bi se zaostanki zmanjšali. Varuh omenjeni predlog podpira.

Iz posameznih pobud smo zaznali težave pri vključitvi otrok v ustrezne vzgojno-izobraževalne zavode takrat, ko se starši z odločbo o usmeritvi ne strinjajo. V enem primeru je mati vztrajala, da bo otroka zadržala doma do pravnomočnosti odločitve Upravnega sodišča ob pritožbi na odločbo drugostopenjskega organa, ki je odločil, da bi bila za otroka primernejša vključitev v prilagojen program, saj v običajni šoli ni napredoval. Kljub jasnemu sporočilu Varuha, da so kršene otrokove pravice do izobraževanja, pa matere nismo prepričali. Otrok je izgubil eno šolsko leto.

Tudi leta 2011 smo se še ukvarjali s problemom namestitve otrok oziroma mladostnikov, ki imajo tako hude motnje na vedenjskem in čustvenem področju, da so pogosto nevarni sebi in drugim. Varuh na to problematiko sicer v svojih poročilih opozarja že vse od leta 2003, a ustrezne rešitve še ni. Te otroke premeščajo iz ene ustanove v drugo, dokler se ne znajdejo v psihiatrični bolnišnici. Ker tudi tja ne spadajo, saj še niso polnoletni, so tam »na čakanju«. Nekateri so sicer napoteni v Vzgojni zavod Planina, kjer pa še vedno ni zagotovljenih kadrovskih in strokovnih možnosti za njihovo obravnavo. Pri pristojnih smo ponovno preverjali, v kakšni fazi je reševanje problema, ki je medresorsko (šolstvo, sociala, zdravstvo) in katerega reševanje se v osmih letih tako rekoč ni dosti premaknilo, čeprav se vsako leto pojavlja nekaj otrok, ki jim v vzgojnih zavodih niso kos. Tako niso niti ustrezno niti zadostno strokovno obravnavani. Ministrstvo za zdravje nam je sporočilo, da je medresorska delovna skupina pripravila predlog protokola ukrepanja pri nameščanju teh otrok. Prizadevalo pa naj bi si tudi za pripravo ustreznih sistemskih rešitev. Pristojni z Ministrstva za šolstvo in šport (MŠŠ) so potrdili, da je medresorska delovna skupina sredi leta 2011 pripravila nekakšen Sporazum o usklajevanju aktivnosti in koordinaciji dela v predvidenih postopkih pri obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. V tem dokumentu naj bi zapisali glavne težave oziroma dolžnosti, ki jih ima vsak izmed resorjev pri obravnavi teh otrok. Vendar pa omenjeni dokument težav ne rešuje. Sporočili so še, da je bila v Vzgojnem zavodu Planina

oblikovana posebna skupina za sprejemanje teh otrok. MŠŠ je zagotovilo ustrezne kadre za pedagoško delo z njimi. Pogajanja za dodatne strokovnjake s področja zdravstva pa potekajo. Samo upamo lahko, da bo problem v letu ali dveh vendarle ustrezno rešen.

Starši otrok s posebnimi potrebami so Varuha obvestili, da njihovi otroci z lažjo, zmerno hujšo in hudo motnjo v duševnem razvoju že več let obiskujejo pouk v zgradbi, ki je za to dejavnost neprimerna. Nekateri med njimi so poleg tega še slabovidni pa tudi gibalno ovirani in imajo velike težave pri premagovanju arhitekturnih ovir. Starši so zatrjevali, da so jim s tem kršene pravice. Opisali so prostorske razmere in razmere v zvezi z opremo v šoli. Šola je trinadstropna, s številnimi hodniki in stopnišči, brez dvigala. Šolski prostori so vlažni, neprimerna naj bi bila oprema kuhinje, neprimerne so sanitarije, saj jih je premalo glede na število otrok in niso ločene po spolu. Ni garderobnih omaric, dotrajani naj bi bili električna in vodovodna napeljava. Na težave naj bi opozarjali že več let, pa ostaja le pri obljubah pristojnih državnih in občinskih organov, da bo zgrajena nova šola. Zavod RS za šolstvo pa v šolo usmerja vedno nove in nove otroke, ne da bi si kdor koli od pristojnih ogledal dejanske razmere, v katerih otroci preživijo vsak dan veliko ur. Starši so pričakovali pomoč Varuha v prizadevanjih, da se obljube o novi šoli hitreje uresničijo.

Najprej smo se obrnili na ravnateljico, ki je v svojem odgovoru potrdila navedbe staršev o prostorskih razmerah v šoli. Pojasnila je tudi svoja večletna prizadevanja za rešitev problema. Na podlagi poizvedovanja na občini, ki je ustanoviteljica šole, smo dobili podatke, da je bilo gradbeno dovoljenje za gradnjo nove šole konec leta izdano in da vendarle obstajajo dejanske možnosti za uresničitev projekta. Kot je bilo videti iz odgovora, se bo gradnja novega objekta vendarle začela. Starše smo pozvali, naj nas o nadaljnjem reševanju problema še naprej obveščajo, da bomo pristojne opozarjali na dane obljube in jih spodbujali k čimprejšnji uresničitvi. Menili smo, da je pobuda utemeljena. Nedopustno je, da se otroci s posebnimi potrebami učijo v neprimernih prostorskih razmerah in ob pomanjkljivi ter neprimerni opremi. Razmere, kot so jih opisali, so tudi zdravju škodljive. Prav lahko trdimo, da so kršene pravice teh otrok.

Nekaj pobud se je nanašalo na težave v komunikaciji vodstva šole s starši otrok s posebnimi potrebami. Ti učenci so s svojim vedenjem lahko večkrat tudi moteči v razredu. Učitelji, ki jim niso kos, zahtevajo premestitve v paralelko in pri izvedbi tega je nekajkrat prišlo do težav, saj starši o tej nameri niso bili pravočasno, pa tudi ne primerno obveščeni.

Obravnavali smo tudi pobudo zaradi zavrnitve uveljavitve pravice do delnega plačila za izgubljeni dohodek ter za višji dodatek za nego in varstvo otroka, kar pa so pristojni pozneje v postopku na drugostopenjskem organu vendarle popravili. V teh postopkih je največkrat problem v različnih mnenjih strokovnjakov o vrstah in stopnjah okvar, prizadetosti in oviranosti posameznega otroka. Nekatere zdravniške komisije, ki pristojnemu organu podajo svoje mnenje, sledijo mnenju otrokovega pediatra oziroma njegovega osebnega specialista, druge pa so »strožje« in otrokove motnje presojajo samostojno in avtonomno, ne oziraje se na predhodne izvide.

Varuhu so se pritožili tudi starši otrok s kombiniranimi motnjami, ki so vključeni v posebni program v Zavodu za slepo in slabovidno mladino Ljubljana (zavod). V pobudi so izražali svoje nezadovoljstvo z mnogimi stvarmi v zavodu. Ravnateljici so očitali slabo organizacijo dela, nestrokovno razporejanje zaposlenih za primere nadomeščanja odsotnih delavcev, pogosto menjavanje kadra zlasti v oddelku otrok s kombiniranimi motnjami, nesprejemanje njihovih predlogov in pobud, premajhno zavzetost za čimprejšnjo pripravo posebnega programa za slepe in slabovidne otroke, pa tudi poniževalen odnos do staršev. Opisali so tudi več dogodkov, ki se na nobeni šoli ne bi smeli zgoditi: pozabljen otrok v razredu, ki ga je pozneje »našla« čistilka, starše pa je o tem dogodku obvestila neznana oseba; otroku naj bi varuhinji pozabili odpreti pas na hlačah (sam si ga ne more!), pa si jih ni mogel sleči in

se je polulal v hlače, pozneje naj bi tak dlje časa stal na hodniku; večkrat slab in premajhen nadzor v jutranjem varstvu ... V svojih pismih so starši opozorili tudi na dva strokovna problema: otroci so vključeni v poseben program vzgoje in izobraževanja, ki ni prilagojen slepim in slabovidnim, ter uporabo psiholoških testov, ki so prav tako namenjeni otrokom brez posebnih potreb. Varuh meni, da bi morali v zvezi s tem pristojni ustrezno ukrepati.

Dogajanje v zavodu smo lahko spremljali tudi v medijskih prispevkih, kar se nam ni zdelo najbolje. Vsaka vzgojno-izobraževalna ustanova za uresničevanje svojega poslanstva potrebuje najprej mir in spodbudno šolsko ozračje, ustanova za otroke s posebnimi potrebami pa še toliko bolj. Poizvedovali smo pri ravnateljici ter na Inšpektoratu RS za šolstvo in šport (IŠŠ). Ravnateljica je zavrnila vse očitke staršev, IŠŠ pa ni ugotovil nepravilnosti v zvezi s številom in z izobrazbo strokovnih delavcev glede na veljavne standarde in normative. Tudi navedb o slabi organizaciji dela ni mogel dokazati. Vendar je IŠŠ ugotovil nepravilnosti na drugih področjih in novemu vodstvu zavoda izrekel več opozoril in predlogov. Ugotovitve nadzora je v nadaljnjo obravnavo posredoval tudi drugim pristojnim organom: Inšpektoratu RS za delo, Uradu RS za nadzor proračuna in Računskemu sodišču. Ravnateljica je zaradi vseh pritiskov konec leta odstopila. Na podlagi razpoložljive dokumentacije z gotovostjo trdimo, da je bila komunikacija med starši in ravnateljico neustrezna. Zaupanje med starši in njo je bilo povsem porušeno in nekdanja ravnateljica bi se morala nad tem zamisliti veliko prej. Po Varuhovem mnenju je bila pobuda utemeljena.

Nasilje v šolah

V zvezi z nasiljem v šolah smo obravnavali le eno pobudo, pa še to je Varuh obravnaval kot lastno, na podlagi poročanj medijev. Svoje ugotovitve predstavljamo med primeri. *(glej primer št. 151)*

Prejeli pa smo več vprašanj v zvezi z nasiljem med vrstniki na medmrežju oziroma na družabnih omrežjih (Facebook in Twitter). Zdi se, da gre za nasilje (predvsem grožnje, zafrkavanje, sovražni govor med vrstniki), ki mu starši prizadetih otrok niso kos. Mladostniki se namreč s tem ukvarjajo popoldne ali zvečer doma, problem pa izbruhne drugi dan v šoli. Zato so se svetovalni delavci šol večkrat obrnili na Varuha s prošnjo za nasvet, saj so starši od šole večkrat zahtevali, naj problem med vrstniki reši.

Kot kaže, se je začelo vse bolj razraščati socialno nasilje oziroma nasilje med vrstniki, ki se mu bo treba postaviti zoper z inovativnimi, mednarodno razvitimi ukrepi, ki temeljijo na prosocialnosti. Menimo, da bodo šole pri tem potrebovale pomoč in podporo pristojnih strokovnjakov, ustanov in ministrstva, predvsem v obliki obveščanja in ozaveščanja o obstoječih možnostih preprečevanja in ukrepanja ob tovrstnem nasilju: projekt SAFE. SI (Varna raba interneta za otroke, starše in učitelje), projekt Spletno oko (prijavna točka za nezakonite vsebine na internetu), projekt ProSAVE (S prosocialnostjo proti nasilju in izključenosti).

Otroci v športu

Opozorjeni smo bili, da so na nogometni tekmi med Združenimi državami Amerike in Slovenijo nogometaše spremljali otroci, ki so bili oblečeni neprimerno vremenskim razmeram. Pri zunanji temperaturi okrog dve stopinji Celzija so bili otroci le v kratkih hlačkah in majicah.

Spremljanje nogometnih reprezentantov je bil za otroke brez dvoma velik dogodek, ki verjetno veliko pomeni tudi njihovim staršem ali skrbnikom, vendar pa to ne bi smel biti razlog, da so bili otroci po nepotrebnem izpostavljeni mrazu. Domnevamo, da starši sploh niso pomislili na ogrožanje zdravja svojih otrok, sicer bi od organizatorja tekmovanja zahtevali, da se otroci oblečejo primerneje. Že trenerke v klubskih (ali državni) barvah bi izpolnile ta pogoj.

Ker Varuh ni pristojen za obravnavo kršitev človekovih pravic, ki jih zagrešijo civilnopravne osebe (športna društva in zveze, pa tudi posamezniki), smo zgoraj navedeno stališče objavili na naši spletni strani v pričakovanju, da bodo organizatorji podobnih prireditev v prihodnje upoštevali tudi vremenske okoliščine.

Zdravstveno varstvo otrok

V začetku junija smo bili seznanjeni s problematiko nizke precepljenosti romskih otrok v UE Novo mesto. Skupnost centrov za socialno delo nas je seznanila z navodilom Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), ki je bilo v tej zvezi poslano vsem centrom za socialno delo (CSD). MDDSZ je CSD opozorilo, da lahko v pogodbah o aktivnem razreševanju socialne problematike določijo tudi obveznost, da starši otroke pripeljejo na obvezno cepljenje zoper otroške bolezni, ta obveznost pa naj bi bila tudi pogoj za pridobitev socialne pomoči.

Ministrstvo smo opozorili, da 32. člen Zakona o socialnem varstvu ne daje pravne podlage državnim organom oziroma CSD, da bi v pogodbo o dejavnem reševanju socialne problematike vključevali katere koli obveznosti, ki jih ima posameznik na podlagi predpisov na drugih področjih. Socialna pomoč posamezniku se lahko pogojuje z zdravljenjem njegove bolezni odvisnosti, ne more pa se dodelitev denarne pomoči pogojevati s spoštovanjem predpisov, ki se nanašajo na njegove družinske člane.

Pravice, ki posamezniku pripadajo, je mogoče omejevati ali pogojevati le v primerih in ob pogojih, določenih z zakonom. Zato bi morali za dosego cilja večje precepljenosti oseb, ki so socialno ogrožene, na način, ki ga je prelagalo MDDSZ, po našem mnenju dopolniti 32. člen Zakona o socialnem varstvu.

Prisiljenje staršev v obvezno cepljenje otrok na način, kot je bil predlagan CSD, po Varuhovem mnenju nima pravne podlage in posega v pravice posameznikov. Tudi če je nespoštovanje določb zakona o nalezljivih boleznih nevarno za druge ali pa če se s tem ogroža otrokov razvoj, to še niso razlogi za prenehanje upravičenosti do socialne pomoči. V navedenih primerih je treba zagotoviti spoštovanje zakonskih obveznosti na načine, ki jih pravni red predvideva. Resnici na ljubo so omenjeni načini precej manj enostavni kot predlagano prenehanje socialne pomoči.

MDDSZ smo tudi opozorili, da predlagani način po naši oceni ustvarja tudi različno obravnavo posameznikov na podlagi njihovega socialnega stanja: premožnejši posamezniki, ki ne bodo spoštovali določb Zakona o obveznem cepljenju, zaradi tega ne bodo prikrajšani, saj socialne pomoči ne dobijo, storili bodo le prekršek, medtem ko bodo drugi prikrajšani za pomoč, hkrati pa tudi odgovorni za prekršek, kar bo v resnici pomenilo dvojno kaznovanje. Pri tem tudi ni nepomembno, da je bilo na obravnavano problematiko opozorjeno v zvezi z romsko populacijo, kar bi lahko vzbudilo tudi pomisleke glede diskriminacije na podlagi narodnosti. Na gornje pomisleke nam je MDDSZ odgovorilo in pojasnilo, da so navodilo CSD glede cepljenja otrok dopolnili. Zato menimo, da je bilo naše posredovanje utemeljeno.

Zdravstveno zavarovanje otrok

Že v lanskem letnem poročilu smo opozorili na težave pri zagotavljanju zdravstvenega varstva otrok, ki niso samostojni subjekti obveznega zdravstvenega zavarovanja (Letno poročilo VČP 2010, stran 244). Naš predlog, da bi morali biti otroci samostojni nosilci pravic, se je dodatno potrdil tudi v letu 2011. V enem izmed zavodov za izvrševanje kazenskih sankcij je bila zaprta tujka, ki je med prestajanjem zaporne kazni rodila, otroku pa so v skladu s predpisi nudili le nujno medicinsko pomoč, čeprav bi potreboval tudi dodatne zdravstvene storitve. Problem se je rešil s pogojnim odpustom, saj se je mati z otrokom vrnila v domovino, Generalni urad UIKS pa je obljubil, da bodo pripravili ustrezne spremembe zdravstvene zakonodaje.

2.15.4 Otroci v politični propagandi

Varuha so mediji opozorili, da so na javnem shodu proti sprejetju Družinskega zakonika sodelovali tudi otroci. Omenjeni shod je bil po našem mnenju politične narave, kar nedvoumno izhaja iz časa in kraja shoda, njegove politične narave pa tudi organizatorji niso skrivali. Seveda ni prav nič narobe s takšnimi shodi, ki so tudi eden izmed načinov uveljavljanja civilne družbe, do katerega imajo državljani tudi ustavno pravico. Nekateri mediji pa so nam zastavili vprašanje, ali pomeni sodelovanje majhnih otrok v političnih dejavnostih kršitev njihovih pravic.

Na svojih spletnih straneh smo objavili naslednje stališče: »Varuh poudarja, da so o udeležbi otrok na shodu odločali njihovi starši, ki morajo biti prvi zaščitniki njihovih interesov. Razlogov, zakaj so na shod pripeljali tudi svoje otroke, Varuh ne more komentirati, lahko pa oceni, da je udeležba mlajših otrok na tovrstnih prireditvah neprimerna, če ne morejo in ne zmorejo razumeti njihovega pomena. Dejansko so otroci sodelovali na prireditvi, ki je bila naperjena proti predpisu, ki bi po oceni Varuha bistveno izboljšal prav položaj otrok.

Ob tem pa ponavljamo svoje, že javno objavljeno stališče, da imajo otroci (po Konvenciji o otrokovih pravicah so otroci vsi mladi do 18. leta starosti) pravico do svobodnega izražanja svojih mnenj, kar jim posebej jamčita 12. in 13. člen. Zato opredeljevanje otrok v zvezi s »političnimi« vprašanji načelno ni sporno, kadar s tem izražajo svojo dejansko voljo, ki se presoja v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo. Menimo, da otrokom vprašanja v zvezi s politiki in politiko ne bi smela biti absolutno prepovedana, temveč je treba njihovo dopustnost oziroma primernost vsebinsko oceniti v vsakem primeru posebej in v kontekstu vseh okoliščin primera.«

Ker smo tudi k zgoraj navedenemu stališču prejeli nekaj kritik, želimo še posebej poudariti, da Varuh nasprotuje kakršni koli zlorabi otrok v politične namene, tudi njihovi udeležbi v politični propagandi, saj predvsem mlajši otroci ne morejo razumeti pomena političnih dejavnosti.

POVZETEK PREDLOGOV IN PRIPOROČIL

- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve naj pripravi strokovne podlage za predlog Zakona o zagovorništvu otrok.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport naj prouči predlog, da bi bila predšolska vzgoja otrok po neki starosti otroka za vse starše brezplačna.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo naj prouči možnost za redno zaposlitev predsednikov vseh komisij za usmerjanje.
- Spremembe zdravstvene zakonodaje naj zagotovijo, da bodo tudi otroci zapornikov ustrezno zavarovani.

143. Korist otroka in pravica staršev v praksi

Osnovna šola je Varuha človekovih pravic R Slovenije (Varuh) seznanila z nemočjo ob reševanju težav, s katerimi se spoprijemajo v zvezi z njihovim učencem, in zaprosila Varuha za pomoč pri njihovem razreševanju. Iz pobude izhaja, da se z učencem že dalj časa, še zlasti zadnje šolsko leto, intenzivno ukvarjajo, žal brez uspeha. Učenec pogosto »šprica« pouk, ne sodeluje, ustrahuje sošolce, je nasilen do mlajših učencev, udeležen je pri krajah na šoli, a hkrati odklanja vse oblike pomoči, tudi dodatno učno pomoč.

Iz pobude je bilo razvidno tudi, da njegovi starši ne sodelujejo s šolo, zato smo Center za socialno delo (CSD) zaprosili za poročilo o njihovih dosedanjih in predvidenih dejavnostih z mladostnikom in njegovimi starši.

Tako kot iz pobude šole tudi iz poročila CSD izhaja, da starši skoraj ne sodelujejo pri reševanju dečkovih težav. Mati se sicer občasno odzove na vabilo, a za sinove težave krivi šolo in posamezne učitelje. Oče se na vabila niti ne odziva. Starši odklanjajo vse ponujene oblike pomoči, tudi vključitev v svetovanje in pomoč družini na domu. Prav tako ne soglašajo s predlogom namestitve mladostnika v enega izmed vzgojno-izobraževalnih zavodov ali stanovanjskih skupin.

Šola Varuhu postavlja vprašanje, zakaj, čeprav otrok s svojimi dejanji dobesedno kliče na pomoč in hkrati stalno krši pravice drugih otrok, šteje le odločitev staršev, ki preprečujejo ustrezno pomoč otroku.

Do takšnega stanja, ki traja že dalj časa, po mnenju Varuha ne bi smelo priti. Korist otroka mora biti poglavitno vodilo dejavnosti vseh vpletenih. Zato smo šolo in CSD še posebej opozorili na dolžnost staršev in njihovo odgovornost, saj je pomoč otroku mogoča le ob konstruktivnem sodelovanju vseh vpletenih. Starši so namreč v skladu s prvim odstavkom 18. člena Konvencije ZN o otrokovih pravicah (KOP) in 102. členom Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih odgovorni za otrokov razvoj oziroma dolžni omogočiti razmere za otrokovo zdravo rast in njegov skladen osebnostni razvoj. Prav tako imajo starši v skladu z drugim odstavkom 27. člena KOP glavno odgovornost, da v skladu s svojimi sposobnostmi in gmotnimi zmožnostmi zagotovijo življenjske razmere, potrebne za otrokov razvoj.

Iz navedenega torej izhaja, da se v prvi vrsti tako odgovornost v smislu upravičenj kot tudi obveznosti in odgovornosti v okviru roditeljske pravice priznava otrokovim staršem. Zato so ti v primeru, ko tega ne zmorejo, dolžni sodelovati z ustreznimi institucijami, omogočiti potrebno strokovno pomoč otroku in jo zagotoviti tudi sebi. Če starši ne delajo v korist otroka, čeprav je ogrožen njegov zdrav razvoj ali to zahtevajo druge koristi otroka, so državni organi glede na to, da otroci v skladu s 56. členom Ustave R Slovenije uživajo posebno varstvo in skrb, dolžni zavarovati njegove koristi in ukrepati v skladu z njihovimi pooblastili in pristojnostmi.

Opozorili smo, da je treba ukrepati za zaščito pravic in koristi omenjenega učenca in seveda tudi vseh preostalih. Zato sta nujna dejavno sodelovanje vseh vpletenih in premik k razreševanju nastale problematike v korist otrok. Predlagali smo, da v sodelovanju s Centrom starše opozorijo na njihove dolžnosti in odgovornost ter jih kar najbolj dejavno vključijo v razreševanje problema. V primeru še nadaljnjega nesodelovanja staršev, pa je nujno ukrepanje Centra v skladu z zakonom. **11.0-72/2011**

144. Dokazna vrednost izjav mladoletnih oseb

V obravnavo smo prejeli pobudo, ki se je nanašala na domnevno problematična stališča inšpektorata, pristojnega za nadzor nad delom centrov za socialno delo, v zvezi z opravljanjem pogovorov z mladoletnimi osebami. Stališče inšpektorata naj bi bilo, da se z mladoletnimi otroki ne sme opravljati pogovorov brez soglasja staršev. V zadevi smo opravili poizvedbo na Inšpektoratu RS za delo – Socialni inšpekciji (inšpekcija). Inšpekcija pojasnjuje, da je pogosto ugotovljena strokovna pomanjkljivost v postopkih pred centri za socialno delo (CSD) ravno to, da ni vzpostavljen stik z otrokom oziroma z njim ni izveden tak ali drugačen pogovor. Stališče inšpekcije je, da je soglasje staršev za pogovor z otrokom potrebno le v primerih procesnih dejanj v upravnih postopkih, v katerih sodeluje otrok. Kadar mora biti otrok v postopku zaslišan kot stranka ali priča, lahko takšno procesno dejanje opravi le po (ob prisotnosti) zakonitem zastopniku. Izjema so otroci nad 15. letom starosti, če jim poseben zakon daje možnost, da samostojno opravljajo procesna dejanja.

Zakoniti zastopniki otroka so starši. Otroci, ki nimajo staršev oziroma za katere starši ne skrbijo, se postavijo pod skrbništvo. Tu dodajamo še možnost postavitve kolizijskega skrbnika, kadar so interesi staršev in otroka v navzkrižju. Inšpekcija torej poudarja, da je treba ločiti med procesnimi opravili, v katerih sodeluje otrok, ki mora biti zastopan po starših ali skrbnikih, in med pogovori, ki jih strokovni delavci morajo opraviti z otrokom za načrtovanje in usmerjanje nadaljnjih ugotovitvenih dejanj na način, ki zagotavlja temeljne procesne pravice vsem udeležencem. Tako pridobljena izjava otroka ima sicer dejansko manjšo dokazno vrednost, kar pa ne zmanjšuje njenega pomena. Na seminarjih za strokovne delavce centrov za socialno delo, je vedno predstavljena razlika med obema vrstama pogovora z otrokom. Tudi za pogovore, ki nimajo ustrezne dokazne vrednosti v pravnem postopku, so predstavljene možnosti za izvedbo in nadaljnjo uporabo njihovih vsebin.

Pogovori z otroki so še posebej pomembni oziroma celo neizogibni pri načrtovanju in izvajanju različnih oblik pomoči otrokom in njihovim družinam. V procesnem smislu je treba te pogovore uporabiti predvsem za nadaljnja načrtovanja ugotovitvenih dejanj. Če npr. otrok pove, da se starši vdajajo alkoholu, se odločba o odvzemu otroka ne utemelji na izjavi otroka, temveč na dejstvih, ki jih je CSD ugotovil v postopku, ki ga je začel na podlagi otrokove izjave (poročila šole, zdravnika, izjave sosedov ali sorodnikov, zaznana dejstva pri ogledu na terenu ...).

Menimo, da je stališče inšpekcije ustrezno in skladno z veljavnimi predpisi, o čemer smo obvestili tudi pobudnika. **11.0-29/2011**

145. Ob nesoglasju staršev o otrokovem obiskovanju vrtca mora otrokove koristi zaščititi država

Starši otroka (ki niso živeli v življenjski skupnosti) se niso mogli dogovoriti o vprašanju, ali bo otrok obiskoval vrtec ali ne. Zato je skladno z določbo 113. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) o tem vprašanju odločalo sodišče, ki je odločilo, da mati mora otroka vpisati v vrtec. Svojo odločitev je podrobno obrazložilo s tem, da gre v konkretnem primeru za vprašanje s tako bistvenim vplivom na otrokov razvoj, da so o njem pristojni odločati starši soglasno. Sodišče je z začasno odredbo odločilo, da lahko otroka v vrtec vpiše tudi oče, če mati tega v določenem roku ne bi storila prostovoljno. Na podlagi sodne odločitve je oče otroka vpisal v vrtec. Takoj naslednji dan je mati otroka iz vrtca izpisala. Pobudnik je menil, da je vrtec ravnal napačno, ko je kljub sodni odločbi otroka iz vrtca izpisal brez očetovega soglasja. Pomoč je najprej iskal na Inšpektoratu RS za šolstvo (Inšpektorat), pozneje je vložil pobudo tudi k Varuhu človekovih pravic RS (Varuh).

Pobudnika smo najprej opozorili, da ne vrtec in ne Inšpektorat ne moreta doseči, da bi mati otroka v vrtec dejansko vozila. Takšno odločitev lahko proti volji posameznika izvrši edino sodišče. V postopku preverjanja pobudnikovih navedb je bilo ugotovljeno, da je ravnateljica vrtca presodila, da je sodna odločitev izpolnjena s tem, da je oče otroka v vrtec vpisal, in ni videla ovire, da ga mati ne bi takoj naslednji dan izpisala. Poudarjala je, da sodišče v izreku ni napisalo, da mora otrok v vrtcu ostati vpisan, da sodna odločitev sploh ni pravnomočna in da sodni postopek še poteka. Inšpektorat v stališču ravnateljice ni našel ničesar spornega. Ocenil je, da je vrtec spoštoval odločitev sodišča s tem, da je bil otrok vpisan. Pri izpisu pa je šlo po mnenju Inšpektorata za novo dejansko stanje, o katerem sodišče še ni odločalo.

Med tekom postopka je pobudnik pred sodiščem dosegel izdajo nove začasne odredbe, v kateri je sodišče izrecno določilo, da mora otrok biti vpisan v vrtec. Zato naše posredovanje za odpravo kršitve človekovih pravic ni bilo potrebno. Smo pa Inšpektoratu posredovali svoje mnenje, da je iz izdane prve začasne odredbe razvidno, da je sodišče odločalo o vpisu otroka v vrtec iz razloga, ker staršem o tem vprašanju ni uspelo doseči soglasja. Iz obrazložitve je tudi razvidno, da je sodišče štelo, da gre za tako pomembno vprašanje za otroka, da o njem ne more odločati samo tisti od staršev, ki mu je otrok zaupan v varstvo in vzgojo. Strinjali smo se s stališčem Inšpektorata, da pri sodnih odločitvah zavezuje zgolj izrek, vendar pa je vloga obrazložitve tudi v tem, da podrobneje pojasni namen in razloge odločitve. Le s poznavanjem namena in razlogov odločitve si je namreč mogoče pomagati v primeru morebitnega nerazumevanja izreka, ki pa je bil v konkretnem primeru popolnoma jasen.

Očitno je, da je sodišče odločilo o vpisu otroka v vrtec zato, da bo otrok v vrtec tudi vpisan. Razumevanje, da taka odločitev pomeni le, da mora biti otrok v vrtec vpisan in ga je mogoče iz vrtca takoj nato tudi izpisati, je po našem mnenju izrazito v nasprotju s koristmi otroka, kot jih je ugotovilo sodišče in so podrobno pojasnjene tudi v obrazložitvi. S tem, ko je sodišče ugotovilo, da gre pri vprašanju otrokovega obiskovanja vrtca za tako pomembno vprašanje, da so pristojni o njem odločati starši soglasno, je jasno, da je soglasje obeh staršev (ali nova odločitev sodišča) potrebno tudi za izpis otroka iz vrtca. Nerazumljivo nam je bilo stališče ravnateljice vrtca, da sodno odločbo razvrednoti na raven papirja, ki naj bi zavezoval zgolj k formalnemu zamegljevanju (vpis otroka v vrtec), ki naj ne bi imelo nikakršne vsebine. Še bolj nerazumljivo nam je bilo stališče Inšpektorata, da s tem ni nič narobe. Inšpektorat je kot argument navajal tudi nepravnomočnost odločitve (bistvo začasne odredbe je ravno v tem, da učinkuje že pred pravnomočnostjo) in dejstvo, da sodni postopek še teče (začasna odredba se praviloma izdaja le pred koncem sodnega postopka).

V konkretnem primeru je očitno, da imata starša težave pri dogovarjanju o doseganju otrokove koristi. Varuh meni, da je vloga državnih organov in nosilcev javnih pooblastil ravno v tem, da pomagajo uveljavljati koristi otroka, kadar v njih posegajo starši (ali eden od njiju), ne pa, da nesporazume med staršema poglabljajo s popolnoma neživljenjskim pogledom na vsebino sodne odločbe. **11.5-33/2011**

146. Sporna javna objava otrokovih slik

Pobudnica nam je posredovala vprašanje v zvezi z objavljanjem slik mladoletne osebe v javnosti (tisk na zgoščenki, fotografije na Facebooku in v lokalnem časopisu ...) brez dovoljenja zakonitega skrbnika. Slike je objavil oče otroka, ki matere o tem ni predtem obvestil.

Varuh ne more presojati ravnanj otrokovega očeta. Smo pa pobudnici pojasnili, da sta zakonita skrbnika otroka oba z očetom. Otrok je bil s sodno odločbo zaupan v varstvo in vzgojo materi, kar pa ne pomeni, da je mati edini otrokov zakoniti skrbnik. Glede javnega objavljanja slik mladoletnega otroka smo ocenili, da gre za ravnanje, ki lahko bistveno vpliva

na otrokov prihodnji razvoj. Zakon za takšno dejavnost zahteva soglasje obeh staršev. Če starši soglasja ne morejo doseči, je o tem pristojno odločati sodišče. Pobudnico smo še opozorili, da sodne prakse v zvezi s tovrstnimi vprašanji ni in bo lahko sodna praksa v prihodnosti tovrstna vprašanja definirala tudi drugače. **11.0-7/2011**

147. Omejitev stikov otroka s priprtim očetom

Pobudnik, ki je bil v priporu, se je obrnil na nas in navajal posege v svoje pravice in v pravice svojega otroka. Odkar je v priporu, nima stikov z otrokom. Navajal je, da stikov nima zaradi prepovedi strokovne delavke centra za socialno delo (Center).

V zadevi smo opravili poizvedbo na Center. Center je v poročilu zapisal, da družino obravnava že od leta 2008 zaradi domnevnega nasilja v družini. Center je zaznal možnost ogroženosti otroka v družini, in od vsakega od staršev, zato nadaljuje ugotavljanje ogroženosti otroka in sprotno preverja stanje v družini. Center je zanikal navedbe, da naj bi prepovedali stike otroka z očetom. Pojasnili so, da je strokovna delavka otrokovo mater le opozorila, naj zagotovi, da otrok ne bo izpostavljen ogrožajočim okoliščinam. V tej zvezi je strokovna delavka tudi predlagala omejitev stikov otroka s pobudnikom, saj je bil tak tudi dogovor v okviru obravnave otroka in matere kot žrtev nasilja v družini. Iz prejetega poročila je bilo tudi razvidno, da otrokova mati meni, da pripor ni primerno okolje za otroka, zato stikov z očetom med priporom ne bo omogočila.

Pobudniku smo pojasnili, da ima otrok pravico do stikov z obema staršema, razen če otroku to ne bi bilo v korist. Če otrokova mati ocenjuje, da stiki z očetom otroku škodujejo, lahko o tem vprašanju odloča samo sodišče. Center za socialno delo o tem ne more odločati, saj nima takšnih pooblastil. Če bo sodišče ugotovilo, da stiki z očetom otroku niso v škodo, bo opredelilo tudi obseg in termin stikov. Takšna sodna odločba pa bo zavezujoča tudi za otrokovo mater. **11.0-3/2011**

148. Odlašanje z zagotavljanjem otrokove koristi zaradi ekonomskih razlogov

Prejeli smo več pobud v zvezi s sodnimi postopki, kjer je sodišče imenovalo sodnega izvedenca, ki naj bi strokovno ocenil otroka. Sodišče je odločilo, da morata starša plačati predujem za strošek izvedenca, in sicer vsak do polovice, in opozorilo, da dokaz z izvedencem ne bo izveden, če predujem v roku ne bo plačan.

Izvedensko mnenje, ki vključuje tudi mladoletnega otroka, je dovoljeno izdelati, ko je to potrebno in otroku v korist. Menimo, da ni dopustno, da bi otroka izpostavljali postopku za izdelavo izvedenskega mnenja, če bi se s tem zagotavljale izključno koristi nekoga drugega. Če pa je to potrebno in otroku v korist, po mnenju Varuha ni dopustno, da se takšen dokaz ne izvede samo zato, ker ena (ali obe) od strank ne plača predujma za delo izvedenca. Še posebej, ker lahko tako ena od strank vpliva na izvedbo dokaza, ki ga je predlagala druga stranka, pri čemer ni nujno, da je ravnanje prve stranke v otrokovo korist. Zato menimo, da morajo sodišča v postopkih izvajanja dokazov, s katerimi si pomagajo pri določanju največje otrokove koristi, po potrebi odstopati od splošnega pravila o dokazovanju in kritju stroškov izvajanja dokazov iz tretjega odstavka 153. člena ZPP. Neizvedba takšnega dokaza zgolj zaradi neplačila predujma namreč ne bi bila otroku v korist. Enako pa otroku ni v korist čakanje na to, da bosta oba starša plačala predujem, saj to lahko pomeni nepotrebno zavlačevanja postopka, ki se nanaša na pravice in koristi otroka.

V takšnih postopkih je hitrost sodnega odločanja še toliko bolj bistvena za zagotavljanje največje otrokove koristi. Varuh meni, da bi za izdelavo izvedenskega mnenja v postopkih, kjer bi sodni izvedenec svoje delo opravljal z obravnavo otroka, sodišče praviloma moralo odločati po uradni dolžnosti. Izvedba takšnega dokaza ne bi smela biti vezana na predloge

in druge dejavnosti strank. V takšnih sodnih postopkih bi sodišče moralo oziroma lahko izvedlo dokaz skladno z določbo četrtega odstavka 153. člena ZPP.
Pobude smo šteli za utemeljene. **11.0-97/2011**, **11.0-73/2011**

149. Prepočasna in neučinkovita pomoč CSD otroku – tujcu pri urejanju statusa

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je bil junija 2011 obveščen o neurejenem statusu šestnajstletne Ukrajinke in neustreznem odzivanju Centra za socialno delo (CSD), na območju katerega živi njena mama z novo družino, dekličin oče pa je umrel. Izvedeli smo, da ji mama ne želi urediti bivanja v Republiki Sloveniji (RS) zaradi slabih medsebojnih odnosov. Med tednom je živela v dijaškem domu, konce tedna in počitnice pa je preživljala pri svojem fantu, ki naj bi ji pomagal tudi finančno. Stikom z mamo se je izogibala zaradi groženj, da jo bo poslala nazaj v Ukrajino. Zaradi neurejenega statusa deklica ni imela urejenega zdravstvenega zavarovanja, ni se mogla vključiti v študentski servis, prav tako pa je lahko pričakovala težave glede vpisa v šolo in dijaški dom v novem šolskem letu. Pred vložitvijo pobude Varuhu se je po pomoč pri urejanju statusa obrnila na CSD, kjer naj bi ji bilo zgolj pojasnjeno, da morebitna postavitev skrbnika ni enostavna.

CSD smo zaprosili za pojasnila glede dekličine situacije in njihove pomoči. Pojasnili so, da so bile težave pri urejanju dekličinega bivanja v RS že v letu 2008, vendar je mati na pobudo CSD bivanje uredila. V letu 2010 je bil CSD obveščen, da deklica živi pri fantu in da se ne želi več vrniti k materi. Opravljenih je bilo več pogovorov, na enem izmed njih se je mama zavezala, da bo hčerki uredila ponovno podaljšanje bivanja. Tega ni storila ne v letu 2010 in ne 2011, saj je podaljšanje pogojevala s tem, da hčerka upošteva njena pravila in navodila.

CSD nas je obveščal, da je bilo po Varuhovem posredovanju opravljenih več pogovorov z mamo, ki pa je svojo pripravljenost na urejanje dekličinega statusa vedno znova spreminjala. Uredila naj bi sicer njeno zdravstveno zavarovanje, vsa druga vprašanja pa so ostala nerazrešena. Konec julija 2011 nam je CSD sporočil, da bodo zaradi materinega nesodelovanja začeli postopek postavitve skrbnika, vendar naj bi pozneje ugotovil, da formalno to ni mogoče. Zatrjevali so, da iščejo različne rešitve, se povezali z drugimi organi, pristojnimi za urejanje statusa, vendar se postopek ni premaknil z mrtve točke. Izvedeli smo, da se deklica zaradi neurejenega statusa ne more vpisati v srednjo šolo in dijaški dom. Konec septembra pa nam je CSD sporočil, da je deklica s fantom odpotovala v Ukrajino, domnevno zato, da skleneta zakonsko zvezo, za kar po tamkajšnjih predpisih pri njeni starosti ni več potrebno soglasje staršev.

Varuh meni, da je bila dekličina mama dolžna urediti hčerkino bivanje, saj bi s tem zaščitila njene pravice in koristi. Ker tega ni storila, CSD pa tega ni prepoznal kot problem, je ostal njen status neurejen, dokler se ni odločila, da ga uredi sama. Varuh ocenjuje, da CSD v omenjenem primeru ni ravnal v skladu s koristmi mladoletne osebe, saj je bil že od leta 2010 seznanjen s tem, da ji mama statusa ne želi urediti, pa ni ustrezno ukrepal. Poskusi CSD, da se dekličin status uredi, tudi v štirih mesecih po posredovanju Varuha niso prinesli nobenih rezultatov, zato delo CSD ocenjujemo kot neučinkovito.

S svojimi ugotovitvami smo konec septembra seznanili Socialno inšpekcijo in predlagali, da opravi izredni inšpekcijski nadzor nad delom CSD v omenjeni zadevi. **11.0-52/2011**

150. Tožilstvo in sodišče nista upoštevali koristi otroka

Center za socialno delo (CSD) nas je opozoril, da je dežurna preiskovalna sodnica kar v predkazenskem postopku zoper mater mladoletnega otroka, osumljeno poskusa uboja svojega otroka, odločila o njenih stikih z otrokom in ob tem popolnoma prezrla korist otroka. CSD je pobudo poslal v vednost Varuhu, da bi ga seznanil z neustrezno odločitvijo preiskovalne sodnice in z željo po posredovanju Varuha v primeru, če se Okrožno sodišče ne bi odzvalo na njihov dopis.

CSD nam je v vednost poslal dopis, naslovljen na Okrožno državno tožilstvo (ODT), v katerem izraža presenečenje, saj preiskovalna sodnica za takšno odločitev ni imela pravne podlage. CSD je izrazil tudi ogorčenje ob tem, da se je Okrožno sodišče izreklo o stikih pod nadzorom in hkrati upoštevalo le potrebe matere, ni pa ugotavljalo koristi otroka. Iz priloženega sklepa Okrožnega sodišča v tej zadevi je razvidno, da je z istim sklepom sodišče materi osemletnega otroka zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja poskusa uboja otroka izreklo ukrep prepovedi približevanja otroku in hkrati določilo stike pod nadzorom.

Okrožno sodišče se je na dopis CSD odzvalo tako, da je poslalo omenjeni dopis Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) in zaprosilo za posredovanje ali mnenje. MDDSZ seveda ni posredovalo na CSD, ampak je na ODT poslalo obširno pojasnilo o pravni podlagi za odločanje o stikih. Opozorilo je tudi, da je Okrožno sodišče odločalo v predkazenskem postopku na predlog oziroma zahtevo ODT o odreditvi ukrepa o prepovedi približevanja otroku, na podlagi 195. člena Zakona o kazenskem postopku, ne bi pa smelo odločati o stikih. ODT je ta odgovor poslalo v vednost CSD in hkrati zapisalo, da se s stališčem, ki ga je zavzelo MDDSZ, ne strinjajo.

Ob tem se nam postavlja vprašanje, kako bi bilo, če se Center ne bi tako odločno zavzel za korist otroka, in kdo bi nosil posledice takšne odločitve. Prav gotovo otrok! Zato želimo opozoriti na veliko odgovornost – v tem primeru preiskovalne sodnice, ki s svojo odločitvijo pomembno vpliva na usodo otroka in je zato še toliko bolj zavezana slediti načelu, da mora biti korist otroka poglavitno vodilo pri odločanju v zadevah, ki se tičejo otroka. Nikakor pa tega ne sme zanemariti. **0.5-3/2011**

151. Nasilje pred šolo

Varuh je na podlagi poročanja medijev o nasilju nad učencem pred šolo odprl lastno pobudo.

Iz medijev smo povzeli naslednjo zgodbo: pred šolo je bil tik pred začetkom pouka pretepen štirinajstletni učenec, ki je dobil tudi telesne poškodbe. Čeprav se je to dogajalo na šolskem dvorišču, nihče od zaposlenih tega ni opazil in zato tudi ni kakor koli ukrepal. Učenci, ki so bili ob dogodku navzoči, so poklicali policijo.

Kako to, da pristojni dogodka niso zaznali, smo najprej poizvedovali na šoli. Ravnateljico smo prosili za pojasnilo, kaj naj bi se dejansko dogajalo in kje so razlogi za incident. Zahtevali smo tudi pojasnilo, ali na šoli sicer zaznavajo nasilje kot problem in kakšne strategije za obvladovanje nasilja imajo izdelane.

Odgovor smo prejeli v postavljenem roku. Bil je korekten in podroben, ravnateljica je odgovorila na vsa postavljena vprašanja Varuha.

Pojasnila je, da poročanje medijev o nasilju nad učencem ni bilo korektno in da ni pokazalo resnice. Napisala je, da so bili vsi strokovni delavci kot vsak ponedeljek zjutraj pred poukom na delovnem sestanku, ki ga je prekinila devetošolka, ki je navzoče obvestila o dogodku pred šolo. Nekaj učiteljev je sestanek takoj zapustilo in odšlo na kraj dogodka, nekoliko pozneje se jim je pridružila ravnateljica, ki je takoj po prihodu poklicala policijo in reševalce. Učencu so učitelji do prihoda reševalcev dali prvo pomoč. Pomočnica ravnateljice je o incidentu obvestila učenčeve starše. Učenci, ki so bili navzoči, so incident opisali. Na podlagi teh zapisov so se strokovni delavci v naslednjih dneh ukvarjali najprej s prizadetimi otroki in tudi s starši. Ugotovili so, da se je verbalno, psihično, pa tudi fizično nasilje nekaterih starejših učencev nad mlajšimi na šoli dogajalo že nekaj časa. Ugotovitve so nato razčiščevali z učenci in starši, dogodke so obravnavali organi šole: svet staršev, svet šole. V intenzivnih pogovorih z učenci so odkrili tudi nasilje prek svetovnega spleta. Izvedli so roditeljske sestanke po oddelkih ter skupni sestanek staršev vseh učencev in strokovnih delavcev šole.

Ravnateljica je staršem predstavila niz ukrepov, ki jih bo šola izvajala v prihodnje: strokovnjaki policije naj bi o naraščajočem spletnem nasilju izvedli izobraževanje učencev zadnje triade, izobraževanje celotnega učiteljskega zbora ter staršev, Zavod za zdravstveno varstvo bo izvedel izobraževanje o primerni in zdravi uporabi računalnika (za učence in starše), problematiko nasilja bodo obravnavali na razrednih urah z učenci ter na šolski skupnosti, namestili več dodatnih skrinjic za prijavljanje vseh neželenih pojavov na šoli, uvedli mediacije za vpletene učence, vzpostavili videonadzor in ponovno zaposlili informatorja. Načrtovane ukrepe so podprli tudi organi šole – svet staršev in svet šole. Varuh je presodil, da je bilo ukrepanje pristojnih primerno. **11.7-4/2011**

152. Deklica, ki ne pripada nikomur in ne spada nikamor

Že v Letnem poročilu Varuha 2006 smo v opisu primera z naslovom »Kdo bo zagotovil ustrezno pomoč 13-letni deklici?« in tudi v poznejših letnih poročilih opozarjali, da tako zanjo kot tudi za druge otroke, ki potrebujejo intenzivno pedopsihiatrično zdravljenje, ni ustrezno poskrbljeno in se jim ne omogoča celovita podpora in oskrba. Žal tudi pet let pozneje še vedno ni »ustreznega prostora« zanjo, ki zaradi specifičnosti težav (avtodestruktivna, večkrat poskus samomora, izredno impulzivna, situacijsko agresivna) ne zmore bivanja in programa v vzgojnem zavodu in je vedno znova nameščena v psihiatrično bolnišnico, kjer je sedaj neprekinjeno že skoraj eno leto. Kljub večmesečnemu opozarjanju psihiatrične bolnišnice, kjer je nastanjena – na oddelku za odrasle pacientke, da je zanjo treba narediti načrt šolanja in učenja komunikacijskih veščin in jo namestiti v varno in stabilno varovano okolje, v katerem se bo lahko stabilno povezovala z vrstniki in odraslimi, še vedno ostaja le pri obljubah odgovornih ministrstev.

Tako ji je bilo v maju 2010 obljubljeno, da bo lahko do ureditve ustrezne nastanitve nameščena v Socialno varstveni zavod Hrastovec (Zavod) in ji je bil tudi za ta namen omogočen ogled ustanove. Čeprav je bila nad možnostmi, ki jih je prikazal Zavod, navdušena in ji je bilo zagotovljeno, da bo tja premeščena takoj po izdaji odločbe, realizacije ni bilo. Zavod jo je zavrnil z obrazložitvijo, da je namenjen samo polnoletnim osebam.

Po posredovanju Varuha na Zavod in na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) in opozorilu, da glede na obstoječe stanje v Sloveniji, ni institucije, kamor bi bila lahko z vso odgovornostjo ustrezno nameščena, so na MDDSZ organizirali medinstitucionalni sestanek, na katerem so se dogovorili, da se za deklico poišče stabilna strokovno usposobljena nadomestna družina, Zavod pa bo dajal vso strokovno pomoč in vodenje, ki bo potrebna pri izvedbi individualnega načrta. To je bilo predstavljeno tudi deklici, ki je ponovno dobila upanje in začela lepo sodelovati. Žal pa se je ponovno ustavilo.

Po ponovnem posredovanju Varuha na MDDSZ smo prejeli odgovor, da namestitev spet ni mogoča, ker gre za mladoletno osebo (problem, kdo bo plačnik). Zagotovili so, da bodo tudi zato, ker ta primer ni osamljen, v čim krajšem času poiskali sistemsko rešitev, ki bo urejala namestitev za mladoletne osebe s težavami v duševnem zdravju. V ta namen že pripravljajo pilotski projekt, v okviru katerega bo v marcu 2011 ustanovljena stanovanjska skupina za mladostnike, ki imajo dolgotrajne težave v duševnem zdravju. Do začetka delovanja omenjene skupine bo deklica v skladu z dogovorom ostala v psihiatrični bolnišnici. Žal omenjena skupina še vedno ni začela delovati. Na ponovno poizvedbo smo junija 2011 prejeli odgovor, da so na MDDSZ prepričani, da to ni osamljen primer, ki pa ga je mogoče rešiti le v okviru medresorskega sodelovanja in zato je bila ustanovljena medresorska krizna skupina.

Postavlja se vprašanje: ali bo medresorsko sodelovanje našlo ustrezno rešitev?

Ugotavljamo, da posledice neurejenih razmer na tem področju nosijo le prizadeti otroci, in to čeprav nas Ustava RS zavezuje, da otrokom omogočamo posebno varstvo in skrb. Tako pa otroci nase prevzemajo tudi breme družbe – države, posameznikov in trpijo nepopravljive posledice, ki nastajajo, ker jim ni dana takšna pomoč, ki bi jim omogočala razvoj v najvišji možni meri. Dodatne posledice pa bodo nastale tudi zaradi močno omajanega zaupanja v državne ustanove, saj mora biti občutek, s katerim se deklica vedno znova sooča, da ne pripada nikomur in ne spada nikamor, neznosen. **11.9-6/2010**

153. Razočaranje otroka zaradi manipulacij enega od staršev po razvezi zakona

Center za socialno delo (CSD) je zaprosil za postavitev zagovornika 11-letnemu dečku zaradi suma psihičnega nasilja nad njim. Pobudo je utemeljil z obrazložitvijo, da se je mati skupaj z otrokom zaradi nasilja moža odselila k sorodnikom in se odločila za razvezo zakonske zveze. Čeprav so se starši dogovorili, da bo otrok pri materi, in tudi glede stikov, je oče otroka že po nekajkratnih stikih začel opozarjati na ogroženost otroka. Zahteval je, da se otrok zaščiti pred psihičnim pritiskom in da se vrne k njemu. Mati pa je sporočala, da je otrok po stikih z očetom zelo spremenjen, zmeden, v šoli je zelo popustil.

Po pridobitvi soglasij o postavitvi zagovornika in uskladitvi glede prvega srečanja je bilo organizirano prvo srečanje otroka z zagovornico in koordinatorico za zagovorništvo. Kljub zagotovilu očeta, da se bo srečanja udeležil, ga ni bilo. Med tem srečanjem je materi otroka po telefonu) sporočil, da tudi ne bo imel časa za stik z otrokom.

Otrok je to očetovo sporočilo sprejel zelo nejevoljno. Sedel je sključeno, včasih pogledal izpod čela in ni govoril. Na vprašanje, ali se ne želi srečevati z zagovornico, ni odgovoril. Ko sta bila z zagovornico sama, ji rekel le to, da je že vse povedal. Ob dogovarjanju za naslednje srečanje je spregovoril le toliko, da naslednje srečanje želi v času, da ne bo odsoten na igrišču s prijatelji, kar se je seveda upoštevalo.

V času, ko sta z zagovornico zapustila prostor, je njegova mati povedala, da je razlog otrokovega ravnanja lahko v stiski, ki je posledica dogodkov pred nekaj dnevi. Po zadnjem stiku z očetom povedal, da pogreša okolje, kjer je živel prej, in ob tem izrazil željo, da bi se vsaj za nekaj časa vrnil domov – k očetu. Na skupnem sestanku na CSD je to povedala in izrazila pripravljenost, da otrok živi pri očetu in tam tudi ostane, če se izkaže, da bi bilo zanj to najbolje, saj jima nenehne ovadbe in pritiski onemogočajo, da bi lahko mirno živela. Oče naj bi kljub temu, da je ves čas vztrajal, naj se otrok vrne domov, že takrat izrazil, da ne ve, ali bo on to zmogel. Od sestanka na CSD pa je prekinil vse stike z otrokom. Navedbe matere je pozneje potrdila strokovna delavka. Zagotovila je, da bo otrokovega očeta ponovno povabila na razgovor in ga seznanila z otrokovo stisko. Predlagala bo vključitev v svetovanje.

Na naslednjem srečanju se otrok spet ni želel pogovarjati z zagovornico. Ponovil je le to, da je že vse povedal.

S predstavljeno pobudo želimo opozoriti na hude posledice manipuliranja z otrokom. V tem primeru bo seveda CSD na ravnanje očeta opozoril sodišče v postopku razveze in odločanja o tem, kateremu od staršev bo otrok zaupan, in o stikih. A vendar - ali je mogoče popraviti škodo, povzročeno otroku. Komu bo ta otrok lahko še zaupal? **11.9-23/2011**

154. Otrokov glas sta ob pomoči zagovornice upoštevala tudi starša

Pobudnik je zaprosil za postavitev zagovornika osemletnemu sinu z željo, da se končno sliši glas otroka. Navajal je, da sin želi kar največ časa preživeti z njim, vendar se stiki vse bolj omejujejo, ker otrokova mati trdi nasprotno. Težave pri poteku stikov so se pojavljale že od leta 2007, vmes je prišlo celo do nekajmesečne prekinitve, ker oče ni redno pripeljal otroka nazaj ob dogovorjeni uri. V času predloga pa je bil zaradi nenehnih pritoževanj odprt tudi postopek ugotavljanja ogroženosti otroka.

S predlogom za postavitev zagovornika smo seznanili mater, ki je podala soglasje, ob tem pa izrazila bojazen, da bi otrok izražal svoje mnenje pod pritiskom očeta.

Zagovornica se je z otrokom srečala devetkrat. Srečanj je bilo več kot običajno, ker je bil otrok v hudi stiski in je bilo treba več časa za vzpostavitev zaupanja in posledično izražanja njegovega mnenja. Ob predstavitvi svojega mnenja in želja staršem ni želel biti prisoten (»da se ne bi več kregala«). Prisotni sta bili zagovornica in koordinatorica (česa?). Ob predstavitvi otrokove želje, da želi biti približno enako časa pri vsakem od staršev, in ob opažanjih zagovornice o stiski in bojazni otroka o tem, kakšen bo odziv staršev, je mati nemudoma dejala, da za temi besedami stoji njegov oče. Oče se je jezno odzval. Šele po daljšem pogovoru in ob tem nenehnem opozarjanju na to, da je treba poslušati glas otroka in to upoštevati ob odločanju o poteku stikov, je bil narejen premik k dogovarjanju med starši. Ob sodelovanju centra za socialno delo (CSD) in zagovornice so starši, upoštevajoč voljo otroka, najprej poskusno začeli novo obliko stikov. Po poskusnem obdobju sta ugotovila, da je dogovorjeni način zadovoljiv za vse, še zlasti za otroka, kar se tudi kaže pri njem.

Po preteku poskusnega obdobja je CSD po sestanku s starši in zagovornico ugotovil, da je otrok zadovoljen, da stiki zelo dobro potekajo, da so starši napredovali v starševskem sodelovanju, in tako odpravil razloge za postopek za zaščito ogroženega otroka. Sodišču je poslal mnenje in sporazum, ki sta ga, upoštevajoč otrokovo voljo, oblikovala roditelja.

Primer opozarja na pomembno vlogo zagovornika kot nepristranske osebe pri dejavni vključitvi otroka in upoštevanju njegovega mnenja za stike s starši. Posebej pomembno je, da so starši, potem ko so zmogli resnično slišati otroka, ob pomoči CSD vzpostavili ustreznejšo obliko sodelovanja in sprejeli rešitve glede urejanja medsebojnih razmerij in starševske skrbi. To pa pomeni, da sta vzpostavila tudi boljše razmere za zdrav psihosocialni razvoj otroka in za njegovo srečno otroštvo. **11.9-16/2010**

155. Preprečevanje srečanja z zagovornico ni v korist otrok

Okrožno sodišče je v pravdni zadevi zaradi predodelitve treh osemletnih otrok in določitve stikov centru za socialno delo (CSD) posredovalo zaprosilo za postavitev skrbnika za poseben primer vsem trem otrokom. Ta naj bi prevzel naloge kolizijskega skrbnika. CSD je zaprosil Varuha človekovih pravic RS (Varuh), da za prevzem omenjenih nalog imenuje zagovornico z liste zagovornikov, ki jo v okviru projekta Zagovornik – glas otroka vodimo pri varuhu.

Zagovornici, ki naj bi na podlagi odločbe Centra v novembru 2010 prevzela naloge kolizijskega skrbnika, nikakor ni uspelo navezati stika z otroki in se srečati z njimi, ker je mati srečanja preprečevala.

Postavila se je dilema: kako opraviti zagovorništvo oziroma skrbništvo, ko starši ali eden od njiju, to preprečujejo? Mati otrok se je odzvala le z obširnim pisanjem, v katerem je poskušala dokazati, da njeni otroci ne potrebujejo zagovornice in da bi jim vključevanje še ene osebe v postopek lahko škodovalo.

Na težave je zagovornica opozorila pristojni CSD in sodišče. Sodnica je v februarju razpisala obravnavo in nanjo povabila tudi zagovornico, s katero sta na naroku najprej skupno opravili razgovor z vsemi tremi otroki. Mama je vztrajala, da je bila navzoča tudi zaupna oseba otrok (soseda). Sodnica je vodila razgovor, zagovornica pa je sodelovala. Otroci so se postopno sprostili in dokaj sproščeno odgovarjali. Izrazili so željo, da se ne očetu ne materi ne pove, kar so povedali. Izrazili so tudi željo, da bi se še dobili z zagovornico. Njihova želja je bila posredovana mami in njeni odvetnici, tudi zaupna oseba je to potrdila, a sta se mati in odvetnica na to odzvali z besedami: »Bomo preverili, ali si tega res želijo…«. Mati se po 14 dneh še vedno ni oglasila, zato bo Varuh po potrebi spet posredoval pri CSD.

Pri izvajanju nalog iz projekta Zagovornik – glas otroka opažamo, da je najtežje pridobiti soglasje staršev ali enega od njiju in zagotoviti njihovo sodelovanje zlasti v tistih primerih, ko otrok zagovornika še kako potrebuje. Zato si bomo ob nadaljevanju dela na področju zagovorništva otrok prizadevali za takšno zakonsko ureditev tega področja, da bi bilo resnično vodilo predvsem korist otroka, in ne samovolja staršev. **11.9-41/2010**

2.16 IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA

Po Zakonu o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/06 – Mednarodne pogodbe, št. 20/06 – opcijski protokol) Varuh človekovih pravic RS (Varuh) izvaja tudi naloge in pooblastila državnega preventivnega mehanizma (DPM), v dogovoru z njim pa tudi izbrane nevladne organizacije, registrirane v Republiki Sloveniji ter organizacije, ki so pridobile status humanitarne organizacije v Republiki Sloveniji in se ukvarjajo z varstvom človekovih pravic ali temeljnih svoboščin. Na podlagi javnega razpisa, objavljenega v Uradnem listu RS, št. 107/2008 z dne 14. 11. 2008, so bile za sodelovanje v letu 2009 in 2010 (z možnostjo podaljšanja sodelovanja še za eno leto) izbrane organizacije: Pravnoinformacijski center nevladnih organizacij – PIC, Rdeči križ Slovenije in Inštitut Primus. Na podlagi Aneksov k Pogodbi o sodelovanju pri izvajanju nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma je bilo sodelovanje teh izbranih organizacij podaljšano še za eno leto, to je za leto 2011.

V letu 2011 smo opravili 46 obiskov in s tem v celoti uresničili vse načrtovane obiske iz vnaprej pripravljenega programa. Tako smo obiskali deset ustanov, kjer so nastanjene osebe, ki so na prestajanju kazni zapora oziroma priporniki, 19 policijskih postaj, Azilni dom v Ljubljani in Center za tujce v Postojni, dve psihiatrični ustanovi, tri posebne socialnovarstvene zavode, pet domov za starejše, en kombinirani zavod in štiri vzgojne zavode. Pri obiskih smo sodelovali s štirimi predstavnicami PIC, s tremi predstavniki Rdečega križa Slovenije in tremi predstavnicami Inštituta Primus.

Na podlagi posebnih pogodb o sodelovanju smo še naprej uporabljali tudi znanje in izkušnje (za zdaj) dveh zunanjih strokovnjakinj, ki poleg svojega strokovnega področja presojata razmere v zavodih tudi z vidika preprečevanja mučenja in drugih oblik okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Prva je strokovnjakinja za pedagoško in psihološko področje. Z nami sodeluje pri vseh obiskih vzgojnih zavodov, v katerih so nastanjeni mladostniki in po vsakem obisku v pisni obliki podaja svoje ugotovitve o ustreznosti izvajanja vzgojno-izobraževalne dejavnosti, ki jih opravljajo vzgojni zavodi, ter tudi o ustreznosti socialnega varstva z namestitvijo otrok in mladostnikov v teh ustanovah. Druga pa je strokovnjakinja s področja medicine, in sicer specialistka psihiatrije. Sodeluje pri načrtovanih obiskih prostorov odvzema prostosti (zlasti v večjih zavodih za prestajanje kazni zapora in v Azilnem domu ter Centru za tujce) ter v pisni obliki podaja svoje ugotovitve zlasti z vidika o ustreznosti zdravstvenega varstva in glede ravnanja z ljudmi, ki jim je odvzeta prostost.

Izbrane druge organizacije naloge in pooblastila opravljajo s svojimi osebami, ki so usposobljene za posamezna področja nadzora. Vedno so člani skupine, ki jo vsakokrat določi Varuh za opravljanje obiska na kraju odvzema prostosti ter preverjanja ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost. Kraj in čas obiska ter število članov skupine za opravljanje obiska na posameznem kraju nadzora določi Varuh. Pri tem upošteva program obiskov, ki je bil sprejet v sodelovanju z izbranimi organizacijami, po potrebi pa pri tem upošteva tudi druge okoliščine, ki bi terjale takojšen obisk.

O vsakem obisku smo pripravili izčrpno poročilo o svojih ugotovitvah. Poročilo vsebuje tudi predloge in priporočila za odpravo ugotovljenih nepravilnosti ter za izboljšanje stanja, vključno z ukrepi za zmanjšanje možnosti nepravilnega ravnanja v prihodnje. Pri pripravi poročila o opravljenem obisku sodelujejo vsi člani skupine in pripravijo krajše besedilo z lastnimi ugotovitvami in predlogi, ki so del končnega poročila o opravljenem nadzoru. Za izdelavo končnega poročila praviloma skrbi predstavnik Varuha, lahko pa tudi nekdo iz izbrane nevladne organizacije.

Uresničevanje priporočil DPM je zaveza (obveznost) države pogodbenice Opcijskega protokola. Po določbi 22. člena Opcijskega protokola morajo namreč pristojni organi države pogodbenice obravnavati priporočila DPM in z njim vzpostaviti dialog o mogočih ukrepih za izvedbo priporočil. Pripominjamo tudi, da na nujnost uresničevanja priporočil DPM opozarjata tudi sodbi Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi Štrucl Jakob in drugi proti Sloveniji ter v zadevi Mandić in Jović proti Sloveniji.

Na podlagi dosedanjih izkušenj in nekaterih predlogov izbranih organizacij smo pripravili tudi spremembe in dopolnitve Pravilnika o povračilu stroškov in o nagradah osebam iz organizacij, ki opravljajo naloge oziroma izvajajo pooblastila po določbah Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali ponižujočim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 20/2011). Pripravili smo tudi vprašalnik, ki nam bo v pomoč pri obiskih socialnovarstvenih zavodih (domov starejših) in s katerim želimo že pred našim obiskom zbrati nekatere osnovne podatke o delovanju zavoda. Vnaprej pripravljeni odgovori nam bodo omogočali, da bodo obiski potekali hitreje in učinkoviteje, predvsem pa se bomo laže usmerili v vsebinska vprašanja.

2.16.1 Obiski v zavodih za prestajanje kazni zapora, mladoletniškega zapora in prevzgojnega doma

V letu 2011 smo v okviru izvajanja nalog in pooblastil DPM obiskali deset od skupno štirinajstih lokacij, na katerih delujejo dislocirane notranje organizacijske enote Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju: UIKS). To so zavodi za prestajanje kazni zapora (v nadaljevanju: ZPKZ) oziroma njihovi oddelki in prevzgojni dom: ZPKZ Koper, Odprti oddelek Ig ZPKZ Ljubljana, Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper, Prevzgojni dom Radeče, ZPKZ Ljubljana, Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje (v nadaljevanju: ZPMZ in KZ Celje), ZPKZ Ig, Oddelek Murska Sobota ZPKZ Maribor, Odprti oddelek Rogoza ZPKZ Maribor in Polodprti oddelek Slovenska vas ZPKZ Dob pri Mirni.

DPM je Polodprti oddelek Slovenska vas ZPKZ Dob pri Mirni obiskal prvič, pet od omenjenih lokacij smo obiskali že leto prej (Odprti oddelek Ig ZPKZ Ljubljana, ZPKZ Ljubljana, ZPMZ in KZ Celje, Oddelek Murska Sobota ZPKZ Maribor in Odprti oddelek Rogoza ZPKZ Maribor), v štirih pa smo bili nazadnje pred dvema letoma (ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper, Prevzgojni dom Radeče, ZPKZ Ig).

Pri štirih od navedenih obiskov je sodeloval po en predstavnik pogodbenih nevladnih organizacij, pri preostalih šestih pa po dva. Pogodbena izvedenka za področje zdravstvenega varstva je sodelovala pri šestih obiskih, in sicer v ZPKZ Koper, Prevzgojnega doma Radeče, ZPKZ Ljubljana, ZPMZ in KZ Celje, ZPKZ Ig in Polodprtega oddelka Slovenska vas ZPKZ Dob pri Mirni.

V polovici primerov smo obisk prej napovedali. Vsi obiski navedenih lokacij so bili opravljeni v enem dnevu, z izjemo dvodnevnega obiska ZPKZ Koper. Obsegali so uvodni pogovor z vodstvom zavoda, ogled prostorov in pogovore z zaprtimi osebami.

DPM je v letu 2011 obiskom te vrste krajev odvzema prostosti namenil skupno 11 dni. V seštevku je bilo tam takrat 713 zaprtih oseb, od tega 429 obsojencev oziroma obsojenk (prišteti so tudi mladoletniki oziroma mladoletnice z vzgojnim ukrepom oddaje v prevzgojni dom), 270 pripornikov oziroma pripornic in 14 oseb, zoper katere se je izvajal uklonilni zapor. Poročila o posameznih obiskih (v skrajšani obliki) in ugotovitve DPM v zvezi z njimi so dostopna na spletni strani Varuha www.varuh-rs.si, v nadaljevanju pa izpostavljamo nekatere najbolj pomembne ugotovitve.

Šest zavodov je bilo prezasedenih, ZPKZ Ig, ZPMZ in KZ Celje in Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper v priporniškem delu, Odprti oddelek Rogoza ZPKZ Maribor in ZPKZ Koper pri obsojencih, ZPKZ Ljubljana pa tako pri obsojencih kot tudi pri pripornikih. Pri zadnjih je treba kot posebej kritično izpostaviti predvsem kar 160-odstotno prezasedenost glede na uradno zmogljivost za pripornike v tem zavodu.

Spodbudno je, da smo lahko razmere ali prakso v zavodih oziroma njihovih oddelkih posebej pohvalili v 46 primerih. Posebej želimo izpostaviti prakso v. d. direktorice v ZPKZ Koper, ki opravi obhod po zavodu vsaj dvakrat tedensko (enkrat tedensko ob obisku predsednika sodišča), saj ima dovolj pogost neposreden stik z zaprtimi osebami po naši presoji pozitiven učinek. V zavodu so zaposlili pravnika, ki daje pravno pomoč zaprtim osebam, vodi disciplinske postopke, sodeluje pri pogojnih odpustih, na strokovnih skupinah ipd., kar nedvomno vpliva na pravno varnost zaprtih oseb. Z namestitvijo telefonske govorilnice na sprehajališču v ZPMZ in KZ Celje je tam tudi pripornikom zagotovljeno praktično neomejeno telefoniranje med bivanjem na prostem.

Na več krajih smo tudi od zaprtih oseb slišali pohvale na račun osebja, predvsem na Polodprtem oddelku Slovenska vas ZPKZ Dob pri Mirni, ZPMZ in KZ Celje in Odprtem oddelku Rogoza ZPKZ Maribor. To nas je utrdilo v prepričanju, da je tudi v ZKPZ mogoče opravljati delo v spoštljivem odnosu do zaprtih oseb. Le v PD Radeče in ZPKZ Koper smo prejeli nekaj pritožb nad odnosom pravosodnih policistov do zaprtih oseb, pri čemer je šlo za nepravilnosti, kot so tikanje in podobno, tako da resnih kršitev človekovega dostojanstva nismo ugotovili nikjer. Prav tako smo večkrat z zadovoljstvom ugotovili, da je bilo realiziranih več prejšnjih priporočil DPM, na primer: na Oddelku Murska Sobota ZPKZ Maribor so popravili slabo tesnjenje oken in vdrtine v steni zaradi zamenjave instalacije; na Odprtem oddelku Ig ZPKZ Ljubljana so prepleskali prostor za prhanje in iz bivalnih prostorov so odstranili odvečno embalažo; v Odprtem oddelku Rogoza ZPKZ Maribor so prepleskali bivalne prostore v novem objektu in prostore jedilnice, sobe za obiske in knjižnice, prostori so bili v času obiska tokrat dobro ogrevani. V PD Radeče so bile v prostorih za izločitev odstranjene lesene palice; v ZPKZ Ig so bili oštevilčeni vsi bivalni prostori; za prestajanje uklonilnega zapora so zagotovili ločene prostore; prebeljene so bile sobe vseh oddelkov, podobno tudi drugje. Vse to kaže na to, da vendarle prihaja do upoštevanja predlogov DPM za izboljšanje bivanjskih razmer na obiskanih krajih prostosti, kar je seveda spodbudno in hkrati potrjuje namen našega delovanja,

Po drugi strani pa smo večkrat ugotavljali, da so materialne razmere za zaprte osebe pretežno slabe (predvsem v Oddelku Nova Gorica ZPKZ Koper in ZPKZ Ljubljana). Zavodi bi lahko več pomanjkljivosti odpravili že z nekaj večjo samoiniciativnostjo. Tako smo v nekaj primerih predlagali, naj se pleskanje izvaja po potrebi, tj. tudi zunaj rednega načrta (Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper, ZPKZ Koper, Oddelek Murska Sobota ZPKZ Maribor ...); naj se bolj sproti skrbi za popravljanje poškodovanega inventarja (npr. ZPKZ Koper, ZPKZ Ljubljana, PD Radeče, Odprti oddelek Rogoza ZPKZ Maribor, Odprti oddelek Ig ZPKZ Ljubljana, Polodprti oddelek Slovenska vas ZPKZ Dob pri Mirni ...). V dveh primerih (Oddelek Murska Sobota ZPKZ Maribor in Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper) pa bi bilo mogoče razmere izboljšati že z odstranitvijo odvečnega pohištva, s čimer bi pridobili več uporabnega prostora v posameznih sobah in zmanjšali občutek utesnjenosti.

Kot že tolikokrat doslej, smo tudi v tem letu večkrat ugotovili neustrezno opremljenost prostorov za izločitev (Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper, ZPKZ Ljubljana, PD Radeče, Oddelek Murska Sobota ZPKZ Maribor, ZPKZ Ig). V tej zvezi smo žal predvsem prejemali pojasnila GUURSIKS, da tega niso uredili zaradi pomanjkanja denarja. Menimo, da se s takimi izboljšavami ne bi smelo odlašati.

Tudi glede bivanja na prostem in siceršnjih možnosti za telesne dejavnosti zaprtih oseb smo ugotovili nekatere pomanjkljivosti. V Oddelku Murska Sobota ZPKZ Maribor smo tako ugotovili, da še vedno nimajo prostora, v katerem bi jim bila omogočena rekreacija ne glede na vremenske razmere, zato smo predlagali, naj se poskuša urediti vsaj manjši fitnes. V ZPKZ Ljubljana še vedno niso zgradili nadstreška na notranjem sprehajališču, kar bi omogočilo zadrževanje pripornikov na svežem zraku ob slabem vremenu. V zvezi s tem smo morali zavodom še predlagati, naj se prouči možnost za nabavo dodatne opreme za fitnes, ki ga uporabljajo priporniki, saj je bil tudi ta v slabem stanju, oprema pa pomanjkljiva. Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper pa smo lahko pohvalili za prizadevanje, da se pripornikom omogoči več bivanja zunaj bivalnih prostorov.

V zvezi z zagotavljanjem pravice do dela zaprtim osebam je treba tokrat kot svetla primera izpostaviti predvsem Odprti oddelek Rogoza ZPKZ Maribor, ki je tudi tokrat zagotavljal delo vsem zaprtim osebam, ki so to želele, in Polodprti oddelek Slovenska vas ZPKZ Dob pri Mirni, ki je zagotavljal delo večini obsojencev. Precej spodbudno je na tem področju kazalo tudi v ZPKZ Ljubljana, ki je delo zagotavljal večini obsojencev, žal pa ne vsem, ki bi to želeli. V ZPKZ Ig se je stanje od prejšnjega našega obiska precej izboljšalo, sprejemljivo pa je bilo tudi v Oddelku Nova Gorica ZPKZ Koper. V Oddelku Murska Sobota ZPKZ Maribor in ZPKZ Ljubljana smo morali sicer predlagati, da se še več dejavnosti za zaposlitve zaprtih oseb usmeri v pripornike.

Glede omogočanja izobraževanja zaprtim osebam smo lahko pohvalili predvsem prizadevanje Oddelka Nova Gorica ZPKZ Koper, čeprav smo morali v matičnem zavodu (ZPKZ Koper) predlagati, da v izobraževanje poskušajo pritegniti več zaprtih oseb. Podobno smo na Odprtem oddelku Rogoza ZPKZ Maribor in Oddelku Murska Sobota ZPKZ Maribor predlagali, naj poskušajo organizirati še več vsaj krajših oblik izobraževanja za zaprte osebe.

Glede knjižničnih storitev za zaprte osebe smo posebej pohvalili ZPKZ Koper, v katerem ima obsojenec, ki skrbi za knjižnico, nalogo, da izdela povzetke vsebine knjig, ki bodo prav prišle predvsem zaprtim osebam, ki iz takega ali drugačnega razloga same ne morejo v knjižnico. Takšen pristop bi bil dobrodošel tudi v drugih zavodih, delo v knjižnici pa bi bilo tudi vsebinsko bogatejše.

Kot vselej smo tudi v letu 2011 občasno naleteli na pritožbe zaprtih oseb glede (pre)hrane (na primer ZPKZ Ig, Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper), vendar nismo ugotovili nobenih nedopustnosti. V ZPKZ Ljubljana so se pritoževali nad visokimi cenami v zavodski kantini. Na podlagi našega opozorila je zavod nato potrdil, da je med na novo uvedenim tedenskim pregledu cen ugotovil, da so cene nekaterih izdelkov višje, kot so bile navedene v ponudbenem predračunu.

Zaznali smo tudi več težav v zvezi z zdravstveno oskrbo, izpostavljamo le nekaj najbolj izstopajočih. V ZPKZ Ig smo ugotovili, da se pojavljajo težave glede zdravstvenega zavarovanja otrok, ki se rodijo tujkam in nimajo očeta. V drugem primeru je izvedenka ugotovila, da v ZPKZ Dob pri Mirni sočasno predpisujejo substitucijsko terapijo in benzodiazepine, česar po doktrini ne bi smeli, razen v določenih izjemnih primerih. Zaradi pritoževanja zaprtih oseb v Oddelku Murska Sobota ZPKZ Maribor o dolgotrajnosti dostopa do zdravnika pa smo preverili tudi navzočnost zdravstvenega osebja in poudarili, da mora osebje takoj posredovati potrebo po zdravniški pomoči.

Kadrovska zasedba v zavodih po naši presoji vselej ni bila zadovoljiva. Tako smo za Oddelek Murska Sobota ZPKZ Maribor, Oddelek Nova Gorica ZPKZ Koper in PD Radeče predlagali zaposlitev pedagoga, za Odprti oddelek Rogoza ZPKZ Maribor in ZPKZ Koper pa psihologa. Ugotavljali smo tudi, da v vseh zavodih oziroma na oddelkih še vedno ne izpeljujejo disciplinskih postopkov, čeprav pri zaprtih osebah še vedno prihaja do disciplinskih kršitev

(na primer ZPKZ Ljubljana, Oddelek Murska Sobota ZPKZ Maribor). Kakor smo že poudarili v preteklosti, je prav, da se izpelje ustrezen disciplinski postopek, v katerem se ugotavlja očitana kršitev. Tako bo manj možnosti za arbitrarno odločanje in zagotovljenih več možnosti za objektivni nadzor sprejetih odločitev.

2.16.2 Obiski policijskih postaj

V letu 2011 smo obiskali 19 policijskih postaj po Sloveniji (PPIU Kranj, PP Bled, PP Idrija, PP Tolmin, PP Jesenice, PP Kranj, PP Izola, PP Koper, PP Ptuj, PPIU Murska Sobota, PP Lenart, PP Šentilj, PP Cerknica, PP Ilirska Bistrica, PP Škofja Loka, PP Grosuplje, PP Ribnica, PP Gornja Radgona ter PP Ruše). Ob obiskih smo zopet opazili, da so bili policisti dobro seznanjeni z našim nalogami in pooblastili, tako da je naše delo potekalo nemoteno. Vsi obiski so bili nenapovedani. Po vsakem obisku je skupina pripravila poročilo o ugotovitvah s priporočili, ki je bilo poslano Ministrstvu za notranje zadeve (MNZ) in zadevni Policijski postaji (PP), kjer je bil opravljen nadzor.

Poročila so nastala na podlagi pregleda prostorov za pridržanje, pogovora z vodstvom PP, pogovora s pridržanimi osebami ter na podlagi pregleda dokumentacije, povezane s pridržanjem oseb. MNZ se je redno odzivalo na naša poročila in se v večini primerov strinjalo z našimi ugotovitvami ter nam zagotovilo, da so nekatere pomanjkljivosti že odpravili oziroma da so predvidene izboljšave.

Obiski PP so še naprej potekali po ustaljenem zaporedju: najprej je skupina, ki so jo sestavljali predstavniki Varuha in predstavniki ene, dveh ali treh pogodbenih nevladnih organizacij, opravila ogled vseh prostorov za pridržanje, vključno s pomožnimi prostori (prostori za sprejem, za tujce in odvetnika, skladišče, prostor za sprehod).

Pri splošnem pregledu PP smo pogledati tudi parkirne prostore za stranke, označenost parkirnih prostorov in ustrezen dostop za invalidne osebe, garderobne prostore za policiste ter morebitno ločenost za moške in ženske.

Nato je sledil ogled intervencijskih vozil, če so bila med našim obiskom na PP, potem je bil na vrsti pogovor z vodstvom PP (največkrat s komandirjem, pomočnikom komandirja ali z dežurnim policistom), ko smo pregledali tudi dokumentacijo pridržanj naključno izbranih primerov (spisov). Ob vsakem obisku smo pridobili tudi statistične podatke o številu pridržanih in zadržanih oseb po Zakonu o nadzoru državne meje na obiskanih PP v letu 2011.

Osnovni podatki o prostorih za pridržanje

Število prostorov za pridržanje se razlikuje po PP, ki imajo od enega do šest prostorov za pridržanje, za krajša in za daljša pridržanja. Na nekaterih PP imajo prostore za pridržanje, vendar jih zaradi različnih razlogov ne uporabljajo (PP Jesenice, PP Bled in PP Koper). V takih primerih uporabljajo prostore za pridržanje na drugih PP.

Dostop do prostorov za pridržanje je v nekaterih primerih mogoč neposredno čez dvorišče (z intervencijskim vozilom). Le na eni PP (PP Koper), kjer so prostori za pridržanje v pritličju, je dostop skozi glavna vrata mimo dežurnega policista.

Ob ogledu prostorov za pridržanje smo se osredotočili na ustrezno opremljenost, označenost in velikost prostorov, ustrezno osvetlitev (dnevna in umetna svetloba), primerno temperaturo in prezračevanje prostorov ter čistočo, sanitarije, dostop do pitne vode, oskrbe s hrano, videonadzor prostorov in klicno možnost, opremljenost prostorov z informacijami in brošurami o pravicah pridržanih oseb, možnost za gibanje na prostem ter možnost kajenja (in bivanja v sobah brez kajenja), urejenost pritožbenih poti in (ne)primerno pokritost sanitarnih prostorov z videonadzornim sistemom.

Opremljenost prostorov

Prostori za pridržanje so večinoma ustrezno opremljeni (WC). Ležišča so praviloma lesena in opremljena s PVC-žimnicami in posteljnino, ki jo oseba dobi ob prihodu (odeje ali posteljnina za enkratno uporabo). Posteljnina je običajno shranjena v posebnem prostoru oziroma skladišču.

Kot primer dobre prakse je DPM izpostavil:

- Namestitev varnejše vodovodne pipe, ki je povsem ravna s steno in deluje na pritisk (PP Kranj). Dober način shranjevanja zaseženih primerov na PP Kranj, kjer imajo za vsak prostor za pridržanje tudi pripravljeno večjo plastično posodo, v kateri se hranijo zaseženi predmeti pridržane osebe. V omari na označeni polici pa imajo večjo vrečo s pripravljeno posteljnino, odejo in vzglavnikom. Primer dobre prakse hranjenja zaseženih predmetov je tudi na PP Ptuju, kjer imajo šest manjših omar, označenih s številkami od ena do šest (na PP imajo šest prostorov za pridržanje).

- Velja tudi pohvaliti, da je PP Ilirska Bistrica upošteva priporočilo DPM od zadnjega obiska, saj sta bili v prostor za krajše pridržanje nameščeni žimnici.

DPM je ob obiskih opozoril tudi na nekatere pomanjkljivosti:

- Umazane stene v prostorih za pridržanje (PP Ptuj) in v prostorih za pogovore oziroma za zaslišanje (PP Jesenice, PP Ribnica). Treba je pohvaliti, da so bili prostori za pridržanje na PP Cerknica v nasprotju z zadnjim obiskom čisti.

- Pritisk vode v umivalniku je prevelik, saj je ob pritisku na gumb voda pritekla tako močno, da je škropila zunaj umivalnika, tudi po leseni postelji, ki je v neposredni bližini (PP Kranj).

- Kot pomanjkljivost štejemo tudi, da nekateri prostori za pridržanje nimajo dostopa do tekoče vode (PP Idrija, PP Ptuj in PP Škofja Loka), zato jo policisti dostavljajo v plastičnih kozarcih. Predlagali smo, naj se to v čim krajšem času spremeni in pridržanim osebam omogoči stalen dostop do pitne vode v prostoru za pridržanje.

- Tri PP (Idrija, Tolmin in Lenart) kot ene redkih nimajo rjuh in vzglavnikov. Na PP Koper so jih imeli, vendar jih pridržanim osebam niso izročili, če so bile pridržane za krajši čas. DPM je predlagal, da se na PP rjuhe in vzglavnike dostavi čim prej ter da se pridržanim osebam izroči vzglavnik, predvsem če so pridržane čez noč.

Osvetljenost prostorov za pridržanje

Pri pregledu vseh 19 PP smo samo na PP Kranj ugotovili, da v prostorih za pridržanje ni ustrezne dnevne svetlobe. Prostori za pridržanje imajo zgolj manjšo režo (širine približno 15 cm in dolžine 1,5 metra) za dostop dnevne svetlobe.

Na petih PP (PP Koper, PP Ptuj, PP Škofja Loka, PP Lenart ter PP Ruše) je bilo ugotovljeno, da umetne svetlobe ni mogoče uravnavati (zmanjšati oziroma zvišati jakost svetlobe). Ker je prižgana umetna luč lahko moteča pri pridržanjih v nočnem času, je DPM predlagal, da se prouči možnost namestitve stikal za uravnavanje jakosti svetlobe. MNZ se je v odzivnih poročilih zavezal k proučitvi možnosti namestitve takšnih stikal.

Čistost prostorov

Policijske postaje imajo zaposleno čistilko oziroma sklenjeno pogodbo s čistilnim servisom. Razen umazanih sten v prostorih za pridržanje (PP Ptuj) in v prostorih za pogovore oziroma za zaslišanje (PP Jesenice, PP Ribnica) so prostori bili čisti. Pohvaliti je treba, da so bili prostori za pridržanje na PP Cerknica v nasprotju zadnjim obiskom čisti in da so na PP Ribnica prostor za pridržanje številka 1 prepleskali.

Sanitarije

Sanitarije so bile ustrezno urejene: WC-školjka v prostorih za daljše pridržanje in WC-počepnik z izplakovanjem v prostorih, ki so namenjeni krajšemu pridržanju.

Video- in zvočni nadzor

Pravilnik o policijskih pooblastilih določa, da mora policist, ki izvaja pridržanje, poskrbeti za varnost pridržane osebe, od njene namestitve v prostor za pridržanje do izpustitve. Za nadzorovanje pridržanih oseb lahko policist po tem Pravilniku uporablja naprave za prenos zvočnih in slikovnih znakov. Uporaba teh naprav mora biti v prostoru vidno označena. Pravilnik pri tem jasno določa, da nadzor s tehničnimi sredstvi ne izključuje neposrednega fizičnega nadzora.

Zgolj na eni PP (PP Koper) je bilo ugotovljeno, da zorni kot videonadzornega sistema v prostorih za pridržanje obsega tudi toaletni del prostora za pridržanje, kar je v nasprotju z Normativi o gradnji, adaptaciji in opremi prostorov za pridržanje. Na to smo opozorili in predlagali, da se zaradi pravice do zasebnosti napake odpravijo. V odzivnem poročilu je MNZ zagotovilo, da so na kameri takoj pokrili del, ki nadzira predel s sanitarijami, z ustreznim posegom pa bodo navedeno uredili tako, kot je določeno v Normativih za gradnjo, adaptacijo in opreme prostorov za pridržanje.

Na eni PP (PP Idrija) je bil med obiskom DPM pokvarjen videonadzorni sistem v prostorih za pridržanje. Sogovornik je pojasnil, da je odprava napake že naročena. DPM je že med obiskom predlagal, da zato dežurni policist ob pridržanjih opravi pogostejši nadzor pridržane osebe in da pričakuje, da bodo napake na videonadzornem sistemu odpravili čim prej.

Večina PP ima v svojih prostorih za pridržanje videonadzor in klicni zvonec, vendar opozorilo (nalepka) o govorni napravi ponekod ni bilo označeno (PP Ptuj, PP Šentilj in PP Jesenice). Naš predlog, da naj PP zagotovijo opozorilo (nalepko) tudi v prostorih za pridržanje, je MNZ sprejelo in zagotovilo, da bo to uredilo oziroma je že uredilo.

Pohvaliti moramo PP Škofja Loka, ki je upoštevala priporočilo DPM od zadnjega obiska, da je treba v prostor za krajša pridržanja namestiti ustrezno obvestilo za govorno napravo.

Prehrana in voda

Večina PP zagotavlja pridržanim osebam hrano v obliki t. i. »lunch paketov«, ki jih je več vrst, med njimi tudi posebni za vegetarijance, katerih rok uporabnosti je ustrezen. Večina PP (ki izvaja daljša pridržanja) ima sklenjene pogodbe o dostavi hrane iz bližnjih gostiln (zlasti v primeru pridržanja do 48 ur).

DPM pozdravlja, da je PP Ribnica upoštevala predlog in priskrbela plastenke za vodo. Predlagali smo, naj se tudi to čim prej spremeni in pridržanim osebam omogoči stalen dostop do pitne vode v prostoru za pridržanje.

Zdravstvena oskrba pridržanih oseb

PP zdravniško pomoč zagotavljajo tako, da pridržano osebo odpeljejo v bližnji zdravstveni dom, ki ima zagotovljeno 24-urno dežurstvo, oziroma da pride zdravnik na PP.

Intervencijska vozila

Pri pregledu dveh PP (Kranj in Izola) smo ugotovili, da je prostor za prevoz pridržanih oseb umazan. Drugače so bili prostori čisti. DPM je predlagal, da je treba prostor očistiti in v prihodnje bolj redno skrbeti za čistočo. Vsa vozila so imela za sedalnim delom režo, ki omogoča, da se lahko pridržana oseba med prevozom prime tudi, ko ima roke spete s lisicami.

Pri ogledu intervencijskega vozila na PP Izola smo opazili na lesenem sedalnem delu vozila rjav madež (pri čiščenju tega z mokrim papirjem je bilo ugotovljeno, da gre za kri). Policisti so še pred časom opravili intervencijo, v kateri je bilo odrejeno pridržanje osebe, ki je bila poškodovana po rokah. To kaže na to, da so bili ostanki krvi očitno v intervencijskem vozilu kar nekaj časa. DPM je opozoril, da mora biti prostor, kjer se prevažajo pridržane osebe, čist in da se mora v prihodnje redno preverjati čistost prostora, še posebej ko se v prostorih za prevoz oseb prevaža oseba, ki je poškodovana (ki krvavi).

Sprehajališča

Ta so namenjena sprehajanju pridržanih oseb in kajenju. Večina PP nima posebnega sprehajališča, kar ni ustrezno predvsem na PP, kjer imajo tudi prostore za daljše pridržanje. Zato uporabljajo dvorišča PP in zagotovijo tudi spremstvo oziroma osebni nadzor.

Sprehajališča so večinoma primerno velika, razlikujejo pa se v pokritosti (večinoma so nepokrita) in ograjenosti (ograjena z ograjo, neograjena). DPM pozdravlja sprehajališče na PP Ilirska Bistrica, kjer je sprehajališče tudi delno pokrito, kar zagotavlja pridržanim osebam sprehajanje tudi ob slabem vremenu.

Opremljena so z videonadzorom in v večini primerov so čista.

Prostor za odvetnike

Policijske postaje imajo ali poseben prostor za odvetnike ali pa za to uporabljajo druge prostore (prostor za sprejem pridržane osebe, za zaslišanje, delovne sobe za policiste). V nekaterih PP je oprema v teh prostorih pomanjkljiva (ni mize, stola), zato smo predlagali namestitev potrebne opreme za pogovor med odvetnikom in stranko.

Poleg seznama odvetnikov, ki je objavljen na spletni strani policije, imajo vse PP, razen PP Grosuplje, seznam odvetnikov tudi v tiskani obliki. Na PP (Lenart in Bled), kjer je bil seznam odvetnikov starejšega datuma, je DPM predlagal, da se natisne novega in da se ta redno obnavlja. Na PP Gornja Radgona, kjer seznam odvetnikov ni bil datumsko označen, pa je DPM predlagal, da se namesti nov seznam z datumom in da se tudi ta v prihodnje redno obnavlja.

Pohvalno je upoštevanje priporočila DPM z zadnjega obiska o namestitvi natisnjenega seznama odvetnikov, ki se po pojasnilu sogovornika redno obnavlja (PP Škofja Loka). Na drugi strani pa nekatere PP niso upoštevale priporočila DPM z zadnjega obiska. Tako ni bilo na primer upoštevano priporočilo , da se seznam odvetnikov namesti tudi v prostor za sprejem in pogovor s pridržano osebo (PP Ribnica). DPM v tovrstnih primerih znova predlaga, da se priporočilo upošteva (da se v prostor za sprejem in pogovor s pridržano osebo namesti seznam odvetnikov).

Prostor za tujce

Večinoma so bili prostori primerno čisti in opremljeni, vključno s plakatom o pravicah pridržanih oseb v več jezikih, z brošuro o pravicah oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, v več jezikih in raznimi zloženkami (UNHCR, PIC). Postajam, na katerih tega nismo zasledili (PP Koper), smo predlagali, da zagotovijo plakate in brošure.

Seznanjenost pridržanih oseb z njihovimi pravicami

Policija je pred leti izdala brošuro z obvestilom o pravicah osebe, ki ji je bila odvzeta prostost, v več jezikih in jih imajo v vseh PP. Na nekaterih PP pa žal niso na mestu, kjer bi bila najbolj potrebna (prostori in predprostori za pridržanje, prostori za tujce), in zato je minilo nekaj časa, da so policisti brošuro sploh našli. Tako smo jo na PP Koper pogrešali v prostoru za tujce in tudi predlagali, da jo zagotovijo čim prej. Podobno je bilo na PP Grosuplje.

Seznanjenost s pravicami se zagotavlja tudi s plakati z obvestilom o prijetju zaradi odvzema prostosti, kar je pohvalno, vendar bi jih bilo treba v večini primerov zamenjati z novejšo različico, ker zdajšnja ne vsebuje pravice do zdravnika po lastni izbiri. Kot primer dobre prakse je PP Škofja Loka, ki je zadevo rešila z dodatnim pripisom pravice do proste izbire zdravnika na plakat. DPM je tako rešitev informiranja pridržanih oseb z odobravanjem sprejel in hkrati predlagal, da se to prenese tudi na druge PP.

Prav tako bi bili lahko plakati nameščeni v prostorih, kjer se pridržane osebe zadržujejo največ časa. Če so samo na hodnikih, dvomimo, da se pridržanim omogoča, da se seznanijo z vsebino.

Varuh človekovih pravic RS je kot izvajalec DPM v letu 2011 razposlal na vse PP tudi brošure in plakate o DPM. Na večini PP brošur nismo zasledili, izpostavljamo pa PP Gornjo Radgono, ki je imela brošure DPM v prostoru za pogovor s strankami in PP Grosuplje, ki je imela v sobi za pogovore nalepljen plakat o DPM.

Dokumentacija

Pregled dokumentacije je pokazal, da je ta večinoma skrbno urejena, smo pa klub temu opazili nekatere nedoslednosti, netočnosti in nepravilnosti pri izpolnjevanju podatkov v dokumentaciji:

- Na potrdilu o zaseženih predmetih ni podatka o uri zasega predmetov (PP Tolmin).

- Na potrdilu o zaseženih predmetih je bilo ugotovljenih več nepravilnosti: potrdilo je oseba podpisala, kot opombo pa je policist napisal, da je pridržana oseba podpis odklonila brez razloga; na potrdilu ni bila zapisana ura vrnitve predmetov; v delu potrdila »zaključeno pod zaporedno številko« je številka 9, čeprav je bilo zaseženih 10 predmetov (kje?).

- Pri izpolnjevanju uradnega zaznamka o pridržanju je bilo ugotovljeno, da so bili podatki na obrazcu uradnega zaznamka o pridržanju popravljeni s »korektorjem«. Ker gre za uradni dokument, je DPM menil, da je taka praksa neprimerna. DPM je predlagal, da se v takšnih primerih morebitni popravki zapišejo tako, da bo viden prejšnji podatek. Podatek pa naj s podpisom potrdi policist, ki je podatek popravljal (PP Idrija). Podobno je bilo na PP Koper, kjer so bili na potrdilu o zaseženih predmetih opravljeni popravki brez podpisa policista, ki jih je popravil. Tudi tu je DPM predlagal, da se morebitni popravki označijo tako, da bo viden prejšnji podatek.

- Neusklajenost ure končanja pridržanja z uro izročitve osebe v postopek preiskovalnemu sodniku (PP Idrija).

- Netočno evidentiranje začetka in konca pridržanja (PP IU Kranj).

- Netočni časovni okvirji postopka s pridržano osebo (PP Bled).

- S pregledom dokumentacije je bilo na več PP ugotovljeno, da so policisti izpolnili tudi rubriko o obveščanju diplomatskega predstavništva, čeprav ni šlo za tujca oziroma tujko (PP Škofja Loka, PP Gornja Radgona, PP Ruše). V teh primerih je DPM predlagal, da naj policiste opozorijo, da na obrazcih o pridržanju v prihodnje izpolnijo le rubrike, ki jih je treba izpolniti.

- Pri obveščanju svojcev je bilo iz uradnega zaznamka o pridržanju in sklepa o pridržanju razvidno le, da je bil o tem obveščen svojec, ni pa bilo razvidno, na katero tel. številko se je klicalo (PP Ruše). DPM je v tovrstnih primerih predlagal, da se ob telefonskem obveščanju svojcev zapisuje tudi podatek, na katero telefonsko številko so bili obveščeni.

- Pomanjkljivo evidentiranje okoliščin pridržanj. Na PP Piran je bilo v rubriki »nadzor pridržane osebe« evidentirano samo »videonadzor«, kar je po mnenju DPM pomanjkljivo. DPM je predlagal, da se v uradni zaznamek o pridržanju zapišejo tudi druge okoliščine pridržanja, kot so osebni pregled, izročitev copat, odeje, vode, prehrane in podobno (PP Izola in PP Koper).

- Pokrivanje ure vročitve sklepa o pridržanju z uro začetka pridržanja, kar je po mnenju DPM nerealno (PP Izola).

- Netočno naveden datum izdaje odločbe o pridržanju. Pridržanje je bilo od 8. 3. do 10. 3. 2011, na odločbi o pridržanju pa je bil naveden datum izdaje odločbe 31. 12. 2010 (PP Izola).

Pri pregledu dokumentacije mladoletne osebe na PPIU Kranj je iz nje izhajalo, da je bila pridržana oseba seznanjena s pravicami v albanskem jeziku. Ker iz uradnega zaznamka ni bilo mogoče ugotoviti, kdo in kako je to osebo s pravicami seznanil v albanskem jeziku (po besedah sogovornika je to razvidno iz preostale dokumentacije, kjer se hrani stroškovnik, ki se izda prevajalcu), je DPM predlagal, da se morebitna navzočnost prevajalca z imenom in priimkom ter časovnim okvirjem (prihodom in odhodom) zapiše tudi v uradnih zaznamkih o zadržanju (pridržanju) pod rubriko »druge ugotovitve in opombe«.

Ker je šlo v tem istem primeru za mladoletno osebo, je bilo potrebno tudi obveščanje pristojnega centra za socialno delo. DPM je ugotovil, da tudi navedeni podatek, da je bil center za socialno delo obveščen o zadržanju, iz arhivske dokumentacije ni bil razviden. DPM je tudi v takšnih primerih, predlagal, da se obveščanje centra za socialno delo dodatno zapiše tudi v uradne zaznamke o zadržanju (pridržanju) pod rubriko »druge ugotovitve in opombe«.

Nadalje smo ob pregledu dokumentacije ugotovili več nepravilnosti, ko je bila pridržani osebi ponujena zdravstvena pomoč. Tako je bilo na PP Jesenice v rubriki »zdravstveno stanje pridržane osebe« zapisano samo, da so policisti pridržani osebi oskrbeli rano na nosu. Nadalje je bilo iz dokumentacije na PP Ruše ugotovljeno, da je bila oseba med policijskim postopkom odpeljana na pregled k zdravniku, vendar pa iz uradnega zaznamka ni razvidno h kateremu. DPM je predlagal, da se v prihodnje v primerih, ko je potrebna zdravstvena oskrba pridržane osebe, to zapiše v uradni zaznamek oziroma da se dosledno izpolnijo vse rubrike uradnega zaznamka.

Nadalje smo na PP Izola pri pregledu uradnega zaznamka ugotovili, da je imela oseba pri odreditvi pridržanja poškodbe oziroma odrgnine na desni pesti in odrgnine desnega kolena. Navedeno je bilo tudi, da ima depresijo. DPM je pogrešal podatek, da policisti, ki so odredili pridržanje, niso zapisali, ali je bila osebi, ki je bila očitno poškodovana, ponujena zdravniška pomoč. DPM je menil, da je v primerih, ko gre za vidno poškodbo, vedno treba obvestiti zdravnika oziroma peljati pridržano osebo na pregled in oskrbo poškodb k zdravniku.

DPM je o vseh nedoslednostih, nepravilnostih in netočnostih obvestil Ministrstvo za notranje zadeve in dal priporočilo, da se v prihodnje točneje in dosledneje evidentirajo vsi podatki v dokumentaciji in da na to dodatno opozori vse policiste.

Na nekaterih PP smo opazili primere dobre prakse, in sicer:

- Dosledno izpolnjevanje rubrik uradnega zaznamka o pridržanju na PP Škofja Loka, v delu »nadzor pridržane osebe in ugotovitve« ter »druge ugotovitve in pripombe«, saj je iz njih mogoče razbrati vse dejavnosti policistov glede pridržane osebe (ponujena hrana, voda, nadzor …).

- Za privedene osebe na PP Tolmin vodijo posebno ročno evidenco privedenih in vabljenih oseb na PP. Za vsako privedbo se izdela posebna mapa, v kateri je shranjena vsa dokumentacija, ki se nanaša na konkreten primer.

Pritožbene poti

Policijske postaje imajo različno urejene pritožbene poti. Skoraj vse PP imajo knjigo pohval in pritožb (razen PP Kranj), ki je pri dežurnemu policistu. Večina PP (razen PP Idrija, Jesenice, Kranj, Izola, Tolmin, Koper, Lenart) pa ima tudi nabiralnike, kar daje možnost pridržanimi osebam anonimno podajo pritožbe/pohvale, prav tako lahko to izkoristijo tujci, ki sicer niso seznanjeni s slovenskimi predpisi o možnosti pritožb zoper delo uradnih oseb (ob predpostavki, da je nabiralnik tudi ustrezno označen v tujem jeziku).

PP Škofja Loka prav tako nima nabiralnika, vendar so po pojasnilu sogovornika v postopku pridobitve nabiralnika. PP Ilirska Bistrica sicer nabiralnik ima, vendar na njem ni bil označen namen. DPM je predlagal, da se na nabiralnik namesti ustrezen napis.

Dostop do PP invalidom in parkirni prostori za stranke, tudi invalidne osebe

Razen na treh (Idrija, Grosuplje in Ruše) imajo vse druge PP ustrezen in urejen dostop za invalide. Na teh treh PP je dostop do dežurnega policista mogoč le po več stopnicah. Pred stopnicami ni niti zvonca, s katerim bi invalidni obiskovalec lahko poklical dežurnega policista. Dostop invalidne stranke je tako odvisen od tega, ali jo dežurni policist opazi na kameri ali če v PP po naključju pride še kakšna druga stranka in dežurnega policista obvesti o prihodu invalidne osebe. V vseh primerih mora dežurni policist zapustiti svoje delovno mesto, da se lahko pogovori z njo.

DPM kot pozitivno ocenjuje urejen dostop za invalide in rezervirani dve parkirni mesti za invalide (PP Ptuj).

Delovne razmere za zaposlene

DPM je ugotovil, da policisti opravljajo delo v slabih delovnih razmerah na dveh PP (Izola in Jesenice), kjer policistom niso zagotovljeni ustrezni garderobni prostori, na PP Jesenice pa policisti in policistke tudi nimajo ločenih garderobnih prostorov ter možnosti prhanja. Na PP Jesenice so garderobni prostori v prostorih garaže, ki je bila sicer za ta namen pregrajena,

na PP Izola pa so majhne garderobne omare kar v sobi za policiste. V isti sobi se opravijo tudi pogovori s strankami, kajti PP nima posebne sobe za sprejem strank. DPM je ugotovil, da sta PP Izola in PP Jesenice eni redkih, ki nimata ustreznih delovnih razmer za policiste, in zato predlagal, da se na navedenih PP proučijo možnosti za čimprejšnje izboljšanje delovnih razmer.

2.16.3 Obiski psihiatričnih bolnišnic

Splošno

V letu 2011 smo obiskali dve psihiatrični bolnišnici, in sicer 27. 1. 2011 Psihiatrično bolnišnico Begunje (PB Begunje) in 18. 4. 2011 Psihiatrično bolnišnico Ormož (PB Ormož). Glavni namen teh obiskov je bil preveriti razmere na oddelkih pod posebnim nadzorom in ravnanje z osebami, nastanjenimi na teh oddelkih, da bi odpravili morebitne pomanjkljivosti, ugotovljene ob samem obisku.

Na poslani poročili smo prejeli odziva obeh bolnišnic, ki pa sta se odzvali le na manjši del pripomb in priporočil. Zato lahko upamo, da sta druga priporočila upoštevali. To bomo preverili pri naslednjem obisku. S končnim poročilom o obisku smo seznanili tudi Ministrstvo za zdravje in Razširjeni strokovni kolegij za psihiatrijo pri Ministrstvu za zdravje.

Prostorske razmere

PB Begunje ima dva oddelka pod posebnim nadzorom, in sicer moški (C1) in ženski oddelek (D). V sklopu zadnjega je oblikovan polodprti ženski oddelek (D1). Na vsakega od oddelkov pod posebnim nadzorom je mogoče namestiti po dvoje ležišč, namenjenih začasni namestitvi pacientov.

Ob obisku oddelkov pod posebnim nadzorom v PB Begunje smo ugotovili, da postelje, namenjene začasni namestitvi pacientov na teh oddelkih, sicer niso povsem enakovredne drugim posteljam na oddelku, vendar ustrezajo začasni namestitvi. Bolj nas je (predvsem na moškem oddelku pod posebnim nadzorom), presenetilo, da sta postelji nameščeni tako rekoč na hodniku. Tako ne omogočata nobene zasebnosti, čeprav le začasno nameščenima pacientoma. Kljub vidni prostorski stiski smo predlagali, da PB Begunje poskuša najti primernejšo rešitev za začasno namestitev pacientov. Prekoračitev zmogljivosti oddelka ne pomeni zgolj slabše kakovosti bivanja za druge paciente, ampak je še posebej neprijetna za ravnokar sprejetega pacienta, ki je tako še bolj izpostavljen. Odziva PB Begunje na te ugotovitve nismo prejeli.

Prostori na oddelkih pod posebnim nadzorom PB Begunje so bili čisti, obnovljeni, oprema je v dobrem stanju. Vendar so sobe na moškem oddelku pod posebnim nadzorom delovale pusto, skoraj sterilno, saj ni bilo opaziti nobenih slik ali osebnih predmetov. Osebje je takšno stanje opravičevalo z bojaznijo, da bi bile slike (npr. fotografije, izdelki delovne terapije) lahko nevarne, če so na oddelku psihotični pacienti.

Res je, da so pacienti na oddelku pod posebnim nadzorom nameščeni praviloma krajši čas. Zato je razumljivo, da pacienti sobe, v kateri prebivajo, ne okrasijo z lastnimi osebnimi predmeti. Vendar pa smo poudarili, da bi lahko bolnišnica poskrbela, da bi se skupni prostori in praviloma tudi sobe polepšale z izdelki npr. delovne terapije. Tako okrasitev smo že videli v nekaterih drugih obiskanih bolnišnicah, pa tudi v PB Begunje na ženskem oddelku pod posebnim nadzorom. Do zdaj tudi še nismo bili seznanjeni z morebitnimi težavami, ki bi jih takšna okrasitev povzročala glede na zdravstveno stanje nekaterih pacientov. Tako smo predlagali, da bolnišnica sobe in skupne prostore opremi z izdelki delovne terapije, hkrati pa paciente tudi spodbudi, da prostor ob svoji postelji – če to seveda želijo, opremijo s svojimi osebnimi predmeti (fotografije in podobno). Tudi v tem delu se na ugotovitve oziroma predloge DPM bolnišnica ni odzvala.

Oblačila pacientov v dnevnem času

V PB Begunje smo ugotovili, da so pacienti in pacientke na oddelkih pod posebnim nadzorom tudi podnevi v nočnih oblačilih (pižamah). Čeprav tovrstna oblačila zapoveduje tudi hišni red, pa je vodstvo bolnišnice poudarilo, da pacientom vseeno omogočajo vsaj delno uporabo dnevnega oblačila (ogrinjalo in podobno). Vodstvo bolnišnica meni, da je to vprašanje sporno in da je bilo o njem (še) premalo razprave. Poudarili so, da tudi stališče Razširjenega strokovnega kolegija za psihiatrijo pri Ministrstvu za zdravje (RSK za psihiatrijo) ni bilo enotno. Bolnišnica meni, da tu ne gre le za bolnike na oddelkih pod posebnim nadzorom. Tudi na drugih oddelkih so nekateri pacienti v pižamah, drugi v oblekah. So pa tudi oddelki, kjer so vsi v svojih oblekah. Vodstvo bolnišnice meni, da bi nekateri pacienti, če bi imeli svojo obleko, lahko hodili iz bolnišnice po alkohol. Sprašujejo se, ali je bolj »človeško« posameznika omejiti znotraj oddelka pod posebnim nadzorom ali pa mu omogočiti večji krog gibanja, a ga vseeno »omejiti« z uporabo pižame.

Ker veliko pacientov pride higiensko zanemarjenih, PB Begunje poskrbi za njihova oblačila v pralnici, ki jim to omogoča. Če je treba, jim tudi priskrbi čisto obleko. Vodstvo bolnišnice tako misli, da so pižame boljše za primere, ko se pacient ponečedi, torej tudi s higienskega vidika, še posebej pri akutnih primerih. Ker sta oddelka majhna, si prizadevajo, da bi bili pacienti na njih čim krajši čas. Zato tudi v pižamah praviloma niso dolgo. Velika želja po svoji obleki je praviloma le pri bolnikih, ki še niso sprejeli svojega bolezenskega stanja in zdravljenja. Z nasprotovanjem nošnji pižame poskušajo dokazovati, da so zdravi in da ne potrebujejo zdravljenja. Ko so premeščeni na odprti oddelek, nošnji pižame praviloma ne nasprotujejo več. Bolnišnica je tudi pripomnila, da v splošnih bolnišnicah ni izbire, vedno je treba nositi pižamo. Opozarja, da bi tisti, ki bi ne mogli dobiti dnevne obleke oziroma jim iz nekega razloga nošnje dnevnega oblačila ne bi dovolili, to jemali kot krivico, da jo drugi imajo.

Razlogi PB Begunje, zakaj na oddelku pod posebnim nadzorom vztrajajo pri obvezni uporabi nočnega oblačila (pižame) tudi v dnevnem času, so lahko tehtni v posameznem primeru. Vendar pa smo tudi tokrat poudarili, da splošna ureditev, ko je nošnja nočnega oblačila na sprejemnem oddelku obvezna tudi podnevi, po našem prepričanju ni primerna. Znova smo opozorili na strokovno mnenje RSK za psihiatrijo, da je oblačilo, ki ga nosijo hospitalizirani na varovanih oddelkih psihiatričnih bolnišnic, izredno pomembno tudi za njihovo samopodobo in osebno dostojanstvo. Zato RSK tudi na teh oddelkih spodbuja nošnjo osebnih oblačil in jo utemeljuje s strokovnimi in humanističnimi dejavniki, razen v zelo izjemnih primerih, ko to otežujejo ali celo onemogočajo posebnosti telesnega zdravstvenega stanja bolnika oziroma potrebe po medicinskih posegih. RSK je še pojasnil, da spodbuja nošnjo osebnih oblačil tudi pri osebju na psihiatričnih oddelkih. S tem (strokovnim) stališčem se v celoti strinjamo. Zato smo predlagali, da o njegovem upoštevanju razmisli tudi PB Begunje. Hkrati smo predlagali, da bolnišnica spremeni hišni red tako, da na oddelkih pod posebnim nadzorom ne bo več splošne zapovedi nošnje bolnišničnih oblačil. To bo PB Begunje omogočilo, da pacientom, pri katerih bi bila nošnja dnevnih oblačil mogoča in smiselna, omogoči nošnjo tovrstnih oblačil (morebiti najprej delno, kot se glede na navedbe ob obisku že dogaja) in jih k temu tudi spodbuja. Bolnišnica se na naše pomisleke oziroma predloge ni odzvala.

V nasprotju s PB Begunje v PB Ormož bolniki, ki bivajo v odprtih oddelkih, lahko nosijo svoja oblačila, tisti v ženskem in moškem oddelku pod posebnim nadzorom pa nosijo bolniško trenirko in majico. V pižamah so le tisti, pri katerih je to medicinsko zapovedano. Po besedah direktorice sicer niso zapazili, da bi bilo zaradi civilne obleke kaj več pobegov iz bolnišnice, kot jih je sprva tudi skrbelo. Kot je DPM že večkrat poudaril, dnevna oblačila po našem prepričanju pripomorejo h krepitvi človekovega dostojanstva in samospoštovanja, zato pozdravljamo omogočanje oziroma spodbujanje pacientov k nošnji dnevnih oblačil (razen takrat, ko je potrebna stalna nega).

Vročanje priporočenih pošiljk

Ko poštar prinese sklep sodišča, ga pacientu vroči osebje PB Begunje. Direktor hkrati dobi obvestilo, da je sklep prispel sodišča. Težava je le takrat, ko prejemnik noče podpisati, da je prejel pošiljko. Vendar ga k podpisu ne silijo. Če pacient pošiljke ni sposoben sprejeti, npr. zaradi demence, mu takšno pisanje sicer dajo, vendar on tega dejansko ne more sprejeti. Osebje bolnišnice se sprašuje, čemu sploh dajati takšnemu pacientu v podpis vročilnico. S pomisleki se strinjamo. Ne gre le za to, da pacient zaradi zdravstvenega stanja ni sposoben razumeti pomena vročitve in vsebine dokumenta, ampak z dnem »vročitve« lahko začnejo teči tudi roki, ki imajo zanj ali njegovo premoženje lahko daljnosežne posledice. Zato bi bilo smiselno, da bi se takšnemu pacientu v sodelovanju s pristojnim centrom za socialno delo (CSD) postavil skrbnik (kolikor ga še nima), ki bi ga bolnišnica o vročitvi nemudoma obvestila. Zato smo predlagali, da PB Begunje s pacientom, ki ni sposoben razumeti vsebine in pomena vročene pošiljke, nemudoma seznani pristojni CSD, ki mu bo postavil skrbnika. Nato lahko s prispelo priporočeno pošiljko seznani skrbnika, ki mora skrbeti za pravice in interese oskrbovanca.

Obveščanje v primeru pridržanja

Obvestilo sodišču PB Begunje pošlje po pošti (z navadno pošto). Sodišče je potrdilo, da je to zanje sprejemljivo, in od takrat tako ravnajo. Rok za obvestilo, kot ga določa ZDZdr, bolnišnica šteje od trenutka pridržanja pacienta. V štirih urah mora zdravnik obvestilo o pridržanju oddati v pisarno bolnišnice, kjer poskrbijo za odpošiljanje obvestila sodišču. Vendar običajno traja več ur ali konec tedna celo več dni, da pošiljko res prevzame pošta. Med delavniki je to zjutraj, ob koncu tedna pa obvestilo čaka na prvi delovni dan. Bolnišnica direktorja o pridržanju obvesti v štirih urah, vendar mu v tem roku zgolj pusti sporočilo o pridržanju na njegovi mizi v pisarni. Tudi v tem primeru lahko traja več ur ali celo dni, ko direktor obvestilo dejansko prejme. Če je bil nekdo pridržan v petek popoldne, prejme direktor obvestilo po navadi šele v ponedeljek zjutraj. PB Begunje je pojasnila, da bodo tudi zastopnike obveščali po pošti, vendar njihovih naslovov še nimajo, le telefonske številke.

PB Begunje je pojasnila, da je način obveščanja, kot ga določa ZDZdr, neustrezen in dejansko neizvedljiv. Zato so se pred časom obrnili na Ministrstvo za zdravje in predlagali, da direktor za obveščanje sodišča pooblasti posamezne zdravnike. Ministrstvo na predlog Bolnišnice ni imelo pripomb. Tudi PB Ormož je opozorila, da so predvsem glede obveščanja v ZDZdr predpisani roki neživljenjsko kratki. Ob sprejemih proti volji poskuša vsakemu pacientu razložiti celoten postopek že v sprejemni ambulanti, pozneje pa še na oddelku, ko se pacient sam prepriča, kam je prispel. Tako naj bi ti pacienti pogosto potem prav na oddelku podpisali privolitev.

Prekoračitev rokov, določenih v ZDZdr, je nedopustna. Člen 58 ZDZdr določa, da mora ob sprejemu na zdravljenje v nujnih primerih sprejemni zdravnik v štirih urah obvestiti direktorja psihiatrične bolnišnice. To seveda pomeni, da mora biti direktor v tem roku o sprejemu tudi dejansko obveščen (puščanje obvestila na mizi po naši presoji nikakor ne zadošča, da bi lahko šteli, da je bil direktor obveščen), saj s trenutkom prejema obvestila nastane njegova obveznost, da o sprejemu takoj obvesti pristojno sodišče. V PB Begunje je za obveščanje sodišča direktor pooblastil posamezne zdravnike. Če bi zaradi hitrosti (obveščanja) lahko sprejeli takšno ravnanje, pa to dejansko pomeni, da mora pooblaščeni zdravnik sodišče obvestiti TAKOJ po sprejemu pacienta na zdravljenje brez privolitve. Zato rok štirih ur za obveščanje po prepričanju DPM v tem primeru ne pride v poštev. Še več, zgolj puščanje obvestila v pisarni PB Begunje, kjer čaka, da bo oddano, ko pač bo, je povsem nesprejemljivo in v nasprotju z zakonom. Zato smo predlagali, da se PB Begunje s pristojnim sodiščem dogovori o načinu takojšnjega obveščanja, potem pa se naknadno lahko obvestilo pošlje (še) po pošti.

Ob tem bi PB Begunje morala upoštevati tudi zahtevo ZDZdr o obveščanju najbližje osebe, zakonitega zastopnika in zastopnika v štirih urah od sprejema pacienta. Zato smo predlagali, da bolnišnica nemudoma pridobi naslove zastopnikov, določenih po ZDZdr, in jih začne o sprejemih tudi takoj obveščati.

PB Begunje je v odgovoru na predhodno poročilo navedla, da ima naslove zastopnikov. Vendar meni, da bi bilo obveščanje zastopnika (brez predhodne odločitve pacienta za enega izmed njih) neprimerno in celo v nasprotju z zakonom. Če si pacient(ka) zastopnika izbere, pa ga obvesti o vseh relevantnih postopkih.

Pomisleki bolnišnice so sicer lahko utemeljeni. Vendar ob tem opozarjamo na določilo 7. člena ZDZdr, da lahko pacientu, ki si ne izbere sam zastopnika, tega določi najbližja oseba. Poleg tega menimo, da pri pacientih, ki si zastopnika kljub ponujeni možnosti (ob sprejemu v bolnišnico, lahko pa tudi pozneje) ne izberejo, lahko bolnišnica vseeno o pridržanju obvesti enega izmed zastopnikov. Namen zastopnikov je namreč predvsem skrb za pacienta in njegove pravice. Pacientu da informacije o njegovih pravicah, omejitvah teh pravic in posameznih postopkih. Če se pacient z obveščenim zastopnikom ne bo strinjal, mu ne bo podpisal pisnega pooblastila in se bo lahko za nadaljnjo pomoč obrnil na drugega (izbranega) zastopnika ali pa se pravici do njega celo odpovedal.

O pacientkah, ki jih sprejmejo ali premestijo na polodprti oddelek (D1), PB Begunje ne obvešča sodišča. Vendar po zagotovilih bolnišnice na oddelek ni mogoče sprejeti nikogar, če še nima odločbe sodišča oziroma če v sprejem ne privoli. Pacientke se ob tem obvesti o polodprti naravi oddelka, poleg tega pa se morajo strinjati z namestitvijo. Čeprav je polodprti oddelek zaklenjen le ponoči, je s tem pacientkam vsaj v tem času omejena svoboda gibanja. Zato ta oddelek ohranja (vsaj delno) naravo oddelka pod posebnim nadzorom. Predlagali smo, da PB Begunje zagotovi, da so na ta oddelek nastanjene le pacientke, ki s takšno nastanitvijo pisno soglašajo oziroma o njihovi nastanitvi na oddelek pod posebnim nadzorom odloči sodišče. Bolnišnica na ta predlog DPM ni odgovorila.

V PB Ormož oddelek za psihogeriatrijo šteje za odprtega, ker vhodno-izhodnih vrat ne zaklepajo. Vendar pa so nam hkrati pojasnili, da tamkajšnje paciente ustavijo in napotijo nazaj, ko ga želijo zapustiti. Zgodilo se je sicer že, da je kakšen pacient neopaženo »odtaval« z oddelka in so ga morali iskati. Zato razmišljajo tudi o uvedbi »varnostnih zapestnic« in »preprog« pred posteljami (ki zaznajo premikanje pacientov). Tako želijo vzpostaviti celovit varnostni sistem (kot so ga videli v podobnih ustanovah v tujini), pri katerem bi, ko bi pacient prestopil določeno mejo, zasvetila lučka. Osebje bi bilo tako vselej opozorjeno in bi poskrbelo, da pacientu ne bi uspelo oditi.

DPM vztraja pri že večkrat izraženem razumevanju varovanega oddelka oziroma oddelka pod posebnim nadzorom. Kadar pacient oddelka ne more zapuščati po lastni volj, po našem mnenju ni mogoče več trditi, da mu dejansko ni omejena svoboda gibanja. V konkretnem primeru bi to veljalo tudi ob morebitni uvedbi elektronskih zapestnic. Bistvena okoliščina v omejitvi gibanja je dejanska posledica za stanovalca oziroma pacienta, ne metoda, s katero se ta doseže. Posledično to pomeni, da je treba takšen režim bivanja v bolnišnici urediti v skladu z Zakonom o duševnem zdravju (ZDZdr). Bolnišnica na to stališče DPM ni odgovorila.

Posebni varovalni ukrepi (PVU)

PVU lahko po ZDZdr traja največ štiri ure. Po štirih urah se ukrep ne more nadaljevati, temveč je treba pacienta odfiksirati in ga nato, če je treba, znova fiksirati. Takšna ureditev je po mnenju PB Begunje slaba. Odfiksirati je treba namreč tudi bolnika, za katerega je očitno, da je še vedno nemiren. S tem se izpostavlja nevarnosti poškodbe tako pacient kot tudi osebje. Imeli so pacienta, ki je bil fiksiran trikrat po štiri ure.

Z opozorili bolnišnice se strinjamo. Ustrezen redni pregled fiksiranega (telesno oviranega) pacienta, ki ga izvaja zdravnik vsake štiri ure (ali tudi pogosteje), je nedvomno nujen. Ravno tako je prav, da ta po pregledu pacienta odredi, ali se fiksacija nadaljuje ali prekine. Določbo 29. člena ZDZdr je res mogoče razumeti (zgolj) tako, da je fiksacijo vsake štiri ure treba prekiniti in jo po potrebi ponovno uvesti. Ob tem se postavlja vprašanje, ali je (obvezna) sprostitev telesnega oviranja res vedno najboljša možnost, saj bi lahko pomenila tudi nevarnost za osebje ali za samega pacienta. Pomisleki stroke po prepričanju DPM zahtevajo ponovno presojo zdajšnje zakonske ureditve in morebitno spremembo.

Poudarjamo pozitivno prakso PB Begunje, ki svoje znanje in ravnanje pri fiksaciji pacienta poskuša prenesti tudi na druge bolnišnice. Opažajo, da pridejo pacienti iz drugih (splošnih) bolnišnic k njim z odrgninami, kar je očitno posledica privezovanja z rjuhami. Izobraževanja organizirajo za zaposlene v splošnih bolnišnicah in v domovih za starejše, da bi tudi tam znali pravilno uporabljali fiksacijske metode. Ob tem znova izpostavljamo potrebo, da se uporaba posebnih varovalnih ukrepov zakonsko uredi tudi v primerih, ki jih ne določa ZDZdr, torej zunaj psihiatričnih in socialnih zavodov.

Ob pregledu dokumentacije konkretnega primera fiksacije smo ugotovili, da je ta skupaj trajala 17 ur in pol. Obveščena sta bila direktor PB Begunje in najbližja oseba (obrazec Obvestilo o posebnem varovalnem ukrepu). Ni pa bil obveščen zastopnik po ZDZdr, po pojasnilih bolnišnice zato, ker se pacient ni bil sposoben izreči, katerega zastopnika želi. V drugem primeru so bili o izvedenem PVU obveščeni direktor, najbližja oseba in zastopnik. Predstavniki PB Begunje so pojasnili, da o fiksaciji, ki s prekinitvami na štiri ure traja dalj časa, obveščajo osebe po ZDZdr vsakih 12 ur. Že ob samem obisku smo opozorili, da bi bilo obveščanje treba izvajati na štiri ure, saj se dejansko ukrep vsake štiri ure izvede na novo. To opozorilo (kljub pomislekom o smiselnosti ponovne uvedbe vsake štiri ure, ki smo jih navedli zgoraj), smo ponovili tudi v poročilu DPM. Odziva bolnišnice nismo prejeli.

V PB Ormož se med posebnimi varovalnimi ukrepi po ZDZdr uporablja telesno oviranje s pasovi segufix. Po zagotovilih direktorice se največkrat uporabi samo trebušni pas, okončine naj bi fiksirali le izjemoma.

V ženskem oddelku pod posebnim nadzorom PB Ormož fiksirano pacientko namestijo v enoposteljno sobo, če je takih pacientk več hkrati, pa se za njihovo namestitev uporabi sedemposteljna soba. Pri tem nadzor nad fiksacijo izvajajo medicinske sestre, ki med gibanjem po oddelku (po)gledajo tudi skozi takrat stalno odprta vrata. Na moškem sprejemnem oddelku se fiksacija izvaja na postelji pacienta, nadzor pa izvaja sobna sestra.

Poudarjamo, da nadzor fiksiranega pacienta ob stalno odprtih vratih ni najboljša rešitev, predvsem zato, ker fiksiranega pacienta lahko gledajo tudi drugi pacienti, kar gotovo vpliva na njegovo dostojanstvo. Boljša rešitev bi bila uvedba video- in avdionadzora, najboljša pa ureditev sobe za fiksacijo poleg sestrske sobe, kjer bi bil mogoč stalen nadzor pacienta skozi stekleno pregrado. Odziva bolnišnice na te navedbe nismo prejeli.

Po pojasnilih PB Ormož se PVU izvajajo le krajši čas in tako svojcev o tem večinoma niti ne obveščajo. To naj bi storili le, če je fiksacija daljša od 12 ur. V zvezi s tem smo poudarili, da ZDZdr take prakse ne dopušča. PVU-telesnega oviranja s pasovi ne sme trajati več kot štiri ure (po poteku tega časa zdravnik preveri utemeljenost ponovne uvedbe PVU), najpozneje v 12 urah pa mora zdravnik, ki je ukrep odredil, pisno obvestiti direktorja psihiatrične bolnišnice, najbližjo osebo, odvetnika in zastopnika. Rok 12 ur je za obveščanje določen kot (skrajni) rok, v katerem mora biti obveščanje izvedeno. Obveščanje v zakonu navedenih oseb mora biti torej izvedeno v vsakem primeru, ko je do uporabe PVU prišlo, in ne samo takrat, ko ukrep traja 12 ur ali več.

Pritožbene poti

Na oddelkih v PB Begunje so nameščeni nabiralniki za pritožbe. Za praznjenje skrbi diplomirana medicinska sestra. Opozorili pa smo, da bi bilo prav, da bi bilo na nabiralnikih bolj jasno označeno, čemu so namenjeni. Glede na podobo nabiralnika bi posameznik lahko menil, da je ta namenjen oddaji pošte.

Glede spolnega nasilja v PB Begunje do zdaj niso imeli veliko pritožb. Občasno je prišlo do verbalnega nadlegovanja, telesnega stika ni bilo. Pred kratkim pa je pacient dal pritožbo, da ga je posilila pacientka. Pacient je poklical policijo, v bolnišnici se je zglasil kriminalist in se z njim pogovoril. Pritožba ni bila realna, šlo je za psihotičnega pacienta. Kljub takšnemu izidu dogodka pa menimo, da bi bilo dobro, da bi za podobne primere imeli izdelano klinično pot, na kar smo bolnišnico opozorili že ob našem obisku. Ker odziva bolnišnice nismo prejeli, ne vemo, ali je upoštevala dana priporočila. To bomo vsekakor preverili ob naslednjem obisku. V PB Ormož smo z zadovoljstvom ugotovili, da so bili na oddelkih nameščeni nabiralniki z napisom »Pritožbe, pohvale in ideje«, ki pacientom omogočajo anonimno podajo pritožb v zvezi z bivanjem v bolnišnici.

Drugo

V PB Begunje so nam glede verske oskrbe pacientov pojasnili, da do zdaj pri pripadnikih drugih veroizpovedi ni bilo želje po verski oskrbi. Če pa bi kdo takšno željo izrazil, ne bi ovirali prihoda predstavnika njegove veroizpovedi. Ob tem smo pozdravili, da je v lični zloženki o PB Begunje, ki jo pacienti prejmejo ob sprejemu, navedena oseba (oddelčna sestra), na katero se lahko obrne pacient glede duhovne oskrbe. Z zadovoljstvom smo tudi ugotovili, da je PB Ormož upoštevala naša priporočila, ki smo jih dali ob obisku leta 2008. Tako je poskrbljeno, da pokojnik ne leži več v bolniški sobi, ampak je premeščen v za to posebej namenjen prostor, dokler ga ne odpeljejo v mrtvašnico. Prav tako je bilo upoštevano tudi priporočilo, da se odpustnice z zdravljenja ne pošiljajo več v ovojnicah s štampiljko bolnišnice.

2.16.4 Obiski posebnih socialnovarstvenih zavodov

V letu 2011 smo obiskali tri posebne socialnovarstvene zavode (zavod): Dom Lukavci (4. 5. 2011), Socialnovarstveni zavod Hrastovec (SVZ Hrastovec) (28. 7. 2011 in pozneje še 19. 10. 2011), Dom Prizma Ponikve (27. 10. 2011) in kombinirani zavod Doma upokojencev Podbrdo, Enoto Petrovo Brdo (Enota) (24. 11. 2011).

Vsi obiski zavodov so bili nenapovedani, razen prvega obiska SVZ Hrastovec. Pri vseh so sodelovali predstavniki izbranih nevladnih organizacij. Obiski so vključevali pogovor z vodstvom, ogled varovanih in drugih oddelkov ter drugih prostorov Zavoda ter pogovore z naključno izbranimi stanovalci.

O vsakem obisku smo pripravili predhodno poročilo, ki smo ga posredovali obiskanemu zavodu s predlogom, da ga obravnava ter nas obvesti o svojih stališčih do ugotovitev in predlogov DPM. S končnim poročilom, ki je vključevalo tudi odziv Zavoda, pa smo seznanili Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Vse navedene zavode je Varuh obiskal že v letih od 2007 do 2009. Za obisk Zavoda Hrastovec in Lukavci v vlogi DPM smo se odločili, ker smo bili seznanjeni, da stanovalci bivajo tudi na varovanih oddelkih, za druga dva pa smo se odločili za obisk, zato da bi ugotovili, ali so od našega zadnjega obiska morda vzpostavili varovani oddelek oziroma ali se osebam na drug način omejuje svoboda gibanja. V Domu Prizma Ponikve nismo ugotovili, da bi imeli prostore ali izvajali dejavnosti, s katerimi bi bila posameznim stanovalcem omejena svoboda gibanja, zato nadzora v vlogi DPM nismo nadaljevali. V Enoti Petrovo Brdo pa smo ugotovili, da Zavod sicer nima klasičnega varovanega oddelka, vendar po navedbah vodstva nekateri stanovalci

Enote ne morejo samostojno zapustiti. Predlagali smo, da bi bilo te stanovalce zato treba ali premestiti na varovani oddelek druge enote Zavoda ali pa o njihovem omejevanju svobode gibanja obvestiti sodišče, skladno z določbami Zakona o duševnem zdravju (ZDZdr). Zavod je v odzivnem poročilu zapisal, da so se o našem predlogu pogovorili z lečečo psihiatrinjo in skupaj z njo ugotovili, da trenutno nihče od stanovalcev ne potrebuje pridržanja na varovanem oddelku. Ob morebitnem poslabšanju duševnih stanj pa nameravajo stanovalcem pojasniti razloge za omejitve gibanja, in če bodo sposobni pojasnila razumeti, pridobiti njihovo soglasje. V nasprotnem primeru pa bodo obveščali sodišče, kakor smo predlagali.

Problematika, ki smo jo zaznali ob obiskih navedenih zavodov

V enem izmed obiskanih zavodov je vodstvo izpostavilo pereče vprašanje nameščanja stanovalcev na varovani oddelek brez privolitve na podlagi sklepa sodišča, čeprav zavod nima prostih zmogljivosti. Varuh je v zvezi s tem že podal mnenje, da je takšna ureditev sprejemov na varovani oddelek pomanjkljiva. Na neprimerno zakonsko ureditev je opozoril tudi Ministrstvo za zdravje in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Zadnje nas je maja 2011 seznanilo, da naj bi bila v pripravi rešitev omenjene problematike z vzpostavitvijo mreže varovanih oddelkov v posebnih socialnovarstvenih zavodih, ki bo enakomerno pokrila celotno območje države in zagotovila zadostno število zmogljivosti za tovrstne namestitve.

Zavodi so nas ob obiskih nadalje seznanili s tem, da se v zadnjih letih povečujejo potrebe po nastanitvi vse starejših ljudi s številnimi zdravstvenimi težavami, na drugi strani pa je čedalje več mlajših stanovalcev s težavami z zasvojenostjo. Nastanitev starejših zahteva več zdravstvenonegovalnega kadra, pri mlajših pa pogosteje nastajajo konfliktne situacije zaradi agresivnega vedenja in verbalnega nasilja do zaposlenih. Kjer so slabše še bivalne razmere, je zaradi generacijskih razlik problematika še bolj pereča. Zavodi poskušajo navedene težave reševati tako, da o tem dodatno izobražujejo zaposlene, zanje organizirajo supervizijo in intervizijo.

V obeh zavodih, ki imata varovane oddelke, smo ugotovili, da še vedno nastajajo zamude pri obveščanju sodišč o namestitvah na teh oddelkih, v enem izmed njiju pa je prišlo ob podaljšanju namestitve do zamude s sodišča. Zavoda smo na pomanjkljivosti opozorili in enemu predlagali, naj sodišče v prihodnje opozori na zamudo in s tem seznani tudi Varuha. V enem izmed zavodov smo ob obisku ugotovili, da sredi leta 2011 nima nobenih informacij o zastopnikih pravic oseb na področju duševnega zdravja za njihovo področje,čeprav naj bi ti delovali že od 1. 12. 2010. Pozneje nas je zavod obvestil, da so se z več kot polletno zamudo pri njih oglasili predstavnica MDDSZ in dva zastopnika. Seznanili so jih z delom omenjenih zastopnikov in prinesli informativno gradivo (plakate, zloženke) za stanovalce.

Tako v zavodih, ki imata varovane oddelke, kot v drugih dveh, smo zasledili več nabiralnikov za pritožbe in pohvale. Na varovanih oddelkih so praviloma izobešeni tudi seznami pravic stanovalcev varovanih oddelkov, zloženke o teh pravicah pa smo zasledili le v enem zavodu.

Ob pogovorih z vodstvom enega izmed zavodov so nas ponovno opozorili na težave oziroma negotovost glede uporabe varovalnih ali varnostnih ukrepov, ki so namenjeni predvsem zagotavljanju varnosti stanovalcev (ograjice na posteljah, pasovi, ki preprečujejo zdrs stanovalca z invalidskega vozička ipd.). DPM ob tem tako kot že večkrat znova poudarja, da je omenjeno problematiko treba zakonsko urediti.

DPM je ob obiskih zavodov ugotovil tudi nekatere druge manjše nepravilnosti. Enega od zavodov smo npr. opozorili na neoznačen videonadzor in nedelujoč avdionadzor v sobi za umirjanje, kar je zavod pozneje uredil, kot so nas obvestili v odzivnem poročilu. V drugem zavodu pa smo že drugič opozorili na neprimerno lokacijo kadilnice. Zavod se je glede tega sicer že ob našem obisku v letu 2009 z nami strinjal, tokrat pa je v odzivnem poročilu zatrdil, da bo kadilnico uredil v tem ali prihodnjem letu, odvisno od finančnih zmožnosti.

Zavodi sicer navajajo, da s svojci praviloma dobro sodelujejo, čeprav poudarjajo, da bi si želeli več obiskov. Zavodi pogosto pripravljajo različna strokovna predavanja, na katere povabijo tudi svojce.

V vseh zavodih smo ugotovili, da je dobro poskrbljeno za duhovno oskrbo stanovalcev in da so dejavnosti verske narave med stanovalci zaželene in dobro obiskane.

Prav tako smo ugotovili, da oba zavoda, ki lahko uporabljata posebne varovalne ukrepe (PVU) po ZDZdr, teh ne uporabljata pogosto. V primerih, ko pa so bili PVU uporabljeni, pri pregledu dokumentacije nismo ugotovili nepravilnosti.

Glede na to, da smo vse zavode obiskali že pred leti, smo pri vseh lahko zaznali prizadevanje za izboljšanje bivalne ravni. Pri tem lahko posebej pohvalimo tehnično opremljenost in urejenost Varovanega oddelka v SVZ Hrastovec, ki deluje od sredine leta 2011. Zavodi ob prenovah starih objektov in z odpiranjem dislociranih bivalnih enot v večjih krajih težijo k odpiranju zavodov v skupnost in s tem k sprejemanju v širši družbi.

2.16.5 Obiski domov za starejše

Leta 2011 smo obiskali Dom upokojencev Nova Gorica (17. 2. 2011), Dom starejših Laško (16. 3. 2011), Zavod sv. Martina v Srednji vasi v Bohinju (9. 6. 2011), Dom starejših Lambrechtov dom v Slovenskih Konjicah (8. 9. 2011) in Dom pod Gorco Maribor (13. 12. 2011).

Vsi obiski domov za starejše so bili nenapovedani in pri vseh so sodelovali predstavniki izbranih nevladnih organizacij. Obiski so vključevali pogovor z vodstvom, ogled varovanih oddelkov in drugih prostorov zavoda ter pogovore z naključno izbranimi stanovalci, ne glede na to, da je zaradi težav pri izražanju in okrnjenem spominu, ki je značilen za demenco, komunikacija s stanovalci mnogokrat otežena.

O vsakem obisku smo pripravili predhodno poročilo, ki smo ga poslali obiskanemu zavodu s predlogom, da ga obravnava in nas obvesti o svojih stališčih do ugotovitev in predlogov DPM. S končnim poročilom, ki je vključevalo tudi odziv zavoda, smo seznanili Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Ugotavljamo, da zavodi skrbno in sproti obravnavajo predhodna poročila DPM in se na ugotovitve in predloge DPM v glavnem ustrezno odzivajo.

Dva od obiskanih domov sta javna zavoda, trije so zasebni zavodi s koncesijo za opravljanje storitve institucionalnega varstva starejših od 65 let.

Obiskani domovi so novejši ali pa so bili vsaj delno obnovljeni, tako da so na varovanih oddelkih praviloma dobre bivalne razmere, čeprav smo opazili tudi posebnosti, ki jih omenjamo v nadaljevanju. V enem izmed novejših zavodov smo tako morali kritizirati neprimerne arhitekturne in tehnične rešitve, zaradi katerih je na oddelku v poletnih mesecih nesprejemljivo visoka temperatura. DPM je zavod podprl pri iskanju rešitev oziroma zavzemanju za odpravo ugotovljenih napak in pri čimprejšnji ureditvi ustreznega hlajenja prostorov. V drugem zavodu, kjer je varovani oddelek organiziran v prostorih, ki so bili prvotno načrtovani in grajeni za potrebe oskrbovanih stanovanj, pa smo ugotovili, da ni neposrednega dostopa na zunanje površine. Še posebej nas je zmotilo, da sta bila ob tem hodnik in večnamenski prostor, kjer se čez dan zadržujejo stanovalci, manjše kvadrature in sta delovala utesnjujoče. Po mnenju DPM pa sta tudi neustrezna za nemirne stanovalce, še posebej, ker je večino dneva gibanje stanovalcev omejeno na oddelek. Ta zavod sicer načrtuje svojo širitev oziroma dograditev prizidka, v pritličje katerega naj bi selil tudi varovani oddelek.

Vsi varovani oddelki so bili med našim ogledom čisti in brez neprijetnih vonjav.

Zmogljivost varovanih oddelkov v obiskanih zavodih je bila od najmanjšega oddelka z 12 posteljami do največjega s 33 posteljami. Sobe so praviloma eno- ali dvoposteljne, v dveh domovih pa še imajo tudi štiriposteljne sobe.

V domovih smo preverjali delovanje klicnih zvončkov in odzivni čas osebja. Odzivnost je bila dobra. DPM sicer spodbuja zavode, da vzpostavijo tak klicni sistem oziroma računalniško podprtost klicnega sistema, da bi bilo mogoče preverjati, kako hiter je odziv zaposlenih na klic. Glede odzivnosti osebja so nam v enem zavodu pojasnili, da so kot najdaljši reakcijski čas dovolili odziv osebja v 15 minutah. DPM je presodil, da je ta čas predolg, glede na to, da naj bi se zvončki uporabljali tudi kot klic na pomoč. V odzivnem poročilu je zavod pojasnil, da je upošteval predlog DPM in da je že vzpostavil računalniški sistem, ki omogoča nadzor nad odzivnim časom pri klicih z varovanega oddelka.

V drugem izmed zavodov, kjer so na varovanem oddelku klicni zvonci ob vratih sobe, ne pa vedno tudi ob posteljah, pa smo kritizirali, da ni izdelanega protokola glede nameščanja klicnih zvoncev k postelji. DPM namreč meni, da mora biti vsaka odstranitev oziroma nenamestitev klicnega zvonca, predvsem pri nepomičnih stanovalcih (ki ne morejo doseči klicne tipke na steni), ustrezno protokolirana, tako da je omogočen nadzor, na čigavo pobudo in na podlagi čigave presoje je bil klicni zvonec odstranjen ali ni bil nameščen.

V dveh zavodih varovana oddelka nimata neposrednega izhoda na zelene površine urejene okolice, ker sta v nadstropju. Je pa v enem od njiju v sklopu oddelka večji odprt balkon (terasa), kamor pospremijo stanovalce, da so na svežem zraku. Dve stanovalki sta v tej zvezi v pogovoru s predstavniki DPM povedali, da so sprehodi zunaj tega oddelka redkejši, kakor bi si želele. DPM meni, da je zadrževanje stanovalcev na svežem zraku izjemno pomembno za njihovo dobro počutje in splošno zdravstveno stanje. Zato je DPM v tem primeru zavodu predlagal, da nameni posebno pozornost izhodom stanovalcev na svež zrak in zapisuje tovrstne izhode, da se ne bi kakšnega stanovalca pri takšnih izhodih (ne) namerno izpustilo. Drugi zavod pa že načrtuje svojo širitev oziroma dograditev prizidka, v pritličje katerega naj bi selil tudi varovani oddelek.

Ko stanovalcem ni omogočen neposreden dostop do zunanjih površin in so pri zadrževanju na svežem zraku v celoti odvisni od osebja ali svojcev, DPM sicer preverja tudi, kako se omogočajo stanovalcem izhodi na svež zrak in ali se zapisujejo. V enem izmed obiskanih varovanih oddelkov, kjer stanovalci nimajo neposrednega dostopa na svež zrak, smo tako ugotovili, da vsakemu stanovalcu omogočijo, da v spremstvu zaposlenih vsaj enkrat na dan odide v okolico doma. O sprehodih pa se vodi tudi evidenca.

Najpogosteje ugotovljena nepravilnost pri obiskih domov za starejše se nanaša na postopek sprejema stanovalca na varovani oddelek. Ugotovili smo, da zavodi ne ravnajo po določbah ZDZdr. Glede na pojasnila, ki smo jih dobili od pristojnih, in iz dokumentacije, ki smo jo pregledali, lahko podamo splošno ugotovitev, da večina sprejemov na varovane oddelke še vedno temelji na soglasju svojcev ali skrbnikov za poseben primer, čeprav ZDZdr določa, da se sprejem lahko opravi le na podlagi privolitve stanovalca (če je stanovalcu odvzeta poslovna sposobnost, pa s soglasjem zakonitega zastopnika) ali na podlagi sklepa sodišča.

V enem izmed obiskanih zavodov, kjer so bili vsi sprejemi opravljeni zgolj na podlagi soglasja skrbnikov (za poseben primer), smo zavodu predlagali, da o osebah, nameščenih na varovani oddelek, nemudoma obvesti sodišče, kar je zavod nato tudi storil.

V drugem zavodu so nekateri sprejemi sicer temeljili tudi na privolitvah stanovalcev, vendar se nam je v pogovorih s stanovalci vzbudil dvom, ali so bili ti stanovalci sposobni razumeti svoj položaj in pomen privolitve. Na to smo opozorili zavod, ki je pojasnil, da so nekatere

osebe že več let (tudi šest) nastanjene na varovanem oddelku in da se je njihovo zdravstveno stanje šele v zadnjem času toliko poslabšalo, da ne razumejo več svojega položaja in nam zato niso bili sposobni izraziti privolitve. Ker so bile v tem zavodu nekatere osebe sprejete tudi na podlagi soglasja skrbnikov za poseben primer, smo zavodu predlagali, da preveri vse postopke namestitev stanovalcev na varovani oddelek in o namestitvah, ki niso v skladu z ZDZdr, obvesti sodišče. Zavod je nato sporočil, da je predlog DPM upošteval in sodišče obvestil o dveh namestitvah: pri prvi namestitvi je šlo za primer, ko je soglasje za sprejem podpisala le skrbnica za poseben primer, pri drugi pa za stanovalko, ki je z varovanim oddelkom sicer zadovoljna, vendar ga občasno želi zapustiti.

V enem izmed zavodov smo nadalje kritizirali predvsem ugotovljene zamude pri pošiljanju predlogov sodišču za podaljšanje zadržanja oseb, ki so nastanjene na varovanem oddelku. Ta zavod pred sprejemom v varovani oddelek navadno pridobi soglasje pooblaščenca/skrbnika za poseben primer in »formalno« tudi privolitev stanovalca, ki pa sicer (kot je zavod sam pojasnil) ni zmožen sodelovati v postopku sprejema. Zato o sprejemu zavod nato obvesti sodišče, ki tudi odloči o dopustnosti zadržanja. Čeprav ima tudi DPM nekatere pomisleke glede sedanje zakonske ureditve sprejemov na varovani oddelek, pa smo morali zavod opozoriti, da s takšnim ravnanjem krši trenutno veljavni predpis.

Na varovanih oddelkih smo, razen v enem, pogrešali na vidnem mestu izobešen seznam pravic, ki jih imajo osebe na takem oddelku po ZDZdr. Prav tako nobeden od varovanih oddelkov ni imel izobešenega seznama zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja. V enem izmed zavodov so pojasnili, da je bil seznam pravic na oglasni deski, a ga je očitno nekdo odstranil. DPM je zato zavodom predlagal, da poskrbijo za namestitev seznama pravic in zastopnikov.

V kar treh od obiskanih zavodov na varovanih oddelkih ponoči ni zagotovljene stalne navzočnosti osebja. Dogajanje na hodniku varovanega oddelka zaposleni (navadno dva na zavod) spremljajo (zgolj) po videonadzoru v dežurni sobi, ki je zunaj oddelka, po varovanem oddelku pa opravljajo le občasne nočne obhode (na približno dve uri) oziroma se odzivajo na klice. Dva zavoda imata dežurno sobo na varovanem oddelku, kar zagotavlja na tem oddelku večjo navzočnost osebja v nočnem času. V enem izmed obiskanih zavodov, kjer so ponoči trije zaposleni, pa je zagotovljena celo stalna navzočnost vsaj enega zaposlenega na varovanem oddelku. Glede na to, da stanovalci varovanega oddelka praviloma ne znajo uporabljati klicnih zvončkov, je po mnenju DPM stalna navzočnost zaposlenega bistvena za hitro odzivnost zaposlenih in za zagotavljanje varnosti stanovalcev na oddelku.

V vseh obiskanih zavodih so nam zagotovili, da posebnih varovalnih ukrepov (PVU) ne uporabljajo. Smo pa v enem primeru opazili, da ima zavod nastavljeno evidenco »List evidentiranja fiksacije s Segufix pasovi«, kar bi lahko kazalo, da se takšni pasovi vendarle uporabljajo. O izvedenih fiksiranjih na posteljo smo našli tudi zapise, ki so bili sicer zelo pomanjkljivo izpolnjeni. Iz evidence ni bilo razvidno, da bi fiksacije odobril zdravnik, koliko časa so dejansko trajale, praviloma ni bilo zapisanih dodatnih opozoril in opažanj ipd. Zavodu smo zato predlagali, naj dosledno upošteva zahteve ZDZdr, tako glede načina odobritve uporabe PVU, obveščanja, časovnih omejitev in vodenja evidenc. Ker so v nekem zavodu fiksacije stanovalcev izvajali kar z rjuho, je DPM zavod opozoril, naj fiksacij ne izvaja z improviziranimi pripomočki, saj je tako izvedena fiksacija lahko neprimerna, neudobna in celo nevarna.

Na vseh varovanih oddelkih so za stanovalce oddelka organizirane dejavnosti, ki se jih stanovalci udeležujejo glede na zmožnosti in interese. Pogosta je tudi praksa, da se stanovalci varovanega oddelka vključujejo v dejavnosti zunaj oddelka (npr. v delovno terapijo, ki poteka v prostorih delovne terapije; spremljajo jih na prireditve, ki jih organizira zavod ipd.). Takšno ravnanje ocenjujejo kot dobro, saj prispeva h kakovostnejšemu preživljanju časa za stanovalce, ki so sicer omejeni na varovani oddelek in s tem preprečuje tudi njihovo socialno osamo.

Glede pritožbenih poti ugotavljamo podobne pomanjkljivosti kot pri lanskih obiskih. Tako smo opomnili osebje varovanih oddelkov, kjer ni nameščenih nabiralnikov, ki bi omogočali anonimno oddajo pritožb, saj stanovalci nimajo prostega dostopa do nabiralnikov zunaj oddelka. Poleg tega so pritožbene poti nejasne, če zavodi nimajo pravilnika/navodil glede postopka notranjega reševanja pritožb. DPM namreč meni, da je pomembno, da so stanovalci seznanjeni, kako bo njihova pritožba obravnavana in kdo je odgovoren za njeno obravnavo.

2.16.6 Obisk Azilnega doma in Centra za tujce

V letu 2011 smo obiskali tudi Azilni dom (12. 10. 2011) in Center za tujce (18. 11. 2011). Oba sta objekta Ministrstva za notranje zadeve, pri čemer je prvi namenjen predvsem nastanitvi prosilcev za mednarodno zaščito, drugi pa tujcev, ki so nezakonito v Republiki Sloveniji. Podrobnosti v zvezi z vsakim od njiju so zapisane v poročilih o obisku, objavljenih na uradni spletni strani Varuha, v nadaljevanju pa za potrebe tega poročila opisujemo le najpomembnejše ugotovitve.

Oba objekta imata bistveno večje uradne zmogljivosti, kot pa je (že več let) v njiju nastanjenih oseb. To je seveda spodbudno. Tudi bivalne razmere v obeh so bile še sprejemljive, in osebe, s katerimi smo se pogovorili, bivalnih razmer niso problematizirale. Nekaj inventarja oziroma opreme bivalnih prostorov sicer kaže na to, da bo prej kot slej potrebna zamenjave.

Ker so v obeh zavodih nastanjeni posamezniki, ki večinoma prihajajo iz zelo različnih, nemalokrat tudi zelo (geografsko, pa tudi sicer) oddaljenih držav oziroma kultur, ne preseneča, da so bile pritožbe čez (pre)hrano zelo pogoste. DPM meni, da če ob izpolnjenih sanitarnih standardih kalorična vrednost obrokov dosega predpisano vrednost in hkrati zadošča tudi morebitnim posebnim zdravstvenim ali verskim potrebam prosilcev, take prehrane ni mogoče označiti drugače kot za ustrezno. Vseeno smo tudi na tem področju lahko izpostavili nekaj smiselnih pripomb. V Azilnem domu smo na primer posebej poudarili mnenje naše izvedenke, da gre pri ponavljajočem se nezadovoljstvu s hrano »za simptom, in ne za bolezen«. Za te osebe ima hrana poseben, simboličen pomen – to je v njihovem trenutnem položaju lahko edino področje, ki ga (ali bi ga lahko) obvladujejo, saj je vse drugo precej negotovo. Poleg tega je njihova domača hrana nekaj, kar jih povezuje z domovino. Na drugi strani pa je to »varno področje«, kjer lahko izražajo nezadovoljstvo z državo gostiteljico. Tako prav ukvarjanje s hrano na dokaj varen način omogoča zadovoljevanje osnovnih psiholoških potreb (uveljavljanje, moč, pripadnost, svoboda), ki so v njihovem trenutnem položaju večinoma zelo slabo zadovoljene. V Centru za tujce smo na primer tudi tokrat predlagali, da poskrbi za prevode jedilnikov v tujcem razumljive jezike, saj samo v slovenskem niso uporabni.

Druga najpogostejša tema pritožb tujcev oziroma prosilcev za mednarodno zaščito se je nanašala na postopke, ki so jih zadevali. Poleg nepoznavanja prava so izstopali predvsem njihovi očitki na račun dolgotrajnosti postopkov. Gre za zelo zapleteno problematiko, kjer se morebitni očitki o ne zadosti hitrem (po)teku lahko hitro izkažejo za neupravičene, saj je vselej treba upoštevati posebnosti posameznega primera in ne prehitro posploševati. Pozabiti tudi ne gre, da je že po sami naravi stvari to zelo posebno področje, ki ga zaznamujejo komunikacijske ovire, nezadovoljivo sodelovanje stranke in podobno. Okoliščin, ki bi kazale na to, da bi se s ti postopki namerno zavlačevali, nismo ugotovili. Smo pa v Azilnem domu izpostavili, da bi se lahko postopek skrajšal, če izvedencem za izdelavo psihiatričnih oziroma psiholoških izvedenskih mnenj (da se ugotovi, ali je prosilec za mednarodno zaščito sploh sposoben zaslišanja) ne bi dovolili roka za opravo izvedenskega dela v 60 dneh. V Centru za tujce smo posebej preverili, kako je urejeno informiranje tujcev, kar ima v tem okviru nedvomno pomembno vlogo. V zvezi z informiranjem pomanjkljivosti nismo ugotovili, saj je poleg ustnega informiranja strokovnih delavcev centra omogočeno tudi pisno informiranje z zloženkami, možnost telefonskih klicev tudi na diplomatsko-konzularno predstavništvo

in na organizacije, na katere se lahko tujci obrnejo po nasvet oziroma pomoč, možnost pridobivanja informacij po svetovnem spletu ...).

Posebej smo preverjali tudi psihosocialno oskrbo in zagotavljanje organiziranih dejavnosti za tujce oziroma prosilce za mednarodno zaščito. V obeh krajih odvzema prostosti na tem področju pritegnejo predvsem zunanje izvajalce, bodisi na podlagi pogodb bodisi prostovoljno. V Azilnem domu pa smo se spraševali, ali zagotovila vodstva o izvajanju programov res povsem držijo in ali so ti res zadovoljivi. Glede na to, da naj ne bi tako redko prihajalo do trenj predvsem med osebjem in prosilci za mednarodno zaščito (nevljudnost, nasilnost, grožnje, kljubovanje in podobno pri prosilcih za mednarodno zaščito), bi z ustreznimi programi lahko vplivali na to. V Centru za tujce pa že dalj časa opažamo ravnodušnost tujcev oziroma z njo povezanimi možnostmi za organizirane dejavnosti. Vodstvo sicer o tem vselej zastopa stališče, da za dejavno preživljanje časa nastanitve nista dovolj samo trud in volja strokovnega osebja, to morajo izkoristiti tudi tujci, ki pa so velikokrat pasivni opazovalci dogajanja. Pri DPM menimo, da je prav to razlog več, da bi bilo treba poskušati (po)iskati (nove oziroma še druge) načine, kako (še bolj) motivirati tujce za razne kulturne, rekreativne in druge družabne dejavnosti.

Poleg zgoraj že omenjenega smo zaznali še nekaj drugih pomembnih vidikov življenja v Azilnem domu in Centru za tujce (na primer stiki z odvetniki, zagotavljanje prevodov odločb ...), ki pa so (med pripravo tega poročila) še v obravnavanju pri Varuhu.

2.16.7 Obiski zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami

Splošno

V Sloveniji je dest zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (zavodi), za katere je pristojno Ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ). Za sprejemanje otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem razvoju, ki jim je izrečen vzgojni ukrep oddaje v zavod, pa je bil določen en zavod za usposabljanje, za katerega je pristojno Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ). V zavode se tako vključujejo mladostniki na podlagi odločb centrov za socialno delo (na primer zaradi ogroženosti v družini), odločb sodišč (kot vzgojni ukrep) ali pa z odločbami o usmeritvi (v vzgojni program).

Število obiskov in lokacije

V letu 2011 smo obiskali štiri zavode (Vzgojni zavod Slivnica pri Mariboru pa že v decembru 2010):

- Mladinski dom Maribor,
- Vzgojni zavod Kranj,
- Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora,
- Vzgojni zavod Logatec.

Organiziranost

Dva zavoda (Mladinski dom Maribor in Vzgojni zavod Kranj) sta organizirana le v stanovanjskih skupinah – v individualnih hišah oziroma v samostojnih stanovanjih v urbanih naseljih. Stanovanjske skupine delujejo v stavbah na različnih lokacijah in v najetih oziroma kupljenih stanovanjih v večjih mestih (Ljubljana, Maribor, Kranj, Postojna). Glede na normativ je v

skupine običajno vključenih do osem mladostnikov. Stanovanjsko skupino strokovno vodijo štirje vzgojitelji. V stanovanjskih skupinah, v katerih so vključeni tudi osnovnošolski otroci, je dodatno zaposlena tudi gospodinja. Iz stanovanjskih skupin vsi mladostniki obiskujejo zunanje osnovne in srednje šole.

Trije zavodi pa so kombinirani. Dejavnost izvajajo v stavbah internatskega tipa s klasičnim modelom vzgoje – v vzgojnih skupinah. Tudi ti zavodi imajo vsaj po eno stanovanjsko skupino, ki je povsem ločena od glavne stavbe in večinoma na drugi lokaciji. V vzgojnih skupinah je po normativih lahko največ 12 mladostnikov. Zavodi s klasičnim modelom vzgoje imajo svoje interne šole (osnovne in srednje poklicne), kar je posledica zahtevnejše populacije, ki se vanje vključuje.

DPM meni, da je življenje in delo z mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami v stanovanjskih skupinah primerna organizacijska oblika. Mladostniki po principu družinske vzgoje v njih neposredno pridobivajo življenjske vzorce ter se navajajo na samostojnost in odgovornost. Za čustveno in vedenjsko najbolj oškodovane pa je ta oblika življenja lahko tudi preveč zahtevna, zato je smiselno vsaj v manjšem obsegu ohraniti klasični model in s tem možnost namestitve v vzgojne skupine.

DPM je zaradi vseh posebnosti življenja in dela v zavodih MŠŠ predlagal premislek o posebnem zakonu ali o samostojnih določbah v okviru obstoječe zakonodaje, ki bi posebej urejale področje organiziranosti in delovanja zavodov. MŠŠ je sprejelo pobudo za pripravo posebnega zakona, ki bi urejal področje vzgojnih zavodov. V odzivnem poročilu je sporočilo, da je tako pobudo dal tudi aktiv ravnateljev vzgojnih zavodov. Dogovorjeno naj bi bilo, da ravnatelji opredelijo področja, ki so po njihovem slabo določena ali v sedanji zakonodaji manjkajo in bi jih tak zakon urejal.

Kadrovske in prostorske razmere

Ob upoštevanju standardov in normativov za delo z mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami je število strokovnega osebja primerno, prav tako tudi njihova vrsta in stopnja izobrazbe. Gre za strokovnjake z univerzitetno izobrazbo s področij socialne pedagogike, psihologije, socialnega dela in drugih, ki so še dodatno usposobljeni za delo s to populacijo. Prostorske razmere in oprema so v dveh zavodih primerne (Vzgojni zavod Slivnica in Mladinski dom Maribor), v enem zelo dobre (Vzgojni zavod Kranj), slabše pa v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora (za dve stanovanjski skupini), precej slabe (potrebna je temeljita adaptacija, dograditev telovadnice, posodobitev učnih delavnic, zamenjava opreme) pa v Vzgojnem zavodu Logatec, na kar je DPM opozoril MŠŠ, ki izvaja ustanoviteljske dolžnosti.

MŠŠ je v sprejelo naša priporočila in dalo obljubo, da bo poskušalo zagotoviti finančna sredstva za zavode, v katerih so potrebne manjše naložbe. Ni pa se opredelilo do vseh predlogov DPM za izboljšanje prostorskih razmer za Vzgojni zavod Logatec (dograditev telovadnice, posodobitev učnih delavnic), ampak je zapisalo, da so bila že predvidena finančna sredstva za adaptacijo prostorov za dve vzgojni skupini. Posega ni bilo mogoče izvesti zaradi rebalansov državnega proračuna in lani sprejetih omejitev na področju naložb.

Izvajanje dejavnosti: pohvale in priporočila DPM

Da bi se zmanjšal strah pred institucionalnim življenjem v zavodih, mladostnikom in staršem pred namestitvijo predstavijo posamezen zavod oziroma stanovanjsko skupino. Vsi obiskani zavodi imajo zgledno izdelane publikacije z osnovnimi informacijami. To in še drugo gradivo je objavljeno tudi na spletnih straneh posameznega zavoda.

DPM je zavodom predlagal interdisciplinarno razpravo o potrebnosti ustanovitve triažnega diagnostičnega centra (v preteklosti je bil to »prehodni mladinski dom«), v katerega bi se v prvem obdobju oddaje v zavod nameščali mladostniki za krajše obdobje – od treh do štirih mesecev. Po tem obdobju bo odločitev, v kateri zavod bi posameznik spadal, lažja in strokovnejša. Odziva na ta predlog DPM ni bilo niti od zavodov niti od MŠŠ.

Za vsakega mladostnika praviloma v mesecu dni po sprejemu vzgojni zavod pripravi individualni vzgojno-izobraževalni načrt s konkretnimi dejavnostmi za uspešen osebnostni razvoj. Na podlagi naključno pregledanih osebnih spisov mladostnikov je DPM ugotovil, da zavodi zgledno vodijo njihovo osebno dokumentacijo. V zvezi z individualnim načrtom je DPM zavodom priporočil, da ga poleg ravnatelja podpiše tudi mladostnik, saj sta mu s tem dani primerna veljava in večja odgovornost za sodelovanje v učno-vzgojnem procesu.

Posebno pozornost namenjajo sodelovanju s starši ali skrbniki. Starši se prek Sveta staršev in Sveta zavoda tudi uradno vključujejo v življenje in delo posameznega zavoda.

Izobraževanje je temeljna vrednota vsakega zavoda. Mladostniki se lahko vključijo v različne programe izobraževanja in poklicnega usposabljanja neposredno v zavodih ali vključeni v zunanje šole. Za sodelovanje zavodov s srednjimi šolami v izvajanju učnih procesov je DPM priporočil, da vsak zavod posebej sklene ustrezne pogodbe o sodelovanju in opredeli pravice in obveznosti zunanjih izvajalcev učno-vzgojnih programov.

Na priporočilo DPM se je odzvalo MŠŠ. Pristojni so sporočili, da bo s srednjimi šolami, s katerimi vzgojni zavodi sodelujejo, v kratkem sklenjen dogovor o sodelovanju. V njem bodo opredeljene pravice in obveznosti srednjih šol. Na MŠŠ usklajujejo besedilo, da bo poenoteno.

Mladostnike spodbujajo k dejavnemu preživljanju prostega časa. Vsi zavodi organizirajo številne prostočasne dejavnosti, v katerih mladostniki lahko odkrivajo in razvijajo svojo nadarjenost.

Težave z nedovoljenimi mamili, alkoholom in kajenjem so v nekaterih zavodih bolj, v drugih pa manj navzoče. Različni so tudi načini obravnave teh pojavov, zato DPM zavodom predlaga razmislek o izdelavi enotne strategije obravnave zasvojenosti z nedovoljenimi mamili, alkoholom in kajenjem.

DPM zavodom priporoča, da pripravijo sistematično izobraževanje mladostnikov o učinkih in posledicah uživanja nedovoljenih mamil, alkohola, kajenja ter o posledicah tveganih vedenj, preprečevanju okužb z virusi HIV, s hepatitisi in o odvajanju od škodljivih razvad oziroma zasvojenosti.

Na priporočilo se je odzval le Mladinski dom Maribor. Strokovni delavci so izrazili dvom o tovrstnem sistematičnem izobraževanju mladostnikov, saj po njihovem mnenju ni vedno smiselno. Menijo, da bi lahko z njim dosegli tudi nasprotni učinek, saj lahko pretiran poudarek takšnih izobraževanj doseže učinek v smislu popularizacije neželenih pojavov. Zato težave in nevarnosti, ki pretijo mladostniku, učinkoviteje rešujejo individualno z vsakim posameznikom, saj se vsi mladostniki ne srečujejo z enakimi težavami.

DPM je pri institucionalnih oblikah namestitve mladostnikov posebej pozoren na pravila bivanja v njih, na hišni red in morebitne sankcije, ki sledijo, če stanovalci institucij pravil ne upoštevajo. Glede na različnost vzgojnega ukrepanja po posameznih zavodih ob kršitvah pravil DPM predlaga, da socialno-pedagoška stroka prouči možnosti za pripravo smernic za izdelavo vzgojnega načrta (kot je predviden za osnovne šole v skladu z Zakonom o osnovni šoli) in iz njega izhajajoča pravila prebivanja v zavodu, vključno s pritožbenimi možnostmi in potmi.

MŠŠ je podprlo to priporočilo DPM in zagotovilo, da bo pobudo za izdelavo smernic za vzgojni načrt v vzgojnih zavodih in s tem jasnejših pravil prebivanja v njih predstavilo na aktivu ravnateljev vzgojnih zavodov.

DPM prav tako priporoča, da zavodi v letne delovne načrte na vzgojnem področju vključijo tudi poglavje o vrednotah, ki so jim zavezani vsi v zavodih.

Stanovanjske skupine običajno prebivajo v individualnih hišah sredi urbanih naselij in navzven ne dajejo vtisa institucionalnega življenja. Glede na to, da so državne ustanove opremljene z napisi, DPM zavodom priporoča, da posamezne lokacije, v katerih zavodi opravljajo svojo dejavnost, opremijo z ustreznimi napisi.

Na priporočilo se je odzval Mladinski dom Maribor, ki priporočila ne sprejema. Strokovni delavci menijo, da dolgoletna praksa kaže, da neoznačevanje ustanove ni moteče niti za okolje niti zanje in da do zdaj niso imeli nobenih težav. Prepričani so, da je tudi to prispevek k normalizaciji in destigmatizaciji mladostnikov kakor tudi ustanove, v kateri prebivajo.

Sklep

DPM meni, da obiskani zavodi delujejo dobro in izpolnjujejo svoje poslanstvo. V pogovorih z mladostniki je bilo le malo pritožb zoper ravnanje zaposlenih v zavodih in zatrjevanja kršitev človekovih pravic.

DPM predlaga interdisciplinarno razpravo in strokovni razmislek o organiziranju večine zavodov po načelu stanovanjskih skupin. Obvladovanje zahtevnejše populacije je lažje v manjših skupinah. To bi zahtevalo več organizacijskih sprememb in drugih prilagoditev, ki pa bi bile lahko zahtevne z vidika varnosti mladostnikov in doseganja namena oddaje v zavod (gre predvsem za mladostnike, ki jim je izrečen vzgojni ukrep namestitve v zavod).

Informacije o delu Varuha

3. INFORMACIJE O DELU VARUHA

V tem poglavju predstavljamo pomembnejše informacije o delu Varuha človekovih pravic RS (Varuh) v letu 2011, navajamo pravne podlage za delo, načine dela in postopek obravnave pobud, odnose s ključnimi javnostmi, med njimi s pobudniki, civilno družbo, z državnimi organi, organi lokalne samouprave in nosilci javnih pooblastil, mediji in mednarodnimi institucijami. Predstavljamo dostopnost institucije in komunikacijska orodja, ki jih najpogosteje uporabljamo v odnosih s ključnimi javnostmi, in prikaz publicistične dejavnosti. Za leto 2011 smo mednarodne dejavnosti Varuha vključili v tabelarične preglede v besedilih o vsebinskih področjih dela. Poglavje vsebuje tudi informacije o višini finančnih sredstev, dodeljenih z državnim proračunom za delo institucije v letu 2011, in o njihovi porabi. Navajamo tudi število, strukturo in izobrazbeno raven zaposlenih pri Varuhu na dan 31. 12. 2011.

V statističnem pregledu se lahko bralec seznani s podatki o številu prejetih in obravnavanih pobud ter o tem, koliko od končanih pobud je bilo utemeljenih.

Pravne podlage za delovanje Varuha

Varuh je bil vpeljan v slovenski ustavni sistem z Ustavo Republike Slovenije, ki je bila sprejeta 23. 12. 1991. Opredeljen je v 159. členu, ki določa, da se za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil z zakonom določi varuh pravic državljanov.

Temeljni akt za delovanje Varuha je Zakon o varuhu človekovih pravic (ZVarCP), ki je bil sprejet 20. 12. 1993, uveljavljen pa 14. 1. 1994. Na njegovi podlagi ustanovljen Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (Varuh) je formalno začel delovati 1. 1. 1995. ZVarCP določa, da varuha oziroma varuhinjo na predlog predsednika republike izvoli državni zbor z dvetretjinsko večino glasov vseh poslancev. Tako velika večina glasov se ne zahteva za izvolitev nobenega drugega funkcionarja. Varuh oziroma varuhinja pri svojem delu ravna po ustavi in mednarodnih pravnih aktih o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah in se pri svojem delu lahko sklicuje tudi na načela pravičnosti in dobrega upravljanja. Varuh je pri svojem delu neodvisen in samostojen. Njegova naloga je ugotavljati in preprečevati kršitve človekovih pravic in druge nepravilnosti.

Pravni okvir za delo Varuha so tudi nekateri drugi zakoni: Člen 23 a in 50. člen Zakona o ustavnem sodišču, 55. člen Zakona o pacientovih pravicah, 52. člen Zakona o obrambi, 65. člen Zakona o varstvu potrošnikov, drugi odstavek 14. člena Zakona o varstvu okolja, 59. in 60. člen Zakona o varstvu osebnih podatkov, členov 213 b in 213 c Zakona o kazenskem postopku, 68. člen Zakona o odvetništvu, 212. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, 80. člen Zakona o davčnem postopku in 3. člen Zakona o tajnih podatkih.

Po Zakonu o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM) Varuh od pomladi leta 2008 opravlja tudi naloge državnega preventivnega mehanizma proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (DPM). Pri tem sodeluje z nevladnimi organizacijami, izbranimi na podlagi javnega razpisa.

3.1 POSTOPEK OBRAVNAVE POBUD

Načine in organizacijo dela Varuha ter postopek z vlogami (pobudami) podrobneje opredeljuje Poslovnik Varuha človekovih pravic, ki je bil objavljen v Uradnih listih RS, št. 63/1995, 54/38, 101/2001, 58/2005. Delo Varuha je podrejeno temeljnemu poslanstvu institucije, varovanju posameznika v stikih z državnimi organi, organi lokalne samouprave in nosilci javnih pooblastil ter nadzoru njihovega dela, zlasti njihovega pravilnega in korektnega ravnanja v razmerju do posameznika. Varuh ima v zvezi s temi nalogami določena pooblastila in lahko vpogleda v vse podatke in dokumente iz pristojnosti državnih ali lokalnih organov oblasti. Vsi državni organi morajo pomagati Varuhu pri izvedbi preiskave in mu na njegovo zahtevo ustrezno pomagati.

Varuh nima pristojnosti do zasebnega sektorja (npr. gospodarskih družb), zato pobudnikom, ki zatrjujejo kršenje njihovih pravic v zasebnem sektorju, največkrat svetujemo, da domnevne kršitve pravic prijavijo inšpekcijskim službam in drugim nadzornim institucijam. Te lahko ali morajo, v okviru svojih pooblastil, pri delodajalcu opraviti inšpekcijski pregled in ob ugotovljenih nepravilnostih zoper delodajalca sprejeti potrebne ukrepe. Inšpektorati tudi dajejo strokovno pomoč v zvezi z uresničevanjem zakonov in drugih predpisov, kolektivnih pogodb ter splošnih aktov iz svoje pristojnosti.

Varuh ne obravnava zadev, o katerih potekajo sodni ali drugi pravni postopki, razen če gre za neupravičeno zavlačevanje postopka ali za očitno zlorabo oblasti.

Postopek pri Varuhu je zaupen, neformalen in za stranke brezplačen. Predpisi o varovanju tajnosti podatkov zavezujejo Varuha in njegove namestnike kot tudi pri njem zaposlene uslužbence. Načelo zaupnosti postopka je zelo pomembno načelo. V letnih poročilih Varuha smo že večkrat opisali problematiko zaupnosti postopka pri Varuhu v povezavi z Zakonom o dostopu do informacij javnega značaja. Tudi letos je več o tem mogoče prebrati v poglavju 2.1.

Pobudniki svojo pobudo za začetek postopka pri Varuhu praviloma vložijo v pisni obliki, z navedenimi osebnimi podatki in lastnoročnim podpisom, lahko pa jo tudi pošljejo po elektronski pošti na naslov info@varuh-rs.si. V pobudi morajo navesti okoliščine, dejstva in dokaze, na katerih temelji pobuda, ter informacije, ali so v zadevi že uporabili pravna sredstva in če, katera.

Varuh torej izvaja svojo dejavnost z reševanjem posamičnih pobud, ki jih nanj naslovijo posamezniki in v katerih ti zatrjujejo kršenje človekovih pravic, temeljnih svoboščin ali navajajo druge nepravilnosti državnih organov, organov lokalne samouprave ali nosilcev javnih pooblastil.

Varuh lahko začne v posamični zadevi postopek tudi na svojo pobudo. Varuh obravnava tudi širša vprašanja, pomembna za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter za pravno varnost v Republiki Sloveniji. Leta 2011 je Varuh na lastno pobudo odprl 138 pobud (5,4 odstotka vseh). Če začne Varuh postopek na lastno pobudo ali pobudo vloži kdo drug v imenu prizadetega posameznika, Varuh za začetek postopka pridobi soglasje prizadetega. Varuh si prizadeva postopek voditi nepristransko, zato o vsaki zadevi pridobi stališča prizadetih oziroma vpletenih strani ter po proučitvi primera izda neodvisno mnenje in oceno glede morebitnih kršitev človekovih pravic.

Pobude sprejemamo tudi ob poslovanju zunaj sedeža, ki praviloma poteka na sedežu izbrane občine, in ob drugih obiskih, ki jih Varuh opravlja v zvezi z izvrševanjem svojih pristojnosti, tudi pristojnosti po Državnem preventivnem mehanizmu (DPM) za varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost. Posamezniki lahko informacijo o pogojih vlaganja pobud in o svoji (že vloženi) pobudi dobijo na brezplačni telefonski številki 080 15 30. Več informacij lahko pridobijo na naših spletnih straneh (www.varuh-rs.si).

Zavedamo se, da je za pobudnika najpomembnejše, da dosežemo čim hitrejšo rešitev njegovega problema. V primerih, ko je postopek brez utemeljenih razlogov predolgotrajen, posredujemo pri organu za pospešitev zadeve, zlasti če je razumen rok za obravnavo ali odložitev že prekoračen in če to ne pomeni kršitve vrstnega reda obravnavanja zadev. Organu predlagamo rešitev problema tudi na poravnalni način, če se s tem strinja tudi pobudnik. Če nepravilnosti ni več mogoče odpraviti, organu predlagamo, naj se pobudniku za storjeno nepravilnost opraviči.

V določenih primerih pa Varuh pobude ne obravnava in njeno obravnavo zavrne. Ko Varuh sklene, da pobudo zavrne ali je ne vzame v obravnavo, o tem praviloma obvesti pobudnika v štirinajstih dneh, mu pojasni razloge za to in ga napotiti na drugo ustrezno ustanovo za rešitev težave. Odločitev Varuha, da pobude ne vzame v nadaljnjo obravnavo ali jo zavrne, je dokončna. Vendar moramo poudariti, da Varuh obravnava prav vsa pisma in vse prispele pobude ter na vse odgovori, razen če je pobuda anonimna ali žaljiva. Varuh je leta 2011 prejel 41 anonimnih pobud.

3.2 ODNOSI S KLJUČNIMI JAVNOSTMI VARUHA

Varuhove ključne javnosti so: pobudniki, civilna družba, državni organi, organi lokalne samouprave in nosilci javnih pooblastil, mediji ter mednarodne institucije oziroma organizacije. Odnose Varuha z vsemi naštetimi javnostmi podrobneje predstavljamo v nadaljevanju.

3.2.1 Pobudniki

Na Varuha se ljudje obračajo posamično ali kolektivno (v imenu prizadete skupine posameznic in posameznikov) zaradi zatrjevanih kršitev človekovih pravic ali temeljnih svoboščin. Njihov interes je čimprejšnja odprava zatrjevanih domnevnih kršitev. Odgovornost Varuha je strokovno in kar se da hitro ter učinkovito reševanje pobud zato, da bi se ugotovljene kršitve odpravile. Varuh tudi predlaga sprejetje sistemskih ukrepov, ki bi odpravili možnost njihovega ponavljanja.

Stiki med pobudniki in osebjem Varuha potekajo na različne načine: po telefonu, elektronski pošti ali osebno. Informator sprejema telefonske klice vsak dan med 8. in 16. uro, ob petkih pa do 14.30, in sicer na brezplačno telefonsko številko 080 13 50 ali na stacionarno 01 475 00 50. Leta 2011 smo našteli 8.300 klicev, v povprečju 34 na dan. Elektronsko pošto sprejemamo na naslovu info@varuh-rs.si. Pobudniki se lahko vsak delovni dan oglasijo tudi osebno na sedežu Varuha v Ljubljani. Vsak delovni dan lahko dobijo tudi informacijo o tem, kako napreduje obravnava njihove pobude, po predhodnem dogovoru se lahko sestanejo tudi s strokovnim sodelavcem, ki pobudo obravnava. Varuhinja človekovih pravic se s pobudniki pogovarja po telefonu praviloma vsak torek med 13. in 14. uro.

Pobudnikom je Varuh dosegljiv tudi na poslovanjih zunaj sedeža, ki potekajo vsak mesec v drugem kraju. Leta 2011 je Varuh opravil 11 takih poslovanj, o katerih pišemo v naslednjem poglavju.

Varuh posluje v slovenskem jeziku, nanj pa se pobudniki lahko obrnejo tudi v svojem maternem jeziku, če jim pisanje v slovenščini predstavlja težavo. Vsem pobudnikom in tistim, ki informacije iščejo, Varuh odgovarja v njihovem ali njim razumljivem jeziku. Varuh si torej prizadeva za dostopnost različnim javnostim, predvsem pobudnikom, katerih pravice varuje v odnosu do državnih organov, organov lokalne skupnosti in nosilcev javnih pooblastil. Varuh v zadnjih štirih letih prejme v povprečju 2.640 novih pobud. Iz obravnavanih pobud in tudi drugih virov informacij Varuh sklepa o stanju spoštovanja človekovih pravic na splošno ali po posameznih področjih, kar je podrobno opisano v celotnem drugem poglavju tega letnega poročila in v poglavju statistika.

3.2.2 Državni organi, organi lokalne skupnosti in nosilci javnih pooblastil

Varuh s svojim delom opravlja nadzor nad delom državnih organov, organov lokalne skupnosti in nosilcev javnih pooblastil v primerih očitanih kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin. S tem namenom jim posreduje predloge, mnenja ali priporočila, ki jih ti morajo obravnavati in nanje odgovoriti v roku, ki ga določi Varuh. Varuh organu, pri katerem ugotovi nepravilnosti, posreduje svoje mnenje z vidika varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin v zadevi, ki jo obravnava, ne glede na vrsto ali stopnjo postopka, ki poteka pri teh organih. Varuh redko uporablja javna opozorila, saj daje prednost medsebojnem pogovoru ali pisni komunikaciji, v okviru katerih se odprta vprašanja spoštovanja človekovih pravic praviloma ustrezno rešijo. Kadar pa to ni mogoče, Varuh problematiko tudi javno predstavi.

Varuhinja in njeni namestniki so državnim organom, organom lokalne skupnosti in nosilcem javnih pooblastil dosegljivi na različne načine. Srečujejo se s posameznimi ministricami in ministri in z njimi obravnavajo odprta in aktualna vprašanja iz njihovih pristojnosti. V letu 2011 posebej omenjamo delovna srečanja z ministrom za finance dr. Francijem Križaničem, z ministrom za delo družino in socialne zadeve dr. Ivanom Svetlikom in z ministrom za šolstvo in šport dr. Igorjem Lukšičem.

Tudi leta 2011 smo se srečevali s predstojniki organov, pri delu katerih smo naleteli na kršenje pravic, neučinkovitost ali neodzivnost. Več o teh srečanjih in komunikaciji z državnimi organi in organi lokalnih oblasti je razvidno iz opisov posameznih primerov in ugotovitev Varuha (v drugem poglavju tega poročila) ter v preglednicah dogodkov po posameznih vsebinskih področjih dela Varuha.

Varuhinja vsako leto poroča Državnemu zboru o svojem delu, delu institucije ter ugotovitvah o stopnji spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter o pravni varnosti državljanov v Republiki Sloveniji. Pred plenarno razpravo na seji Državnega zbora poročilo obravnavajo posamezna delovna telesa Državnega zbora, katerih sej se udeležuje tudi varuhinja s svojimi namestniki. Na seji državnega zbora pa varuhinja tudi ustno predstavi svoje ugotovitve.

Letno poročilo varuhinja izroči vsako leto tudi predsedniku Republike Slovenije, po predhodnem dogovoru pa tudi predsedniku Vlade. Letno poročilo Varuha obravnavajo tudi v Državnem svetu. O posameznih ugotovitvah se razpravlja tudi na različnih konferencah, kongresih, okroglih mizah, srečanjih ali drugih dogodkih, ki jih organizirajo državni ali lokalni organi oblasti ter raziskovalne ter znanstvene institucije ter organizacije civilne družbe. Več v tabelaričnih prigledih dejavnosti Varuha.

Poslovanja zunaj sedeža Varuha

Poslovanja zunaj sedeža Varuha so ustaljena oblika delovanja, ki potekajo v treh delih: začetnemu pogovoru z županom ali županjo sledi osrednji del – to so pogovori s pobudniki. Poslovanje se konča z novinarsko konferenco za lokalne medije. Na pogovorih z župani varuhinja pridobiva informacije o vprašanjih, povezanih z zagotavljanjem možnosti za uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na lokalni ravni, predvsem pa, kako občina skrbi za ranljive skupine prebivalstva (otroke, starejše, osebe s posebnimi potrebami in v zadnjem letu tudi revne ljudi). Informacije o tem, kdaj in kje bodo potekali pogovori s pobudniki, so objavljeni v javnih občilih ter na spletni strani Varuha. Za pogovore se je treba prej prijaviti na brezplačni številki 080 15 30. Varuhinja na podlagi prijav določi ekipo sodelavk in sodelavcev, ki opravljajo pogovore s pobudniki. Županom in predstavnikom lokalnih skupnosti pa je varuhinja na voljo tudi ob različnih drugih priložnostih.

Varuhinja je s sodelavci v letu 2011 poslovala zunaj sedeža v naslednjih krajih:

KDAJ	KJE	KAJ
26. 1. 2011	Celje	Varuhinjo s sodelavci je sprejel župan Bojan Šrot. Opravili smo pogovore s 17 pobudniki, ki so navajali različne probleme, nekaj jih je izpostavilo nezadovoljstvo z ravnanjem CSD Celje. Odprli smo pet novih pobud, tri pa so že bile v reševanju. Na novinarski konferenci je varuhinja izrazila zaskrbljenosti zaradi onesnaženosti okolja v celjski regiji, pohvalila pa delovanje občinskega servisa za občane, ki jim v 24 urah preskrbi odgovore na vprašanja, ter delovanje mestne blagajne za plačilo položnic. Mesto lahko označimo za do invalidov in starejših prijazno, saj so semaforji opremljeni z zvočnim signalom.
2. 3. 2011 in 30. 3. 2011	Koper	Varuhinja s sodelavci se je srečala z županom Borisom Popovičem. Zaradi številnih pobudnikov smo obisk v Kopru opravili v dveh delih, in sicer 2. 3. in 30. 3. Vsakokrat smo opravili pogovore s 16 pobudniki. Skupno smo odprli 15 novih pobud, šest jih je bilo že v reševanju. Največ problemov se je nanašalo na delo sodišč in dolgotrajnost postopkov, nekateri pobudniki so poudarjali različne težave v upravnih postopkih, bili so nezadovoljni z delom zdravniških komisij in postopki na Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Na novinarski konferenci je varuhinja pohvalila občino, ker je ena redkih, kjer ni čakalnih vrst za sprejem otrok v vrtce. Občina je prijazna do starejših, v zadnjih letih so zgradili 200 novih stanovanj. Problem ostaja onesnaževanje okolja, za katero je odgovorno podjetje Kemiplas.
23. 3. 2011 in 13. 4. 2011	Maribor	Varuhinja s sodelavci se je srečala z županom Francem Kanglerjem, ki je predstavil nove pridobitve občine in omenil težave v odnosu med državo in lokalno skupnostjo. Na pogovor se je prijavilo 53 pobudnikov (udeležilo pa 49), zato smo zunanje poslovanje tudi v Mariboru organizirali dvakrat. Odprli smo 13 novih pobud, 11 jih je že bilo v reševanju. Vsebina pobud se je tudi tokrat dotikala dolgotrajnih sodnih postopkov, socialnih problemov in brezposelnosti, problemov iz delovnih razmerij in stanovanjskih problemov. Poseben problem so nerešeni postopki, ki se nanašajo na pravice otrok. Pogovorom na prvem obisku je sledila novinarska konferenca s poudarki na ugotovitvah.
11. 5. 2011	Murska Sobota	Varuhinja s sodelavci se je na pogovoru s podžupanom Jožetom Casarjem seznanila z razmerami v občini, tudi z uspehi, ki jih imajo pri integraciji Romov in izobraževanju njihovih otrok. Pohvalila je sodelovanje občine pri dejavnostih Zavoda PIP (Pravo Informacije Pomoč), Hiše sadeži družbe in Fundacije ZGNZ (Z glavo na zabavo). Na pogovore se je prijavilo 27 pobudnikov. Odprli smo 13 novih pobud, tri so bile že v reševanju. Vsebina pobud je bila velikokrat povezana s sodnimi postopki in socialnimi težavami. Veliko problemov je bilo povezanih s stiskami ljudi zaradi stečajev podjetij. Skrb pa zbujata nezadostno zaposlovanje invalidov in velika stopnja brezposelnosti. Sporne so tudi nezakonite odpovedi pogodb o zaposlitvi. Pogovorom je sledila novinarska konferenca.
18. 5. 2011	Novo mesto	Varuhinjo s sodelavci je sprejel župan Alojz Muhič. Sledili so pogovori s sedmimi pobudniki, ki so opozarjali predvsem na socialna vprašanja in težave, ki jih doživljajo pri sobivanju z Romi. Varuhinjo so opozarjali tudi na posebnosti njihovega načina življenja (poroke in nosečnosti mladoletnic). Odprli smo štiri nove pobude. Varuhinja je svoje ugotovitve predstavila tudi na novinarski konferenci.
8. 6. 2011	Tolmin	Varuhinjo s sodelavci sta sprejela podžupanja Maša Klavora in direktor občinske uprave. Pogovarjali so se o težavah, ki jih pestijo, in poudarili, da jih rešujejo sproti. Problematični sta predvsem zdravstvena oskrba in brezposelnost na območju Bača - Podbrdo. Na pogovor so se prijavili trije pobudniki, prišli pa štirje. Odprli smo dve novi pobudi. Pogovorom je sledila krajša novinarska konferenca.

KDAJ	KJE	KAJ
6. 7. 2011	Nova Gorica	Varuhinjo s sodelavci so sprejeli župan Matej Arčon, podžupan in direktor občinske uprave. Pogovarjali so se o perečih vprašanjih v občini, ki pa jih večinoma ustrezno rešujejo (vrtci, domovi za starejše, pomoč na domu, stanovanjska vprašanja, skupne dejavnosti v občini, dobro sodelovanje z občino Gorica). Varuhinja ugotavlja, da občina nima ustrezne pravne pomoči za občane, kot jo že imajo v nekaterih drugih občinah. Z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve se (za zdaj še neuspešno) dogovarjajo za Varstveno-delovni center. Sporni sta še vedno deponija za odpadke in onesnaževanje Livarne Solkan. Najti poskušajo finančna sredstva za zdravljenje patoloških hazarderjev, ki jih je v tem okolju več kot drugje po Sloveniji. Na pogovor se je prijavilo devet pobudnikov, v ospredju so bila vprašanja dolgotrajnih sodnih postopkov, revščine in nizkih socialnih pomoči, pritožbe na delo odvetnikov, postopka denacionalizacije in obračuna stroškov v večstanovanjskih stavbah. Odprli smo dve novi pobudi, ena je bila že v reševanju. Po opravljenih pogovorih je bila dobro obiskana novinarska konferenca.
7. 9. 2011	Kranj	Varuhinjo s sodelavci so sprejeli župan Mohor Bogataj s podžupani in z direktorjem občinske uprave. Župan je povedal, da poskuša občina čim bolje poskrbeti za ranljive skupine, da imajo dovolj prostora v vrtcih, da pa je na sprejem v dom za starejše treba čakati tri leta. Stanovanj, zlasti neprofitnih, imajo premalo. Zbiranje odpadkov je vroča tema, prav tako tudi težave pri izbiri najcenejšega ponudnika. Na pogovor z varuhinjo se je prijavilo 14 pobudnikov, odprli smo sedem novih pobud, tri so bile že v reševanju. Vsebina perečih vprašanj se je nanašala na delovanje centrov za socialno delo in sodišč, na neodgovarjanje državnih organov, ravnanje policije ter na strah pred razkritjem osebne identitete in posledicami, ki bi lahko nastale. Pogovorom je sledila dobro obiskana novinarska konferenca.
12. 10. 2011	Cerknica	Varuhinjo s sodelavci so sprejeli župan Marko Rupar, podžupana in direktorica občinske uprave. V pogovoru so povedali, da so razmere v občini urejene, za ranljive skupine poskušajo čim bolje poskrbeti. Problematično je vedno slabše materialno stanje občanov, saj nekateri ne zmorejo plačevati niti nizkih najemnin. Dom za starejše občane je precej drag, zato si občani poiščejo cenejše bivanje v drugih domovih zunaj občine. Urejajo dostopnost objektov za invalide, vrtci so povsem zasedeni, načrtujejo novogradnjo. Skrbijo za okolje, vendar imajo nekaj težav z odpadno komunalno vodo, zato načrtujejo gradnjo čistilne naprave. Imajo dobro opremljen zdravstveni dom, težje pa je obdržati zdravnike. Župan omeni, da je po reorganizaciji policije ta slabše dostopna za občane, bojijo pa se centralizacije tudi na drugih področjih življenja. Na pogovore je prišlo šest pobudnikov, odprli smo pet novih pobud. Navajali so težave na stanovanjskem področju, na področju delovnih razmerij in v postopku odvzema opravilne sposobnosti. Na koncu je bila novinarska konferenca.
16. 11. 2011	Jesenice	Varuhinjo s sodelavci so sprejeli župan Tomaž Tom Mencinger, podžupana in direktorica občinske uprave. Župan je povedal, da jim povzroča težave občinski prostorski načrt, saj ga morajo dopolniti s poplavnimi študijami, za katere pa občina nima denarja. Župan še meni, da Ministrstvo za okolje in prostor ravna pristransko, kar povzroča občini veliko škode (npr. rušitev objekta Lipce je prinesla 25 brezposelnih). Pitno vodo dobijo izpod Karavank, tudi tu je omenjeno ministrstvo tisto, ki odloča o koncesijah. Za ranljive skupine prebivalcev poskušajo poskrbeti, v vrtcih imajo dovolj prostora, dom za starejše je polno zaseden, pomoč na domu deluje dobro. Deložacij je malo, saj poskušajo vedno sproti reševati stanovanjska vprašanja. Ekološke razmere so dobre, vse deluje po predpisih, so zagotovili. Na pogovor je prišlo sedem pobudnikov, odprli smo tri nove pobude, ena je bila že v reševanju. Večina pobud je bila okoljsko obarvana, ena s stanovanjsko problematiko, ena pritožba nad delom odvetnikov, ena pa v zvezi z izgubo družinske pokojnine. Po opravljenih pogovorih je bila novinarska konferenca.
7. 12. 2011	Ribnica	Varuhinjo s sodelavci je na pogovor sprejel župan Jože Levstek, ki je predstavil precej drugačno, to je veliko bolj pozitivno, sliko razmer, kot je to drugje po Sloveniji. Primanjkuje jim delavcev z visoko izobrazbo, imajo okoli 50 prostih nadstandardnih stanovanj, dobro skrbijo za ljudi s posebnimi potrebami, želijo odpreti varstveno-delovni center, njihov dom za starejše občane je polno zaseden. Na pogovor so se prijavili trije pobudniki, dva sta na pogovor prišla in navajala težave, povezane z izpolnjevanjem enotne vloge za prejemke iz javnih sredstev (sociala). En pogovor je bil povezan s sodno obravnavo kaznivih dejanj pripadnikov romske skupnosti.

3.2.3 Mediji

Varuh vsa leta skrbi za dobre odnose z mediji, saj se zaveda pomena kakovostnega sodelovanja z njimi pri zagotavljanju višje ravni spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin v družbi.

Predpogoj za dobre odnose so vzajemno spoštovanje, poznavanje narave dela in poslanstva ter možnosti za ukrepanje. Varuhinja je januarja 2011 pripravila neuradno srečanje z urednicami in uredniki ter novinarji nekaterih medijskih hiš na dopoldanski malici, kjer smo se lahko sproščeno pogovorili o oblikah sodelovanja in aktualnih družbenih vsebinah. Osrednja tema je bila etika javne besede, govorili pa smo tudi o otrocih v medijskem poročanju, vprašanju javnosti in zasebnosti ter o drugih aktualnih temah.

Občasno še vedno ugotavljamo nerazumevanje okvirov delovanja Varuha. Nejasnosti poskušamo urediti v neposredni komunikaciji. Predstavnikom medijskih hiš smo na voljo tudi za dodatna pojasnila o delu Varuha, pojasnimo pa jim tudi ozadja določenih primerov, ki jih je obravnaval Varuh ali pa so jih začeli proučevati mediji. Kadar se zgodi, da pride do interpretacij, ki izkrivljajo naše ugotovitve ali mnenja, se odzovemo tudi v okviru možnosti, ki nam jih daje Zakon o medijih.

Varuh je leta 2011 v javni izjavi Odnos Varuha do pobud in pojavov glede etike javne besede v medijih in drugih oblikah javne komunikacije pojasnil načine svojega delovanja ob pojavih, ki znižujejo raven etike javne besede v medijih in drugih oblikah javne komunikacije.
Več o tem lahko preberete v poglavju Etika javne besede… Prav tako boste na tem mestu našli več o vlogi novinarjev v vlogi pobudnikov – torej oseb, ki se jim lahko kršijo pravice, oziroma v vlogi kršiteljev pravic drugih.

Varuh svoja stališča, mnenja in priporočila v zvezi z nekaterimi vsebinami sproti objavlja tudi na spletnih straneh, kjer so na voljo medijem in drugim javnostim. Ta najdejo svoje mesto tudi v Varuhovih letnih poročilih. Precej odmevno je bilo na primer Varuhovo mnenje o arhivskem gradivu. Izrazili smo prepričanje, da je treba Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih spremeniti, saj bi se lahko v nasprotnem primeru kršile človekove pravice posameznikov. Podrobnosti so opisane v 2. poglavju. Javnost smo seznanili tudi z ugotovitvami v zvezi z ravnanjem z dementnimi stanovalci v domovih za starejše, s potencialno ogroženostjo čebel in z drugimi stališči. Varuhinja je o kampanji ob referendumu o pokojninski reformi opozorila, da posamezna sporočila v tej kampanji vsebujejo elemente predsodkov in neprimernega odnosa do žensk.

Varuh skrbi za kakovosten in korekten odziv na medijske pobude in vprašanja. Prizadevamo si zagotoviti čimprejšnje in strokovno argumentirane odgovore na vprašanja. Način dela Varuha je vezan na obravnavo pobud, zato velikokrat ne moremo podati komentarja, saj so postopki pri Varuhu zaupne narave. Proučitev vprašanja iz vidika spoštovanja pravic zahteva več časa, kot ga imajo medijske hiše, zato so komentarji Varuha velikokrat zgolj načelne narave. Ko vprašanje podrobno proučimo in smo do njega že zavzeli strokovno stališče, z njim seveda seznanimo javnost. Varuh se javno torej odziva, kadar presodi, da je z vidika njegove vloge in pooblastil to potrebno. Pri tem upošteva tudi, da pogostost izjav ne prispeva k njihovi učinkovitosti. Varuh se na posamične primere odziva šele, ko pridobi tudi relevantne podatke od pristojnih organov.

Varuh je leta 2011 prejel približno 160 novinarskih vprašanj. Opažamo, da je vprašanje socialne države, ki je bilo zelo aktualno leto poprej, ostalo sicer še v središču pozornosti, vendar se je v letu 2011 največ vprašanj nanašalo na pravice otrok. Varuh dejavno, tudi s pomočjo medijev, spremlja dogajanje v družbi, zato nemalokrat v zvezi z določenim širšim vprašanjem ukrepa na lastno pobudo. Dogaja pa se, da hkrati prejme tudi novinarsko vprašanje, kar je lahko primer dobre prakse na področju sodelovanja z mediji.

Tako smo dejavno spremljali položaj delavcev in vse večjo brezposelnost, o čemer pišemo več v 2. poglavju. Novinarje in novinarke so v zvezi s temi temami zanimala vprašanja plačevanja prispevkov za socialno varnost, obdavčenja sredstev iz naslova subvencij za samozaposlitev ter vprašanje zaposlovanja invalidov in osebnega stečaja. Javnost smo seznanili tudi s stališčem Varuha do zakona o zaposlovanju na črno, do zakona o prostovoljstvu, do dela zavoda za zaposlovanje in do dejavnosti ob kršenju pravic delavcem Luke Koper ter drugih podjetij. Novinarje z vzhoda države je zanimalo vprašanje vpliva socialnih razmer na stopnjo znanja osnovnošolcev v Pomurju. Ob socialnih stiskah pa je bilo pereče tudi vprašanje ureditve zdravstvenega zavarovanja otrok samostojnih podjetnikov.

Javnost in mediji postajajo z leti vse bolj občutljivi na zlorabe otrok, kar lahko razberemo tudi iz prejetih vprašanj novinarjev. Osrednja tema leta 2011 je bil primer deklice iz Koroške, ki tudi do konca leta ni našel epiloga. S tem povezana vprašanja so se dotikala predvsem zlorabe otrok in pravic otrok do zasebnosti ter izvršbe nad njimi. Zelo odmeven je bil primer spolne zlorabe v Prlekiji, občutljivi so bili tudi v zvezi s primerom pornografije v literaturi, pereča so bila vprašanja spolne zlorabe v Rimskokatoliški cerkvi. Jeseni je javnost razburila izbira knjig za Cankarjevo tekmovanje, oblikovali pa smo tudi stališče do poučevanja transcendentalne meditacije v šolah in do upravičenosti avtomatov s hrano in pijačo v šolah. Vsako leto je več novinarskih vprašanj v zvezi z obveznim cepljenjem otrok. Dobili smo tudi vprašanje o načinu izvajanja sistematskih pregledov v osnovnih šolah. V letu 2011 smo v primerjavi s prejšnjimi leti prejeli manj vprašanj o zasebnosti otrok, nekaj jih je bilo v zvezi z zlorabo otrok v politične namene (zborovanje civilne iniciative proti družinskemu zakoniku skupaj z otroki) in z objavo fotografij otrok v medijih. Javnost je v takšnih primerih postala izredno občutljiva in zahteva takojšnje ukrepanje.

Celo leto je ostajala aktualna tema dogajanje v zvezi z Družinskim zakonikom, tudi zaradi t. i. sovražnega govora. Večjo pozornost javnosti, ki se je posledično kazala tudi iz Varuhu posredovanih vprašanj, je pritegnila objava družinskih fotografij politika Grimsa in nacista Goebbelsa v tedniku Mladina. Varuhinja je objavo fotografije otrok v kontekstu primerjave z družino vojnega zločinca označila kot posebej zavržno dejanje in izrazila pričakovanje, da bodo pristojni organi ugotovili znake kaznivega ravnanja in sprožili ustrezne postopke. Javnost se je spraševala, ali je igralec Ivo Godnič s svojo izjavo o praznem Barbarinem rovu presegel le meje dobrega okusa ali gre vendarle za sovražni govor. Junija se je javnost spraševala, v kakšni državi živimo in ali so nekatere temeljne vrednote izgubile ves svoj pomen. Opozorili smo na moteče transparente na Paradi ponosa. V zvezi s pretepom turista iz Velike Britanije sredi Ljubljane, sicer homoseksualca, z napadom na vodjo budistične skupnosti Dharmaling v Sloveniji, Lamo Šenpena Rinpočeja, pa je Varuh v izjavah opozarjal na nujnost ničelne tolerance do nasilja. Varuhinja človekovih pravic dr. Zdenka Čebašek - Travnik je tudi takrat pozvala vse prebivalce Slovenije k skupnim prizadevanjem za družbo strpnosti in nenasilja.

Maja je bilo aktualno vprašanje kršitev človekovih pravic starejših oseb oziroma vprašanje prebivanja starejših v domovih za starejše. Poleti so bile spet aktualne visoke temperature v javnih zavodih, katerih meritev opravlja Varuh. Postavljali so nam vprašanja o gladovni stavki v slovenskih zaporih, jeseni pa so bile na dnevnem redu medijskega poročanja razmere v zaporu v Murski Soboti. Prejeli smo tudi vprašanje o prisilni privedbi v psihiatrično bolnišnico. Nekaj vprašanj je bilo v zvezi z uklonilnim zaporom. Odmeven pa je bil tudi primer kršenja pravic komandirju Policijske postaje Novo mesto.

Opažamo, da je skladno z nadaljevanjem reševanja vprašanja izbrisanih usahnilo tudi zanimanje javnosti oziroma medijev za to temo. V zvezi z Romi, etničnimi skupnostmi in s tujci je bilo leta 2011 postavljenih kar nekaj novinarskih vprašanj. Nekajkrat se je zgodilo, da smo mediji in Varuh v zvezi z določenimi temami hodili »vštric«: Varuh je na lastno pobudo odprl zadevo, mediji pa so sočasno še postavljali vprašanja. Seznanjeni smo bili, da naj

Romi v Dobruški vasi ne bi imeli pitne vode, zato smo to preverili na terenu. O ugotovitvah smo sproti obveščali javnost in skušali zadostiti njeni radovednosti oziroma radovednosti posameznih medijev. Podobno smo ravnali, ko so se v Prekmurju julija pojavili grafiti oziroma nalepke z napisom »Cigani raus«. Prejeli smo tudi eno vprašanje v zvezi z neonacističnimi združevanji. Volilna kampanja je minila brez nestrpnih izgredov, po volitvah pa je javnost razburil zapis Tomaža Majerja na spletni strani SDS, mediji so pričakovali tudi komentarje varuhinje.

Čeprav je Varuh precej pozornosti namenil pravici do zdravega okolja in o tem pripravil tudi novinarsko konferenco, zanimanje javnosti oziroma medijev za okoljske teme ni bilo prav veliko, kar se je kazalo vse leto. Želimo si, da bi nacionalni mediji tem temam namenjali več pozornosti, hkrati pa z zadovoljstvom ugotavljamo takšno usmeritev pri nekaterih lokalnih medijih.

Javnost se je zanimala tudi za vprašanja, povezana z denacionalizacijo, s korupcijo, spremembami zakonodaje o cestnem prometu in s položajem žensk v Sloveniji.

Varuh uporablja v odnosu z mediji in drugimi javnostmi različna komunikacijska sredstva, o katerih podrobneje pišemo v nadaljevanju. Mednje sodijo novinarske konference, osebna srečanja, uporaba spletnih strani, družbenih omrežij in drugo.

3.2.4 Civilna družba

Kadar civilna družba za uveljavitev svojih interesov vstopa v dialog z državo, Varuh podpre in okrepi vse tiste njihove pobude, ki prispevajo k uveljavljanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter odpravljanju njihovih kršitev. Tudi leta 2011 je Varuh nadaljeval uveljavljeno prakso mesečnih srečanj s predstavniki civilne družbe, z nevladnimi organizacijami (NVO) ki s svojim delovanjem na različnih področjih življenja pomembno vplivajo na uveljavljanje in varstvo pravic ljudi, ki jih zastopajo. Po našem mnenju takšna srečanja prispevajo k boljšemu obojestranskemu poznavanju težav na posameznih področjih, k analizi učinkovitosti obstoječe zakonodaje in nadzornih mehanizmov, k skupnemu oblikovanju predlogov za sprejetje sistemskih ukrepov ali dopolnitev obstoječih. Pomenijo dobro priložnost za izmenjavo mnenj in iskanje načinov za preprečevanje že novih težav oz. njihovo odpravo. Posebno pozornost smo namenili sestankom s civilno družbo s področja okolja in prostora. Teh je bilo v letu 2011 kar devet. V nadaljevanju predstavljamo pregled srečanj Varuha s civilno družbo v letu 2011.

Srečanje z NVO s področja prostovoljskih organizacij: 24. 1. 2011

V evropskem letu prostovoljstva smo prve povabili predstavnike prostovoljskih organizacij. Udeleženci (13) so opozorili na težave, ki jih bosta zaradi njune neusklajenosti povzročala (predlagana) Zakon o prostovoljstvu in Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno. Po mnenju vseh udeležencev srečanja prostovoljstvo kot organizirana ali neorganizirana pomoč sočloveku v stiski ne sme in ne more biti opredeljena kot delo na črno. Je vrednota, ki jo kot družba moramo promovirati in podpirati ter zanjo ustvarjati ustrezne razmere, podpirati jo mora tudi država. Zakoni bi morali krepiti medsebojno solidarnost in pomoč, ne samo preprečevati ali kaznovati nepravilnosti. Udeleženci pogrešajo več možnosti sodelovanja pri pripravi predpisov, na kar opozarja tudi Varuh. Predlagali so ustreznejšo ureditev mentorstva in več izobraževanja na področju uresničevanja človekovih pravic. Nujna je krepitev prostovoljstva tudi z njegovo promocijo, ozaveščanjem in izobraževanjem. Dogovorili smo se za sodelovanje v prihodnje.

Srečanje z NVO s področja vračanja prosilcev za mednarodno zaščito: 25. 2. 2011 in 8. 3. 2011

Predstavniki nevladnih organizacij (NVO) so na sestanku predstavili po njihovem mnenju nekatere nesprejemljive prakse državnih organov v odnosu do prošenj tujcev za mednarodno zaščito ali azil. Kot primer so izpostavili prakso Sektorja za mednarodno zaščito Ministrstva za notranje zadeve (SMZ), ki z vnaprej pripravljenim sklepom zavrže prošnjo za priznanje mednarodne zaščite nekomu, ki na mejnem prehodu zaprosi zanjo. Tak sklep so dobili tudi tisti, ki so bili v Republiki Sloveniji že dva ali tri mesece in niso bili obveščeni o konceptu tretje varne države. Dogovorili smo se za sodelovanje pri pripravi predlogov dopolnitev in sprememb zakonodaje in drugih sistemskih ukrepov.

Vlada Republike Slovenije je na redni seji februarja sprejela predlog sprememb Zakona o tujcih. Ob ponovnem srečanju z NVO marca smo se dogovorili, da skupaj oblikujemo stališča do predlaganih sprememb omenjenega zakona in nove predloge. Izpostavljeni so bili zlasti vprašanja neustrezne ureditve glede dovolitve zadrževanja za mladoletne tujce brez spremstva staršev ali drugih zakonitih zastopnikov (predlog za nov člen 77 a), nujnost spremembe določil o združitvi družine in pravica do celovitosti družine ter dovoljenja za prebivanje iz drugih utemeljenih razlogov in zaradi interesa Republike Slovenije. Na srečanju je bila posebej izpostavljena določba 84. člena Zakona o tujcih. Otroke brez spremstva pogosto vračajo čez mejo, brez kakršnih koli postopkov z mladoletni tujci, zato je nujno oblikovati predlog za spremembo omenjenega člena.

Predstavniki NVO ugotavljajo, da je za otroke iz držav Evropske unije (EU) dobro poskrbljeno. Namestijo jih v krizne centre in jih potem vračajo v matično državo. Ni pa jasno, zakaj bi morali drugače obravnavati otroke iz držav, ki niso članice EU.

Srečanje z NVO s področja zasvojenosti: 24. 3. 2011

Srečanja se je udeležilo 13 predstavnikov NVO. Pojasnili so, da možnosti, ki jih imajo nevladne organizacije, zavodi in druge institucije civilne družbe na tem področju, še niso zadovoljive. Premalo je sodelovanja med pristojnimi ministrstvi (predvsem med Ministrstvom za zdravje in Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve), kar se kaže v nedorečenosti zakonodaje, pri zagotavljanju ustreznih usmeritev in dopolnjevanju strokovnega znanja ter pri pridobivanju finančnih sredstev za delovanje društev in zavodov s tega področja. Strinjali so se, da v družbi še ni dovolj občutljivosti za prepoznavanje različnih oblik odvisnosti, zato jim je namenjeno premalo pozornosti in tudi premalo finančnih sredstev za njihovo uspešno delovanje. Sodelovanje z Varuhom bodo še okrepili in se ob konkretnih težavah obračali na nas.

Srečanje z NVO s področja brezposelnosti, revščine in socialne izključenosti: 24. 5. 2011

Srečanja se je udeležilo šest predstavnic in predstavnikov NVO. Pogovor je bil namenjen izmenjavi informacij o delovanju, izkušnjah in spoznanjih. Udeleženci so bili soglasni, da mora Slovenija dejavno pristopiti k projektu Banka hrane in ga začeti dejansko izvajati. Poleg pomanjkanja gmotnih dobrin je treba opozoriti še na veliko duševno stisko, saj je v teh primerih ogroženo človekovo dostojanstvo. Zato je treba več pozornosti nameniti tudi drugim oblikam pomoči. Navzoči so poudarili, da država NVO premalo sliši, njihovi predlogi so premalo upoštevani in posledično tudi prezrti s finančnega vidika. Veliko pripomb je bilo slišati tudi glede Zakona o socialnem podjetništvu in neustreznih davčnih spodbudah za razvoj tovrstnega podjetništva, ki bo imelo pomembno vlogo pri zaposlovanju in ustvarjanju novih delovnih mest. Varuh je zagotovil, da bo ugotovitve in predloge s tega srečanja posredoval pristojnim organom. Sodelovanje se bo nadaljevalo.

Srečanje z NVO s področja nasilja v družini in družbi: 27. 6. 2011

Srečanja se je udeležilo deset predstavnikov NVO, ki delujejo predvsem na področju preprečevanje nasilja v družini. Pogovor je bil namenjen izmenjavi informacij o delovanju in izkušnjah. Strinjali so se, da moramo v Sloveniji še dejavneje pristopiti k prepoznavanju in preprečevanju vseh oblik nasilja v družini ter zagotoviti ničelno toleranco do nasilja na splošno. Nujno je treba okrepiti sodelovanje med NVO in državnimi organi in institucijami (šolami, zdravstvenimi ustanovami, centri za socialno delo, sodišči, policijo …), odgovornimi za odkrivanje, prepoznavanje in preprečevanje nasilja v družini.

Predstavniki NVO pogrešajo (obvezno oziroma predpisano) izobraževanje in ozaveščanje vseh institucij in posameznikov, ki se srečujejo z žrtvami nasilja. Premalokrat in prepozno se ustanovi in skliče medinstitucionalna skupina, ki lahko edina res celostno pomaga tako žrtvi kot storilcu, ustavi nasilje in poskuša zmanjšati njegove posledice. Tudi tokrat so navzoči poudarili, da NVO država premalo sliši, da so njihovi predlogi premalo upoštevani in posledično prezrti tudi s finančnega vidika. Posebej so izpostavili kadrovsko podhranjenost nekaterih organov (npr. centrov za socialno delo in policije), strah strokovnih delavcev, ki nasilje sicer prepoznajo, a si ga ne upajo ali celo ne želijo prijaviti (šole, vrtci, zdravstvene institucije). Pogrešajo več izobraževanja o vprašanju nasilja in o posebnostih pri obravnavi tega pojava (sodišča). Opozorili so na skoraj »pozabljene« skupine ljudi (ljudi s težavami v duševnem zdravju, starejše), ki so večkrat žrtve nasilja. Varuh bo ugotovitve in predloge s tega srečanja posredoval pristojnim organom, sodelovanje z NVO pa se bo nadaljevalo.

Srečanje z NVO s področja brezdomstva: 28. 9. 2011

Ugotovitve in predlogi prvega srečanja pred letom dni so bili posredovani pristojnim državnim organom in organom lokalne samouprave, skupaj s prošnjo za povratno informacijo o prizadevanjih za ustrezno reševanje vprašanja brezdomstva. Razen Ministrstva za zdravje so vsa druga ministrstva poslala odgovore, te je Varuh prejel tudi od občin Ljubljana, Slovenj Gradec, Murska Sobota, Ptuj, Nova Gorica in Velenje. Ugotovili smo, da sta veliki oviri pri reševanju širših vprašanj brezdomstva predvsem slabo usklajevanje med ministrstvi in izogibanje oziroma prelaganje odgovornosti na druge organe. Težave nastanejo tudi zaradi nerazumevanja večplastnosti vprašanja in zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Posebej kritični smo bili do Ministrstva za zdravje, ki odgovora sploh ni poslalo, čeprav se dobršen del problematike nanaša prav na (ne)zagotavljanje osnovnega zdravstvenega varstva in posthospitalne obravnave brezdomcev.

Udeleženci so sklenili, da si bodo še naprej prizadevali za oblikovanje nacionalne strategije na področju brezdomstva, ki bo vključevala vzpostavitev mreže zavetišč, omogočala več vmesnih programov za prehod od zavetišča do samostojnosti (podobno kot program Kralji ulice) in zagotavljala ustrezno zdravstveno varstvo vsem brezdomcem (npr. mobilni kombi za pregled zdravstvenega stanja brezdomcev v Sloveniji). Poudarili so tudi, da Slovenija na brezdomstvo družin sploh ni pripravljena, čeprav v to vodijo splošna kriza, propadanje številnih podjetnikov in deložacije.

Srečanje z NVO s področja varstva starejših: 20. 12. 2011

Sestanka se je udeležilo pet predstavnikov NVO, ki so menili, da je v družbi zaznati napredek pri reševanju nekaterih vprašanj in problemov, povezanih s položajem in kakovostjo življenja starejših. Prag revščine se zelo pogosto dotika prav starejših, zlasti žensk nad 65. letom starosti. Starejši ostajajo v velikih, mnogokrat praznih in tudi mrzlih stanovanjih, saj ne zmorejo plačevati vseh mesečnih obveznosti.
Zaradi vse nižjih pokojnin kar 80 odstotkov starejših ne zmore v celoti plačevati domske oskrbe. V humanitarnih organizacijah ugotavljajo, da je letos kar 30 odstotkov več prosilcev

za neposredno pomoč v hrani in drugih potrebščinah. Zaradi neugodnih družbenih gibanj in preobremenjenosti svojcev, zlasti tistih, ki so zaposleni, udeleženci srečanja pričakujejo, da bodo lokalne skupnosti namenile več podpore razvoju lokalnih programov oskrbe starejših na domu, zlasti pa programov socialnih servisov. Ti naj bodo dostopni vsem, in ne le tistim, ki zmorejo plačati ponudbo, in sicer tako, da jih oprostijo plačila nekaterih storitev.
Opozorili so tudi na naraščanje vseh oblik nasilja nad starejšimi in ugotovili, da 10 odstotkov starejših doživlja telesno, gospodarsko ali duševno obliko nasilja. Pričakujejo, da se bodo ustanove bolje povezale in učinkoviteje delovale tako pri preprečevanju nasilja kot pri ozaveščanju javnosti, zlasti svojcev, in tudi pri pomoči žrtvam.
Udeleženci še ugotavljajo, da osebje v domovih ni dovolj usposobljeno ali nima dovolj časa za posameznika, še posebej ne za delo z umirajočimi, za njihovo dostojno slovo od svojcev in tudi sostanovalcev. Strokovne institucije in združenja s področja socialnega varstva bi se morala bolj vključevati v pripravo ustreznih programov izobraževanja in usposabljanja.
Ob koncu smo se dogovorili za nadaljnje sodelovanje in skupno delovanje pri promociji pravic starejših. Le ozaveščeni in dejavni starejši so lahko polno vključeni v družbo.

Srečanje z NVO s področja varstva okolja in prostora v letu 2011

Na prvem srečanju, ki se ga je udeležil minister za okolje in prostor prof. dr. Roko Žarnić s sodelavci, so bile oblikovane teme srečanj in sprejeti naslednji sklepi:

1. Minister je sprejel pobudo za sistemsko sodelovanje med Ministrstvom za okolje in prostor (MOP) in civilno družbo. Sistemsko sodelovanje bo vzpostavljeno postopoma.

2. Glede sprememb Uredbe o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja se je minister zavezal, da bodo na MOP preverili, kako je urejen monitoring oziroma kako ga je mogoče urediti, in Varuhu glede tega pripravili odgovor.

3. Na področju varstva podzemnih voda in problematike onesnaževanje kraških jam bo MOP še naprej dejavno sodeloval z Jamarsko zvezo Slovenije.

4. Glede problematike poplavne varnosti Celja je minister obljubil, da projekt, s katerim bi izboljšali poplavno varnost Celja in za katerega so že pridobljena evropska sredstva, ne bo ogrožen zaradi participacije Slovenije. Tudi sklep Vlade je takšen, da kohezijski projekti ne bodo ogroženi zaradi zahtevane participacije Slovenije.

5. Glede problematike onesnaženega okolja v Celjski kotlini bo MOP odredil dodatno analizo prašnih delcev po izvoru. Glede stroškov bo uporabljeno načelo: plača onesnaževalec. Obe strani (MOP in Varuh) sta se zavezali, da si bosta prizadevali, da se tudi Ministrstvo za zdravje dejavno vključi v reševanje problematike.

6. Na področju sodelovanja javnosti v postopkih sprejemanja prostorskih aktov bo MOP pripravilo priporočilo občinam za zgodnejše vključevanje javnosti pri sprejemanju prostorskih aktov.

Varuh je med letom tudi preveril, ali so bili sprejeti sklepu uresničeni, in ugotovil, da je veliko večino sklepov MOP že izvedel.

Tri srečanja so bila namenjena obravnavi Zakona o varstvu okolja. Na teh srečanjih so predstavniki civilne družbe podali svoje videnje Zakona in mnenja, v katerih delih bi bilo treba Zakon spremeniti. Srečanje so izkoristili zlasti za poenotenje stališč predstavnikov NVO, da bi lahko ob »odprtju« Zakona podali skupne pripombe.

Enega srečanja se je v imenu ministra za zdravje, Dorijana Marušiča, udeležil državni sekretar prim. dr. Ivan Eržen. Tema srečanja so bili škodljivi vplivi onesnaževanja in posegi v prostor na zdravje ljudi. Udeleženci so državnega sekretarja seznanili s konkretnimi primeri, v katerih zaznavajo, da dejavnosti onesnaževalcev in prostorsko načrtovanje s pomanjkljivim medresorskim sodelovanjem slabšajo kakovost življenja in zdravstveno stanje prebivalcev. Na srečanju so bili sprejeti dogovori o kratkoročnih in dolgoročnih dejavnostih, ki jih bo Ministrstvo za zdravje izvajalo za hitrejše in učinkovitejše reševanje obravnavane problematike.

Gost na enem srečanju je bil generalni direktor Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO) dr. Silvo Žlebir. Tudi na tem srečanju so bili sprejeti nekateri sklepi, in sicer:

1. ARSO bo poskrbel, da se v dveh mesecih izvede sočasno vzorčenje mokrega sedimenta v Marija Dobju.

2. ARSO bo poskrbel za izvedbo analize izcednih voda z deponije sadre Za Travnikom. Pri odvzemu vzorca bo navzoč predstavnik Civilnih iniciativ Celja.

3. Ministrstvu za okolje in prostor se predlaga čimprejšnje sprejetje predpisa, ki bo opredelil podrobnejše pogoje, ki jih mora izpolnjevati izdelovalec presoje vplivov na okolje, način njihovega dokazovanja, način pridobivanja pooblastila in njegovega odvzema.

Srečali smo se tudi s predstavniki Generalne policijske uprave, saj je bila tema srečanja okoljska kriminaliteta. V konstruktivnem dialogu s predstavniki policije so udeleženci prejeli konkretne odgovore na zastavljena vprašanja in tudi splošna pojasnila o pristojnostih policije v zadevah, ki se nanašajo na kršitve s področja okolja. Udeleženci so skupno ugotavljali, da veliko tovrstnih težav izhaja iz neusklajenega dela državnih organov, in opozorili na potrebo po sistemskih rešitvah na tem področju.

Na enem od srečanj nam je dr. Gorazd Meško, dekan Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru, predstavil dejavnosti fakultete na področju okoljske kriminalitete in izsledkov raziskav, ki obravnavajo to tematiko, in nadaljeval sklop srečanj, namenjenih obravnavi okoljske kriminalitete.

Zadnje srečanje decembra je bilo namenjeno področju okolja kriminalitete in je potekalo v obliki dveh dogodkov, delavnice »Razumevanje pravnih institutov oz. kako do uresničevanja ustavne pravice do zdravega življenjskega okolja« in okrogle mize »Korupcija kot grožnja človekovi pravici do zdravega okolja«. Pripravili sta ju Komisija za preprečevanje korupcije in nevladna organizacijo Greenpeace v Sloveniji.

3.3 TABELARIČNI PREGLED AKTIVNOSTI VARUHA

Dejavnosti Varuha na področju USTAVNIH PRAVIC v letu 2011

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
5. 1. 2011	Ljubljana	Udeležba na predstavitvi angleške izdaje raziskave Enake možnosti v slovenski diplomaciji – Equal Opportunities in Slovenian Diplomacy, ki so se je poleg varuhinje udeležili tudi predstavniki diplomatskega zbora v Republiki Sloveniji.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Ministrstvo za zunanje zadeve RS
12. 1. 2011	Državni zbor, Ljubljana	Udeležba na 24. seji Odbora Državnega zbora RS za kulturo, šolstvo, šport in mladino, kjer so obravnavali Poročilo o položaju romske skupnosti v Sloveniji.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje	Odbor DZ za kulturo, šolstvo, šport in mladino
14. 1. 2011	Državni zbor, Ljubljana	Udeležba na 19. seji Komisije za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti, na kateri so obravnavali Predlog deklaracije o politiki Republike Slovenije do novih narodnih skupnosti in Poročilo o položaju romske skupnosti v Sloveniji.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje	Komisije DZ za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti
26. 1. 2011	Sedež Varuha	Udeležba na posvetu z naslovom Kriminaliteta iz sovraštva na internetu, na katerem so govorili o pojavnih oblikah kaznivih dejanj na spletnih portalih in dilemah moderiranja komentarjev.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, in Gašper Adamič, svetovalec pri Varuhu	Fakulteta za družbene vede
2. 2. 2011	Kino Šiška - Center urbane kulture, Ljubljana	Udeležba na premieri filma Nevidni ter aktivno sodelovanje na okrogli mizi o osebah s posebnimi potrebami in o medijih, ki o njih zelo malo poročajo.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Nataša Kuzmič, svetovalka pri Varuhu	CUDV Draga (zavod za otroke z motnjo v duševnem razvoju) in zavod Drugo oko
23. 2. 2011	Ljubljana	Udeležba na otvoritvi razstave Rompien (Ponosen sem, da sem Rom), slik romskih otrok iz slovaške Osnovne šole Jarovnice, ki prikazujejo romsko zgodovino, tradicionalno obrt, glasbeno kulturo in drugo, skozi oči otrok, starih od 10 do 15 let.	mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka Varuha, in Gašper Adamič, svetovalec pri Varuhu	Veleposlaništvo Slovaške republike v RS in Galerija Fakultete za družbene vede v sodelovanju z varuhinjo človekovih pravic
4. 3. 2011	Ljubljana	Udeležba na izredni seji Sveta romske skupnosti, kjer so govorili o različnih pogledih romskih skupnosti na 10. člen Zakona o romski skupnosti, katerega zahtevo ustavnosti je na Ustavno sodišče podal tudi Varuh človekovih pravic RS.	dr. Zdenka Čebašek -Travnik, varuhinja, in Bojana Kvas, generalna sekretarka Varuha	Svet romske skupnosti RS
7. 3. 2011	Fakulteta za družbene vede, Ljubljana	Udeležba na konferenci Odnosi vednosti: feminizmi, znanost, znanstvenice.	mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Komisija za ženske v znanosti
10. 3. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z avstrijskim veleposlanikom dr. Erwinom Kubeschem in njegovim namestnikom Güntherjem Salzmannom ter pogovor o položaju nemško govoreče etnične skupine v Sloveniji, po sprejetju Deklaracije o manjšinah v Sloveniji (4. 2. 2011), v kateri nemška oziroma avstrijska manjšina nista omenjeni.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Bojana Kvas, generalna sekretarka Varuha	Varuh človekovih pravic RS
11. 3. 2011	Ljubljana	Udeležba v razpravi o neenakopravnem položaju nekaterih romskih in sintskih organizacij v okviru Sveta romske skupnosti RS.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Gašper Adamič, svetovalec pri Varuhu	Romski akademski klub

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
16. 3. 2011	Ljubljana	Udeležba na predstavitvi poročila Amnesty International Vzporedna življenja - bivanjske razmere Romov v Sloveniji, na kateri so govorili o tem, da Romom ni zagotovljen dostop do ustreznih bivališč, vode in sanitarij in pri tem izpostavili dve romski naselji v Dobruški in Goriči vasi.	Gašper Adamič, svetovalec pri Varuhu	Amnesty International
21. 3. 2011	Škocjan in Dobruška vas	Obisk občine Škocjan in preverjanje bivanjskih razmer v romskem naselju Dobruška vas ter pogovor z županom. Z obiskom so ugotovili, da so bivanjski pogoji na izjemno nizki ravni, celo do te mere, da resno ogrožajo življenje in zdravje ljudi, predvsem otrok.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, in Gašper Adamič, svetovalec pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
24. 3. 2011	Ljubljana	Varuhinja, tudi članica častnega odbora Romano Chon, je nagovorila udeležence slovesnosti na prvi od prireditev v mesecu romske kulture v Ljubljani, otvoritvi razstave z naslovom Zamah metuljevih kril.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	III. festival romske kulture Romano Chon
8. 4. 2011	Kamenci pri Črenšovcih	Udeležba na slovesnosti ob Svetovnem dnevu Romov. Varuhinja je ob tej priložnosti nagovorila udeležence svečanosti in odprla informacijski center v romskem naselju Kamenci ter na novinarski konferenci skupaj s komisarjem za človekove pravice Thomasom Hammarbergom spregovorila o pravicah Romov in njihovi zaščiti.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Nataša Kuzmič, svetovalka pri Varuhu	Svet Evrope, Ministrstvo za zunanje zadeve in romsko društvo MISIJA *S - Društvo za trajnostni razvoj Pomurja
8. 4. 2011	Beltinci	Ogled romskega naselja v Beltincih in seznanitev s težavami in ukrepi za ureditev razmer ter pogovor z vodstvom občine Beltinci in tamkajšnjima romskima svetnikoma.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z Forumom romskih svetnikov
18. 4. 2011	Dokležovje	Ogled romskega naselja z urejeno infrastrukturo, ki je primer dobre prakse, kajti s pomočjo občine so uredili lastništvo zemlje in legalizirali zgrajene objekte, v katerih imajo vodo, kanalizacijo in elektriko.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, s sodelavci	Varuh v sodelovanju z Občino Beltinci
12. 5. 2011	Ljubljana	Udeležba na seminarju z naslovom Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, na katerem so zlasti govorili o uresničevanju listine na področju izobraževanja, sodnih in upravnih postopkov, v medijih in na ekonomskem področju ter se tudi posvetili položaju Romov.	Gašper Adamič, svetovalec pri Varuhu	Ministrstvo za zunanje zadeve RS
13. 5. 2011	Murska Sobota	Varuhinja se je srečala s predstavniki Romskega akademskega kluba. Govorili so o dvigu socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti.		Varuh človekovih pravic RS
9. 6. 2011	Ohrid, Makedonija	Sodelovanje na regionalni konferenci o vlogi ombudsmanov na področjih borbe proti diskriminaciji in preprečevanju mučenja.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje	OVSE v sodelovanju z ombudsmanom Makedonije in Švedsko organizacijo za razvoj (SIDA)
31. 7. in 1. 8. 2011	Lendava, Kamenci	Srečanje z varuhinje s člani Foruma romskih skupnosti in romskimi svetniki, obisk poletnega tabora za romske otroke (naselje Kamenci) ter srečanje z županom občine Lendava.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z Forum romskih svetnikov
9. 9. 2011	Pušča, Murska Sobota	Govor udeležencem svečanosti ob 100. obletnici naselja Pušča. Pred proslavo na Pušči se je skupaj s sodelavci na Petanjcih udeležila predstavitve knjige dr. Vaneka Šiftarja, slovenskega romologa.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, in Živa Cotič, svetovalka pri Varuhu	Krajevna skupnost Pušča, Mestna občina Murska Sobota ter Inštitut za narodnostna vprašanja

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
12. 9. 2011	Rezidenca veleposlanika ZDA v Ljubljani	Srečanje z ameriškim veleposlanikom in njegovimi sodelavci ter pogovor o romski problematiki, zagotovitvi dostopa do vode v Dobruški vasi in poteku reševanja vprašanja izbrisanih.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka	Veleposlaništvo ZDA v sodelovanju z Varuhom človekovih pravic RS
16. 9. 2011	Ljubljana	Udeležba na okrogli mizi z naslovom Institucionalni rasizem: skriti obraz rasne diskriminacije. Okrogla miza je ponudila pregled institucionalnega rasizma, njegovih običajnih načinov izkazovanja in družbenih skupin, na katere tovrstne prakse običajno vplivajo.	Gašper Adamič in Mojca Valjavec, svetovalca pri Varuhu	Amnesty International
19. 9. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z ministrom za šolstvo in šport dr. Igorjem Lukšičem in njegovim generalnim sekretarjem mag. Darkom Krašovcem ter pogovor o certifikatu Ponosen sem na spol, ki ga je pripravilo Ministrstvo za šolstvo in šport RS ter o vprašanjih s področja položaja in pravic pripadnikov romske skupnosti.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, ter Gašper Adamič in Mojca Valjavec, svetovalca pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z Ministrstvom za šolstvo in šport
28. 9. 2011	Ljubljana	Udeležba na delavnici o diskriminaciji v okviru evropskega programa PROGRESS.	Svetovalka Varuha Mojca Valjavec	Inštitut za narodnostna vprašanja
4. 10. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z mag. Anjo Mezeg, ki je konec oktobra za obdobje enega leta odpotovala na Urad za demokratične institucije in človekove pravice (ODIHR) v Varšavo.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka Varuha	Varuh človekovih pravic RS
18. 10. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predstavnikom misije OVSE, Nicolom Schmidtom, namestnikom vodje Oddelka za volitve ODIHR OVSE, in Tamaro Otiashvili, svetovalka za volitve. Pogovarjali so se o vlogi Varuha pri razpisu in izvedbi volitev in volilnih kampanjah.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, in Gašper Adamič, svetovalec pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
27. 10. 2011	Brdo pri Kranju	Udeležba na posvetu o romski problematiki ter predstavitev ugotovitev Varuha ob obravnavanju pobud s tega področja.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, in Gašper Adamič, svetovalec pri Varuhu	Predsednik Republike Slovenije
8. 11. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predstavniki civilne družbe, ki se ukvarjajo z vprašanji iz področja spolne usmerjenosti ter pogovor o stopnji enakosti in enakopravnosti, ki jo naša družba in zakonodaja zagotavljata drugače spolno usmerjenim, o učinkovitosti sistema pomoči pri družbeni integraciji teh oseb, pa tudi, ali storimo dovolj za preprečevanje in odpravljanje diskriminacije.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, mag. Bojana Cvahte, direktorica strokovne službe, ter dr. Ingrid Zagrožen in Gašper Adamič, svetovalca pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
28. 11. 2011	Ljubljana	Udeležba na okrogli mizi ob izidu Ustavna reforma ustavnega sodstva.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Pravna fakulteta v Ljubljani
1. 12. 2011	Sedež Varuha	Pogovor z misijo ODIHR (OVSE), ki je v Sloveniji ocenjevala predčasne parlamentarne volitve.	Varuhinja in njen namestnik Jernej Rovšek	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z misijo ODIHR v Sloveniji
9. 12. 2011	Pravna fakulteta, Ljubljana	Organizacija okrogle mize o človekovih pravicah in medijih, ki jo je Varuhu pripravil ob dnevu človekovih pravic in na kateri so udeleženci z uvodnimi prispevki in razpravo opozorili na pomembno vlogo medijev pri odkrivanju kršitev človekovih pravic.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, ter sodelavke in sodelavci Varuha	Varuh človekovih pravic RS
12. 12. 2011	Ljubljana	Sodelovanje na predstavitvi zbornika Kam so vse čefurke šle?, ki razgrinja izpoved 20 migrantk.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Založba i2 in Društvo Vita Activa
13. 12. 2011	Ljubljana	Udeležba na javnem forumu z naslovom Spletni komentarji: uresničevanje demokracije ali poligon sovražnosti?.	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje	Legebitra

Dejavnosti Varuha na področju POLICIJE, SODSTVA in ZAPOROV v letu 2011

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
11. 1. 2011	Ljubljana	Udeležba na 2. seji strokovnega sveta za policijsko pravo in policijska pooblastila.	Ivan Šelih, namestnik varuhinje	Ministrstvo za notranje zadeve RS
13. in 14. 1. 2011	Policijska akademija, Tacen	Udeležba na javnem posvetu o novi policijski zakonodaji – Zakonu o organizaciji in delu policije in Zakonu o nalogah in pooblastilih policije.	Ivan Šelih, namestnik varuhinje, in Robert Gačnik, svetovalec pri Varuhu	Ministrstvo za notranje zadeve RS
24. 1. 2011	Bruselj, Belgija	Udeležba na okrogli mizi z naslovom Round Table on Detention for Criminal Offences in the European Union.	Ivan Šelih, namestnik varuhinje, in Robert Gačnik, svetovalec pri Varuhu	EU
10. 2. 2011	Sedež Varuha	Pogovor s prof. dr. Alenko Šelih o možnostih sodelovanja med Varuhom in Inštitutom za kriminologijo ter o razmerah v zaporih in o novem zakonu o usmerjanju otrok.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Ivan Šelih, namestnik varuhinje, in Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
15. 2. 2011	Ljubljana	Udeležba na delovnem srečanju/pogovoru o policijskih pridržanjih.	Ivan Šelih, namestnik varuhinje, in Robert Gačnik, svetovalec pri Varuhu	Varuh v sodelovanju s Policijo
22. 2. 2011	Maribor	Pogovor z vodstvom ZPKZ (Zavod za prestajanje kazni zapora) Maribor.	Robert Gačnik, svetovalec pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
7. 3. 2011	Sedež Varuha	Pogovor s predstavniki generalne policijske uprave o predlogu usmeritev za delo policije pri izvrševanju privedb prijetih oseb na podlagi evropskega naloga za prijetje in predajo.	Ivan Šelih, namestnik varuhinje, in Robert Gačnik, svetovalec pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
16. 3. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z Inšpektoratom za javno upravo ter pogovor o problematiki uporabe ZUP, ko gre za odločanje o pravicah zapornikov v zavodih za prestajanje kazni zapora, v primerih, ko se postopek vodi po ZIKS.	Ivan Šelih in Kornelija Marzel, namestnika varuhinje, ter Martina Ocepek, Lan Vošnjak in Jožica Matjašič, svetovalci pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
8. 4. 2011	Brdo pri Kranju	Udeležba na slovesnosti ob dnevu Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij na Brdu pri Kranju s podelitvijo priznanj najzaslužnejšim delavcem in sodelavcem na področju izvrševanja kazenskih sankcij.	Ivan Šelih, namestnik varuhinje, in Robert Gačnik, svetovalec pri Varuhu	Ministrstvo za pravosodje skupaj Upravo RS za izvrševanje kazenskih sankcij
17. 5. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z glavno zdravstveno inšpektorico ter predstavnicami Zdravstvenega inšpektorata ter pogovor o nadzoru zdravstvene dejavnosti in skrbi za zdravje v zavodih za prestajanje kazni zapora.	Ivan Šelih in Tone Dolčič, namestnika varuhinje, in Robert Gačnik, svetovalec pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
9. 6. 2011	Ljubljana	Udeležba na slavnostni akademiji 40. obletnici delovanja Slovenskega sodniškega društva.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Slovensko sodniško društvo
13. 6. 2011	Policijska akademija, Tacen	Predavanje slušateljem zadnjega letnika Policijske akademije o varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter vlogi in pristojnostih Varuha.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Policijska akademija v sodelovanju z Varuhom človekovih pravic RS
27. 6. 2011	Sedež Varuha	Spoznavni obiski prof. dr. Zvonka Fišerja, novega generalnega državnega tožilca RS. V pogovoru so pozornost namenili načinom sodelovanja med obema institucijama, problemom predolgotrajnih postopkov, zavrženih ovadb, delovnega prava in drugih vprašanj.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, ter Ivan Šelih in Tone Dolčič, namestnika varuhinje	Varuh človekovih pravic RS
7. 7. in 11. 7. 2011	Ljubljana	Obisk UKC v Ljubljani, ZPKZ Ljubljana, DU Center Tabor - Poljane ter merjenje temperature zraka in opravljanje pogovorov z odgovornimi, oskrbovanci in zaposlenimi.	Miha Horvat, svetovalec pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
29. 8. 2011	Univerzitetni klinični center Maribor	Udeležba na slovesnosti ob odprtju Enote za forenzično psihiatrijo Oddelka za psihiatrijo UKC Maribor. Odprtje enote je tudi plod vztrajnih prizadevanj varuhinje. Varuh je sicer na to problematiko opozarjal že več let, tudi v svojih letnih poročilih.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Ivan Šelih, namestnik varuhinje	Univerzitetni klinični center Maribor, Ministrstvo za zdravje in Ministrstvo za pravosodje - UIKS
12. 10. 2011	Zavod za prestajanje kazni zapora, Dob pri Mirni	Udeležba na odprtju dveh novih objektov v Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni.	Ivan Šelih, namestnik varuhinje, in Robert Gačnik, svetovalec pri Varuhu	Ministrstvo za pravosodje RS
15. 11. 2011	Bled	Udeležba na 4. konferenci kazenskega prava in kriminologije.	Andreja Srebotnik, svetovalka pri Varuhu	GV Založba v sodelovanju s Pravno fakulteto v Univerze v Ljubljani
22. 12. 2011	Pravna fakulteta, Ljubljana	Sodelovanje na mednarodni znanstveni konferenci Dvajset let ustave Republike Slovenije: pomen ustavnosti in ustavna demokracija.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Pravna fakulteta v Ljubljani in Ustavno sodišče RS

Dejavnosti Varuha na področju MEDNARODNE ZAŠČITE, DELOVNIH RAZMERIJ IN UPRAVE v letu 2011

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
22. 1. 2011	Murska Sobota	Srečanje z direktorjem Pomurske gospodarske zbornice Robertom Grahom ter pogovor o pomanjkanju usposobljenih kadrov, ki bi jih potrebovalo pomursko gospodarstvo.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh človekovih pravic RS
25. 1. 2011	Avditorij Centra Evrope, Ljubljana	Udeležba na okrogli mizi z naslovom Sporna odločba Ustavnega sodišča o ustanovitvi občin Ankaran in Mirna, ki ga je IFIMES organiziral v okviru predavanj Slovenija in EU.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje	Mednarodni inštitut za bližnjevzhodne in balkanske študije (IFIMES)
17. 2. 2011	Ljubljana	Predavanje študentom Pravne klinike na Pravni Fakulteti v Ljubljani o informacijah o izvorni državi prosilca za mednarodno zaščito.	Mojca Valjavec, svetovalka pri Varuhu	Pravna fakulteta V Ljubljani
20. 2. 2011	Trier, Nemčija	Udeležba na konferenci o The anti-discrimination directives 2000/43 & 2000/78 in practice/O uporabi protidiskriminacijskih direktiv v praksi.	Mojca Valjavec, svetovalka pri Varuhu	Academy of European Law (ERA)
25. 2. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z nevladnimi organizacijami (NVO), ki se ukvarjajo z vračanjem na Hrvaško prosilcev za mednarodno zaščito.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, in Mojca Valjavec, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
8. 3. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predstavniki civilne družbe s področja mednarodne zaščite ter pogovor o oblikovanju predloga sprememb Zakona o tujcih, in sicer za tri najbolj kritične člene: 53., 77a. in 84. člen ZTuj.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, in Mojca Valjavec, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
14. 3. 2011	Sedež Varuha	Delovno srečanje z direktorico Zavoda RS za zaposlovanje Lučko Žižek s sodelavkama, na katerem so se pogovarjali o problematiki zaposlitvene rehabilitacije, javnih delih, izbrisu iz evidence brezposelnih oseb in njegovih posledicah, programu aktivne politike zaposlovanja in drugih vprašanjih.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, in sodelavci Varuha	Varuh človekovih pravic RS

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
18. 3. 2011	Ljubljana	Udeležba na seminarju z naslovom Sistemske rešitve za varno delovno okolje v Sloveniji, s predstavitvijo delovanja Varuha. V pogovoru so namenili pozornost pojavom trpinčenja, mobinga, šikaniranja in vzrokom za te pojave.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje	Tarion, Zavod za izobraževanje, svetovanje in razvijanje inteligence
28. 3. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predsednikom sindikata UIKS in pogovor o položaju pravosodnih policistov v slovenskih zavodih za prestajanje kazni zapora.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, s sodelavci	Varuh človekovih pravic RS
6. 5. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z glavnim inšpektorjem Inšpektorata RS za obrambo Zoranom Klemenčičem in inšpektorjem Matjažem Burgerjem.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka, in Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
9. 5. 2011	Ljubljana	Udeležba na pogovoru, na povabilo generala Ladislava Lipiča, svetovalca predsednika Republike Slovenije, o spoštovanju človekovih pravic v Slovenski vojski.	Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Urad predsednika Republike Slovenije
27. 5. 2011	Postojna	Obisk Centra za tujce z namenom ugotovitve okoliščin sprejema in namestitve otrok iz Afganistana.	Andreja Srebotnik in Robert Gačnik, svetovalca pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
8. in 9. 6. 2011	Portorož	Udeležba na XVII. dnevih javnega prava in javnega menedžmenta.	Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani
14. 6. 2011	Baku, Azerbajdžan	Udeležba na mednarodni konferenci z naslovom, Kulturne pravice nacionalnih manjšin in migrantov: legalni vidik in implementacija.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje	Ombudsman Republike Azerbajdžan
22. 9. 2011	Portorož	Udeležba na XVIII. dnevih slovenske uprave.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, Martina Ocepek, svetovalka pri Varuhu, in Kristjan Lovrak, namestnik generalne sekretarke	Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani
6. 10. 2011	Brdo pri Kranju	Predavanje na mednarodni konferenci Kako narediti delovno okolje človeku prijazno?. Na konferenci so predstavili izsledke različnih evropskih ter pregled stanja na področju varnosti in zdravja pri delu.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve v sodelovanju z Evropsko fundacijo za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer

Dejavnosti Varuha na področju OTROKOVIH PRAVIC v letu 2011

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
14. 1. 2011	Maribor	Predavanje z naslovom Nekaj odprtih vprašanj v ureditvi družinskih razmerij – iz prakse Varuha človekovih pravic, na konferenci z naslovom Nepravdni postopki v družinskih zadevah – ob sprejemanju družinskega zakonika	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo (Pravna fakulteta Univerze v Mariboru)
27. 1. 2011	Ljubljana	Sestanek nacionalne svetovalne skupine ter obravnava poročila o položaju otrok brez spremstva: Closing a protection gap for separated children in Europe.	Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Slovenska filantropija
4. 2. 2011	Zagreb, Hrvaška	Obisk specializirane poliklinike za travmatizirane otroke v Zagrebu.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, ter Martina Jenkole, Lan Vošnjak in Jasna Turk, svetovalci pri Varuhu	Varuh v sodelovanju s »Polikliniko za zaštitu djece grada Zagreba«

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
3. 3. 2011	Varšava, Poljska	Udeležba na predstavitveni konferenci ob začetku kampanje proti nasilju nad otroki z naslovom Ljubim, Ne tepem.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	National Competence Center, Poljska
11. 3. 2011	Ljubljana	Udeležba na razpravi o zaščiti otrok pred izpostavljanjem v medijih.	Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Skupnost centrov za socialno delo
16. 3. 2011	Jakobski Dol	Udeležba na svečanosti z naslovom Pomladni dan v Evropi.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Osnovna šola Jakobski dol
21. 3. 2011	Ljubljana	Udeležba na 21. nacionalnem otroškem parlamentu, na katerem so razpravljali o vplivu družbe in medijev na oblikovanje mladostnika.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, ter Liana Kalčina in Nataša Kuzmič, svetovalki pri Varuhu	Zveza prijateljev mladine Slovenije
22., 23., 25., 29., 31. 3. ter 1., 12. in 15. 4. 2011	Ljubljana	Predavanje dijakom Gimnazije Poljane o pravicah otrok in mladostnikov ter predstavitev dela Varuha.	Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	Gimnazija Poljane
28. 3. 2011	Ljubljana	Udeležba na predstavitvi inkluzivnega izobraževanja otrok s posebnimi potrebami na Novi Zelandiji (What really works in special and inclusive education: The case of New Zealand).	Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	Zavod za usposabljanje Janeza Levca
7. 4. 2011	Brdo pri Kranju	Uvodni nagovor na posvetu z naslovom Nasilje nad otroki.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Generalna policijska uprava in Društvo državnih tožilcev Slovenije
19. 4. 2011	Sedež Varuha	Pogovor z dr. Ivanom Svetlikom, ministrom za delo, družino in socialne zadeve (s sodelavkama), o vprašanjih zagovorništva otrok in vseh preostalih skupin (starejši, invalidi, osebe z motnjami v duševnem zdravju).	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, mag. Bojana Cvahte, direktorica strokovne službe, mag. Martina Jenkole in Liana Kalčina, svetovalki pri Varuhu, ter dr. Zoran Pavlovič, član skupine za izvedbo pilotskega projekta Zagovornik – glas otroka	Varuh človekovih pravic RS
10. 5. 2011	Maribor, gledališče SNG Maribor	Nagovor udeležencev zaključne prireditve s podelitvijo priznanj nagrajencem v okviru projekta Evropa v šoli – Prostovoljstvo, voljan pomagati, na temo evropskega leta prostovoljstva.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Liana Kalčina, svetovalka pri Varuhu	Nacionalni odbor projekta Evropa v šoli pri ZPMS in Evropska hiša Maribor
18. 5. 2011	Skopje, Makedonija	Udeležba na srečanju mreže otroških ombudsmanov jugovzhodne Evrope, imenovane CRONSEE (Children's Ombudsperson's Network).	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Ombudsman Republike Makedonije
18. 5. 2011	Ljubljana	Udeležba na posvetu o odločanju in izvajanju stikov pod nadzorom med otroki in starši.	Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Center za izobraževanje v pravosodju in Skupnost CSD
24. 5. 2011	Pišece	Udeležba na dnevu kulturne različnosti.	Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	Osnovna šola Maksa Pleteršnika, Pišece
26. 5. 2011	Bruselj, Belgija	Udeležba na mednarodnem delovnem srečanju o vprašanjih pogrešanih otok ter otrokom prijazno pravosodje: European responses to missing children and the need for child friendly justice, na kateri so predstavili tudi enotno telefonsko številko za pogrešane otroke 116 0000.	Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Evropska komisija in Missing Children Europe
16. 6. 2011	Ljubljana	Udeležba na dnevu odprtih vrat.	Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	SONČEK – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
29. 6. 2011	Rakičan pri Murski Soboti	Prispevek z naslovom Zagovornik – glas otroka na prvi mednarodni strokovni konferenci z naslovom Izzivi, pasti, težave sodobne družbe.	mag. Martina Jenkole, svetovalka pri Varuhu	RIS – Raziskovalno izobraževalno središče Dvorec Rakičan
30. 6. 2011	Rakičan pri Murski Soboti	Prispevek na prvi mednarodni strokovni konferenci z naslovom Izzivi, pasti, težave sodobne družbe.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	RIS – raziskovalno izobraževalno središče Dvorec Rakičan,
30. 6. 2011	Državni svet RS, Ljubljana	Udeležba na posvetu z naslovom Ali je zdravljenje otrok res brezplačno?.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, ter Martina Ocepek, Jasna Vunduk, Martina Ocepek in mag. Simona Šemen, svetovalke pri Varuhu	Državni svet Republike Slovenije in Združenja za pravice bolnih otrok
7. 7. 2011	Zagreb, Hrvaška	Srečanje in pogovor s hrvaško ombudsmanko za otrokove pravice (Pravobranitelj za djecu) Milo Jelavić.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Varuh človekovih pravic RS
4. 8. 2011	Ljubljana	Udeležba na delovnem srečanju v okviru projekta Pro-SAVE, s prosocialnostjo proti nasilju in izključenosti (projekt EU – Daphne).	Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	Fakulteta za družbene vede
6. 9. 2011	Ohrid, Makedonija	Udeležba na srečanju mreže otroških ombudsmanov jugovzhodne Evrope, imenovane CRONSEE (Children's Ombudsperson's Network).	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Makedonski ombudsman
12. 10. 2011	Rečica ob Savinji	Nagovor udeležencev zaključne konference projekta šolske in vrstniške mediacije na šoli Rečica ob Savinji.	Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	OŠ Rečica ob Savinji in občina
14.–15. 10. 2011	Kranjska Gora	Organizacija posveta za zagovornike, na katerem so spregovorili o aktualnih vprašanjih projekta (predavanja, delavnice, razprava).	mag. Martina Jenkole, svetovalka pri Varuhu in koordinatorica projekta Zagovornik - glas otroka	Varuh v sodelovanju s SIPP (Skupina za izvedbo pilotskega projekta Zagovornik – glas otroka)
8. 11. 2011	Portorož	Predstavitev dela Varuha in predlogov za ravnanje v posameznih primerih varovanja pravic na XX. strokovnem srečanju ravnateljic in ravnateljev osnovnega šolstva.	Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	Šola za ravnatelje in Ministrstvo za šolstvo in šport RS
21. 11. 2011	Sedež Varuha	Zaznamovanje obletnice sprejema Konvencije o otrokovih pravicah (ki jo je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela 20. novembra 1989) z izdajo biltena o otrokovih pravicah, razstavo otroških likovnih izdelkov in novinarsko konferenco.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, ter mag. Martina Jenkole, Liana Kalčina in Nataša Kuzmič, svetovalke pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
27. 11. 2011	Ramala, Palestina, in Jeruzalem, Izrael	Udeležba na mednarodni konferenci o možnostih organizacije varuha otrokovih pravic v Palestini.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Save the Children Velike Britanije
28., 29. in 30. 11. 2011	Budva, Črna gora	Predstavitev projekta Zagovornik – glas otroka, protokolov in vsebinskih tem za izobraževanje za zagovornike.	mag. Martina Jenkole	Nevladna organizacija Djeca prije svega, Podgorica, Črna gora
6. 12. 2011	Ljubljana	Udeležba na posvetu Problematika prijave kaznivih dejanj neplačevanja preživnine.	Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS
22. 12. 2011	Osnovna šola Jurovski Dol	Srečanje z otroki ter pogovor o njihovih pravicah.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Osnovna šola Jurovski Dol

Dejavnosti Varuha na področju SOCIALE, INVALIDOV in STAREJŠIH v letu 2011

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
10. 1. 2011	Zagreb	Udeležba na posvetu o vlogi varuhov/ombudsmanov pri zaščiti invalidov.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Hrvaški varuh pravic invalidov v sodelovanju z UNDP
19. 1. 2011	Sežana	Obisk Doma upokojencev Sežana.	Jasna Turk in mag. Simona Šemen, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
24. 1. 2011	Dravograd	Obisk Doma starostnikov Dravograd.	dr. Ingrid Russi Zagožen in mag. Simona Šemen, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
1. 3. 2011	Maribor	Udeležba na slovesnosti ob 50. obletnici CSD Maribor.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Center za socialno delo Maribor
2. 3. 2011	Domžale	Obisk Doma upokojencev Domžale.	mag. Simona Šemen in Jasna Vunduk, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
22. 3. 2011	Celje	Udeležba na slavnostni akademiji ob praznovanju 50-letnice Centra za socialno delo Celje.	mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Center za socialno delo Celje in MO Celje
22. 3. 2011	Jesenice	Obisk Doma upokojencev dr. Franceta Bergelja na Jesenicah.	dr. Ingrid Russi Zagožen in mag. Simona Šemen, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
23. 3. 2011	Dornava	Udeležba na 2. Kongresu Združenja samozagovornikov in zagovornikov z motnjo v duševnem razvoju Slovenije ter predstavitev prizadevanj Varuha.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Združenje samozagovornikov in zagovornikov oseb z motnjo v duševnem razvoju
24. 3. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predstavniki nevladnih organizacij in zavodov s področja zasvojenosti.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, Bojana Cvahte, strokovna direktorica, in Jasna Vunduk, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
30. 3. 2011	Celje	Obisk centra za varstvo in delo Golovec.	dr. Ingrid Russi Zagožen, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
12. 4. 2011	Državni svet RS, Ljubljana	Posvet na temo Vloga invalidov in države pri spremljanju Konvencije o pravicah invalidov, na katerem je varuhinja nagovorila udeležence posveta in predstavila prizadevanja Varuha na tem področju.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z Državnim svetom RS in Nacionalnim svetom invalidov Slovenije
19. 4. 2011	Sedež Varuha	Pogovor z dr. Ivanom Svetlikom, ministrom za delo, družino in socialne zadeve (s sodelavkama), o vprašanjih zagovorništva otrok in vseh ostalih skupin (starejši, invalidi, osebe z motnjami v duševnem zdravju).	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, mag. Bojana Cvahte, direktorica strokovne službe, mag. Martina Jenkole in Liana Kalčina, svetovalki pri Varuhu, ter dr. Zoran Pavlovič, član skupine za izvedbo pilotskega projekta Zagovornik - glas otroka	Varuh človekovih pravic RS
4. 5. 2011	Ljubljana	Udeležba na posvetu z naslovom Usmeritve za delo z osebami z demenco na področju institucionalnega varstva starejših, na katerem je namestnik Dolčič predstavil delovanje Varuha na tem področju.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, ter dr. Ingrid Russi Zagožen in Jasna Vunduk, svetovalki pri Varuhu	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Skupnost socialnih zavodov Slovenije
5. 5. 2011	Državni svet, Ljubljana	Udeležba na razpravi o sistemskem zakonu s področja socialnega in zdravstvenega varstva, s katerim naj bi uredili področje dolgotrajne oskrbe.	mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica, in dr. Ingrid Russi Zagožen, svetovalka pri Varuhu	Državni svet Slovenije in Skupnost socialnih zavodov Slovenije

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
7. 5. 2011	Kamnik	18. letne igre specialne olimpijade Gorenjske za osebe s posebnimi potrebami.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	OŠ 27. julij Kamnik, Specialna olimpijada Slovenije in Zveza Sožitje
17. 5. 2011	Videm - Dobrepolje	Obisk Doma starejših Videm - Dobrepolje – Zavoda Sv. Terezije.	dr. Ingrid Russi Zagožen, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
18. 5. 2011	Ljubljana	Okrogla miza o zagovorništvu za osebe z motnjami v duševnem razvoju z naslovom Se glas zagovornikov sliši? po modelu, kot ga razvija Varuh za področje varovanja pravic otrok.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	ŠENT – Slovensko združenje za duševno zdravje
20. 5. 2011	Brdo pri Kranju	Udeležba na posvetu Kako celostno stati ob strani bolnikom z neozdravljivo huntingtonovo boleznijo in podobnimi nevrološkimi motnjami	Martina Ocepek, svetovalka pri Varuhu	Slovensko Društvo bolnikov s huntingtonovo boleznijo
23. 5. 2011	Kijev, Ukrajina	Udeležba na srečanju, na katerem so govorili o vlogi nacionalnih institucij za človekove pravice (NHRI) pri zaščiti in promociji pravic invalidov ter o različnih praksah izvajanja Konvencije o pravicah invalidov (KPI).	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Svet Evrope in ukrajinski ombudsman
24. 5. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predstavniki nevladnih organizacij, ki delujejo na področju brezposelnosti, revščine in socialne izključenosti.	Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, in mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Varuh človekovih pravic RS
26. 5. 2011	Portorož	Udeležba na Dnevih delovnega prava in socialne varnosti.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, in mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Inštitut za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in Društvo za delovno pravo in socialno varnost ter Planet GV
26. 5. 2011	Ribnica	Obisk doma upokojencev Ribnica.	mag. Simona Šemen in Jasna Vunduk, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
14. 6. 2011	Državni svet, Ljubljana	Udeležba na posvetu o diskriminaciji starejših.	dr. Ingrid Russi Zagožen, svetovalka pri Varuhu	Državni svet RS in Zveza društev upokojencev Slovenije
22. 6. 2011	Ljubljana	Obisk doma upokojencev Center starejših Trnovo.	dr. Ingrid Russi Zagožen in mag. Simona Šemen, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
23. 6. 2011	Koper	Udeležba na okrogli mizi z naslovom Nevarnosti in pasti trgovine z ljudmi.	Lan Vošnjak, svetovalec pri Varuhu	Primorski pravni center (PPC) in Urad Vlade RS za komuniciranje
25. 6. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predstavniki nevladnih organizacij, ki delujejo na področju preprečevanja nasilja v družini.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, ter sodelavci Varuha	Varuh človekovih pravic RS
29. 6. 2011	Državni svet RS, Ljubljana	Posvet o stanovanjski problematiki mladih.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, in mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Mladinski svet Slovenije in Državni svet RS
1. 7. 2011	Sedež Varuha	Sprejem udeležencev študentov mednarodne poletne šole Fakultete za socialno delo iz Ljubljane ter predstavitev vloge in pristojnosti Varuha.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh človekovih pravic RS
7. 9. 2011	Velenje	Udeležba na svečanosti ob 35. obletnici Doma za varstvo odraslih Velenje.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje	Dom za varstvo odraslih Velenje
13. 9. 2011	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Soča, Ljubljana	Udeležba na strokovnem posvetu Nasilje nad invalidnimi osebami.	Brigita Urh, svetovalka pri Varuhu	Društvo gibalno oviranih invalidov Slovenije VIZIJA
19. 9. 2011	Moldavija	Udeležba na mednarodni konferenci Združenih narodov z naslovom Pravice oseb z omejitvami – resničnost in obeti za osebe s posebnimi potrebami.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje	Parlamentarni ombudsman in Center za človekove pravice Moldavije, v sodelovanju s Svetom Evrope

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
21. 9. 2011	Ljubljana	Udeležba na seji Komisije DS za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Državni zbor RS
28. 9. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predstavniki nevladnih organizacij, ki pomagajo brezdomnim.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Bojana Cvahte, strokovna direktorica, in mag. Simona Šemen, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
28. 9. 2011	Sedež Varuha	Delovno srečanje z direktorjem Evropskega invalidskega foruma (EDF) Javierja Guemesa, predsednikom NSIOS – Nacionalnim svetom invalidskih organizacij Slovenije Borisom Šušteršičem in generalnim tajnikom Štefanom Kušarjem.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Varuh človekovih pravic RS
29. 9. 2011	Ljubljana	Udeležba na okroglih mizah in delavnicah na 11. festivalu za tretje življenjsko obdobje.	mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Inštitut Hevreka!, Zveza društev upokojencev Slovenije in Zveza za tehnično kulturo Slovenije
11. 10. 2011	Postojna	Obisk Zavod Talita Kum Postojna (zavod za pomoč materam in ostarelim).	dr. Ingrid Russi Zagožen in Jasna Vunduk, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
19. 10. 2011	Radenci in Hrastovec v Slovenskih goricah	Obisk Doma za starejše občane Radenci (DOSOR) in Socialno varstvenega zavoda Hrastovec.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, dr. Ingrid Russi Zagožen in Jasna Vunduk, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
20. 10. 2011	Moravske Toplice	Udeležba na izobraževanju za delo z osebami z demenco, kjer so govorili o omejevanju svobode gibanja osebam z demenco.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, mag. Jure Markič in dr. Ingrid Russi Zagožen, svetovalca pri Varuhu	FIRIS IMPERL & CO. – razvojni inženiring socialnega varstva
24. 10. 2011	Ljubljana	Udeležba na posvetu o preprečevanju nasilja, zlorab in diskriminacije z novimi koncepti dela v domovih za starejše.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Socialna zbornica Slovenije
16. 11. 2011	Beltinci	Obisk Doma Janka Škrabana, Beltinci.	Jasna Vunduk, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
24. 11. 2011	Portorož	Predavanje na XVII. dnevih Socialne zbornice Slovenije, z naslovom Evropsko leto prostovoljnega dela.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Socialna zbornica Slovenije
28. 11. 2011	Maribor	Udeležba na posvetu o nasilju nad starejšimi ženskami v družini: prepoznavanje in ukrepanje.	mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Fakulteta za zdravstvene vede Maribor
29. 11. 2011	Ljubljana	Sodelovanje pri pripravi in izvedbi debate o Volilni pravici oseb z motnjo v duševnem razvoju.	dr. Zdenka Čebašek Travnik, varuhinja	Debatni klub Pravne fakultete v Ljubljani
30. 11. 2011	Državni svet RS, Ljubljana	Udeležba na posvetu Evropski referenčni okvir za preprečevanje nasilja in zanemarjanja starejših.	mag. Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Državni svet RS in Zveza društev upokojencev Slovenije
6. 12. 2011	Državni svet RS, LJubljana	Udeležba na posvetu z naslovom Uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologij za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne v zaposlitveni rehabilitaciji.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Državni svet RS, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča in Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije RS
12. 12. 2011	Ljubljana	Srečanje z ministri, predstavniki policije in nevladnih organizacij ob zaključku kampanje o preprečevanju nasilja v družini.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh v sodelovanju z MNZ in Društvom za nenasilno komunikacijo

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
20. 12. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predstavniki nevladnih organizacij, ki združujejo starejše ali ponujajo organizirane oblike prostovoljnega dela in pomoči starejšim.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, mag. Bojana Cvahte, direktorica strokovne službe, ter dr. Ingrid Russi Zagožen in Liana Kalčina, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
21. 12. 2011	Murska Sobota	Obisk Hiše Sadeži družbe, ki je prvi primer vzpostavitve medgeneracijskega centra v Sloveniji.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh človekovih pravic RS
21. 12. 2011	Hodoš	Obisk doma starejših na Hodošu.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh človekovih pravic RS

Dejavnosti Varuha na področju zdravstva v letu 2011

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
4. 1. 2011	Šmarješke Toplice	Predavanje o pacientovih pravicah ter predstavitev dela Varuha.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, in mag. Simona Šemen, svetovalka pri Varuhu	Društvo bolnikov po možganski kapi
1. 2. 2011	Brdo pri Kranju	Udeležba na mednarodnem posvetu z naslovom Poziv k ukrepanju na področju socialno-ekonomskih determinant in enakosti v zdravju.	Martina Ocepek in mag. Simona Šemen, svetovalki pri Varuhu	Ministrstvo za zdravje v sodelovanju s Svetovno zdravstveno organizacijo (WHO) – Regionalnim uradom za Evropo
3. 2. 2011	Ljubljana	Udeležba na konferenci o paliativni oskrbi.	Martina Ocepek in mag. Simona Šemen, svetovalki pri Varuhu	Ministrstvo za zdravje RS, bolnišnica Golnik (v okviru EU projekta OPCARE9)
10. 2. 2011	Ljubljana	Udeležba na okrogli mizi Medicina danes – dve leti časopisa.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Časopis Medicina danes
25. 3. 2011	Univerza v Mariboru	Udeležba na simpoziju Medicina in pravo – 20 let kasneje na temo Osebni pristop – personalizacija medicine ter predavanje varuhinje na temo simpozija.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Zdravniško društvo Maribor in Pravniško društvo Maribor v sodelovanju z Univerzo v Mariboru
1. 4. 2011	Portorož	Predavanje na temo Človekove pravice in duševno zdravje na strokovni konferenci ter aktiven prispevek v razpravi o Zakonu o duševnem zdravju s stališča človekovih pravic.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Združenje psihiatrov Slovenskega zdravniškega društva
7. 4. 2011	Ljubljana	Udeležba na podelitvi priznanj najzdravnik po izboru bralcev revije Viva in poslušalcev radijskih postaj, zlasti tistih, ki skrbijo za dobre medosebne odnose in kakovostno komunikacijo.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Revija Viva in Studio Moderna
13. 5. 2011	Maribor	Predavanje o dostopnosti do zdravstvenega varstva kot pacientovi pravici na 8. kongresu zdravstvene in babiške nege.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Zbornica – zveza zdravstvene in babiške nege
25. 5. 2011	Sedež Varuha	Delovno srečanje z Liso Musselwhite iz Velike Britanije (strokovnjakinja za oblikovanje standardov v zdravstvu) in pogovor o vprašanjih odkrivanja in procesiranja napak v zdravstvu ter reševanja pritožb pacientov.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Simona Šemen, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS in Program HOPE (The European Hospital and Healthcare Federation), mednarodna izmenjava delavcev v zdravstvu
26. 5. 2011	Bohinjska Bistrica	Predavanje o pravici do zdravstvenega varstva na 18. strokovnem srečanju ekonomistov in poslovodnih delavcev v zdravstvu.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Društvo ekonomistov v zdravstvu

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
27. 5. 2011	Ptuj	Predavanje na 10. Mednarodni konferenci Alpe Adria o alkoholizmu (X. Alpe Adria Conference on Alcoholism) o težavah z odvisnostjo v luči varuha človekovih pravic.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Slovensko zdravniško združenje - Sekcija medicine odvisnosti in društvo Žarek upanja (NVO)
29. 6. 2011	Državni svet RS, Ljubljana	Udeležba na posvetu z naslovom Ali je zdravljenje otrok res brezplačno?.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, in Martina Ocepek, svetovalki pri Varuhu	Državni svet Republike Slovenije in Združenja za pravice bolnih otrok
31. 8. 2011	Ljubljana	Udeležba na 58. seji Komisije DS za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide. Obravnavali so predlog sprememb zakona o zdravilstvu.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Varuh človekovih pravic RS
9. 9. 2011	Ljubljana	Udeležba na odprtju razstave Nešteto razlogov za življenje.	Bojana Cvahte, strokovna direktorica Varuha	Društvo onkoloških bolnikov Slovenije
14. 9. 2011	Izola	Predavanje varuhinje na mednarodnem posvetu Javno zdravje v 21. stol. (Public health in the 21st century), na katerem je govorila o pravici do javnega zdravja kot človekovi pravici.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Martina Ocepek, svetovalka pri Varuhu	Univerza na Primorskem - Visoka šola za zdravstvo Izola
16. 9. 2011	Moravske Toplice	Predavanje varuhinje na temo Zdravniki v stiski na IV. Zadravčevih dnevih – zdravje zdravnikov.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Združenje zdravnikov družinske medicine Slovenskega zdravniškega društva, Katedri za družinsko medicino MF v Maribor in Ljubljani ter ZD Murska Sobota
21. 9. 2011	Laško	Predavanje varuhinje Vpliv načina pridobivanja znanja na poklice v zdravstvu na 1. znanstveni konferenci z mednarodno udeležbo s področja zdravstvenih in socialnih ved, z naslovom Gradimo prihodnost: odprti za spremembe in nove izzive na področju raziskovanja zdravstvenih in socialnih ved. Varuhinja je bila pokroviteljica konference.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Simona Šemen, svetovalka pri Varuhu	Visoka šola za zdravstvene vede Slovenj Gradec
3. 10. 2011	Bolnišnica Golnik	Udeležba na strokovnem srečanju, na katerem so predstavili razvoj paliativne oskrbe v Evropi in stanje na področju paliativne oskrbe v Sloveniji.	mag. Simona Šemen, svetovalka pri Varuhu	Bolnišnica Golnik
14. 10. 2011	Ljubljana	Predavanje varuhinje Pogled varuhinje človekovih pravic na odnose med zdravniki in pacienti na počastitvi 150. obletnice Slovenskega zdravniškega društva.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Slovensko zdravniško društvo
21. 10. 2011	Ljubljana	Udeležba na posvetu z naslovom: Vpliv bolečine na družbo, s podnaslovom Poziv slovenski družbi za sprejetje akcijskega programa za obvladovanje kronične bolečine.	mag. Simona Šemen, svetovalka pri Varuhu	Slovensko združenje za zdravljenje bolečine v sodelovanju z Državnim svetom RS
16. 11. 2011	Ljubljana	Udeležba na seji komisije za OBMP (zdravljenja in oploditev z biomedicinsko pomočjo).	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Ministrstvo za zdravje
25.–26. 11. 2011	Portorož	Udeležba na rednem strokovnem srečanju Sekcije za preventivno medicino.	Martina Ocepek, svetovalka pri Varuhu	Sekcija za preventivno medicino Slovenskega zdravniškega društva

Dejavnosti Varuha na področju okolja in prostora v letu 2011

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
28. 1. 2011	Sedež Varuha	Osmo tematsko srečanje s predstavniki civilne družbe s področja okolja in prostora, na katerem je sodeloval tudi prof. dr. Roko Žarnić, minister za okolje in prostor s svojimi sodelavci.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, ter Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
24. 2. 2011	Sedež Varuha	Deveto tematsko srečanje s predstavniki civilne družbe s področja okolja in prostora. Tema srečanja je bil Zakon o varstvu okolja.	Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
17. 3. 2011	Ljubljana	Udeležba na konferenci z naslovom Obnovljiva in učinkovita raba energije za Slovenijo do 2030.	Jožica Matjašič, svetovalka pri Varuhu	Zveza društev za biomaso Slovenije v sodelovanju z Državnim svetom RS
17. 3. 2011	Petanjci	Udeležba na prvem Vanekovem ekološkem večeru, posvečenem spominu na življenje in delo domačina, prof. dr. Vaneka Šiftarja ter pogovoru o temi Pravo varstva okolja med utilitarizmom in ekocentrizmom.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Martina Ocepek, svetovalka pri Varuhu	Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in nevladna okoljska organizacija Zveza ekoloških gibanj (ZEG)
31. 3. 2011	Sedež Varuha	Deseto tematsko srečanje s predstavniki civilne družbe s področja okolja in prostora na temo četrtega (posegi v okolje) in petega poglavja (spremljanje stanja okolja in informacije o okolju) Zakona o varstvu okolja.	Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
5. 4. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z direktorjem Agencije RS za okolje ter pogovor v zvezi z izračuni pooblaščenega izvajalca meritev emisij in preverjanju ter spreminjanju podatkov meritev emisij zavezancev, vodnih dovoljenjih, SEVESO dovoljenjih, regijskih centrih za odlaganje odpadkov in sodelovanju med ARSO in IRSOP ter Varuhom in ARSO.	Kornelija Marzel, namestnica varuhinje ter Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
14. 4. 2011	Petanjci	Udeležba na drugem Vanekovem ekološkem večeru z okroglo mizo na temo stanja in perspektiv biološke raznovrstnosti ob Muri z vidika naravovarstva.	Jožica Matjašič, svetovalka pri Varuhu	Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Zveza ekoloških gibanj Slovenije (ZEG)
20. 4. 2011	Ljubljana	Udeležba na predstavitvi analize vključevanja javnosti v postopke priprave aktov za leti 2009 in 2010.	Jožica Matjašič, svetovalka pri Varuhu	PIC (Pravno informacijski center nevladnih organizacij)
21. 4. 2011	Sedež Varuha	Enajsto tematsko srečanje s predstavniki civilne družbe s področja okolja in prostora, zadnjič na temo Zakona o varstvu okolja.	Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
12. 5. 2011	Petanjci	Udeležba na okrogli mizi in predavanju Odpravljanje zaraščanja kmetijskih zemljišč v Pomurju in Sloveniji.	Jožica Matjašič, svetovalka pri Varuhu	Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Zveza ekoloških gibanj Slovenije (ZEG)
6. 5. 2011	Ptuj	Udeležba na 40. Geodetskem dnevu s temo Kakovost geodetskih in prostorskih podatkov.	Jožica Matjašič, svetovalka pri Varuhu	Društvo geodetov SV Slovenije in Zveza geodetov Slovenije
25. 5. 2011	Sedež Varuha	Dvanajsto tematsko srečanje s predstavniki civilne družbe s področja okolja in prostora, ki se ga je v imenu ministra za zdravje udeležil prim. dr. Ivan Eržen, državni sekretar.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, ter Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
3. 6. 2011	Ljubljana	Udeležba na predstavitvi projekta Kazalci okolje – zdravje.	Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Agencija RS za okolje

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
22. 6. 2011	Sedež Varuha	Novinarska konferenca ob izidu Biltena o gozdovih, odprtje razstave in sprejem osnovnošolcev (OŠ Ivana Kavčiča iz Izlak ter Ivana Skvarče in OŠ Toneta Okrogarja iz Zagorja ob Savi) v počastitev mednarodnega leta gozdov.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu, ter drugi sodelavci Varuha	Varuh človekovih pravic RS
29. 6. 2011	Sedež Varuha	Trinajsto tematsko srečanje s predstavniki civilne družbe s področja okolja in prostora namenjeno pogovoru z dr. Silvom Žlebirjem, generalnim direktorjem Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO).	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, ter Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
2. 9. 2011	Srednješolski center Grm, Sevno pri Novem mestu	Udeležba na 3. dnevih slovenskega lovstva z naslovom Živalstvo – bogastvo gozdov.	mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje	Lovska zveza Slovenije
29. 9. 2011	Sedež Varuha	Štirinajsto tematsko srečanje s predstavniki civilne družbe s področja okolja in prostora, ki so se ga udeležili predstavniki Generalne policijske uprave (GPU) in predstavili pristojnosti in postopke policije v primerih domnevnih kaznivih dejanj s področja okolja.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, ter Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
4. 10. 2011	Celje	Obisk in ogled Cinkarne Celje in deponije sadre.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, ter Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
26. 10. 2011	Bled	Udeležba na 1. nacionalnem srečanju Okolje in zdravje. Glavni namen srečanja je bil predstavitev stanja na področju okolja in zdravja v Sloveniji ter predstavitev Strategije Republike Slovenije za zdravje otrok in mladostnikov v povezavi z okoljem.	Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Ministrstvo za zdravje RS
27. 10. 2011	Sedež Varuha	Petnajsto tematsko srečanje s predstavniki civilne družbe s področja okolja in prostora, na katerega je Varuh povabil dekana Fakultete za varnostne vede dr. Gorazda Meška.	Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
1. 12. 2011	Ljubljana	Predavanje na delavnici z naslovom Razumevanje pravnih institutov oziroma kako do uresničevanja ustavne pravice do zdravega življenjskega okolja.	Martina Ocepek, svetovalka pri Varuhu	Greenpeace v Sloveniji v sodelovanju z Varuhom, Komisijo za preprečevanje korupcije, Uradom informacijskega pooblaščenca ter Računskim sodiščem RS
1. 12. 2011	Ljubljana	Udeležba na okrogli mizi z naslovom Korupcija kot grožnja pravici do zdravega življenjskega okolja, na kateri je varuhinja predstavila izkušnje in ugotovitve Varuha. Istega dne je bila tudi delavnica z naslovom Razumevanje pravnih institutov oz. kako do uresničevanja ustavne pravice do zdravega življenjskega okolja.	dr. Zdenka Čebašek -Travnik, varuhinja, ter sodelavke Kornelija Marzel, Bojana Kvas, Bojana Cvahte, Martina Ocepek in Jožica Matjašič	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju s Komisijo za preprečevanje korupcije in Greepeace v Sloveniji
7. 2. 2011	Laze pri Dolskem	Ogled stanja na lokaciji za obdelavo impregniranih železniških pragov.	Martina Ocepek in Jožica Matjašič, svetovalki pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS

Pregled dejavnosti državnega preventivnega mehanizma (DPM) v letu 2011

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
12. 1. 2011	Jesenice, Hrušica in Bled	Obisk Policijske postaje za izravnalne ukrepe Kranj in Policijske postaje Bled.	Robert Gačnik (Varuh) in Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
25. 1. 2011	Bruselj, Belgija	Sodelovanje na okrogli mizi in strokovnem srečanju o vprašanjih odrejanja in izvajanja pripora – pridržanja ter priprave Zelene knjige o pridrževalnih vprašanjih v EU.	Ivan Šelih in Robert Gačnik (Varuh)	Evropska komisija
27. 1. 2011	Begunje na Gorenjskem	Obisk Psihiatrične bolnišnice Begunje na Gorenjskem.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, mag. Jure Markič, mag. Simona Šemen (vsi Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
27.– 28. 1. 2011	Koper	Obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Koper.	Robert Gačnik in Andreja Srebotnik (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO) in Ciril Klajnšček (Rdeči križ Slovenije - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
10. 2. 2011	Sedež Varuha	Sodelovanje med Varuhom in Inštitutom za kriminologijo.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik in Ivan Šelih (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
15. 2. 2011	Ljubljana	Pogovor na Generalni policijski upravi Republike Slovenije o vprašanjih policijskega pridržanja.	Ivan Šelih in Robert Gačnik (Varuh)	Varuh v sodelovanju s Policijo
16. 2. 2011	Idrija in Tolmin	Obisk policijskih postaj Idrija in Tolmin.	Robert Gačnik (Varuh) in Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
17. 2. 2011	Nova Gorica	Obisk varovanega oddelka Doma upokojencev.	dr. Ingrid Russi Zagožen in mag. Jure Markič (Varuh) ter Dora Sedmak (Rdeči križ Slovenije - NVO) in Senka Šifkovič Vrbica (Pravno-informacijski center za NVO)	Varuh človekovih pravic RS
24. 2. 2011	Ig	Obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana, Odprtega oddelka Ig.	Andreja Srebotnik in Robert Gačnik (Varuh) ter Katja Piršič (Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
13.–15. 3. 2011	Pariz, Francija	Sodelovanje na 4. tematski delavnici državnih preventivnih mehanizmov na temo Varnost in dostojanstvo v prostorih odvzema prostosti.	Andreja Srebotnik (Varuh)	Svet Evrope in Evropska komisija, v sodelovanju s francoskim državnim preventivnim mehanizmom
15. 3. 2011	Solkan pri Novi Gorici	Obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Koper, oddelka v Novi Gorici.	Miha Horvat in Robert Gačnik (Varuh) ter Ciril Klajnšček (Rdeči križ Slovenije - NVO) in Gruša Matevžič (Pravno-informacijski center NVO)	Varuh človekovih pravic RS
15. 3. 2011	Ljubljana	Pogovor s predsednikom Komisije za preprečevanje korupcije in članom Pododbora OZN za preprečevanje mučenja dr. Goranom Klemenčičem na temo Sodelovanje pri izvajanju nalog po Opcijskem protokolu (OPCAT).	Ivan Šelih (Varuh)	Komisija za preprečevanje korupcije in Varuh človekovih pravic RS
16. 3. 2011	Laško	Obisk varovanega oddelka doma starejših v Laškem.	dr. Ingrid Russi Zagožen in mag. Jure Markič (Varuh) ter Mojca Pinterič Krajnc (Rdeči križ Slovenije - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
23. 3. 2011	Jesenice in Kranj	Obisk policijskih postaj Jesenice in Kranj.	Robert Gačnik (Varuh) in Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
28. 3. 2011	Sedež Varuha, Ljubljana	Pogovor s predsednikom Sindikata Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, Ivan Šelih, Kornelija Marzel, Lan Vošnjak (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
31. 3. 2011	Maribor	Obisk Mladinskega doma Maribor.	Ivan Šelih in Brigita Urh (Varuh) ter Katja Piršič (Inštitut Primus - NVO) in Olga Perhavc (izvedenka za področje pedagogike in psihologije)	Varuh človekovih pravic RS
14. 4. 2011	Radeče	Obisk Prevzgojnega doma Radeče.	Robert Gačnik in Andreja Srebotnik (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO), Ciril Klajnšček (Rdeči križ Slovenije - NVO) in Darja Boben Bardutzky (izvedenka za področje zdravstva)	Varuh človekovih pravic RS
18. 4. 2011	Ormož	Obisk Psihiatrične bolnišnice Ormož.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, mag. Jure Markič in Miha Horvat (Varuh) ter Tina Šimunovič Inštitut Primus - NVO) in Gruša Matevžič (Pravno-informacijski center NVO)	Varuh človekovih pravic RS
20. 4. 2011	Izola in Koper	Obisk Policijske postaje Izola in prostorov za pridržanje na Policijski postaji Koper.	Robert Gačnik (Varuh) ter Tina Šimunovič in Katja Piršič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
4. 5. 2011	Lukavci - Križevci pri Ljutomeru	Obisk Posebnega socialnovarstvenega zavoda Dom Lukavci.	mag. Jure Markič, mag. Simona Šemen (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
10. 5. 2011	Ljubljana	Obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana.	Andreja Srebotnik, Miha Horvat in Robert Gačnik (Varuh), Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO) in Ciril Klajnšček (Rdeči križ Slovenije - NVO) ter Darja Boben Bardutzky (izvedenka za področje zdravstva)	Varuh človekovih pravic RS
18. 5. 2011	Ptuj in Dolga vas	Pregled prostorov za pridržanje policijske postaje in postopkov o pridržanju na Policijski postaji Murska Sobota.	Ivan Šelih, Robert Gačnik (Varuh) in Tanja Starič (Pravno-informacijski center NVO) in Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
31. 5. 2011	Kranj, Škofja Loka, Preddvor	Obisk Vzgojnega zavoda Kranj.	Brigita Urh (Varuh) ter Olga Perhavc (izvedenka za področje pedagogike in psihologije) in Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
2. 6. 2011	Celje	Obisk Zavoda za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje.	Ivan Šelih, Robert Gačnik in Andreja Srebotnik (Varuh) ter Ciril Klajnšček (Rdeči križ Slovenije - NVO) in Darja Boben Bardutzky (izvedenka za področje zdravstva)	Varuh človekovih pravic RS
9. 6. 2011	Ohrid, Makedonija	Sodelovanje na regionalni konferenci o vlogi ombudsmanov na področjih borbe proti diskriminaciji in preprečevanju mučenja.	Ivan Šelih (Varuh)	OVSE v sodelovanju z ombudsmanom Makedonije in Švedsko organizacijo za razvoj (SIDA)
9. 6. 2011	Srednja vas v Bohinju	Obisk Doma starejših – Zavoda sv. Martina.	mag. Jure Markič, Miha Horvat (Varuh) ter Katja Piršič (Inštitut Primus - NVO) in Tanja Sarič (Pravno-informacijski center NVO)	Varuh človekovih pravic RS
13. 6. 2011	Talin, Estonija	Sodelovanje na predstavitvi mednarodnega projekta o neodvisnih medicinskih strokovnjakih pri izvajanju nalog v vlogi DPM ter na peti tematski delavnici DPM o zbiranju informacij ob obiskih ustanov, kjer so nastanjene osebe, ki jim je bila odvzeta prostost.	Ivan Šelih (Varuh)	Svet Evrope in Evropska komisija

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
15. 6. 2011	Lenart in Šentilj	Pregled prostorov za pridržanja in postopkov o pridržanju na policijskih postajah Lenart in Šentilj.	Robert Gačnik (Varuh) in Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO) ter Tanja Sarič (Pravno-informacijski center NVO)	Varuh človekovih pravic RS
28. 7. 2011	Hrastovec v Slovenskih goricah	Obisk Socialnovarstvenega zavoda Hrastovec.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, mag. Jure Markič, mag. Simona Šemen, Jasna Vunduk in Jožica Matjašič (Varuh) ter Katja Piršič (Inštitut Primus - NVO). 19. 10. 2011 sta dom še enkrat obiskali Jasna Vunduk in mag. Simona Šemen.	Varuh človekovih pravic RS
8. 9. 2011	Slovenske Konjice	Obisk Lambrectovega doma za starejše občane.	mag. Jure Markič in mag. Simona Šemen (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
13.–14. 9. 2011	Varšava, Poljska	Seminar OPCAT (Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju) in ombudsmani.	Andreja Srebotnik (Varuh)	International Ombudsman Institute (IOI)
14. 9. 2011	Talin, Estonija	Obisk DPM Estonije ter sodelovanje pri obisku zapora, policijske postaje in psihiatrične bolnišnice.	Ivan Šelih, mag. Jure Markič in Robert Gačnik (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
21. 9. 2011	Cerknica in Ilirska Bistrica	Obisk in pregled prostorov za pridržanje ter postopkov o pridržanju na Policijski postaji Cerknica in Ilirska Bistrica.	Robert Gačnik (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
27. 9. 2011	Sedež Varuha, Ljubljana	Obisk delegacije srbskega DPM in predstavnikov OVSE v Srbiji ter njihovo sodelovanje pri obisku ZPKZ Ig.	Ivan Šelih, Andreja Srebotnik in Robert Gačnik (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z OVSE Beograd
28. 9. 2011	Ig pri Ljubljani	Obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Ig.	Andreja Srebotnik in Robert Gačnik (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut PRIMUS - NVO) in Darja Boben Bardutzky (izvedenka za področje zdravstva)	Varuh človekovih pravic RS
3. 10. 2011	Sedež Varuha, Murska Sobota	Obisk predstavnikov makedonskega in albanskega državnega preventivnega mehanizma in njihovo sodelovanje pri obisku Zapora Murska Sobota.	Ivan Šelih, mag. Jure Markič, Andreja Srebotnik in Robert Gačnik (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
12. 10. 2011	Ljubljana	Obisk Azilnega doma.	Miha Horvat in Mojca Valjavec (Varuh) ter dr. Darja Boben Bardutzky (izvedenka za področje zdravja), Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
18. 10. 2011	Sedež Varuha, Škofja Loka	Obisk delegacije tadžikistanskega ombudsmana.	Ivan Šelih, mag. Jure Markič, Andreja Srebotnik in Robert Gačnik (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
18. 10. 2011	Škofja Loka	Obisk in pregled prostorov za pridržanje na Policijski postaji Škofja Loka.	Ivan Šelih in Robert Gačnik (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
19. 10. 2011	Hrastovec v Slovenskih goricah	Obisk Posebnega socialnovarstvenega zavoda Hrastovec.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, mag. Simona Šemen, Jasna Vunduk, dr. Ingrid Russi Zagožen (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
19. 10. 2011	Baku, Azerbajdžan	Sodelovanje na šesti tematski delavnici v okviru The European NPM Project – Zaščita posebej ranljivih skupin v krajih odvzema prostosti.	Ivan Šelih (Varuh)	Svet Evrope in Evropska komisija v sodelovanju z azerbajdžanskim ombudsmanom
20. 10. 2011	Višnja Gora, Stična	Obisk Vzgojno-izobraževalnega zavoda (VIZ) Višnja Gora.	Brigita Urh (Varuh), Olga Perhavc (izvedenka za področje pedagogike in psihologije) ter Tina Šimunovič in Branka Pondelek (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
20. 10. 2011	Moravske Toplice	Sodelovanje na konferenci Omejevanje svobode gibanja osebam z demenco.	Tone Dolčič, dr. Ingrid Russi Zagožen, mag. Jure Markič (Varuh)	FIRIS Imperl & Co.
24. 10. 2011	Sedež Varuha, Ljubljana	Delovno srečanje z Upravo za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS).	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, Ivan Šelih, Robert Gačnik (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z UIKS
26. 10. 2011	Vižmarje - Brod	Obisk stanovanjske skupine Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora.	Brigita Urh (Varuh), Olga Perhavc (izvedenka za področje pedagogike in psihologije) in Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
27. 10. 2011	Videm, Ponikve, Predstruge, Sodražica	Obisk Posebnega socialnovarstvenega zavoda Prizma Ponikve in bivalnih enot.	mag. Jure Markič in Jasna Vunduk (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
28. 10. 2011	Sedež Varuha, Ljubljana	Obisk predstavnikov predstavništva UNHCR (Regional Representation for Central Europe), Budimpešta.	Ivan Šelih (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
28. 10. 2011	Mengeš	Obisk bivalnih enot Doma Prizma Ponikve.	mag. Jure Markič (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS
9. 11. 2011	Rogoza	Obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor, Odprtega oddelka Rogoza.	Robert Gačnik in Andreja Srebotnik (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO) in Ciril Klajnšček (Rdeči križ Slovenije - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
10. 11. 2011	Ženeva, Švica	Udeležba na Globalnem forumu Združenja za preprečevanje mučenja (APT) – Preprečevanje mučenja, vzdrževanje dostojanstva: od obljub do delovanja.	Ivan Šelih (Varuh)	Združenje za preprečevanje mučenja (APT)
13. 11. 2011	Beograd, Srbija	Udeležba na okrogli mizi o vprašanjih vzpostavljanja pogojev za delo DPM (državnega preventivnega mehanizma) v Republiki Srbiji in o izzivih prihodnjega sodelovanja.	Ivan Šelih (Varuh)	Ministrstvo za človekove pravice in manjšine, delo in socialno politiko Republike Srbije
18. 11. 2011	Grosuplje in Ribnica	Obisk prostorov za pridržanje na Policijski postaji Grosuplje in Policijski postaji Ribnica.	Robert Gačnik (Varuh) ter Tina Šimunovič in Katja Piršič (Inštitut Primus - NVO) in Anja Gašperlin (Pravno-informacijski center NVO)	Varuh človekovih pravic RS
24. 11. 2011	Sedež Varuha, Ljubljana	Pogovor o delu državnega preventivnega mehanizma v Sloveniji.	Ivan Šelih in Robert Gačnik (Varuh)	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z Veleposlaništvom Francije
24. 11. 2011	Petrovo Brdo	Obisk Doma upokojencev Podbrdo, enota Petrovo Brdo.	mag. Jure Markič in Jasna Vunduk (Varuh) ter Tina Šimunovič in Branka Pondelek (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
28. 11. 2011	Veliki Otok	Obisk Centra za tujce.	Miha Horvat, Mojca Valjavec in Barbara Kranjc (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO) in Darja Boben Bardutzky (izvedenka za področje zdravstva)	Varuh človekovih pravic RS
1. 12. 2011	Logatec	Obisk Zavoda za vzgojo in izobraževanje Logatec.	Ivan Šelih in Brigita Urh (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut Primus, NVO) in Olga Perhavc (izvedenka za področje pedagogike in psihologije)	Varuh človekovih pravic RS

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
5. 12. 2011	Brdo pri Kranju	Tretje letno srečanje vodij in kontaktnih oseb državnih preventivnih mehanizmov proti mučenju (NPMs), odbora OZN za preprečevanje mučenja (SPT) ter Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT).	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, Ivan Šelih, mag. Jure Markič (Varuh)	Svet Evrope in EU v sodelovanju z Varuhom človekovih pravic RS
6. 12. 2011	Slovenska vas	Obisk prostorov Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni, Polodprtega oddelka Slovenska vas.	Robert Gačnik in Miha Horvat (Varuh) ter Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO), Ciril Klajnšček (Rdeči križ Slovenije - NVO) in Darja Boben Bardutzky (izvedenka za področje zdravstva)	Varuh človekovih pravic RS
8. 12. 2011	Sedež Varuha, Ljubljana	Tiskovna konferenca s predstavitvijo dela državnega preventivnega mehanizma (DPM).	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, Ivan Šelih, Nataša Kuzmič in mag. Jure Markič (Varuh), Katarina Bervar Strnad (PIC NVO) in Ciril Klanjšček (Pravno-informacijski center NVO)	Varuh človekovih pravic RS
12. 12. 2011	Sedež Varuha, Ljubljana	Delovno srečanje, na katerem so udeleženci predstavili delovanje in izkušnje NETZ (NVO v Švici) na področju priprave in izvedbe izobraževalnih programov za zapornike.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju z Zavodom za izobraževanje PTICA
13. 12. 2011	Ljubljana	Obisk stanovanjske skupine Rdeča kljuka v Ljubljani, ki je del Zavoda za vzgojo in izobraževanje Logatec.	Brigita Urh (Varuh) in Olga Perhavc (izvedenka za področje pedagogike in psihologije)	Varuh človekovih pravic RS
13. 12. 2011	Maribor	Obisk doma za starostnike Dom pod Gorco.	mag. Jure Markič in Miha Horvat (Varuh) ter Tina Šimunovič (Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
13. 12. 2011	Varšava, Poljska	Udeležba na tematskem seminarju o vprašanjih vloge in pristojnostih zdravnikov, ki v Evropi sodelujejo z nacionalnimi državnimi preventivnimi mehanizmi.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Svet Evrope in EU v sodelovanju s poljskim ombudsmanom
15. 12. 2011	Ženeva, Švica	Sodelovanje na regionalnem posvetovanju o krepitvi sodelovanja med OZN in regionalnimi mehanizmi za človekove pravice o preprečevanju mučenja in zaščito žrtev mučenja, posebej oseb, ki jim je bila odvzeta prostost.	Ivan Šelih (Varuh)	OZN, visoki komisar za človekove pravice
21. 12. 2011	Gornja Radgona in Ruše	Obisk policijskih postaj Gornja Radgona in Ruše.	Robert Gačnik (Varuh) in Tina Šimunovič (Inštitut Primus - NVO)	Varuh človekovih pravic RS
13. 1. 2012	Sedež Varuha, Ljubljana	Letno srečanje DPM.	Člani in članice DPM ter predstavnice in predstavniki nevladnih organizacij (NVO): Ivan Šelih, Andreja Srebotnik, Robert Gačnik, mag. Jure Markič, Miha Horvat, mag. Simona Šemen (vsi Varuh človekovih pravic RS) ter Katarina Bervar Strnad (PIC NVO), Ciril Klanjšček (RKS - NVO), Katja Piršič, Neja Gregorc in Katja Sodja (Inštitut Primus - NVO), Slavica Smrtnik (Novi Paradoks - NVO) in Ana Canjko (ZDUS - NVO)	Varuh človekovih pravic RS

Predaja letnega poročila, protokolarne in druge dejavnosti Varuha

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
13. 1. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z vodstvom Komisije za preprečevanje korupcije.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, ter Ivan Šelih in Kornelija Marzel, namestnika varuhinje	Varuh človekovih pravic RS
22. 1. 2011	Murska Sobota	Udeležba na skupščini PAZU (Pomurska akademsko znanstvena unija) ter pogovor z vodstvom.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Pomurska akademsko-znanstvena unija
24. 1. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z NVO (nevladnimi organizacijami) s področja prostovoljstva. Leto 2011 je namreč Evropsko leto prostovoljstva.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Tone Dolčič, namestnik varuhinje, mag. Bojana Cvahte, direktorica strokovne službe, in Liana Kalčina, svetovalka pri Varuhu	Varuh človekovih pravic RS
24. 1. 2011	Kongresni center Brdo pri Kranju	Udeležba na sprejemu za diplomatski zbor.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Predsednik RS in predsednik vlade RS
30. 1. 2011	Kino Šiška – Center urbane kulture, Ljubljana	Udeležba na slovesnosti ob dnevu spomina na holokavst.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	KO žrtev vojnega nasilja
25. 1. 2011	Sedež Varuha	Sprejem za novinarje - malica pri varuhinji z neformalnim pogovorom o nekaterih aktualnih vprašanjih s področja človekovih pravic.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja s sodelavkami in sodelavci	Varuh človekovih pravic RS
7. 2. 2011	Cankarjev dom, Ljubljana	Udeležba na državni proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku s podelitvijo Prešernovih nagrad in nagrad Prešernovega sklada.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Upravni odbor Prešernovega sklada
10. 2. 2011	Sedež Varuha	Pogovor z mag. Vinkom Logajem, direktorjem direktorata za srednje in visoko šolstvo pri Ministrstvu za šolstvo in šport RS, o možnosti za izobraževanje v okviru MIC (Medpodjetniški izobraževalni center) v Pomurju.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Varuh človekovih pravic RS
17. 2. 2011	Atrij ZRC SAZU, Ljubljana	Udeležba na podelitvi štipendij za ženske v znanosti, za leto 2011.	mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka Varuha	Slovenska nacionalna komisija za Unesco in Slovenska znanstvena fundacija v sodelovanju z L'Orealom
4. 3. 2011	Sedež Varuha	Srečanje z ministrom za finance dr. Francem Križaničem ter pogovor o problematiki premajhnih finančnih sredstev za izvajanje izvršbe na Inšpektoratu RS za okolje in prostor, o obdavčenju subvencij za samozaposlitve ter drugih temah.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, ter sodelavci Varuha	Varuh človekovih pravic RS
8. 3. 2011	Ljubljana	Varuhinja je kot pokroviteljica festivala Inštituta Ekvilib z naslovom Globalni svet – skozi objektiv človekovih pravic sodelovala na okrogli mizi in odprla razstavo fotografij, pri izboru katerih je tudi sama sodelovala.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Nataša Kuzmič, svetovalka pri Varuhu	Varuh v sodelovanju z inštitutom Ekvilib (NVO, ki deluje na področjih družbene odgovornosti, človekovih pravic in razvojnega sodelovanja)
15. 4. 2011	Ljubljana	Udeležba na slovesnosti ob dnevu Pravne fakultete v Ljubljani.	Bojana Kvas, generalna sekretarka	Pravna fakulteta v Ljubljani
22. 4. 2011	Ljubljana	Delovni sestanek predsednika republike z varuhinjo človekovih pravic.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka	Predsednik republike dr. Danilo Türk
3. 5. 2011	Ljubljana	Varuhinja je med prvimi oddala podpis za ustanovitev Regionalne in neodvisne komisije z mandatom, da ugotovi in javno sporoči dejstva o vojnih zločinih in drugih hudih kršitvah človekovih pravic ter prispeva k pojasnitvi usod pogrešanih v vojnah med letoma 1991 – 2001 na območju nekdanje SFRJ.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Koalicija za REKOM - regionalna nepolitična nevladna organizacija

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
4. 5. 2011	Pravna fakulteta, Ljubljana	Udeležba na finalnem tekmovanju z naslovom Rubikon v predstavitvi sodb ESČP (Evropskega sodišča za človekove pravice) ter aktivno ocenjevanje predstavitev kot članica strokovne žirije (ob prof. dr. Dragici Wedam Lukič in Nejcu Brezovarju).	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Pravna fakulteta v Ljubljani
9. 5. 2011	Ljubljana	Sodelovanje na podelitvi odlikovanja, ki ga je predsednik republike dr. Danilo Türk podelil Mohammadu Al-Khashmanu za požrtvovalno sodelovanje pri pomoči žrtvam min ter skupnem humanitarnem programu rehabilitacije otrok, ki so žrtve vojaških spopadov v Gazi.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Predsednik republike dr. Danilo Türk
12. 5. 2011	Portorož	Sodelovanje na 6. dnevih prekrškovnega prava, zlasti v 4. sekciji Od kaznovanja k rehabilitaciji kršiteljev cestnoprometnih predpisov in zagotavljanju varnosti vseh udeležencev cestnega prometa, s predavanjem varuhinje Sistemski pogled na kaznovanje opitih udeležencev cestnega prometa.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	GV Založba
13. 5. 2011	Maribor	Govor varuhinje ob dnevu državnega pravobranilstva, poleg govornika Mira Preka (sodnik Splošnega sodišča Evropske unije) in dr. Boštjana Tratarja (generalni državni pravobranilec).	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Državno pravobranilstvo Republike Slovenije
14. 5. 2011	Ljubljana	Udeležba na koncertu Slovenske vojske v Cankarjevem domu.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Slovenska vojska
15. 5. 2011	Cerklje ob Krki	Udeležba na proslavi ob 20. obletnici Slovenske vojske.		
17. 5. 2011	Ljubljana	Udeležba na posvetu z naslovom S transparentnostjo in integriteto do gospodarskega in socialnega razvoja Slovenije.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Bojana Cvahte, strokovna direktorica	Integriteta, društvo za etičnost javnega delovanja v sodelovanju z Državnim svetom RS
19. 5. 2011	Ljubljana	Varuhinja je kot častna govorka spregovorila udeležencem srečanja ob začetku tedna Afrike, praznovanja afriške raznolikosti in združevanja Afričanov v Sloveniji.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Društvo Afriški center in SLOGA
16. 6. 2011	Rogla	Nagovor udeležencev letnega srečanja mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-5.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Zveza društev mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko (Leon Janežič, predsednik)
24. 6. 2011	Kongresni trg, Ljubljana	Udeležba na osrednji državni počastitvi dneva državnosti in 20. obletnice samostojnosti Republike Slovenije, na kateri so bili prisotni tudi predsedniki vseh štirih sosednjih držav - Avstrije, Hrvaške, Italije in Madžarske. Istega dne se je varuhinja udeležila tudi slavnostne seje DZ RS ob dnevu državnosti.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Koordinacijski odbor za državne proslave
18. 7. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predsednikom Komisije za preprečevanje korupcije dr. Goranom Klemenčičem in njegovimi sodelavci ter pogovor o aktualnih vprašanjih preprečevanja korupcije ter sodelovanju med obema institucijama.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Bojana Kvas, generalna sekretarka	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju s Komisijo za preprečevanje korupcije
19. 7. 2011	Državni zbor RS	Predaja šestnajstega rednega letnega poročila Varuha človekovih pravic RS za leto 2010 predsedniku Državnega zbora RS dr. Pavlu Gantarju.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju s predsednikom DZ

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
31. 7. 2011	Vršič	Udeležba na spominski slovesnosti – 95 let ruske kapelice na Vršiču.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Občina Kranjska Gora, Društvo Slovenija - Rusija, Veleposlaništvo Ruske federacije
3. 9. 2011	Ljubljana	Nagovor udeležencev Mednarodne konference o alternativnem reševanju sporov – ob 10. obletnici mediacije v Sloveniji.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Ministrstvo za pravosodje RS in Društvo mediatorjev Slovenije
5. 9. 2011	Vlada Republike Slovenije	Predaja šestnajstega rednega letnega poročila Varuha človekovih pravic RS za leto 2010 predsedniku vlade Republike Slovenije Borutu Pahorju.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka	Varuh človekovih pravic RS v sodelovanju s predsednikom vlade
9. 9. 2011	Bled	Varuhinja je sodelovala na okrogli mizi z naslovom Živeti skupaj – združevanje raznolikosti in svobode v Evropi 21. stoletja, ki je potekal v okviru Strateškega foruma Bled.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Predsednik republike v okviru Strateškega foruma Bled
13. 9. 2011	Urad predsednika Republike Slovenije, Ljubljana	Predaja šestnajstega rednega letnega poročila Varuha človekovih pravic RS za leto 2010 predsedniku Republike Slovenije Danilu Türku.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka	Predsednik republike v sodelovanju z Varuhom
21. 9. 2011	Državni svet, Ljubljana	Namestnik varuhinje Tone Dolčič se je udeležil seja Komisije Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide, kjer so obravnavali Letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2010.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Državni svet RS
21. 9. 2011	Ljubljana	Slavnostni govor na proslavi ob dnevu Fakultete za varnostne vede.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Fakulteta za varnostne vede
27. 9. 2011	Državni svet, Ljubljana	Namestnik varuhinje Tone Dolčič se je udeležil 104. seje Komisije Državnega sveta za državno ureditev, na kateri so obravnavali Letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2010.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Državni svet RS
29. 9. 2011	Sedež vlade RS, Ljubljana	Sodelovanje na 152. seji vlade RS (na povabilo vlade) ter v pogovoru o rednem letnem poročilu Varuha človekovih pravic RS za leto 2010.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka	Vlada Republike Slovenije
29. 9. 2011	Državni zbor, Ljubljana	Udeležba na seji odbora za okolje, kjer so obravnavali letno poročilo Varuha za leto 2010.	Namestnica varuhinje mag. Kornelija Marzel	Odbor za okolje
29. 9. 2011	Sedež Varuha	Udeležba na 34. seji odbora o za delo, družino, socialne zadeve in invalide, kjer so se seznanili z Letnim poročilom Varuha za leto 2010.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Državni zbor Republike Slovenije
30. 9. 2011	Državni zbor RS	Udeležba na 33. seji odbora o za kulturo, šolstvo, šport in mladino, na kateri so obravnavali Letno poročilo Varuha za leto 2010.	Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Državni zbor Republike Slovenije
7. 10. 2011	Državni zbor, Ljubljana	Udeležba na seji Komisije za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti, na kateri so razpravljali o poročilu Varuha za leto 2010.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, ter Ivan Šelih, Jernej Rovšek, mag. Kornelija Marzel in Tone Dolčič, namestniki varuhinje	Državni zbor Republike Slovenije
12. 10. 2011	Državni svet, Ljubljana	Udeležba na seji Državnega sveta, na kateri so obravnavali redno letno poročilo Varuha za leto 2010.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Tone Dolčič, namestnik varuhinje	Državni svet RS
5. 10. 2011	Sedež Varuha	Pogovor z dr. Mitjem Ferencem o ureditvi vojnega grobišča v Barbara rovu v Hudi Jami.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka	

DATUM	KRAJ	OPIS	UDELEŽENCI	ORGANIZATOR
17. 10. 2011	Državni zbor, Ljubljana	Udeležba na obravnavi v državnem zboru rednega letnega poročila Varuha človekovih pravic RS za leto 2010 ter predstavitev povzetka poročila, ugotovitev ter priporočil.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, ter Ivan Šelih in mag. Kornelija Marzel, namestnika varuhinje	Državni zbor RS
21. 11. 2011	Sedež Varuha	Srečanje s predsednikom Komisije za preprečevanje korupcije dr. Goranom Klemenčičem in njegovimi sodelavci ter pogovor o aktualnih vprašanjih preprečevanja korupcije ter sodelovanju med obema institucijama.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, in Bojana Kvas, generalna sekretarka	Varuh v sodelovanju s Komisijo za preprečevanje korupcije
9. 12. 2011	Pravna fakulteta, Ljubljana	Nagovor udeležencev tradicionalnega sprejema, ki ga ob dnevu človekovih pravic 10. decembru vsako leto pripravi Varuh človekovih pravic RS.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in vsi zaposleni pri Varuhu	Varuh v sodelovanju s Protokolom Republike Slovenije
12. 12. 2011	Pravna fakulteta, Ljubljana	Udeležba na proslavi ob dnevu človekovih pravic.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Bojana Kvas, generalna sekretarka	Društvo za Združene narode za Slovenijo
21. 12. 2011	Ministrstvo za zunanje zadeve, Ljubljana	Udeležba na sestanku Medresorske delovne skupine za Svet Evrope, kjer so pregledali prioritete Sveta Evrope in spregovorili o še trajajoči reformi te organizacije.	Ivan Šelih, namestnik varuhinje	Ministrstvo za zunanje zadeve RS
23. 12. 2011	Cankarjev dom, Ljubljana, Državni zbor RS in Ustavno sodišče RS	Udeležba na osrednji državni proslavi ob dnevu samostojnosti in enotnosti in 20. obletnici sprejema Ustave Republike Slovenije. Istega dne se je varuhinja udeležila slavnostne seje Državnega zbora RS in slavnosti na Ustavnem sodišču RS.	dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja	Koordinacijski odbor za državne proslave

Pregled mednarodnega sodelovanja

DATUM	KRAJ	OPIS
		Sodelovanje z OZN
1. 2. 2011	Brdo pri Kranju	Martina Ocepek in mag. Simona Šemen, svetovalki Varuha, sta se udeležili mednarodnega posveta z naslovom Poziv k ukrepanju na področju socialno-ekonomskih determinant in enakosti v zdravju. Na njem so ministrice in ministri in strokovnjaki različnih ved govorili o možnostih in načinih učinkovitejšega zmanjševanja neenakosti v zdravju. Posvet so organizirali Ministrstvo za zdravje v sodelovanju s Svetovno zdravstveno organizacijo (WHO) - Regionalnim uradom za Evropo.
4. 5. 2011	Zadar, Hrvaška	Liana Kalčina, svetovalka Varuha, se je udeležila mednarodnega seminarja z naslovom Strategic Planning and Developing a Communication Plan for the NHRIs (National Human Rights Institution). Organiziral ga je UNDP (United Nations Development Programme) – Regionalni center v Bratislavi v sodelovanju s hrvaškim ombudsmanom. Seminar je bil namenjen obravnavi vprašanj, povezanih s strateškim planiranjem in pripravo komunikacijskih načrtov v institucijah ombudsmanov.
28. 10. 2011	Sedež Varuha, Ljubljana	Jernej Rovšek in Ivan Šelih, namestnika varuhinje sta se s sodelavci srečala na spoznavnem in delovnem srečanju s predstavniki Visokega komisariata za begunce (UNHCR). Pogovarjali so se o možnostih sodelovanja med Varuhom in regionalno pisarno UNHCR iz Budimpešte, zlasti pri obravnavi konkretnih primerov ter pripravi oblik izobraževanja zaposlenih pri Varuhu ter finančne podpore njihove udeležbe na mednarodnih konferencah s področja mednarodne zaščite.
		Sodelovanje s Svetom Evrope
14. 3. 2011	Pariz, Francija	Andreja Srebotnik, svetovalka Varuha, se je udeležila 4. tematske delavnice državnih preventivnih mehanizmov na temo Varnost in dostojanstvo v prostorih odvzema prostosti (4th Thematik NPM Workshop S ecurity and Dignityx in places of deprivation of liberty). Organizirala sta jo Svet Evrope in Evropska komisija, v sodelovanju s francoskim državnim preventivnim mehanizmom. Govorili so o sorazmerju med zagotavljanjem varnosti in dostojanstva ter spoštovanju dostojanstva pri vseh oblikah ukrepanja in ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost.

DATUM	KRAJ	OPIS
7. 4. 2011	Sedež Varuha	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, je skupaj z namestnikom Jernejem Rovškom na delovni obisk sprejela komisarja za človekove pravice Sveta Evrope Thomasa Hammarberga s sodelavkama. Pogovarjali so se o problematiki izbrisanih in vprašanjih, povezanih z romsko skupnostjo.
5. 5. 2011	Atene, Grčija	Mojca Valjavec, svetovalka Varuha, se je udeležila posvetovalnega sestanka kontaktnih oseb Peer-to-Peer mreže NHRs (European Human Rights Structures). Organiziral ga je Svet Evrope v sodelovanju z grškim ombudsmanom. Osrednja tema pogovorov je bila oblikovanje skupne migracijske politike v Evropi (v Svetu Evrope) z namenom izboljšati njeno učinkovitost in skladnost med evropskimi državami, zlasti z vključevanjem migrantov (vključno z bojem proti ksenofobiji, nestrpnosti in diskriminaciji), spoštovanjem standardov varovanja človekovih pravic v postopkih azila in vračanja ter drugih ukrepov.
23. 5. 2011	Kijev, Ukrajina	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, se je udeležil srečanja, na katerem so govorili o vlogi nacionalnih institucij za človekove pravice (NHRI) pri zaščiti in promociji pravic invalidov. Srečanje sta organizirala Svet Evrope in ukrajinski ombudsman. Seznanili so se z različnimi praksami izvajanja Konvencije o pravicah invalidov (KPI) in izrazili potrebo po čimprejšnji vzpostavitvi neodvisnega nadzornega mehanizma nad izvajanjem konvencije. Pozornost so namenili tudi celostni obravnavi invalidov ter njihovi volilni pravici.
14. 6. 2011	Talin, Estonija	Namestnik varuhinje Ivan Šelih se je udeležil predstavitve mednarodnega projekta o neodvisnih medicinskih strokovnjakih pri izvajanju nalog v vlogi Nacionalnih preventivnih mehanizmov. Konferenco sta organizirala Svet Evrope in Evropska komisija v okviru skupnega projekta Setting up an active network of national preventive mechanisms against torture, an activity of the Peer-to-Peer Network. V času petdnevne konference je potekala tudi delavnica o zbiranju informacij ob obiskih ustanov, kjer so nastanjene osebe, ki jim je bila odvzeta prostost.
19. 9. 2011	Chisinau, Moldavija	Mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, se je udeležila mednarodne konference z naslovom Pravice oseb z omejitvami – resničnost in obeti za osebe s posebnimi potrebami (Rights of Persons with Disabilities-reality and prospects for people with special needs). Konferenca je del skupnega programa Sveta Evrope in EU za razvoj demokracije v Moldaviji. Gostitelja konference sta bila parlamentarni moldavski ombudsman in Center za človekove pravice Moldavije. Namestnica je predstavila enake možnosti in nediskriminacijo invalidov v Republiki Sloveniji.
20. 9. 2011	Madrid, Španija	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, je sodeloval na okrogli mizi nacionalnih struktur Sveta Evrope o možnostih okrepljenega sodelovanja pri zagotavljanju učinkovitega delovanja Evropskega sodišča za človekove pravice ter celostnega sistema varovanja človekovih pravic in njihovih nadzornih mehanizmov. Okroglo mizo sta organizirala Svet Evrope in španski ombudsman.
28. 9.2011	Sarajevo, Bosna in Hercegovina	Živa Cotič, svetovalka Varuha, je sodelovala na peti tematski delavnici kontaktnih oseb PEER-TO-PEER (omrežja nacionalnih struktur varovanja človekovih pravic), z naslovom The role od National Human Rights Structures in Protecting Against All forms of Discrimination. Organiziral jo je Svet Evrope v sodelovanju z institucijo ombudsmana Bosne in Hercegovine.
3. 10. 2011	Sedež Varuha	Ivan Šelih, namestnik varuhinje, je s sodelavci, v vlogi državnega preventivnega mehanizma (DPM) po Opcijskem protokolu h konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali ponižavalnim kaznim ali ravnanjem tri dni gostil kolege iz Albanije in Makedonije, ki delujejo na istem področju. Predstavili so jim slovenski model državnega in preventivnega mehanizma v Sloveniji pri nadzoru institucij, kjer so osebe, ki jim je bila odvzeta prostost. Medsebojno so si izmenjali izkušnje in informacije, primere dobre prakse ter skupaj obiskali zavod za prestajanje kazni zapora v Murski Soboti (oddelek ZPKZ Maribor).
5. 12. 2011	Hotel Kokra, Brdo pri Kranju	Varuh človekovih pravic RS je gostil tretje letno srečanje evropske mreže institucij, ki delujejo v vlogi državnih preventivnih mehanizmov (DPM). Srečanja potekajo v okviru skupnega programa Sveta Evrope in EU za promocijo neodvisnih nacionalnih mehanizmov zaščite človekovih pravic, posebno v boju proti mučenju. Prvega dne srečanja je varuhinja uvodoma poudarila pomen DPM v luči varovanja človekovih pravic in izrazila zadovoljstvo, da Varuh takšno srečanje gosti prav pred skorajšnjim dnevom človekovih pravic, 10. decembrom. Dvodnevnega srečanja so se udeležili vodje in kontaktne osebe teh institucij v posameznih evropskih državah, predstavniki SPT (SubCommittee on Prevention against Torture - Pododbor OZN) ter CPT (European Committee for the Prevention of Torture – Evropski odbor za preprečevanje mučenja, nečloveškega ali ponižujočega postopanja ali kaznovanja).
8. 12. 2011	Hotel Kokra, Brdo pri Kranju	Varuh človekovih pravic RS je gostil 5. letno srečanje kontaktnih oseb PEER-TO-PEER omrežja nacionalnih struktur varovanja človekovih pravic. Srečanja se je v imenu Varuha udeležil namestnik varuhinje Jernej Rovšek. Na srečanju so govorili zlasti o rezultatih dosedanjega sodelovanja, si izmenjali izkušnje ter primere dobrih praks delovanja sorodnih institucij ter pregledali možnosti sodelovanja v prihodnje.

DATUM	KRAJ	OPIS
		Sodelovanje z OVSE
10. 6. 2011	Ohrid, Makedonija	Jernej Rovšek in Ivan Šelih, namestnika varuhinje, sta se udeležila regionalne konference o vlogi ombudsmanov na področjih borbe proti diskriminaciji in preprečevanju mučenja. Konferenco je organiziral OVSE v sodelovanju z makedonskim ombudsmanom in švedsko organizacijo za razvoj (SIDA - The Swedish International Development Agency). Ugotovili so, da so nekateri ombudsmani prevzeli vlogo diskriminacijskega organa na podlagi posebnih zakonov (BiH, Črna gora, Kosovo), v večini držav pa so ustanovljeni posebni organ ali komisije (Makedonija, Albanija, Srbija ipd). V BiH na tem področju pogosto in uspešno uporabljajo postopke mediacije in poravnave, imajo pa tudi možnosti za vlaganje tožb pred posebnimi sodišči. V Srbiji se mora tisti, ki zatrjuje diskriminacijo, najprej obrniti na »poverjenika«, šele po tem na ombudsmana, možne pa so tudi izjeme. Možnost tožbe bo s spremembami zakona prevzel tudi črnogorski ombudsman, odprto pa ostaja vprašanje pokritosti diskriminacije v zasebnem sektorju.
11. 7. 2011	Vilna, Litva	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila mednarodne konference, ki jo je pripravil OVSE (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi) v sodelovanju z državo gostiteljico Litvo. Osrednja tema je bila položaj in delovanje nacionalnih institucij za človekove pravice (NHRI), ustanovljenih po Pariških načelih ter ombudsmanov (ločenih ali združenih v eno institucijo). OVSE je zagotovil sodelovanje pri krepitvi vseh oblik, vseh institucij za varovanje in promocijo človekovih pravic.
17. in 18. 10. 2011	Sedež Varuha	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, namestniki varuhinje ter generalna sekretarka Varuha in njen namestnik so na delovni obisk sprejeli predstavnike tadžikistanskega ombudsmana in jim predstavili delo slovenskega varuha ter njegovo delo kot državnega preventivnega mehanizma.
18. 10. 2011	Sedež Varuha	Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, in Gašper Adamič, svetovalec Varuha, sta se srečala s predstavniki misije OVSE, Nicolom Schmidtom, namestnikom vodje Oddelka za volitve ODIHR OVSE, in Tamaro Otiashvili, svetovalko za volitve. Pogovarjali so se o vlogi Varuha pri razpisu in izvedbi volitev in volilni kampanji.
1. 12. 2011	Sedež Varuha	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, sta v prostorih Varuha sprejela predstavnike misije ODIHR/OVSE, ki je v Sloveniji spremljala predčasne parlamentarne volitve. Seznanila sta jih s primeri, ki jih je Varuh obravnaval s področja volilne pravice.
		Sodelovanje z EU, evropskim ombudsmanom in FRA
24. in 25. 1. 2011	Bruselj, Belgija	Ivan Šelih, namestnik varuhinje, in Robert Gačnik, svetovalec Varuha, sta se udeležila okrogle mize in strokovnega srečanja z naslovom Raund Table on Detention for Criminal Offences in the European Union - o vprašanjih odrejanja in izvajanja pripora/pridržanja ter pripravi Zelene knjige o vprašanjih pripora v Evropi in pravicah osumljencev v kazenskih postopkih. Razpravljali so o tem, ali v Evropi potrebujemo skupnostna pravila na področju pripora, o evropskem pripornem nalogu, evropskem nalogu za nadzor in vzajemnem priznavanju sodb v kazenskih zadevah.
21. 2. 2011	Trier, Nemčija	Mojca Valjavec, svetovalka Varuha, se je udeležila seminarja o protidiskriminacijskih direktivah 2000/43 in 2000/78 v praksi. Govorili so o programu EU – PROGREES (Uresničevanje ciljev Evropske unije na področjih zaposlovanja in socialnih zadev in prispeva k doseganju ciljev Lizbonske strategije na teh področjih). Organizirala ga je Akademija za evropsko pravo v sodelovanju z Evropsko komisijo.
5. 4. 2011	Dunaj, Avstrija	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila četrtega srečanja Agencije EU za temeljne pravice (FRA) in Nacionalnih institucij za človekove pravice (NHRI). Izmenjali so si izkušnje, spoznanja, dobro prakso ter informacije o delovanju v prihodnje. Govorili so o možnostih sodelovanja NHRI pri delu agencije. Varuhinja je predstavila delovanje Varuha RS.
26. 5. 2011	Bruselj, Belgija	Lan Vošnjak, svetovalec Varuha, se je udeležil mednarodnega delovnega srečanja z naslovom European responses to missing children and the need for child friendly justice. Organizirala ga je Evropska komisija v sodelovanju z Missing Children Europe (European Federation for Missing and Sexually Exploited Children). Med drugim so predstavili enotno telefonsko številko za pogrešane otroke 116 0000 (Child Alert Sistem), dobre prakse in težave pri delovanju sistema.
13. 10. 2011	Dunaj, Avstrija	Nataša Kuzmič, svetovalka Varuha, se je udeležila 6. srečanja komunikatorjev nacionalnih institucij za človekove pravice (6th European NHRI Communication Workshop) in srečanja Agencije EU za temeljne pravice (FRA). Pozornost so namenili vprašanju proaktivnega delovanja NHRI in institucij ombudsmanov, strategijam institucij, ki so pogoj za komunikacijske strategije, ter sporočanju skozi zgodbe. Na srečanju FRA pa so komunikatorji ugotavljali, kako lahko institucije uporabljajo proizvode FRA in kako jih naj FRA prilagodi glede na potrebe institucij, ki delujejo v mreži.

DATUM	KRAJ	OPIS
		Sodelovanje z ombudsmani posameznih držav in mednarodne konference
10. 1. 2011	Zagreb, Hrvaška	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, se je udeležil okrogle mize na temo vloge ombudsmanov in drugih institucij za zaščito človekovih pravic pri zaščiti in promoviranju pravic invalidov. Cilj konference je bil izmenjava izkušenj ter spodbujanje sodelovanja institucij v regiji.
4. 2. 2011	Zagreb, Hrvaška	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Tone Dolčič, namestnik varuhinje, ter Martina Jenkole, Lan Vošnjak in Jasna Turk, svetovalci Varuha, so obiskali specializirano polikliniko za travmatizirane otroke. V njen opravljajo diagnostiko in terapevtsko obravnavo ter pripravljajo izvedenska mnenja za sodišča. Delajo v timih, sestavljenih iz specialistov psihiatrije, klinične psihologije, socialnih pedagogov, psihologov, socialnih delavcev in drugih. Imajo zaposlenega tudi pravnika. Vse sobe za delo s pacienti so opremljene s širokokotnimi kamerami, s katerimi pogovore opazujejo ali tudi snemajo.
3. 3. 2011	Varšava, Poljska	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, se je udeležil predstavitvene konference ob začetku kampanje proti nasilju nad otroki z naslovom Ljubim, Ne tepem. Vsa Evropa proti zlorabi otrok. Poljska je v okviru predsedovanja EU, ki ga je prevzela 1. 7. 2011, začela posebno kampanjo proti nasilju nad otroki v družini. Kampanja se bo začela 8. 9. 2011 in organizator pričakuje, da se bodo vanjo vključile vse evropske države.
16. 4. 2011	Beograd, Srbija	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, je v okviru twinning projekta predstavila zaposlenim pri srbskem ombudsmanu izkušnje in spoznanja iz dela Varuha človekovih pravic RS, zlasti s področja državnega preventivnega mehanizma za varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost ter vprašanj zaščite manjšin in romskega vprašanja.
18. 5. 2011	Skopje, Makedonija	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, se je udeležil srečanja mreže otroških ombudsmanov jugovzhodne Evrope, imenovane CRONSEE (Children's Ombudsperson's Network), kjer so govorili o vlogi ombudsmanov pri zaščiti otrok pred fizičnim in psihičnim nasiljem. Srečanje je organiziral makedonski ombudsman.
14. 6. 2011	Baku, Azerbajdžan	Mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, se je udeležila mednarodne konference z naslovom Kulturne pravice nacionalnih manjšin in migrantov: legalni vidik in implementacija (Cultural Rights of National Minorites and Migrants: the legal aspect and implementation). Konferenco je organiziral ombudsman Republike Azerbajdžan.
7. 7. 2011	Zagreb, Hrvaška	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Tone Dolčič, namestnik varuhinje, sta se udeležila srečanja pri pravobraniteljici za djecu Hrvaške Mili Jelavić. Pozornost so namenili splošnim temam delovanja pri zaščiti otrokovih pravic ter sodelovanja z oblastmi ter si izmenjali izkušnje in stališča s področij rejništva, nasilja v družini ter nadzora v domovih, v katerih so nameščeni otroci.
3. 9. 2011	Varšava, Poljska	Lan Vošnjak, svetovalec Varuha, se je udeležil 15. letnega srečanja ENOC (European Network of Ombudspersons for Children), na katerem so obravnavali vprašanja, povezana s položajem otrok v institucionalnem varstvu. Izmenjali so izkušnje in spoznanja o številnih vprašanjih (pomanjkanje primernih ustanov, nejasna zakonodaja – velika moč diskrecije, pogosto pomanjkljiv nadzor pri »prostovoljnih« (brez odločbe sodišča) namestitvah, problematično interpretiranje otrokove največje koristi, med namestitvijo slaba podpora družini, ozek nabor šol, ki jih lahko obiskujejo, slaba priprava na odhod iz institucije).
6. 9. 2011	Ohrid, Makedonija	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, se je udeležil srečanja mreže otroških ombudsmanov jugovzhodne Evrope, imenovane CRONSEE (Children's Ombudsperson's Network), kjer so govorili o vlogi ombudsmanov pri zaščiti otrok pred ekonomskim izkoriščanjem. Srečanje je organiziral makedonski ombudsman.
13. 12. 2011	Taškent, Uzbekistan	Mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje, se je udeležila mednarodne konference na temo Mednarodni pravni standardi in izkušnje Uzbekistana pri vzpostavitvi nacionalnega sistema za varstvo človekovih pravic in svoboščin (International Legal Standards and experiences of UZB on establishment oh the National system of protection of Human Rights and Freedoms). Konferenca je bila organizirana ob 15. obletnici delovanja Centra za človekove pravice v Uzbekistanu.

DATUM	KRAJ	OPIS
		Sodelovanje IOI (International Ombudsman Institute), EOI (Europeische Ombudsman Institut) in AOM (Association of Mediterranean Ombudsmen)
4. 4. 2011	Dunaj, Avstrija	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je na sedežu avstrijskega ombudsmana udeležila srečanja ombudsmanov, ki so razpravljali o delovanju IOI - Mednarodnega združenja ombudsmanov. Združenje je bilo ustanovljeno leta 1978 in je neodvisna globalna organizacija, ki povezuje in spodbuja k sodelovanju več kakor 150 neodvisnih lokalnih, regionalnih in nacionalnih ombudsmanov.
27. 5. 2011	Malta	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila mednarodne konference z naslovom Vloga ombudsmanov pri krepitvi dobrega upravljanja in demokracije (The role of OM in reinforcing good governenance and democracy). Organizirala jo je A.O.M. – zveza mediteranskih ombudsmanov. Razpravljali so o tem, kako spodbujati dobro upravljanje v različnih mediteranskih kulturah in sistemih vladanja, o vplivu političnih sprememb na delovanje ombudsmanov ter o tem, kako naj bi se država prilagodila potrebam državljanov in kaj lahko ombudsmani pri tem storijo.
3. 6. 2011	Dunaj, Avstrija	Ivan Šelih in mag. Kornelija Marzel, namestnika varuhinje, ter Martina Ocepek, svetovalka Varuha, so se udeležili strokovnega seminarja z naslovom Nabrusimo zobe (Sharpening your teeth), kjer so se seznanili z vodenjem sistemskih preiskav v institucijah ombudsmanov. Seminar je organiziral IOI (International Ombudsman Institute).
20. 10. 2011	Köbenhavn, Danska	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, sta se udeležila 8. seminarja Evropske mreže ombudsmanov (EOI), na katerem so govorili o pravu, politiku in ombudsmanih v obdobju po sklenitvi Lizbonske pogodbe. Seminar sta organizirala Evropski ombudsman v sodelovanju z ombudsmanom Danske.
13. 12. 2011	Rabat, Maroko	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, se je udeležil mednarodne konference, ki jo je organiziral AOM (Mreža ombudsmanov Sredozemlja). Sodelujoči so predstavili različne prakse ombudsmanov in NHRI (Nacionalnih institucij za človekove pravice) delovanja pri zaščiti človekovih pravic.
		Sodelovanje z drugimi mednarodnimi, medvladnimi in nevladnimi organizacijami ter univerzami
3. 2. 2011	Ljubljana, Center Evropa	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, je v okviru predavanj Zahodni Balkan in EU, ki jih organizira IFIMES (Mednarodni inštitut za bližnjevzhodne in balkanske študije), govorila o sodelovanju ombudsmanov s področja nekdanje Jugoslavije kot dodatni poti pri varovanju človekovih pravic.
13. 4. 2011	Beograd, Srbija	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila 3. mednarodne konference vojaških ombudsmanov z naslovom Protecting the Human Rights of Armed Forces Personnel. Konferenco sta organizirala DCAF – Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces in Ombudsman Srbije. V svojem predavanju je spregovorila o primerjalnih prednostih in slabostih zunanjih in notranjih pritožbenih mehanizmov v slovenski vojski z vidika varovanja pravic pripadnikov oboroženih sil. Na konferenci je bila sprejeta tudi Beograjska deklaracija o vprašanjih varovanja človekovih pravic v oboroženih silah.
27. 11. 2011	Ramala, Palestina, in Jeruzalem, Izrael	Tone Dolčič, namestnik varuhinje, se je na pobudo Save the Children Velike Britanije (NVO) udeležil mednarodne konference o možnostih organizacije varuha otrokovih pravic v Palestini.
		Sodelovanje z veleposlaništvi drugih držav v Republiki Sloveniji ter predstavništvi RS
12. 1. 2011 in 12. 9. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je spoznala z veleposlanikom Združenih držav Amerike Josephom A. Mussomelijem. Z njim se je srečala tudi v septembru, ko sta govorila o vprašanjih položaja romske skupnosti ter o poročilih State Departmenta o kršenju človekovih pravic v posameznih državah.
26. 1. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila sprejema ob državnem prazniku Indije. Sprejem je organiziral veleposlanik Republike Indije v Sloveniji.
7.2. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je z namestnikom finske veleposlanice pogovarjala o pravicah otrok, enakih možnosti obeh spolov, vprašanjih izbrisanih in drugih vprašanjih.
10. 3. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila sprejema pri veleposlaniku Republike Italije Alessandru Pietromarchiju ob zaznamovanju 150. obletnice združitve Italije.

DATUM	KRAJ	OPIS
10. 3. 2011	Sedež Varuha	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka varuhinje, sta se z avstrijskim veleposlanikom dr. Erwinom Kubeschem in njegovim namestnikom Güntherjem Salzmannom pogovarjali o položaju nemško govoreče etnične manjšine v Sloveniji, po sprejetju Deklaracije o manjšinah v Sloveniji, v kateri nemška oziroma avstrijska manjšina nista omenjeni.
19. 4. 2011	Brdo pri Kranju	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila sprejema, ki ga je predsednik republike dr. Danilo Türk organiziral ob obisku zveznega predsednika Republike Avstrije dr. Heinza Fischerja v Sloveniji.
8. 6. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila sprejema, ki ga je organiziralo Veleposlaništvo Velike Britanije v Sloveniji v čast uradnega rojstnega dne kraljice Elizabete II.
13. 6. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, je mag. Blanki Jamnišek, veleposlanici in stalni predstavnici Republike Slovenije pri OZN, OVSE in drugih mednarodnih organizacijah na Dunaju, predstavila ugotovitve Varuha človekovih pravic RS na področju varovanja človekovih pravic ter se z njo pogovorila o možnih oblikah sodelovanja v prihodnje.
23. 6. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila srečanja Morocco meets Slovenia, ki ga je organiziralo veleposlaništvo Kraljevine Maroko v Sloveniji.
12. 9. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, Jernej Rovšek, namestnik varuhinje, in mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka varuhinje, so se v rezidenci udeležili pogovora z ameriškim veleposlanikom Josephom A. Mussomelijem in njegovimi sodelavci
26. 10. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je udeležila slavnostnega sprejema, ki ga je v čast avstrijskega državnega praznika organiziralo avstrijsko veleposlaništvo. Na sprejemu se je pogovarjala tudi s predstavniki nemške manjšine v Sloveniji o njihovem položaju in odprtih problemih.
7. 12. 2011	Ljubljana	Dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja, se je v Cankarjevem domu udeležila slavnostnega sprejema japonskega veleposlanika ob rojstnem dnevu japonskega cesarja Akihita.

3.4 VARUHOVA KOMUNIKACIJSKA SREDSTVA

Za izvajanje poslanstva institucije, nalog in pooblastil Varuha človekovih pravic RS je zelo pomembna uporaba raznovrstnih in sodobnih komunikacijskih sredstev. Z njimi dosegamo različne ciljne javnosti. Zato intenzivno komuniciramo z mediji, sklicujemo novinarske konference, pripravljamo strokovne konference, okrogle mize, posvete, izobraževanja, izdajamo raznovrstne publikacije, vsak dan posodabljamo spletne strani. Zaposleni pri Varuhu se udeležujejo raznih srečanj, dogodkov, sestankov, kjer pridobivajo informacije in jih posredujejo drugim.

3.4.1 Javnosti predstavljeni primeri Varuha

Leta 2010 smo znova začeli objavljati anonimizirane primere delovanja Varuha na naših spletnih straneh. Primere objavljamo, da bi informirali vse oblastne organe in tudi ozaveščali javnost. Objave marsikoga spodbudijo, da se s svojo težavo obrne na Varuha. Tako obveščamo tudi o oblikah in načinih našega dela. Objavo aktualnih primerov so mediji sprejeli kot dobrodošlo stalnico, saj jim je lahko konkretna zgodba vir informacij za pripravo prispevkov ali nadaljnjo raziskavo morebitnih kršitev ali drugačnih nepravilnosti v družbi. Primeri so lahko vir za sprožanje javnih razprav ter presojanje in tehtanje sprejemljivosti stališč različnih družbenih skupin skozi prizmo varovanja človekovih pravic, spoštovanja ustave in mednarodnih standardov. Eden izmed takšnih primerov, ki ga je obravnaval Varuh in na katerem so mediji gradili svoje zgodbe ali primer zgolj povzeli, je bil primer suma spolne zlorabe pacientov, ki naj bi jo zagrešil zastopnik pacientovih pravic. Aktualen v medijih je bil tudi primer očitane pornografije v literaturi.

O tem, kakšen je odziv drugih javnosti na objavljene primere, žal nimamo podatkov, vendar so odzivi na družabnem omrežju Facebook pozitivni.

3.4.2 Novinarske konference

Varuhinja človekovih pravic je imela v letu 2011 14 novinarskih konferenc: na sedežu Varuha štirikrat in ob poslovanju zunaj sedeža desetkrat. Na prvi novinarski konferenci na sedežu Varuha v letu 2011 je varuhinja s sodelavkami v počastitev mednarodnega leta gozdov predstavila prizadevanja Varuha za uresničevanje pravice do zdravega okolja. Julija je z namestniki spregovorila o osrednjih vsebinah iz letnega poročila Varuha za leto 2010. Oktobra smo z biltenom o pravicah otrok in razstavo otroških del ter novinarsko konferenco zaznamovali 22. obletnico sprejetja Konvencije o otrokovih pravicah (KOP), decembra pa smo predstavili delovanje Varuha v vlogi Državnega preventivnega mehanizma (DPM).

Na novinarskih konferencah ob poslovanju zunaj sedeža varuhinja predstavi svoje ugotovitve ob poslovanju, odgovarja pa tudi na druga vprašanja novinarjev ali opravi krajše pogovore za lokalne medije. Zvočni posnetki novinarskih konferenc so objavljeni na spletni strani Varuha, prav tako prvi videoposnetek novinarske konference, na kateri je varuhinja predstavila vsebino letnega poročila za leto 2010.

3.4.3 Spletne strani

Varuh ima svoje spletne strani www.varuh-rs.si, prek katerih obvešča javnosti o svojem delovanju. Tudi spletno komuniciranje poskušamo prilagoditi posameznim javnostim, posebej glede na vsebino (okolje, otroci, državni preventivni mehanizem, aktualni primeri po področjih in druge vsebine). Leta 2010 smo oblikovali spletne strani za otroke in odrasle, ki skrbijo za pravice otrok (www.pravice-otrok.si).

Varuh spremlja obiskanost svoje spletne strani od 2. 11. 2009 z aplikacijo Google Analitics. Tokrat smo primerjali obdobje od januarja do decembra 2010 z enakim obdobjem v letu 2011 in ugotovili: v primerjavi z letom prej je leta 2011 spletne strani obiskalo 9.219 več obiskovalcev (v letu 2011 jih je bilo 155.442, v letu 2010 pa 146.223). Obiskovalce zanimajo predvsem splošne informacije o Varuhu in ali se lahko pri nas zaposlijo. Naša spletna stran je še vedno vir drugotnih informacij o človekovih pravicah in s povpraševanjem po vsebinah se kaže potreba po širši bazi informacij o človekovih pravicah (mednarodni dokumenti, splošno stanje, dobre prakse idr. – najbolj iskane so Splošna deklaracija človekovih pravic, Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin in kljub strani za otroke še vedno Konvencija o otrokovih pravicah (OZN). Iskani so tudi aktualni primeri, v drugi polovici leta 2011 pa se je povečalo zanimanje za dostop do institucije oziroma možnostih za pomoč.

Leta 2011 je spletno stran za otroke www.pravice-otrok.si, ki smo jo odprli novembra 2010, obiskalo 26.227 obiskovalcev. Obiskovalci so se zanimali predvsem za pravice otrok in mladostnikov, precej je bilo brskanja tudi po poenostavljeni Konvenciji o pravicah otrok. Veliko zanimanje je požela mednarodna konferenca o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem iz leta 2009, obiskovalce pa še vedno najbolj zanimajo aktualni primeri in pogosta vprašanja.

Novembra 2009 je Varuh postal član družabne skupnosti Facebook in s tem razširil krog prejemnikov informacij. Informacije o delovanju Varuha s pomočjo FB spremlja nekaj več kot 1200 virtualnih prijateljev in njihovih prijateljev.

3.4.4 Prilagojen dostop do informacij za različne javnosti

Varuh si prizadeva za odprtost in preglednost svojega delovanja ter za dostopnost javnosti do informacij javnega značaja z njegovega delovnega področja. Da bi dostopnost še povečal, se je leta 2011 odzval povabilu Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (ZDGNS) in se vključil v projekt, katerega cilj je bil zmanjšanje informacijske ločnice med slišečimi in gluhimi, gluho-slepimi, naglušnimi in ljudmi s polževim vsadkom. Od zdaj lahko tudi gluhi, gluho-slepi, naglušni in ljudje s polževim vsadkom dobijo osnovne informacije o poslanstvu ter oblikah in načinih dela Varuha v njim prilagojeni jezikovni obliki – znakovnem jeziku. Z brajico so opremljene tudi vizitke zaposlenih pri Varuhu.

Informativne zloženke o Varuhu smo v preteklosti že izdali v slovenskem, angleškem, madžarskem in italijanskem jeziku ter v braillovi pisavi. Leta 2011 pa smo zloženko prevedli v štiri narečja romskega jezika, ki jih pripadniki te manjšine uporabljajo v Sloveniji: na Dolenjskem, v Prekmurju, za Rome iz nekdanjih republik Jugoslavije in v širše razumljivi romščini. S štirimi različicami zloženk za pripadnike romske skupnosti je Varuh naredil korak k še boljšemu sodelovanju z Romi.

3.4.5 Izdaja publikacij in predstavitvenih gradiv

Leto 2011 je Varuh človekovih pravic RS (Varuh) izdal tri poročila, dva plakata, tri biltene in šest zloženk:

Šestnajsto redno letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2010 smo izdali junija 2011. Letno poročilo mora Varuh sicer po zakonu predložiti Državnemu zboru najpozneje do 30. septembra za preteklo leto. Tiskali smo 1.400 izvodov, ki smo jih posredovali vsem poslankam in poslancem Državnega zbora in Državnega sveta, institucijam lokalnih in državnih oblasti, parlamentarnim in zunajparlamentarnim političnim strankam, nevladnim organizacijam, knjižnicam, šolam in univerzam, medijem ter vsakomur, ki je za poročilo zaprosil. Varuhinja dr. Zdenka Čebašek - Travnik ga je 19. 7. 2011 predala predsedniku

Državnega zbora dr. Pavlu Gantarju, 13. 9. 2011 predsedniku Republike Slovenije dr. Danilu Türku in 5. 9. 2011 predsedniku Vlade Republike Slovenije Borutu Pahorju.

Krajšo različico letnega poročila za leto 2010 smo izdali v angleškem jeziku in tiskali v 700 izvodih. Tudi to poročilo smo poslali državnim organom RS, vsem predstavništvom RS v tujini, stalnim predstavništvom RS pri mednarodnih organizacijah, veleposlaništvom tujih držav v Sloveniji, vsem varuhom človekovih pravic v Evropi in izbranim po svetu (tistim, ki pošiljajo svoja poročila nam).

Tretje poročilo Varuha o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma (DPM) po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim smo pripravili v slovenskem in angleškem jeziku. V publikaciji smo objavili tudi konvencijo in protokol ter dokumente Varuha (pravilnik, obrazce, javni razpis za sodelovanje nevladnih organizacij in vzorec pogodbe z njimi). V njej predstavljamo delo DPM in njegove ugotovitve, kar je dragoceno gradivo za različne organe v drugih državah, ki so nedavno prevzeli naloge DPM ali pa se na prevzem te naloge šele pripravljajo.

Izdali smo **plakat in zloženko** o državnem preventivnem mehanizmu za varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost v Republiki Sloveniji, in sicer v slovenskem in angleškem jeziku.

Izdali smo tri številke brezplačnega **biltena Varuha**:

- **Bilten številka 14** – Pravice starejših: v njem smo objavili strokovne prispevke ter sklepne ugotovitve posveta in okrogle mize, ki jo je na to temo organiziral Varuh na dan človekovih pravic, 10. decembra 2010. Objavili smo tudi izbor pri Varuhu obravnavanih pobud, koristne informacije za starejše ter priložili plakat Moje številke – za vpisovanje telefonskih številk pomembnih ljudi in ustanov za starejše.

- **Bilten številka 15** – Gozdovi in pravica do zdravega življenjskega okolja: v njem smo objavili strokovne prispevke o številnih razsežnostih tega vprašanja, predstavili delo Varuha in izbor obravnavanih pobud ter koristne informacije s tega področja. Bilten smo opremili z likovnimi deli učencev iz zasavskih osnovnih šol. Objavili smo tudi posebno križanko (geslo: pravica do zdravega življenjskega okolja) in podelili nagrade (majčke, potiskane z enim od likovnih del sodelujočih otrok).

- **Bilten številka 16** – Otrokove pravice: osrednjo pozornost smo namenili nasilju in pravici do svobodnega izražanja lastnega mnenja (ali kako razumeti 12. člen Konvencije o otrokovih pravicah), predstavili smo delo zagovornikov otrokovih pravic in izbrane pobude, obravnavane pri Varuhu, objavili prispevke otrok in mladostnikov na temo človekovih pravic ter bilten opremili z likovnimi deli učencev.

3.5 FINANCE

Zakon o Varuhu človekovih pravic ZVarCP v 55. členu določa, da se sredstva za delo Varuha zagotovijo v proračunu Republike Slovenije. Višino sredstev določi Državni zbor na predlog Varuha (drugi odstavek 5. člena ZVarCP). Na predlog Varuha je Državni zbor RS za delo institucije za leto 2011 v državnem proračunu določil sredstva v višini 2.311.319 evrov.

Sredstva so bila razdeljena v tri podprograme, in sicer:
- Varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
- Izvajanje nalog in pooblastil DPM (delo državnega preventivnega mehanizma - DPM);
- Urad zagovornikov otrok (takšen je naziv proračunske postavke).

Prenesena namenska sredstva iz prejšnjega proračunskega obdobja so znašala:
- od odprodaje premoženja 1.135 evrov;
- od prejetih odškodnin 690 evrov.

Skupaj so prenesena namenska sredstva znašala 1.825 evrov.

Ob koncu leta 2011 je Varuh s Svetom Evrope sklenil dogovor za organizacijo tretjega letnega srečanja vodij in kontaktnih oseb državnih preventivnih mehanizmov, Odbora in Pododbora za preprečevanje mučenja, tretjega letnega srečanja kontaktnih oseb državnih preventivnih mehanizmov in petega letnega srečanja kontaktnih oseb nacionalnih struktur za varovanje človekovih pravic. Za izvedbo teh dogodkov smo prejeli od Sveta Evrope za 27.580 evrov donacij. Dogodki NPM in NHRI-s so potekali od 5. do 7. decembra 2011.

Varuh je tako imel leta 2011 na voljo skupaj 2.340.724 evrov.

Zaradi proračunskih omejitev in varčevalnih ukrepov, ki jih je sprejela slovenska vlada leta 2011 ob upoštevanju zaostrenih finančnih in gospodarskih razmer, je Varuh med letom vrnil v proračun 58.121 evrov, ob koncu leta pa še 32.180 evrov, sredstva Sveta Evrope, tj. 27.580 evrov, pa prenesel v proračunska sredstva za leto 2012.

Konferenca NPM in NHR-s je bila decembra 2011, zato so obveznosti za plačilo izvedenih del povezane s konferenco, zapadle v plačilo januarja 2012, zaradi česar so bila tudi namenska sredstva Sveta Evrope prenesena v proračunska sredstva za leto 2012.

Skupni preostanek sredstev Varuha v letu 2011 je bil tako 117.881 evrov (58.121 evrov, 32.180 evrov in sredstva Sveta Evrope v višini 27.580 evrov). Varuh je za svoje poslovanje (izvajanje zakonskih obveznosti in poslanstva ter doseganja zastavljenih ciljev) v letu 2011 porabil 2.222.843 evrov.

V tabeli FINANCE VARUH 2011 je prikazana podrobnejša razdelitev sredstev in njihova poraba glede na posamezne podprograme Varuha.

	Dodeljena sredstva (SP) v EUR	Razpoložljiva sredstva v EUR	Veljavni proračun (VP)v EUR	Porabljena sredstva v EUR	Preostanek sredstev glede na VP v EUR	Vračilo sredstev v proračun med letom v EUR	Skupni preostanek sredstev glede na razpoložljiva sredstva v EUR
Varuh človekovih pravic RS	2.311.319	2.340.724	2.282.603	2.222.843	59.760	58.121	117.881
PODPROGRAMI							
Varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin	2.087.697	2.115.277	2.071.257	2.015.093	56.164	31.642	87.806
Plače	1.514.000	1.514.000	1.508.622	1.488.175	20.447	0	20.447
Materialni stroški	476.697	476.697	454.197	449.939	4.258	22.500	26.758
Investicije	97.000	97.000	73.021	73.021	0	23.979	23.979
Investicije in investicijsko vzdrževanje državnih organov	97.000	97.000	73.021	73.021	0	23.979	23.979
Konferenca NPM in NHRS	0	27.580	27.580	0	27.580	0	27.580
Izvajanje nalog in pooblastil DPM	133.622	133.622	136.500	134.729	1.771	2.500	4.271
Plače	112.000	112.000	117.378	116.324	1.054	0	1.054
Materialni stroški	13.000	13.000	10.500	10.169	331	2.500	2.831
Sodelovanje z nevladnimi organizacijami	8.622	8.622	8.622	8.236	386	0	386
Urad zagovornikov otrok	90.000	80.858	80.858	76.979	3.879	9.142	13.021
Povečan obseg dela ter prispevki	8.780	15.530	15.530	13.002	1.349	0	1.349
Materialni stroški	81.920	65.328	65.328	63.977	2.530	9.142	11.672
Nameska sredstva iz preteklih proračunskih obdobji	0	1.825	1.825	0	1.825	0	1.825
Sredstva odškodnin	0	690	690	0	690	0	690
Sredstva od prodaje državnega premoženja	0	1.135	1.135	0	1.135	0	1.135

3.6 ZAPOSLENI

Pri Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) je bilo na dan 31. 12. 2011 42 zaposlenih. Med njimi je bilo šest funkcionarjev (varuhinja, štirje namestniki in generalna sekretarka), 25 uradnikov, deset strokovno-tehničnih uslužbencev in ena pripravnica. Devetindvajset zaposlenih ima univerzitetno izobrazbo (med njimi dva doktorja znanosti, šest magistrov znanosti in en specialist), sedem jih ima visoko strokovno izobrazbo (med njimi dva specializacijo), dva uslužbenca imata višješolsko, štirje pa srednješolsko izobrazbo.
V strokovni službi opravlja naloge 21 zaposlenih na uradniških delovnih mestih. Strokovna služba Varuha opravlja strokovne naloge za varuhinjo in namestnike Varuha po posameznih področjih iz pristojnosti Varuha, klasificira pobude, skrbi za potek obravnave pobud in obravnava pobude ter pripravlja mnenja, predloge in priporočila, izvaja preiskovalna dejanja ter izdeluje poročila o svojih ugotovitvah v zvezi s pobudami in posreduje pobudnikom informacije v zvezi z njihovimi pobudami. V službi generalnega sekretarja in kabinetu varuhinje opravlja naloge pet uradnikov in deset strokovnih tehničnih delavcev. Služba generalnega sekretarja opravlja samostojno ali v sodelovanju z zunanjimi sodelavci vse naloge na organizacijskem, pravnem, upravnem, materialnem, finančnem, kadrovskem področju, opravlja administrativno-tehnične, informacijske in druge naloge, ki so potrebne za delovanje Varuha.

3.7 STATISTIKA

Podpoglavje prikazuje statistične podatke o obravnavanju zadev pri Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) od 1. 1. do 31. 12. 2011.

1. **Odprte zadeve v letu 2011:** odprte zadeve so pobude, prispele na Varuhov naslov.

2. **Zadeve v obravnavi v letu 2011:** poleg odprtih zadev v letu 2011 so vključene še:

   - prenesene zadeve – nedokončane zadeve iz leta 2010, ki smo jih obravnavali v letu 2011,

   - ponovno odprte zadeve – zadeve, pri katerih je bil postopek obravnave pri Varuhu na dan 31. 12. 2010 končan, v letu 2011 pa se je zaradi novih vsebinskih dejstev in okoliščin njihovo obravnavanje nadaljevalo. Ker je šlo za nove postopke v istih zadevah, v takšnih primerih nismo odpirali novih spisov. Zaradi tega spet odprte zadeve niso upoštevane med odprtimi zadevami v letu 2010, temveč le med zadevami v obravnavi leta 2011.

3. **Zaključene zadeve:** upoštevane so vse zadeve v obravnavi leta 2011, ki so bile končane do 31. 12. 2011.

Odprte zadeve

Leta 2011 smo prejeli 108 pobud manj kot leto prej. **Od 1. 1. do 31. 12. 2011 je bilo odprtih 2.512 zadev** (leta 2010 2.620). Med njimi smo največ pobud prejeli neposredno od pobudnikov, večino v pisni obliki (2.269 ali 90,3 odstotka), pri poslovanju zunaj sedeža 72, po telefonu štiri, prek uradnih zaznamkov 19 in kot odstopljene zadeve od drugih državnih organov šest pobud. Varuh je na svojo pobudo odprl 138 zadev (5,4 odstotka vseh pobud). Varuh je prejel tudi 41 anonimnih pobud.

Tabela 3.7.1: Število odprtih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS za obdobje 2008–2011 po posameznih področjih dela

PODROČJE DELA	ODPRTE ZADEVE								Indeks (11/10)
	2008		2009		2010		2011		
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež	
1. Ustavne pravice	160	5,6 %	119	4,5 %	150	5,7 %	165	6,6 %	110,0
2. Omejitve osebne svobode	148	5,1 %	159	6,1 %	137	5,2 %	144	5,7 %	105,1
3. Socialna varnost	444	15,4 %	373	14,2 %	409	15,6 %	352	14,0 %	86,1
4. Delovnopravne zadeve	248	8,6 %	213	8,1 %	191	7,3 %	187	7,4 %	97,9
5. Upravne zadeve	326	11,3 %	311	11,9 %	309	11,8 %	292	11,6 %	94,5
6. Sodni in polic. postopki	705	24,5 %	639	24,4 %	638	24,4 %	544	21,7 %	85,3
7. Okolje in prostor	109	3,8 %	104	4,0 %	113	4,3 %	99	3,9 %	87,6
8. Gospodarske javne službe	81	2,8 %	80	3,0 %	66	2,5 %	52	2,0 %	78,8
9. Stanovanjske zadeve	107	3,7 %	92	3,5 %	74	2,8 %	93	3,7 %	125,7
10. Diskriminacija	76	2,6 %	52	2,0 %	54	2,1 %	49	2,0 %	90,7
11. Pravice otrok	240	8,3 %	236	9,0 %	293	11,2 %	261	10,4 %	89,1
12. Ostalo	234	8,1 %	245	9,3 %	186	7,1 %	274	10,9 %	147,3
SKUPAJ	**2.878**	**100,0 %**	**2.623**	**100,0 %**	**2.620**	**100,0 %**	**2.512**	**100,0 %**	**95,9**

Tudi v letu 2011 je bilo največ zadev odprtih s področij sodnih in policijskih postopkov (544 oziroma 21,7 odstotka), socialne varnosti (352 oziroma 14 odstotkov) in upravnih zadev (292 oziroma 11,6 odstotka vseh odprtih zadev).

Iz tabele 3.7.1 in slike 3.7.1 je razvidno, da se je število odprtih zadev leta 2011 glede na leto 2010 povečalo na področjih stanovanjskih pravic (s 74 na 93 oz. za 25,7 odstotka) in ustavnih pravic (s 150 na 165 oz. za 10 odstotkov). Največje zmanjšanje odprtih zadev v letu 2011 glede na leto 2010 je zaslediti na področjih sodnih in policijskih postopkov (za 24,7 odstotka) in socialne varnosti (za 23,9 odstotka).

Slika 3.7.1: Primerjave med številom odprtih zadev po posameznih področjih dela Varuha človekovih pravic RS v obdobju 2008–2011

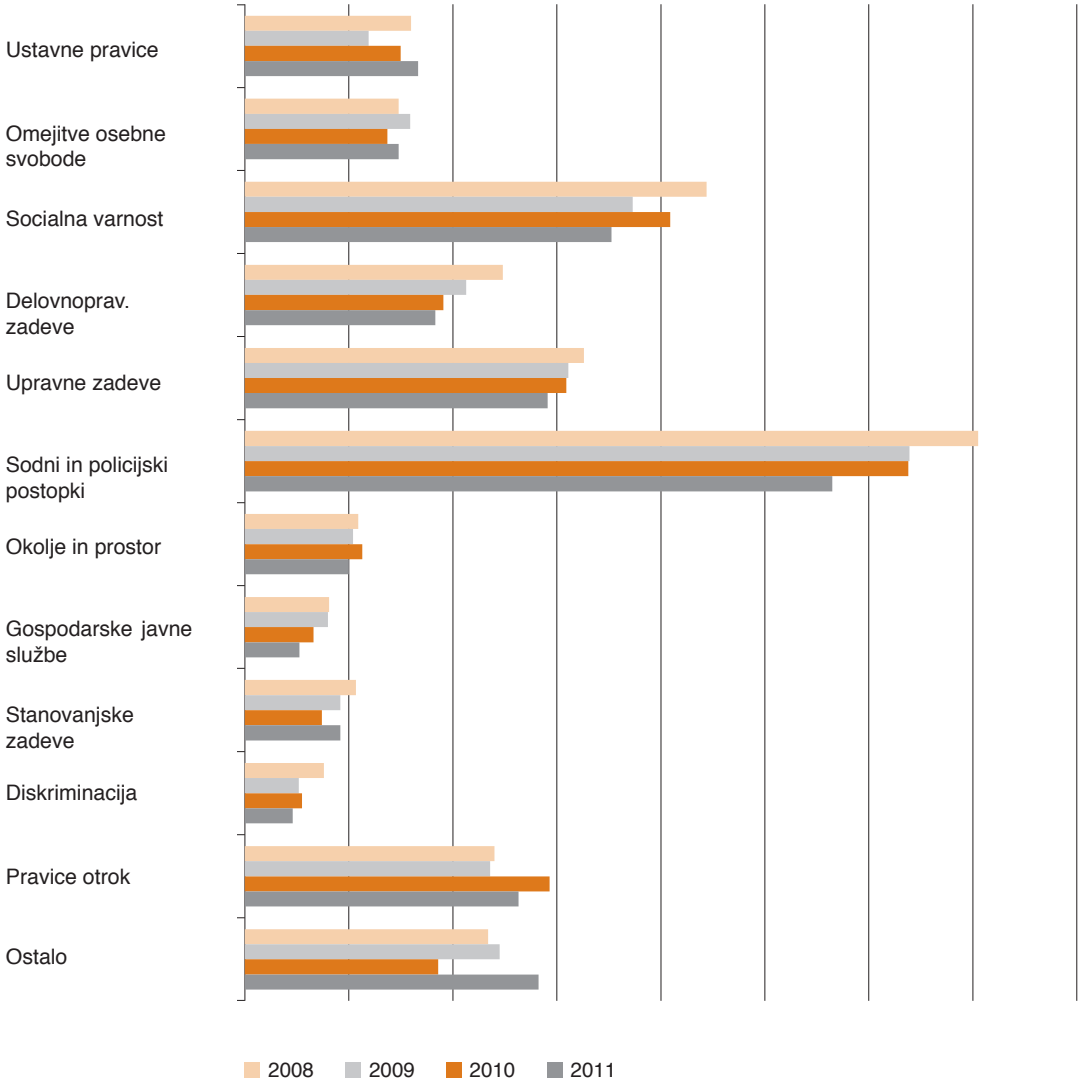

Kljub opaznejšemu zmanjšanju pobud na področju sodnih in policijskih postopkov smo se tudi letos odločili, da to področje prikažemo grafično dodatno razdeljeno. V sliki 3.7.2 prikazujemo strukturo razvrstitve in gibanje odprtih zadev od leta 2008 do leta 2011 po posameznih podpodročjih sodnih in policijskih postopkov. Kot je razvidno iz slike, največji delež med temi zadevami še vedno zajema podpodročje civilnih postopkov in razmerij. A hkrati je opazno upadanje pobud na tem podpodročju (z leta 2008 705 pobud do leta 2011 na 544). Ta padec tudi letos pripisujemo večjemu zavedanju pobudnikov o pristojnostih Varuha v sodnih postopkih in zmanjševanju sodnih zaostankov na (nižjestopenjskih) sodiščih.

Slika 3.7.2: Primerjave med številom odprtih zadev na področju sodnih in policijskih postopkov pri Varuhu človekovih pravic RS v obdobju 2008–2011

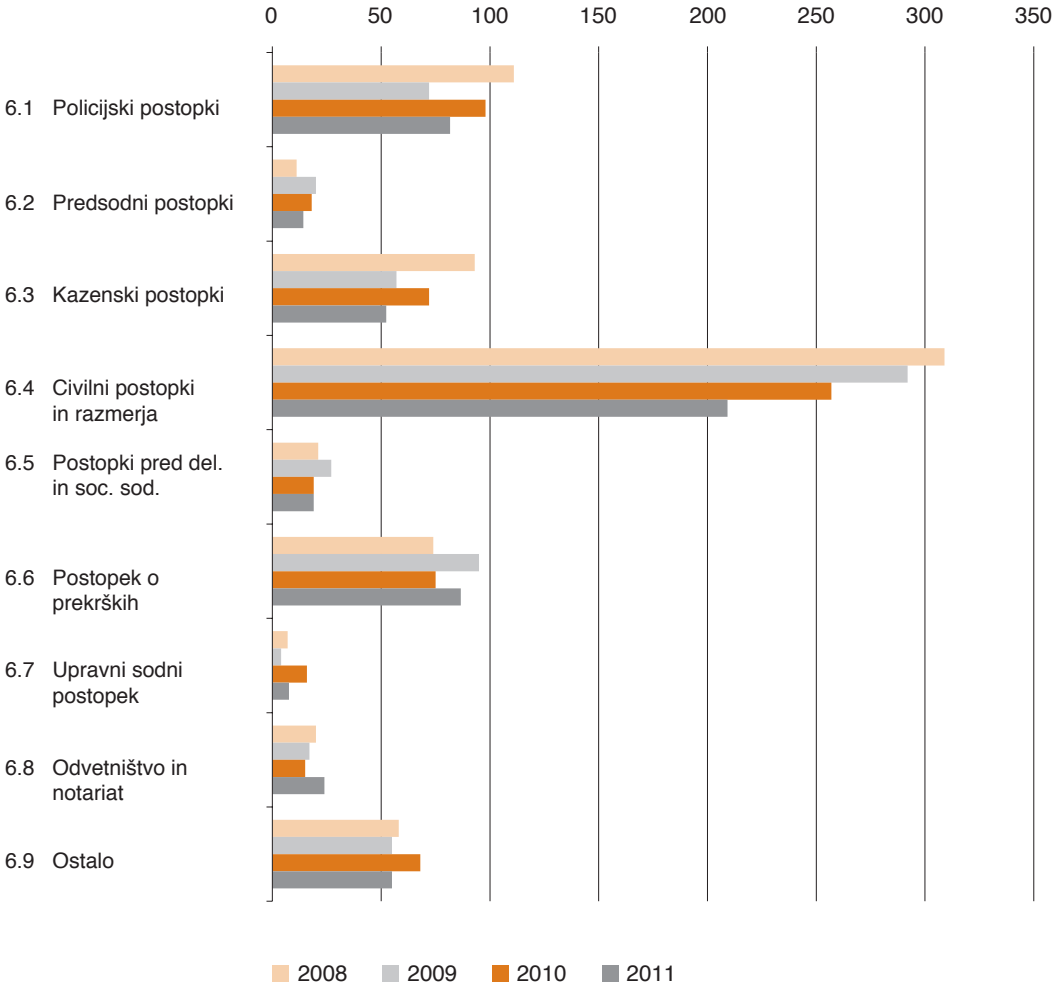

Odprte zadeve po regijah

V tabeli 3.7.2 je podan prikaz odprtih zadev po statističnih regijah in upravnih enotah. Tudi leta 2011 smo pri razvrstitvi odprtih zadev po regijah in upravnih enotah upoštevali enako podlago za geografsko razdelitev Republike Slovenije (Ivan Gams: Geografske značilnosti Slovenije, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1992). Kot merilo za razvrstitev zadev po posameznih upravnih enotah smo upoštevali stalno prebivališče pobudnika, pri osebah na prestajanju zaporne kazni oziroma na zdravljenju v psihiatričnih bolnišnicah pa kraj njihovega začasnega prebivališča (kraj prestajanja zaporne kazni oziroma zdravljenja).

Med 2.512 odprtimi zadevami v letu 2011 je bilo tudi 41 zadev, ki se nanašajo na prebivalce drugih držav (največ iz Bosne in Hercegovine, Srbije in Črne gore), in 117 anonimnih vlog oziroma splošnih spisov. Splošne spise odpremo, če gre za obravnavanje širše problematike, ne samo za obravnavanje posameznega problema. Obravnavanje splošnih spisov se lahko začne na Varuhovo pobudo oziroma na podlagi ene ali več vsebinsko povezanih zadev, ki kažejo na neki širši problem. Bolj kot vsa leta doslej je treba izpostaviti pobude, prejete po elektronski pošti. V letu 2011 smo tako prejeli 425 pobud, kar v primerjavi z letom 2010, ko smo jih prejeli 390, pomeni devet odstotkov več.

Največ zadev je bilo v letu 2011 odprtih iz osrednjeslovenske regije (716 oziroma 28,5 odstotka vseh), od tega 587 zadev z območja UE Ljubljana, 276 zadev oziroma 11 odstotkov iz podravske regije, od tega 175 z območja UE Maribor, in 167 zadev iz savinjske regije oziroma 6,6 odstotka vseh odprtih zadev. Manjši povečanji pripada zadev smo v letu 2011 glede na leto 2010 zasledili iz pomurske regije s 111 na 120 zadev (8,1-odstotno povečanje) in zasavske regije: s 36 na 39 zadev (8,3-odstotno povečanje). Največje zmanjšanje pripada zadev v letu 2011 glede na leto 2010 je opaziti iz gorenjske regije, in sicer z 209 na 144 (31,1-odstotno zmanjšanje) in tudi v koroški regiji, in sicer s 46 na 33 (28,3 odstotka).

V tabeli 3.7.2 prikazujemo podatke o številu zadev na tisoč prebivalcev po posameznih upravnih enotah in regijah. Kot vir za število prebivalcev po upravnih enotah smo upoštevali podatke Statističnega urada Republike Slovenije, objavljene v podatkovnem portalu SI-STAT iz tabele Prebivalstvo po petletnih starostnih skupinah in spolu, upravne enote, Slovenija, polletno 1. julij 2011. Največ zadev na tisoč prebivalcev je bilo odprtih iz ljubljanske in obalno-kraške regije (če izvzamemo dolenjsko regijo: 1,34 zadeve, predvsem zaradi v ZPKZ Dob pri Mirni v UE Trebnje, kjer so vključene tudi zadeve oseb na prestajanju kazni zapora). V ljubljanski regiji z 1,27 zadeve na tisoč prebivalcev izstopa predvsem ljubljanska UE, v kateri je Varuh odprl 1,69 zadeve na tisoč prebivalcev, v obalno-kraški pa 1,26 zadeve. Najmanj zadev na 1000 prebivalcev je bilo odprtih iz notranjske (0,59 zadeve), goriške (0,60 zadeve) in spodnjesavinjske regije (0,61 zadeve).

V primerjavi pripada zadev po UE ugotavljamo, da je Varuh poleg omenjenih UE Trebnje in Ljubljana v letu 2011 odprl največ zadev na tisoč prebivalcev iz UE Koper (1,51), Izola (1,32), Zagorje ob Savi (1,29) in Maribor (1,19), najmanj pa iz UE Slovenj Gradec (0,28) in Kamnik (0,29).

Slika 3.7.3 Pripad zadev, obravnavanih pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2011, po statističnih regijah in vrsti pripada, kadar zadeve ni mogoče regijsko opredeliti

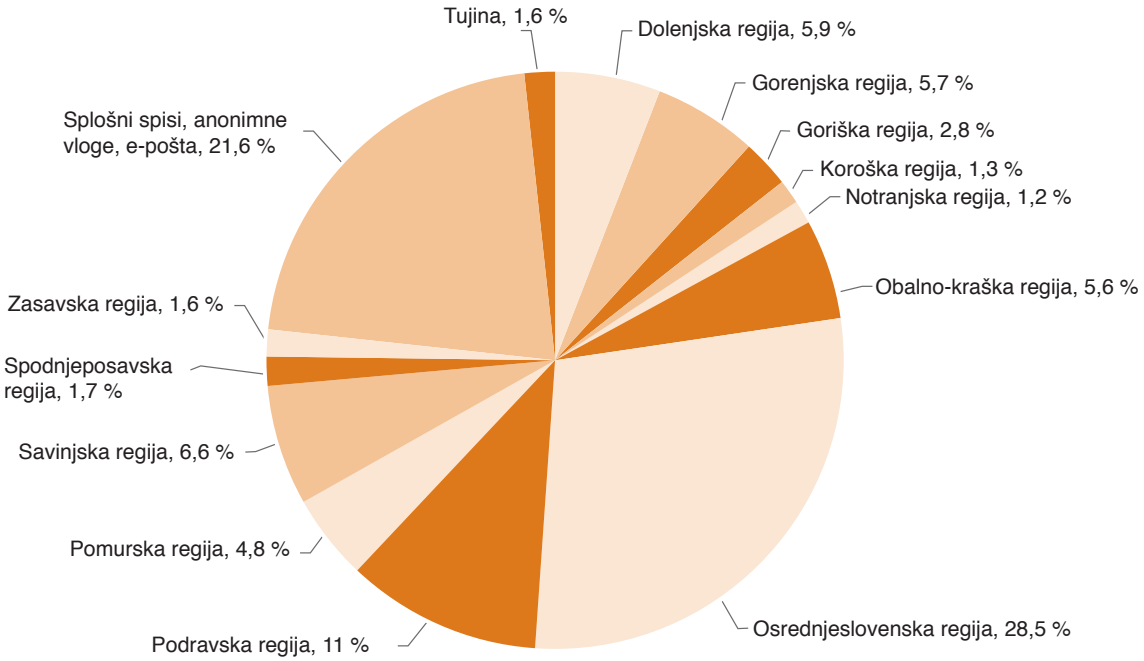

Tabela 3.7.2: Odprte zadeve pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2011 po statističnih regijah in upravnih enotah

REGIJA	2010	2011	Indeks (11/10)	Št. zadev/ 1000 prebival.
Dolenjska regija	**150**	**149**	**99,3**	**1,34**
Črnomelj	21	22	104,8	1,18
Metlika	3	7	233,3	0,83
Novo mesto	61	59	96,7	0,93
Trebnje	65	61	93,8	2,99
Gorenjska regija	**209**	**144**	**68,9**	**0,71**
Jesenice	32	23	71,9	0,74
Kranj	85	61	71,8	0,76
Radovljica	47	32	68,1	0,91
Škofja Loka	28	15	53,6	0,36
Tržič	17	13	76,5	0,86
Goriška regija	**82**	**71**	**86,6**	**0,69**
Ajdovščina	15	14	93,3	0,62
Idrija	13	9	69,2	0,78
Nova Gorica	43	38	88,4	0,73
Tolmin	11	10	90,9	0,57
Koroška regija	**46**	**33**	**71,7**	**0,63**
Dravograd	7	4	57,1	0,77
Radlje ob Dravi	9	9	100,0	0,55
Ravne na Koroškem	15	14	93,3	0,58
Slovenj Gradec	15	6	40,0	0,70
Notranjska regija	**33**	**31**	**93,9**	**0,63**
Cerknica	5	9	180,0	0,30
Ilirska Bistrica	9	6	66,7	0,65
Postojna	19	16	84,2	0,88
Obalno-kraška regija	**138**	**140**	**101,4**	**1,26**
Izola	19	21	110,5	1,32
Koper	63	80	127,0	1,51
Piran	25	18	72,0	1,02
Sežana	31	21	67,7	0,85
Osrednjeslov. regija	**681**	**716**	**105,1**	**1,27**
Domžale	50	36	72,0	0,64
Grosuplje	15	27	180,0	0,70
Kamnik	19	10	52,6	0,29
Kočevje	11	7	63,6	0,40
Litija	15	16	106,7	0,78
Ljubljana	544	587	107,9	1,69
Logatec	9	7	77,8	0,53
Ribnica	11	7	63,6	0,52
Vrhnika	7	19	271,4	0,79
Podravska regija	**327**	**276**	**84,4**	**0,85**
Lenart	7	7	100,0	0,37
Maribor	184	175	95,1	1,19
Ormož	14	10	71,4	0,59
Pesnica	9	16	177,8	0,83
Ptuj	64	45	70,3	0,65
Ruše	12	5	41,7	0,33
Slovenska Bistrica	37	18	48,6	0,51
Pomurska regija	**111**	**120**	**108,1**	**1,01**
Gornja Radgona	21	10	47,6	0,49
Lendava	14	12	85,7	0,51
Ljutomer	18	15	83,3	0,82
Murska Sobota	58	83	143,1	1,46
Savinjska regija	**211**	**167**	**79,1**	**0,64**
Celje	82	63	76,8	0,99
Laško	14	20	142,9	1,11
Mozirje	8	7	87,5	0,43
Slovenske Konjice	19	11	57,9	0,47
Šentjur pri Celju	11	14	127,3	0,70
Šmarje pri Jelšah	19	11	57,9	0,34
Velenje	28	21	75,0	0,47
Žalec	30	20	66,7	0,48
Spodnjeposav. regija	**55**	**43**	**78,2**	**0,61**
Brežice	25	22	88,0	0,90
Krško	23	10	43,5	0,35
Sevnica	7	11	157,1	0,61
Zasavska regija	**36**	**39**	**108,3**	**0,88**
Hrastnik	4	8	200,0	0,80
Trbovlje	21	9	42,9	0,53
Zagorje ob Savi	11	22	200,0	1,29
Tujina	**60**	**41**	**68,3**	**/**
Splošni spisi,anonimne vloge	91	117	128,6	/
Po e-pošti	390	425	109,0	/
SKUPAJ	**2.620**	**2.512**	**95,9**	
SLOVENIJA				**1,28**

Zadeve v obravnavi

Tabela 3.7.3: Število zadev v obravnavi pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2011

PODROČJE DELA	ŠTEVILO ZADEV V OBRAVNAVI				Delež po področjih dela
	Odprte zadeve v 2011	Prenos zadev iz 2010	Ponovno odprte zadeve v 2011	Skupaj zadeve v obravnavi	
1. Ustavne pravice	165	17	1	183	5,95 %
2. Omejitve osebne svobode	144	35	8	187	6,08 %
3. Socialna varnost	352	61	5	418	13,58 %
4. Delovnopravne zadeve	187	46	5	238	7,73 %
5. Upravne zadeve	292	77	10	379	12,32 %
6. Sodni in policijski postopki	544	135	22	701	22,78 %
7. Okolje in prostor	99	30	3	132	4,29 %
8. Gospodarske javne službe	52	4	4	60	1,95 %
9. Stanovanjske zadeve	93	14	2	109	3,54 %
10. Diskriminacija	49	11	1	61	1,98 %
11. Pravice otrok	261	42	11	314	10,20 %
12. Ostalo	274	20	1	295	9,59 %
SKUPAJ	**2.512**	**492**	**73**	**3.077**	**100,00 %**

Iz tabele je razvidno, da je bilo v letu 2011 **obravnavanih 3.077 zadev**, od tega 2.512 zadev, odprtih v letu 2011 (81,6 odstotka), 492 zadev, prenesenih v obravnavanje iz leta 2010 (16 odstotkov), in 73 v letu 2011 ponovno odprtih zadev (2,4 odstotka). Iz tabele 3.7.4 je razvidno, da je bilo v letu 2011 glede na leto 2010 **v obravnavi za 0,2 odstotka manj zadev**.

Največ zadev je bilo v letu 2011 obravnavanih s področij sodnih in policijskih postopkov (701 zadeva oziroma 22,8 odstotka), socialne varnosti (418 zadev oziroma 13,6 odstotka) in upravnih zadev (379 zadev oziroma 12,3 odstotka). Število zadev v obravnavi se je glede na leto 2010 najbolj povečalo na področju stanovanjskih zadev (s 85 na 109 zadev oz. 28,2-odstotno povečanje), zmanjšalo pa na področju gospodarskih javnih služb (z 80 na 60 oz. 25-odstotno zmanjšanje).

Tabela 3.7.4: Primerjava med številom zadev v obravnavi Varuha človekovih pravic RS po posameznih področjih dela v obdobju 2008–2011

PODROČJE DELA	ZADEVE V OBRAVNAVI								Indeks (11/10)
	2008		2009		2010		2011		
	Štev.	Delež	Štev.	Delež	Štev.	Delež	Štev.	Delež	
1. Ustavne pravice	183	5,4 %	155	4,9 %	173	5,6 %	183	5,9 %	105,8
2. Omejitve osebne svobode	175	5,2 %	187	5,9 %	163	5,3 %	187	6,1 %	114,7
3. Socialna varnost	523	15,4 %	443	14,1 %	449	14,6 %	418	13,6 %	93,1
4. Delovnopravne zadeve	292	8,6 %	253	8,0 %	225	7,3 %	238	7,7 %	105,8
5. Upravne zadeve	388	11,5 %	387	12,3 %	385	12,5 %	379	12,3 %	98,4
6. Sodni in policijski postopki	810	23,9 %	751	23,8 %	758	24,6 %	701	22,8 %	92,5
7. Okolje in prostor	132	3,9 %	133	4,2 %	146	4,7 %	132	4,3 %	90,4
8. Gospodarske javne službe	100	3,0 %	100	3,2 %	80	2,6 %	60	1,9 %	75,0
9. Stanovanjske zadeve	125	3,7 %	106	3,4 %	85	2,8 %	109	3,5 %	128,2
10. Diskriminacija	104	3,1 %	69	2,2 %	67	2,2 %	61	2,0 %	91,0
11. Pravice otrok	279	8,2 %	288	9,1 %	337	10,9 %	314	10,2 %	93,2
12. Ostalo	275	8,1 %	279	8,9 %	214	6,9 %	295	9,6 %	137,9
SKUPAJ	**3.386**	**100 %**	**3.151**	**100 %**	**3.082**	**100 %**	**3.077**	**100 %**	**99,8**

Zadeve po stanju obravnavanja

1. **Zaključene zadeve:** zadeve, katerih obravnavanje je bilo 31. 12. 2011 končano.
2. **Zadeve v reševanju:** zadeve, ki so bile 31. 12. 2011 v reševanju.

Letu 2011 je bilo v obravnavi 3.077 zadev, od tega je bilo 31. 12. 2011 **zaprtih 2.592 oziroma 84,2 odstotka** vseh v letu 2011 obravnavanih zadev. V reševanju je ostalo 458 zadev (15,8 odstotka).

Tabela 3.7.5: Primerjava števila zadev v obravnavi Varuha človekovih pravic RS glede na stanje obravnavanja v letih od 2008 do 2011 (ob koncu koledarskega leta)

STANJE OBRAVNAVANJA ZADEV	LETO 2008 (stanje 31. 12. 2008)		LETO 2009 (stanje 31. 12. 2009)		LETO 2010 (stanje 31. 12. 2010)		LETO 2011 (stanje 31. 12. 2011)		Indeks (11/10)
	Štev.	Delež	Štev.	Delež	Štev.	Delež	Štev.	Delež	
Zaključene	2.938	86,8 %	2.775	88,1 %	2.590	84,0 %	2.592	84,2 %	100,1
V reševanju	448	13,3 %	376	11,9 %	492	16,0 %	485	15,8 %	98,6
SKUPAJ	**3.386**	**100 %**	**3.151**	**100 %**	**3.082**	**100 %**	**3.077**	**100 %**	**99,8**

Podroben pregled obravnavanja zadev po področjih dela je razviden iz tabele 3.7.6.

Na področju **1. Ustavne pravice** je bilo v letu 2011 v obravnavi 183 zadev (5,8 odstotka več kot 2010 in 5,6 odstotka vseh obravnavanih zadev). Tudi letos po številu obravnavanih zadev izstopata etika javne besede s 112 zadevami (in s kar 96,5-odstotnim povečanjem) in varstvo osebnih podatkov z 39 zadevami (sicer z 18,9-odstotnim povečanjem glede na prejšnje leto).

Število zadev v obravnavi na področju **2. Omejitve osebne svobode** se je v letu 2011 glede na leto 2010 povečalo za 14,7 odstotka (s 163 na 187). Medtem ko se je zmanjšalo število obravnavanih zadev pripornikov (z 42 na 26), se je povečalo število obravnavanih zadev zapornikov (z 92 na 123) in zadev psihiatričnih bolnikov (z 18 na 23).

Na področju **3. Socialna varnost** se število zadev v obravnavi v letu 2011 glede na leto 2010 zmanjšalo za 6,9 odstotka (na 418 zadev). Največji delež med temi (z 82 obravnavanimi zadevami) imajo zadeve v zvezi z zdravstvenim zavarovanjem (19,6 odstotka) in zdravstvenim varstvom (59 zadev oziroma 14,1 odstotka). Na podpodročju zdravstvenega zavarovanja je opazen za 24,2 odstotka povečan pripad. Zmanjšanje števila obravnavanih zadev v primerjavi s prejšnjim obdobjem smo zasledili na podpodročju revščine (z 28 na 13) in pokojninskem zavarovanju (z 59 na 40).

Na področju **4. Delovnopravne zadeve** se je število zadev v obravnavi v letu 2011 (238) glede na leto 2010 (225) povečalo za 5,8 odstotka. Povečanje je opazno na podpodročju brezposelnosti, kjer smo dobili 47,6 odstotka več pobud (prej 21, v letu 2011 pa 31). Prav tako se je v primerjavi s prejšnjim obdobjem povečalo pri štipendijah (s 14 na 18) in delavcih v državnih organih (s 70 na 85).

Področje **5. Upravne zadeve** se po številu obravnavnih zadev v letu 2011 (379 zadev) v primerjavi z letom 2010 (385 zadev) skoraj ni spremenilo, pomeni pa tretjo največjo vsebinsko zaokroženo celoto zadev, ki jih je Varuh obravnaval v letu 2011. Povečano število obravnavanih zadev je opazno pri državljanstvu (z 11 na 19) in družbenih dejavnostih (z 68 na 80), zmanjšanje pa pri carinah in davkih.

Varuh je tudi v letu 2011 največ zadev obravnaval s področja **6. Sodni in policijski postopki** (701 zadevo oziroma 22,8 odstotka), med katere uvrščamo zadeve v zvezi s policijskimi, predsodnimi, kazenskimi in civilnimi postopki, postopki v delovnih in socialnih sporih, postopki o prekrških, upravnimi sodnimi postopki, zadeve v zvezi z odvetništvom in notariatom ter drugo. Indeks gibanja števila zadev v obravnavi na tem področju v letu 2011 glede na leto 2010 (92,5) nam kaže rahlo padanje obravnavanih zadev. Medtem ko je na večini podpodročij mogoče zaznati zmanjšanje obravnavanih zadev, je povečanjem opazno pri postopkih o prekrških (z 79 na 96) ter odvetništvu in notariatu (z 22 na 26).

Na področju **7. Okolje in prostor** v letu 2011 se je število zadev v obravnavi glede na leto 2010 zmanjšalo za 9,6 odstotka (s 146 na 132). Medtem ko je število pobud na podpodročju urejanja prostora povečalo (s 30 na 41), se je število pobud pri posegih v okolje zmanjšalo z 58 na 47 (za 19 odstotkov).

Število zadev v obravnavi se je v letu 2011 glede na leto 2010 na področju **8. Gospodarske javne službe** zmanjšalo za 25 odstotkov (z 80 na 60). Opaziti je mogoče sicer povečanje pri komunalnem gospodarstvu, toda na drugi strani je toliko večji upad pobud pri komunikacijah (s 13 na štiri) in energetiki (s 16 na osem).

Na področju **9. Stanovanjske zadeve** se je število obravnavanih zadev v letu 2011 glede na leto 2010 povečalo za 28,2 odstotka (s 85 na 109). Zmanjšanje števila zadev je opazno pri stanovanjskih razmerjih (s 70 na 50), število zadev pa se je bistveno povečalo pri stanovanjskem gospodarstvu (s 6 na 47).

Število zadev v obravnavi na področju **10. Diskriminacije** se je v letu 2011 glede na leto 2010 zmanjšalo za devet odstotkov (s 67 na 61). Na podpodročju nacionalnih in etničnih manjšin opažamo manjši prirast (24 v letu 2010 in 28 v letu 2011), pri podporočju ostalo pa upad z 32 na 21.

Na področju **11. Pravice otrok** se je število obravnavanih zadev zmanjšalo s 337 v letu 2010 na 314 v letu 2011. V to področje vključujemo tudi podpodročje zagovorništva otrok, na katerem smo opazili 27,1- povečanje (z 59 na 75). Število obravnavnih pobud na podpodročju nasilja nad otroki zunaj družine se je zmanjšalo s 15 na sedem, pri nasilju nad otroki v družini pa s 24 na 10. Upadlo je tudi število zadev na podpodročjih stiki s starši (z 59 na 32) ter preživnin, otroških dodatkov in upravljanja otrokovega premoženja (z 28 na 21).

V področje **12. Ostalo** razvrščamo tiste zadeve, ki jih ni mogoče uvrstiti v nobeno od opredeljenih področij. V letu 2011 smo obravnavali 295 takšnih zadev, kar je 37,9 odstotka več kot leto prej.

Tabela 3.7.6: Pregled obravnavanih zadev pri Varuhu človekovih pravic RS v letu 2011 po področjih dela Varuha

PODROČJE/PODPODROČJA DELA VARUHA	Obravnavane zadeve v letu		Indeks (11/10)
	2010	2011	
1 Ustavne pravice	**173**	**183**	**105,8**
1.1 Svoboda vesti	14	3	21,4
1.2 Etika javne besede	57	112	196,5
1.3 Zbiranje in združevanje	21	6	28,6
1.4 Varnostne službe	0	0	-
1.5 Volilna pravica	13	13	100,0
1.6 Varstvo osebnih podatkov	48	39	81,3
1.7 Dostop do inf. javnega značaja	3	7	233,3
1.8 Ostalo	17	3	17,6
2 Omejitve osebne svobode	**163**	**187**	**114,7**
2.1 Priporniki	42	26	61,9
2.2 Zaporniki	92	123	133,7
2.3 Psihiatrični bolniki	18	23	127,8
2.4 Osebe v socialnovarstvenih zavodih	5	8	160,0
2.5 Mladinski domovi	2	4	200,0
2.6 Ilegalni tujci in prosilci za azil	0	2	-
2.7 Osebe v policijskem pridržanju	0	0	-
2.8 Ostalo	4	1	25,0
3 Socialna varnost	**449**	**418**	**93,1**
3.1 Pokojninsko zavarovanje	59	40	67,8
3.2 Invalidsko zavarovanje	53	48	90,6
3.3 Zdravstveno zavarovanje	66	82	124,2
3.4 Zdravstveno varstvo	64	59	92,2
3.5 Socialni prejemki in pomoči	58	54	93,1
3.6 Socialne storitve	16	20	125,0
3.7 Institucionalno varstvo	30	26	86,7
3.8 Revščina – splošno	28	13	46,6
3.9 Nasilje – povsod	16	17	106,3
3.10 Ostalo	59	59	100,0
4 Delovnopravne zadeve	**225**	**238**	**105,8**
4.1 Delovno razmerje	99	93	93,9
4.2 Brezposelnost	21	31	147,6
4.3 Delavci v državnih organih	70	85	121,4
4.4 Štipendije	14	18	128,6
4.5 Ostalo	21	11	52,4
5 Upravne zadeve	**385**	**379**	**98,4**
5.1 Državljanstvo	11	19	172,7
5.2 Tujci	46	42	91,3
5.3 Denacionalizacija	13	11	84,6
5.4 Premoženjskopravne zadeve	28	32	114,3
5.5 Davki	51	40	78,4
5.6 Carine	3	1	33,3
5.7 Upravni postopki	139	130	93,5
5.8 Družbene dejavnosti	68	80	117,6
5.9 Ostalo	26	24	92,3
6 Sodni in policijski postopki	**758**	**701**	**92,5**
6.1 Policijski postopki	117	100	85,5
6.2 Predsodni postopki	29	25	86,2
6.3 Kazenski postopki	76	71	93,4
6.4 Civilni postopki in razmerja	306	275	89,9
6.5 Postopki pred del. in soc. sod.	26	22	84,6
6.6 Postopki o prekrških	79	96	121,5
6.7 Upravni sodni postopki	17	9	52,9
6.8 Odvetništvo in notariat	22	26	118,2
6.9 Ostalo	86	77	89,5
7 Okolje in prostor	**146**	**132**	**90,4**
7.1 Posegi v okolje	58	47	81,0
7.2 Urejanje prostora	30	41	136,7
7.3 Ostalo	58	44	75,9
8 Gospodarske javne službe	**80**	**60**	**75,0**
8.1 Komunalno gospodarstvo	14	23	164,3
8.2 Komunikacije	13	4	30,8
8.3 Energetika	16	8	50,0
8.4 Promet	31	19	61,3
8.5 Koncesije	3	4	133,3
8.6 Ostalo	3	2	66,7
9 Stanovanjske zadeve	**85**	**109**	**128,2**
9.1 Stanovanjska razmerja	70	50	71,4
9.2 Stanovanjsko gospodarstvo	6	47	783,3
9.3 Ostalo	9	12	133,3
10 Diskriminacija	**67**	**61**	**91,0**
10.1 Nacionalne in etnične manjšine	24	28	116,7
10.2 Enake možnosti po spolu	5	3	60,0
10.3 Enake možnosti pri zaposlovanju	6	9	150,0
10.4 Ostalo	32	21	65,6
11 Pravice otrok	**337**	**314**	**93,2**
11.1 Stiki s starši	59	32	54,2
11.2 Preživnine, otroški dodatki, upravljanje otr. prem.	28	21	75,0
11.3 Rejništvo, skrbništvo, zavodsko varstvo	21	22	104,8
11.4 Otroci s posebnimi potrebami	18	21	116,7
11.5 Otroci manjšin in ogroženih skupin	1	1	100,0
11.6 Nasilje nad otroki v družini	24	10	41,7
11.7 Nasilje nad otroki zunaj družine	15	7	46,7
11.8 Zagovorništvo otrok	59	75	127,1
11.9 Ostalo	112	125	111,6
12 Ostalo	**214**	**295**	**137,9**
12.1 Zakonodajne pobude	28	22	78,6
12.2 Poprava krivic	7	2	28,6
12.3 Osebne težave	16	28	175,0
12.4 Pojasnila	124	198	159,7
12.5 V vednost	21	21	100,0
12.6 Anonimne vloge	17	23	135,3
12.7 Varuh	1	1	100,0
SKUPAJ	**3.082**	**3.077**	**99,8**

Zaključene zadeve

Leta 2011 je bilo **zaključenih 2.591 zadev**, kar je **skoraj identično število zaključenih zadev** glede na leto 2010 (2.590 zadev). Po primerjavi števila teh zadev (2.592) s številom odprtih zadev v letu 2011 (2.512) ugotavljamo, da je bilo v letu 2011 zaprtih za 3,2 odstotka več zadev, kot jih je bilo odprtih.

Tabela 3.7.7: Primerjava števila končanih zadev v obravnavi, razvrščenih po področjih dela Varuha v obdobju 2008–2011

PODROČJE DELA VARUHA	2008	2009	2010	2011	Indeks (11/10)
1. Ustavne pravice	151	136	156	164	105,1
2. Omejitve osebne svobode	150	166	128	144	112,5
3. Socialna varnost	468	415	388	372	95,9
4. Delovnopravne zadeve	259	230	179	212	118,4
5. Upravne zadeve	319	321	308	291	94,5
6. Sodni in policijski postopki	714	657	623	570	91,5
7. Okolje in prostor	105	101	116	95	81,9
8. Gospodarske javne službe	88	91	76	55	72,4
9. Stanovanjske zadeve	114	100	71	97	136,6
10. Diskriminacija	89	56	56	54	96,4
11. Pravice otrok	234	249	295	278	94,2
12. Ostalo	247	253	194	260	134,0
SKUPAJ	**2.938**	**2.775**	**2.590**	**2.592**	**100,1**

Končane zadeve po utemeljenosti

Utemeljena zadeva: V zadevi gre za kršitev pravic ali drugo nepravilnost v vseh navedbah pobude.

Delno utemeljena zadeva: Pri nekaterih v pobudi navedenih ali nenavedenih elementih postopka ugotovimo kršitve in nepravilnosti, pri drugih navedbah pa ne.

Neutemeljena zadeva: Pri vseh navedbah iz pobude ugotovimo, da ne gre za kršitev ali nepravilnost.

Ni pogojev za obravnavo zadeve: V zadevi poteka pravni postopek, pri katerem ni zaznati zavlačevanja ali večjih nepravilnosti. Pobudniku posredujemo informacije, pojasnila in napotke za uveljavljanje pravic v odprtem postopku. V to skupino spadajo tudi nesprejete pobude (prepozne, anonimne, žaljive) in ustavitve postopka zaradi nesodelovanja pobudnika ali umika pobude.

Nepristojnost Varuha: Predmet pobude ne spada v okvir pristojnosti institucije. Pobudniku pojasnimo druge možnosti za uveljavljanje pravic.

Tabela 3.7.8: Razvrstitev zaključenih zadev po utemeljenosti

UTEMELJENOST ZADEV	ZAKLJUČENE ZADEVE				Indeks (11/10)
	2010		2011		
	Število	Delež	Število	Delež	
1. Utemeljene zadeve	440	17,0	438	16,9	99,5
2. Delno utemeljene	221	8,5	233	9,0	105,4
3. Neutemeljene zadeve	382	14,7	380	14,7	99,5
4. Ni pogojev za obravnavo zadev	1.219	47,1	1.223	47,2	100,3
5. Nepristojnost Varuha	328	12,7	318	12,3	97,0
SKUPAJ	**2.590**	**100,0**	**2.592**	**100,0**	**100,1**

Delež utemeljenih in delno utemeljenih zadev v letu 2011 (25,9 odstotka) se glede na leto 2010 (25,5 odstotka) in glede na prejšnja leta ni pomembno spremenil. **Delež utemeljenih zadev v primerjavi s sorodnimi institucijami v tujini je dokaj velik, zmanjšuje pa se tudi delež zadev, ki niso v pristojnosti Varuha.** Kot ugotavljamo z leti, kaže, da so pobudniki vse bolj seznanjeni pristojnostmi Varuha, kar je nedvomno povezano z našim okrepljenim preventivnim delovanjem.

Zaključene zadeve po resorjih

Tabela 3.7.9 vsebuje prikaz razvrstitve v letu 2011 zaključenih zadev po področjih, kot jih obravnavajo državni organi in niso enaka s področji Varuhovega delovanja. Posamezno zadevo razvrščamo v ustrezno področje glede na vsebino problematike, v kateri se je pobudnik obrnil na Varuha in v katerih smo opravili poizvedbe. Ker so nekatere pobude zahtevale naše delovanje na več področjih, se število zaključenih zadev po klasifikaciji Varuha razlikuje od števila zaključenih zadev po področjih.

Iz tabele je razvidno, da se je največ zaključenih zadev v letu 2011 nanašalo na:

- delo, družino in socialne zadeve (697 zadev oziroma 26,89 odstotka),
- pravosodje (650 zadev oziroma 25,08 odstotka),
- okolje in prostor (295 zadev oziroma 11,38 odstotka) in
- notranje zadeve (196 zadev oziroma 7,56 odstotka).

Število v letu 2011 odprtih zadev glede na leto 2010 se je po odstotnem deležu najbolj povečalo na področju obrambe (za 110 odstotkov) ter šolstva ali športa (za 18 odstotkov), zmanjšalo pa na področju kmetijstva, gozdarstva in prehrane ter zunanjih zadev (za 57,14 odstotka).

Tabela 3.7.9: Zaključene zadeve v obravnavi Varuha človekovih pravic RS v obdobju 2008–2011 po področjih delovanja državnih organov

PODROČJE DELOVANJA DRŽAVNIH ORGANOV	ZAKLJUČENE ZADEVE								Indeks (11/10)
	2008		2009		2010		2011		
	Štev.	Delež	Štev.	Delež	Štev.	Delež	Štev.	Delež	
1. Delo, družina in socialne zadeve	755	25,7	690	24,86	692	26,72	697	26,89	100,72
2. Finance	59	2,01	60	2,16	50	1,93	25	0,96	50,00
3. Gospodarstvo	72	2,45	48	1,73	31	1,20	28	1,08	90,32
4. Javna uprava	44	1,5	68	2,45	41	1,58	45	1,74	109,76
5. Kmetijstvo, gozdarstvo in prehrana	23	0,78	16	0,58	21	0,81	9	0,35	42,86
6. Kultura	76	2,59	37	1,33	28	1,08	26	1,00	92,86
7. Notranje zadeve	251	8,54	224	8,07	211	8,15	196	7,56	92,89
8. Obramba	9	0,31	9	0,32	5	0,19	11	0,42	220,00
9. Okolje in prostor	290	9,87	315	11,35	272	10,50	295	11,38	108,46
10. Pravosodje	733	24,95	764	27,53	673	25,98	650	25,08	96,58
11. Promet	24	0,82	19	0,68	27	1,04	22	0,85	81,48
12. Šolstvo in šport	147	5	112	4,04	100	3,86	118	4,55	118,00
13. Visoko šolstvo, znanost in tehnologija	27	0,92	18	0,65	23	0,89	27	1,04	117,39
14. Zdravstvo	177	6,02	161	5,8	146	5,64	165	6,37	113,01
15. Zunanje zadeve	16	0,54	12	0,43	4	0,15	3	0,12	75,00
16. Vladne službe	9	0,31	11	0,4	11	0,42	10	0,39	90,91
17. Lokalna samouprava	26	0,88	23	0,83	13	0,50	10	0,39	76,92
18. Ostalo	200	6,81	188	6,77	242	9,34	255	9,84	105,37
SKUPAJ	**2.938**	**100**	**2.775**	**100**	**2.590**	**100**	**2.592**	**100**	**100,08**

Tudi letos smo pripravili tabelo 3.7.10, v katero smo vključili pregled utemeljenih in delno utemeljenih zadev po posameznih področjih delovanja državnih organov. S tabelo smo želeli dodatno poudariti področja, na katerih smo leta 2011 zaznali največ kršitev.

Če se najprej osredotočimo na področja, v katera je bilo uvrščenih 100 ali več pobud, lahko ugotovimo, da je delež utemeljenih največji na področju šolstva (47,5 odstotka), sledijo zdravstvo (42,4 odstotka), okolje in prostor (37,6 odstotka) ter delo družina in socialne zadeve (31 odstotkov). Več o kršitvah na posameznih področjih pišemo v vsebinskem delu poročila.

Tabela 3.7.10: Analiza zaključenih zadev po utemeljenosti za leto 2010

PODROČJE DELOVANJA DRŽAVNIH ORGANOV	Zaključene zadeve	Število utemeljenih zadev	Delež utemeljenih/ število zaključenih (v odstotkih)
1. Delo, družina in socialne zadeve	697	216	31,0
2. Finance	25	4	16,0
3. Gospodarstvo	28	2	7,1
4. Javna uprava	45	11	24,4
5. Kmetijstvo, gozdarstvo in prehrana	9	2	22,2
6. Kultura	26	3	11,5
7. Notranje zadeve	196	51	26,0
8. Obramba	11	4	36,4
9. Okolje in prostor	295	111	37,6
10. Pravosodje	650	85	13,1
11. Promet	22	4	18,2
12. Šolstvo in šport	118	56	47,5
13. Visoko šolstvo, znanost in tehnologija	27	11	40,7
14. Zdravstvo	165	70	42,4
15. Zunanje zadeve	3	2	66,7
16. Vladne službe	10	3	30,0
17. Lokalna samouprava	10	3	30,0
18. Ostalo	255	33	12,9
SKUPAJ	**2.592**	**671**	

Seznam uporabljenih kratic in okrajšav

4. SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

Zakoni in drugi pravni akti

EKČP — **Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin**
Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11 (Uradni list RS-MP, št. 7/94), št. 12 (Uradni list RS, št. 8/10), št. 13 (Uradni list RS, št. 22/03), št. 14 (Uradni list RS, št. 7/05) in št. 14 bis (Uradni list RS, št. 12/09)

EZ — **Energetski zakon**
(Uradni list RS, št. 79/99, 8/00 (popr.), 110/02 (ZGO-1), 51/04 (EZ-A), 26/05 (EZ-UPB1), 118/06 (EZ-B), 9/07 (popr.), 27/07 (EZ-UPB2), 70/08 (EZ-C), 22/10 (EZ-D), 37/11 (Odl.US: U-I-257/09-22), 10/12 (EZ-E))

KOP — **Konvencija ZN o otrokovih pravicah**
(Uradni list SFRJ-MP, št. 15/90, Uradni list RS, št. 1/91, MP št. 23/04)

KZ — **Kazenski zakonik Republike Slovenije**
(Uradni list RS, št. 63/94, 70/94 (popr.), 23/99 (KZ-A), 60/99 (Odl.US: U-I-226/95), 40/04 (KZ-B), 95/04 (KZ-UPB1), 37/05 (Odl.US: U-I-335/02-20), 17/06 (Odl.US: U-I-192/04-16), 55/08, 66/08 (popr.), 89/08 (Odl.US: U-I-25/07-43), 5/09 (Odl.US: U-I-88/07-17))

MPPDP — **Mednarodni pakt ZN o političnih in državljanskih pravicah**
(Uradni list SFRJ, št. 7/71, Uradni list RS, št. 1/91)

MKPI — **Konvencija o pravicah invalidov**
(Uradni list RS-MP, št. 10-45/2008, 37/08)

MOPPM — **Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju**
(Uradni list RS-MP, št. 114/06, 20-117/06)

MKUNM — **Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin**
(Uradni list RS-MP, št. 4/98)

OZ — **Obligacijski zakonik**
(Uradni list RS, št. 83/01, 40/07, 97/07 (OZ-UPB1))

S Z-1 — **Stanovanjski zakon**
(Uradni list RS, št. 69/03, 18/04 (ZVKSES), 47/06 (ZEN), 45/08 (ZVEtL), 57/08 (SZ-1A), 62/2010 (ZUPJS), 56/11 (Odl.US: U-I-255/09-14), 87/11 (SZ-1B))

ZA — **Zakon o amnestiji**
(Uradni list RS, št. 35/90)

ZAGA — **Zakon o arhivskem gradivu in arhivih**
(Uradni list RS, št. 20/97, 32/97 (popr.), 24/03 (ZDIJZ), 30/06 (ZVDAGA))

ZARSS **Zakon o alternativnem reševanju sodnih sporov**
(Uradni list RS, št. 97/09)

ZASP **Zakon o avtorski in sorodnih pravicah**
(Uradni list RS, št 21/95, 9/01, 30/01, 85/01 (Skl.US: U-I-149/98-36), 43/04, 58/04 (Odl.US: U-I-200/02-12), 94/04 (UPB1), 17/06, 44/06 (UPB2), 139/06, 16/07 (UPB3), 68/08, 85/10 (Skl.US: U-I-191/09-7))

ZAzil **Zakon o azilu**
(Uradni list RS, št. 61/99, 66/00 (Odl. US), 113/00 (Odl. US), 124/00 (ZAzil-A), 67/01 (ZAzil-B), 98/03 (ZAzil-C), 134/03 (ZAzil-UPB1), 85/05 (Odl. US), 17/06 (ZAzil-D), 51/06 (ZAzil-UPB2), 111/07 (ZMZ), 111/08 (Odl. US))

ZBPP **Zakon o brezplačni pravni pomoči**
(Uradni list RS, št. 48/01, 50/04 (ZBPP-A), 96/04 (ZBPP-UPB1), 23/08 (ZBPP-B), 47/09 (Odl.US: U-I-54/06-32), 48/09 (popr.))

ZCes-1 **Zakon o cestah**
(Uradni list RS, št. 109/10)

ZD **Zakon o dedovanju**
(Uradni list SRS, št. 15/76, 23/78, Uradni list RS, št. 17/91 (ZUDE), 13/94 (ZN), 40/94 (Odl.US: U-I-3/93-17), 82/94 (ZN-B), 117/00 (Odl.US: U-I-330/97-28), 67/01 (ZD-B), 83/01 (OZ))

ZDavP-2 **Zakon o davčnem postopku**
(Uradni list RS, št. 117/06, 24/08 (ZDDKIS), 125/08 (ZDavP-2A), 20/09 (ZDoh-2D), 110/09 (ZDavP-2B), 43/10 (ZDavP-2C), 97/10 (ZDavP-2D), 13/11 (ZDavP-2-UPB4), 32/12 (ZDavP-2E))

ZDDPO-2 **Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb**
(Uradni list RS, št. 117/06, 56/08 (ZDDPO-2A), 76/08 (ZDDPO-2B), 5/09 (ZDDPO-2C), 96/09 (ZDDPO-2D), 43/10 (ZDDPO-2E), 59/11, 24/12, 30/12 (ZDDPO-2H))

ZDen **Zakon o denacionalizaciji**
(Uradni list RS, št. 27l/91, 56/92 (Odl.US: U-I-10/92-19), 13/93 (Odl.US: U-I-25/92-27), 31/93, 24/95 (Odl.US: UI 72/93), 29/95 (ZPDF), 74/95 (ZZDZVP), 20/97 (Odl.US: U-I-81/94), 23/97 (Odl.US: U-I-23/93), 41/97 (Skl.US: U-I-107/96), 49/97, 87/97, 65/98, 83/98 (Skl.US: U-I-387/98), 11/99 (Odl.US: U-I-144/97), 16/99 (popr.), 31/99 (Odl.US: U-I-309/98), 60/99 (Odl.US: U-I-387/98), 1/00 (Odl.US: U-I-22/99), 66/00, 66/00, 54/02 (Odl.US: U-I-130/01-18), 54/04 (ZDoh-1), 56/04 (popr.), 62/04 (popr.), 63/2004 (popr.), 18/05 (Odl.US: U-I-58/04-7), 6/08 (Skl.US: U-I-251/07-6), 113/08 (Odl.US: Up-1734/07-26, U-I-149/07))

ZDoh-2 **Zakon o dohodnini**
(Uradni list RS, št. 117/06, 10/08 (ZDoh-2A), 78/08 (ZDoh-2B), 125/08 (ZDoh-2C), 20/09 (ZDoh-2D), 10/10 (ZDoh-2E), 13/10 (ZDoh-2F), 28/10 (ZDoh-2-UPB5), 43/10 (ZDoh-2G), 51/10 (ZDoh-2-UPB6), 106/10 (ZDoh-2H), 9/11 (ZUKD-1), 13/11 (ZDoh-2-UPB7), 9/12 (Odl.US: U-I-18/11-10), 24/12, 30/12)

ZDIJZ **Zakon o dostopu do informacij javnega značaja**
(Uradni list RS, št. 24/03, 61/05 (ZDIJZ-A), 96/05 (ZDIJZ-UPB1), 109/05 (ZDavP-1B), 113/05 (ZInfP), 28/06 (ZDIJZ-B), 51/06 (ZDIJZ-UPB2), 117/06 (ZDavP-2))

ZDLov-1 **Zakon o divjadi in lovstvu**
(Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 (Odl.US: U-I-98/04, 17/2008))

ZDR **Zakon o delovnih razmerjih**
(Uradni list RS, št. 42/02, 79/06 (ZZZPB-F), 103/07 (ZDR-A), 45/08 (ZArbit), 83/2009 (Odl.US: U-I-284/06-26))

ZDru-1 **Zakon o društvih**
(Uradni list RS, št. 61/06, 91/08 (Odl.US: U-I-380/06-11), 102/08 (Odl.US: U-I-57/07-7), 58/09 (ZDru-1A), 39/11 (ZDru-1B), 64/11 (ZDru-1-UPB2))

ZDT **Zakon o državnem tožilstvu**
(Uradni list RS, št. 63/94, 59/99 (ZDT-A), 110/02 (ZDT-B), 14/03 (ZDT-UPB1), 17/06 (ZDT-C), 20/06 (ZNOMCMO), 20/06 (ZNOJF-1), 50/06 (ZDT-UPB2), 14/07 (ZDT-D), 34/07(ZDT-UPB3), 57/07 (ZDT-F), 62/07 (ZDT-UPB4), 94/07 (ZDT-UPB5), 77/09 (ZDT-UPB5p), 87/09 (ZDT-G), 57/10 (Odl. US), 86/10 (ZJNepS), 58/2011 (ZDT-1))

ZDU-1 **Zakon o državni upravi**
(Uradni list RS, št. 52/02, 110/02, 56/03 (ZDU-1A), 61/04 (ZDU-1B), 97/04 (ZDU-UPB2), 123/04 (ZDU-1C), 24/05 (ZDU-UPB3), 93/05 (ZDU-1D), 113/05 (ZDU-UPB4), 89/07, 126/07 (ZUP-E), 48/09 (ZDU-1E), 8/12 (ZVRS-F), 21/12 (ZDU-1F))

ZDVDTP **Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih**
(Uradni list SRS, št. 41/83, Uradni list RS, št. 114/06 (ZUTPG), 122/07 (Odl. US), 61/10 (ZSVarPre), 110/11 (ZDIU12))

ZDZdr **Zakon o duševnem zdravju**
(Uradni list RS, št. 77/08)

ZGO-1 **Zakon o graditvi objektov**
(Uradni list RS, št. 110/02, 102/04 (ZGO-1-UPB1), 14/05 (popr.), 120/06 (Odl. US), 126/07 (ZGO-1B), 108/09 (ZGO-1C), 61/10 (ZRud-1), 62/10 (popr.), 20/11 (Odl.US: U-I-165/09-34))

ZEKom **Zakon o elektronskih komunikacijah**
(Uradni list RS, št. 43/04, 86/04 (ZVOP-1), 129/06 (ZEKom-A), 13/07 (ZEKom-UPB1), 102/07 (ZDRad), 110/09 (ZEKom-B), 33/11 (ZEKom-C))

ZEMŽM **Zakon o enakih možnostih žensk in moških**
(Uradni list RS, št. 59/02, 61/07 (ZUNEO-A))

ZFPPIPP **Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju**
(Uradni list RS, št. 126/07, 40/09 (ZFPPIPP-A), 59/09 (ZFPPIPP-B), 52/10 (ZFPPIPP-C), 106/10 (ORZFPPIPP21), 26/11 (ZFPPIPP-D), 47/11 (ORZFPPIPP21-1), 87/2011 (ZPUOOD), 23/2012)

ZFPPod **Zakon o finančnem poslovanju podjetij**
(Uradni list RS, št. 54/99, 110/99 (ZFPPod-A), 97/00 (Odl.US: UI 264/99-40), 50/02 (Skl.US: U-I-135/00-60), 93/02 (Odl.US: U-I-135/00-77), 117/06 (ZDDPO-2), 31/07 (ZFPPod-B), 33/07 (ZSReg-B), 38/07 (Skl.US: U-I-117/07-7), 126/07 (ZFPPIPP))

ZGim **Zakon o gimnazijah**
(Uradni list RS, št. 12/96, 59/01 (ZGim-A), 115/06 (ZGim-B), 1/07 (ZGim-UPB1))

ZGJS **Zakon o gospodarskih javnih službah**
(Uradni list RS, št. 32/93, 30/98 (ZZLPPO), 127/06 (ZJZP), 38/10 (ZUKN), 57/11))

ZHO **Zakon o humanitarnih organizacijah**
(Uradni list RS, št. 98/03, 61/06 (ZDru-1))

ZID **Zakon o inšpekciji dela**
(Uradni list RS, št. 38/94, 32/97 (ZID-A), 36/00 (ZID-B))

ZIKS-1 **Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij**
(Uradni list RS, št. 22/00, 59/02 (ZIKS-1A), 113/05 (ZJU-B), 70/06 (ZIKS-1B), 110/06 (ZIKS-1-UPB1), 76/08 (ZIKS-1C), 40/09 (ZIKS-1D), 9/11 (ZP-1G))

ZIMI **Zakon o izenačevanju možnosti invalidov**
(Uradni list RS, št. 94/10)

ZIN **Zakon o inšpekcijskem nadzoru**
(Uradni list RS, št. 56/02, 26/07 (ZIN-A), 43/07 (ZIN-UPB1))

ZIntPK **Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije**
(Uradni list RS, št. 45/10, 26/11 (ZIntPK-A), 30/11 (Skl.US: U-I-36/11-8), 43/11 (ZIntPK-B), 56/11 (Odl.US: U-I-230/10-16 in Odl.US: U-I-239/10-16), 60/11, 69/11 (UPB2))

ZIZ **Zakon o izvršbi in zavarovanju**
(Uradni list RS, št. 51/98, 72/98, 11/99, 89/99 (ZPPLPS), 11/01 (ZRacS-1), 75/02 (ZIZ-A), 87/02 (SPZ), 70/03 (Odl. US), 40/04 (ZIZ-UPB1), 132/04 (Odl. US), 46/05 (Odl. US), 96/05 (Odl. US), 17/06 (ZIZ-C), 30/06 (Odl. US), 44/06 (ZIZ-UPB2), 69/06 (ZIZ-D), 110/2006 (ZIZ-UPB3), 115/06 (ZIZ-E), 3/07 (ZIZ-UPB4), 93/07 (ZIZ-F), 37/08 (ZST-1), 45/08 (ZArbit), 28/09 (ZIZ-G), 51/10 (ZIZ-H), 26/11 (ZIZ-I), 14/12 (Sklep))

ZJN-2 **Zakon o javnem naročanju**
(Uradni list RS, št. 128/06, 16/08 (ZJN-2A), 19/10 (ZJN-2B), 18/11 (ZJN-2C))

ZJRM-1 **Zakon o varstvu javnega reda in miru**
(Uradni list RS, št. 70/06)

ZJU **Zakon o javnih uslužbencih**
(Uradni list RS, št. 56/02, 110/02 (ZDT-B), 2/04 (ZDSS-1), 10/04 (popr.), 23/05, 35/05 (UPB1), 62/05 (Odl. US), 113/05 (ZJU-B), 21/06 (Odl. US), 23/06 (Skl. US), 32/06 (ZJU-UPB2), 62/06 (Skl. US), 131/06 (Odl. US), 11/07 (Skl. US), 33/07 (ZJU-C), 63/07 (ZJU-UPB3), 65/08 (ZJU-D), 69/08 (ZTFI-A), 69/08 (ZZavar-E), 74/09 (Odl. US))

ZJZ **Zakon o javnih zbiranjih**
(Uradni list RS, št. 59/02, št. 60/05 (ZJZ-A), 90/05 (ZJZ-B), 95/05 (ZJZ-UPB1), 113/05 (ZJZ-UPB2), 85/09 (ZJZ-C), 59/10 (ZJZ-D), 39/11 (ZJZ-E), 64/2011 (UPB5))

ZKEM **Zakon o kemikalijah**
(Uradni list RS, št. 36/99, 11/01 (ZFfS), 65/03, 110/03 (UPB1), 47/04 (ZdZPZ), 61/06 (ZBioP), 16/08 (ZKem-B), 9/11 (ZKem-C))

ZKP **Zakon o kazenskem postopku**
(Uradni list RS, št. 63/94, 70/94, 25/96, 39/96, 5/98, 49/98, 72/98, 6/99, 66/00, 111/01, 32/02, 110/02, 44/03, 56/03, 116/03 (UPB1), 43/04, 68/04, 96/04 (UPB2), 101/05, 8/06 (UPB3), 87/06, 14/07, 32/07 (ZKP-UPB4), 40/07, 102/07, 21/08, 23/08 (ZBPP-B), 68/08, 77/09 (ZKP-J), 88/2009 (Odl. US), 29/10 (Odl. US), 58/11 (ZDT-1), 91/11 (ZKP-K), 105/11 (Odl.US: U-I-90/09-33))

ZLPLS **Zakon o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije**
(Uradni list RS, št. 44/96, 47/97, 102/07, 26/11 (ZLPLS-C), 109/11 (ZLPLS-D))

ZLS **Zakon o lokalni samoupravi**
(Uradni list RS, št. 72/93, 6/94 (Odl. US), 57/94, 95/94 (Odl. US), 14/95, 9/96 (Odl. US), 44/96 (Odl. US), 26/97 (ZLS-G), 70/97 (ZLS-H), 10/98 (ZLS-I), 68/98 (Odl. US), 74/98 (ZLS-J), 59/99 (Odl, US), 70/00 (ZLS-K), 51/02 (ZLS-L), 72/05 (ZLS-M), 60/07 (ZLS-N), 94/07 (ZLS-UPB2), 76/08 (ZLS-O), 79/09 (ZLS-P), 51/10 (ZLS-R), 84/10 (Odl.US: U-I-176/08-10))

ZMV **Zakon o motornih vozilih**
(Uradni list RS, št. 106/10)

ZMZ **Zakon o mednarodni zaščiti**
(Uradni list RS, št. 111/07, 111/08 (Odl.US: U-I-95/08-14), 30/09 (Odl.US: U-I-50/08-16), 58/09 (ZMZ-A), 37/10 (Odl.US: Up-958/09-18, U-I-199/09-6), 99/10 (ZMZ-B), 11/11 ((ZMZ-UPB2)), 26/11 (Odl.US: Up-456/10-22), 98/11 (Odl.US: U-I-292/09-9, Up-1427/09-16))

ZMed **Zakon o medijih**
(Uradni list RS, št. 35/01, 73/03, 113/03 (Odl. US), 123/04 (Odl. US), 96/05 (ZRTVS-1), 60/06 (ZMed-A), 69/06 (ZOIPub), 110/06 (ZMed-UPB1), 36/08 (ZPOmK-1), 77/10 (ZSFCJA), 90/10 (Odl.US: U-I-95/09-14, Up-419/09-15), 87/11 (ZAvMS))

ZN **Zakon o notariatu**
(Uradni list RS, št. 13/94, 48/94, 82/94, 41/15 (Odl.US: U-I-344/94-19), 1/99 (Odl.US: U-I-125/95), 83/01 (OZ), 73/04, 23/05 (UPB1), 98/05, 4/06 (UPB2), 17/06 (ZIZ-C), 115/06 (ZN-E), 2/07 (ZN-UPB3), 33/07 (ZSReg-B), 45/08 (ZN-F))

ZNB **Zakon o nalezljivih boleznih (ZNB)**
(Uradni list RS, št. 69/95, 119/05 (ZNB-A), 47/04 (ZdZPZ), 119/05, 33/06 (ZNB-UPB1))

ZNDM-2 **Zakon o nadzoru državne meje**
(Uradni list RS, št. 60/07, 77/09 (ZNDM-2A), 35/10 (ZNDM-2-UPB1))

ZNP **Zakon o nepravdnem postopku**
(Uradni list SRS, št. 30/86, 20/88 (popr.), 20/88, Uradni list RS, št. 87/02 (SPZ), 131/03, 77/08 (ZDZdr)

ZObr **Zakon o obrambi**
(Uradni list RS, št. 82/94, 44/97 (ZObr-A), 87/97 (ZObr-B), 13/98 (Odl. US), 33/00 (Odl. US), 87/01 (ZMatD), 47/02 (ZObr-C), 110/02 (ZGO-1), 97/03 (Odl.US: U-I-61/00-19), 40/04, 103/04 (ZObr-UPB1), 138/04 (Skl.US: U-I-329/04-7), 53/05 (Skl.US: U-I-329/04-15), 117/07 (Odl.US: UI-287/05-20), 46/10 (Odl.US: U-I-92/07-23))

ZOdv **Zakon o odvetništvu**
(Uradni list RS, št. 18/93, 24/96 (Odl.US: U-I-201/93-19), 24/01 (ZOdv-A), 48/01 (Odl.US: U-I-371/98-34), 111/05 (Odl.US: U-I-212-03-14), 54/08 (ZOdv-B), 35/09 (ZOdv-C))

ZOFVI **Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja**
(Uradni list RS, št. 12/96, 23/96 (popr.), 22/00 (ZJS), 64/01 (ZOFVI-A), 101/01 (Odl. US), 108/02 (ZOFVI-B), 14/03 (ZOFVI-UPB1), 34/03 (ZOFVI-C), 55/03 (ZOFVI-UPB2), 79/03 (ZOFVI-D), 115/03 (ZOFVI-UPB3), 65/05 (ZOFVI-E), 98/05 (ZOFVI-UPB4), 129/06 (ZOFVI-F), 16/07 (ZOFVI-UPB5), 36/08 (ZOFVI-G), 58/09 (ZOFVI-H), 64/09 (popr.), 65/09 (popr.), 20/11 (ZOVFI-I), 34/11 (Odl.US: U-I-205/10-23))

ZON **Zakon o ohranjanju narave**
(Uradni list RS, št. 56/99, 31/00 (popr.), 110/02 (ZGO-1), 119/02, 22/03 (UPB1), 41/04, 96/04 (UPB2), 61/06 (ZDru-1), 63/07 (Odl.US: Up-395/06-24), 17/07 (Odl.US: U-I-76/07-9), 32/08 (Odl.US: U-I-386/06-32), 8/10 (ZSKZ-B))

ZOPNI **Zakon o odvzemu premoženja nezakonitega izvora**
(Uradni list RS, št. 91/11, 30/12 (Odl.US: U-I-23/12-14))

ZOPOKD **Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja**
(Uradni list RS, št. 59/99, 12/00 (popr.), 50/04 (ZOPOKD-A), 98/04 (ZOPOKD-UPB1), 65/08 (ZOPOKD-B))

ZORed **Zakon o občinskem redarstvu**
(Uradni list RS, št. 139/06)

ZOsn **Zakon o osnovni šoli**
(Uradni list RS, št. 12/96, 33/97 (ZOsn-A), 54/00 (Odl.US: U-I-72/96), 59/01 (ZOsn-B), 71/04 (ZOsn-C), 23/05 (ZOsn-UPB1), 53/05 (ZOsn-D), 70/05 (ZOsn-UPB2), 60/06 (ZOsn-E), 63/06 (popr.), 81/06 (ZOsn-UPB3), 102/07 (ZOsn-F), 107/10 (ZOsn-G), 87/11 (ZOsn-H))

ZOZKD **Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj**
(Uradni list RS, št. 101/05, 86/10 (ZOZKD-A))

ZP-1 **Zakon o prekrških**
(Uradni list RS, št. 7/03, 45/04 (ZdZPKG), 86/04 (ZP-1A), 7/05 (Skl. US), 34/05 (Odl.US: U-I-19/05-11), 44/05 (ZP-1B), 55/05 (ZP-1-UPB2), 40/06 (ZP-1C), 51/06 (popr.), 70/06 (ZP-1-UPB3), 115/06 (ZP-1D), 17/08 (ZP-1E), 21/08 (popr.), 76/08 (ZIKS-1C), 108/09 (ZP-1F), 109/09 (Odl.US: U-I-56/08-15), 45/10 (ZIntkPK), 26/11 (Odl.US: Up-456/10-22), 29/11 (ZP-1-UPB8), 43/11 (Odl.US: U-I-166/10-8))

ZPacP **Zakon o pacientovih pravicah**
(Uradni list RS, št. 15/08)

ZPDZC **Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno**
(Uradni list RS, št. 36/00, 118/06 (ZPDZC-A), 12/2007 (ZPDZC-UPB1), 29/10 (ZPDZC-B)

ZPFOPIZ **Zakon o poračunavanju finančnih obveznosti Republike Slovenije iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja**
(Uradni list RS, št. 81/00, 61/10 (ZSVarPre))

ZPIZ-1 **Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju**
(Uradni list RS, št. 106/99, 72/00 (ZPIZ-1A), 81/00 (ZPSV-C), 124/00 (ZPIZ-1B), 109/01 (ZPIZ-1C), 83/02 (Odl. US), 108/02 (ZPIZ-1D), 110/02 (ZISDU-1), 26/03 (ZPIZ-UPB1), 40/03 (Odl. US), 63/03, 135/03 (ZPIZ-1E), 2/04 (ZDSS-1), 20/04 (ZPIZ-1-UPB2), 54/04 (ZDoh-1), 63/04 (ZZRZI), 136/04 (Odl. US), 72/05 (ZPIZ-1F), 104/05 (ZPIZ-1-UPB3), 69/06 (ZPIZ-1G), 109/06 (ZPIZ-1-UPB4), 112/06 (Odl. US), 114/06 (ZUTPG), 10/08 (ZVarDod), 98/09 (ZIUZGK), 27/10 (Odl. US), 38/10 (ZUKN), 61/10 (ZSVarPre), 79/10 (ZPK DPIZ), 94/10 (ZIU), 84/11 (Odl. US: U-I-245/10-13), 94/2011 (Odl.US: U-I-287/10-11), 105/11, 110/11 (ZDIU12))

ZPIMVI **Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja**
(Uradni list RS, št. 35/01, 102/07 (ZOsn-F))

ZPIZVZ **Zakon o pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja bivših vojaških zavarovancev**
(Uradni list RS, št. 49/98, 51/04 (Odl. US), 62/04 (popr.), 35/06 (Skl. US), 118/06 (ZPIZVZ-A), 12/07 (ZPIZVZ-UPB1), 28/09 (ZPIZVZ-B), 61/10 (ZSVarPre))

ZPKor **Zakon o preprečevanju korupcije**
(Uradni list RS, št. 2/04, 92/05 (Skl. US), 97/05 (Odl. US), 100/05 (Skl. US), 20/06 (ZNOJF-1), 33/07 (Odl.US: U-I-57/06-28))

ZPNačrt **Zakon o prostorskem načrtovanju**
(Uradni list RS, št. 33/07, 70/08 (ZVO-1B), 108/09, 80/10 (ZUPUDPP), 106/10 (popr.), 43/11 (ZKZ-C))

ZPND **Zakon o preprečevanju nasilja v družini**
(Uradni list RS, št. 16/08)

ZPol **Zakon o policiji**
(Uradni list RS, št. 49/98, 66/98 (popr.), 93/01 (ZPol-A), 56/02 (ZJU), 26/03 (ZPNOVS), 48/03 (Odl. US), 79/03 (ZPol-B), 110/03 (ZPol-UPB1), 43/04 (ZKP-F), 50/04 (ZPol-C), 54/04 (ZDoh-1), 102/04 (ZPol-UPB2), 53/05 (ZPol-D), 70/05 (ZPol-UPB4), 98/05 (ZPol-E), 113/05 (ZJU-B), 3/06 (ZPol-UPB5), 36/06 (Odl. US), 78/06 (ZPol-F), 107/06 (ZPol-UPB6), 14/07 (ZVS), 42/09 (ZPol-G), 66/09 (ZPol-UPB7), 22/10 (ZPol-H), 26/11 (Odl.US: U-I-271/08-19), 58/11 (ZDT-1))

ZPolS **Zakon o političnih strankah**
(Uradni list RS, št. 62/94, 51/02 (ZPolS-B), 100/05 (ZPolS-UPB1), 103/07 (ZPolS-D))

ZPP **Zakon o pravdnem postopku**
(Uradni list RS, št. 26/99, 96/02 (ZPP-A), 12/03 (ZPP-UPB1), 2/04 (ZPP-B), 2/04 (ZDSS-1), 36/04 (ZPP-UPB2), 69/05 (Odl. US), 90/05 (Odl. US), 43/06 (Odl. US), 52/07 (ZPP-C), 73/07 (ZPP-UPB3), 45/08 (ZArbit), 45/08 (ZPP-D), 111/08 (Odl. US), 57/09 (Odl. US), 12/10 (Odl. US), 50/10 (Odl. US), 107/2010 (Odl.US: U-I-161/10-12), 43/11, 58/11 (Odl.US: U-I-277/09-8)

ZPPreb **Zakon o prijavi prebivališča**
(Uradni list RS, št. 9/01, 96/05, 39/06 (ZPPreb-A), 59/06 (ZPPreb-UPB1), 111/07 (ZPPreb-B))

ZPrCP **Zakon o pravilih cestnega prometa**
(Uradni list RS, št. 109/10)

ZProst **Zakon o prostovoljstvu**
(Uradni list RS, št. 10/11, 16/11 (popr.))

ZPSDP **Zakon o višini povračil stroškov v zvezi z delom in nekaterih drugih prejemkov**
(Uradni list RS, št. 87/97, 9/98 (ZPSDP-A), 48/01 (ZPSDP-B))

ZPSto-2 **Zakon o poštnih storitvah**
(Uradni list RS, št. 51/10, 77/10 (ZPSto-2))

ZPSV **Zakon o prispevkih za socialno varnost**
(Uradni list RS, št. 5/96, 18/96 (ZDavP), 34/1996, 87/1997, 3/1998, 106/1999 (ZPIZ-1), 81/00 (ZPSV-C), 97/01 (ZSDP), 97/01, 62/10 (Odl.US: U-I-214/09))

ZRomS-1 **Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji**
(Uradni list RS, št. 33/07, 54/10 (Odl.US: U-I-15/10-13))

ZRIPS **Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti**
(Uradni list RS, št. 65/05, 55/09 (Odl.US: U-I-425/06-10))

ZRLI **Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi**
(Uradni list RS, št. 15/1994, 13/95 (Odl. US), 34/96 (Odl. US), 38/96 (ZRLI-A), 43/96 (Odl. US), 57/96 (ZNGUIG), 82/96 (Odl. US), 59/01 (ZRLI-B), 48/03 (Odl. US), 73/03 (Odl. US), 83/04 (ZRLI-C), 24/05 (ZRLI-UPB1), 24/05 (Odl. US), 139/06 (ZRLI-D), 26/07 (ZRLI-UPB2), 22/09 (Skl.US: U-I-45/09-4), 34/11 (Odl.US: U-I-54/09-13))

ZRTVS-1 **Zakon o Radioteleviziji Slovenija**
(Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 (ZDavP-1B), 105/06 (Odl.US: U-I-307/05-18), 26/09 (ZIPRS0809-B), 31/09 (popr.))

ZRud **Zakon o rudarstvu**
(Uradni list RS, št. 56/99, 110/02 (ZGO-1), 46/04, 98/04 (UPB1), 68/08, 61/10 (ZRud-1), 62/10 (popr.))

ZS **Zakon o sodiščih**
(Uradni list RS, št. 19/94, 45/95 (ZS-A), 26/99 (ZPP), 38/99 (ZS-B), 28/00 (ZS-C), 26/01 (PZ), 56/02 (ZJU), 16/04 (ZZZDR-C), 73/04 (ZS-D), 23/05 (ZS-UPB1), 72/05 (ZS-E), 100/05 (ZS-UPB2), 49/06 (ZVPSBNO), 127/06 (ZS-F), 27/07 (ZS-UPB3), 67/07 (ZS-G), 94/07 (ZS-UPB4), 45/08 (ZS-H), 96/09 (ZS-I), 86/10 (ZJNepS), 33/11 (ZS-J))

ZSocP **Zakon o socialnem podjetništvu**
(Uradni list RS, št. 20/11)

ZSS **Zakon o sodniški službi**
(Uradni list RS, št. 19/94 (ZS-A), 8/96 (ZSS-A), 24/98 (ZSS-B), 48/01 (ZSS-C), 67/02 (ZSS-D), 105/02 (Odl. US), 2/04 (ZPKor), 71/04 (ZSS-E), 23/05 (ZSS-UPB1), 47/05 (Odl. US), 17/06 (ZSS-F), 27/07 (ZSS-UPB3), 57/07 (ZSS-H), 94/07 (ZSS-UPB4), 120/08 (Odl.US: U-I-159/08-18), 91/09 (ZSS-I), 33/11 (ZSS-J))

ZSDP **Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih**
(Uradni list RS, št. 97/01, 76/03 (ZSDP-A), 110/03 (ZSDP-UPB1), 111/05 (Odl. US), 47/06 (ZSDP-B), 110/06 (ZSDP-UPB2), 114/06 (ZUTPG), 122/07 (Odl. US), 10/08 (ZSDP-C), 62/10 (ZUPJS))

ZSKZDČEU **Zakon o sodelovanju v kazenskih zadevah z državami članicami Evropske unije**
(Uradni list RS, št. 102/07, 9/11 (ZP-1G))

ZSPJS **Zakon o sistemu plač v javnem sektorju**
(Uradni list RS, št. 56/02, 72/03 (ZSPJS-A), 115/03 (ZSPJS-UPB1), 126/03 (ZSPJS-B), 20/04 (ZSPJS-UPB2), 70/04 (ZSPJS-C), 24/05 (ZSPJS-UPB3), 53/05 (ZSJPS-D), 70/05 (ZSJPS-UPB4), 14/06 (ZSJPS-E), 68/06 (ZSPJS-F), 110/06 (ZSPJS-UPB6), 1/07 (Odl. US), 57/07 (ZSPJS-G), 95/07 (ZSPJS-UPB1), 17/08 (ZSPJS-H), 58/08 (ZSPJS-I), 69/08 (ZTFI-A), 69/08 (ZZavar-E), 80/08 (ZSPJS-J), 120/2008 (Odl. US), 20/09 (ZZZPF), 48/09 (ZSPJS-K), 91/09 (ZSPJS-L), 98/2009 (ZIUZGK), 107/09 (Odl. US), 108/09 (ZSPJS-UPB13), 13/10 (ZSPJS-M), 59/10 (ZSPJS-N), 85/10 (ZSPJS-N), 107/10 (ZSPJS-O), 35/11, 110/11 (ZDIU12), 27/12 (Odl.US: U-I-249/10-27))

ZSpo **Zakon o športu**
(Uradni list RS, št. 22/98, 97/01 (ZSDP), 27/02 (Odl.US: U-I-210/98-32), 110/02 (ZGO-1), 15/03 (ZOPA))

ZSSP **Zakon o subvencioniranju študentske prehrane**
(Uradni list RS, št. 85/02, 52/07 (ZSŠP-A), 74/07 (ZSŠP-UPB1), 33/09 (ZSŠP-B))

ZST-1 **Zakon o sodnih taksah**
(Uradni list RS, št. 37/08, 86/09 (Skl.US: U-I-207/09-5, 97/10 (ZST-1A))

ZSV **Zakon o socialnem varstvu**
(Uradni list RS, št. 54/92, 56/92 (popr.), 42/94 (Odl. US), 1/99 (ZNIDC), 41/99 (ZSV-A), 60/99 (Odl. US), 36/00 (ZPDZC), 54/00 (ZUOPP), 26/01 (ZSV-B), 110/02 (ZIRD), 2/04 (ZSV-C), 7/04 (popr.), 36/04 (ZSV-UPB1), 105/06 (ZSV-D), 114/06 (ZUTPG), 3/07 (ZSV-UPB2), 23/07 (popr.), 41/07 (popr.), 122/07 (Odl. US), 61/10 (ZSVarPre), 62/10 (ZUPJS))

ZSVarPre **Zakon o socialno varstvenih prejemkih**
(Uradni list RS, št. 61/10, 40/11 (ZSVarPre-A), 110/11 (ZDIU12))

ZŠtip **Zakon o štipendiranju**
(Uradni list RS, št. 59/07, 63/07 (popr.), 40/09 (ZŠtip-A), 62/10 (ZUPJS))

ZTuj-1 **Zakon o tujcih**
(Uradni list RS, št. 61/91, 9/01 (ZPPreb), 87/02 (ZTuj-A), 96/02 (popr.), 108/02 (ZTuj-1-UPB1), 93/05 (ZTuj-B), 112/05 (ZTuj-1-UPB2), 79/06 (ZTuj-1C), 107/06 (ZTuj-1-UPB3), 111/07 (ZPPreb-B), 44/08 (ZTuj-1-D), 71/08 (ZTuj-1-UPB5), 41/09 (ZTuj-1E), 64/09 (ZTuj-1-UPB6), 26/11 (Odl.US: Up-456/10-22, U-I-89/10-16), 50/11 (ZTuj-2), 57/11 (popr.))

ZTP **Zakon o tajnih podatkih**
(Uradni list RS, št. 87/01, 101/03 (ZTP-A), 135/03 (ZTP-UPB1), 28/06 (ZTP-B), 50/06 (ZTP-UPB2), 9/10 (ZTP-C), 60/11 (ZTP-D))

ZU **Zakon o ustanovah**
(Uradni list RS, št. 60/95, 53/05 (ZU-A), 70/05 (UPB1), 91/05 (popr.))

ZUL **Zakon o Uradnem listu Republike Slovenije**
(Uradni list RS, št. 57/96, 90/05 (ZUL-A), 112/05 (ZUL-UPB1), 102/07 (ZUL-B), 109/09 (ZUL-C), 38/10 (ZUKN))

ZUNEO **Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja**
(Uradni list RS, št. 50/04, 61/07 (ZUNEO-A), 93/07 (ZUNEO-UPB1))

ZUODNO **Zakon o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij**
(Uradni list RS, št. 60/94, 69/94 (popr.), 69/94, 73/94 (Odl.US: U-I-183/94), 73/95 (Odl.US: U-I-304/94-9), 56/98, 75/98 (popr.), 67/98 (Odl.US: U-I-285/98), 73/98 (popr.), 67/98 (Odl.US: U-I-301/98), 73/98 (popr.), 72/98 (Odl.US: U-I-294/98), 72/98 (Odl.US: U-I-354/98), 72/98 (Odl.US: U-I-341/98), 75/98, 28/01 (Odl.US: U-I-416/98-38), 52/02, 27/06, 61/06, 108/06 (UPB1), 99/10 (Odl.US: U-I-137/10-47), 9/11)

ZUOPP **Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami**
(Uradni list RS, št. 54/00, 118/06 (ZUOPP-A), 3/07 (ZUOPP-UPB1), 52/10 (Odl. US: U-I-118/09-21), 58/11 (ZUOPP-1))

ZUP **Zakon o splošnem upravnem postopku**
(Uradni list RS, št. 80/99, 70/00 (ZUP-A), 52/02 (ZUP-B), 73/04 (ZUP-C), 22/05 (ZUP-UPB1), 119/05 (ZUP-D), 24/06 (ZUP-UPB2), 105/06 (ZUS-1), 126/07 (ZUP-E), 65/08 (ZUP-F), 47/09 (Odl.US: U-I-54/06-32), 48/09 (popr.), 8/10 (ZUP-G))

ZUPJS **Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev**
(Uradni list RS, št. 62/10, 40/11 (ZUPJS-A))

ZUPUDPP **Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor**
(Uradni list RS, št. 80/10, 106/10 (popr.))

ZUreP-1 **Zakon o urejanju prostora**
(Uradni list RS, št. 110/02, 8/03 (popr.), 58/03 (ZZK-1), 33/07 (ZPNačrt), 108/09 (ZGO-1C), 80/10 (ZUPUDPP), 106/10 (popr.))

ZUS-1 **Zakon o upravnem sporu**
(Uradni list RS, št. 105/06, 107/09 (Odl. US), 62/10 (ZUS-1A), 14/11 (Skl.US: U-I-55/09-8), 93/11 (Odl.US: U-I-16/10-10), 98/11 (Odl.US: U-I-181/09-15))

ZUstS **Zakon o ustavnem sodišču**
(Uradni list RS, št. 15/94, 64/01 (ZPKSMS), 51/07 (ZUstS-A), 64/07 (ZUstS-UPB1), 108/07 (Skl.US: U-I-259/07-10))

ZUSZJ **Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika**
(Uradni list RS, št. 96/02)

ZUSDDD **Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji**
(Uradni list RS, št. 61/99, 54/00 (Odl. US), 64/01 (ZUSDDD-A), 36/03 (Odl. US), 50/10 (ZUSDDD-B), 76/10 (ZUSDDD-UPB1))

ZUTD **Zakon o urejanju trga dela**
(Uradni list RS, št. 80/10)

ZUTG **Zakon o urejanju trga dela**
(Uradni list RS, št. 80/10)

ZUTPG **Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji**
(Uradni list RS, št. 114-/06, 79/07 (ZŠtip), 10/08 (ZVarDod), 71/08 (ZUTPG-A), 73/08 (Sklep), 98/09(ZIUZGK), 62/10 (ZUPJS), 85/10 (ZUTPG-B), 110/11 (ZDIU12))

ZV-1 **Zakon o vodah**
(Uradni list RS, št. 67/02, 110/02 (ZGO-1), 2/04 (ZZdrI-A), 41/04 (ZVO-1), 57/08 (ZV-1A))

ZVarCP **Zakon o Varuhu človekovih pravic**
(Uradni list RS, št. 71/93, 15/94 (popr.), 56/02 (ZJU))

ZVCP-1 **Zakon o varnosti cestnega prometa**
(Uradni list RS, št. 83/04, 35/05 (ZVCP-1A), 51/05 (ZVCP-1-UPB1), 67/05 (Odl. US), 69 /05 (ZVCP-1B), 76/05 (ZDCOPMD), 97/05 (ZVCP-1-UPB-2), 108/05 (ZVCP-1C), 25/06 (ZVCP-1-UPB3), 70/06 (ZIKS-1B), 105/06 (ZVCP-1D), 123/06 (Odl. US), 133/06 (ZVCP-1-UPB3), 37/08 (ZVCP-1E), 56/08 (ZVCP-1-UPB5), 57/08 (ZLDUVCP), 58/09 (ZVCP-1F), 36/10 (ZVCP-1G), 106/10 (ZMV), 109/10 (ZCes-1), 109/10 (ZPrCP), 109/10 (ZVoz), 7/2011 (Odl.US: U-I-144/09-13), 39/11 (ZJZ-E), 47/11 (Odl.US: U-I-119/10-6))

ZVDAGA **Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih**
(Uradni list RS, št. 30/06)

ZVDZ **Zakon o volitvah v državni zbor**
(Uradni list RS, št. 44/92, 13/93 (ZP-G), 60/95, 14/96 (Odl. US), 67/97 (Odl. US), 20/98 (Odl. US), 66/00 (UZ80), 70/00 (ZPolS-A), 11/03 (Odl. US), 73/03 (Odl. US), 78/06 (ZVDZ-B), 109/06 (ZVDZ-UPB1), 54/07 (Odl.US: U-I-7/07-22, 49/08 (Skl.US: U-I-272/07-12))

ZVis **Zakon o visokem šolstvu**
(Uradni list RS, št. 67/93, 99/99 (ZVis-A), 64/01 (ZVis-B), 100/03 (ZVis-C), 134/03 (ZVis-UPB1), 63/04 (ZVis-C), 100/04 (ZVis-UPB2), 94/06 (ZVis-D), 119/06 (ZVis-UPB3), 64/08 (ZVis-E), 86/09 (ZVis-F), 62/10 (ZUPJS), 34/11 (Odl.US: U-I-156/08-16), 78/11)

ZVojI **Zakon o vojnih invalidih**
(Uradni list RS, št. 63/95, 2/97 (Odl. US), 19/97 (ZVojI-A), 21/97 (popr.), 75/97 (ZVojI-C), 11/06 (Odl. US), 61/06 (ZDru-1), 114/06 (ZUTPG))

ZVO-1 **Zakon o varstvu okolja**
(Uradni list RS, št. 41/04, 17/06, 20/06 (ZVO-1A), 28/06 (Skl. US), 39/06 (ZVO-1-UPB1), 49/06 (ZMetD), 66/06 (Odl. US), 33/07 (ZPNačrt), 57/08 (ZFO-1A), 70/08 (ZVO-1B), 108/09 (ZVO-1C))

ZVOP-1 **Zakon o varstvu osebnih podatkov**
(Uradni list RS, št. 86/04, 113/05 (ZInfP), 51/07 (ZUstS-A), 67/07 (ZVOP-1A), 94/07 (ZVOP-1-UPB1))

ZVoz **Zakon o voznikih**
(Uradni list RS, št. 109/10)

ZVPot **Zakona o varstvu potrošnikov**
(Uradni list RS, št. 20/98, 25/98 (popr.), 23/99 (ZSVP), 110/02 (ZVPot-A), 14/03 (ZVPot-UPB1), 51/04 (ZVPot-B), 98/04 (ZVPot-UPB2), 46/06 (Odl.US: U-I-218/04-31), 126/07 (ZVPot-C), 86/09 (ZVPot-D), 78/11 (ZVPot-E))

ZVRK **Zakon o volilni in referendumski kampanji**
(Uradni list RS, št. 41/07, 103/07 (ZPolS-D), 105/08 (Odl.US: U-I-295/07-8), 11/11, 28/11 (Odl.US: U-I-67/09-27))

ZVPSBNO **Zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja**
(Uradni list RS, št. 49/06, 117/06 (ZDoh-2), 58/09 (ZVPSBNO-A), 28/10 (Skl. US: U-I-13/09-11), 30/10 (Odl.US: U-I-207/08-10), 10/11 (Skl.US: U-I-1/10-6))

ZVrt **Zakon o vrtcih**
(Uradni list RS, št. 12/96, 44/00 (ZVrt-A), 78/03 (ZVrt-B), 113/03 (ZVrt-UPB1), 72/05 (ZVrt-C), 100/05 (ZVrt-UPB2), 25/08 (ZVrt-D), 98/09 (ZIUZGK), 36/10 (ZVrt-E), 62/10 (ZUPJS), 94/10 (ZIU))

ZVS **Zakon o verski svobodi**
(Uradni list RS, št. 14/07, 46/10 (Odl.US: U-I-92/07-23))

ZVV **Zakon o vojnih veteranih**
(Uradni list RS, št. 63/95, 108/99 (ZVV-A), 76/03 (ZVV-B), 110/03 (ZVV-UPB1), 38/06, 59/06 (ZVV-UPB2, 61/06 (ZDru-1), 101/06 (Odl.US: U-I-89/04-23))

ZVZD-1 **Zakon o varnosti in zdravju pri delu**
(Uradni list RS, št. 43/11)

ZZ **Zakon o zavodih**
(Uradni list RS, št. 12/91, 45I/94 (Odl.US: U-I-104/92), 8/96, 18/98 (Odl.US: U-I-34/98), 36/00 (ZPDZC), 127/06 (ZJZP))

ZZasV **Zakon o zasebnem varovanju**
(Uradni list RS, št. 126/03, 7/07 (Skl.US: U-I-109/04-7), 16/07 (Odl.US: U-I-33/06-14), 102/07 (ZZasV-A), 96/08 (Odl.US: U-I-65/08-11), 41/09 (ZZasV-B), 33/10 (Odl.US: U-I-285/08-14), 17/11 (ZZasV-1))

ZZDej **Zakon o zdravstveni dejavnosti**
(Uradni list RS, št.. 9/92, 26/92 (popr.), 45I/94 (Odl.US: U-I-104/92), 37/95, 8/96, 59/99 (Odl.US: U-I-77/98), 90/99, 98/99 (ZZdrS), 31/00, 36/00 (ZPDZC), 45/01, 131/03 (Odl.US: U-I-60/03-20), 135/03 (Odl.US: U-I-137/01-23), 2/04, 36/04 (UPB1), 80/04 (ZZDej-H), 23/05 (ZZDej-UPB2), 15/08 (ZPacP), 23/08 (ZZDej-I), 58/08 (ZZdrS-E), 77/08 (ZDZdr))

ZZdrav **Zakon o zdravilstvu**
(Uradni list RS, št. 94/07, 87/11)

ZZdrS **Zakon o zdravniški službi**
(Uradni list RS, št. 98/99, 67/02, 15/03, 45/03 (UPB1), 63/03 (Odl.US: U-I-291-00-15), 2/04, 36/04 (UPB2), 62/04 (Odl.US: U-I-321/02-12), 47/06, 72/06 (UPB3), 15/08 (ZPacP), 58/08, 49/10 (Odl.US: U-I-270/08-10), 107/10 (ZPPKZ))

ZZDT **Zakon o zaposlovanju in delu tujcev**
(Uradni list RS, št. 66/00, 101/05, 4/06 (UPB1), 52/07, 76/07 (UPB29, 26/11 (ZZDT-1))

ZZK-1 **Zakon o zemljiški knjigi**
(Uradni list RS, št. 58/03, 37/08 (ZST-1), 45/08 (ZZK-1A), 28/09 (ZZK-1B), 79/10 (Odl.US: U-I-85/09-8), 25/11 (ZZK-1C))

ZPrič **Zakon o zaščiti prič**
(Uradni list RS, št. 113/05, 61/06, 81/06 (ZZPrič-UPB1), 117/06 (ZDoh-2), 110/07 (ZZPrič-B))

ZZRZI **Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov**
(Uradni list RS, št. 63/04, 72/05 (ZZRZI-A), 100/05 (ZZRZI-UPB1), 114/06 (ZZRZI-B), 16/07 (ZZRZI-UPB2), 14/09 (Odl.US: U-I-36/06-18), 84/11 (Odl.US: U-I-245/10-13, U-I-181/10-6, Up-1002/10-7), 87/11 (ZZRZI-C))

ZZVN **Zakon o žrtvah vojnega nasilja**
(Uradni list RS, št. 63/95, 8/96 (ZZVN-A), 44/96 (ZZVN-B), 70/97 (ZZVN-C), 39/98 (Odl. US), 43/99 (ZZVN-D), 19/00 (Odl. US), 28/00 (ZZVN-E), 64/01 (ZZVN-F), 110/02 (ZZVN-G), 3/03 (popr.), 18/03 (ZZVN-UPB1), 54/04 (ZDoh-1), 68/05 (Odl. US), 61/06 (ZDru-1), 114/06 (ZUTPG), 118/06 (Odl. US), 72/09 (ZZVN-H))

ZZVZZ **Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju**
(Uradni list RS, št. 9/92, 13/93, 9/96 (ZZVZZ-B), 29/98 (ZZVZZ-C), 77/98 (Odl. US), 6/99 (ZZVZZ-D), 56/99 (ZVZD), 99/01 (ZZVZZ-E), 60/02 (ZZVZZ-F), 126/03 (ZZVZZ-G), 20/04 (ZZVZZ-UPB1), 62/05 (Odl. US), 76/05 (ZZVZZ-H), 100/05 (ZZVZZ-UPB1), 38/06 (ZZVZZ-I), 72/06 (ZZVZZ-UPB3), 91/07 (ZZVZZ-J), 76/08 (ZZVZZ-K), 62/10 (ZUPJS), 87/2011 (ZZVZZ-L))

ZZZiv **Zakon o zaščiti živali**
(Uradni list RS, št. 98/99, 126/03 (ZZZiv-A), 20/04 (ZZZiv-UPB1), 61/06 (ZDru-1), 14/07 (ZZZiv-B), 43/07 (ZZZiv-UPB2))

ZZZDR **Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih**
(Uradni list SRS, št. 15/76, 30/86 (ZNP), 1/89, 14/89, Uradni list RS, št. 13/94 (ZN), 82/94 (ZN-B), 29/95 (ZPDF), 26/99 (ZPP), 60/99 (Odl. US), 70/00 (ZZNPOB), 64/01 (ZZZDR-B), 110/02 (ZIRD), 42/03 (Odl. US), 16/04 (ZZZDR-C), 69/04 (ZZZDR-UPB1), 101/07 (Odl.US: U-I-328/05-12), 122/07 (Odl.US: U-I-11/07-45), 90/11 (Odl.US: U-I-85/10-10))

ZZZPB **Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti**
(Uradni list RS – stari, št. 5/91, 17/91 (popr.), 2/94 (popr.), 12/92, 12/93 (ZUPDN93), 71/93, 38/94, 80/97 (Odl. US), 69/98 (ZZZPB-D), 97/01 (ZSDP), 67/02 (ZZZPB-E), 2/04 (ZDSS-1), 63/04 (ZZRZI), 79/06 (ZZZPB-F), 107/06 (ZZZPB-UPB1), 114/06 (ZUTPG), 59/07 (ZŠtip), 51/10 (Odl. US), 80/10 (ZUTD))

Državni in drugi organi

ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
CSD	Center za socialno delo
CU	Carinski urad
DRSC	Direkcija Republike Slovenije za ceste
DU	Davčni urad
DURS	Davčna uprava Republike Slovenije
DVK	Državna volilna komisija
DZ RS	Državni zbor Republike Slovenije
GDU	Generalni davčni urad
GPU	Generalna policijska uprava
IEKEPP	Inšpektorata Republike Slovenije za elektronske komunikacije, elektronsko podpisovanje in pošto
IJU	Inšpektorat za javno upravo
IP RS	Informacijski pooblaščenec Republike Slovenije
IRSD	Inšpektorat Republike Slovenije za delo
IRSER	Inšpektoratu Republike Slovenije za energetiko in rudarstvo
IRSKGH	Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano
IRSO	Inšpektorat Republike Slovenije za obrambo
IRSOP	Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor
ISM	Inštituta za sodno medicino
IŠŠ	Inšpektorat za šolstvo in šport
IJU	Inšpektorat za javno upravo
IVZ	Inštitut za varovanje zdravja RS
JAK	Javna agencija za knjigo RS
JMSSMb	Javni medobčinski stanovanjski sklad Maribor
JSS	Javni stanovanjski sklad
JSS MOL	Javni stanovanjski sklad Mestne občine Ljubljana
KGZS	Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
MF	Ministrstvo za finance
MG	Ministrstvo za gospodarstvo
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MO	Ministrstvo za obrambo
MOC	Mestna občina Celje
MOK	Mestna občina Kranj
MOL	Mestna občina Ljubljana
MOMb	Mestna občina Maribor

MOMS	Mestno občino Murska Sobota
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MORS	Ministrstvo za obrambo
MP	Ministrstvo za pravosodje
MŠŠ	Ministrstvo za šolstvo in šport
MVŠZT	Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo
MVZT	Ministrstvu za visoko šolstvo
MZ	Ministrstvo za zdravje
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NAKVIS	Nacionalne agencije RS za kakovost v visokem šolstvu
NGS	Generalštaba Slovenske vojske
NPU	Nacionalni preiskovalni urad
NZS	Notarska zbornica Slovenije
ODT	Okrožno državno tožilstvo
OE	Območna enota
OI	Območna izpostava
OŠ	Osnovna šola
OZS	Odvetniška zbornica Slovenije
PD	Prevzgojni dom
PKL	Psihiatrična klinika Ljubljana
PLP	Postaje letališke policije
PP	Policijska postaja
PPP	Postaja prometne policije
PU	Policijska uprava
PUMb	Policijska uprava Maribor
PVU	Posebni varovalni ukrepi
RS	Republika Slovenija
RSI	Republiški sanitarni inšpektorat
SOP	Sklad obrtnikov in podjetnikov
SV	Slovenska vojska
UE	Upravna enota
UEM	Urad za enake možnosti
UIKS	Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij
UN	Urad za narodnosti
URSZR	Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje
US	Ustavno sodišče
UVS	Urad za verske skupnosti
VČP	Varuh človekovih pravic
VDT	Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije
VURS	Veterinarska uprava Republike Slovenije
ZIRS	Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije
ZPIZ	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

ZPKZ	Zavod za prestajanje kazni zapora
ZRSŠ	Zavod Republike Slovenije za šolstvo
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZZS	Zdravniška zbornica Slovenije
ZZV	Zavod za zdravstveno varstvo
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
ZZZRS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Republike Slovenije

Drugo

AD	Azilni dom
AOM	Mreža ombudsmanov Sredozemlja (Association of Mediterranean Ombudsmen)
BPP	Brezplačna pravna pomoč
CCSVI	Venska insuficienca (Chronic Cerebrospinal Venous Insufficiency)
CT	Center za tujce
CPT	Evropski odbor za preprečevanje mučenja, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja
CPVO	Celovita presoja vplivov na okolje
CRONSEE	Mreža ombudsmanov za otrokove pravice v državah jugovzhodne Evrope
DCAF	Inštitut za demokratični nadzor nad oboroženimi silami (Centre for the Democratic Control of Armed Forces)
DNS	Društva novinarjev Slovenije
DPM	Državni preventivni mehanizem
EMSO	Enotna matična številka občana
ENOC	Evropska mreža varuhov otrokovih pravic (European Network of Ombudspersons for Children)
EOI	Evropske mreže ombudsmanov
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
EU	Evropska unija
EUR	Evro, enotna valuta Evropske unije
FIHO	Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij
FRA	Agencija EU za temeljne pravice (Fundamental Rights Agency)
IDSP	Izredna denarna socialna pomoč
IK	Invalidska komisija
IOI	Mednarodno združenje ombudsmanov (International Ombudsman Institute)
IPPC	Celovito preprečevanje in nadzor onesnaževanja (Integrated Pollution Prevention and Control)
ISO	Mednarodna organizacija za standardizacijo (International Organization for Standardization)
IU SE	Informacijski urad Sveta Evrope
LP	Letno poročilo
MS	Multipla skleroza

NČR	Novinarsko častno razsodišče
NI	Nacionalna institucija za varstvo in promocijo človekovih pravic
NHRI	Nacionalne institucije za človekove pravice (National Human Rights Institution)
NPUR	Nacionalni program ukrepov za Rome 2010-2015
OD	Okoljevarstveno dovoljenje
ODIHR	Pisarna za demokratične institucije in človekove pravice (Office for Democratic Institutions and Human Rights)
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje
OPCAT	Opcijski protokol Konvencije Združenih narodov proti mučenju
OPN	Občinski prostorski načrt
OPNN	Občinski podrobni prostorski načrt
OZN	Organizacija združenih narodov
PIC	Pravno-informacijski center nevladnih organizacij
PGD	Projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja
PZI	Projekt za izvedbo
PRU	Posebni varovalni ukrepi
RTV	Radiotelevizija
SE	Svet Evrope
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SIPP	Skupina za izvedbo pilotskega projekta
SVZ	Socialno varstveni zavod
ŠD	Študentskih domov v Ljubljani
TV	Televizija
UKC	Univerzitetni klinični center
UL	Uradni list
UZ	Uradni zaznamek
UNHCR	Visoki komisariat združenih narodov za begunce (United Nations High Commission for Refugees)
UNDP	Program Združenih narodov za razvoj (United Nations Development Programme)
VD	Vozniško dovoljenje
ZD	Zdravstveni dom
ZN	Združeni narodi
ZRS	Zveza Romov Slovenije

Letno poročilo
Varuha človekovih pravic
Republike Slovenije
za leto 2011

Izdajatelj: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

Pri pripravi letnega poročila so sodelovali:

dr. Zdenka Čebašek - Travnik, varuhinja človekovih pravic
Tone Dolčič, namestnik varuhinje
mag. Kornelija Marzel, namestnica varuhinje
Jernej Rovšek, namestnik varuhinje
Ivan Šelih, namestnik varuhinje
mag. Bojana Kvas, generalna sekretarka Varuha
mag. Bojana Cvahte, direktorica strokovne službe

ter sodelavke in sodelavci:

Gašper Adamič, Polona Bobič, Bojan Brank, Nataša Bratož, Zlata Debevec, Živa Cotič, Borut Goli, Miha Horvat, Tanja Horvat, Robert Gačnik, Mojca Hribar, mag. Martina Jenkole, Liana Kalčina, Irena Kavčnik, Renata Kotar, Barbara Kranjc, Marjeta Krmelj, Nataša Kuzmič, Kristijan Lovrak, Branka Markelj, mag. Jure Markič, Jožica Matjašič, Nataša Mazovec, Andreja Novak, Martina Ocepek, Matevž Pavčnik, Živan Rejc, dr. Ingrid Russi - Zagožen, Nada Skubic, Andreja Srebotnik, mag. Simona Šemen, Neva Šturm, Jasna Vunduk, Brigita Urh, Mojca Valjavec, Lan Vošnjak, Jože Vrh, Aida Žvan.

Urednica: Liana Kalčina
Lektorica: Nataša Purkat
Korektor: Jože Marovt
Oblikovanje in računalniški prelom: Cobit, d. o. o.
Fotografije: Nataša Kuzmič in Liana Kalčina
Fotografije varuhinje: Matej Leskovšek
Naklada: 700 izvodov
Tisk: Tiskarna Cicero

Ljubljana, maj 2012

ISSN 1318–9255

Letna in posebna poročila Varuha človekovih pravic RS
so objavljena tudi na spletnih straneh
http://www.varuh-rs.si/

Reproduciranje delov Poročila je dovoljeno z navedbo vira.

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije
Dunajska cesta 56, 1109 Ljubljana

Telefon: + 386 1 475 00 50
Brezplačni telefon: 080 15 30
Faks: + 386 1 475 00 40
E-naslov: info@varuh-rs.si
www.varuh-rs.si